1655

IOSEPHI
À COSTA,
SOCIETATIS
IESV,

DE NATVRA NOVI ORBIS LIBRI DVO.

ET

DE PROMVLGATIONE EVANGELII APVD BARBAROS,

ſiue,

DE PROCVRANDA INDORVM ſalute, Libri ſex.

COLONIAE AGRIPPINAE,
In officina Birckmannica, Sumptibus Arnoldi Mylij.
cIↄ. Iↄ. XCVI.
Cum gratia & Priuilegio S. Cæſ. Maieſt.

PHILIPPO SECVNDO HISPANIARVM ATQVE INDIARVM REGI Catholico

IOSEPHVS A COSTA Salutem & fœlicitatem D.

QVI diuturna peregrinatione longè positas regiones obierunt, solent ij, cùm ad patriam redeunt, rara aliqua atq; inusitata deferre suis, quos vel ipsa nouitate delectent. Quod si selecta etiam ac pretiosa videantur, non aliâs putant melius collocari posse, quàm oblata Principibus. Horum potentissime Rex, institutum mihi quoque imitandum existimaui: qui à maioribus ad Noui orbis nouum excolendum Christi agrum iampridem missus, vniuersam propemodum Indiam Occidentalem obierim, imperij certè tui amplissimi neq; mediocrem neq; parum locupletem portionem. Itaque inde in Europam

reuocatus post annos in Peruano regno exactos quindecim, in Mexicano & Insularibus duos, nihil habui quod pro insigni in Societatem nostram à te collata gratia, tantæ Maiestati supplex offerrem, nisi fruges quasdam, vt opinor, nouas, ex illa sanè tam remota terra deuectas, atque industriæ laborisq́; nostri tenuitate collectas: hoc est, libros de Natura Noui orbis duos, & de procuranda Indorum salute, sex. Quos ego cùm in illis adhuc regionibus agerem, elaboraram, complecti cupiens tum quod ad studium cognoscendi attinet, quæ vetus philosophia minus est assecuta, tum quod ad causam Christi promouendam confert, quæ vocationem innumerabiliũ gentium ad Euangelium illustrant. Quæ si fideliter ac prudenter, vt Deì dispensatores decet, à nobis tractentur, magnos sine vlla dubitatione in Christi cognitione & cultu progressus facturæ sunt. Scio equidem munus maximo principe minimè dignum: sed inopiam excusat atq; eleuat ipsum muneris genus, quod ad studium sapientiæ spe-

tiæ spe-

tiæ ſpectat. Sapientiæ porrò vel exigua pars, quemadmodum beatus Iob cenſet, non conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi Sardonyco pretioſiſſimo, vel Saphyro, non adæquabitur ei aurum. Neque enim ad diuinam illam atque altiſſimam ſapientiam cognoſcendam parum conferre putanda eſt rerum admirabilium contemplatio, quarum author eſt ipſa: neque verò ſtudium pietatis non vehementer accendet atque inflammabit ſalutis gentium bene explorata ratio, cùm conditor omnium idemq; redemptor perſpicuè declaret, velle ſe omnes ſaluos eſſe, atque ad agnitionem ſui ſancti nominis peruenire. A qua tanta diuinæ bonitatis largitate, minimè aliena putanda eſt gens Indorum, hominum profectò genus docile, manſuetum, obſequens. Te verò, Rex maxime, tot auitis regnis cumulatum, etiam vtriuſq; Indiæ Deus imperio auxit, totiuſque orbis tanquam annuli gemmam effecit, vt Catholicæ tuæ Maieſtatis & fides ſyncera, & pietas in Deum ardens ad omnes mor-

tales manet ac deriuetur. Vtinam tuum istum tam præclarum zelum in tuenda Dei Ecclesia, in propaganda Christi gloria, in expugnandis, ac debellandis Fidei hostibus, Rex ille Regum secundet, atque æterna fœlicitate prosequatur. Vale Rex maxime, & Societatem nostram, nosque ipsos, ac nostra omnia tuere tuo patrocinio. Madriti decimotertio Kalendas Februarias. Anno salutis nostræ 1588.

EGo Aegidius Gonçalez Dauila Prouincialis Societatis IESV in prouincia Toletana, pro data mihi ad hoc facultate à reuerendo admodum nostro patre Generali Claudio Aquauiua, potestatem facio, vt typis excußi in lucem edantur libri duo patris Iosephi Acosta presbyteri nostræ Societatis, De natura noui orbis, & sex de procuranda Indorum salute, quos diligenter legerunt, & approbarunt patres Benedictus Pereyrus, & Cyprianus Suarez Theologi eiusdem Societatis. Precorque Deum Opt. Max. bonorum omnium authorem, vt id redundet in eius gloriam, & Indorum salutem, ac totius sanctæ Ecclesiæ vtilitatem. Compluti, in nostro Collegio. Decimotertio Kalendas Februarij. Anno 1584.

Aegidius Gonçalez Prouincialis.

INDEX

INDEX CAPITVM LIBRORVM DE NATVRA NOVI ORBIS.

Capita Libri Primi.

Capita Libri Secundi.

INDEX CAPITVM LIBRORVM DE PROCVRANDA INDORVM SALVTE.

Libri primi Capita.

De

Libri secundi Capita.

De

Libri tertij Capita.

Libri quarti Capita.

De

Libri quinti Capita.

De

Libri sexti Capita.

Quod

DE NA-

DE NATVRA NOVI ORBIS, LIBER I.

COELVM NOVI ORBIS quosdam de rerum natura abstulisse. Cap. I.

NOVI huius Orbis gentes vsque adeò ab opinione veterum absuisse videntur, vt pleriq; ne terram quidem hac parte esse putarent, nõnulli (quod amplius est) ipsum hoc cælum, sub quo nunc agimus, etiam de rebus auferrent. Et si enim plurimi atque optimi philosophorum cælum (vt est) totum sphæricũ & terram vndique ambiens tradiderunt, tamen ex nostris auctoribus neque pauci, neque obscuri contra senserunt mundum hunc vniuersum domui potius similem fabricantes, cui tectum ex vna tantùm parte non quaqua versus immineat. Neque enim terræ molem grauem in medio aëre suspendi rationem pati. Atq; alium esse cæmenti, alium culminis locum. Ac Ioãnes quidem Chrysostomus in commentarijs Epistolę ad Hebræos non semel eos prouocat ac lacessit, qui cælum sphæricum ponunt, cùm scriptura potius tabernaculum à Deo fixum commemoret, quo loco motum quoque omnem cælo adimit, solem verò & astra cætera ferri, vt volucres, cùm per aërem sese mouent, non sicut radij voluuntur in rota. B. Chrysostomo etiam Theodoritus Cy-

Chrysost. homi. 14. et 27. in Epist. ad Hebr.
Hebr. 8.
Idem hom. 6. & 13. in Genes. & Hom. 12. ad pop. Antioch.

Theodorit. & Theophil. in commē. ad Hebr. 8.
Lactan. 3. li. diuin. instit. ca. 24.

rensis in hac parte assentitur, vt Theophylactus vbique. His omnibus antiquior Lactantius in libris diuinarum institutionum Philosophos Peripateticos, & Academicos de cæli figura & ambitu irridet ratione iam dicta, magisque Epicuri probat sententiam, qui terram ad chaos quoddam immane definit; quod attingere quoque videtur Hieronymus, vbi scribit, Physicus perscrutator oculos trans cælum leuat & vltra profundum terrarum & abyssi quoddam inane demergit. Porrò Aristotelis sententiam de cæli & figura & motione circulari sacræ Scripturæ contrariam Procopius in Commentarijs Geneseos pro certò affirmare narratur. Nam ego eius scripta non legi. Sed quicquid auctores hi senserint, equidem non magnoperè admiror, quos video grauioribus studijs intentos, demonstrationes Philosophicas non admodum perspexisse. Diuum Augustinum fortassè quis miretur, qui cùm sæcularis literaturæ peritissimus fuerit, & Physicen atque Astronomicam non mediocriter nouerit, tamen vtrum terra cælo vndique contineatur, vbique dubius hæret. Quid ad me pertinet, inquit, vtrum cælum sicut sphæra vndique concludat terram in media mundi mole libratam, an eam ex vna parte desuper velut discus operiat? Quo in loco coniecturis potius, quàm vlla solida demonstratione teneri cæli figuram sphæricam vult, quemadmodum de cælesti quoque circuitione, & ibi & aliâs tanquam de re dubia videtur scribere.

Hieron. li. 2. in Epist. ad Ephe. in c. 4.
Sixtus Senen. lib. 5. Biblio. annot. 3.
August. lib. 2. de Gen. ad lit. ca. 9.
August. in Psal. 135.

Cæleste

Cæleste corpus omni ex parte esse rotundum, & in seipsum volui.

CAP. II.

SED facilè condonandum est patribus, si cùm cognoscendo colendoque creatori toti vacarent, de creatura minus aptè aliqua ex parte opinati sunt. Sæculi verò sapientes, qui tantum valuerunt, vt possent sęculum æstimare, vt scriptura loquitur, id est vniuersi huius ordinem certa ratione deprehendere, eo profectò infeliciores habendi sunt, quod operibus attẽdentes, aut nõ cognouerunt, quis esset artifex horum, aut certè cognitum non perinde atque oportuit, glorificauerunt, sed euanuerũt in cogitationibus suis. Certè Aristoteles, & cæteri Peripatetici Stoicis hac parte consentientes ea de cæli figura & conuersione tradiderunt, quæ nos hic terrarum positi apertius oculis intuemur, quã Philosophica vlla argumentatione didicimus. Sphæricum esse cęlum, & terram vndequaque concludere, dubitare nõ sinimur, qui portionem illius veteribus nunquam visam ex obuersa hac orbis parte spectamus, qui vtrumque cardinem, id est, polum Arcticum & Australem, de quo dubitat Augustinus, nauigatione vltra æquinoctialem circulum procedente, subinde notamus, qui gradus denique sexaginta vltra citraq; mediam lineam commeauimus, vt omittam interim, quæ alij certius explorare potuerunt vsq; ad septuagesimum ad Antarcticum gradum immẽsa nauigatione progressi. Vna nauis victoria prorsus inclyta de toto terrarũ orbe, simul de veterum immẽso inani triumphauit, Oceani magnitudinem cursu suo emensa, minoremq; terrę quantamcunq; molem

Sap. 13.

Rom. 1.

Plutar. de Placitis Philos. lib. 2. c. 2.

Aug. 2. lib. de Gen. ad lit. c. 10.

vel ipſis veſtigijs hominis exemplo nouo decla rans. Eſt igitur cæli figura perfecta atq; rotunda. Eſt terræ vniuerſæ atq; aquæ ſeſe mutuo comple ctentis globus omni ex parte definitus. Quod ſanè & Philoſophica & Aſtronomica ratio non ſuadere tantùm, verùm abundè etiam demõſtrare poteſt. Nam vt omittam illa ſubtiliora, quo perfectiſſimum corpus deceat figura perfectiſſima, quod motus in orbem non poſſit eſſe æqualis & cõſtans, ſi in angulos incidat, id quod prorſus neceſſe eſt fiat, ſi ſol & reliqua aſtra non voluerentur omni ex parte, ſed inflecterentur alicubi, profectò vel vna luna videtur mihi eſſe teſtis in cælo fidelis, quæ tunc tantummodo deficit, ec clypſimq; patitur, cùm globus terræ ex diametro ſolis radios intercipit, quod fieri non poſſet, niſi terræ moles eſſet in medio cæleſtibus orbibus vndique concluſa. Quãquam & illud ipſum in dubium reuocant quidam, vtrum luna à ſole luceat, verùm id nimium eſt. Noctem verò quid efficit aliud, quàm ſolis abſceſſus ex terræ vmbra? Quod ſi ſol terram nõ ſubit, ſed idem eſt occidere & ad angulum cõuerti, quòd omnino ſequitur, ſi cælum in modum diſci terram tantùm operiat, ac nõ ſicut pila complectatur, profectò longiores breuioreſq; noctes, alicubi ſemper æquales efficere nullo modo poſſet. Nam quod idem B. Auguſtinus, omnes & conuerſiones & op poſitiones & depreſſiones & aſpectus & quæcũque ſunt aliæ ſyderum affectiones ſcribit poſſe ſeruari, etiam ſi cælo ipſo immoto aſtra tantummodo moueantur, planè mihi ad intelligendum non eſt difficile, ſi modò fingendi licẽtia ſit. Etenim ſi ab Angelo quopiã putetur vniuſcuiuſq; aſtri

Aug. epiſt. 109. c. 4.

Aug. lib. 2. de Gen. ad lit. c. 10.

ſtri corpus ferri, quis non videt omnes eiuſmo-
li varietates pro diuerſo mouentis arbitrio poſ-
e contingere? Sed ratio non patitur, ſi regio illa
æleſtis elementaris ſit & corruptioni obnoxia,
er quam aſtra feruntur. neq; enim per inane fe-
untur, quin & ipſa aſtra ſint natura corruptio-
ii obnoxia & tempore ipſo tranſmutentur atq;
fficiantur, quod illorum æternitati, quæ vt Pſal
nus habet, ſtatuit Dominus in æternum, & vni-
erſi huius ordini & conſeruationi contrarium
ſt. Sed rationi oculos quoque teſtes adhibere li
et, cùm cernamus nõ ſolùm manifeſta aſtra vol
ii, ſed partes etiam integras cæli non ſolùm lu-
idas illas, qualis eſt lactea via, verùm etiã quaſ-
lam alias obſcuras atque atras. Sunt enim inſig-
es prorſus maculæ in cęlo, quas, in Europa cùm
ſſem, nuſquam ita notaſſe me memini, eæ lunæ
aborantis atrorem prorſus referunt, quas perpe
uo tenore cum ipſiſmet aſtris, quibus ſunt in-
ermixtæ volui manifeſtiſſima experientia de-
prehendimus. Vnde autem illa veluti maculatio
cęli contingat, ego aliud cogitare non poſſum,
quàm vt denſiora cęli luce accepta galaxiam effi
ciunt, ita contra rariora magiſq; diaphana, quia
nihil lucis reddunt, atriora apparere. Quacunq;
autem ea ex cauſa ſint, certè eſſe & cum ſtellis i-
pſis immobiliter ferri attentiſſima ſæpè obſer-
uatione perſpeximus. Cęleſtes ergo orbes, & ter
ram perfectè omni ex parte concludere, &
perpetuò in ſeipſos reuolui non
oportet amplius con-
trouertere.

Pſal. 148.

Quod sacræ quoque literæ terram in medio mundi esse attestentur.

CAP. III.

DIVINAE autem scripturæ nullo modo cõtrarium est, sed omninò consentaneũ, quod de situ terræ & cæli ambitu oculata fides testatur. Nam vt præteream, quòd orbis terrarum sæpè appellatur, quod quicquid est corporum cæli ambitu contineri significant sacræ literæ, illud certè Ecclesiastæ satis perspicuum est: Oritur, inquit, sol & occidit, & ad locum suum reuertitur, ibique renascens gyrat per meridiem, & flectitur ad aquilonem, lustrans vniuersa in circuitu, pergit spiritus & in circulos suos reuertitur. Vbi Gregorij siue Nazianzeni siue Neocæsariẽsis paraphrasis habet; Sol tota terra decursa ad eundem rursus terminum, punctumq; circũuoluitur, quòd fieri sanè non posset, si terra cælo aliqua parte esset exclusa. Itaque D. Hierony. in Epistolam ad Ephesios scribens. Quoniam à plerisque, inquit, iuxta Ecclesiasten cælum affirmatur rotundum, & in sphæræ modum volui, nulla autem rotunditas latitudinem & longitudinem habet, altitudinem quoque & profundum, sed ex omnibus partibus coæqualis est, &c. Vult igitur Hieronymus pleriosq; sacros interpretes mundum, vt est, rotundum potius iuxta scripturam existimasse, quàm id scripturæ esse contrarium. Nam Basilius, & huius ferè interpres Ambrosius in Hexameron libris quanquam hærent aliquantum, in mundi tamen rotunditatem ipsi quoque propendent, nisi quod Aristotelis quintam illam substantiam cælo attributam Ambrosius

Eccl.1. — *Hier. lib.2. in Epist. ad Ephes. c.3.* — *Basi. hom.1. Hexa. prope finem.*

ſius inſectatur. De terræ autem ſitu, & firmitudi- *Amb. lib. 1. Hexa. c. 6.*
ne mirabile eſt quàm eleganter, quàm iucundè
ſcripturæ loquantur, vt ineffabilem conditoris
potentiam atq; ſapientiã noſtræ & admirationi
& voluptati excellenter exponant. Iam enim co
lumnas ſe terrę confirmaſſe Dominus narrat, vt *Pſal. 74.*
tantę molis pondus diuinæ potentię manibus ſu
ſtentari intelligatur, quemadmodum commodè
exponit Ambroſius. Nã & cęlo & terrę ſcriptu- *Lib. 1. Hexa. c. 6.*
ra columnas quaſdam ſupponit, non illas Athlã-
ticas poëtarum; ſed has verbi Dei omnia ſua vir- *Iob. 9. & 26.*
tute portantis. Iam verò vt terram elemento a- *Heb. 1.*
quæ hęrere, & plurima ex parte ab illo contine- *Pſalm. 135.*
ri, ſapientiſſimè inſinuet. Frmauit, inquit, terrã *Pſalm. 23.*
ſuper aquas, & rurſus orbem terrarum ſuper ma
ria fundauit. Ac licet B. Auguſtinus ne ex ſacris *Auguſt. in*
literis certum dogma reputetur terrã aquis im- *Pſalm. 135.*
mixtam in medio mundo pendere, illud ſuper a-
quas aliter conetur exponere, tamẽ planiſſimus
ſenſus eſt, quem ſonat Pſalmus, vt nulla alia ter-
ræ fundamenta cogitentur quàm aqua ipſa, flu-
ens alioqui & facilè cedens, quæ per ſapientiam
ſummi opificis tam vaſtam terræ machinam im
mobiliter continet. Super aquas autem & maria
terra fundata deſcribitur, cùm re vera potius ſit
ſubter aquis, quòd more cogitationis noſtræ, id
quod ex altera parte terrę à nobis habitatæ re-
ſpondet, non niſi ſubtus terram eſſe videatur,
atq; ita aquas & mare immenſum terrę oppoſita
veluti infra iacere omninò imaginamur, cùm ta
men ipſum infra vbiq; nihil ſit aliud quàm or-
bis medium. Ita ergo loquitur ſcriptura, vt nos
vulgo cogitare ſolemus. Quod ſi vltra quæras,
cui nam fundamento innitatur tã vaſta & terrę,

&c aquarum moles, vt cùm maiori admiratione copiosius satisfaciat, alio loco scriptura respondet: Extendit aquilonem super vacuum, & appēdit terram super nihilum. Elegāter prorsus, suspensa enim videtur in nihilo, cùm terra aquæ commixta in medio aere stare perhibetur, vt re vera stat. Quod mentis humanę miraculum ipse Dominus apud eundem Iob auget interrogans. Quis posuit mensuras terræ si nosti? aut super quo bases illius solidatę sunt? Deniq; vt huius totius opificij ratio patefieret, eximius diuinorū operum contemplator & cantor Dauid in eo Psalmo, quem de his ipsis pulcherrimè cecinit, sic habet. Qui fundasti terram super stabilitatē suam, non inclinabitur in sæculum sęculi. Hæc, inquit, causa est, cùm terra tam grauis in medio aere locata sit, neque tamen vel corruat vel nutet, quòd fundamenta certè habeat firma naturalis stabilitatis suæ, quam illi sapientissimus conditor attribuit, vt in se ipsa consisteret, neque alio indigeret firmamento. In quo humana cogitatio multum fallitur ex humanis operibus diuina metiens. Nihil ergo verēdum est, ne quamuis in medio suspēsa videatur, huc illúcve ruat. Non enim inclinabitur, inquit, in sæculum sæculi. Meritò prorsus post insignem tantorum operum commemorationem, diuinam magnificentiam celebrat carmine Dauid. Lętabitur, inquit, Dominus in operibus suis, & quàm magnificata sunt opera tua Domine, omnia in sapientia fecisti. Et quidem quoties peregrinatione varia, vel immensa illa Oceani spatia, vel hanc adeò vastam atq; dissimilem terrarum machinam intueri contigit, non potui, non magnam ex eo specta-

Iob. 26. *Iob. 38.* *Psalm. 103.* *Psal. 103.* *Ibidem.*

pectaculo iucundissimo voluptatem capere, vt
ræ diuinæ sapientię & amplitudinis argumen-
is humana omnia quamuis regia, quamuis ex-
uisita vilescerent. Sæpè dicere venit in mentē;
Delectasti me Domine in factura tua, & in ope- *Psal. 91.*
ibus manuum tuarum exultabo. Ac re vera ne-
scio, quid habent intus latentis & arcanæ elegan
ię, artis diuinę opera, vt sępius spectata nouam
semper voluptatem pariant. Contra humana o-
mnia quouis artificio composita, facilè spectan-
di assiduitate vilescunt, & fastidio sunt. Hortos
amœnissimos, templa augustissima, arces super-
bè constructas, statuas ingeniosissimè effictas, v-
bi bis aut ter contemplatus sum, vix possum ocu
los pręterea tenere, veluti fastidium respuentes:
idem mare quoties intueor, aut pręcelsam ali-
quam ac prominentem rupē, aut campos natura-
li copia floribusq; virentes, aut fluuij rapidum
& inexorabilem vorticem cum saxis perpetuò
concertantem, atq; frementem, cæteraq; naturæ
spectacula, noua semper reperio, nouamq; sine
fastidio voluptatem capio: vt occultæ profectò
cuiusdam sapientię atq; inexhaustę splendidum
quoddam conuiuium esse videatur.

Responsio ad ea quæ contra cæli rotunditatem ex sacris literis afferuntur.

CAP. IV.

SED redeo ad mundi faciem, quem non esse o-
mni ex parte rotundum, neq; in seipsum con-
uerti nescio ex quibus sanctarum scripturarum
verbis suspicari nonnulli potuerint. Nam quòd
Paulus tabernaculum vocat cælum, quod fixit *Hebr. 8.*
Deus, & non homo, quid eo pertineat, nō video.

Neque enim quia tabernaculum fixum à Deo audimus, more tentorij vna tantùm ex parte, atque in ea immotum, terram operire putare debemus. Sed cùm veteris tabernaculi similitudinem Apoſtolus pertractaret, noui Teſtamenti tabernaculum cęlum eſſe docuit, in quod ſummus ſacerdos Ieſus Chriſtus in ſuo ſanguine ſemel introierit, quod tantum veteri pręſtat, quantum inter huius auctorem Deum, & illius hominem intereſt. Quanquam ne illud quidem tabernaculum ſine Dei ſapiētia, quæ Beſeleelum illum impleuit, peractum eſt. Neque verò ſimilia, aut parabolas, aut allegorias neceſsè eſt omni ex latere quadrare, vt B. Chryſoſtomus verè & eruditè admonet. Quòd præterea B. Auguſtinus ex quorundam ſententia profert contra cæli rotunditatem teſtimonium. Qui extendit cælum ſicut pellem, vnde non ſphęricum, ſed planum ſupernè volunt ſignificari, facilè ab eodem ſancto Doctore refellitur, quod ijs verbis, non tam cęli figura, quàm facilitas fabricandi indicata ſit, vt tam facilè Deo fuerit immenſum illud cęlum efficere, quàm facilè nobis pellem complicatam extendere: vel certè inſinuata eſt diuinę habitationis maieſtas quędam, vt quod nobis tabernaculum è pellibus eſſe ſolet, hoc Deo ſit cęlũ, vſque adeò pulchrum atque durabile, quod quidam poëta eleganter ſimul & breuiter dixit. Nitidi tentoria cęli. Illud etiam. Cælum mihi ſedes eſt, terra autem ſcabellum pedum meorum, ſi Anthropomorphitæ eſſemus, non leuem quæſtionem afferret, quomodo cùm omnia Deus impleat, terram habeat pro ſcabello pedum, ſi in medio mundi ſita eſt, oporteret enim cōtrarios ſib:

Exod. 36.

Chryſo. in ca. 20. Matth.

Pſal. 103.
Aug. 2. de Gen. c. 9.

Eſai. 66.

bi esse Dei pedes, & caput non vnum, sed plu-
ma cogitare, quæ quoniam ad nugas potius &
sum pertinēt, quàm ad seriam disputationem,
tis sit in scripturis non occidentem literam
uærendam esse, sed spiritum. 2.Cor.3

De facie cæli Antarctici.

CAP. V.

QVALIS autem facies sit cæli huius Austra-
lis, multi quærunt in Europa, quod apud
eteres Astrologos nihil legere possint, qui & si
sse certò deprehenderũt, cuiusmodi tamen es-
et, assequi minimè potuerunt. Quanquam & sy-
us Canopum ingens & clarũ illi celebrãt apud
os, & si qui peritiores huc nauigarunt, magna
uædam de hoc cælo scribere solent, quod astris
plendeat crebris & grandibus. Solent enim re-
nota facilè amplificari. Ego verò & maiora &
itidiora circum Polum alterũ spectari opinor,
eque septentrionibus atq; Vergilijs nostra hæc
ræferenda existimo. Illa tamen est præclarissi
na species in hoc cælo, quam Cruciferum appel
lamus, hoc est sydus quatuor clarioribus stellis
ex æquo ferè distantibus Crucis formã pulcher-
rimè effingens. Hunc Polum esse Antarcticum
imperiti reputare solent, quòd videant Naucle-
ros ad illum rationem nauigationis expendere,
sicut vltra æquinoctialem ad Polum Arcticum
faciunt. Sed hoc propterea fit, quod nulla stella
fixa Polus hic Antarcticus demonstretur, atque
ita coguntur naturæ proximam quęrere, quam
Cruciferi pedem vocant, quę tamen à vero Po-
lo, vt à viris peritis accepimus, gradu trigesimo
distat. Itaq; difficilior est mensurę in hoc Hemis-
pherio

Plinius lib. 6.c.22.

pherio ratio, quod stella illa dirigere cursum nequeat, nisi cùm supernè recta iacet, quod semel in nocte contingit, & vario anni tempore variũ situm habet, & quod est molestius, multam anni partẽ nocte tota nõ pertingit ad verticem. Quã obrem peritiores nauium gubernatores ex meridiano sole iuxta Astrolabicum instrumentum, vt nauticè dicamus, punctum notant: cuius artis peritia Lusitani sine vlla dubitatione cæteros mortales longè superant, quod & ingenio peracuti sint, & nauigationibus supra omnes longissimis ac difficillimis assuefacti sunt: alia etiam quædam sydera præclara & pulchra, quæ Elicæ & Cynosuræ poetarum quodammodo respondere videantur. Lacteæ quoq; viæ excursus longè splendidissimus, atq; ijs quas supra dixi maculis quadam ex parte distinctus. Cætera alij accuratius aut obseruabunt, aut tradent. Nobis sufficient hæc pauca de multis.

Quod mundus ad vtrumque Polum terras æquè ac maria obtineat.

CAP. VI.

BENE habet, quòd ostensum est cælum non Europę solùm, & Asię, atq; Africæ diuinitus esse concessum, sed nos quoq; vt omnia tegere. Quod planè aduersus eos, qui Hispaniã hîc suspirant, & patriam semper habent in ore, nosq; illius charitate parum tangi, vel mirantur, vel indignantur, opportunè vsurpare solemus. Propterea nos de reditu in Europã nihil cogitare, quod æquè propinquum Americæ cælum atq; Europæ esse videamus. At quamuis cælum vndiq; orbem claudat, non continuò terram etiam vndiq; extare

Et de Hierosolymis, et de Britania æqualiter patet aula cælestis. Hiero. ad Paulinum.

re consequitur. Nam cùm ex duobus elemen-
s terra & aqua vnus efficiatur globus, quod &
eterum doctissimi censuerũt, & apertis demon
rationibus constat, intelligi sanè potest ad Po-
um Antarcticum mare quaqua versum esse dif-
usum, neq; vspiam terræ locum reliquisse, qué-
dmodum B. Augustinus contra Antipodum as-
ertores argumentatur. Non attendunt, inquit,
tiam si figura conglobata & rotunda mundus
se credatur, siue aliqua ratione monstretur, nõ
men esse consequens, vt etiam ex illa parte ab
quarum congerie nuda sit terra. Rectè prorsus:
on enim illud necessariò ex mundi rotunditate
onsequitur. Sed tamen neq; contrarium demõ-
ratur ratione, & hoc iam tandem experientia
psa patefecit. Et si enim multò maximam eius
lobi partem aquæ obtinent, tamen ita terræ vi-
issim cedunt, vt non tota huius congeries hinc,
ota illarum inde se teneat, sed mutuis excursio-
ibus sese per omnia complectantur. Qua in re
nirabilis conditoris ars obseruantibus appare-
e solet. Sacris quidem literis tradentibus didi-
imus aquas initio congregatas esse in locum v-
num, & terram protinus apparuisse: eædem ta-
nen æquè nos docent congregationes aquarum
vocata esse maria, quæ sine dubio plura sunt. Ne-
que mediterranea solùm maria multa sunt, vt Eu
xinum, Caspium, Erythræum, Persicum, Hespe-
rium, & reliqua tot penè nominibus distincta
quot spatijs. Verùm etiam Oceanus ipse in diui-
na scriptura Abyssi vocabulo appellari solitus,
quanuis re vera vnus sit, multiplex tamen est, vt
in hac America. Alter est Oceanus Borealis, al-
ter Australis, alius etiam in Oriẽte est Indicus,
alius

Plut. lib. 3. de placitis Philos. c. 9. 10. & 11.

August. lib. 16. de Ciuit. ca 9.

Gen. 1.

alius Synensis. Illud autem ego in ijs, quæ hacte-nus partim nauigatione, partim aliorum narra-tione habeo explorata, notare potui, quod vix vsquam terra distat à mari amplius quã viginti quatuor millia stadiorũ, id est, leucas Hispanicas mille, sed vbi vis maxima Oceani spatia eã men-suram haudquaquam superant. Nõ equidem ne-go latius longè Oceanum nauigari, cùm probè sciam Lusitanicam classem quadruplo plus iti-neris maritimi solere conficere, quin potius O-ceanum ipsum in orbem cingi posse, nostra ætas ipsis rebus agnouit. Sed illud affirmo hactenus recta linea continentem à cõtinente aut insulis, terram denique à terra qua parte se se proximè respiciunt aut nusquam, aut vix amplius quàm ijs spatijs distare esse compertum. Nam ab ex-trema Europa, & Africa Insulæ fortunatæ cæte-ræq; innumerę illo situ protensæ tercentum leu-cis propemodum absunt: ab ijs ad Occidentalẽ Indiam venientibus, post nõgentas plus minus occurrunt Insulæ illæ, quas Dominicam, & Vir-gines, & Beatam cæterasque vocamus, hæ longo ordine excurrunt vsque ad eas, quas Barlouenti nautæ appellant. Ab his continens bis centum, aut paulò amplius abest. Vbi Floridæ regna vsq; ad Patagonum regiones infinitis spatijs visun-tur. Hoc autem altero Oceano Australi à freto Magallanico vsq; ad Promontorium Mendoci-num eodem modo terra longissimè tenditur, sed nusquam latior quàm hoc ipso Peruano loco, in quo nunc agimus, cui ex altera parte respondet regio Brasiliæ quater & vicies mille stadijs à no-bis dissita. At in hoc Oceano Australi Sur vulgò appellato, quamuis Occidentem versus nullus

certus

ertus finis habeatur: tamen non ita pridem In-
ılæ quædam & multæ & magnæ, quas Salomo-
is vocant, noua nauigatione explorata ſunt, o-
ingentas leucas ab America remotæ. Et quo-
iam totius orbis obſeruatione compertum eſt,
nſulas tum frequentes, tum magnas nuſquam
ɔlere occurrere, quin continens in propinquo
t, & multis aliis & mihi ipſi perſuaſum pror-
ıs eſt, ab illis Inſulis Salomonijs non procul ab
ſſe terram continentem latiſſimam, quæ huic
merice ex Occidentali parte reſpondeat, & ad
[agallanicum fortaſſis fretum conuertatur. Nã
: nouam Guinæam terram eſſe continentem
adunt, quam peritiores quidam Inſulis illis aſ
ngunt. Itaq; magnam orbis partem reſtare ad-
uc nobis incognitam ratio ipſa perſuadet. Iam
erò hoc ipſo mari Auſtrali ad Synarum celeber
mam latiſſimamq; regionem nauigant noſtri,
eque maiora eius nauigationis ſpatia referunt,
uàm quæ ab Europa ad Indiam Occidentalem
nenſi ſumus. Vtriuſq; autem Oceani continua
o, Borealis inquam illius & huius Auſtralis, in
er quos intercepta eſt America noſtra, ad Po-
ım quidem Antarcticum certo explorata eſt
uinquageſimo gradu elata, vbi fretum inſigne
[agallanicum redditur. Sed vtrum ad Polum
uoque Arcticum ſimiliter vterque Oceanus
ommittatur atque concurrat, multi quærunt, &
uod equidem ſciam, inuenit hactenus nemo.
antum indicia quædam & coniecturas proba-
iles afferunt ſupra Floridam eſſe alterum quo-
ue fretum Magallanico ſimile. Nobis quæ ha-
enus certa fide comperta ſunt, ſatis eſſe debẽt,
t orbis terrarum portionem, vniuerſa Europa

atque

atque Asia,& Africa,non minorem ex altera hac
parte iacere intelligamus, atq; vtrumq; mundi
Polum æquè sibi & terras & maria vendicare,
quod antiquis aut negare, aut dubitare impunè
licuit.Quanquam huius quoque rei accuratiorē
tractationem rudes nos & vix mediocriter im-
buti peritioribus certè relinquimus.

Lactantij opinio negantis esse Antipodas confutatur.

CAP. VII.

Lact.lib.7.diui.inst.c.23. Augu.lib.16. de Ciuit.c.9.

SED vtrum ab hominibus incoleretur ea quo-
que orbis pars,quæ spectat Antarcticum, ma-
gna olim quæstio fuit. Lactantius quidem Fir-
mianus,& Aurelius Augustinus Antipodum as-
sertores irrident.Sed quamuis fabulam æquè v-
terque arbitretur, tamen vt ingenijs plurimum
absunt inter se,ita rationibus prorsus dissimili-
bus inducuntur. Lactantium triuialis quædam
opinio fefellit,qui irridens Philosophos cælum
quaqua versum deuexum,terramq;in medio sic
ut pilam conclusam asserentes, ita scribit. Qu
esse contrarios vestigijs nostris Antipodas pu
tant, num aliquid loquuntur? aut est quisquam
tam ineptus,qui credat esse homines, quorū ve
stigia sunt superiora, quàm capita, aut ibi, qu
apud nos iacēt,inuersa pendere?fruges & arbo
res deorsum versus crescere?pluuias,& niues,&
grandinem sursum versus cadere in terram? E
post nonnulla,sic pendulos istos Antipodas cæ
rotunditas adinuenit.Quid dicam de ijs nesci
qui cùm semel aberrauerint, constanter in stu
titia perseuerant,& vanis vana defendunt. N
verò qui contrariam Asiæ incolimus orbis pa
tem,quia Antichthoni sumus,neque pendere n

cernimu

ernimus,neq; veſtigia nobis eſſe ſuperiora,quã
apita. Neq; fruges noſtras & arbores aliorſum
reſcere,neque niues, aut imbres aliter cadere
uàm in Europa videmus. Omninò eſt admira-
ile dictu, rationem humanam,& verum ſine i-
naginatione percipere non poſſe, & tamen ſi i-
naginationi obſequatur, nõ errare nõ poſſe. Cæ
im rotundum,vt eſt,& terram in medio poſitã
iſi imaginemur,non poſſumus intelligere. At
andem imaginationem ſi mens ſequatur,ac nõ
otius caſtiget,& corrigat,omninò fallimur, &
berramus à vero. Ita in nobis eſſe cęleſte quod-
am lumen,quo ipſas etiam rerum formas ad in-
elligẽdum oblatas, dijudicemus, & probemus,
tq; improbemus, apertiſſimo vſu deprehendi-
nus. Quare & animũ omni corporea natura ſu-
eriorem, & æternũ veritatis vigorẽ in ſumma
ominis ſede præſidentẽ, qui immortalę lumen
uum ex illo primo,& ſummo lumine accenſum
onteſtetur,qui ignorat,aut dubitat, is profectò
e ſe etiam eſſe hominem ignorat, aut dubitat. I-
aque forma omnis ſenſu percepta, viſque ipſa
maginandi ſi de cæli rotunditate interrogetur,
ihil aliud dictura eſt,quàm quod docuit Lactã-
ius. Si cælum rotundum ſit, ſolem,& aſtra cade-
e ad occaſum, ſurgere ad meridiem,terram eſſe
uſpenſam in aëre,homines, qui ex altera parte
ncolunt, veſtigia ſuperiora ferre quàm capita,
iuem & imbres illic non cadere deorſum, ſed
nfernè aſcendere,& cætera portenta etiam di-
ctu ridicula. At ſi ſuprema rationis vis conſula-
ur, nugas has omnes facilè irridebit,atque ima-
ginationẽ tanquam anum delirantem reſpuet.
Tum illa ſua ſeueritate incorrupta reſpõdebit,

eos decipi, qui perinde mundum fabricantur, ac domum quandam, cuius fundamẽto nil nisi terra, tecto non nisi cælum superius sit. Quin potius vt in animantibus, quamuis alijs aliter situm sit caput, alijs quidem supernè, vt hominibus, alijs obuersum, vt quadrupedibus; alijs medium, vt Polypo, & araneo; in omnibus tamen caput esse supremum, ita etiam cælum vbicunque sit supernum esse, terram semper infernam. Nam quia imaginatio nostra addicta est loco, & tempori, tempus autem & locum non percipit vniuersè, sed definitè, iccirco cùm ad ea assurgit, quæ tempus excedunt, aut locum sibi notum, protinus corruit, & nisi ratione erigatur, ne momento quidem stare potest. Itaque ante mundum conditum tempus quærit, & illi quoque fabricando locum parat, neque aliter fieri posse satis videt, cùm ratio tamen neque ante motum fuisse tempus, neq; vniuerso ipso locum vllum priorem fuisse perspicuè ostendat. Hanc igitur ex vana imaginatione conceptam contra terræ situm argumentationem philosophus, & dilucidè refellit, & breuiter eundem esse in mundo locum & medium, & infimum verè omnium pronuntians.

Arist. 1. de cælo.

Quæ ratio impulerit B. Augustinum, vt negaret esse Antipodas.

CAP. VIII.

DIVVM verò Augustinum acerrimo ingenio virum longè alia ratio, vt de medio auferret Antipodas, cõpulit. Nam illam de incessu contrario ipse dissoluit in libro Categoriarum. Veteres, inquit, vndequaque versum asserent terra

August. libr. Categor. c. 10. in 1. tom.

rram esse subter, cælũ super. Nam & Antipo-
s nostri, qui nobis dicuntur figere aduersa ve-
gia, cælum super se habent. Hoc igitur cùm
ulosophicè prorsus intellexerit Augustinus,
id quæso potuit hominem vsque adeò do-
um in eam opinionem perducere? Nempè ex
edia Theologia sumpto argumento, quod o-
nes homines ex vno Adæ semine propagatos
uinæ literæ tradunt, vt autem infinito Oceano
aiecto homines ad obuersas terræ partes com-
earent, nulla ratio pati posse videbatur. Ac ni-
vsus ipse rerum oculata fide secus esse osten-
sset, profectò hodiè quoque inuicta ratio illa
erstaret. Quam cùm nullo modo esse veram, li-
uidò constet, quomodo tamen soluenda sit, id
t, quemadmodum genus Indorum potuerit ad
unc Americam penetrare, operis & difficulta-
s plurimum habet. In cuius explicatione diu-
us nobis erit in consequenti disputatione la-
orandum. Nunc ipsum B. Patrem audiamus in
bris de Ciuitate Dei differẽtem. Quod verò &
ntipodas esse fabulantur, id est, à contraria par
terræ, vbi sol oritur quãdo occidit nobis, ad-
ersa pedibus nostris calcare vestigia, nulla ra-
one credendum est. Neq; hoc vlla historiæ co-
nitione didicisse se affirmant, sed quasi ratioci-
ando coniectant, eo quod intra cõuexa cęli ter-
a suspensa sit, eundemq; locum mundus habeat
infimum, & medium. & post pauca. Nullo mo
o scriptura sacra mentitur, quæ narratis præ-
eritis fidẽ facit, eo quod eius prædicta complen
ur. Nimisq; absurdum est vt dicatur, aliquos ho
ines ex hac in illam partem Oceani immensi-
ate traiecta nauigare & peruenire potuisse, vt

Act. 17.

Lib. 16. c. 9.

etiam illic ex vno illo primo homine genus i
ftitueretur humanum. Tota ergo Auguftini d
ficultas Oceani immenfitas fuit. In qua etiã fe
tentia fuit grauiffimus auctor Gregorius Na
anzenus pro certo confirmans vltra Gades ma
effe hominibus impermeabile. Nam in quada
epiftola. Porrò, inquit, vltra Gades mare hom
nibus non effe permeabile Pindaro docenti
fentior. Et in funebri oratione Bafilij. Neq;
tra Gades tranfmeare cuiquam conceffum e
Quod quanquã prouerbij loco ex Pindaro fu
ptum eft, (Quod vltra Gades eft, ait ille, æquè
pientibus & ftultis inacceffum eft,) tamen ip
prouerbij origo fatis ea de re veterum confta
tem fententiam indicat. Itaq; Poetarum, Hift
ricorum, & Topographicorũ literis Gades H
panicæ, orbis terrarum fines celebrantur, ill
Herculeas columnas erigũt, illos & Romani I
perij, & vniuerfi orbis limites ftatuunt. Neq
profanæ folùm, fed facræ etiã literæ ad eum m
dum fæpè loquuntur. Accommodant enim fe
lę vulgari fententiæ, vbi fcribunt. Exiffe edict
à Cęfare Augufto, vt defcriberetur vniuerfus
bis, & de Alexandro Macedone tradunt peru
niffe ad terræ fines, & terram vniuerfam ceffi
illius imperio, ficut aliàs Euangelium in vniu
fo mundo fructificaffe, & creuiffe: vfitato eni
more vniuerfus orbis accipitur, portio illius n
xima ad illa vfque tempora cognita. Nam neq
Oceanum illum Indicum, neque hunc alteru
Athlanticũ humanis viribus aut induftria tra
ci poffe vna omnium fententia fuit. Itaque P
nius tanquã de re certa ait, Sic maria circunfu
vndique diuiduo globo partem orbis auferu

nobi

Greg. Nazian epift. 71. ad Pofthumianum.

Luc. 2.

1. Mach. 1.

Colof. 1.

Plin. lib. 2. ca. 67.

bis,neque inde huc,neq; hinc illo peruio tra-
,id quod Cicero,Macrobius,Mela,cæterique
rique ſcripſerunt.

*Ariſtotelis ſententia de habitatione alterius or-
bis,& qua in re aberrauerit.*

CAP. IX.

VIT quoque altera cauſa,cur veterum opi-
nione ad hunc alterum orbem mortalibus
n pateret acceſſus, quod præter Oceani vaſti-
em,cælum ipſum obſtaret ſolaris Zonæ im-
cabili æſtu,quo ab eo itinere, vel mari, vel
ra conficiendo audaciſſimum quemque com-
ſceret.Namque ij,etiam,qui terram,vt eſt,fe-
e rotundam,& ad vtrũque Polum habitabi-
n eſſe cenſuêre, negarunt tamen incoli poſſe
hominibus mediam hanc eandemque maxi-
m & longiſſimam Zonam duobus ſolſtitiali-
s circulis comprehẽſam,propter æſtiuos per-
tuoſq; ardores ex Solis propinquitate eam o-
nem regionem adurentes,& pabuli aquarum-
e impotentem efficientes. Huius ſententiæ au
r eſt Ariſtoteles,magnus ille quidem naturæ
plorator,ſed in hac re longè aberrans à vero.
id autem philoſophatus rectè ſit de ſitu or-
,quid ſecus,breuiter expediam. Is de Auſtro
putãs an ab ipſo meridie exoriatur, an potius
vltimo vertice Poli Antarctici,ad hunc modũ
ibit. Ratio docet terræ,quæ habitatur latitu-
nem quidem determinatam eſſe, eam tamen
ntinenti orbe cõiungi non poſſe propter tem
rationem. Non enim ardore nimio, & frigo-
premitur in longitudinem ſuam,ſed in latitu
nem,ita vt ſicubi maris vaſtitas minimè pro-

Ariſtot. 2. Meteo.c.5.

 hiberet,

hiberet, tota quàm longa est pedibus peragra
posset. Huc vsque prorsus bene. Non enim p
test negari, quin terra in longitudinem, hoc
ab ortu ad occasum magis habitationi homi
accommodata sit, quàm in latitudinem, id est
Septentrione in meridiem, non solùm ob rati
nem ab Aristotele allatam de temperatione, q
per lõgitudinem eadem perpetuò est, cùm æq
absit à solis æstu, & Septentrionis rigore, verù
etiam propter noctium dierumq; spatia alter
cùm versus latitudinem in perpetuas vmbras
semestrem noctem incidere necesse sit. Pergit
tem aduersus Geographos sui temporis id mo
strare Aristoteles. Hoc ipsum, inquit, in naui
tionibus itineribusq; pedibus conficiendis a
maduerti licet. Lõgitudinis enim & latitudin
magna est distinctio. Nã quod à columnis He
culis vsque ad Indiam pertinet, eo quod ab A
thiopia vsque ad Mæotin, & ad extrema Sch
thiæ loca maius est, quàm quinque ad tria sint
quis nauigationum atq; itinerum rationem
beat, quantum earum rerum certa explorataq
cognitio hauriri potest. Atqui vsque ad incul
terræ partes eam, quæ habitatur in latitudine
cognitam habemus. Hîc Aristoteli venia dan
est, qui ex suæ ætatis historia nihil vltra citeri
rem AEthiopiam, Africæ atq; Arabię subiecta
exploratum habuerit, vltimam Aethiopiã ign
rarit, cũ necdum immensa illa pretiosi Ioan
regio cognita haberetur, multoque minus qu
quid Aequatorem, quicquid Tropicum Cap
cornij excedit vsq; ad bonæ spei promontori
Lusitanica nauigatione notissimum. Quo ex
co si vsquead vltimam Scythiam atque Tarta
latit

:itudo capiatur, non dubium eſt, quin æqua-
ra ſit totam à columnis Herculis vſque ad In-
am longitudinem. Sed & Nili fontes, & infi-
ta propemodum interioris Aethiopiæ ſpatia
norauit antiquitas. Ob hanc rem Lucanus Cæ-
rem ab ea inquiſitione coërcet. Quæ tibi, in-
:it, noſcendi Nilum Romane cupido? & Nilũ
ſum aliâs alloquens ìdem poëta. Et te terra-
m neſcit cui debeat orbis: Scripturæ autem
ſtræ, id eſt, ſacra auctoritas eam quoque ter-
m habitari facilè obtinet. Neque enim in So-
ionia legeremus. Vltra flumina AEthiopiæ fi-
j diſperſorum meorum deferent munus mihi,
ìm de illarum gentium vocatione vaticinare-
ir, ſed, vt dixi, veniã oportet dare philoſopho
is hiſtoricis & topographis fidem habenti. Il-
id quod ſequitur, expendamus. Altera, inquit,
ars, hoc eſt Septentrionalis, vltra inculta eſt,
uod frigore rigeat, altera, id eſt, vltra Solſtitiũ,
uod vratur calore. Quæ autem vltra Indiam,
olumnaſq; Herculis ſitæ ſunt, eæ propter mare
oniungi minimè ita videntur, vt tota ſit conti-
ens terra, quæ habitatur. Hoc verũ eſt prorſus
: indubitatum. Adiungit verò. Quoniã neceſſe
ſt aliquem locum eandem habere rationem ad
lterum verticẽ, quàm is, quem nos incolimus
d eum, qui ſupra nos eſt, habet, non eſt id qui-
lem dubium, quin eadem ratione cætera alia,
um ventorum ſitus reſpondeat. Et interpoſitis
juibuſdam de Auſtro & Aquilone. Neceſſe eſt
profectò Auſtrum eſſe ventum eum, qui flat à lo
:o qui calore vritur. Is autem locus, quod ſolem
proximum habet, aquis & pabulis caret. Hæc
Ariſtoteles, nec potuit fortaſſis certius aliquid

Lucan. 10. Pharſal.

Sophon. 3.

assequi humana suspicio. Qua etiã ex re (vt hoc religiosè dicam) soleo sæpè perpendere, quã in rebus diuinis infirma sit philosophia sapiẽtium huius sæculi, quando in ipsa terrena, & infima materia, vbi sibi videtur maximè sapere, vsque adeò desipit. Habitationem terræ ad hunc alterũ Polum Austrinum, vt vocat Plinius, collocatæ secundùm longitudinem ab Occidente in Oriẽtem esse maximam, secundùm latitudinem verò à vertice Australi vsq; ad æquinoctialem, aut nullam, aut perexiguam Aristoteles vult. Sed adeò falsum est, vt totius noui orbis tota propemodum habitatio sit secundùm latitudinem, id est, à Polo in Polum: ab Oriente autem in Occasum breuis admodum mensura sit, tantumque latitudo noui orbis longitudinem superat, quantum denarius ternarium, & eò amplius. Iam verò, quod mediam regionem, quã torridam *Zonam* vulgò appellamus, asserit prorsus inhabitabilẽ, quòd calore exuratur propter solis vicinitatem, quodque pabulis, & aqua careat, omninò est secus. Nam & noui huius orbis lõgè maxima pars ac frequentissimè habitata, intra vtrumque Tropicum continetur, eadem, & pabulis, & aqua supra omnes orbis terrarum regiones abundat, atque plurima ex parte temperatissima est, vt hic etiam DEVS stultam huius mundi sapientiam fecisse videatur. Est ergo habitabilis, habitaturque copiosè, quicquid reclamet antiquitas, *Zona* torrida. Porrò regio illa inter hac torridam, & illam Polarem posita, quamuis situ ipso commodissima sit habitationi humanæ, tamen rarò admodum habitatur, quod hactenus sola regio Chylensis occurrat, quæ non sit Oceano intercepta.

pta. Multi tamen, quorum me etiam in nume-
esse profiteor, terram huic Chylensi oppositā
tra Tropicum Capricornij porrigi opinan-
r, sed eandem nobis nondum esse exploratam.
eque dubium est, quin ea regio, vt optimum,
temperatissimum situm tenens, medium inter
rridam, & Polarem, ita etiam omnibus rebus
æstet, vtpotè Europę optimæ parti ęqua ratio-
respondens. Et hoc satis consentaneè Aristo-
les suspicatus est. Sed tamen, vt dixi, & illa
antum hactenus compertum est, breuissima
t, & ipsa torrida longè maxima.

Quod eadem Plinij & complurium veterum sententia fuerit.

CAP. X.

Aristotelis sententiam secutus est Plinius. Lux, inquit, media terrarum, qua solis orbi- est, exusta flammis, & cremata cominus vapo- torretur. Circa quam duæ tantùm inter exustā rigentes temperantur, hæq; ipsę inter se non eruiæ propter incendium sideris. Hæc eadem it vulgaris sententia veterum, quam etiā Poë- suo carmine celebrat.

Plin. lib. 2. ca. 68.

Quinque tenent cœlum Zonæ, quarum vna corusco
Semper sole rubens, & torrida semper ab igne.

Verg. in Georgic.

demq; aliâs, Et si quem extenta plagarum Qua- uor in medio dirimit plaga solis iniqui. Et alius oëta apertius.

Et 7. Aenei.

Totidemq; plagæ tellure premuntur:
Quarum quæ media est, non est habitabilis æstu.

Ouid. 1. Metamor.

a verò veterum sententia, perspicua atque in- icta, vt ipsis videbatur, ratione nitebatur. Nam t quæq; regio ad meridiem propius accedit, ita

ſolis ardoribus magis expoſitam animaduerte-rant, idq; adeò verũ eſt, vt in eadem Italiæ prouincia Apuliam, Liguria, & in noſtra Hiſpania Bæticam Cantabria vſq; adeò feruentiorem notare liceat, vt per gradus vixdum octo grãde frigoris & æſtus diſcrimen ſit. Hinc iam conſequi videbatur, vt eadẽ ratione ſeruata ea regio, quæ ſolis radijs ſubiecta eſſet, intolerabili prorſus perpetuoq; ardore vrgeretur. Prætereà inter ipſum anni decurſum hyemis, veris, æſtatis, autũni, viciſſitudines non alia ex re fieri videbant, quàm ex ſolaris globi acceſſionibus. Et cũ æſtiuos calores longè adhuc à ſolſtitiali circulo poſiti vix ſe ferre poſſe cernerent, iam ſuo iure colligebant, ſi tam propinquum haberent ſolem, vt directo illius radijs ferirentur, idque per totum propemodum annum, futurum eſſe omninò, vt ſummis perpetuiſq; ardoribus abſumeretur genus omne mortalium. Hæc antiquorum, quod regio media inculta eſſet, ratio fuit. Quã, niſi nos ſecus vſus ipſe docuiſſet, non phyſicam, ſed Mathematicam demonſtrationem, hodie quoque reputaremus, adeò ad ipſas etiam naturæ leges peruidendas humana ingenia imbecilla ſunt, verùm illa duo naturæ miracula immenſi, inquam, Oceani certa traiectio, & torridę Zonæ ſuauiſſima habitatio, noſtræ ætatis felicitate patuerunt. Et, quoniam de Torridæ habitatione & natura fusè dicendum eſt libro ſequenti, Oceanum pernauigandi ratio, quæ ad inſtitutum magnoperè confert, hoc ipſo explicanda eſt, ſi prius, quæ de genere Indorum veteres, recenteſque ſcriptores tradidiſſe videntur, perſecuti fuerimus.

Notitiam

Notitiam alterius orbis apud veteres inueniri.

CAP. XI.

IGITVR hominum genus vltra Cancri circulum habitare veteres aut omninò negarũt, ut Lactantius & Augustinus, aut certè, si qui essent, intra mediæ regionis terminos non posse consistere affirmarunt, vt Aristoteles & Plinius, & vtroque antiquior Parmenides, vtrumque autem secus esse satis constat. Sed vtrum ante nostram ætatem eius rei notitia extiterit, accuratè permulti quærunt. Apparet enim monstri simile, & alterum orbem esse tantum, quantum hũc cernimus, & antiquos tot sæcula latuisse. Itaque nonnulli tanquam eam gloriam nostro & sæculo & generi inuideant, conantur huius quoq; orbis notitiam antiquitati tribuere. Atq; esse certè nonnulla eius vestigia negare non possumus. Scribit Hieronymus in epistolam ad Ephesios: Quærimus quoque quid sit. In quibus aliquando ambulastis secundùm sæculum mundi huius. Vtrumnam & aliud sæculum sit, quod non pertineat ad mundum istum, sed ad mundos alios, de quibus & Clemens in epistola sua scribit. Oceanus & mundi, qui trans ipsum sunt. Quænam hæc fuerit Clementis epistola ignoro: sed illud scripsisse Clementem Hieronymo fidem nõ habere non possum. Perspicuè verò Oceano traiecto alterũ esse mundum, imò etiam mundos Clemens docet, atq; ita re vera est: longissimè enim vterq; nouus orbis, id est, America, ab India Orientali distat. Caius quoq; Plinius, accuratissim[us] rerum mirabiliũ indagator, memoriæ prodidit: Hannonẽ ducẽ Carthaginẽsem à Gadib[us] ad finẽ vsque

Plut lib.3 placitis Philos. c.11.

Hier. in c. 2. epist. ad Ephes.

Clemens Romanus epist. ad Corint.

Plin. lib. 2. cap. 67.

vſque Arabiæ circumiectum, eamq; nauigationem literis commendaſſe. Quod ſi verũ eſt, quicquid hodie Luſitani immenſa ſua nauigatione bis æquinoctiali ſuperata Oceani conficiunt, Hanno ille emenſus ſit neceſſe eſt. Eandem nauigationem contrario ordine confectam ab Eudaxo quodam, quem, cũ Latyrum Regem fugeret, Arabico ſinu egreſſum Gades vſque peruectum, idq; ſua ætate, Cornelius Nepos auctor eſt. Tradunt etiam auctores non ignobiles nauem Carthaginenſium vi ventorum per Oceanum abreptam in nouam quandam regionem incurriſſe, moxq; ad ſuos reuerſam cognoſcẽdæ eius regionis ſtudium Carthaginenſibus excitaſſe, verùm maiorum decreto eam inueſtigationem eſſe cohibitam, ne nouarum rerum occaſione Carthaginis gloria, & celebritas fuſcaretur. Quibus ex rebus intelligere poſſumus nonnullam noui orbis apud veteres notitiam extitiſſe, tametſi de Occidentali hac India, deq; hac America vix aliquid monumentis antiquorum conſignatum inuenire liceat. Nam de Orientali India etiam citeriori, quæ antiquis erat vlterior, eo quod ex altera parte orbem peragrarent, non rara neque obſcura mentio eſt. Nam de Aurea Cherſoneſo, de Cori promontorio, de celebrata illa Taprobane, quæ alijs hodie vocabulis frequentantur, quis ignorat veterum ſcriptorum literas? Quid de vtraque Aethiopia, de Brachmanibus, de gente Synarum? Nónne & multa & perſpicua horũ commemoratio extat in libris antiquorum? Porrò Occidentalis nauigationis, quãtum etiam fama aſſequi Plinius potuit, tantum ad fortunatas Inſulas curſum protendit, earumq; præcipuam

Idem, Ibidẽ.

Plin. lib. 6. cap. 32.

à multi-

multitudine canum Canariam vocatam refert. nde pelagus illud amplissimum, quod meritò lagnum nautæ appellant, vix vllis certis vestiijs antiquitatis notatum reperimus. Sed nonullos maximè illud Senecæ carmen mouere solet, cùm in suis Anapęsticis noui orbis res prædicere videatur. Ita enim illius Medæa habet;

Venient annis sæcula seris.
Quibus Oceanus vincula rerum,
Laxet, & ingens pateat tellus.
Typhisq; nouos detegat orbes,
Nec sit terris, vltima Thule.

Seneca in Medæa actu 2. in fine.

ta esse factum negare non possumus. Nam seros nnos mille & quadringentos à Tragico plusquã is mille à Medæa meritò accipimus. Oceanum uoque rerum laxasse vincula, cùm alios terraum terminos ostendit & patuisse ingentem tel- urem, tota certè Asia atque Europa maiorem, leniq; nouos esse detectos orbes, omnes cernimus, vt Chorus ille prædixit. Sed vtrum diuinarit Seneca, an fortuito ac temerè cecinerit, uæri potest. Mihi verò diuinasse videtur, sed o genere diuinationis, quod prudentes viri faniliare habent. Videbat namq; iam illo sæculo auigationibus mare inusitatis solicitari, terrã sse alteram Antichthonam ex Philosophia didicerat. Potuit iure & meritò hominum induftriam, & audaciam eò aliquando progressuram existimare, vt magno Oceano enauigato nouos terrarum orbes aperiret, cùm præsertim ea ætate naufragia illa, quæ Plinius narrat, longissimi Oceani nota essent. Nam post veterum quietem collaudatam, adiungit de audacia suorum temporum

porum. Nunc iam cessit Pontus, & omnes pati-
tur leges: & mox. Quælibet altum cymba perer-
rat. Terminus omnis notus, & vrbes muros ter-
ra posuêre nouos. Nil qua fuerat sede reliquit
peruius orbis. Indus gelidum potat Araxē, Al-
bim Persæ, Rhenumq; bibunt. Huius itaque au-
daciæ hominum quasi incrementa extrema con-
nectit, Venient annis sæcula seris, & cætera, quæ
recitata sunt.

Platonis sententia de India Occidentali.

CAP. XII.

Plato in Timæo.

PLATO verò in Timæo expressius hunc no-
uum orbem Occidentalem, & propius atti-
gisse videri potest. Tunc, inquit, pelagus illud
nauigabile erat (loquitur aūt de Oceano Athlan-
tico) insulam enim ante ostium habebat, quod
vos columnas Herculis appellatis. At Insula il-
la & Lybia, & Asia simul maior erat, ex qua ascē-
sus ad alias insulas tunc proficiscentibus contin-
gebat, ex Insulis autem in omnem ex aduerso cō-
tinentem circum verum illum Pontum sitam.
Hæc apud Platonem Critias. Qui verò Platonē,
& historiam tradere, & vera narrare sibi persua-
dent, ij hæc ita exponunt, vt Insula quidem illa,
Athlantis dicta, tota Asia & Africa maior pluri-
mam Oceani Athlantici partem, quē modò His-
pani traijciūt, occuparit: Insulas autem ad quas
ex Athlantide ascensus cōtingebat, esse eas, quas
nostri nautę appellant Barlouenti, Cubam, His-
panicam, S. Ioannis Boriquen, Iamaicam, & reli-
quas eo ordine positas. Ex his verò ad continen-
tem adiri, hoc est, ad terram firmam à nostris di-
ctam termino hoc Peruenīe regnum & totam

Ameri-

mericam. Verùm autem Pōtum, circum quem
osita sit Continens, interpretantur hoc mare
ustrale, vulgò Sur appellatum, ideò verò à Pla-
one verum Pontum nominatum, quod præ va-
itate illius Mediterraneum omne atq; Athlan
cum ipsum tanquam ficta & ludicra maria vo-
ari possint. Acutè quidem atque concinnè ex-
ogitata hęc à viris ingeniosis & antiquitatis stu
iosis. Vtrum autem æquè verè ac certè, alio lo-
o inquiremus.

Zarate in sua historia.

Quod quidam Ophir in sacris literis esse nostrum Peru opinati sint.

CAP. XIII.

IN sacris quoque literis, huius Occidentalis
Indiæ mētionem fieri sub Ophir nomine qui-
dam volunt. Rupertus quidem Stephanus, vel
potius Franciscus Vatablus vir Hebraicè doctis-
simus, vt ego à Præceptore discipulo illius acce
pi in scholijs ad caput nonum libri tertij Regū,
Ophir, vnde Salomon asportasse dicitur qua-
dringenta viginti, siue quinquaginta auri talen-
ta, scribit esse Insulam Hispaniolam à Christo-
phoro columbo inuentam, vnde aurum optimū,
& probatissimum ex monte Cibaico nostri eru-
unt. Neque defuêre viri perdocti, qui Ophir in
sacris literis tantoperè celebratam existimarint
esse hoc ipsum nostrum Peru, quòd vocabulum
ipsum etiam Hebraicè extet, sicque appellatum
hoc regnum credant, cùm Paralipomenon scri-
beretur historia. Per Metathesim verò Ophire
siue Opire sit dictum Piru. Adduci etiam in eam
sentētiam vidētur, quòd scriptura cōmemoret
aurum optimū & ligna thyina pulcherrima &
pretiosis-

In Biblijs Roberti Stephani.

In apparatu Bibliæ Regiæ in Phaleg. c. 9. & in Biblijs Roberti Stephani.

2. Par. c. 9.

pretiosissima,& gemmas ex Ophir afferri. Qu
bus omnibus regio Peru abundare auctorib
his videtur. Quæ sententia mihi probari nul
modo potest. Nam auri copiam in hac Ameri
esse scio, sed non adeò celebrem, vt Oriētali I
diæ præferatur. Gēmas verò pretiosissimas, qu
scriptura refert, & ligna illa Thyina, qualia n
quam visa sunt in Hierusalem, adhuc requiro:
smaragdos quidem præcipui viroris, ligna qu
que & odorata & fortia satis inuenio, sed sing
lare præterea nihil. Nec mihi vero simile est,
relicta Orientali India ditissima, ad hanc extr
mam Occidentalem Salomon classem mitter
neq; si ita frequenter misisset, nulla futura fui
tantæ rei vestigia. Etymologiæ autem illa cogi
tio ex Ophir in Peru deducta non admodum
hi persuadet. Etenim nomen ipsum Peru in h
regionibus neque antiquum est, neq; general
sed quemadmodum in his ferè noui Orbis exp
ditionibus contigit, vt regio de nomine ignot
primo quoque vocabulo appellaretur, atque
esset sæpè fortuitum, ita quoque in hoc Peruar
Regno factum est. Ex fluuio quodam, in quē n
strates inciderūt, eo nomine dicto, quemadm
dum antiquiores nobis tradidêre, tota hęc reg
Peru deinceps vocata est, vsque adeoque id ve
est, vt indigenæ vocabulum ipsum Peru hod
quoque ignorent. Neq; ab alijs quàm ab Hisp
nis, si qui illorum ita nominant, nominare did
cerunt. Cognatio quoque & similitudo nomi
leuem sanè coniecturam plerumque affert: n
velimus Romanos in his regionibus quoq; ve
satos asserere, quod Titūm & Paulum inter pr
clara Ingarum principum nomina frequent
audi

udiamus. Me verò si quis interroget, quam regionem aut prouinciã arbitrer esse Ophir, quò classis Salomonia Tyrijs & Sidonijs nautis instructa vehebatur auri exportandi gratia, & quò cùm eadem ex caussa classis Iosaphat Regis pergeret, in Asiongaber naufragium perpessa est, equidem Flauio Iosepho potius assentior Indiæ Orientalis sedem asserenti, ab Ophir filio Iectã, cuius in Genesi mentio est, collocatam, eandemque primi auri ditissimam. Ex quo in Sacris literis Aurum Ophir, siue Opham, siue etiam obrizum quasi Ophirizum celebratur, quod cùm apud Hebræos teste Hieronymo auri septem vel genera vel vocabula sint, Ophir principem locum teneat, sicut apud nos Valdiuiæ aut Carabaiæ aurum celebratur. Cur autem in Orientali potius India quàm in hac Occidentali Ophir fuisse existimem, illud caput est, quod ad nostrum Peru non nisi infinito circuitu tota India Oriẽtali & Sinarum regione enauigata Salomonia classis peruenire poterat. Neque fit mihi verisimile per tot spatiorum millia Sidonios nauigasse auri quærendi causa, ad eã præsertim terram, cuius nullam habere notitiam per continentem potuerint. Nam nostræ nauigationis artem, & methodum veteribus fuisse ignotam argumentis haud quaquam leuibus posteà ostendemus.

3. Reg. 9. 3. Reg. 22. Ioseph. libr. 8 antiq. Iudai. vbi & terram auream vocari Ophir. Gene. 10. Montanus in alpha. Hieron. ad Principia. in 3. tomo.

Quidnam Tharsis & Ophir in sacris literis significent.

CAP. XIIII.

QVOD si suspicionibus & coniecturis tantũ concedi debet, ego sanè Ophir & Tharsis in diuinis literis sæpius non certum aliquem definitumq;

nitumque locum sonare suspicor, sed generale
potius esse vocabulum, idemque efficere apud
Hebræos, quod apud nos vulgò Indiarum vocem.
Nihil enim aliud vulgari tritoque vsu Indiarum
nomine accipiunt nostrates, quàm remo-
tam procul regionem, eamque opulentam, & à
consuetudine nostrarum rerum mirificè differentem.
Ita Indiam æquè vocant nostri Hispani
& Americam, & Mexicum, & Sinas, & Malacam,
& Brasiliam regiones certè & situ & forma latissimè
diffidentes. Quanquam negare non possumus
inde ductum nomen Indorum & deriuatum
ad hunc nouum orbem, quod India ipsa verè
Indica, opinione antiquorum, omnium terrarum
haberetur extrema. Itaq; idem Indos intelligunt
homines, quod fines orbis terrarum.
Ad hunc planè modum Tharsis apud Hebræos
videtur mihi non certum aliquem locum designare
frequentius, sed communiter regiones omnes
remotas, easdemque opinione hominum
mirabiles & opulentas. Nam quod Iosephus &
alij nonnulli pro eodem Tharsis & Tarsum Ciliciæ
vrbem sumunt, non est satis probabile, vt
etiam Hieronymus docet. Non solùm quod scriptio
in aspiratione per Θ & T prorsus discrepat,
sed quod pleraq; etiam in sacris literis dicta
de Tharsis in Tarsum nullo modo congruere
queant. Quãquam sancta scriptura nõnunquam
Tharsis in Cilicia collocari insinuat, ita enim de
Holopherne scribitur in libro Iudith. Cumque
pertransisset fines Assyriorum, venit ad magnos
montes, Ange, id est, Taurum, qui sunt à sinistro
Ciliciæ, ascenditq; omnia castella eorum, & obtinuit
omnem munitionem, effregit autem ciuitatem

Hieron. ad Marcellam in 3. tom.

Iudit. 2.

tem nominatiſſimam Melithi, prædauitque omnes filios Tharſis & filios Iſmael, qui erant contra faciem deſerti & ad Auſtrum terræ Cellon, & tranſiuit Euphratem &c. Verùm vt dixi, rarũ eſt, vt Tarſo conueniant, quæ de Tharſis legimus aliàs. Iam verò Theodoretus & quidam alij, verſionem ſeptuaginta interpretum alicubi ſecuti, Tharſis in Africa eſſe, eamque à noſtris Carthaginem dictã volunt. Aiunt enim eo curſum intẽdiſſe Ionam, cùm ſcribitur fugere voluiſſe à facie Domini in Tharſis. Quod præterea certa Indiæ regio Tharſis vocetur in ſacris literis, quod D. Hieronymus vult, non equidem repugno. At vnam eandemque definitò regionem ſemper ſignificare, id certè nego. Etenim reges Tharſis, quos munera Chriſto oblaturos Pſalmus canit, Magos fuiſſe ab Oriente venientes, eoſdemque Sabæos, & Ephaæos & Madianitas ſatis ſacra ſcriptura docet, quos & Aethiopes, & Arabas, & Perſas viri docti fuiſſe tradunt, ſed Tharſis vocabulum homonymum eſſe ac plura variaque ſignificare in ſacris literis Hieronymo aſſentior, itaque interdum Chryſolitus aut Hyacinthus eſt, interdum Indiæ regio quædam, quinetiam mare ipſum quia cæruleum eſt, & illorum lapidum colores radijs percuſſum imitatur. Sed bene idem Beatus Pater in Eſaiam ſcribens negat Tharſis, quo Ionas peteret, eſſe aliquam Indiæ regionem. Neq; enim, inquit ille, Ionas de Ioppe nauigans ad Indiam poterat peruenire, ad quam illo mari non poteſt nauigari. Nam maris mediterranei, non rubri, vnde in Indiam nauigari poteſt, olim Ioppe nunc Iapha portus eſt. Longè ergo alia fuit Claſſis Salomoniæ nauigatio, ſiue in Ophir,

Theodor. in 1. Ionæ.

Arias Montanus ibi. & in Alphabeto apparatus.

Hieron. ad Marcellam.

Pſal. 44.

Eſai. 60.

Hieron. lib. 2. in Eſai. c. 2.

ſiue in Tharſis per mare rubrum. Namq; à Sion-
gaber, vbi Regis Ioſaphat naues confractę ſunt,
portum eſſe conſtat vrbis Idumeæ ad ſinum Ela
miticum poſitæ propè fretum ipſum, vbi Eri-
thræum mare magno Oceano committitur. Salo
moni autem & aurum, & argentum, & ebur, & ſi
mias & pauos de Indica illa regione triẽnali na-
uigatione, quæ non poterat, non eſſe longiſſima,
afferri ſolita legimus, cùm & metallis pretioſis,
& Elephantis, & cæteris delitijs India abundet,
quemadmodum Plinius locuples auctor eſt, &
noſtri tẽporis certa fama. Atqui ex noſtra Ame-
rica ebur nullum exportari potuit, cùm Elephã-
tos prorſus ignoret, aurum alioqui & argentum
& ſimios elegantiſſimos abundè præbere poſſet
Sed vt dixi hæc mea ſententia eſt, Tharſis nomi-
ne aut immenſum mare, aut regiones ſemotiſſi-
mas & valdè peregrinas accipi ſolere. Quamob-
rem, quæ de Tharſis dicta ſunt, ea prophetico ſp
ritu ad nouum orbem interdum accommodar
poſſe non dubito.

3. Reg. 22.

Quid de hoc nouo orbe Abdias vaticinatus ſit iuxta quoſdam.

CAP. XV.

QVIDAM etiam nouum hunc orbem Chri
ſto expugnandum, idq; Hiſpanica vi longe
ante in ſacris & arcanis literis prophetatum vo-
lunt. Nam extremum Abdiæ vaticinium ita in
terpretantur. Et tranſmigratio exercitus huiu
filiorum Iſrael omnia Chananæorum vſque ac
Sareptam, & tranſmigratio Hieruſalem, quæ ir
Boſphoro eſt, poſſidebit ciuitates Auſtri, & aſc
dent Saluatores in montem Sion iudicare mon
tem

Guido Boderianus in epi. ad Philippũ Catholicum Regem in 5. tom ſac. Bib. Et Zumarraga in Hiſpanica hiſtoria.

tem Esau,& erit Domino regnum. Sic nos legimus iuxta vulgatam. Illi verò ex Hebræo, vt dicunt, hoc modo: Et trāsmigratio exercitus huius filiorum Israël, qui Chananæi sunt vsque Sarphat, (id est, Galliam) & transmigratio Hierusalem, quæ est in Sepharad (hoc est Hispania) hæreditate possidebit ciuitates Austri, & ascendent salutem procurantes in montem Sion ad iudicādum montem Esau, & erit Domino regnum. Sed cur Sepharad, quod Hieronymus vertit Bosphorū, septuaginta verò Euphrata, designet Hispaniam, nullum ex antiquis proferunt testimoniū, nullam certam rationem, sicut etiam Sarphat, vbi vtraq; editio habet Sareptam, Galliam Guido patriæ fauens interpretatur. Nos verò, qui de linguarum peritia certare non possumus, illud iure requirimus, quidnam cogat ciuitates Austri siue Nageb, vt habēt septuaginta noui orbis gentes accipere? Quid etiam transmigrationem Hierusalem in Sepharad gētem Hispanicam intelligere? Nisi Hierusalem spiritualem cogitemus, hoc est, Ecclesiam, vt per trāsmigrationem Hierusalem, quæ est in Sepharad Spiritus sanctus significet Ecclesiæ sanctæ filios, qui versantur in finibus terræ aut portibus, id enim Sepharad Syriacè notat, atque in Hispanias satis congruit, vbi & fines orbis terrarum à veteribus positi sunt, & mari cinctam regionem ferè omnem Hispanicam constat. Austrum verò siue Nageb hunc orbem accipi posse inde fortassis ostendēt, quod totus penè hic mundus inuentus sub meridie iaceat, & plurima ex parte Australem polum spectet. Nam quod sequitur. Et ascendent salutem procurantes in montem Sion ad iudicandū

montem Esau, non difficilè est exponere, quod ad Ecclesiæ sanctæ doctrinam arcemque confugiant, qui errores profanos gentium (hoc enim Esau notat) euertere cupiant. Ac tunc erit non tã Hispanis, aut Europæis quàm Christo domino regnum. Ad hunc sanè modum, qui Abdiæ vaticinium accipere velit, non valdè improbandus est. Nam spiritum omnia nosse certum est, & tantæ huius rei, hoc est noui orbis inuenti & Christo subacti satis probabile est in diuinis eloquijs nõnulla extare vestigia. Esaias ait, Væ alis nauium trans AEthiopiam. Trans AEthiopiam profectò nullas alias alatas, id est, celerrimas naues intellexisse videri potest, nisi classem Oceani Athlantici, qui AEthiopia vlterior est, regionem Iudæã incolentibus. Et quamuis nauibus tam superbis Propheta ominetur infausta, tamen fructum etiam domino inde accessurum alius Propheta prænuntiat: Vltra flumina AEthiopiæ, inquit, inde supplices mei filij dispersorum meorum deferent munus mihi. Quod rursus ad Insulas longè & Tharsis ituros esse, qui saluati fuerint de Israel, & congregaturos Domino varias gentes Esaias loquitur, vbi et Græciam, & Italiam, & Hispaniam, & Africam, & alias plurimas nationes numerat, quid vetat, quo minus ad harum etiam gentium vocationem deriuemus? Nam & Tharsis, & Insulæ longè positæ, & fines terrarum hæc extrema orbis insinuant. Iam verò quod Saluator tanto pondere verborum prædixit, prædicabitur Euangelium in vniuerso orbe, & tunc veniet consummatio, re vera quandiu finis mundi moratur, gentes restare adhuc, quibus Christus non sit annunciatus, perspicuè demonstrat. Itaque & veteri-

Esai. 18 iuxta septuag. interpretes.

Soph. 3.

Esai 66. iuxta 70.

Matt. 24.

veteribus plurima orbis pars restabat incognita, & nobis non minima hodie quoque restat.

Quomodo primi homines ad Indos venire potuerint & quod non venerint certa nauigatione.

CAP. XVI.

IAM verò illis satisfaciendum est, qui negant esse Antipodas, aut hãc quam nos modò incolimus regionem posse habitari. D. Augustinum vehementer deterruit Oceani immensitas, vt genus hominum ad hunc alterum orbem traijcere potuisse existimaretur. Nos verò, qui & homines olim hic habitasse scimus, & diuinis literis contra dicere nullo modo possumus, ex vno factum esse omne hominum genus, huc ex Asia, aut Europa venisse homines affirmare certò possumus, sed quomodo, aut qua via quóue duce gens Indorum innumerabilis huc penetrarit, meritò sanè hodie quoq; & admiramur & quærimus. Nam neque alteram Noe arcam huc appulisse cogitare possumus, neq; Angelum quempiam, vt olim Abacuch Prophetam ex Palæstina in Babylonem, suspensos per aëra transuexisse Indicæ gentis progenitores. Non enim quid Deus potuerit, quæritur, sed quid humanarum rerum ratio atque ordo patiatur. Meritò igitur vtrumq; inter admirabilia Dei opera atque occulta consilia referri debet, & quod tã vasta pelagi ac terrarũ spatia genus mortaliũ penetrârit, & quod longè lateq; diffusum tã diu nostros latuerit. Quæso enim te, quo consilio, qua ratione, qua vi tantum pelagus gens Indorum pernauigâuit? quo auctore ad infinitè dissitas regiones persuasit? Equidem diu de hac

Act. 17.

Dan. 14.

causa & cogitaui ipse mecum, & ex alijs quęsiui
neq; certum argumentum rei tantæ inuenire po
tui. Dicam tamen, quod occurrit, & quoniam te
stes non habeo idoneos, sequar certè rationis du
ctum, quamuis tenuiter deprehensum, vsq; dum
illius vestigia ex oculis euanescant. Vno igitur
ex tribus modo genus Indorum ad hanc Ameri-
cam venisse manifestum est, aut enim terrestri
itinere, aut maritimo vētum est, ac maritimum
quidem vel fortuito peragi potuit, vel certo cō-
silio & ratione, hoc est, aut vi tempestatis & O-
ceani præter spem ad hunc alterum orbem ap-
plicuerunt primi habitatores, aut studio noua
quærendi nauigationem huc direxerunt. Alium
præter hos tres modos inuenire non possum, si
quid res humanæ habeant, cogitemus, neq; pro-
digiosa quædam atque Poëtica comminiscamur.
Neque enim vel Ganimedis aquilam, vel Perse
equum alatum, neque Syrenas & Nicolaos ge-
nere Indorum accersere oportet. Excutiamus er-
go si placet atque libremus eorum quos dixi sin-
gulos modos, quod & vtiliter & iucundè fieri po
test. Ergo illa videtur planissima & expeditissi-
ma via, vt quemadmodum nunc nostræ Hispa-
nienses naues, cursus astrorum cælique conuer-
sionem notantibus magistris, vim ventorum a-
quarumq; scientibus ad Indos certum iter inten
dunt, ita olim antiquitas horum omnium perita
has sedes inuestigauerit, inuentasque tenuerit.
Quid enim sola nostra ætas, soli nostri homines
Oceanicæ nauigationis industriam sunt conse-
cuti? An non sicut non ita pridem Classis nostra
Aluaro Mendanio duce ex hoc Limano portu
soluens, & per immensum Oceanum, Occiden-
tem

m versus delata,studio nouam mundi plagam
iic Americæ occiduæ oppositam peruestigan-
,post trimestre tandem tempus Insulas illas,&
ultas & maximas inuenit,quas Salomonias vo
re libuit, easq; aut magnæ nouæ Guinææ, aut
icui ingenti continenti hærere constans fama
t,idque vt liquidò exploretur hoc tempore se-
ındam Regij senatus auctoritate expeditionẽ
ırari,eodem duce,& præfecto cernimus: sic et-
m potuit quondam antiquitas, vt terram An-
chthonam quæreret, quam certa ratione esse
ɔnstabat, naualem quãpiam profectionem in-
ruere, instructam hucusque dirigere? Profectò
hil vetat,quò minus ita olim esse factum pu-
mus,vt fieri modò cernimus. Adde quod hi-
oria sacra attestatur à Tyrijs & Sydonijs Salo-
onem accepisse viros nauticos & gnaros ma-
s,eundem triẽnalem nauigationem exercuis-
. Quorsum verò vel nautarum peritia celebre
ır, vel tam diuturna nauigatio referatur, nisi
ı agnum Oceanum Classis Salomonia traiectu- *2. Para. 8.* 3 *Reg.* 9. 3 *Reg.* 10.
ı fuerit? Multi ergo ita opinantur, putantque B.
uguſtinũ immeritò Oceani immensitate de-
ɛrritum,cùm potuerit ex triennali illa nauiga-
one Oceanum tandem, quantus est,permeari,
ıcilè deprehendere. Egó verò secus sentio,neq;
dducor,vt Indorum primos auctores certo cur
ı,fixoq; consilio existimem in hunc alterum or
em commeasse,neque verò peritiam nauticam
ostræ ætatis,qua vna incredibili, & celeritate,
ɛ certitudine Oceanum vndevis quouis enaui-
ant nostri, veteribus cõcedere possum, cùm rei
ıaximæ,& præclarissimæ ne tenuia quidem ve-
igia in antiquitate reperiat. Etenim vsum ma-

 gnetis

gnetis siue maritimæ acus, vt vocant nautæ, ne
apud priscos inuenio, neque illis perspectum f
isse arbitror, quo vno nauigationis præsidio su
lato certa Oceani magni traiectio prorsus est i
possibilis. Norunt vel imperiti quid dicam. Ta
enim fieri nequit, vt nauta dempto Magnetis v
in medio Oceano deprehensus, quo dirigat pr
ram nouerit, quàm vt oculis captus quid in mo
te procul posito emineat, quid iaceat digito ost
dat. Admirabile profectò est eam magnetis vi
& veteres tamdiu ignorasse, & nostris demum i
notuisse. Veteres sanè ignorasse manifesto arg
mento est, quod Plinius curiosus naturalium r
rum enarrator, cùm satis multa de Magnete co
memoret, hoc vnum maximum & præclaris
mum ingenium attritu suo ferrum ad Septe
trionem conuertendi nullo modo attingit, qu
admodum neque Aristoteles, neq; Theophrast
neque naturalis quispiam historicus aut Philo
phus. Sed ne Augustinus quidem, cùm in libris
Ciuitate Dei multa & magna ille quidem ref
rat, sed quæ infimè iacent præ hoc vno natu
miraculo. Accedit ad hæc, quod naualium reru
inuẽtores ille ipse historicus naturalis celebrá
cùm cætera nautica exponat, magnetem penit
tacet, tantum siderum obseruationem in nauig
do Phænicibus acceptam refert. Ac re vera qui
quid antiqui peritiæ maritimæ consequebant
ex siderum obseruatione, ex terrarum promo
torijs, litorumq; differentijs constabat. In med
mari deprehensi, vbi cælum vndique, & vndiq
pontus, non aliam dirigendi proram ratione
nouerat, quàm ex sideribus, Sole, Luna, si hæc o
nia nubilo tempore obducerentur, ex venti qu

litat

Plin. lib. 36. c. 16. & lib. 34. c. 14. & lib. 37. c. 4.

August. lib. 21. c. 4. vbi multa de magnete.

Lucretius lib. 6.

Plin. lib. 7. c. 56.

te, ex itineris peracti coniecturis, denique ex
enij dexteritate & destinatione, sicut etiam
d nos Indi nauigant plurima maris spatia ea
ustria conficientes. Quid quod Taprobanes
ulæ, quam Samatram hoc tempore appellari
ant, nautas nouam in nauigando industriam
ui Plinius scribit. Septentrio, inquit, non cer-
ur, sed volucres secum vehunt emittentes sæ-
s, meatumque earum terras petentium comi-
tur. Quod si Magnetis vsus illis innotuisset,
il auium volatu ad terræ situm cognoscendũ
ũs esset. Deniq; vel illud solum abundè indi-
nautis veteribus eam magnetis vim penitus
sse ignotam, quod nautici instrumenti, quod
trio vocabulo dicimus, [*Aguja de marear,*]
; apud Latinos, neq; apud Græcos, neq; verò
d Hebræos nomen extet, quod si esset nota,
nimè nomine res tam præclara caruisset. Itaq;
igationis Magistri, sicut modò solùm supra
ppim sedent, assiduè spectantes nauticum in-
umentum, vt tenenti clauum viam edicant, ita
m etiam sedebant ad proram, vt obiectas ter-
marisq; notas circunspicerent, quamobrem a-
d Græcos Proretæ appellantur.

Plin. lib. 6. c. 22.

De magnetis admirabili efficacia & vsu ad nauigandum veteribus ignoto.
CAP. XVII.

RGO Magneti accepta referenda est Indica
nauigatio tam certa, tam breuis, vt complu-
s hodie homines viderimus, qui Vlyssipone
pam, Hispali, Mexicum aut Panamã, & in hoc
so Australi Oceano ad Sinas vsque & fretũ Ma-
llanicum nauigent, idq; facilè & crebrò. Nam
qui

qui quindecies & octies supra decies Ocean
emensi nauigatione sint, ipsi vidimus, nonnu
supra vicies ijsse ac redijsse memorantur, c
tamen in magno Oceano nulla impressa ve
gia viæ extarent, nulli viatores occurrerent,
de via docerent. Nauis enim, vt sapiens ait, p
transit fluctuantem aquam, neque eius cùm p
terierit, vestigium inuenire est, nec semitam
rinæ eius in fluctibus. Attamen magnetis vi
bus fit, vt Oceanus orbisque vniuersus mort
bus peruius sit, cui à sempiterno & sapienti
mo Conditore vis ea attributa est, vt ex solo
tritu illius ferrum qua parte attactum est per
tuo quodam aspectu motuq; constanti Sept
trionem indicet vbiq; locorum. Causas huiu
ti prodigij alij rimentur & quærant, & Sym
thiam nescio quam conentur inducere: ego su
mi Opificis potentiam, prouidētiamq;. quo
ad hæc intueor, & vehementer admiror, & i
dissimè celebro. Hic enim verissimè Deum c
Salomone alloqui opportunū est. Tua Pater p
uidentia lignum gubernat, quoniam dedist
mari viam, & inter feros fluctus semitam firn
simam, ostendens quoniam potēs es ex omni
sanare, etiam si sine rate aliquis adeat mare. S
vt non essent vacua sapiētiæ tuæ opera, prop
hoc & exiguo ligno credūt homines animas
as, & transeuntes mare per ratem liberati su
Et illud quoq; ex Psalmista. Qui descendunt
re in nauibus facientes operationē in aquis m
tis, ipsi viderunt opera Domini, mirabilia
in profundo. Neq; minimum est inter Dei o
mirabilia, quod exigui lapilli vis in imme
abysso dominetur, cogatq; pelagi infinita sp
du

ctui suo promptissimè cedere. Hoc quia sæpè
& facillimè fit, neq; homines iam mirantur,
q; verò curant, ipsaq; liberalitas apud impru-
ntes quo effusior est, minoris ducitur. At nos
cet & sapientiam Dei venerari, & pro ingen-
beneficio gratias agere. Cùm enim gentes In-
rum tot sæculis anteà ignotas adiri, atque fre-
ētari à nostris, vt ipsæ quoq; salutem, quæ est
Christo Iesu adipiscerentur, diuino consilio
cretum esset, prospectum etiā diuinitus est, vt
n longi & inusitati itineris dux certus homi-
bus præberetur. Itaq; Magnetem ducem & ma
strum accepimus. Quo autem tempore primū
is nauticus vsus innotuerit, percrebueritque
re vix possumus. Equidem non fuisse antiquū
niecturis idoneis teneo, non solum ex ijs quæ
periore capite retuli, sed quòd in Horoscopis
oq; veterum nullam magnetis mentionem lè
, cuius tamen est præcipua immobilibus horo
gijs ratio. Scribunt illustres historici Lusitani
Gama primo Orientalis Indiæ inuestigatore
uentos esse barbaros nautas citra Promonto-
um bonæ spei, qui Magnetis vsum edocti ma-
a illa circumquaq; percurrerent. Sed vnde ijs
otitia ea parta, non tradunt. Quinetiam nōnul-
eorum scriptores veteribus ignotam rem eam
nostra opinione confirmant. Addā aliud eius-
em Magnetis maius mea sententia miraculum,
uod incredibile haberetur, nisi & à peritissimis
ccepissemus, & explorata experientia confir-
assemus. Spectat sanè Acus maritima, hoc est,
erri illa acies magnete attacta, semperq; atque
biq; gentium Arcticum polum, verùm non
biq; æquè directo. Sunt climata quædam, vbi re
cta

Lib. 1. de Italia illustr. reg. 13.

Plin. lib. 2. c. 72. & 76. & lib. 7. c. vlt.

Osorius de rebus gestis Emmanuelis.

cta respicit Septentrionem, vltra verò & c
in latus aut sinistrum tantisper vergit, eoque
plius, quò magis ab illo suo climate recedit.
nautæ nostri suis vocabulis dicere solent. N
destear, & Noruestear, quæ sunt contraria, i
enim est ad Orientem tantisper inclinare, ho
Occidentem. Quam planè declinationem te
probè tanti refert, vt si gubernator eius rei i
ritus sit, exitum nauigationis longè diuers
quàm intēdit, habiturus sit. Esse autem in vni
so orbe quatuor tantummodo ea climata, vb
cus rectà fertur in Polum, narrabat mihi vir
dam Lusitanus eiusce artis peritissimus, ac re
nes, & nomina proferebat, quæ non satis te
memoriter. Vnum horum notissimum esse
ma, vbi insula, quam appellāt del cuerno, sita
Inde enim ad Septentrionem ascendentibus
casum versus incipit declinare, descendent
ad æquinoctialem contra, ortum versus.
quantum & quousq; peritiores norunt. Hic
diuinorum operum cēsores appellare cuper
qui tantum ingenio suo tribuunt, vt nihil se
scire patiātur, quas causas reddituri sint, cur
exiguum ferrum ex cuiusdam lapidis confr
tione tantam facultatē concipiat, vt Septent
nem vbiq; quęrat & notet, vt mundi regione
climata tam accuratè calleat, vt vbi sistendū
dextrorsum nōnihil inclinandū, vbi læuors
quouis Philosopho & Cosmographo certius
stantiusque norit. Quod si horum, quæ quot
cernimus, rationem excogitare non possumu
essent prorsus incredibilia, nisi vsus ipse fac
fidem, quid est, cur cælestia & supermundan
disputationis nostræ calculos reuocare veli
Q

in potius, vt præclarè Gregorius Theologus
erit, Fidei concedat ratio, quæ suis etiam ter-
iis angusta imbecillisq; est. Verùm hactenus
lisper ad philosophandum diuertisse sit satis:
nstitutum reuertamur, Magnetisq; vsum nau
im antiquis ignotum probabiliter demõstra-
i teneamus, ex quo fit consequens, vt nauiga-
Oceani non fuerit olim ad hunc nouum or-
i certo consilio & ratione suscepta.

*Responsio ad eos, qui volunt olim nauigatum O-
ceanum, vt hoc tempore nauigatur.*

CAP. XVIII.

IAM quod de Salomonis classe obijcieba-
mus, parum me mouet, neq; enim sacræ lite-
locent integrum triennium in ea nauigatio-
expleri solitum, sed semel per tres annos, hoc
quouis triennio classem mitti solitam. Quod
iam triennalem eam nauigationem fuisse po-
nus, potuit certè, quod est magis consentaneũ
stimare, ad Indiam Orientalem secundùm va
s portus & regiones terrarum nauigare, sicut
dò totus hic Oceanus Austrinus à Chyle vsq;
Nouam Hispaniã ferè nauigatur, quòd genus
iigationis, vt certius est, quoniam terram ferè
prospectu habet, ita longè prolixius, quod co-
ur multo circuitu ferri, & moras sæpè trahere
portubus. Equidem nauigationẽ altissimo O-
ino commissam, neq; apud veteres lego, neque
illis aliter Oceanum nauigatum puto, quàm
ostris hodie Mediterraneum. Quocirca docti
i sentiunt veteres sine remis nusquam naui-
re solitos, quod oras ferè terrarum legerent: id
od diuina scriptura insinuat in longa illa à
Iona

Iona nauigatione ſuſcepta. Vbi ad terram na
tas tempeſtate compulſos remigaſſe narrat.

Probabile eſſe primos huius orbis habitatores te
peſtate præter votum ad has regiones
eiectos.

Capvt XIX.

CVM ex profeſſo inſtituta nauigatione ha
Indiam Occidentalem à primis indigena
parentibus occupatam eſſe, haudquaquam ve
ſimile oſtenſum ſit, ſequitur, vt ſi mari ventu
eſt huc, fortuitò ac præter opinionem hominu
peruentum ſit, id nō eſſe incredibile, quãtacur
Oceani immenſitas ſeſe obiecerit, non parũ m
ta perſuadent. Nam vt nihil aliud, certè qua te
peſtatis vi & contentione ventorum prima h
ius noui orbis litora nauta ille proſpexit, quic
que is fuit, (nam nomen tanta rei auctoris fa
nō prodit, vt Deo ſoli aſcribatur, vt decet) à q
primũ moriente veluti teſtamento hoſpes Ch
ſtophorus Colonus tanta notitia remunera
eſt: eadem planè vel non valdè diſſimili hon
num aliquot greges per infinitum Oceanum
Europa aut Africa abripi potuerũt, & ad regi
nes tunc ignotas etiam inuiti compelli. Quis
nim neſciat plurimas noui orbis regiones ma
ventorum iniuria, quàm hominum diligen
patefactas. Sed ne tanta Oceani permeatio n
ſtrarum nauium & hominum magnitudini ſo
modo tribuatur, ex Plinio veteribus non in
riora contigiſſe facilè intelligi poteſt. Is ita ſc
bit, In ſinu Arabico res gerente C. Cæſare Au
ſti filio ſigna nauium ex Hiſpanienſibus nauf
gijs feruntur agnita, & poſt nonnulla, Nepos

Plin. lib. 2. ca. 67.

Septe

ptentrionali circuitu tradit, Q. Metello Celeri,
. Afranij in consulatu Collegæ, sed tum Galliæ
roconsuli, Indos à rege Sueuorum dono datos,
ui ex India commercij gratia nauigantes in Ger
naniam essent tempestatibus abrepti. Profectò
vera Plinius narrat, non amplius modò à Lusi-
nis pernauigatur, quàm illo vtroq; naufragio
Indorum vsq; ad Germaniam, & Hispaniensiũ
sque ad sinum Arabicum percursum est. Idem
alio lib. scribit, Annij Plocanij, qui maris ru-
ri vectigal à fisco redemerat, libertus circa Ara-
iam nauigans Aquilonibus raptus præter Car-
naniam decimo quinto die Hippuros portum
aprobanes inuectus est &c. Referunt quoq; na-
em Africanam ex Mauritanico Oceano aquilo-
e raptam olim vsq; ad noui orbis conspectũ per-
enisse. Quantum enim sæuiant in Oceano venti,
uamque pertinaces sint, vt plurimis diebus ne
ninimum quidem de vi remittant, omnes noui-
ius. Ego certè intra decimum quintum diem no-
i orbis Insulas primas aspexi, aspecturus sine
ubitatione longè citius, si plena vela Euro A-
uilonibus panderentur. Adeò perpetuò & ani-
nioso flatu vsi sumus. Valde igitur mihi proba-
ile apparet olim homines Oceanum nauigan-
es præter sententiam vi ventorum exillo ad
unc orbem esse compulsos. Atque celebris fa-
na est in hac Peruensi regione, vbi nunc Manta
& Portus vetus oppidum perexiguum ab Hispa-
is ædificatum est, reperiri ossa hominum gigan-
æa tantæ magnitudinis, vt duplo aut certè semi-
luplo corpora proceriora testentur, quàm sint cõ
nunia hæc Indorum. Illos autem gigantes olim
niari ad hæc litora esse delatos, ibi cum indigenis

Plin. lib. 6. ca. 22.

 bella

bella gessisse, & quædé extruxisse immania ope-
ra, cuius generis profundus puteus lapidibus im-
mensis ædificatus hodie visitur, vt ferũt. Tandem
homines illos sæuos & portentosos, quod nefaria
& impurissima libidine abuterentur cælitus ess
consumptos. Ad insulas quoq; procul admodum
positas, pluteis corijsq; inflatis pro nauigijs ve
ctos veteres indigenas ijsse ac redijsse, qui Icam
& qui Aricam incolunt pro certo narrare ferun
tur. Itaq; ante Hispanos huc appulsos Oceanum
hunc Australem nauigatum quędam indicia pro
dunt. Quamobrem existimare facilè possumus
naufragio aliquo aut Oceani iniuria & Aquilon
contentione olim hunc orbem esse inhabitatum
sicut nunc tandem proditus est. Nam & illud mi
rabile est, in maximis clarissimisque naturæ mu
neribus, quod casu atque fortuito reperta sint, n
industria hominum conquisita. Plerasque herba
rum vires hominum vitæ salutares & lapidum, &
stirpium vsum & fossilium, quæ vocant, minera
lia gẽmas quoq; & auri venas, proprietates quoq
magnetis, succini, adamantis, & cæterorum taliũ
casus potius ostendit mortalibus, quàm vlla ar
aut industria, vt in ijs non hominum ingenium
sed Dei prouidentia commendetur. Quæ enim
fortuitò apud nos fieri videntur, ea consilio diui
no prorsus eueniunt.

Longè probabilius esse primos huius noui orbis habitatores terrestri itinere huc peruenisse. CAP. XX.

IGitur vi tempestatis eiectos primos homine
has regiones incolere cæpisse probabile est. Ve
rùm illud me non bene habet ita opinãtem, quo

vt demus viros & fœminas, vnde propagaretur genus hominum, mari delatos, belluas profectò atque animantia multa & magna & noua, quæ nutrit hic orbis, nō video quemadmodum naui imponere atque huc deferre possimus. Quod si propter scripturarum sanctarum seruādam fidem omnes huius orbis accolas ex altero huc venisse cōfiteri cogimur, ne homines vllos ex alio quàm ex primo Adamo propagatos faciamus, profectò eadem diuina auctoritate tradente belluas omnes atque animantia terrena in magno mundi cataclysmo per vnam sancti Noë arcam cōseruata, cætera omnia sine vlla exceptione interijsse, oportebit nos iam etiā quærere horum animalium ex illis montis Ararat reliquijs, vbi arca cōquieuit, propagationem. Itaque sicut hominibus, ita bestijs debemus ex veteri orbe in nouum hunc viā quærere. D. quidem August. in hanc quæstio. incidens, quomodo quædam insulæ lupos habeant & pantheras cæterasq; feras, quæ non pertinent ad procurationem studiumq; hominum (nam de elephantis, equis, bobus, canibus reliquisque vitæ humanæ vtilibus facilè est intelligere industria hominum nauibus esse delatas, vti hodie quoque fieri cernimus longissima nauigatione ab Oriente in Europam, atq; ab Europa in hanc Americā) illas igitur bestias, quæ nulli vsui sunt, ac potius perniciem afferunt, quales lupi sunt, quomodo Insulæ habeant, si vniuersum orbem inundauit, atq; deleuit diluuium, quærēs vir ille doctissimus ex ijs angustijs ita conatur euadere, vt eas feras vel natando peruenisse ad insulas, vel studio venationis ab hominibus esse delatas, vel diuina procuratione ex ipsa terra esse generatas, vt olim

Aug. lib. 16. de Ciu. c. 7.

Genes. 1.

initio cùm dixit Deus. Producat terra animã vi-
uentem in genere ſuo iumenta, & reptilia, & be-
ſtias terræ ſecundùm ſpecies ſuas. At certè ita ſol-
uendo magis nodus noſter implicari videtur. Nã
vt hoc vltimum primùm refellamus, non habet
hoc natura rerum, non ordo diuinæ adminiſtra-
tionis, vt perfecta animalia, vt leones, tygrides, lu
pi ſine coitu producantur ex terra, vt ſolent mu-
res, ranæ, veſpæ, cæteraque imperfecta. Deinde
quorſum ſcriptura tam enucleatè diceret. Ex om-

Geneſ. 7.

nibus animãtibus tolles, ſed & de volatilibus cæ-
li ſeptena & ſeptena, maſculum & fœminam, vt
ſaluetur ſemen ſuper terram, ſi finito diluuio a-
nimantia mundus ex terræ noua origine eſſet ha
biturus? Redibit quoque illa dubitatio, cur non
omnes terræ & inſulæ omnia animantia habeant:
ſiquidem non naturalis propagatio, ſed Dei effu-
ſa liberalitas in procreando ſpectanda ſit. Studio
autem venationis aliqua eiuſmodi genera eſſe
delata, nõ eſt incredibile. Nam & leones, & vrſos
& nonnulla id genus magnificentiæ oſtentanda
cauſa in regijs caueis nutriri cernimus ſæpè ex lõ
ginquis maximè regionibus tranſuecta. Sed de lu
pis, de vulpibus, & ſimilib. quæ nihil habent egre
gium, niſi nocere pecoribus, duriſſimum eſt vena
tionis ſtudio trãſuectas eſſe credere. In nouum ve
rò hunc orbem quis tandem ſibi perſuadeat infi
nita nauigatione ab hominibus curatum eſſe, v
America haberet vulpes (præſertim quas Anna
vocãt, genus omnium, quæ noui animantium fœ
tidiſſimum) vt haberent tygrides, vt leones? Re
uera nimium eſt, vt homines in tam prolixo nau
fragio ſeruari potuerint, ne dum de euehendis a
nutriendis lupis, & vulpibus cogitarẽt. Reſtat e

go v

go vt hæ beſtiæ natando peruenerint. Ac planè de nonnullis inſulis, quæ vel ab alijs Inſulis, vel à cõtinente non longiſſimè abſunt, vt credibile ſit, facit oculata experientia, qua ſcimus integros dies & noctes eiuſmodi feras aliqua neceſſitate perurgente natare, atq; enatare poſtremò. Verùm Oceanus hic noſter tales natatores rideret, cũ volucres quoq; deficiant alæ in immenſa abyſſo. Nã ad mille & quingẽta ſtadia volare certũ eſt, cùm in profundiſſimo Oceano ad hanc Indiam nauigantes turtures ex Africæ litoribus in puppi ſedentes ſępè notauerimus. Sed volando aut natando ſuperari Oceanus totus certè nequit. Quid ergo faciẽdum? quam viam aperimus ad hanc noſtram Americam volucribus & feris? Non leuis mihi hinc coniectura fit, vt hunc nouum orbem non eſſe penitus, ab illo altero diuiſum arbitrer, quin potius aliqua in parte vel hærere, vel certè nõ longè diſiungi iamdiu opinor. Neque verò hactenus certo documento patuit cõtrarium. Nam ad Polum Arcticum non eſt omnis longitudo ſatis explorata, multiq; putant ſupra Floridam latiſſimam eſſe terram Septentrionalẽ, quæ ad Germanicum, aut Scythicum mare pertingat. Quidã etiam nauem ea regione delatam teſtem proferunt, aiuntq; Bacallaos vſque ad Europæ extrema porrigi. Vltra promontorium quoq; Mendocinum non eſt ſatis cognita terræ amplitudo, ſed eſſe oppidò ingentẽ omnes referunt. Iam verò ex noſtro Auſtrali vertice quouſq; procurrat continens vltra Patagones poſita, nemo hactenus explorauit. Terminum nullum oculis occurriſſe Caruajalis Epiſcopi Placentini nauis retulit, quæ ſupra Magallanicum fretũ aliquot millia pernauigauit. Nihil ergo neq; ra-

tionis,neque experientiæ, huic meæ suspicioni de totius terræ continuatione, vel saltem vicinitate hactenus contradicit. Quod si ita est, vt esse sanè apparet, facile promptumque est existimare genus hominum ex veteri orbe ad hunc nouum paulatim terrestri itinere defluxisse, ac sedes subinde & nouas quærendo, & inuentas mutãdo pro varia regionum commoditate tot populos & nationes effecisse.

Quomodo bestiæ & pecudes ad hunc nouum orbem ex altero peruenerint.

CAPVT XXI.

IVuant verò non mediocriter eam sententiam argumenta, quæ occurrũt rationem habitationis Indorum peruestigantibus. Nam sicubi Insula occurrit à continente atq; alijs circum Insulis valdè remota, qualis est Bermuda, eã omninò hominum carere commercio reperimus. Quod nauigationes non instituerentur nisi ad propinqua litora, & ad terræ ferè conspectum exigerentur, neq; verò maiora nauigia in vlla noui orbis parte inuẽta sunt. Sed aut Canoas, aut peraguas, aut balsas, id est, lintres, scaphas, & cymbas Indi nauigationi assumebant. Quare neq; facilè neque tutò se poterant immenso pelago dare. Deinde vt nauis firma suppeteret, tamen Mãgnetis vsu & Astrolabij & quadrantis peritia destituebantur. Si terræ aspectu per duo de viginti dies carerent, non poterant non toto cælo errare. Itaq; Insulas refertas hominibus inuenimus, ac mare frequẽtissimè nauigatum: sed vt dixi nauigatio fuit Indorum qualis & pusillis nauigijs & sine Magnetis adiumento peragi potuit. Etenim cùm primùm Peruenses

Ind

ndi Tumben accolæ, noſtras naues Hiſpanienſes
elis expanſis intuiti ſunt, rei nouitate territi,
uod tam magnam molem nauem eſſe nullo mo-
o cogitarent, feruntur ſtatuiſſe inter ſe, ſcopu-
os eſſe aut rupes mari euectas, quodq; moueren-
ur neq; mergerentur, attonitos diu ſtupuiſſe, do-
ec viros quoſdam barbatos per nauim diſcurrē-
es notarunt, eoſque eſſe aliquos cæleſtes Deos ar-
itrati ſunt. Adeò maiorum nauiū vſus Indis in-
uditus erat. Maximè verò facit fidem, quod bel-
uæ illæ, quas minimè eſt probabile homines na-
ibus impoſitas aduexiſſe, reperiuntur quidē per
otam continentem, in Inſulis verò à continente
uatridui itinere diſſitis nequaquam reperiūtur.
Id ego, quod magnum huic opinioni d̄ conti-
uatione vtriuſq; orbis argumentum putarem,
iligenter inquiſiui. Sunt in hac noſtra America
iuſmodi feræ non paucæ: ſunt leones, tametſi, &
magnitudine & audacia & colore ipſo haud ita
uluo Africanis illis longè inferiores: ſunt tygres
æuiſſimæ ac plurimæ, ſed in genus Indorū, quod
mirum eſt, prorſus truces: Hiſpanis non ita infen
æ: ſunt vrſi rariores, ſunt Apri, vulpes quoq; in-
numerabiles. Hęc genera & his ſimilia ſi apud Cu
bam Inſulam, aut Hiſpanicam, aut Iamaicam, aut
Margaritam, aut Dominicā quæras, ne vnum qui-
dem inuenias. Adde quod vtilium quoq; animan-
tium gregibus olim vacuæ erāt, nunc poſt Hiſpa-
nos habitatores, boum, equorum, canum, ſuū in-
numerabiles greges alunt, vſq; adeò vt vaccarum
armenta nullos certos dominos habeant, ſed mo-
re venationis ab indigenis capiantur ſine diſcri-
mine, tantùm vt corijs detractis & ſiccatis merca
turam faciant. Canum verò breuiſſimo tempore
 ea inſi-

ea infinitudo percrebuit, vt acerbius ab ijs, quàm à lupis pecora omnia vastentur, eaq; insulæ cala mitas maxima sit. Neq; solùm quadrupedibus v cuæ: ipsas volucres raras habent, & psitacos qu dem multos, quos esse volatus pernicissimi & gr gatim volitare constat, tum alios quosdam passe res raros vt dixi: perdices verò quales in hoc P ru, nullas vidisse me memini, multoq; minus pr prios huius regionis Guanacos, aut Vicunnas, g nus sylvestrium caprarum velocissimum, in qu rum ventre lapides illi Beezartici, qui in magn pretio plerisq; sunt, inclusi inueniũtur, tantæ m gnitudinis, vt interdum ouum gallinaceum din dio superent. Sed neq; pecudes illas mirabiles h bent, quas Indi llama, nostri Indicas Oues voca quæ præter lanam & carnes, quas vestiendo, & lendo generi Indorum præbent, sunt etiam iun ta vehendis oneribus commodissima. Nam dim dium oneris muli cuiusuis portant, sunt autẽ m nimi sumptus, quippe quibus neque ferro ad ca ces, neq; clitella ad dorsum, neq; verò ordeo ad bulũ opus sit: sed hæc omnia illis natura sine sun ptu tribuerit, vt omnibus modis vsui essent ge ri Indorum pauperi. His igitur omnibus cæter que, quæ longum esset enumerare, continens a undat: Insulæ certè carent, nisi à nostris aliqu horum inuectum sit. Tygrides in nonnullis sa insulis se vidisse quidam noster frater maxim naufragijs actus referebat: sed interrogatus qu tum eæ Insulæ à continente abessent, respon non amplius quàm sex aut octo ad summum H panicas leucas, quod planè spatiũ conficere po tygrides natando perspicuum est. Ex his igitur lijsq; argumentis intelligi potest gens Indor

terrest

rrestri maximè itinere, aut nauigatione vicissim non difficili aut longa, ad hunc alterum orbē rmeasse, quod reliquo orbi continens sit terra ec, hoc est aut aliquibus locis hærens, aut certè on valdè disiuncta.

Quod non venerit genus Indorum per Atlantidem, vt quidam opinantur.

CAP. XXII.

NON desunt autem, qui iuxta Platonis senten tiam iam supra memoratam putent has gen s venisse ex Europa, aut Africa per Atlantidē lam tantoperè decantatam, deinde in alias atq; ias insulas vsq; ad magnam continentē, in qua unc sumus. Nam horum omnium Critias in Timæo mentionem facit. Si enim Atlantis illa to- Asia, & Libya simul maior erat, vt ille vult non se dubium, quin totum pene Atlanticū Oceaum vsq; ad Insulas noui orbis occupârit. Ingen- autem diluuio Atlantidem subuersam olim elagus illud cæno & scopulis innauigabile reliuisse, tale enim fuisse sua ætate Plato refert. Mox erò tempore procedēte illius magnę Insulę ruias penitus consedisse, ac nauigabilem pontum ræbuisse. Hæc homines ingeniosi seriò disserūt, uæ vel mediocriter animaduersa nugæ merę derehenduntur, vt magis Ouidianas transformaiones, quàm Philosophicam aliquam narraionem habere videantur. Ac plerique sanè Plaonis interpretes omnia illa à Critia narrata tam nusitata tam mirabilia de Atlantidis illius oriine, magnitudine, felicitate, deq; bello ab Atlan icis cum Europæis gesto, cæteraq; omnia veram sse historiam volunt, quod Critias præfatus sit in

Plato in tia & in mæo.

 Timæo,

Timæo, sermonem futurum esse mirabilem, s
omninò verum. Contra alij Platonicorum rem
bulæ potius quàm historiæ similem cōsiderant
allegoricè ea omnia à summo Philosopho d
volunt, in quibus est Proclus, & Porphyrius,
Origenes, ita enim horum nonnulli Platoni s
dediti sunt, vt Moyses aut Esdræ literas tracta
videantur, atq; vbi verba à vero discrepant, p
tinus aliquem diuinum atq; mysticum sensum
cessariò intelligendum esse contendunt. Mihi v
rò Plato, vtcunque ille diuinus appelletur, n
tanti est, neque valde difficile est credere
tam de Atlantide narrationem pro vera hist
ria posse tradi, & esse tamen posse meram nihi
minus fabulam, cùm presertim à Critia puero
ter cantilenas eam narrationem auditam fat
tur. Sed vtcumq; ille scripserit siue historicè, s
allegoricè, re vera quę de Insula illa Atlantide
in Timęo inchoat, tum in Critia latè persequit
non nisi pueris & anibus narrari seriò possu
Quomodo enim non fabulosum est Neptunū
tus amore captū quinquies gemellos ex ipsa su
pisse, collem verò in quinque orbes diuisisse t
maris, duos terræ quasi torno descriptos? Q
templum illud stadij longitudine trium iuger
amplitudine, cuius omnes partes externę arg
to, summæ autē auro essent oppletæ, intrinse
autem fornix eburnea, tota auro & argento, &
richalco variegata? Postremò quid exitus ille
Timæo, vna die, inquit, ac nocte, graui incumb
te diluuio, & apud nos totum militare genu
ceruatim terra absorbuit, & Atlantis Insula si
liter in mari subuersa euanuit. Sic planè Insul
totam scenicam, & fabulosam, quæ vniuersam
sia

n,ſimul & Africam amplitudine ſuperabat, v-
noćte oportuit euaneſcere. Ruinas autem illi-
ub vndis ab ijs tantummodo cerni, qui eo ac-
lere nullo modo poſſunt. Adiungit enim ſcitè.
apropter etiam nunc innauigabile & intenta-
n manet illud pelagus luto paulatim impedi-
e,quod Inſula ſubmerſa inuexit. At ego liben
quærerem, quodnam pelagus tantam terræ
lem Aſia,& Africa maiorem, & quæ vſque ad
ıum hunc orbem pertingeret, abſorbere po-
rit,ita vt nulla extent veſtigia, vt ne bolidis
dem iaćtu nautæ in infinitum hodie fundum
ieniant aliquem?Sed imprudenter ea pergo re-
lere, quæ aut ridiculè ſcripta ſunt, aut certè ne
iil Platonis grauitatem vereamur, per pićtu-
n & parabolam ad ciuitatis, & felicitatem &
tium oſtendendum philoſophicè introdućta
ıt. Nam quod validum argumẽtum quidam pu
t fuiſſe Atlantidem Inſulam, quod mare illud
die quoq; Atlanticum nominetur, puerile eſt.
enim & montem Atlantem in extrema Mauri-
iia eſſe ſcimus,ex quo Atlanticum Oceanum di
ım Plinius vult, & idem aućtor eſt.è regione
ıntis ſitam eſſe Atlantidem inſulam, ſed par-
m & ignobilem.

Plin.lib.6.c.5 et li.6.c.31.

Quod falſo multi Indos ex Iudæorum genere deſcendere affirmant.

CAP. XXIII.

ALIA ergo via Indis noſtris, quàm illa Atlan
tidis ad nouum orbem quærenda eſt. Hanc
nnulli apud Eſdram eſſe ſuſpicantur. In cuius
ro quarto ita ſcriptum legimus. Et quoniam
diſti eum colligentem ad ſe aliam multitudi-
nem

nem pacificam, hæ sunt decem tribus, quæ cap
uæ factæ sunt de terra sua in diebus Oseæ Reg
quem captiuum duxit Salmanasser Rex Assyri
rum, & transtulit eos trans flumen, & transl
sunt in terram aliam. Ipsi autem sibi dederunt
silium hoc, vt derelinquerent multitudinem g
tium, & proficiscerentur in vlteriorem regio
vbi nunquam habitauit genus humanum, vel
obseruare legitima sua, quæ non fuerant serua
tes in regione sua. Per introitus autem angus
fluminis Euphratem introierunt. Fecit enim
tunc altissimus signa, & statuit venas fluminis,
quequo transirent. Per eam enim regionem e
via multi itineris anni vnius & dimidij, nam
gio illa vocatur Arsareth. Tunc inhabitauer
ibi vsq; in nouissimo tempore, & nunc iterum
cœperint venire, iterum altissimus statuet ve
fluminis, vt possint transire, propter hæc vid
multitudinem cum pace. Hanc ergo Esdræ scr
turam conantur Indis accommodare, eos diui
tus esse deductos, vbi nunquam habitauit ge
humanum, regionemq;, quam incolunt, adeò
remotam, vt habeat iter anni vnius & dimidij
turaliter quoq; gentem esse pacificam. Quod
rò ex Iudæorum progenie sit genus Indorũ, v
gò illud certum indicium putant, quod meti
losi, quod fracti, quod mirè superstitiosi, quo
cuti mendacesque sint. Deinde vestes ipsas ha
tumq; Indorum manifestè Iudaica vestiméta
ferre, tunica enim simplici & palliolo quadr
vtũtur, pedes autem nudos gestant, aut soleis
tummodo supernè comprehensis calceãt. Po
hunc fuisse habitum Hebræorum tum histo
prodi, tum vetustissimis picturis, vbi ad hanc

4. Esd. c. 13.

X

è speciem vestiti exprimuntur. Atq; hæc duo
is genera, quibus solis Indi vtuntur, Sampso-
olim depoposcisse, tunicã & syndonẽ, id est, *Iudic.14.*
vulgus nostrũ appellat [*camiseta y manta.*]
ùm hæc vniuersa suspicionis sunt leuissimæ,
entq; contra se quàm pro se & plura & maio-
Hebræos literis vsos nouimus: in natione In-
um nullæ literæ: illi opibus studebant, apud
mirus omnium contemptus: Hebræi si circũ-
s se non viderẽt, Hebræos esse aut haberi pos-
egabãt, apud nostros Indos præputia prorsus
egra, neq, vt Aethiopes, aut Orientales eius-
di superstitionem vnquam nouerunt. Quale
ò est; vt cùm Hebręi tantoperè & genus & an-
itatem iactarẽt suam, & in cæteris orbis ter-
um partibus hodie quoq; studiosè conseruent,
solo nouo orbe, illis & genus, & ceremoniæ, &
ssias, & Iudaismus denique omnis exciderit?
od verò meticulosi sint, & superstitiosi, & acu
& fallaces, primùm neque omnes barbari sunt
smodi, sed plurimæ gentes ipsorum ab ijs ma-
nè abhorrent, sunt enim nationes Indorum au
cissimæ, sunt inertissimę, superstitioni verò o-
nis gentilitas semper dedita fuit. Vestium autẽ
paratus ideo talis quia simplicissimus est, nulla
è arte aut industria constans, neque magis He-
eis quõdam, quàm cæteris mortalium visitatus.
inde historia ex Esdra sumpta, si quid curæ A-
crypha merentur, potius oppugnat, quàm ad-
uat causam susceptam. Ideò enim multitudinẽ
ntium fugisse decem illæ tribus dicuntur, vt
remonias suas excolerent: hi verò idololatriæ
nni dediti sunt. Euphratis autem aperta ostia
derint quomodo ad hunc nouum orbem perdu
cere

cere queant, & an iterum eodem regredi Ind
oporteat, vt ibidem extat. Pacificam autem m
titudinem cur vocet, quæ immortalibus inter
bellis diſſidijſq; ſemper efferbuit. Itaq; non m
gis Apocryphi Eſdræ Euphrates, quàm fabulo
Platonis Atlantis ad nouum hunc orbem ge
mortalium poteſt perducere.

Cur prima origo Indorum certò ſciri non poßit.

CAP. XXIIII.

AT facilius eſt aliena improbare de origi
Indorum, quàm certi aliquid de ſuo affer
Nam cùm apud Indos nullæ literę in vſu ſint, n
la certa monumenta maiorum: apud noſtros ve
ſcriptores vix huius orbis veſtigia extent, ad
vt quidam non ſolum homines, ſed etiam terra
hanc & cælum ipſum hoc de natura rerum abſ
lerint, certa & explorata de origine prima Ind
rũ, & prima habitatione huius orbis, qui ſe pro
teatur allaturum, magnæ is demum temeri
tis notetur neceſſe eſt. Cõmuniter autem & pr
babiliter ex ijs, quæ ſupra diſputata ſunt, collig
re poſſumus, ad hunc nouum orbem paulatim
pore procedente commeaſſe genus hominum,
rarum magis continuatione adiuuante, & nau
tione ſuccedente gradatim, quàm vno aliquo
apparatu claſſico, aut magno naufragio. Quã
quam & vtrumuis horum partim contigiſſe n
eſt abſurdum. Cùm enim ſint infinitæ region
innumerabiles gentes, alias aliter inuentas &
cupatas eſſe, rectè exiſtimare poſſumus. Sed vt
xi vicinitas aut continuatio regionum orbis t
rarum, certiſſima ratio eſt originis atque habi
tionis Indorum. Qua etiam ex re magis adduc

vt p

ꝺutem hunc nouum orbem occidentalem non
ltis abhinc annorum millibus habitatum, ma
ſque ab hominibus ſylueſtribus & palantibus,
ım ab aliqua republica obitum, cùm errore po
: aut patriæ anguſtijs nouas ſedes paulatim ha-
ıre cœpiſſent, atque his aſſueti nihil niſi natu-
s lucis ductum, eumque obſcuratum, ac pa-
; fortaſſis gentilitiæ aliquas conſuetudines
herent. Neque incredibile eſt etiam ſi ex cul-
bene morata republica profecti eſſent ali-
ndo, tamen ipſa diuturnitate & deſuetudine
nana, pene omnia obliuione deleſſe, cùm ta-
eſſe in ipſa Hiſpania & Italia hominum gre-
præter os & figuram hominis habentes præ-
ea nihil, notius ſit, quàm vt teſtibus egeat. Ita
ctum eſt, vt immenſus quidam barbariſmus
deret.

Quid de origine ſua Indi tradant.

CAP. XXV.

VID autem de primis exordijs gentis ſuæ,
ipſi Indi referant, nõ eſt alicuius pretij noſ-
cùm ſomnia potius ſua, quàm hiſtoriam ali-
ım narrare videantur. Ac magni quidem dilu-
plurima in his regionibus mentio eſt & fama
ebris. Sed vtrum commune illud totius orbis,
od diuinæ literæ prædicant, an proprium ali-
od harum regionum & gentium haberi debe-
non ſatis conſtat. Certè ingentis cuiuſdam ex-
dationis non obſcura monumenta à peritis no-
tur. Ego magis in eorum ſententiam eo, qui
iquiſſimi illius Noetici apud hos barbaros
lla veſtigia eſſe confirmant, peculiare ali-
od diluuium, quale Plato narrat, & Poetæ

Deu-

Deucalionæum fabulantur, fuiſſe non dubita
Igitur illo magno diluuio hauſtos eſſe omn
mortales iſti conſentiunt. Quidam ex magno
cu Inticaca emerſiſſe Viracocham quēdam, eu
dem Tiaguanacum, vbi antiquorum & admira
lium ædificiorum ruinæ viſuntur, ſedem habu
ſe, inde ad Cuzquenſem regionem veniſſe & p
pagaſſe genus humanum. Namque in eodem la
inſulam oſtendunt, vbi ſolem conditum eſſe n
gantur, eamque ob cauſam plurimo olim ſa
guine, non ouium modò, ſed etiam hominum
tatum eſſe perſpicuum eſt. Alij ex ſpecu quada
per feneſtram ſex aut neſcio quot homines p
dijſſe à ſole videlicet factos, eoſque generi m
talium propagando operam dediſſe, qua etiam
re locum nomen acceptum retinere, hodieque
caritambo vocari. Itaque Tambos antiquiſſim
eſſe hominum vulgaris ſententia eſt. Ex ijs M
gocapa ille, quem primum ſuæ gentis auctor
gens Ingarum agnoſcit, ab hoc duæ familiæ ce
bres Hanan Cuzquenſium, & Brincuzquenſiu
Feruntur Reges Ingæ, cùm cæteras huius or
gentes debellarent, eam belli cauſam potiſſim
prætexere ſoliti, quòd oporteret omnes morta
ipſis ſubdi, à quorum genere & patria omnes
pagati eſſent, & quibus etiam vera religio di
nitus innotuiſſet. Quid opus eſt cætera hîc re
tere, quæ veritatis inania, vanitatis pleniſſ
ſunt. Illud viri eruditi ſcriptis mandarunt, o
nem iſtorum memoriam ad quadringentos m
mè annos porrigi, vltra id ętatis nihil aliud qu
denſas tenebras ignorationis occurrere. Ne
mirandum eſt ſanè, cùm literarum imperitia
niam hiſtoriæ promereatur, pro quibus exact

la C

Quipocamaiorũ ſupputatio admirationi ma-
s eſſe debet, quod ad id vſq; ætatis tenax ſit. Mi-
diu inquirenti, an apud hoſce barbaros noti-
aliqua extaret, vnde huc commigrarent pri-
i auctores ipſorum, adeò nihil occurrit è re, vt
tius ſeſe in hoc orbe natos & conditos ferè o-
nentur, niſi fide Catholica reuocentur, ex vno
nus mortalium omne fluxiſſe. Tenẽt verò con-
cturis non mediocribus nobiles auctores, quã
utiſſimè hiſce barbaris nullos fuiſſe Reges, *Act. 17.*
llam certam conſtitutam Rempublicam, ſed
omiſcuè turmatim habitaſſe, vt modò Flori-
, vt Braſilienſes, vt Chiriguani, vt pleræq; gen
Indorum, qui nullos habent certos Reges,
d provt belli paciſue fortuna tulerit, ſubitò
temere duces creant, atq; eos mores probant,
os libido furorque perſuaſerit. Tempore ve-
procedente homines viribus & induſtria
æſtantes per tyrannidem cœpiſſe dominari,
olim Nemrot, paulatimque creſcentes eam
nſtituiſſe Remp. quam apud Peruenſes, & Me-
canos noſtri inuenerunt, barbaram quoque
ſam, ſed à cętera barbarie Indorum plurimum
horrentem. Quare genus hoc hominum ſyl-
ueſtre ex barbaris, profugiſque hominibus
maximè propagatum ratio ip-
ſa perſuadet.

E DE

DE NATVRA

NOVI ORBIS,

LIBER II.

De æquinoctialis natura differendum esse.

CAP. I.

QVONIAM maxima noui orb
pars sub media cæli regione posi
est, quam veteres torridam atqu
inhabitabilem opinati sunt, no
mediocriter refert ad naturã m
resque Indicæ gentis cognoscendos, de natura
quoque eius regionis cõstitutione differere. N
que enim est eorum contemnenda sententia, q
rerum Indicarum peritiam ex æquinoctialis n
ximè afferunt cognitione pendere. Nam qui
quid in hoc nouo orbe ab altero diuersum est, a
quinoctialis maximè ratione fit. Omnis ver
regio duobus solstitialibus circulis comprehe
sa ad mediam lineam, in qua sol vbiq; gentiu
pares noctibus dies facit, tanquam ad norma
suam redigenda explorandaq; est, cuius sane e
tam mirabilis & inopinata varietas, vt merit
ingenia excitet ad causas ex vera potius & com
perta ratione, quàm ex doctrina veteris Philo
sophiæ perquirendas.

Cur veteres philosophi regionem torridam esse inhabitabilem pro certo duxerint.

CAP. II.

IGITVR vt à primordijs disputatio ducatur
terram incalescere solis accessu, recessu fri
gescer

ſcere cùm inter omnes conſtat,tum verò hye-
is atque æſtatis, noctis ac diei variatione abun
è monſtratur. Quo magis etiam ſol appropin-
uat, quò directius quoq; radijs terram ferit, eò
hementius vrere,in ipſo die meridies, in an-
o æſtas perſpicuum faciunt. Hinc fieri conſe-
uens neceſſariò videtur, vt quanto regio qua-
s à ſolis conuerſionibus remotior eſt, tanto
ioque frigidior ſit.Itaque quæ ad Septentrio-
es iacent, terras eſſe rigidiſſimas experimur.
um ordine eodem, quæ Zodiaco viciniores
nt,calidiores. Ita AEthiopia Arabiam atq; A-
icam,Africa Bæticam, Bætica Caſtellam & A-
goniam,atque hæ Cantabriam & Galliam ca-
ris copia certa prorſus ratione ſuperant. Qua
iam ratione ſeruata,cæteræ regiones,quæ ſolis
nuerſionibus expoſitæ ſemper ſunt, atq; illius
dijs rectius petuntur, reliquas ſuperare æſtus
ruore neceſſaria conſecutione videntur. Ad-
int nonnulli ad ſolis radios etiam motionem
li intra Tropicos velociſſimam,quæ prope Po
s tardiſſima ſit. Quamobrem & radijs ſolari-
is propinquiſſimis ac directiſſimis,& cæli con
rſione concitatiſſima regionem omnem Zo-
aco ſuppoſitam perpetuò ac vehementer exu-
. Hoc de calore & frigore & ſenſus,& ratio vi-
ntur conſentienter docere. De ſiccitate verò
humore quid? Eadem proſus. Nam ſiccitatem
lis acceſſus videtur inducere, humorem receſ-
s. Itaque tempora ipſa cognata & amica eſſe
dentur, humida frigidis, calida ſiccis. Nox vt
igidior die,ita etiã humidior; dies & calidior,
ſiccior: hyems cùm plurimum ſol abeſt, & fri
diſſima & pluuioſiſſima; æſtas, cũ ille propius

adest,vt calida,ita sicca vehementer. Etenim ig
nis,quò magis quippiam coquit,eò fortius & ca
lefacit simul & siccat. Huc ergo respiciens Ari
stoteles,cæteriq; Philosophi,caloris & siccitati
excessum regioni mediæ attribuerunt, eamq; ar
dentem atque aridam supra modum literis tra
diderunt,& quod inde necessariò fit,aquis & pa
bulis destitutam,atque adeò humanæ habitatio
ni prorsus incommodam.

Quod regio Torrida humidißima sit, contra veterum opinionem.

CAP. III.

CVM autem omnia,quæ sumpta sunt, vera a
cer a ac perspicua esse videantur, illud tam
quod inde cõficitur,falsum est. Etenim mediam
regionem habitamus,& habitamus sanè perco
modè.Sed quia ex veris falsum effici nequit, re
trocedendum est nobis,& vestigijs repetitis, v
binam à vero deflectat oratio, diligenter intue
dum.Quocirca primùm quid veritas experien
tia ipsa illustrata habeat,ostendemus:deinde tã
etsi arduum illud sit & perobscurũ, causas quo
que ex vera Philosophia conabimur redder
Siccitatẽ ergo(hoc erat enim vltimum ex sump
tis)eò maiorem effici cælitus,quò terris sol pro
pinquior est,videbatur certum, & est profect
perfalsum. Nunquam enim copiosiores imbre
in Zona torrida, quàm eo anni tempore, quo so
vicinior est. Atque est hoc sanè mirabile, sed si
ne exceptione verissimum, in vniuersa region
Tropicis clausa eam anni partem esse serenissi
mam,cùm sol maximè inde abest;contra nullam
anni partem plus & nimborum & imbrium, &
niuium

iuium (vbi illæ sunt) effundere, quàm vbi sol
ropinquissimus est. Hoc ijs, qui nouum orbem
on adierunt, incredibile fortassis appareat: ijs
uoque qui adsunt, sed non attēdunt, nouum ac-
det, sed vtrique experimento notissimo facilè
edent. Ab hac Peruensi prouincia, quæ Antar-
icum Polum spectat, tūc remotissimus sol est,
ùm Europæ propinquissimus, hoc est, Maio, Iu-
io, Iulio, Augusto, in quibus, Tropico Cancri
icinus est: at per eosdem menses, mira cæli se-
enitas apud nos, nulli imbres, nullæ niues, flu-
ij omnes pertenues, multi etiam exarescunt.
ox verò procedente anno, & sole huc ad Capri
ornij circulum commeante, incipiunt niues &
luuiæ, & fluuiorum magnæ accessiones, id est,
b ineunte Octobri vsque ad Decembrem. Tum
erò copiosissimi imbres, & niuium copia, & flu
iorum furores, cùm supernè ac directò sol ca-
ita nostra ferit, rediens ex Capricornio, cùm
unt etiam æstus grauissimi, nēpe à Ianuario vsq;
d medium Martium. Hoc nemo est qui perpe-
uum huic regioni ignoret. In ijs verò partibus,
uæ vltra æquinoctialem Polum Arcticum spe-
tant, contrariū omninò euenit, sed ratione pror
us eadem. Nam siue Panamam & eum omnem
ractum consideres, siue nouam Hispaniam, siue
nsulas illas Cubam, Hispanicā, Iamaicam, San-
ti Ioannis, liquidò inuenies, ab ineunte Nouē-
bri vsq; ad Aprilem sereniore, & clementiore
cælo vti, quod sol ad hunc Tropicum veniens ab
ijs locis maximè se disiungat: contra terribiles
nimbos, & imbres vberrimos ibi fieri ab ineun-
e Iunio vsq; ad totum Septembrem, quod solis
adij per id temporis minus obliquè, & magis

propinquè feriant ea climata. Hoc idem obſeruare licet in India Orientali, quantum ex literis inde allatis ego intelligere potui. Itaque quamuis peculiari aliqua ex cauſa alicubi ſecus fortaſsè contingat, tamen pro generali lege tenendum eſt id, quod dixi. In media regione, hoc eſt, torrida Zona ſiccitatem eſſe maiorem ſole recedente, eodem appropinquante humoris copiam gigni, idq; adeò vt pro ratione acceſſus ac receſſus illius, vnaquæq; regio aut areſcat, aut imbribus abundet.

Quod extra Tropicos humoris copia ſolis receſſu maximè fiat, contra quàm in regione Torrida.

CAP IIII.

EXtra Tropicos verò ſecus accidit: nam imbres & frigora, æſtus & ſiccitas coniuncta ſunt. De Europa manifeſtum eſt, & de toto ille mundo. In hoc verò nouo non ſecus habet res. Chilenſis tota prouincia teſtis eſt, quę quoniã vltra Solſtitium Capricornij poſita ferè gradibus cum Hiſpania paribus alta eſt, eaſdem etiam leges hyemis & æſtatis patitur, hoc vno dempto, quod æſtiuum & hyemale tempus cõtrarium habet, quippe cùm Polum contrarium ſpectet. Itaque copioſiſſimæ pluuiæ in illa prouincia ſole quàm plurimum recedente, ſimul cum frigore hyemem efficiunt, ex Aprili ineunte vſq; ad Septembrem, ęſtus autem & ſiccitas pariter ſole illuc commeante redit. Prorſus vt in Europa. Qua ex re fit, vt frugibus ingenijſq; hominum Europæ regio illa Chilenſis cæteris ſimilior ſit. Idem accidere tradunt in terrę portione, quæ vltra in-

timam

iam AEthiopiam vsq; ad celeberrimum bonæ
i promontorium in formam cuspidis tendi-
. Atque hanc esse verissimam Nili redundan-
intempestiuè causam, de quo tam multa in-
isita, tam pauca à priscis inuenta sunt. Etenim
regio à mense Aprili, sole Arietem deserente,
ipit, vt par est, hyemalibus imbribus fluere,
i partim ex niualibus, partim ex pluuialibus
uis paludes illas implentes, ex quibus verissi-
Geographia Nili fontes deriuat, alueum ip-
n paulatim turgefaciunt, & longissimo tractu
st menses aliquot AEgyptum æstiuo maximè
npore, vtpote ad alterum Tropicum positam
opinatis fluminis incrementis fœcundant. Si-
lis Nilo excursio annua est ingentis fluuij in
nerica Paraguai dicti, cuius ex montanis im-
ibus tanta copia cōfluit, vt amplissimos cāpos
undet, cogatq; homines terrestri habitatione
serta in lintribus per id temporis degere.

Quod intra Tropicos imbres æstiui sint, & de ratione hyemis & æstatis.

CAP. V.

Taque in duabus regionibus temperatis, ver ca
lore & siccitate, hyems frigore & humore con
ntiunt. At intra Zonam torridam vtraque illa
ssident. Nam æstum potius imbres, frigus (sic
im caloris moderationem voco) serenitas co-
itatur. Qua ex re fit, vt cùm in Europa hyema-
tempus pluuijs simul & frigore definiatur, æ-
uum contra calore & siccitate nostri homines
hac regione disiuncta illa videntes, hyemem
agis ex pluuijs, ver ex serenitate nuncupent,
quo re vera falluntur. Nam ver dicunt esse in

Montanis Peruensibus ab Aprili vsque ad Sep
tembrem, quòd eo tempore aquæ non redundẽ
ſed ſit aëris mira ſerenitas: hyemem verò defin
iunt à Septembri vſque ad Aprilem, quod ex e
iam imbres cadant. Quare apud nos & apud Hi
panos eodem tempore hyemem atque æſtatem
agi confirmant, atq; adeò cùm ſol propinquiſſ
mus directo capita ferit, tunc maximã hyemem
eſſe putant, quòd imbres vberrimi ſint. Hoc ve
rò ridiculum eſt, atque vulgare. Vt enim dies, &
nox acceſſu, & receſſu ſolis ſecundùm cõuerſio
nem primi mobilis definitur, ita etiam hyem
& æſtas definiri neceſſariò debet acceſſu, & re
ceſſu ſecundùm conuerſionem annuam ſolis ip
ſius propriam. Tunc igitur re vera hyems eſt, c
maximè diſtat ſol; æſtas verò, cùm maximè ap
propinquat. Calor autem, & frigus neceſſariò ſ
lis acceſſum, & receſſum conſequuntur, humo
verò, & ſiccitas non neceſſariò. Ex quibus liqu
dò fit contra vulgarem ſententiam, hyemem a
pud nos Americanos eſſe ſerenam, æſtatem con
tra pluuioſam, & non quod vulgus putat, hyem
quidem calidiorem, ver autem eſſe frigidius. Pa
ri quoq; errore hyemem Montanam à Maritim
in hac prouincia Peruenſi diſiungunt. Aiunt i
hac inferiori ac maritima ora hyemem eſſe, cùn
eſt in Montana ver, nempe per Aprilem, Maium
Iunium, Iulium, & Auguſtum, propterea quo
montana omnis illa regio per eos menſes ſereni
ſolibus illuſtratur, quo tempore hæc maritim
plaga magis perpetuiſq; nebulis offuſcatur. At
qui hyems, & ver ex ſolis propinquitate & di
ſtantia definienda ſunt, quæ cùm eodem tempo
re in tota hac prouincia fiant, non eſt cur alib
hyemem

emem,alibi ver esse arbitrentur.Sed de voca-
lis certandum non est.Appellent, vt libet: æ-
ia & hyemalia tépora serenitate potius quàm
ore definiãt,dum modò de rei veritate, quod
imus,constet.

Quod torrida aquis pabulisq; abundet, quicquid Aristoteles contradicat.

CAP. VI.

ABundat ergo torrida regio humore, idq; ad-
eò vt largitate perennitateq; aquarum cæte-
s omnes facilè vincat, excepto si qua in parte
ulo arenisq; oneratur, aut solo nimium deser
vritur,quod in alijs quoq; mundi plagis fre-
ens est. Cælestium quidem aquarum copiam
is ostendimus,imbres, niues, pruinas, quibus
ximè hæc Peruana prouincia frequentatur.
terrenis quales sunt putei,fontes, fluuij, tor-
ntes,lacus,paludes,nihil hactenus dixi.Verùm
m infernę aquæ supernis ęqua ferè ratione re-
ondeant,facilè est id quoq; intelligere.Est au-
m ea aquarum scatentium multitudo, vt nus-
am terrarum neq; plures, neq; latiores fluuij,
squam tanta palustrium locorũ molestia.Plu-
ma huius Americę,eademq; latissima loca præ
imia aquarũ copia habitari nequeunt.Nam &
umina æstiuis imbribus in immensum excur-
nt,atque omnia euertunt, & limosæ paludes
nfinitis spatijs firma vestigia excludũt. Quam-
brem immensi illius, cuius supra meminimus,
araguay accolæ,cùm iam fluuij annua incremẽ-
a præsentiunt, longè lateque vagantem scaphis
nteuertunt,ibi larem sibi constituunt,& se sua-
ue per trimestre ferè tempus lintribus natan-

do conseruant. Fluuio ad consuetum alueum re
uocato, & ipsi loca pristina semisicca repetun
Huius fluminis ea maiestas est, vt Nilus, & Gan
ges, & Euphrates simul coniuncti longè inferio
res sint. Quid flumen illud Magdalenæ, iure Ma
gnum vocatum, inter S. Marthæ, & Carthagini
portum in mare prorumpens? cuius nos cùm na
uigaremus plus stadijs centum viginti alto eue
cti, fluuialium aquarum ab Oceano nondum vi
ctarum discrimé per stadia amplius quàm sexa
ginta cum summa admiratione notauimus. A
cùm de fluuijs mentio est, iure suo cæteros om
nes silere, & cedere cogit ingés ille Amazonum
ab alijs Maranonius dictus, ab alijs Orellana al
Orellana & Marannon Hispanis hominibus in
uentus, & nauigatus, quem nescio melius ne flu
uium an mare nominem. Fluit quidem ille, & ex
Peruensium montium imbribus, fluminibusqu
ad se vndique confluentibus per effusissimo
Paytiti, & Terræ aureæ atque Amazonum cam
pos in Oceanum tandem è regione ferè Marga
ritæ & Trinitatis illabitur: sed tam latè, præser
tim festinans ad exitum spatiatur, vt in medi
plurimas maximasq; insulas relinquat, & quo
incredibile apparet, in medio alueo oculi quo-
cumque coniecti nihil aliud nisi flumen & cæ-
lum vident. Etiam montes excelsi ripæ imposit
latere dicuntur, cuius ob admirabilem longitu-
dinem, atque amplitudinem, vt prorsus fluuio-
rum omnium Dominus haberi possit, hoc acce-
pimus ex quodam nostræ Societatis fratre, qui o-
lim grauibus illis naufragijs & tumultibus Pe-
tri Orsuæ, & peruersi Didaci Agirrij interfui
puer, & diuina clementia ereptus est, nobisque
serua-

atus. Tales igitur fluuios habet torrida atque
a Zona, quam inopem aquarum & pabulorũ
ſtoteles atque omnis putauit antiquitas. Et
niam ad indicium aquarum Maranonij men
ẽ feci, iuuat de lacu Intiticaca, falſo vulgò
caca dicto, aliquid etiam promere, qui in ſu-
na prouincia Peruana Collao medius iacet.
ũc flumina plus decem, eaque ſatis ampla cõ
ıt, exitum habet vnum, eumque non valdè
m, ſed, vt opinio eſt, profundiſſimum, quem
ue ponte iungere profunditas & latitudo ſi-
t, neque tutò ſcaphis traijci rapidi infernè
tices patiuntur. Traijcitur tamen, miro inge-
& Indorum proprio: ponte prorſus iunceo
aquæ cõmiſſo, nullis fulcris nixo, ſed in mo-
n ſuberis ponte ſupernatante, ac præ leuitate
eriæ nunquam merſo: eſt verò traiectio facil
a & tutiſſima. Occupat lacus ipſe circuitum
mille quadringenta ſtadia: longus eſt ferè
ngenta, latus vbi maximè ducenta & viginti.
ulas habet olim habitatas & fertiles, nũc de-
tas, producit vberrimè iunci genus, quod In-
enæ Totoram vocant, cuius plurimus ipſis v-
eſt. Nam & cibus eſt ſuibus, iumentis, ipſiſq;
ninibus periucundus, & domus, & focus, &
tis, & nauigium, & omnia penè vitę humanæ
ſidia vna Totora Vris præſtat, hoc enim acco
um eſt nomen. Ij adeò ſe ab hominum cętero-
n conſortio & opinione alienarunt, vt inter-
gati aliquando, qui ſint, ſeriò reſponderint, ſe
n homines eſſe, ſed vros, ꝙ genus ab humano
ıerſum eſſe ſentirent. Vrorum reperti ſunt po
li integri in medio lacu habitantium ſcaphis
ibuſdam iunceis, quibus inequitant, ſimul cõ-

nexis,

nexis,& ex vna aliqua rupe aut ſtipite religat
Vnde interdum ſoluentes totus populus ſubi
patriam mutat. Itaque aliquando conquiſitus p
pulus Vrorum heſternis ſedibus commutatis,
ne veſtigio quidem relicto, facilè veſtigantiu
ſtudium curamque irriſit. Ex hoc lacu poſt le
cas quinquaginta alius longè minor efficitur,
ria dictus, ſed ipſe quoq; tantus, vt Inſulas pl
res reddat, huius vltra meatum nemo nouit.
mare Auſtrale influere per occultos terrę can
les multi iactant, atq; argumento proferunt, fl
uium quendam magnum in mare pene ſubitò
rumpentem, cuius fons nullus appareat, ego n
gis lacus aquas ſolis radijs exhalari puto. Verù
huc eſſe digreſſum ſit ſatis, cùm abundè his do
mentis conſtare poſſit, falsò regionem hanc m
diam de aquarum penuria damnatam, cùm &
cælo & è terra præ cæteris humectetur.

*Redditur cauſa, cur intra Tropicos ſolis præ-
ſentia humorem efficiat, extra Tropicos
ſiccitatem.*

CAPVT VII.

CAuſa autem, cur æquinoctialis contra vet
rum ſententiam humidiſſima ſit, diu mi
atque acriter cogitanti, nulla alia certior occu
rit, niſi quod vis ipſa ſolis maxima, & ampliſ
ſimè circunfuſo Oceano plurimam vaporum
piam exugat, eandemq; citiſſimè liquefactā ve
tat in pluuias. Nam quòd præpotentis ardo
cauſa imbres proueniāt in regione torrida, mu
ta, & perſpicua documenta ſunt. In primis eſt
lud, quod ſatis ſupra commemoraui, quòd eo a
ni tempore, quò ſol ſupernè maximè ac direct
ſi

è incumbit,imbres fiant:cùm verò lõgius re-
erit, fieri deſinant.Solis igitur vis valida plu
ciet. Deinde obſeruatum eſt in hac Ameri-
b ipſo meridie,cùm radij ſolis potentiſſimi
t,imbres ſolere cadere,manè verò toto nihil
è nobis ab imbribus timemus. Quamobrem
cùm facimus, diuerſorio egredi maturè fe-
amus,& ad medium diem tuti iter carpimus.
c norunt Peruenſes omnes. Quid quod viri ſa
ntes deprehendiſſe ſe perhibent in his regio-
ùs poſt ſumma lunæ incrementa pluere ma-
nè ſolere?quod nos quoque etiam experti ſu-
s.Itaq; & annus, & menſis, & dies hoc idem
ſtari videntur, intra Tropicos ſumma calo-
vi imbres generari. Poſtremò in artificijs
oque, vbi ex herbis aquæ in medicinæ vſum
lantur,idem accidere cernimus: ignis namq;
emens & exęſtuans plurimam humoris eiuſ-
di copiam ſurſum effert,eandemq; calore ip-
circunclusam exudantem in aquam vertit,
em vbi argenti viui admirabili potentia aurũ
argentum puriſſimum redditur. Nam ſi de-
is ignis ſit,nihil ferè exudat:ſi validus,pluri-
m eliquatur, & in fumum quidem materia
primùm reſoluitur,deinde in priorem argẽ-
viui liquorem vertitur,ac ſupernè defluit. I-
ur vis ipſa ignei caloris,cùm materiam eſt na
idoneam,ſimul rapit ſurſum,ſimul vbi quip-
am obſtat, ne extractũ vaporem abſumat, ſta-
n liquat in pluuiam.Iam verò quod in regio-
torrida ſol caloris copia generet pluuias,quas
tra regionem torridam ſolis potius abſentia
caloris inopia facit,& ſi videtur prima fronte
ntrarium,ſed re vera non eſt.Plurimi natura-

les

les effectus à causis contrarijs proficiscuntur r
do diuerso. Humentem vestem æquè exiccat
ventus frigidus,& calidus ignis,lateres & fri
re concrescunt,& sole.Somnum mediocris ex
citatio prouocat. Si vel nulla sit,vel prorsus i
moderata dissoluit. Ignis si nulla materia adij
tur,extinguitur;si nimia,etiã extinguitur:si n
derata,alitur & augetur. Quæ oculis admouer
vel nimis propinqua,vel nimis remota nõ cer
mus,mediocria interualla visum reddũt.Solis
dius debilis nebulas nõ ciet ex fluuijs, si maxi
sit,etiã factas dissoluit. Itaq;mediocris&attoll
& seruat,quare nec nocte, neq; meridie nebu
surgunt,sed plerunq; sole aliquanto largius i
cumbente. Ad hunc sanè modum plurima exe
pla natura offert, vt intelligamus aliquid fie
vel non fieri causis sæpè contrarijs. Quomin
mirari debemus,si pluuias solis magnas absent
faciat,& nimis quoq; propinqua præsentia : e
dem moderata potius dissipet. Sed auiditas di
cendi pulsat adhuc, quid sit, quod extra torri
solis maxima absentia afferat pluuias, intra to
ridam eiusdem contra propinquitas maxim
Quantũ equidẽ assequor, illud est in causa,quo
per hyemem in regionibus extra tropicos po
tis nõ habet eas vires solis calor, vt leuatos è te
ra vapores absumere possit,ita necessariò in a
rea regione coëunt magna copia,& frigore ip
concrescunt, densatiq; paulatim vertuntur
pluuias.Nam & sol longè abest, & dies breui
res sunt,noctes productiores. Sole verò appr
pinquante tanta est caloris copia, vt simul atto
lat,& dissipet,& resoluat humores,cũ præserti
ad solis propinquitatem accedat dierum long
tudo

o. At verò intra Tropicos, hoc eſt, in Torrida
na ſolis quidem abſentia tanta eſt, vt præſen-
n aliarum regionum æquet. Vnde etiam tunc
em ratione ſiccitas accidit. Maximè verò ac
ectiſſimè incumbente ſole, ideò non magna
itas, vt videbatur conſequens, ſed magni &
è repentini imbres fiunt, quia immoderata il-
ua vi ſubitò copiam plurimam humoris è ter
& Oceano trahit, quæ cùm non diſpergitur
ſipaturq; vento, facillimè coaleſcit, ac veluti
naturas pluuias facit. Nam vis magna caloris
noris copiam ſubitò attrahere poteſt, eãdem
n multa eſt, ſubitò reſoluere non poteſt. Itaq;
t attracta prę multitudine ipſa concreſcat in
uiam: Quòd ſanè ſubdito exemplo intelligi
eſt. Etenim cùm ſuillæ, aut vitulinæ, aut alio-
pingues carnes ſubiecto igne torrentur: ſi i-
s quidem exiguus ſit, ſtillant, eò quod calor
norem attrahere poteſt, ſed abſumere non po
præ inopia. Quod ſi ignis contra maximus &
pinquiſſimus ſit, ſtillant nihilominus, ſed ra
ne contraria, quia vis ipſa immodica caloris
tam ſubitò humoris copiam excitat, vt ſimul
uata prorumpat. At verò ſi ignis moderatus
ijciatur, & interuallo idoneo diſtet, videmus
è elixari carnes, & vix quicquam defluere hu
ris. Quare coquorum ars præcipit ignem, ne-
nimium, neq; perexiguum, ſed mediocrem
poni, eumq; maximè vno tenore perſeueran-
: ita enim & humor paulatim extrahitur, &
umitur. In cereis quoq; lucernis idem eſt cer-
e. ſi enim flamma maxima ſit, ceram prorſus
uefacit, quia excitare liquorem poteſt, abſu-
re non poteſt. Flamma verò pro ratione ma-
teriæ

teriæ attemperata, nihil ceræ defluit, quia qua
tum liquatur ardore, tantundem absumi pote
Patet igitur, cur in æquinoctiali caloris nim
vis humorem faciat, quem aliàs caloris poti
inopia facere solet.

*Quatenus, quæ de Torrida dicta sunt, accipien-
da sint.*

CAP. VIII.

QVemadmodum autem in plerisque physic
causis non exigitur perpetuus, & mathem
ticus ille tenor, sed quod frequens est, legem d
ctrinæ ponit, ita cùm inter Tropicos regione
esse humidiorem dicimus, & tunc præcipuè fie
imbres, cùm sol maximè propinquat, intellige
dum est plurima ex parte, & quod obseruari c
tius potest. Neq; protinus negare debemus, qu
natura voluit exceptum, partes quasdam esse v
hementer aridas in regione media. Nã & in A
thiopia esse accepimus, & in hac Peruana pr
uincia iampridem intuemur, vbi vniuersa m
ritima ora Australis pluuiarum beneficio pro
sus destituta est, atque exceptis nonnullis vall
bus, quæ fluuiorum ex montanis aquis mana
tium irriguo gaudent, cætera immensos arena
cumulos, & sterile solum occupant, vbi font
perrari exiguiq; sunt, putei aut nulli, aut altis
mi. Cur autem nunquam hic pluuiæ fiant, qu
multi iure mirantur, dicam postea, quoad lice
Illud modò teneamus naturalium legum exc
ptiones nonnunquam necessariò induci. Quo
iam exemplo alicubi accidere fortassis poter
vt intra Tropicos sole potius distãte pluuiæ fie
soleant, aut etiã propinquante nullæ fiant. Qu
sa

ē si perpetuum est,terræ ipsius atq; subiectæ
eriæ qualitati peculiari ascribendum est: sin
em interdum sic,interdum secus eueniat, fa-
est intelligere naturales causas alijs contra
ectis sæpè impediri.Quamuis enim sol plu-
s cieat,ventus tamen potest obsistere, quod
brò videmus,&cōpiosiores etiā prēter morē
est ventus inducere. Sunt variæ & origines
torum & vires,quæ sæpè annuum & statum
inem interturbant. Quod cùm vbique terra-
n certum sit, incertos inde fieri anni cursus
pter variantem sæpè signiferi stellarumque
antium situm atque conspectum, nemo iure
pare nos poterit, si in nostris de æquinoctiali
itudine obseruationibus, similem quoque ra
nem excusemus. Illud certè quod dixi, multo
quentissimum est atq; certissimum, intra Tro
os,& regionem esse humidiorem & humoris
c maximam copiam esse, cùm sol vicinissi-
s est.

Quod Torrida regio non sit vehementer calida, sed mediocriter calida.

CAP. IX.

DE siccitate & humore regionis mediæ diximus hactenus. De calore & frigore dicendū
nceps est. Siccam & calidam definitam esse ab
iquis initio huius disputationis commemo-
imus,atque vtrumque extremo quodam gra-
. Est verò æquinoctialis humida quidem & ca-
a, calorem autem maxima ex parte habet at-
nperatum,quod incredibile haberetur,nisi es-
nus experti. Equidem ex philosophica illa ra-
ne,cùm ad Indos traijcerem, mihi persuade-

bam futurum,vt cùm ad lineam æquinoctial
peruenissem, vehementissimum æstum ferre
possem,adeò id secus euenit,vt eo ipso tempo
ita frigerem,vt solis radios apricandi causa q
rerem,atque hoc cùm sol mediam ipsam line
teneret,id est,in Ariete versaretur mense M
tio. Hic ego fateor totam Aristotelis Philo
phiam,Meteorologicam vehementer irrisi,c
& loco & tempore sentētia illius ardentissi
mirificè me sociosque omnes algere sentir
Res ita habet prorsus. Nulla est mundi regio
peratior,nulla suauior atq; clementior æqui
ctiali. Habet tamen ipsa etiam differentias su
neque vbique est tenoris eiusdem. Alicubi re
hæc media mirè temperata est, vt apud nos:
cubi mirè frigida, vt apud Potosienses, alic
etiam vehementer feruida, vt apud AEthio
& Brasilienses, & Maluchianos. Quæ sanè ob
uatio cogit nos aliam præter solares radios ca
ris & frigoris causam quærere, cùm perspicu
sit eodem anni tempore, ijsdē longitudinis g
dibus loca alia exuri, alia mediocriter inca
scere,alia vix dū frigus exuere. Plato quidē
lantidem illam suam tantopere à Critia dec
tatam vltra Tropicum porrectam refert,qui
quam certo anni tempore sub sole esse scrib
Illam tamen,& felicem, & temperatam, & o
nium rerum feracem prædicat. Plinius quoq;
probanem sub æquinoctiali positam,vt est ve
commemorat, quam tamen non diuitem solū
& opulentam, verùm etiam hominibus anim
tibusque refertam scribit. Ex quibus apparet,
etsi vulgari illa opinione, de intolerando to
dæ Zonæ æstu veteres tenerentur,tamen aut à
ip

s aliquando diſſenſiſſe, aut habitationi homi
n eam regionem non eſſe incommodam po-
ſſe facilè deprehẽdere. Ea res clariſſimo Coſ-
grapho Ptolomæo, atq; inſigni Philoſopho,
Iedico egregio Auicennæ aliquo certè modo
it in mentem, qui ſub Aequatore habitatio-
n eſſe placidiſſimam tradiderunt.

ionis Torridæ æſtum temperari tum multitudine imbrium, tum æſtiuorum dierum breuitate.

CAP. X.

EM ita habere nemo iam dubitat poſt no-
uum orbem inuentum: ſed natura compa-
um eſt, vt quanto quippiam incredibilius
præter hominum opinionem experientia pa-
cit, tanto cauſas perquirendi ardentior
iditas excitetur. Itaque ſcire auemus, cur,
e ſolem propius incumbentem regio pati-
, ea non ſolùm ſæpe temperata, verùm in-
dum etiam frigida ſit. Communiter Zonæ
ridæ habitudo cauſas habet duas, ob quas æ-
s illius vehementiſſimus mitigatur. Prior eſt
, quam diximus, quod eadem pluuioſa ad-
dum ſit, imber autem omnis refrigerat, quip
cùm aquæ natura frigida ſit, quæ quamuis ac-
lente extrinſecus vi ignea incaleſcat, tamen
lem remittit ſine dubio immenſum illum ar-
rem, qui ex puris radijs ſolaribus efficeretur.
cumento eſt regio omnis arida, vt Arabia in-
rior, quę eadẽ ardentiſſimo ſole torretur, quòd
llis imbribus vis illa ignea remittatur. Et nu-
s ergo vrentis ſolis furorẽ intercipiunt, & ex
is inſtillati imbres aërẽ ipſum terramq; ſimul

madefaciunt atque refrigerant. Quantumuis
nim calidi fluant, bibuntur tamen, & sitim ard
remque restinguunt, quod nostri homines exp
ti persæpè sunt in graui aquæ penuria. Itaque
ratio, & experientia sibi satis congruunt, vt
dandi caloris efficax pluuia sit. Et quoniam t
ridam ostẽdimus omnium esse pluuiosissima
fit profectò, vt inde non leuem temperandi c
ris causam opinemur. Iam alteram rationẽ s
ijcio, atque eam eiusmodi, vt cùm ad hanc, qu
modò tractamus quæstionem, tum ad alias co
plures nobis nõ mediocriter vsui futura sit. B
uissimè ergo, vt dicam, æquinoctialis soles pa
tur ardentiores quidem, sed tamen omninò b
uiores. Ex quo fit, vt cùm diurni caloris spa
minora sint, non ita vehementer inflamme
Verùm explicanda, & latius producenda sen
tia est. Tradunt sphæræ tractatores prorsus ve
quando est obliquior Zodiaci ascensus, tanto
es noctesq; magis inæquales exire: contra, sp
ræ rectæ tempora esse æqualia. Itaq; tota Tro
cis clausa regio minoris diei ac noctis dissim
tudines patitur, tantoq; id certius, quanto æq
tori vicinior est. Hoc nos hîc abũdè experim
Nam Quitenses lineæ proximi nullum dier
noctiumque toto anno discrimen agnoscunt.
menses duodecimo pene gradu positi notãt q
dem dies longiores per Decembrem, atq; Ian
rium, sed vnius horæ vix spatio excessus om
absoluitur. Porrò Cusquenses, multoque ma
Potosienses perspicuè hyemalium, & ęstiuor
dierum longitudinem breuitatemq; discern
Qui verò extra Tropicos positi sunt, & maiu
manifestius interuallum dierum notant, & c

P

à meridionali ad cæli cardines absunt, eo
uctioribus per æstatẽ diebus fruuntur. Quã
m Germania & Anglia lõgiores dies quàm
a,& Hispania æstiuos habent. Hæc cùm &
nenta sphæræ tradant,& res ipsa obseruan-
facillimè deprehensa confirmet, iam illud
perspicuum addendum est, plurimum ad
ta omnia naturalia pollere causæ efficientis
euerantiam. Cùm ergo regio æquinoctialis
os dies habeat breuiores quacumq; alia,cũ-
nox ipsa suapte natura,& humida, & frigida
demq; diei æqualis,si quæratur ex me, cur
orrida Zona non tanti æstus fiant, quantos
ca,exempli gratia,per Sextilem, & Quinti-
tolerat, equidem breuiter & probabiliter
nsurus sum,quod Bætica soles habeat eo tẽ
longiores, noctes breuiores: nostra autem
enfis regio contra ipsa æstate media, & dies
cis breuiores,& noctes noctibus longiores,
e adeò vt maxima dies vix tredecim horas
as habeat apud nos, apud illos etiã integras
decim.Et si ergo ad æstum,nos solis vicini-
præstamus, tamen nos illi solis diuturnita-
ngè superant. Ac certè mediocris aliquis
s amplius vrit,si longo tempore perseueret,
n alius maior breuius admotus,præsertim si
ida,& contraria vi diutius interpoletur.Has
ur duas obseruationes verissimas si quis æ-
lance cõpenset,hoc est regionis torridæ plu-
itatem, & æstiuorum dierum breuitatem,
assis existimabit, rectitudini, & propinqui-
tati solarium radiorum in ratione caloris
ciendi, sedandique non magno-
pere cedere.

Alias quoque esse peculiares causas temperan
torrida, atque in ijs Oceani propin-
quitatem.

CAP. XI.

QVONIAM verò ea, quæ dixi ad region
mediam temperãdam communia s
neque tamen omnis ea plaga solstitialibus
culis comprehensa æquè temperata est, sed
busdam in locis vehementissimè exæstuat, q
busdam etiam friget, & quod mirari possis, id
prorsus clima alibi calidum, alibi frigidum,
bi temperatum est, idque vno, eodemque t
pore, omninò compellimur præter allatas c
muniter alias quasdam peculiares causas qua
re, cur Zona torrida tot vicissitudines capiat
currunt autem accuratius cogitanti tres nota
quarta quædam alia ignota. Notas numero
ceanum, terræ situm, ventorum vim: præter
latere suspicor occultam aliquam terræ sub
ctæ qualitatem & cæli supernè dominantis e
caciam. Nam qui contemplatus fuerit sub
rida Zona non solum Manomotapam, & pre
si Ioannis regna sole exuri, & atri coloris
indigenas omnes, verùm etiam in Insulis
dique mari circunlitis idem prorsus accid
qualis est Insula Sancti Thomæ in media li
& Insulæ Cabo verde: contra sub eadem li
& insulas, & continentem huius regni Peru
sis à Granatensi, & Popaiana prouincia vsque
hanc Limensem adeò esse temperatas, vt in
dum frigidiores sint, homines autem prorsu
bi nascantur: tum verò Brasiliensem omn
prouinciam Oceano Boreali expositam esse
lid.

ſimam,hanc noſtram Peruenſem eodem pe-
s climate Oceano Auſtrali incumbentem
temperatiſſimam,atque huius generis mira-
s differentias mille perſpexerit, non poterit
rofectò generalibus illis documentis eſſe
tentus, ſed vltra inueſtiget, neceſſe eſt, vt ſi-
n tanta diuerſitate ſatisfaciat. Maris igitur
ura quamuis ſalſa ſit, eadem tamen frigida
neque altius cauſam petere oportet, quàm
pſius aquæ natiua qualitate, quæ ſine dubio
ida eſt. Radij quoque ſolares ex aqua, quòd
luit & facilior eſt, minus vehementer quàm
terræ materia repercutiuntur, quod ad æſtus
contentionem, vel remiſſionem plurimum
ert. Accedit ad hoc, quod Oceani immenſa
tudo prohibet aquam feruore ſolis affici, vt
iales aquæ ferè ſolent. Atque omninò ſicut
ro quod ſalſum eſt, aqua frigeſcit, ita mari-
n aquam refrigerandi vim continere experi-
r. Quamobrem ſolent etiam delicati, vini
aquæ potabilis ſcyphos marinæ aquæ frige-
iendos committere. Quibus ex omnibus per-
cuum fit Oceani ad ſedandum æſtum refri-
andumque vim eſſe permagnam. Itaque ma-
in terra quàm in mari æſtuamus, ſi cætera pa-
ſint, & regiones omnes maritimæ Mediter-
neis temperatiores ſuauioreſque habentur.
ioniam autem maxima noui orbis portio quã-
ſub torrida Zona iaceat, tamen vel Oceano
propinqua eſt, vel etiam alluitur, aquarum
beneficio temperari non ab-
ſurdè exiſtimari
poteſt.

Terras quò altiores, eò frigidiores esse, & quæ sit huius causa.

CAP. XII.

AT in ipsa etiam terra, vel æquè mari propi-
qua, vel æquè etiam remota, non est eade-
mensura caloris, sed prorsus dispar. Cur ergo i-
accidere arbitremur, nisi quod diuersum situ-
tenet, & aut depressior est & calori excipiend-
aptior, aut elatior, & frigoribus potius pate-
Quis enim ignorat montium culmina vallibu-
concauis esse frigidiora? non ob id solum, quò
radij solares cõcauis locis amplius repercussi m-
ius incendium ciant. Verùm etiam quod ipsa a-
ris regio sine dubio eò frigidior sit quò altius
terra tollitur. Hoc ita esse ostendunt campestr-
prouinciæ Colla, & Popaianensia, quæ sunt sa-
perfrigida, & tamen & montibus vndiq; cingu-
tur, & latissimum solem excipiunt. Cur ergo c-
pestria maritima in hac Peruensi regione cal-
diora sint, contra campestria illa montana ade-
frigida, si quisquam causam exquirat, prorsu-
nescio quam aliam inuenturus sit, nisi quod mo-
tana illa valde edita sunt, hæc infimè depress-
Aërem autem in media sua regione esse gel-
dissimum, cùm quæ eò pertingunt celsissima m-
tium culmina ostendunt, quę perpetuis niuibu-
& gelu rigēt; tum verò ratio ipsa naturalis, quò
per antiparistasim ex regionis igneæ motione &
calore ad medium frigus omne diffugiat. Ita fe-
rè à Philosophis infima, & suprema portio aër-
calidior, media frigidior diffiniri solet. Quæ
vera sunt, vt esse sanè videntur, habemus adiu-
mentum non exiguum ad temperadam region-
torridam

ridam, montana illa atque edita terræ fasti-
quæ in his locis frequentissima sunt, quæ sa-
& natura sua frigida sunt, & reliqua circun-
ina magnoperè frigefaciunt. Hic niues perpe
, aquæ gelu maximo cōcretæ, pruinæ crebræ,
oris denique tanta vis, vt ex niuali illo horro-
ampos latè cernamus exustos, herbamque o-
em decoctam, ipsi homines atque equi præ
gore sæpè corruant. Atque hoc, vt dixi, in me-
torrida regione accidit, & accidit maximè
propinquissimè incedente. Cur autem frigi
ra sint montana campestribus dixi atque ite-
n repeto, quod aëris regio media, ad quam po
imum pertinent, frigidissima sit. Cur illa sic
eat, dixi supremum aëris orbem igneæ exha-
oni vicinum, vt Aristoteles vult, quicquid
frigoris à se depellere, atque ad medium per
tiparistasim ferri. Hîc si pergat aliquis quæ-
e, cùm aër calidus atque humidus sit suaptè
ura, vnde nam frigus illud ipsius media regio
ncipit? nusquam enim apparet, nisi & aër cali-
s & igni proximus, itaque infimam aëris re-
onem aquæ & terræ contiguam, magis frigidã
e oportebat. Equidem non mediocriter hære-
ne fateor, parumque abest, vt in eorum sentē-
m eam, qui Aristotelis istas symbolas ac dis-
nbolas qualitates contemnunt, magisq; arte
oictas, quàm vlla experientia allatas aiunt. I-
que aërem frigidum natura sua contendunt,
que multis, & magnis experimentis probant.
am vt alia prætermittam, certè in æstatis ma-
ma vi solemus aërem flabello ciere, atque ita
frigeramur. Nulli ergo elemēto qualitatem ca
dam natiuam esse volunt præter ignem, cuius

Arist. lib. Meteorol. c. 4.

Dionyſ. ca. 15. de caleſ. Hierar.

commixtione plena ſunt omnia, vt ait magnu Dionyſius. Sed ſiue hoc ita ſit, ſiue non ſit, (neq enim facilè niſi in re certa Ariſtotelicæ auctori- tati reſiſto) illud omnes conſentiunt, & eſt expe rimento ipſo abundè compertum, aëris region hac ima celſiorem eſſe perfrigidam, vnde & ni ues, & grandines, & pruinas, & cætera omnia ma gni frigoris argumẽta depromimus. Igitur cùm longè maxima torridæ portio inde Oceano in genti, hinc præcelſis montibus cincta ſit, ſatis ea duæ cauſæ ad ſolis ardorem temperandum for taſſe videri queant.

Ventorum maximè beneficio regionem Torridam temperari.

CAP. XIII.

VErùm Torridæ regionis temperatio præci puo ac propemodum ſingulari auræ leniſſi mæ beneficio accepta referenda eſt, ita ſummu Conditor huic tam magnæ orbis portioni con ſuluit, vt vbi eſſet ſolis omnia ſubiecta vaſtanti potentiſſimus ardor, ibi plerunq; ſpirarent ven ti frigidiores, quorũ ſuauitate grauior æſtus ini ria depelleretur. Videri certè poterant aliquid i dixiſſe, qui paradiſum Edẽ ſub ęquinoctiali col locarunt, niſi eos cauſa defeciſſet, qui proptere hanc regionem temperatiſſimam eſſe voluerũt quod dierum & noctium æqualitas minimè pa teretur calorem eſſe immoderatum. At probabi lius alij contradixerunt, poëtaq; in primis.

Vergil. in Georg.

—————— *Quod Zona coruſco*
Semper ſole rubet, & torrida ſemper ab igne.

Neq; enim noctis tanta frigiditas eſt, vt immen ſos diei ęſtus vſq; adeò moderaretur, Igitur aur

perp

erpetuò ſpirantis proprio ac peculiari benefi-
io fit, vt Zona veteribus torrida nobis ver quo-
ammodo perpetuum ſit. Hoc ita habere, certiſ-
ma documenta demonſtrant. Namq; in eodem
limate videmus vrbes ac regiones alias alijs ca-
idiores, quod minore venti refrigerantis copia
otiantur, quædam etiam, vbi ventus flat nul-
us, aut terrenus certè eſt, & æſtuoſus, vultur-
o Hiſpanico ſimilis, vſque adeò exuri ſcimus,
t accenſas fornaces putes. Tales in magna
Æthiopia, in Braſilia, in Paytiti, & Paraguaij
ampis eſſe notiſſimum eſt. Neque terræ ſo-
um, ſed maria ipſa idem diſcrimen ſubeunt.
unt maria æſtu grauia, quale Mozambiquen-
e perhibent, quale Ormuzianum, apud Ori-
ntales; Panamaenſe, & Braſilienſe, apud Oc-
identales, quibus ſanè reſpondent eodem ſi-
u maria alia mirè temperata, vt hoc noſtrum
Peruenſe, in quo nos algere, cùm primùm na-
uigaremus, meminimus, idque eo tempore, quo
ſol rectiſſimè incumbebat, id eſt, prope æquino-
ctialem menſe Martio. Nihil hic aliud cogita-
re poſſumus, vbi & cælum & pontus eodem mo-
do reſpondent, niſi venti ſpirantis naturam, quæ
vel refrigerat, vel inflammat. Atque vna hac de
venti ratione demonſtratione cõprehenſa mul-
ta ſoluuntur, quæ in hiſce regionibus ſolent
non immeritò mirabilia cenſeri. Cur cùm ſol
ardentiſſimus ſit apud nos ac longè immitius fe-
riat, quàm canicularis Hiſpaniæ, idem tamen
leuiſſimo vmbraculo pellitur, adeò vt ſub ſtoria
aut ſtramẽto tutiores ſimus, quàm in noſtra Hiſ-
pania ſub teſtudine lateritia? Cur apud nos no-
ctes æſtiuę nequaquam calidæ ſunt? Cur in ipſis
mon-

montium iugis inter medios niuium agger
ſæpe intolerabiles æſtus patiamur? Cur in pr
uincia Collao ſub vmbra etiam debili frigus ſ
in ſole ſtatim proximo intolerabilis ardor? C
hæc Peruenſis regio maritima, cùm ſit tota ar
noſa & ſabulo plena, eadem mirè temperata
Cur Potoſienſis & Platenſis vrbes cùm interua
lo perbreui diſtent, atque vtraque montana ſit,
in eodem climate poſita, vſq; adeò frigore & c
lore pugnent, vt Platenſis ſuauiſſima ac tempe
tiſſima frugiq; admodũ: Potoſienſis contra pro
ſus ſqualida, præfrigida, frugum omnium ſteri
ſit. Ergo has omnes varietates venti maximè n
tura facit. Nam vbi auræ lenioris copia ſubtr
hitur, Solis ardor eſt tãtus, vt inter medias niu
vrat, vbi redditur, facilè omnis æſtus excedit,
bi autem familiaris eſt & veluti inquilinus ve
tus hic frigidus, non ſinit vllo modo terren
halitus velut ex materia combuſta cogi, quæ v
cauſa in Europa facit noctes æſtiuas ipſis diebu
pene grauiores, quod ſolis vi terra exuſta flat
reddat craſſos & fumidos, ac tanquam ex forna
ce prodeuntes. Hic verò illa aura refrigerãs, cù
primùm ſolis radios quauis vmbra vitamus, re
dit diem ſuauem. At in Europa ſanè ſuauiſſim
tempus per æſtatem eſt matutinum, grauiſſ
mum pomeridianum: in regione hac contra fe
euenit. Nam quia marinus ventus non niſi ſol
iam incandeſcente ſpirare ſolet, præcipuus æſtu
ſummo mane ſentitur vſq; ad horam nonam au
decimam: exinde mari aſpirante dies reliquu
ſuauiter tranſigitur. Quod in Inſulis Barlouent
cùm verſaremur, ſatis obſeruabamus, cùm inter
dum matutino tempore ſudaremus, meridian

refrige

frigeraremur,quo tempore familiaris illis re-
onibus Euro aquilo à noſtris Briſſa dictus, co-
oſius ſpirare incipit.

Sub regione media ſuauiſſimè vitam degi.

CAP. XIIII.

HOC igitur argumento, qui ſub AEquino-
ctiali Paradiſum collocant, ſi adduceretur,
edibile aliquid afferrent,non quod in hac me
a regione hortus ille voluptatis iaceat, neque
nim id pro certo niſi temere affirmare poſſu-
us,ſed regio hæc, vbi temperies eſt maxima,
nquam voluptatis hortus atque altera tempe
eritò haberi poſſit. Nihil eſt enim humanæ vi
e moleſtius aëris cæliq; inclementia,nihil illi-
s benignitate iucundius. Ex omnibus elemen-
s nullum neq; ſæpius, neq; interius accipimus
ëre,hic & continens eſt humani corporis,& vi-
cera ipſa atque intimum cor quouis momento
uadit,& pro ſui qualitate afficit.Si corruptus
t,facilimè perimit:ſin ſalubris,vires cõfirmat:
enique hic vnus vita mortalium eſt. Itaq; quan
icunque copia ſit rerum omnium, vbi cælum
ſt inſalubre atque inſuaue,humana vita miſera
c afflicta ſit,neceſſe eſt. Contra cæli clementia
ëriſque ſuauitas omnium rerum inopem abun
è locupletat & beat. Mihi in hanc tanquam ve-
is perpetui benignitatem intuenti, cùm neque
yems premat frigore,neque æſtas caloribus co
uat,adeò vt paruo ceſpite iniuriæ omnes ſatis
ropulſentur,veſtiumq; viciſſitudine vix opus
it,profectò ſæpè venit in mentem, ſi homines
upiditatis prauarumque opinionum vinculis
xpedirentur,facilè hîc iucundam ac beatam vi-
tam

Viu.li.13. de Ciuit.c.21.

tam fuiſſe victuros. Nam quod poetæ de Ely-
ſijs, quod de Tempe, quod Plato de ſua illa A-
lantide, vel fingit, vel narrat, id certè in h
regionibus reperturi fuiſſent, ſi ingenua liber-
tate dominari potius, quàm ſeruire pecuniæ d
creuiſſent.

De varietate ventorum & cauſis.

CAP. XV.

VNde in vento ea tanta vis ſit ad refrigeran-
dum, vt ſolis vehementiſſimis flammis no
cedat, ſæpè adeò ſit ſuperior, vt in media regio-
ne Torrida Scythicum frigus efficiat, alij natur
valentiores indagatores facilius fortaſſis inue-
nient. Ego in hac admirabili ventorum & origi-
ne & efficacia illud cogitare ſæpè ſoleo. Qui pr-
fert ventos de theſauris ſuis. Et illud, Vocé eiu
audis, & neſcis vnde venit, aut quò vadit, ita pro
ſus eſt, vt veritas dixit, effecta ſentimus, primor-
dia, fineſq; neſcimus. Et quanquã apud AEolun
ſub ſpecu ventos cohiberi non opinamur: tam
in præpotenti illa efficientia, qua naturã à ſe cõ-
ditam latè moderatur & regit, non dubitamu
veluti quoſdam theſauros deliteſcere, origine
que vẽtorum, vnde varietate mirabili prodeũt
alij frigidi, alij calidi, alij nimboſi, ſereni alij
ſalubres & morbidi, ſteriles & fœcundi. Quidã
etiam quibuſdam regionibus dominantur, neq
riualem patiuntur, quidam & contrarios ferunt
& cedunt, aut vincunt viciſſim, interdum quoc
hic ſępè vidimus, regiones ita partiũtur, vt aliu
infernam, ſupernam alius ſimul perflent, neque
inter ſeſe concurrãt. Ac multa quidem cùm alij,
tum maximè Ariſtoteles cõmentatur de natura
viribuſq; ventorum, ſed neſcio, an quæ occulta
ſint,

Pſalm. 134.
Ioan. 3.

t,dicendo obſcuriora fecerint. Ego verò libē-
quęram ex illis, Cur in tota hac maritima o-
per longiſſima ſpatia vnus tantū ventus aſpi-
? Cur idem Auſter, qui apud nos ſuauiſſimus
, tranſita æquinoctiali prorſus grauis & cali-
noſus ſit? Cur Aquilo nubes congreget, & in
uuias exprimat in his locis, idemq́; veterno-
s habeatur, qui aliâs ſemper & frigidus & nu-
um diſſipator eſt. Cur Inſulæ, quas Barlouenti
pellant, perpetuis Aquilonibus refrigerētur,
tamen pluuias habent copioſas, & vix vllus il
Auſtro aut Africo aditus patet? Cur Braſilien
regio ante promontorium S. Auguſtini perpe
os terrenos ventos obtineat, hæc noſtra Peruē-
ſub eodem climate perpetuos cōtra marinos?
æc atq; huius generis multa difficilè eſt etiā vi
s valdè rerum Phyſicarū peritis ad perfectum
o dignitate diſſerere. Ne nihil tamen ſtudijs
ominum demus, illud eſt promptum cernere
locis editis atq; ſublimibus, vtpote niualibus
pruinoſis & à ſole minus affectis, ventos gig-
frigidos & ſubtiles: contra è vallibus & torrē-
bus, lociſque paluſtribus craſſos, & inflammā-
s, ſi abundet calor. Ad hoc accedit non minus
rtum, è mari flatum ſpirare ſolere ſuauiorem
ſalubriorem; è terra aſperiorem minuſq; ſa-
brem, quod marini vapores ſine dubio ſubti-
ores minuſque concreti ſint, ipſaque ſalſedo
on permittat tantùm ſterilitatis dominari, vt
erileſcat, itaque & ſuauiorem & fœcundiorem
omninò ſalubriorem eſſe auram è mari ſpiran
m perſpicuum eſt. Cùm ergo Torrida hæc re-
o montibus altiſſimis plena ſit, cùm Oceano
oque maxima ex parte ambiatur, conſequens
eſt

est ventos gigni, & frigidos, & subtiles, & a
mantium generationi prorsus idoneos. Vnde f
cundissima in his esse regionibus animalia co
stat, quod calida & humida sit, & aura quad
fœcunda foueatur. Neque enim sine causa poë
Venerem Aphroditin ex marina spuma ortam
bulantur.

In Torrida Zona quosdam esse ventos perpe-
tuos Oceano.

Capvt XVI.

ILLA quoque nauticæ obseruationis narra
mirabilis est, quòd in tota regione solis iti
ribus subiecta, quæ duobus Tropicis hinc in
concluditur, compertum est longo vsu vent
eos dominari, qui à Septentrione & ortu ma
mè perflant, ab Occidente & Meridie rari su
aut propemodum nulli. Quæ sanè obseruatio
torum diuersę nauigationis ab Europa ad Ind
& ab Indis in Europam causa est. Neq; enim
ut Thebis Athenas, & Athenis Thebas eadem
via, sic ab Hispania ad Indos, & ab Indis ad H
paniam. Sed aduentatio quidem procliuis, atq
vt poëticè ludam, Facilis descẽsus ad Indos. S
reuocare gradum, veteremq; euadere ad orbe
Non facilis labor est. Veniunt quidem Hispa
enses classes longè facilius & citius, & tut
quàm redeunt, quod vento secundo, perpet
ferè Auro Aquilonibus delabantur, quo eode
vento obsistente reditum inueniunt difficile
Quamobrem remeandi in Europam illa est ce
ratio, vt ad gradus altioris cæli enauigẽt, vbi
iam extra Tropicos euaserint, Austrum offend
copiosum, & reuersioni opportunum, quo p

velis ferũtur ad suos. Itaq; ab Hispali aut Ga-
bus soluentibus occurrit primum pelagus il-
d procellosum, varijsque ventis agitatũ, quod
uarum vocant, vsq; ad Insulas fortunatas. In-
vastissimo Oceano sese committũt, perpetuis
è Septentrionibus vsque ad noui huius orbis
nspectum delati. At in Hispaniam reuertẽtes
nostra Carthagine ad Insulæ Cubæ notissimũ
rtum Habanam contendunt, vnde vtraq; clas-
& Mexicana, & Peruensis cõiuncta, paulatim
gione Torrida enauigata extra Tropicos ad
oridæ ferè conspectum Austrum puppi ca-
unt, eumque nacti perualidum, immensum
lagus & Bermudæ infortunia præteruecti ad
rceras Insulas adlabuntur, atq; inde ad sacrũ
Vincentij Promontorium Patriæ optatum
nspectum tenent. Ad hunc etiam modum in
hoc altero immenso Oceano cum ad Salomo-
is Insulas ex nostra America iter sit haud dif-
ile, reditus tamen non est facilis, sed aut vltra
uinoctialem & Cancrum quærendus est Ze-
yrus, & in nouæ Hispaniæ litora procumben-
m, aut contra superato Capricornio ad Chi-
nsis regni regionem cõmeandum. Eadem pror-
s est obseruatio nauigationis ad Sinas atque ad
sulas Philippinas Sinis propinquas, ad aquas
Mexicanis portubus neque diuturna, neq; pe-
culosa nauigatio narratur. At ex ijs Insulis re-
tus prolixior propter circuitũ, atq; periculo-
or propter ventorũ vicissitudines. Itaq; magna
ceani spatia contẽplãti certũ & velut lege fixũ
currit, intra Tropicos Septentrionẽ & Ortum
minari, exclusis ferè Austro & Occasu. Quod
mẽ quemadmodũ cætera physica penè omnia,

non ita accipiendum est, tanquam ij venti nu
quam Torridam occupent. Neque enim vsq; a
eò exulare sunt iussi. Quin potius regiones vid
as nonnullas, quibus familiaris perpetuusq; A
ster sit. Sicut in hac vniuersa Australis Ocea
regione maritima contingit, vbi nescio qua le
mirabili, nullus ferè toto anno nisi ab Austri
Polo ventus flat, cùm simus tamen in ipsa Tor
da atq; Aequinoctiali hinc, inde Capricornij c
culo circundemur. Sed has generalis illius reg
læ veluti exceptiones facit diuersa natura lit
rum, promontoriorum, terrarum, cæterarum
varietatum, vnde ventorum & origo & vis leg
maximè accipit. Nos quod commune est regi
ni Torridæ, & in alto Oceano plurimum obse
uatum, id de ventorum natura tradidimus. At
hactenus de mediæ huius regionis primis qu
litatibus, de frigore, de calore, de humore
& siccitate Torridæ, necnon de
temperatione di-
ctum sit.

D

DE PROCVRANDA SALVTE INDORVM, LIBRI SEX.

PROOEMIVM.

DE procuranda salute Indorum, rectè atque aptè dicere, perdifficile est. Primùm, quòd Barbarorum gentes innumerabiles sint, vt cælo, lo-
is, habitu, ita ingenio, moribus, institutis
tißimè dißidentes: quibus omnibus Eu-
ngelio conciliandis, instituẽdis, regendisq́;
liquid commune præcipere, atque in tanto
ominum rerumq́; discrimine, accõmodatè
c certò quid expediat definire, magnæ cu-
usdam facultatis est, quam profectò nos
inimè consecuti sumus. Deinde res Indi-
æ vix firmæ stabilesq́; consistunt, & nouũ
uotidie, suiq́; dißimilem habitum præ se
erunt, vt improbandum modò sit, quod nõ
ta pridem valdè probabatur, & rebus mu
atis vtilia ante consilia etiam perniciosa
iant. Quamobrem vt firma ac perpetua
ræcepta ea de re tradantur, vix fieri pro-

*fectò potest. Vt enim alia pueritiæ, alia iu-
uentuti vestis concinnanda est, neq; pote
eadem omnis ætatis esse mẽsura, ita Rem
Indicam institutis, religione, hominum g
nere varias veluti ætates subinde commu
tante, non est mirandum, si doctrinæ arti
ces alias atq; alias docendi rationes adh
beant. Ita quamuis priores scriptores piet
te & sapiẽtia præstiterint, tamen eorũ v
disputationes, vel commentarios, quos d
rebus Indicis ediderunt, nostra iã ætas no
magni facit, quod non magnopere reb
præsentibus accommodentur. Ex quo fi
vt eos quoque, qui pro hoc statu rerum ap
congruenterq; disseruerint, eodem loco f
turos non longa abhinc ætate, profectò d
uinare poßimus. Ac nos certè rerum Ind
carum imperitis, falsa fortaßis & inter
se pugnãtia scribere sæpè videbimur, quo
de Indorum natura, moribus, fidei Chr
stianæ progressu, variè varijs in locis lo
quamur: contra periti rerum minus ampl
& pro dignitate eadem illa dicta cens
bũt, atq; plura ipsi & aptiora se afferre po
se confident. Mihi verò quid vel docti de
siderent, vel indocti reprehendant, non ad
modũ curæ est. Illud prudentißimus quis
facilè intelligit, eadem de re non eodem
modo*

odo omni ex parte dicendum esse, si veri-
ti ac non libidini obsequendum est. Neque
llit is, qui in argumento multiplici pro
bus diuersis diuersa pronuntiat. idem
orsus homo sui sæpe dissimilis est, eadem
rbs, & domus eadem varijs locis & lau-
ri & vituperari non falsò potest. Licuit
rtè Apostolo Paulo in eadem epistola Co- 1.Cor.1.
nthios summis ornare laudibus, spiritua-
s, sapientes, quibus nihil deesset in omni
atia & dono dicere: eosdem ita deprime-
, vt carnales esse, inflatos, spiritualibus 1.Cor. 3.5.
bus ineptos exprobraret. Neque sibi cõtra-
us est, aut sui immemor: sed quæ per par- Chrys. hom.
s inerant, potuit salua veritate, vt Chry- 2.in 1.Corin.
stomus commentatur, vniuersis ascribe- Isaiæ 1.
, Israelem, & Iudam ijdẽ Prophetæ sæpe
ituperant, semen nequam, filios scelera-
os, populum Gomorrhæ, & id genus infini-
conuitia iactantes: quem tamen vel ea-
em interdũ pagina summis laudibus eue-
unt, populũ iustum, filios Dei, hæreditatẽ Isaiæ 6.51.
ilectam, gentem sanctam, atque alia multa
onoris causa appellantes. Imò verò eadem
eriodo Paulus, secundũ Euangelium qui-
ẽ, inquit, inimici propter vos, secundũ ele- Rom.11.
tionẽ autẽ charissimi propter patres. Quo
nagis nobis salua veritate licere putandũ

 est gen-

est gentes Indorum, quarum est tanta d
uersitas, modò Euangelio aptißimas pr
dicare, vt verè sunt maxima ex parte, m
dò valde alienas accusare, quòd hominu
scelere, & peruersa educatione conting
Vulgaris error est, res Indicas tãquam r
aliquod aut oppidum angustè definienti
& sicut vno verbo dicuntur, ita vnius e
naturæ rationisq́; putantium. Sed qui h
nostra legerit, inueniet profectò nos nu
partium studio ductos & proba, & pra
depromere, & iucunda & tristia æquè a
ferre. Nihil enim teste Domino IES
aliud optamus, atque agimus, quàm vt p
comperta nobis rerum fide, quicquid est,
est, alijs tradamus, quippe qui sciamus D
um nequaquam nostro egere mẽdacio. N Rom. 3.
que verò gentes has vana aut falsa conc
pta opinione rectè adiri & quæri ad sal
tem. Sed tum demum vnicuique consta
animum, cùm quale & quàm magnum
pus Domini aggrediatur, non inani rum
re ductus, sed firmo diuinæ vocationis co
silio nitens, secum prudenter expenderit

Quamuis autem Indorum nationes i
numerabiles sint, quarum singulis sui ce
ti ritus & mores sunt, quas alio atque a
modo instituere oporteat, tamen cùm

e

o præstare non possem, cui plurimæ gen-
s ignotæ sunt, & vt maximè essent cog-
itæ, immensum opus existeret sigilla-
m de omnibus disputare, operæ pretium
uxi, vt barbaris omnibus accommodatius
riberem, Peruensium maximè habere
ationem. Idquè feci duabus ex causis, vna
uod hæ Prouinciæ mihi notiores essent, vt
liquid certius afferrem: altera, quòd hoc
ndorum genus veluti medium mihi inter
ætera semper est visum, ex quo facilius
veluti extrema iudicari queant. Etsi enim
ndi vocantur barbari omnes, quos nostra
tate Hispani & Lusitani suis classibus
longissimæ Oceano traiecto inuenerunt, nō
solum ab Euangelica luce alieni, sed ab hu
manis quoque institutis abhorrentes, ta-
men non omnes eiusdem ordinis sunt,
sed Indus Indo, vt Comicè dicam, mul-
tum interest, barbarus barbaro longè præ-
stat. Barbaros autem probati auctores
eos esse definiunt, qui à recta ratione
& hominum communi consuetudine ab-
horrent. Vnde barbarica stoliditas, bar-
barica feritas, barbaricæ quoque opes &
opera apud nobiliores scriptores celebra-
ri solent, quæ & ab vsu hominum cætero-
rum valde recedunt, & sapientiæ certæ-

D.Thom.in epist. ad Ro. c.1.lect.5 & 1.Cor.14. lect.2.

qúe rationis vix quicquam habent. Hos
tem omnes noui orbis barbaros, inde Ind
appellatos existimo, quòd apud veteres r
motißima regio, quæ fines orbis terraru
claudere putaretur India esset, quò Al
xandrum Macedonem & Traianum C
sarem penetrasse, & sacri & profa
scriptores, tanquam terminos terræ adi
rint, cum magna laude commemorant. E
quorum imitatione nostri nomen ad nou
à se inuentas gentes deriuasse mihi vide
tur. Quanquam initio non Indi, sed I
sulani aut Antiliani, Occidentales ba
bari dicebantur. Cùm igitur horum pr
uinciæ, nationes, genera plurima sint, t
men mihi diu rem diligenter peruestigan
ti tres veluti classes esse barbarorum v
dentur, quæ magnopere inter se discr
pent, ad quas ferè nationes hæ Indicæ red
gi poßint.

Prima claßis eorum est, qui à recta r
tione, & consuetudine generis huma
non ita multum recedunt. Hi sunt potiß
mum, quibus & Respublica constans, &
ges publicæ, & ciuitates munitæ, & mag
stratus insignis, & certa, atque opulen
commercia sunt, & quod omnium cap
est, literarũ celebris vsus. Nusquam eni

litera

rarum, et librorum monumenta extãt,
n eæ gentes humaniores, & maximè po
cæ sint. In hoc genere primi videntur
Sinenses, quorum ego characteres vi-
Syriacis persimiles, qui librorum copia,
ademiarum splendore, legum, & Ma-
strátuum auctoritate, publicorum o-
rum magnificentia plurimum florere
untur. Secundùm hos sunt Iapponen-
, tum pleræque Indiæ Orientalis prouin-
, ad quas Asiatica, atque Europæa
stituta olim peruenisse ego non dubi-
. Hæ gentes, quamuis barbaræ re vera
t, & à recta & naturali lege plerisque
rebus discrepent; tamen ad salutem Eu-
gelij non aliter ferè vocandæ sunt, quã
im ab Apostolis Græci, & Romani, cæ-
riq; Asiæ, atque Europæ populi. Nam
potentia præstant, & nonnulla huma-
sapientia, atque à sua ipsi ratione po-
ßimum, DEO intus agente, vincendi
nt, & Euangelio subigendi, quos si per
im & potentiam Christo subijcere per-
s, nihil aliud agas, quàm vt à lege Chri
iana alienißimos reddas. In secunda ego
lasse eos barbaros numero, qui quamuis
eque literarum vsum norint, neque le-
es scriptas, neque Philosophica, aut ci-

uilia studia habent; tamen Magistrat
suos certos, habent Rempublicam, h
bent frequentes, & certas sedes, vbi p
litiam suam seruant, habent militiæ
duces & ordinem, & religionis suæ ce
britatem quandam. Denique ratione
quadam humana reguntur. In hoc gen
re erant Mexicani, & Peruenses n
stri, quorum imperia & Respublic.
leges, & instituta meritò admirari q
uis possit. Et quod incredibile pene vide
tur, literarum inopiam, tanta ingenij
xteritate suppleuêre, vt & historias,
vitas, & leges, & quod est amplius, te
porum cursus, & rationes numeroru
ita teneant quibusdam à se excogitatis
gnis, & monimentis, quos ipsi Quip
vocant, vt nostri cum literis suis pleru
que eorum peritiæ cedant. Nescio equ
dem an certiores Arithmeticos, cu
quiduis est numerandum, aut partie
dum, literæ nostræ faciant, quàm hos
gna illa sua. Memoriam verò omninò
admirabile quàm fidelem etiam reru
minutissimarum per Quipos suos diut
simè conseruent. Multum tamen etia
hi & à recta ratione, & à consuetu
ne generis humani absunt. Hæc aut
cla

ßis latè patet, & primùm imperia con-
et, quale Itigarum fuit, deinde regna
nora & principatus, quales Caciqui
rique habent, tum Magiſtratus pu-
cos ab ipſa Republica creatos, quales A-
ucani, Tucapelenſes, cæteriqúe Chilen-
ferè ſunt. His omnibus illud commu-
eſt, vt oppidatim viuant, ac non pa-
ites more ferarum, vt certum iudicem
æfectumqúe habeant, & iura ſua cui-
e ſeruentur. Sed quia morum & ritu-
n & legum monſtra tot tantáque apud
ſce ſunt, & tanta in ſubditos ſæuiendi li-
ntia, vt niſi potentia ſuperiore & au-
oritate regantur, vix aut Euangelij lu-
m, aut homine ingenuo vitam dignam
cepturi videantur, aut ſi ſemel accepe-
nt, non facilè in ea perſeueraturi intel-
gantur, meritò his præfici, qui inter ta-
s ad vitam Christianam tranſierint,
hriſtianos Principes & Magiſtratus,
ùm res ipſa depoſcit, tum Eccleſiæ aucto-
itas præcipit: ſed ita tamen vt faculta-
ibus fortuníſque ſuis & legibus non na-
uræ aut Euangelio contrarijs vti liberè
ermittendi ſint. Iam verò tertia atque
xtrema claßis barbarorum, quot homi-
ıum nationes, quot huius noui orbis re-
giones

giones teneat, dici non potest. In hac s[...]
homines syluestres, feris similes, vix qu[...]
quam humani sensus habentes, sine le[...]
sine Rege, sine fœdere, sine certo Ma[...]
stratu, & Republica, sedes identidem [...]
mutantes, aut ita fixas habentes, vt m[...]
gis ferarum specus, aut pecudum caulas[...]
mitentur. Huc in primis pertinent, q[...]
cunque à nostris Carybes dicuntur, ni[...]
aliud quàm sanguinolentiam exercent[...]
in hospites omnes sæui, qui humana car[...]
vescuntur, nulla veste, vix ipsa virilia [...]
gentes. Hoc barbarorum genus Aristo[...]
les attigit, cùm ferarum more capi, & p[...]
vim domari posse scripsit, quorum in no[...]
orbe sunt infiniti greges. Tales Chu[...]
chos, Chiriguanas, Moxos, Iscaycing[...]
nobis vicinos nouimus, tales plerosque[...]
Brasilienses, tales Floridæ propemodu[...]
vniuersæ populos narrant. Pertinet etia[...]
ad hanc classem ij barbari, qui etsi atroc[...]
non sunt, neque tygrides aut panther[...]
tamen à pecudibus parum distant, nu[...]
& ipsi, timidi, fœdissimæ Veneri aut etia[...]
Adonidi, vulgò dediti. Quales esse f[...]
runt, quos nostri Moscas vocant, in n[...]
uo regno, quale Carthaginis, omnisque[...]
eius oræ promiscuum vulgus, & qui p[...]
magn[...]

Arist. 1. & 5. Polit.

gnos Paraguay fluuij maximi campos
olunt, tum etiam plurimæ gentes, quæ
nitum vtriusque Oceani medium te-
t, nondum nobis satis exploratæ, sed fa
certæ. In Orientali quoque India insu-
es permulti eius generis esse videntur,
Maluquiani. Huc etiam spectat aliud
barorum genus mansuetum, sed sensu
de exiguo, qui nonnihil superiores ex-
ere videntur, quandam Reipub. imagi-
n præ se ferentes, sed nugarum persimi-
& leges, & cultus gerentes: cuiusmodi
feruntur, qui apud Insulas Salomonias
as innumerabiles habitãt, & maximæ
tinenti hærere dicuntur. Hos omnes ho
nes, aut vix homines, humana docere o-
tet, vt homines esse discant, tum puero-
n more instituere, & siquidem blandi-
spontе ad meliora ducantur, bene: sin
nus deserendi non sunt, sed si aduersus
utem suam proteruiant, et in Magistros
dicosq; suos insaniant, per potentiam &
nestam vim quandam ne Euãgelium im
diant, coercendi sunt, & in officio conti-
ndi, quos de syluis transferri ad vrbes, et
manam vitam, & quodammodo inuitos Luc. 14.
regnum introire compellere expediet.
eq; enim de omnibus Indorum gentibus
eodem

eodem modo pronuntiare oportet ,
grauiter errare malimus . Neque v
aut cupiditatem & tyrannidem magi
adhibere Euangelij, aut quod æquè n
um est, otiosam, imperitorum quoru
Philosophiam certæ & exploratæ re
ipsarum fidei & experientiæ anteferre
Mihi cùm in has vastißimi orbis te
rum gentes tot sæculis ante ignotas o
los conuerto, nihil aliud magis dicere
Psal. 11. *bet, quàm illud: Secundum altitudin*
tuam multiplicasti filios hominum. V
enim altißimi & nobis penitus inscru
bilis consilij fuit, vt tot gentes multi
carentur, quibus esset tamdiu salutis
nota via. Quas tamen nostro sæculo,q
alijs generationibus non est agnitum
Euangelium vocare dignatur Domin
Ephes. 3. *& concorporales facere, & compart*
pes mysterij CHRISTI*: ídque eo or*
ne & modo, ita aliud agentibus nostris
minibus, vt altitudinem diuini con
humana mens penitus reformidet. F
rum igitur omnium salutem procura
dam & sentimus & dicimus Christo
ce: ac pro nostra inopia aliquid affe
tentamus: quo ministri Euangelij iuu
queant. Et res quidem ipsa difficilis,

ua,

varia existit: vires autem nostræ quam exiguæ. Qui autem docere didè potest, & quæ docuerit, animo perdere, ille certè est, qui vnus est Mader omnium, idem sapientiæ dux, & sapientium emendator, in cuius manu sumus & nos & sermones nostri, ipsi honor & gloria & nunc & in diem æternitatis.

Matth. 23.
Sap. 7.

Amen.

DE

DE PROCVRANDA[...] INDORVM SALVTE,

LIBER PRIMVS.

Quod non ſit deſperanda ſalus Indorum.

CAPVT I.

SALVTEM barbarorum, F[...]
deiq́; propagationem, qui lo[...]
gè poſiti ſunt, ac rem voto ſ[...]
metiuntur, facilem ac ſpeci[...]
ſam prouinciam arbitrãtur, [...]
cũ innumerabiles populos h[...]
altero orbe diffuſos breui tempore ad Chriſti n[...]
men tranſijſſe audiunt, vberẽm copioſamq́; m[...]
ſem non multo negocio ex hoc agro ſibi perſu[...]
dent. Ita ſæpè accidit, vt qui ad opus accedun[...]
tunc de manipulis & horreis cogitent, cùm de [...]
ratro & ſemente deberent. Contra qui pericu[...]
facto propius rem viderunt, atq; tractarũt, t[...]
taleſq́; difficultates offendunt, vt pleriq; labo[...]
victi penè deſperatione frangantur: & ſudor[...]
quidem magnos & diuturnos, frugem verò v[...]
nullam, vel perexiguã eſſe contendunt. Mihi v[...]
rò ſi quid melius & vtilius ſapere donatum ſi[...]
vtraq; ſentẽtia corrigenda, ac moderanda vid[...]
tur. Nã quemadmodum præclara omnia nequ[...]
quã cuiuis perua eſſe ſolent, ita profectò quæ n[...]
ceſſaria homini Deus eſſe ſtatuit, in ijs qui diff[...]
dit, ſummę prouidentię facit iniuriã. Neq; eni[...]
genus aliquod hominũ excluſum eſt in Euãgel[...]
fidei[...]

eiq; communicatione, vbi à Christo Domi-
Apostoli audiunt, Euntes in mundum vniuer *Marc.16.*
n, prædicate Euangelium omni creaturæ. Et
sus, Prædicari in nomine eius pœnitentiam *Luc.24.*
mnes gentes incipientibus ab Hierosolyma.
pertius, Eritis mihi testes in Hierusalem & *Act.1.*
mni Iudæa, & Samaria, & vsque ad vltimum
æ. Et alibi, Docete omnes gentes. Quis igitur *Matth.28.*
illustris pręcepti toties commendati aucto-
tem contemnat? Aut quam hominum natio-
adeò feram & ab omni humano sensu remo
beneficio Prædicationis, Fidei, Pœnitentiæ
iuinæ doctrinæ destitutam putet, cùm audiat
minum de vniuerso mundo obeundo, de om-
us docendis discipulos contestantem? Quod
on omnium esse Fidem Paulus docet, tamen *2.Thes.3.*
non conditioni hominum aut natalibus tri-
t, sed peruersitati & importunę cuidam obcę
oni. Certè enim vt non solùm prædicationē
ngelij in toto orbe cogitaremus, verùm etiã
gnem vbique fructificationem, Ioannes in
ocalypsi in turba illa magna & beata Agnum *Apoc.7.*
uente, omnem populum, omnem tribum, om
n linguã, quæ sub cælo est, cõmemorat. Quin
ius si attẽtius diuinas scripturas legamus, ap-
ebit fortassis non sine magna ratione, ac diui-
quodam mysterio extremum & abiectissimũ
us hominum, vel præcipuè ad sortem Euan-
ij vocari. AEthiopia, inquit, præueniet ma- *Psal.67.*
eius Deo. Quæ verò gens despicatior his, qui
ipso tetrore & putore horrori pene haben-
? De his Sophonias quoq; Propheta: Attenua- *Soph.2.*
omnes Deos terræ, & adorabunt eum viri de
o suo, omnes insulæ gentium. Sed & vos AE-

 thiopes

thiopes interfecti gladio meo eritis, illo nim
Matth. 10. rum gladio, quem Dominus venit mittere in t
Heb. 4. ram, quod est verbum Dei, pertingens vsque
diuisionem animæ & spiritus. In eodem quoq
Soph 3. Propheta legimus. Quia tunc reddam populis
bium electũ, vt inuocent omnes in nomine D
mini, & seruiant ei humero vno: vltra flumi
Aethiopiæ, inde supplices mei filij dispersoru
meorum deferent munus mihi. Quosnam disp
Psal. 126. sos suos Deus noster intelligat, nisi quos ali
vocat filios excussorum? quòd cęlesti virtute e
cussi, vt electæ sagittæ, ac toto orbe dispersi p
pulos innumerabiles salutariter feriant, & vi
ctos, ac supplices Deo suo spolijs gloriosi post
agant. Vltra flumina verò Aethiopiæ si quis ge
tes positas quærat, inueniet sanè priscis script
ribus ignotos Nili fontes Christianorũ homi
peregrinatione superatos. Neq; verò illud i
probabile est, plerumq; Insularum nomine
diuinis literis terras has omnes magno Ocea
circunfusas designari, tametsi continentes plu
ma ex parte sint, fortassis, quod ea antiquorũ s
tẽtia fuerit, vltra Asiæ, Europæq;, atq; Africę s
nota litora, vel nullã habitari regionem, vel
si qua esset insularem esse tantummodo. Nam
à Pindaro poëta decantatum est, vltra Gad
mare esse hominibus impermeabile, ꝙ prou
bij loco non semel sanctus Nazianzenus ce
brat. Itaq; cũ vel Sophonias omnes Insulas ge
Esaiæ 66. tiũ adoraturas dicit, vel Esaias ad Insulas lon
ituros, qui saluati fuerint, vltra Africam, & L
diam, & Italiam, & Græciam, & annunciatur
Dei gloriam gentibus, deq; ijs omnibus adduc
ros fratres suos donum Domino: siue etiam cũ

Teq; vident primi, quærunt tamen hi quoque Seres, Aethiopumq; feris alieno gurgite cãpos. Et te terrarum nescit cui debeat orbis Lucan. 10 Pharʃ. de Nilo.

In oratione funebri Basilij, & ad Posthumianum epist. 71.

hort

tatur ad decantandam Domino laudem eos, in extremis terræ habitant insularum inco- & maris:non absurdè profectò totius huius remi orbis homines ad Christi nomen & glo n agnoscendã conuocandos, conducendosq; ificare intelliguntur. Cur enim contemptos, empiternę obliuioni datos homines arbitre- r apud pium Conditorẽ,& benignissimũ Re- nptorem? Nunquid nõ vnus est Pater omniũ? alio sanguine Græci & Romani, alio barbari ndi redempti sunt? Ipsos certè Iesu Christi óstolos scimus ad remotissimas, ac ferocissi- s nationes penetrasse, neq; earũ belluinis mo us deterritos, neq; sensus stuporẽ pertæsos & edicasse Euangelium & baptizasse, & munus le Domino iuxta propheticum vaticiniũ ob- isse. Agnoscebant se debitores crediti talen- Grçcis pariter ac Barbaris, sapientibus atq; in- ientibus. Intelligebant in Christo Iesu non Iudæum & Græcum, barbarum & Scytham, nouam creaturã, quæ secundùm agnitionem i renouatur in imaginẽ eius, qui creauit illã. enim quos paterfamilias licet debiles, licet udos, licet pannosos & horridos ad præclaras estis conuiuij epulas pro sua magnificentia uitari iubet; cuius obsecro temeritatis, cuius pudẽtiæ erit, hos vt serui conuiuas dedignen- ;,auersentur, fastidiant? Nisi putamus melius e perspectam ministris vel conuiuarum ratio- m, vel conuiuij dignitatem, quàm ipsi omniũ nditori & largitori? In illo certè linteo, quod tro esurienti cęlitus oblatum est, omne genus on solùm volucrum & animantium; verùm et- m serpentium ac reptiliũ expositũ, ac præpara

Esaiæ 42.
D. Hiero. in Epist. ad Ephes. c. 2.
Clemens in Epist. su... cit. Post O.e... num mundi sunt alij. Loqui ibi, vt videtur, de gentibus noui orbis.
Malach. 1.
Rom. 1.
Coloss. 3.
Luc. 14.
Act. 11.

tum diuina nos docuit historia, vt etiam sord-
dos,& abiectos, atque, vt ita dicam, humi reper-
tes à Domino sanctificatos intelligamus. Quo
autem Deus sanctificauit, nobis vt immundu
fastidire, ac repellere minimè licet. Quamob
desinamus vel tarditatẽ vel duritiam Indoru
tantis diuinæ charitatis promissis opponere,
eum qui promisit fidelem existimantes, à com-
muni omnium salute nullum genus mortaliu
putemus exceptum.

Cur videatur multis difficilis & parum vtilis prædicatio apud Indos.

CAP. II.

CVM has atque his similes diuinæ scriptur
voces attendimus, satis elucet, quemadmo-
dum Pater misericordiarum neminem velit p- *2. Pet. 3.*
rire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti, omn- *1. Tim. 2.*
omninò saluos fieri, omnes ad sui nominis agn-
tionem venire: atque ita generaliter cogitant-
bus erigitur spes non mediocriter, studiumq
illud accenditur ad salutem animarum quærer-
dam, cùm ipse dixerit suis: Ego posui vos, vt e *Ioan. 15.*
tis, & fructum plurimum afferatis. Sed cùm ve-
nitur ad rem, adeò contraria humanæ imbecill
tati apparẽt facta promissis; ita omnes aditus m-
seris hominibus interclusi ad salutem, vt calor
illo refrigescente, sæpè diuinam potius cogite-
mus seueritatem, quæ non amat multitudinem
filiorum infidelium, & inutilium. Ac præterit *Ecclef. 15.*
quidem infidelitatis iustum supplicium infide-
litatem esse, vt qui Deum in natura docentẽ co
tempserunt, in Euangelio prædicantem; auribu
aggrauatis quodammodo non sinantur audire
Vt

enim arcani cuiusdam ac diuini iudicij fuit
n innumerabiles populos tot annorum milli-
s Dei notitia caruisse, ita quoq; eidem tribuen
m esse, quòd notitia quædam tenuis offeratur,
ita offeratur, vt facilè repudietur, vel ita de-
m recipiatur oblata, vt mox perniciosius de-
atur. Quis enim cognouit sensum Domini? *Esa.40.*
rè iudicia illius abyssus multa. Itaq; videtur
perientia ipsa docere infinitam hanc Indorũ
bariem, suis ita exigentibus malis cùm à lu-
Euangelica per mille quadringẽtos annos ab-
asse; tum verò diuina vltione acrius perurgẽ
postquã, vt Psalmus habet, coruscauerunt or- *Psalm. 76.*
erræ fulgurationes eius, atque his locis illu-
veritatis radius, occæcatas esse mentes infi-
ium, ne fulgeat illis lumen Euangelij pacis.
m quòd quidam Apostolicam tubam et-
n his regionibus olim insonuisse arbitran-
, huc vocantes Prophetæ testimonium à Pau-
pronunciatum: In omnem terram exiuit so- *Psalm.18.*
s eorum, & in fines orbis terræ verba eorum, *Rom.10.*
n mihi videntur tantam rem satis conficere,
n etiam Augustinus sua ætate in Africæ qui- *Epist.80.ad*
sdã partibus ignotum adhuc fuisse Christi no *Hesychium.*
n affirmet, quo ne Romani quidem imperij
na peruaserat. Me verò vt illud secus intelli-
ndum putem, mouet maior auctoritas Christi
mini, qui perspicuè docuit tunc venturam
e mundi consummationem, cùm Euangelium
rit toto orbe vulgatum. Quamobrem illud, *Matth.24.*
pleraq; alia, ita de Apostolis accipiendum est, *August. epist.*
Apostolici viri simul cogitentur: quorum so- *80. & 78.*
s in omnem quidem terram exit, sed grada-
n, suisq; temporibus secundùm æterni consilij

 decre-

decretum. Familiare est propheticis oraculis,
tempora etiam seiunctissima, vno velut aspe
subijciant oculis, deq; ijs vniuersis pronunci
quæ per partes implenda sunt. Quam regulã
rumq; necessariam esse sacris scripturis intel
gendis, non ambiget vel tenuiter in ijs exerci
tus. Iam verò, quod vestigia nonnulla repe
sunt, antiquam, vt apparet, Fidem notantia ap
quosdam, vt crucis erecta signa, & alia quæda
non satis apertum documentum est. Extat s
in superioribus huius prouinciæ regionibus
die quoque fama percelebris Indorum vetu
traditione vulgata & conseruata, venisse ol
virum quendam insignem nostris similem, q
suo vocabulo Ticsiuiracocha ipsi appellant,
multa vtiliter docuerit, sed nihil sermone pr
ciens, signis ac virtutibus clarus etiam marty
coronatus sit. Huius effigiem multum ab In
rum habitu abhorrentem, sanctorum porrò
strorum non absimilem quidam se vidisse c
firmant. Sed vt vera hæc sint (cur enim negen
esse potuisse?) quid faciemus infinitis alijs g
tibus, quarum etiam facies adhuc ignota
quas tamen esse certissima ratione deprehens
est? Illud magis persuasum habeo & magn
orbis partem adhuc restare intactam, quod t
nauticæ, tum Cosmographiæ peritissimi af
mant, & eam quam modò tenemus, vsque ad
stra tempora Christianis hominibus incognit
perstitisse. Igitur, vt redeam ad institutum,
paret quibusdam hos populos, has gentes, h
infinitam barbariem, vt olim destituti sunt
ce Euangelica, ita nunc quoque postquam co
illius facta est, ad percipiendã doctrinam salu
re

n,necessaria intelligentia & capacitate desti-
. Vtrumque enim æquè inscrutabilis iudicij
è,quod vt penetrare non possumus, ita neque
cusare debemus. Re vera, quod in libro Sapi-
tiæ de antiquo Chananæorum populo legi-
is,id aptissimè in Indos quosdam conuenire
ilè annuerit, qui eorum ingenium moresque
rspexerit.Non ignorans,inquit, quoniam ne- *Sap. 12.*
am est natio eorum,& naturalis malitia ipso-
m, & quoniam non poterat mutari cogitatio
rum in perpetuum. Semen enim erat ab ini-
maledictum . Sunt ergo quidam ingenita ac
lut hæreditaria malitia imbuti,quorum adeò
rtinax & peruerso hærens cogitatio est, vt
nè auelli nō possit.Si mutare potest Aethiops *Hiere. 13.*
llem suam , aut pardus varietates suas , & vos
teritis benefacere,cùm didiceritis malè . Tam
ofundè humana mens nequitiæ gurgite ab-
rberi solet interdum,vt pene miraculo tribui
beat, si quis eam inde possit eruere . Ne verò
nditorem suum audeat vile figmentum accu-
re, diuinus sermo continuò præuertit dicens,
uis enim tibi dicet,quid fecisti? aut quis stabit *Sapient. 12.*
ntra iudicium tuum?aut quis in conspectu tuo
eniet vindex iniquorum hominum?aut quis ti-
i imputabit,si perierint nationes, quas tu feci-
i? Hæc ergo prima, ac præcipua causa se offert,
ur multo labore in his regionibus parum emo-
imēti sperandum sit,quod semen maledictum,
c diuinis auxilijs propemodum destitutum in
erditionem destinatum sit.Sed vt altiora con-
lia inuestigare desinamus,certè doctrina Chri-
ti sublimis est, vita Euangelij plusquam huma-
a. Homines integros atque ingenuos postulat

Iacob. 2.

fidei verbum, per legem, inquit, perfectæ libe
tatis incipientes iudicari. At natio Indorum(
si alij alijs præstant,) vniuersa tamen est ab o
ni ingenuitate alienissima, tota sordida, tota s
uilis. Ingenio vt plurimum obtuso, iudicio p
quàm imbecilli, inconstans prorsus & lubri
Moribus infidi, ingrati, metu solùm cedere
vi, honoris vix sensum habere, pudoris prop
modum nullum. Hos dicas pinxisse Chrysost
mum, cùm genus seruorum quodam loco exp
nit. Vbiq; terrarum, istud pro cõperto habetu
seruorum genus impudens fermè esse, format
que difficile, lasciuum, lubricum, parumq; id
neum ad virtutis doctrinam capessendam, &
Neq; seruile tantùm ingenium est; verùm etia
quodam modo brutum: vt facilius putes fe
cicurare, quàm istorum vel frenare temeritat
vel excitare torporem, adeò ad percipiendu
rudes, ad cedendũ sunt duri & peruicaces. Deni
vt irrationalia pecora naturaliter in captione
& prædam apta in corruptione perpetua degũ
neq; matrimonij leges, neq; naturę reueriti: lib
dine pro ratione vtuntur. Quid ergo pergim
margaritas mittere ante porcos, & canibus sa
ctum dare, qui facilè reuertuntur ad vomitun
& cœni volutabra delicias ducunt? An infant
insensatorum more viuentes, parentes anim
rum inauxiliatarum, comestores viscerum h
manorum ratione ac lege regendos credimus,
non potius loris & ferro subigendos? Iam ve
quoniam Fides ex auditu est, auditus autem p
verbum Dei, lingua opus est ad Euangelizãdu
Hîc qui negotium barbaros imbuẽdi assumun
difficultates patiuntur eas, vt malint pene cu

Homil. 4. in epist. ad Titum.

2. Pet. 2.

Matth. 7.

2. Pet. 2.

Sap. 12.

Rom. 10.

saxi

is, & marmoribus agere, quàm de rebus in se
dem arduis & sublimibus, & elingues dice-
& à surdis audiri. Ferunt olim septuaginta
bus linguis confusum esse genus mortalium:
i septingentis, & eo amplius inter se discre-
t, vt vix vallis habitetur paulò latior, quæ nõ
materna lingua gaudeat. Et si enim in vniuer
ngarũ imperio, quod ab æquinoctiali Quito
; ad longissimam Chilæ prouinciam per gra-
fere quadraginta distenditur, lingua genera-
à Rege Guainacapa introducta viget, tamen
ndorum gentes innumerabiles sunt his ter-
nis exclusæ, & eæ ipsæ nõ ita illa familiariter
ntur, vt apud vulgus promiscuum in vsu sit.
cedit quod mysterijs Fidei præcipuis vocabu
æpè desunt, vt Indicæ linguæ periti tradunt.
interpretem verò rem tantam agere, & cu-
que plebeij ac vulgaris hominis fidei, & ser-
ni cõmittere documenta salutis, tametsi ne-
sitate impellẽte factitatur, tamen res ipsa do-
t, quàm non solùm incommodum sit; sed et-
n perniciosum interdum, dũ alia pro alijs in-
pretatur, aut quia non assequitur, aut etiam
ia sequi docentem piget. Quid igitur faciet,
i linguarum donum non habet, neque inter-
etationem sermonum, qui cum barbaris cogi-
;, & ipse barbarus esse, vt cùm loqui nesciat, ta
re non possit? Linguæ difficultates, locorum
n minores fortassis excipiunt. Nam, vt omit-
m nauigationem longissimam, molestijs peri-
lisque plenissimam, ipsæ habitationes Indo-
m ferè inaccessæ spem salutis videntur exclu-
re. Videas plerosq; ferarum instar non vrbes,
oppida, sed rupes, atque antra incolere, neque

gregatim vitam degere,sed sparsim, sæpe inc
tis vagari sedibus. Itinera ceruis aut ibici
tantùm peruia. Domus nullæ, non tectum, r
paries fundamento surgens. Caulas pecoru
aut biuaria dicas potius,quàm hominum cœ
Hos quæso quis adeat?quis conueniat? quis c
uocet?quis doceat,&cohortetur?Cum dormi
te loquitur,qui narrat stulto sapientiam, ait
piens. Cùm sint igitur inter domesticos fic
quibus doctrinæ panis erogari fructuosè pos
cur filijs tollendus est,& canibus dandus,vel
tius proijciendus? Quid consilij est, ince
certa postponere,& labores subire maximos
litate nulla vel perexigua? Atque ad hunc s
modum qui negotium salutis Indicæ vel di
cile reputant,vel etiam exosum habent, sent
tiæ suæ causas, si seriò interrogentur, viden
mihi non improbabiles reddituri.

Eccli. 22. *Matth. 15.*

Quod difficultas prædicationis non debeat terr
Christi seruos: & qua ratione sunt
animandi.

Cap. III.

VALET sanè commemoratio difficultatu
quæ in disseminando verbo Dei occurru
si prudenter adhibeatur,non parum,vt quoru
dam iuuenilis quidam ardor temperetur, ac
frænetur audacia, quam rectissimè Aristote
dixit pericula vt ignota citius aggredi,ita ten
ta celerius fugere.Fortes enim milites postula
bella Domini exercituum, non audaces & tem
rarios, qui more Ephraim inter suos ociosè
tendentes,ac mittentes arcum,in die prælij co
uersi sunt.Est verò prudentis & fortis viri,pe

4. lib. Ethi. *Psal. 77.*

la,difficultates omnes, rerumq; incertos exi- secum ante meditari,non vt magnitudine la- ris territus,spem abijciat victoriæ,sed quò & atior,instructiorq; accedat ad rem,& dubiam tem, si secus cedat,minus iniquè ferat.Ita cer- videmus Mosem suas metientem vires, detre- sse cum Pharaone congressum, Hieremiam ophetandi prouinciam deprecatum esse, Sau- n cũ adhuc Dei spiritu regeretur, ob regnum latum latitasse: quos tamen omnes cæterosq; mines Dei & si rei magnitudo probè perspe- terrebat;tamen Dei omnipotentis amplius re auit, & confirmauit autoritas.Illud enim ve- simè à quodam nostro fratre,diu multumq; in c negotio Indorum exercitato dictum etiam se experiri iam mihi videor; Inter omnes vir- tes ad functionẽ eam necessarias caput esse hu- litatem. Hæc neq; magna sapit,neq; sibi polli- tur illustria, neque labore vnquam frangitur, q; verò fructus etiam tenues dedignatur: sed iduis per eam efficiat Dominus,id gratum pro agno habet. Verè humilibus dat gratiam Deus, q; his administris,fortia sæculi & præclara cõ- ndit. Ac mihi quidem humilitatis maximè in- ia in causa esse videtur, penuriam vt fructuũ deamus,& cùm multum fortasis seminaueri- us, metamus perparum, quia iuxta Prophe- sermonem, Vnusquisq; in domum nostram fe- inamus, & domum Domini non curamus, id t, auidius nostram quàm Dei gloriam quæri- us. Sed venio ad rem. Indorum veram conuer- onem ad Fidem perdifficilem esse dicunt. Est nè. At illud non oscitanter cogitare oportet, mpe: Fidei prædicationem fuisse difficilli- mam,&

Exod.3. *Hierem.1.* *1 Reg.10.* *Iacob.4.* *1.Pet.5.* *Agge.1.*

mam, & fructificationem Euangelij laboriosi
rem longè existimatione nostra. Vt enim om
tam dicere, quanta præcesserint, quanta cõsecu
sunt, quæ semen Dei ne susciperetur, vrgerer
ne susceptum maturesceret, impedirent, prof
ctò generalis ratio doctrinæ Christianę satis p
seipsam verticem formidabilem monstrat. E
enim ratione omni superiora docet, nec proba
mores ab omni cupiditate, & gloria alienos i
stituit, vitijs omnibus funditus euersis, quibu
est humana natura plenissima, & diuturna co
suetudine offirmatissima. Præmia pollicetu
quæ non videntur; ea, quæ videntur, conten
nere iubet: sensum hominis ad ea transfer
quæ sentiri nequeunt: vitam non humanam h
mines agere vult. Quis igitur facile ac suaue pu
tet, belluas in Angelos transformare, idque v
luntate ipsorum adnitente, quibus vis ista affer
tur? Verè opus hoc non hominis, non alteri
cuiusquam, quàm Dei vnius. Ipse sibi propriu
vult. Hoc est opus DEI, inquit, vt credatis i
eum. Et, Nemo venit ad me, nisi quem Pate
traxerit. Et, Dei donum est, non ex vobis, ne qui
glorietur. Quòd si in ipsum Fidei nostrę auctorẽ
& consummatorem IESVM, oculos conuer
tamus, est omninò aliquid, quod nos magnope
re consolari, & erudire possit, vt obstruatur o
mne os, & subditus fiat DEO omnis spiritus
Quis enim æternæ sapientiæ celsitudinem co
gitans, miraculorum potentiam, benignitati
viscera, cùm ad homines docendos, & allicien-
dos se inclinaret, nõ pro certo sibi persuaderet
vel vna illius concione mortales omnes fuiss
flectendos, vt tantum Prædicatorem innumera
bil

Lege Chrys. hom. 7. in 1. Epist. ad Corint.

Ioan. 6.

Ephes. 2.

multitudine certatim orbis vniuersus se-
retur? At vide, quàm res euenerit secus. Diu
ngelizauit, summo conatu, magna diligen-
adhibitis signis ingentibus, quæ nemo aliàs
it, vita innocentissima, conuersatione suauis-
a, auctoritate diuina, quid egit? quid conse-
us est? Si consilia æterna suspicias, plusquam
elligi possit. At si hominum gratitudinem &
sequium consideres, horror est dicere. In exi-
populo, eoque per plus mille annos instru-
legis, & Prophetarum oraculis, vix paucos
cipulos habuit, eosque neque præcipuos, ne-
constantes: plurimos aduersarios, innume-
iles obtrectatores, qui de malis verterentur
pessimos. Et indignetur homuncio non sibi
is segetes surgere ad primum seminis ia-
m? frustratum se conqueratur, si ad prædi-
ionem suam non cernat hominum millia da-
manibus sterni? Ioannes Baptista ipsa homi-
n, qui Christum sequerentur, paucitate com
tus, dixit ad suos. Qui de cælo venit super o- *Ioan. 3.*
es est: & quod vidit, & audiuit, hoc testatur,
estimonium eius nemo accipit. Nam pro do-
ris dignitate, tam exiguus discipulorum nu-
rus quasi nemo Ioanni meritò videbatur. Au-
mus verò ipsum ducem & Apostolum confes-
nis nostrę piè cum Patre suo æterno expostu-
té. Et ego dixi, In vacuum laboraui, sine cau- *Esa. 49.*
& vanè fortitudinem meam consumpsi. Nón
labores tot & tantos prædicandi, pernoctan-
vicos & castella circumeundi, clamãdi, naui-
ndi, curãdi ægrotos, diuina & mirabilia patrã-
vacuos & infructuosos penè dicas, si paucita-
n Christi discipulorũ spectes, cateruas inimi-
corum,

corum,& peruicaciam? Nonne frustra tantum
bur,frustra illam fortitudinem cōsumptam
tes,si morientem videas, confixum in domo
rum,qui diligebant eum: à suis partim deser
partim proditum,ab alienis insatiabili crud
tate vexatum,cæsum,in crucē actum? Sed qu
rationem init sapiens Magister?quomodo se c
Esaiæ 49. firmat,& consolatur?Ergo,inquit,iudicium m
cum Domino, & opus meum cum Deo meo.
est,non amplius homines curo, non respicio
relatam ab hominibus gratiam:sed Deum me
attendo,illius iudicij æquitatem scio: opus m
illi impendo:spem meam apud illum colloco
lius gratia cuncta libens & facio,& subeo,dis
dia pro compendijs ducens: Hic animus erat,
mens saluatoris nostri Dei. Huc deberemus
uertere animum, quicumq; opus Domini fa
mus,& operarij inconfusibiles haberi cupim
Non nostrum,sed Dei negotium agimus, cur
ipsi omnē læte ac promptè laborantes, atque
exitum relinquamus. Qui hac humilitate ver
sima,hac syncerissima charitate opus Dei tract
etsi videtur interdum sine fructu laborare, ta
audit statim diuinum responsum. Et nunc di
Ibidem. Dominus formans me ex vtero seruum sibi,
reducam Iacob ad eum,& Israel nō congrega
tur,& glorificatus est in oculis Domini, & De
meus factus est fortitudo mea. Et dixit, Par
est,vt sis mihi seruus ad suscitādas tribus Iac
& fœces Israel conuertendas: ecce dedi te in
cem gentium, vt sis salus mea vsq; ad extrem
terræ. Satis planè Christi Domini propos
exemplo tam perspicuo & illustri, quicquid
molestiæ leuari, quicquid querelæ deponi q

ſi cordis aliquid ac frontis ſuperſit homini.
que enim diſcipulus ſupra Magiſtrum eſt, ne- *Ioan. 13*
ſeruus maior Domino ſuo.

De eadem re. CAP. IIII.

ufficiebat quidem Chriſti ſeruatoris exem-
plum: ſed redarguenda eſt adhuc noſtra deſi-
, & compungenda per cætera exempla Patrũ.
oſtolorum ſanè trophæa cernimus, & totius
is victores ſigna crucis vltra Romanas aqui-
extuliſſe miramur, magnæ fęlicitatis curſum
cimus, & ſi daretur, tantam gloriam iuuaret
tari. Sed cohibeamus tantiſper animum, &
rum ſudores, pericula, certamina, temporis
ficultates, hoſtium magnitudinẽ cogitemus:
elligemus profectò longè carius illis ſtetiſſe
toriam, quã quiſquam facilè credat. Arma, in-
t, militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed poten *2. Cor. 10.*
Deo ad deſtructionem munitionum, conſilia
truentes, & omnem altitudinem extollentẽ
aduerſus ſcientiam Dei. Quid igitur? Comme *Rom. 15.*
rat ſe alibi ab Hieroſolymis vſq; ad Illyricũ
opagaſſe Euangeliũ Chriſti, & longè latè per
cumpoſitas regiones, quas, ſi quis conſideret
menſa terrarum ſpatia, mirabitur potuiſſe v-
us hominis peregrinatione cognoſci, nedum
ctrina Apoſtolica impleri: quo etiam in loco
Hiſpaniam profectionem ſuam prędicit, eam-
e prædictionem poſt priorem eius catenã Ro
e re ipſa completam, non deſunt, qui affirmẽt,
quibus eſſe videntur Hieronymus & Chryſo- *Hier. in c. 5 Amos.*
omus. Sed quibus periculis & ærumnis tanta
regerit, nemo melius poſſit narrare, quàm ip-
in poſteriore ad Corinthios Epiſtola. Pelagus
illud

Chryſoſt. ho. 10. in 2. ad Timoth. & de Laudibus Pauli ho. 7. 1. Cor. 11. & 12.

illud laborum, ac tempeſtatem ſi quis intue
videt omnino nullo modo niſi per crucem
cis prædicatores viciſſe, eorum quoque æmu
tores non aliter eſſe victuros. Verùm cùm C
non diſſimilis ſit, neſcio tamen quomodo d
cultates patimur nunc omnino contrarias,
quis attentius conſideret, diuini conſilij alt
dinem admiretur. Nobis nihil eſt perinde
ue, ac nimius ſtupor & inſipientia barbaror
contra Apoſtolos nihil ita exercuit, atq; inf
illa præpotenſq; ſapientia, tum Iudæorum, t
Græcorum, tum maximè Romanorum: vt ſe
luti ridiculos exhibere viderentur ſynago
Academijs, curiæ. Nos prædicamus, inq

1. Cor. 1.

Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcand
gentibus autem ſtultitiam: ita vt in magna l

Rom. 1.

de ſua Paulus ponat, Non enim erubeſco Eu

2. Tim. 2.

gelium, & ad Timotheum ſcribat, Noli erub
cere teſtimonium Chriſti. Illos vrgebat po
ſtas ſæculi, cùm imminerent imperij faſces. N
poteſtates quidem ac Magiſtratus Gentilium
rum timemus, cùm ſit ſumma penes Chriſt
nos: ſed ab eadem poteſtate non parum ſuſti
mus nonnunquam moleſtię, & incommodi, c
cernamus non raró euerti prauis exemplis a
ritiaque quorundam, quicquid ab alijs ædifi
tur ad fidem. Illi ingenia hominum nacti ſ
elata, & peruicacia, ipſaque ſæculi pruden
ſimplicitatem Fidei inflexibiliter reſpuen
Nobis mobilitas contrà imbecillitaſque na
ralis Indorum ingenij moleſtiæ plurimum
fert: vt illos quidem ſaxis mandare Euangeli
ſemina diceres, nos arenę. Maiores noſtros lab
indefeſſus, inopia, ignominia, cruciatus neci

quo

otidianum quodammodo diſcrimen: nos tæ-
m, ſermonis inopia, ipſa hominum ignobili-
ſolitudo quædam, ac deſperatio maximè op-
gnant. Itaq; Fidei prædicatio ſicuti res eſt ma-
, ac maior omni exiſtimatione hominum, ita
nquam ſine ingenti labore & conſtantia pera-
potuit. Quis credidit auditui noſtro, & bra- *Iſai. 53.*
um Domini cui reuelatum eſt? Sed in Deo po
nda ſpes, qui dat verbũ Euangelizantibus vir- *Pſal. 67.*
e multa: vt quamuis euntes fleant mittentes *Pſal. 125.*
nina ſua, venientes certè gaudeant portantes
nipulos ſuos. Ipſe dicit, Ecce ego mitto vos: *Matth. 10.*
e eſt, qui operatur Fidem, & dat incrementũ, *Phil. 2.*
Euangelium creſcat, & fructificet in vniuerſo *Coloſ. 1.*
do. Verũ nos tyrones terrent militiæ labores,
frangunt. Et dicimus, Quid putas quia præte- *Eccleſ. 7.*
a tempora meliora fuerunt? ſtulta ſine dubio
gitatio. Nam ſi in illa ſuperiora incidiſſemus,
tam aſperitatem nequaquam ferre poſſemus.
l quia præterita ſunt, felicia, & ſuauia putan-
: Si igitur antiquorum temporum allicit nos,
ue tenet mirabilis in Chriſtianitate prouen-
, & noſtræ nos egeſtatis tædet, cogitemus la-
res illorum noſtris ſine vlla comparatione
ſſe maiores, & Dei ſapientiæ ac bonitati gra-
s agamus, quæ pro magnitudine operis ido-
os operarios parat. At ſunt multi, qui tametſi
a magna atque Apoſtolica abeſſe æquo animo
tiuntur; tamen pro modulo etiam diligentiæ
oleſtiæque ſuæ non reſpondere fructus vehe-
nter dolent. Qua in re vt id quàm maximè ve-
n ſit, quod exiſtimant, illa certè eſt firmiſsima
nſolatio Apoſtoli monentis. Vnuſquiſq; pro- *1. Cor. 3.*
iam mercedem accipiet ſecundùm ſuum la-

borem. Dei enim sumus adiutores. Dei ædi
tio estis, Dei agricultura estis. Non igitur
expendet fructus Vineæ procurator in merc
reddenda, quàm operam: & gratior erit fort
Patrifamilias labor sterilis, sed fidelis, quàm
lis & fœcundus. Quamobrē etiam ipsos mag
fidei præcones videmus fructus exiguitate
Ezec. 3. probatos. Nam vt omittam Ezechielem, cui
minus testimonium fert: Si ad populos mu
profundi sermonis & ignotę linguæ mittere
quorum non possis audire sermones, ipsi a
rent te: Domus autem Israel nolunt audire te
Hier. 28. prætercam Hieremiam cōtemptum & ludil
habitum præ Hanania alijsque falsis proph
Amos 7. Amos quoque aduersus Amasiā, cæterosq; p
phetas: illi ipsi apostoli sæpe magno labore
Act. 24. nisi iniurias consecuti sunt. Paulus per biēn
Cæsareæ tenetur vinctus, & cùm pene quot
Apoc. 1. disputaret ad Felicem, nihil egit. Ioānes prop
testimonium Christi relegatum se videt: Ia
bum illius fratrem vetus narrat historia in
panijs præter homines septem aut nouem a
dem conciliasse neminem tam longa peregri
tione abusque Hierosolymis suscepta, tam d
turna prædicatione. Verè enim Dominus di
Ioan. 15. Non est discipulus supra Magistrum: si ser
nem meum seruauerunt, & vestrum seruabu
Matt. 11. Quoties verò ille exclamauit: Cui compara
mus generationem hanc? cantauimus, inquit
bis, & non saltastis; lamentauimus, & non pl
xistis. Quanquam nescio quid iustæ querelæ
beat, si vel paucissimas animas, vel vnam pot
totus noster labor & industria lucretur, pro
Dominus gloriæ, si sola fuisset, easdem passio
subi

bire minimè recusasset, vt sanctus Chrysosto-
us quodam loco præclarè docet. Cuius au-
um os audire libet tantisper de hac ipsa re, qua
imus. Nihil est quod animæ possit æquiparari,
vniuersus quidem mundus. Itaq; & si immen
pecunias pauperibus eroges, plus tamen effe-
ris, si vnam conuerteris animã. Et post pauca:
uod si hodie nemini persuaseris, persuadebis
stridiè, etsi nunquam persuaseris mercedẽ ta-
en integram habes. Et si non omnibus, paucis
nen ex multis persuadere poteri. Nam neque
postoli vniuerso orbi persuaserunt, licet cum
nnibus disputarint, & mercedem in omnibus
ecuti sint. Siquidem Deus non secundùm bo-
rum operum euẽtum, sed iuxta factorum pro-
situm coronas elargiri solet, etiãsi duos obo-
s conferas, & quod vidua fecit, idem in docen-
us operabitur. Noli igitur, cùm orbem terræ
uum facere non possis, etiam parua contemne
neque maiorum desiderio à paruis te abstra-
s. Si centum nequis, decem curam suscipias: si
cem non possis, noli quinq; despicere: si quin-
e vires tuas excedunt, vnum ne contemnas.
uod si ne hoc quoque possis, noli desperare,
li labori cedere. Nam si parua non contempse
nus, assequemur & magna. Quæ beati Patris
hortatio ad recreandos confirmandosque ani-
osChristi operariorum, vel sola est satis, modò
rationi quiuis obsequentem præbeat. Deniq;
communibus non vtamur, habet sanè Indorũ
ula propria ac peculiaria emolumẽta, eadem-
e magni apud Christum pretij. Primum humi
atis, quod labor omnis istis impensus tanto se-
rior, quanto ab omni humana gloria remo-

In 2. cap ad Gal. in illa verba: Dilexit me, & tradidit semetipsum propter me.

Hom. 3. in 1. epist. ad Corint.

tior. Deinde charitatis Christi fidelissimũ te
monium,cùm extremæ indigentiæ, & peric
tot milliũ animarum pereuntium vita ipsa c
cratur. Præterea constantiæ, & patientiæ qu
nam possit inueniri certius vel argumentũ,
periculum hoc ipso,quod plerisque maximè
uat, tædio pro Christi gloria deuorato, vt
multum labores, parum promouere vide
Pene dixerim esse in hoc vno Apostolicæ gl
æmulam laudem. Postremò illud mihi veris
persuasum habeo fructus esse pro labore, &
rito longè maximos, vehementerq; eos dec
vel desidia, vel ambitione corruptos, qui
operas in hac Christi vinea parum fructuosè
catas conqueruntur. Quod, vt habet, monst
erit sui temporis & loci. Illud modò manea
tiã si penuria quàm maxima existeret, in ne
tio animarum, tamen Christi Iesu fidelibus
rarijs non minus, vel gnauiter, vel alacriter
sudandum esse, vbi & illius charitati amp
obsequuntur, & de propria mercede nihil de
rit.

Quod gentes Indorum, quantumuis barbaræ, a
xilio tamen gratiæ ad salutem destitutæ
non sint.

CAP. V.

IAM verò respondendum est prioribus
lis rationibus, quibus Indorum causa, & s
oppugnabatur, & respondẽdũ est Deo adiuua
sobriè & verè. Quatuor igitur præcipuè obi
sunt: Diuinæ gratiæ subtractio: Naturæ mor
que absurditas: difficultas sermonis: locor
atq

ue habitationis incommoda. Principio mul-
esse homines suis tenebris relictos occulto *Ephes.2.*
veroque iudicio, negare non possumus, ne-
homines modò, sed & familias, & vrbes, &
gras sæpe prouincias & gentes. Qui & olim
re, & nunc vsque sunt sine Christo, alienati à
uersatione Israel, & hospites testamẽtorum,
missionis spem non habentes, denique sine
in hoc mundo. Cur autem tamdiu eos diui-
gratia atque electio præterierit, tot animarũ
libus interim pereuntibus, humana ratione
us arcanum est, quod temerare velle impieta
it. Hoc loco Paulus Apostolus cursum cohi- *Rom.11.*
& inquisitionem suam ad inscrutabilis sa-
ntiæ excelsa suspendit. Cùm enim narrasset
tes Israele obcæcato vocatas ad Euãgelium,
ne autem etiam ipsum saluum futurum, cũ
auerit plenitudo gentium, perpendens, quæ
funditas sese obijceret peruestiganti vltra,
Deus incredulitatem Israel diuitias gentiũ
voluerit, & cur eo vsque salutem earum di-
erit, eaque oblata repulsam tulerit Israel,
si vtrumque populum diuina gratia capere
uiret, hæc & similia ex sua narratione con-
ui cernens, sistit gradum, & exclamatione il-
nirabili mauult hominem in ignorantiæ suæ
hærere, quàm per obstructissimæ quæstio-
abrupta præcipitem dari: nihil omittens, vt
egiè dixit Ambrosius, siue quisquis is autor *Lib.1.de voc.*
de vocatione gentium (nam stylus magis re- *gent. cap.5.*
re videtur Prosperum Aquitanicum) de ijs
e non oportet ignorari, nihil contrectans de
quæ nõ licet sciri. Multa enim sunt, inquit, in
pensatione operum diuinorum, quorum cau-

ſis latentibus ſoli monſtrantur effectus, vt c
pateat, quod geritur; non pateat cur geratur,
gotio in medium deducto, & in occultum rat
ne ſubducta: vt in eadem re & de inſcrutab
bus præſumptio comprimatur, & de maniſe
falſitas refutetur. Idemque rurſus libro ſequ
te. Et quis inter hæc querulis aut curioſis not
faciet, cur adhuc ſol iuſtitiæ quibuſdam g
tibus non oriatur, & à tenebroſis cordi
etiam nunc radios ſuas veritas reuelanda co
neat? Satius ergo eſſet in re tanta, tamque ab
ſa infirmitatem noſtræ ſcientiæ confiteri, t
negotium integrum Dei æquo veroque iudi
committentes, quam dum nitimur, quæ ſunt
oculis noſtris abſcondita videre contra præc
tum, fortaſſis immenſæ lucis fulgore cæcari.
quia creberrima eſt quæſtio inter infideles
quæ acrius animos pulſare ſolet & pungere,
dendum eſt aliquid, quod etſi elatam ment
non ſatis premat; tamen obedientem atque ſ
iectam non parum conſuletur. Id verò nemo
lius explicet, quàm beatus Auguſtinus, qu
hanc quæſtionem diu ac ſæpe à ſe verſatam in
dens in epiſtola ad Optatum Epiſcopum ita
bit, Cur autem creentur etiam illi, quos crea
præſciuit ad damnationem, non ad gratiam p
tinere, beatus Apoſtolus tanto ſuccinctiore b
uitate, quanto maiore autoritate commemo
Deum enim dixit volentem oſtendere iram
demonſtrare potentiam ſuam attuliſſe in mu
patientia vaſa iræ, quæ perfecta ſunt in perdit
nem, & vt notas faceret diuitias gloriæ ſua
vaſa miſericordiæ. Et mox: Meritò autem
deretur iniuſtum quòd fiunt vaſa iræ ad p
dit

Libr. 2. de voc gent. cap. 1.

Eccli. 3.

Epiſt. 157

Rom. 9.

onem, si non esset ipsa vniuersa in Adam
sa damnata. Quòd ergò fiunt nascendo
iræ, pertinet ad debitam pœnam: quòd
em fiunt renascendo vasa misericordiæ, per-
t ad indebitam gratiam. Ostendit ergo Deus
n suam, id est iustam fixamque vindictam,
de stirpe inobedientiæ ducitur propagopec
atque supplicij: ostendit & potentiam suam,
bene vtitur etiam malis, multa illis natura-
& temporalia bona largiens, eórumque ma-
am ad exercendos, & comparatione admo-
dos bonos accommodans, vt in eis discant
re gratias Deo, quòd ab eis non suis meritis,
in eadem massa pares fuerant, sed illius mi-
atione discreti sunt. Et infra. Notas etiam fe-
diuitias misericordiæ suæ in vasa misericor-
, ita enim quid præstetur sibi discit, gratis
ificatus, dum non suo merito, sed gloria lar-
simæ Dei misericordiæ discernitur à damna-
cùm quo eadem iustitia fuerat & ipse dam-
ndus. Tam multos autem nasci voluit, quos
suam gratiam non pertinere præsciuit, vt mul
udine incomparabili plures sint illis, quos
sui regni gloriam filios promissionis prædesti
re dignatus est; vt etiã ipsa reiectorum multi-
dine ostenderetur, quàm nullus momenti sit
ad Deum iustum quantalibet numerositas iu-
ssimè damnatorum. Atq; vt hinc etiam intel-
gant, qui ex ipsa damnatione redimuntur, hoc
isse debitum massæ illi vniuersæ, quod tam
agnæ eius parti redditum cernerent. Hæc Au-
stinus, quibus generaliter quantum sacræ li-
ræ insinuant, rationes attingit, cur tam innu-
erabilis hominum ac populorum multitudo

ſuo dimittatur arbitrio, id eſt perire ſinatur.
rùm cur illum, vel illum populum ante voca
rit ad ſalutem ; illum autem, & illum tandi
ſua cæcitate reliquerit, quis audeat inquirere
legamus Apoſtolos aliquando parantes pr
ctionem in Aſiam, vt Euangelizarent, proh
tos eſſe à Spiritu ſancto : & rurſus in Bythini
nauigantes non eſſe permiſſos à Spiritu I
Qui ergo nemini gratiam debet, ille, quen
porteat, vocare, & quo tempore, & per quem
pientia ſempiterna diſponit. Et quanquam h
quæ de ſententia Sancti Auguſtini, imò Apoſ
Pauli diſputata ſunt, veriſsima ſint : ſed il
tamen nihilominus intelligendum eſt, null
vnquam hominum genus, ita à ſuo eſſe aut
deſertum, quin pro ſuo modo Dei teſtimoni
auxiliumque ſufficiens haberet: ita vt ſint in
cuſabiles diuinæ legis in ſuis cordibus ſcri
corruptores, ingrati beneficijs cœleſtibus,
tientiæ, & bonitatis tantæ contemptores. Qu
uis enim, vt Paulus & Barnabas Lyſtris eg
giè prædicarunt, Deus in præteritis genera
nibus dimiſerit omnes gentes ingredi vias ſu
id quod huc vſq; etiam in non exigua orbis p
one accidere videmus: tamē non ſine teſtimo
reliquit ſemetipſum, benefaciens de cœlo, d
pluuias & tempora fructifera, implens cibo
lætitia corda hominum, vt ipſius naturæ adm
niti operibus ex his, quæ videntur bona, poſſ
intelligere eum, qui eſt, & agnoſcerent quis
ſet artifex, ſpeciei enim generator hæc om
conſtituit, à magnitudine enim ſpeciei & cr
turæ cognoſcibiliter poterit horum creator
deri. Huius ſapientis ſententiam ſecutus A

Act. 16.
Ibidem.
Rom. 2.
Act. 14.
Sap. 13.

ſius libr.2.de Vocatione gentium: Adhibita per eſt,inquit, vniuerſis hominibus quædã ernæ menſura doctrinæ,quæ etſi parcioris oc iorisque gratiæ fuit,ſufficit tamen ſicut Do- ius iudicauit,quibuſdam ad remedium,om- us ad teſtimonium. Non quod ſine Chriſti ſalutem cuiquam,quod abſit,permittat Am ſius:ſed quòd gratia in naturæ doctrina lu- ;,& ſequentem ,ad ſpiritum fidei & charita- nducat. At dicet aliquis hoc loco. Quomodo lent,ſi non audiunt? quomodo verò audient prædicante? Prædicabit ſanè Philippus Eu- ho,& Petrus ad Centurionem mittetur, mo- lli præſtent,quod per ſe poſſunt. Neq; enim per naturam inuitat, deerit per gratiam, ſi rum non reluctetur arbitrium. Quamobrem n autor in eodem opere. Quod ſi fortè etiam c in extremis mundi partibus ſunt aliquę na ies,quibus nondum gratia Saluatoris illuxit: ımbigimus etiam circa illas occulto iudicio tempus vocationis eſſe diſpoſitum, quo Euã um quod nondum viderant,audiant,atq; ſuſ ant. Quibus tamen illa menſura generalis au j, quæ deſuper omnibus ſemper hominibus ›ræbita,non negatur: quamuis tam acerbo nere humana natura ſauciata ſit,vt ad cogni- iem Dei neminem contemplatio ſpontanea nè valeat erudire, niſi obumbrationem cor- lux vera diſcuſſerit. Quibus profectò verbis uerſam Indorum cauſam præclarè actam eſ- b Ambroſio nemo non videat. Interim verò itia & crimina omnia iſtorum, quamuis ve- n neque mereantur, neque impetrent apud nmum Iudicem Deum, leuius tamen omnino

2. de vo. gent.c.5.

Rom.10.

Act.8.

Act.10.

2.de voc. gen.cap.6.

punjuntur. De his quippe scriptum est, sed pa
bus indicans dabas locum pœnitentiæ, non ig
rans quia nequam est natio illorum, & rurs
Veniam dabas peccatis eorum, virtus enim t
iustitiæ initium est, & ob hoc quod omnium
minus es, omnibus te parcere facis. Denique
quicunq; sine lege peccauerunt, sine lege iudi
buntur, ita & qui sine Euangelio peccauerunt
ne Euangelio iudicabuntur. Hæc eo commen
rata sunt, vt querela multorum aduersus De
compescatur, firmissimeque teneamus iudi
Dei omnia in tot & tantorum perditione po
lorum iustificata esse in semetipsis.

Cap. 12.

Rom. 2.

Quod Indos Deus iam vocet ad Euangelium.

CAP. VI.

VErùm quod ad institutum nostrum attin
quanquam sunt, vt dixi, non solùm hor
nes, sed populi & gentes longo tempore pern
sæ in fidelitati suæ; tamē nullum est hominum
nus adeò ineptum, adeò brutum, & saxeum, qu
ad Euãgelij doctrinam idoneum sit. Omni en
creaturæ, quæ sub cœlo est, prædicari Euange
præceptum est: & in semine Abrahæ omnes g
tes benedicentur: & vniuersæ familiæ terræ
nient coram Domino, vt adorent. Esse quid
alijs alias nationes hominum aptiores felicio
que Euangelicæ frugi, vt agros fertiliores, ne
re planè non possumus: sed qui omnes vocat,
minem fastidiendum docet. Sunt hebetes, sun
brici, sint sanè. Sed cui minus donatum est,
nus requiretur ab eo. Non inuoluat seruus pi
talentum vnum & vno negotiari potest. En
in a

Mar. 16.
Gen. 22.
Psal. 21.

rca Noë tristega siue tabulata infima, & me- *Gen. 6.*
& suprema, omne genus animantium eo iu-
ır induci, vt ceteris pereuntibus, ipsa seruen
Non excluditur coruus præ aquila, non le-
culus præ leone. Petrus quoque occidere iu- *Act. 10.*
ır audacter, & manducare de omnibus, non
m volucribus, sed etiam reptilibus, & ni-
mmundum, & alienum censere, quod à Do-
o sanctificatum sit. Habet cœlestis ciuitas *Ioan. 14.*
ısiones plurimas non minus genere, & gra-
quàm ipsa numerositate mirabiles. Neque *Exod. 25.*
ım solùm & gemmæ, sed pili quoque ca-
rum tabernaculo Dei oblati recipiuntur. De-
ıe qui abiectos istos ac miseros Euangelio
ıtos putant, & patriæ cœlestis beneficio ex-
ıunt, qui contemnunt, atque pessundant,
ant tandem Dominum, & suum, & ipso-
pariter, seuerè admonentem. Videte ne con *Matt. 18.*
natis vnum ex his pusillis: dico enim vobis,
Angeli eorum in cælis semper vident fa-
n Patris mei, qui in cœlis est. Opinor non in-
nos humano suffragio, & patrocinio, quibus *Heb. 1.*
ulatus exhibetur Angelicus. Omnes enim
ıinistratorij spiritus sunt propter eos, qui hę
itatem capiunt salutis. Nullum ergo etiam
ectum, & belluinum genus hominum à salute
ngelica alienum censendum est, cùm Deus
ıinē vocet, cui non ad id consequendum quò
at, intelligentiam, & gratiam idoneam confe
Etsi enim vocantur multi, eliguntur pauci, *Act. 15.*
ıen nemo vocatus negligitur, nisi qui vocan-
, cùm liceret, audire contempsit. Notum
culo est Domino opus suum: nostrum est,
niam ad omnes ire iussi sumus, nemi-

nem

nem præterire, omnes vocare, omnes allice
omnes conuenire. Quinam ex quibusue assun
di sint, ille nouit, cui est æqualiter cura de om
bus, & tamen nō omnes prædestinauit ad vit
Sed ex omni genere, & natione assumi, & ost
sum iam est, & præclaro Esaiæ testimonio ta
confirmandum. In fine Prophetiæ illius Do
nus loquitur: Et ponam in eis signum, & mitt
ex eis, qui saluati fuerint ad gentes in mare,
Africam, & Lydiam tenentes sagittam, in Ita
am, & Græciam, ad Insulas longè, ad eos, qui
audierunt, & non viderunt gloriam meam. E
nuntiabunt gloriam meam gentibus, & ad
cent omnes fratres vestros de cunctis genti
donum Domino, in equis, & in quadrigis, &
lecticis, & in mulis, & in carrucis ad mōtem
um in Hierusalem, dicit Dominus, quomod
inferant filij Israel munus in vase mundo in
mum Domini. Et assumam ex eis Sacerdote
Leuitas, dicit Dominus. Hoc tanto circuitu v
borū satis Spiritus sanctus ostendit, quā esset
consilium immobile, nullum esse genus hom
tam remotum, ad quod Euangelij gratia non p
ueniret, & de quo pretiosa Deo munera non
ferret. Signum enim salutare Crucis ponit in f
tibus suorum, quod sub Thau olim viderat E
chiel, & sic armatos mittit ad gentes in mare,
ue, vt Septuaginta legunt, & in Hebræo est,
Tharsis, quo nomine Indiæ remotissima loca
nificari in scriptura Hieronymus hîc refert,
Theodoretus in Ionam, aut immensum mare,
alij malunt, id est, Oceanum. Postquam aut
Asiam, Africam, Europamq; percurrerint, &
Insulas vsq; vltimas se protulerint, vt non sit
qu

Sap. 6.

Esa. 66.

Ezec. 9.

Hierony. in vlt c. Theodoretus in 1. c. Ionæ.

la & sermo gentium adeò barbararũ, vbi non
iantur, & resonent verba eorum, tũc munus
nino egregium afferent, id est, fratres suos,
gnum & gloriosum prędæ apparatum agẽtes
quis, in curribus, in quadrigis, in mulis, &
rucis, quod quid est aliud quàm pro diuersita
enientium ad Fidem diuersa esse aptata vehi
? Alij equis vehi possunt, vtpote celeri & per
ingenio, alij quadrigis gloriosi & curribus
potentes. Sed qui tardiores fuerint & ignobi
es, habebũt etiam ipsi sua vehicula. Si equis
ius sunt apti, at mulis insidere poterũt: si qua-
gæ non erunt, at non deerunt vel carrucæ, qui
imponantur. Vt non solũ Græci & sapientes;
ùm etiam barbari & rudes in domum Domi
uæ est in Hierusalẽ, id est, in Ecclesiam Chri
õgregentur. Atq; vt intelligant omnes, etiam
tis beneplacitum esse Deo nostro, eliget de
psis Sacerdotes sibi & Leuitas. Distribuet, in-
m, spiritum suum, & charismata non solùm
ostolis, & Israel, verùm etiam gentibus, vt
Petrus, qui est cœli ianitor, viderit Dei do- *Act. 10.*
n diffusum in eas pariter, nõ prohibeat aquã, *Act. 11.*
introitus est Ecclesiæ: fratres quoque si for-
latius disceptẽt, ipso exemplo ac testimonio
ino edocti conticescant. Nihil enim magis
firmat animos fidelium Christi prædicato-
quàm testimonium Spiritus sancti per dona
& charismata, quæ partitur, vt vult. Et qui-
dona Spiritus, signa & miracula, quæ in Fidei
dicatione innotuerunt, his etiam tempori-
, quãdo charitas vsq; adeò refrixit, enumera-
ongũ esset tum in Orientali illa India, tum in
Occidentali. Res Iapponensium notæ iam
sunt;

ſunt.Synarum regio ingens diu tentata,ia
trimq; aperta nauigatione Luſitanorũ, &
ſtrorum ex noua Hiſpania. De Mexicanis n
narrantur. De Inſularibus ipſe quoq; aliq
parte nonnulla conſpexi. Hiſtoriæ inuenti
orbis loquũtur multa,& miranda,& vera,q
hodie quoque teſtes ſatis fide dignos habe
Duo, quæ recẽtia ſunt exempli gratia nõ n
bor apponere.Fœmina in ſuæ infidelitatis
re obſtinata, & ſuperſtitioni cuidã venefic
dictiſsima, quæ cæteris omnibus in illa fa
baptizatis ſola repugnauerat: morbo iã v
laborãs miſit ad ſacerdotẽ, vt ad ſe feſtinare
enim ſe poſſe exire de vita, niſi aqua prius ſ
ri perfunderetur.Semel atq; iterũ accerſitus
dẽ venit, inuenit anum in extremis agente
baptiſmũ magno affectu poſcentem:rogat
tã diu diſtulerit:reſpõdet illa, ſibi nihil n
fuiſſe ſemper in animo, quã fieri Chriſtian
derat enim, vel ipſum nomẽ,ſed tamẽ mort
propinquãti aſtitiſſe ſibi iuuenẽ cãdidũ, q
teactã vitã acriter reprehẽderit, & Chriſti
gionẽ quãtocyus ſuſcipere perſuaderet:cõtr
rò tetrũ quendã Aethiopẽ altera ex parte p
ſuperſtitionẽ diu inculcaſſe: & cũ anxia di
reret, tandẽ viciſſe iuuenẽ Chriſti: ſtatim t
ſibi baptiſmi deſideriũ accẽſum, vt nihil a
lamẽtaretur, q̃ ſe à prima ętate nõ fuiſſe Chr
nã.Quid multa? Interrogata de fide pro mo
pœnitẽtiã ante actę vitæ magno dolore ſig
cãs,baptizatur,&baptizata protinus animã e
ipſo ſacerdote cũ cęteris, q aderãt, admirãt
hementer;huius ego factũ narratione cogno
etiam legitimo teſtimonio probatũ ad Epiſc
fu

m trāſmittendū curauit. Fuit vir quoq; apud
,qui hodie etiā viuit. coniugatus in valle Hu
vocat, olim baptizat⁹, & teſtimonium habēs
ū in ſimplicitate ſua & ſobrietate. Hic graui
ægrotans, cū mortuus omnino crederetur ab
re, quæ ſola cadauer viri ſeruabat opertum,
ectas ad ſepulturam alicuius adiutoriū (erāt
n ſoli in loco ſatis remoto) triduum integrū
it, vt putabatur, exanimis, panno coopertus:
i repēte mouere ſe cœpit, & vxorem admirā
ac pauentem vocans, vera eſſe dixit, quę a Pa
us dicerentur de vita futura. Nā & ſe perdu-
n à quodam multa ac ſtupenda vidiſſe. Cùm
acerdoti innotuiſſet, qui hominis ruditatem
mè noſſet, & miraretur tanta de rebus ſpiri-
ibus, & occultis ex ordine referentem, iam
bo leuatum ad Archiopiſcopum examinan-
tranſmiſit: cuius conſilio, & à noſtris fratri
& à multis alijs diligēter interrogatus, aper
reſponſionem ordine, & ſenſu, & ipſa vni-
onſtantia, & lacrymis ac profundo quodam
ſtu declarauit illa omnia non aliter ſibi po-
e innoteſcere quàm facta ſuper eū manu Dñi
mirabilē extaſim. Id quod vitę demū innocē
atis poſtea cōfirmauit: atq; hodie quoq; Do-
icus (hoc hominis nomen eſt) dicitur multa
are de ſæculo futuro ijs, quos audituros vti-
iudicat. Ferè eiuſdem exēpli eſt cū illo Cur
uriali, de quo Augu. ſcribit in libro de Cura
mortuis agenda, & cum illo altero Steelfio,
uo narrat in hiſtoria Angelica Beda. Non du
m eſt quin Deus charam habeat ſalutem In-
um, atque ex his numeroſiſſimis populis mul
in regnum Chriſti adoptarit, perducendos
atriam eo ordine, & modo & tempore, quod
ipſe

Aug. de cura pramortuis. c. 12.
Bed. lib. Anhli. hiſto.

ipse constituit. Firmum enim fundamen
2.Tim.2. Dei stat, habens signaculum hoc: Cognouit
minus, qui sunt eius.

Quomodo Indorum ingenia tractanda sunt, vt C
sto lucrifiant.

CAP. VII.

SED ingenium barbarorum, moresque bel
ni nobis stomachum mouent. Primùm
dem debemus non esse nobismetipsis sapien
Rom.12. sed humilibus, vt monet Apostolus, consent
tes. Deinde repetendum est sedulò Chri
2.Cor.5. pro omnibus esse mortuum, vt qui viuunt n
bi viuãt, sed ei, qui pro ipsis mortuus est, sed
non hoc, vt par est, æstimamus, iccircò cha
Christi non vrget nos. Quòd si pro barbar
Col.3. Scytha mortuus est Christus, profectò à s
non alienãtur homines, si dici potest, etiam
tionales, quod oportet etiam atq; etiam adu
re, & animo altius insculpere. Non enim ex
amplius à quoquam Deus, quã illius natura
adiuuante præstare queat. Barbaros præ Gr
atque Indos nonnullos præ nostris si quis di
ciat, nihil aliud ferè censeat, quàm præ hom
bus rationalibus irrationalia iumẽta. At vt
Dei bonitas locum parat, vtraq; ad domum s
congregat. Seminabo, ait in Hieremia, dom
Hierem. 21. Iuda, & domum Israel semine hominum, &
mine iumentorum. Vna est Ecclesia, quæ n
lùm propagatur humano semine, sed etiam
luino. Cuius magnificentiæ amplitudinẽ ad
Psal 35. ratus Propheta exclamat: Quemadmodũ m
plicasti misericordiã tuam Deus? Quid ita? D

empe, Homines & iumenta saluabis Domi-
Quæ verba edisserens sanctus Ambrosius, *Ambros. in Psal. 35.*
l est homines & iumenta? Rationabiles vti-
& irrationabiles. Rationabilibus iustitia: ir-
nabilibus misericordia. Alij reguntur, alij
iuntur. Quam interpretãdi rationem vt per
enta diuinæ literæ intelligant homines iu-
tis similes sensu, etiam Hieronymus sequi- *Hieron in Hier. cap 31. & Ion ca. 3.*
tque alij patres, vt Gregorius in illa verba, *Greg. lib 11. mor. cap. 2.*
nalia tua habitabunt in ea. Reuera in Eccle- *Psal. 67.*
hristi etiam iumenta saluantur, quia Dei
ricordia multiplicata est. Vides hominem
ui sensus, ingenio tardum, iudicij inopem,
ontemnas, ne regno cælorum ineptum pu-
at non percipit quæ Dei sunt, & stultitia est *1. Cor. 2.*
uicquid spiritualiter dicitur, nec potest in-
gere. Adhuc noli repellere, & istum potest
ult saluare, qui neminem vult perire. Myste- *1. Pet. 3.*
dei pronunciat, neq; intelligit, imò vix etiã
untiat: sæpe dicendo, sæpe inculcando nihil
imbuitur, semper hebes, & truncus perin-
que iumentum canere doceas. Rursus aio,
esperes irrationalis est, iumentum denique
iops aut Indus. Audi Ambrosium istos esse
ndos verbi capistro ad Fidem. Neq; enim si
ratione non potest capere, quę docetur, non
n poterit quantum sufficit Fide apprehende
t saluus fiat. Alioqui si non potest credere,
lum oportet, quomodo qui non crediderit,
lemnabitur? Nisi prædicatione Euangelij *Marc. 16.*
endas damnari posse, saluum esse non posse.
d impium nefas auertat Deus à Christiano.
issimè igitur retinendum est nullam barba-
, sensu carere ad Fidẽ necessario. Indi porrò

omnibus consentientibus,non vsq; adeò in
ac sensus inopes sunt:quin potius, si velint
mum appellere,acuti satis. At moribus, in
Indus est inuerecundis,ventri,&veneri,si
luctatione obsequens,superstitionis mirè
uator, & tenax. Et isti etiam salus est, si reg
Chamo, & fræno constringe maxillas,one
gruenter, adhibe si opus sit, stimulum. Q
calcitrarit,noli iratus gladium adigere,sed
ge moderatè,&cohibe paulatim,donec se a
cat præbere obedientem. Nempè si equus
impingat calces,siue equitem dorso,seu fra
depulit ore,nō statim ferro enecas,aut dom
ijcis,propterea quòd rem tuam,ac pretium
niæ tuæ non vis tibi perire.Quod si homo c
nam statim nō accipiat, neq; se docenti ben
cōmodet,statim fastidiendus,aut extermin
erit?neq; Christi pretiū, & sanguis cogita
Seruilem planè naturam esse barbarorum
rientia magna ex parte docuit. Ac ferè ni
tus,& vis aliqua afferatur,more puerorum,
dire contemnūt. Quid igitur?liberali tantū
virili ingenio salus speranda est?An etiam
pædagogus in Christo adhibendus est?Est p
est disciplina quædam cautior,&vigilantic
ercenda,& virga interdū vtendum,sed in
sto,compellendi sunt intrare ad cœnam, s
Domino. Non enim quæ ipsorum sunt, se
quærendi.Scriptum est,virga,atq; correpti
buit sapientiam: puer autem qui dimittitu
luntati suæ, confundit matrem suam. Et ru
seruus verbis non potest erudiri,quia quod
intelligit,& respondere contemnit.Et alib
baria,& virga,& onus asino: panis, & disc

Psal.31.
Lucæ 14.
Prouerb.29.
Prouerb.29.
Eccl.33.

opus seruo, operatur in disciplina,& quæ-
quiescere:laxa manus illi, & quæret liber-
,id est,cùm adhuc premitur opere, cogitat
iam,quid erit,si se solutum,& vacantem vi-
. Fugam sanè cogitabit, atq; ideò adiungi-
ugum,& lorum curuant collum durum, &
m inclinant operationes assiduæ. Et mox,
illum in operationem, ne vacet: multam
malitiam docuit otiositas. Ac licet præce-
æc de moribus data à sapientibus de admi-
ando & regendo conuenienter vniuerso
ipiorum genere perspicuè loquantur, &
quod experientia quotidiana satis indicat
regionibus,vbi nulla domestica obsequia;
externa opera nisi à seruis Aethiopibus
,quorum re vera mores disciplinam seue-
m,& assiduos labores exigunt: tamen de ijs
accipienda sunt,qui, & si conditione ser-
n sunt, ingenuos tamen mores non præ se
t. Etenim ijsdem testimonijs seueritatem
iorem aduersus contumaces homines adhi-
am, etsi olim secus sensisset, tamen aperta
rientia rei se commotum Augustinus pro-
r scribens contra Donatistas & circumcel-
s genus hominũ improbissimum ac sæuis-
n. Illud autem ab eodem glorioso Patre sæ-
urpatum,magnopere ad rem pertinere ar-
r: quemadmodum olim sub veteri testa-
o fuisse multos, qui ad gratiam noui testa-
i pertinerent, id est, qui non spiritu serui-
in timore, sed spiritu dilectionis, vt Dei
ducerentur: ita nunc quoque sub Euange-
Ecclesia plurimos esse, quibus veteris te-
enti status & institutio quodammodo con-

Idem.

Epist. 50. ad Bonifa.

 gruat;

gruat,homines magna ex parte animales,sp
vix habentes. Qui tamen à salutis via non p
nus excluduntur, sed pro suo modo conuen
instituendi sunt. Docuit verò nos cœlestis
entia antiquum illum populum ceruicosur
bus maximè rebus frænatum, labore, & r
quod vtrunq; seruorum est proprium. Lab
quidem & inexhaustam quandam occup
nem videre licet in multitudine sacrificio
lotionum,vnctionum,rituum,obseruantia
ceremoniarumque omnium, ita his vt de
rentur,vt vix idola sua & commenta cogita
nerentur.Metum verò quæ legis pagina no
cuteret?vt terrore suppliciorum, & ipso s
iam facto periculo ad præcepta salutis ap
rent animum,& contentione deposita, Du
suis discerent obedire. Tale sanè erat eoru
genium,vt meliora ac celsiora non caperet
Ezech. 20. obrem per Ezechielem Dominus ipse tes
Eo quòd iudicia mea non fecissent, & præ
mea reprobassent, & sabbatha mea violass
post idola patrum suorum fuissent oculi e
Ergo,inquit,& ego dedi eis præcepta non
& iudicia,in quibus non viuent. Itaque H
atq; carnalis populi more maximè regend
se nationes barbaras has, præsertim Aethi
& Indorum Occidentalium gentes,vti & p
cupationum assiduarum salutare onus ab o
libidine reuocentur, & per timoris incuss
num in officio contineantur, cùm antiqua
tis exempla,tum verò peritissimi cuiusq; r
& quotidiana experientia copiosissimè,
nifestissimè declarauit. Hoc enim est lor
Eccli. 33. iugum,quod Sapiens commendat: hæc vi

. Hoc modo ad ſalutem vel inuiti compel-
ır intrare. Quæ non eo commemorata ſunt
ia,quo vim & ſæuitiam à Chriſti viſceribus
iſſimam in Indorum nationes vllo modo
em, aut tanquam in ſeruos dominandum
n,ſed vt oſtendã etiam illiberali & difficili
ıio non eſſe ſalutem deſperandam, ſi & pa-
er feratur, & ſapienter regatur. Charitas 1. Cor. 13.
ia ſuffert,omnia ſuſtinet,omnia ſperat: pa-
eſt,benigna eſt. Seueritas ergo quæcunque
cenda eſt, à charitate aliena eſſe non debet.
itatis porrò nihil eſt ita proprium,quàm vt
uærat,quæ ſua ſunt. Hanc ſi & animo inti-
ruet,& re ipſa declaret,qui infirmorum,&
ientium morbis curandis auſteriorem ſe ſe
dum exhibet medicum,non eſt timendum;
minum animos ſubditorum, ita offendat,
là ſe, vel ab Euangelica ſimplicitate alie-
Facilè enim recuperat charitas, quos diſci-
commouerit. Imò verò per vtilem timo-
im ad libertatem filiorum paulatim homi-
iuinitus inducuntur.

barorum ineptitudinem non tam à natura, quàm ab educatione,& conſuetudine proficiſci.

CAPVT VIII.

Ddam verò id,quod plurimum intereſſe ar-
bitror,omninò ad iſtam ineptitudinem ani
ıorumque Indicorum feritatem non ita fa-
natalium, ſtirpiſue, aut aêris natiui cauſas,
nadmodum diuturnam educationem,& cõ-
udinem beſtiarum vitæ non valde diſſimi-
. Equidem & olim ita mihi perſuaſeram, &

rebus ipsis iam modò confirmatus ab ea sen
tia auelli minimè possum. Ac generaliter sa
quis contépletur, in humano ingènio longè
efficit educatio, quàm natiuitas. Etsi enim
habet non paruam genus, & patria, cùm Apo
Tit 1. lus Paulus Epimenidi Poëtæ subscribat de C
tensibus, Cretenses semper mendaces, mala
stiæ, ventres pigri, tanquam ad morum peru
tatem patria multum contulerit, notumq́; i
sit alterius Poëtæ,

Horatius. *Bœotum in crasso iurares aêre natum:*

Tamen infinitis partibus superat vitæ ins
tio, & exēpla ab ipsa infantia per sensus in
pta rudi adhuc, & tenero animo. Sunt hæ
formæ mentis humanæ, quibus imbuta ad a
tendum, ad agendum, fugiendumve propr
familiari propensione fertur, quemadmo
natura quæuis iuxta formam sibi insitam op
Aristot. 8. Ethic. tur. Quapropter illud Philosophi probant
nes, non afferre dolorem consueta, sed volu
tem: & consuetudinis vim, alteram esse na
Prouerb. 22. & illud nostri sapientis, Adolescens iuxta
suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea
re vera nulla est tam barbara natio, nulla tan
pida, quæ si ab ineunte ætate accuratè, & g
rosè educetur, non deponat barbariem, in
humanitatē, & morum elegantiam. Videmu
in ipsa nostra Hispania homines in pagis qu
dam natos, si apud suos perseuerent, inepto
beri, ac ridiculos: eosdem traductos in sch
aut Curiam, aut celebres vrbes miræ sole
ingenio præstare, nemini cedere. Ipsos Aet
pum liberos, quibus nihil apparet absurdiu
palatio enutritos, adeò promptos ingenio,

qui

nis paratos videas, vt si colorem detrahas, os putes. Plurimũ potest consuetudo in omnere morum in vtramq; partem, & boni, & Quamobrem D. Chrysost. vbi mores perdi ruorũ exposuit, parumq; idoneos dixit ad tis doctrinam capessendam, sapientissimè axit: Non id quidem naturæ causa, absit: vepropter conuersationis vitæq; negligentiã, t enim huiusmodi in ijs, quæ mores tangũt, gi à Dominis. Nihil enim fermè aliud cuj, in quorum potestate sunt, quàm ministesuum. Quod si mores illorum componere ando studeant, & hoc sui gratia tantùm fa, ne istis negotia exhibeant, molestiq; sint. B. Patris sententia nostrorum hominum va atio mihi videtur. Accusant naturam, mobarbarorum, ipsi nihil adhibent curæ, nisi uis vtantur ad suas priuatas commoditates. igitur ratione homines pecudũ instar enus ad fidei doctrinam ineptos esse causaris? Si ta esses informatus, inter istos & te quid o discriminis interesset? Audi eundẽ Patrẽ usa adhuc seruorum immorantem: Cùm isic negligantur, inquit, neminemq; habeui componendi illos, ac formandi studium eritò ad ipsa nequitiæ prærupta ac præcipieuoluuntur. Si enim vbi Pater instat, & Ma& Pædagogus, & Nutritius, & Magister, & ęes, ipsaq; libertatis opinio, & alia plurima, lifficilè quispiam malorũ contubernia conaq; deuitat, quid putas his omnibus destituqui quotidie scelestis commiscentur homis, & cũ quibus volunt licenter congrediuncùm sit nemo, qui ipsorum conuersationem

Hom. 4 in epist. ad Titum.

In eadem Homil.

amicitiasque disquirat? quid arbitraris eiu
modi homines fore? Nonne ad supremos sc
rum vertices euasuros? Idcirco difficile est p
fectò seruum fieri bonum. Hactenus ille. N
ergo naturam barbarorum deinceps accusem
sed socordiam potius nostram, & negligenti
Perdifficile negotium est dediscere natales
consuetudinem inueteratam, atq; inde ad mo
& inusitatos, & sensui ac libidini penitus in
cundos transformari. In omni antiquitate
non mediocris labor Euangelij Magistrorur
transferenda ad Fidei regulas, & conuersati
veteri hominum consuetudine. Testis est hi
ria vniuersa. Multa Iudæis legi assuetis Apo
lica Ecclesia condonauit, vsq; dum prorsus ex
Mosem, Christum induerent. Multa de Aeth
cismo tolerauit antiquitas: in ipsis prima
Christianis magna alioqui miracula edenti
vix victimarum cruor elui poterat, vt oport
rit Apostolũ sæpius ea de re monere Corinth
Scribit Gregorius Papa ad Augustinum An
rum primum Episcopum mores gentilicos, &
trios paulatim debere emendari, & patienter
leranda esse, quæ non possunt ita facilè corr
Lectio omnium pene nationalium concilior
indicat peculiarem sanctorum Patrum curan
relegandis paulatim ritibus quibusdam maio
In Africa multa vsq; ad sua tēpora August. pe
rasse testatur. Ne igitur desperemus, aut tum
tuemur, si de pristina barbarie, & superstitio
& animali vita in baptizatis Indorum pop
multũ adhuc permanere videamus, cũ præser
& ipsorũ ingenia rudiora sint, & nostra dilig
tia nullo modo cum veterum labore compar

Lege Chrys. epist. 1. ad Corint. hom. 7.

Greg. lib. 9. Reg. cap. 17.

August. epist. 64.

da.

ores ſenſim mutãtur in melius. Fides Chri-
ignam totius humani ſenſus,& affectus ha-
onegationem. Pro lucro non mediocri com-
ndum eſt, quicquid ex tam horrida, tamque
ta barbarie humanitatis, aut etiam Chri-
itatis eluceat. Exemplo ac ſolatio ſit Domi-
mnium, qui populi ceruicoſiſſimi mores
ingratos, & inſuaues ſuſtinuit per annos
nò pluſquam quadringentos: quem tamen,
lere facilè poterat, & magnis potius bene-
inuitabat: vt hominis improbitatẽ Dei pa-
ia benignitaſque ſuperaret.

ȯd linguæ difficultas non deterrere debeat ab Euangelij propagatione.

CAP. IX.

rmonis autem, & locorum difficultates non
iguæ illæ quidem ſunt: ſed vt charitatẽ exer
t hominis Dei, non vt extinguant. Apoſto-
uidem datum ſcimus donum eſſe linguarũ,
oterea quod pauci Chriſti Præcones toto or-
ſalutis nuntium breui inſonare debebant.
amobrem Paulus gratias agit Deo, quòd om- 1. Cor. 14.
m lingua loqueretur. Quamdiu verò genera-
llud munus ſpiritus in Eccleſia perdurarit,
ue apud veteres compertum lego, neque ego
lè dixerim. Illud pro cõperto habemus præ-
ationem Euangelij poſterioribus ſeculis pro-
iſſe, cùm linguarum dona ceſſaſſent, ſed cha-
s omnium donorum maximum ſtudioſè a-
et, vt quod deerat in dono, augeretur ad me-
um. Profectò enim poſteriores hac in re, & ſi
us alijs fortaſſe videbitur, non ita infelicio-
fuêre maioribus. Etenim vt Chriſtus ad Tho-

mam dixit, Fidem ex oculis, & tactu collig
tem, Beati qui non viderunt, & crediderunt
etiam dicere quispiam queat, beatos eos, qu
acceperunt sermonem, & tamen prædicauer
Hîc enim vtrumque mercedis est loco, & p
nare, & ipsa sibi arma expensis proprijs par
& prædicare, inquam, & sermonem necess
um prædicationi discere. Vt ergo in prima
rum conditione, ita naturas instituit sum
opifex, vt vnumquodque perfectum eder
iuxta genus suum, nullo terræ labore, nullo
li circuitu: at mox iussit semen proferre, v
terra laborata genus vnumquodque repara
ita sanè oportuit in regeneratione mundi
verbum idem omnipotens primas stirpes d
nitus perfectas surgere, deinceps harum sem
bus accedente humani studij labore genus E
gelicum propagari, cũ iam, & numero mult
sent, & temporum non premerentur angust
Beati quidem oculi, qui viderũt Dominum:
beati quoque qui non viderunt, & crediderу
Felices quibus Spiritus sanctus dedit don
linguarum, interpretationem sermonum: a
infelices, qui per charitatem spiritus de suo
nunt in opere Domini, quod non acceperu
Quanquam, & hoc ipsum posuisse, accepisse
Iam illud multum mouere nos debet, quòd
demus ad gentes profundi sermonis, & ig
tæ linguæ homines penetrare lucri spe, nec
terreri barbarie immensa, sed vniuersa mer
um gratia lustrare, non Aethiopum innumera
les linguas, non Synarum, non Tartarorum, n
Brasiliensium, non extremi Oceani litora re
sare, & quicquid inter Mendocinum prom
toriu

Ioan 20.

Luc 10.

Ioan 20.

m, & fretum Magallanicum situm est in-
is terræ, ac maris spatijs, idque vtroque ex
e,& Boreali,& Australi, magno studio obi-
denique, & si quem tellus extrema refuso
nouet Oceano, vel si quem extenta plaga- *Verg.7.*
Quatuor in medio dirimit plaga solis ini- *Aeneid.*
hunc perscrutantur, huius linguæ vel balbu
tes se accommodant, vt aurum, argentum,
a pretiosa, mercesque exquisitas ad suos
ant, quæstum vndique augeant: tam lon-
, & periculosam peregrinationem auidis-
è suscipiunt, vt profectò admirabile sit om-
pene portus vtriusque Oceani, omnes sinus
is terrarum stationibus nauium Hispanien-
n teneri, omnes Indorum satrapas cum no-
s mercatoribus,& nautis commercium habe
At qui pretiosissimas merces quærimus ani-
Dei imagine insignes, qui lucra non incer-
ut breuia;sed æterna in cœlis speramus, lin-
e difficultatem, locorum asperitatem causa-
r:vt appareat verè prudentiores esse filios hu
sæculi in generatione sua filijs lucis. Et ser- *Luc.16.*
nis quidem difficultas in hoc spatioso regno
u magna ex parte leuata est, cùm generalis il-
ngarum lingua, quam Quicham vocant, vbi-
e in vsu sit,& ea ipsa non ardua scitu, præser-
n ad artem iam redacta diligentia, & studio
i de Indorum natione optimè meriti. Quod
n superioribus prouincijs ea potissimum vi-
t,quæ appellatur Aimara, neque ipsa est valde
fficilis, neq; multum ab illa altera abhorrens.
Mexicano Regno aiunt esse linguam quoque
neralem, vt facilior sit communicatio inter se
m multorum populorum,& gentium. Quod si
Chri-

Christianus Princeps id effecisset in Christi
tiam, quod barbarus Guainacapa imperio su
fecit, vt vna lingua omnes vterētur, aut vna
tè vbiq; haberetur, profectò maximam præd
tioni Euangelij commoditatem fuisset all
rus. Verùm vbi id fieri minus potest, superes
charitas ardens in Christum, industria, & lab
perficiat, quod deest naturæ. Qua in re P. Fr
cisci Xauieri admirabile extat exemplum, qu
perdiscenda Malauarica lingua tantum oper
sudoris posuit, tantumdemq; in Japponensi,
que alijs longè inter se diuersis, vt si Aposto
dono linguarum prçditus esset, non posset m
re gloria Christi nomen in tanto terrarum o
1. Cor. 13. vulgare. Certè enim charitas omnia potest
cùm linguæ cessarint, vna charitas pro omni
est.

De habitatione inter Indos.

CAP. X.

INter obiectiones supra propositas postre
petebatur ex incommoda habitatione bar
rorum. Huic modò respondendum est, hoc ex
pto quòd quæstio illa grauis, Vtrum expediat
dem figere inter Indos, quod vulgò doctri
tenere dicunt, an potius discurrendo inter
verbum salutis disseminare, quod proprium
missionum, in suum locum reseruanda est,
Deo propitio accuratè tractabitur, & quid
beat commodi, vel incommodi res vtraque,
plicabitur, tum verò quibus incómodis mel
ac facilius occurri queat. Illud tantum nunc a
tur, vt neque asperitates locorum, neq; impe
méta itinerum, neq; verò habitationis ipsius
di

ratio præpoſtera Chriſti ſeruum ab inſti-
retardent. Et quidem labores ærumnæque
mari terraque facientium, & multæ, & gra-
ſunt. Verùm quis aliter ſibi perſuaſerit, niſi
ens ſit, cùm patria, atque amicis, & charis
ibus relictis velut alter Abraham peregri-
ir, & exit neſciens, quò eat? Ego, inquit, ero
ces tua magna nimis. Hoc Apoſtolicum o-
, hæc gloria propria. Et tamen qui miſit ſuos
pera, & ſacculo, & argento, quærit ab ipſis,
mquid aliquid defuit vobis? Nuſquam diui-
rouidentia, neque certius, neque dulcius ſui
erimentum præbet, quàm cùm illius ope
us incertas ſedes, & humana præſidia incer-
onſtituit experiri. Paulus Apoſtolus clamat,
mores ſine auaritia, contenti præſentibus.
e enim dixit, Non te deſeram, neque derelin-
m, ita vt fidenter dicamus, Dominus mihi
utor, non timebo quid faciat mihi homo. Iam
ò quod de habitatione rara, & incommoda
barorum multi cauſantur, Primùm ſunt pla-
frequentiſſimæ prouinciæ Indorum, & po-
li numeroſiſſimi, vbi commodè & fructuosè
riſti doctrina tradi poſſit. Id quoq; quod diu
lagitatum, & non ita dudum inſtitutum eſt de
uctione Indorum ad certos populos, vt non
rſim more ferarum, ſed communiter oppida
habitent, dici non poteſt quantæ ſit vtilitatis
turum ad omnem vitæ barbarorum informa-
nem. Deinde ſicut Saluator ſuos admonuit, ſi
n receperint vos in hac ciuitate, fugite in a-
am; Amen dico vobis non conſummabitis om-
s ciuitates Iſraël, donec veniat regnum Dei: i-
nobis quoq; dictum arbitremur, vt diſperſos
fratres

Geneſ. 12.
Heb. 11.
Geneſ. 15.
Matth. 10.
Lucæ 22.
Heb. 13.
Deut. 31.
Ioſue 1.
Pſal. 55. & 117.
Matth. 10.

fratres nostros quæramus: quòd si alicunde
locorum iniuria, aut sermonis incommod
depellimur, aut ipsa rerũ necessitate vrger
transeamus ad alios. Neque enim timendum
ne aut electos Dei sermo prætereat, aut vb
boret vtiliter, Christi operarius non inuer
Dabit Dominus, dabit verbum Euangeliza
bus virtute multa, qui diuina autoritate pro
sit. Ego posui vos, vt eatis, & fructum plurim
afferatis.

Psal.62. *Ioan.15.*

Quod Euangelij ministri curare debeant, ne im dimentum Euangelio ponant.

CAP. XI.

QVI verò Euangelizandi munus suscipiu
curare magnopere debent, ne Euangelio
si impedimento sint. Accidit enim sæpenu
rò, vt Indorum desidiam ac vecordiam ij ma
mè accusent, qui ministerium suum mini
implent: qui si diligentius se ipsos excutere
synceriusq; iudicarent, profectò inuenirēt i
potius, quàm Indis tribuendum esse, quòd int
dum minus feliciter res Christiana processe
Quidam, inquit Paulus, non syncerè Christ
annuntiant, quidam autem ex bona volunta
Quin etiam addit, omnes quæ sua sunt quære
non quæ Iesu Christi. Quominus mirandum
si de nobis etiam tale aliquid dici queat. Vtin
illud ad nos minimè pertineat, Væ vobis qui
cuitis mare, & aridam, vt faciatis vnum prose
tum, & cùm factus fuerit, facitis illum filium
hennæ duplo, quàm estis vos. Quod vehemen
Augustinus execratur in libro de Fide, & op
ribus, Nec sic, inquit, faciamus Christianos, q

Phil.1. *Matt.23.* *Lib. de Fide & oper. cap. 26.*

mo

lo Iudæi proſelytos, quibus Dominus ait,
vobis & cætera. Sæpè enim quos paſtores
,beneficentia, fide ſentire oportuit, hos po-
ſæuos lupos miſeri greges experiuntur. Cō-
antur certè diuinæ literæ nobis, Qui vio-
er, ait Micheas tollitis pelles eorum deſuper
& carnem deſuper oſſibus eorum. Atque
s quoque Propheta. Odio habuerunt corri-
ıtem in porta, & loquentem recta ſiue per-
è abominati ſunt. Iccircò pro eo quod diri-
ɔatis pauperem, & prædam electam tolleba-
b eo, domos quadro lapide ædificabitis, &
habitabitis in eis; vineas plantabitis aman-
mas, & non bibetis vinum earum. Quòd pro
ò vaticinium vereor ne Indicæ opes nimi-
experiantur, cùm inſtar ſomnij nimium
ɔeratæ fortunæ, & oriantur, & occidant, &
de meretricibus congregata ſunt, ita Deo
ıminante, vſque ad meretricis mercedem re-
antur. Feſtinata quippe ſubſtantia minue-
deficienteſque ſicut fumus deficient, quoni-
non proſperabitur poſſeſſio ſcelerata. Igitur
porales Domini Indorum, ne cupiditate &
lentia ſalutem eorum impediant, timendum
De nobis autem, id eſt, de miniſtris Eccleſi-
cis fortaſſis non ſit minor querela, atque vti-
n minimè ad nos pertineant illa prophetica,
ıcipes eius in medio eius, quaſi lupi rapien-
prædam, ad effundendum ſanguinem, & ad
dendas animas, & auarè ſectanda lucra.
ɔphetæ autem eius liniebant eos abſque tem-
amento, videntes vana, diuinantes eis men-
ium, populi terræ calumniabantur calum-
ım, & rapiebant violenter egenum, & pau-
perem

Mich. 3.
Amos. 5.
Mich. 1.
Prou. 13.
Psal. 36.
Eccli. 5.
NB.
Ezech. 22.

perem affligebant,& aduenam opprimeba
lumnia abſque iudicio Sine temperamen
liniunt,qui peruerſis auſis colorem vndec
quærunt,etiam ſi nulla vera ratione ſubſiſta
illud & formidandum & dolendum,quod a
git ſermò diuinus.Et quæſiui de eis virum
interponeret ſæpem, & ſtaret oppoſitus c
me pro terra,ne diſſiparem eam,& non in
&effudi ſuper eos indignationem meam.In
enim iræ meæ conſumpſi eos,viam eorum i
put eorum reddidi,ait Dominus Deus. Ne
Mich.3. ſimilis Michæas eſt,Principes eius in mune
iudicabant, & ſacerdotes eius in merceden
cebant,& ſuper Dominum requieſcebant
tes,Numquid non Dominus in medio noſt
Non venient ſuper nos mala. Propter hoc
veſtri Sion quaſi ager arabitur, & Hieruſ
quaſi aceruus lapidum erit,& mens templi i
celſo ſyluarum. Sophonias quoque inclama
Sophon 3. poſt multa concludit: Deſolatæ ſunt ciui
eorum non remanente viro, neque vllo ha
tore. Quæ prolixè recitata ſunt Prophetica
cula, quod ſimilia quadam ex parte hiſce q
temporibus accidiſſe cernamus. Noui equi
permultos eſſe & Eccleſiaſtici,& ſæcularis
nis viros,qui piè ac religiosè neophytorum
ſam agant, atque ita commodorum ſuorum
tionem habeant, vt ſalutem fortunaſque I
rum non negligant. Verùm apud alios re
habet, vt expreſſit ſermo Propheticus. Ne
mirari homines debent,cùm his certè in lo
uaritia maximè vigeat,vbi illius plurima m
ria eſt,auri,atque argenti copia plurima.Q
nim alia eſt remotiſſimas regiones penetr
ca

a?Cur immenſos Oceani circuitus, & labo-
homines ſubeunt? Nempe vt modeſtiſsimè
m,proprijs fortunis conſulere ſe arbitran-
cùm aut ſuam, aut ſuorum inopiam argen-
x India collecto ſe depulſuros confidũt.Ne-
id ego reprehendo modò, ſed illud ago, vt
omnem in Indos culpam reijciamus,ſi pro-
tus Euangelici in hoc agro non ita læti atque
res extiterint. Exiſtent profectò quales vo-
us,ſi nos ij operarij ſimus, quos ager domi-
us poſtulat, ſi Chriſtum non noſtra quæra-
.Nam quæ fidei propagatio, quę morũ in-
tio ſperanda ſit, ſi iuxta prophetam ſacer- *Mich.3.*
es non ſolũ mercede doceamus, ſed merce-
etiam potiſsimũ requiramus? Re vera verẽ
eſt,ne vænale putent barbari eſſe Euange-
n, vęnalia ſacramenta, neq; animas nobis cu-
ſſe,ſed nummũ. At dignus eſt operarius mer
e ſua. Dignus planè. Sed manducandũ eſt, vt
ngelizes, non Euangelizãdum,vt manduces.
verò Euangelizãdum, vt diteris? vt cõgeras?
pibus plenus reuertaris in patriã? Iam verò
m ſanctè,quàm integrè,quàm innocẽter vi-
ius omnes qui Chriſti ſanctiſsimam legem
baris promulgamus, nos nos ipſos interroge
s. Certè barbari fidem noſtram de moribus
icant. Procliuius quippe eſt, quod videas,
dere quàm quod audias. Raro perſuadet fa-
ſermo contrarius. Illud autem magnopere
uidendum eſt ijs qui inter fidei tyrones ver-
tur,ne priuato ſuo malo publicam Chriſtia-
familiæ exiſtimationem lędant,atq; corrum-
t, neve dum ex quibuſdam cæteros conie-

ctant, omnes criminentur. Vitium enim, vt f
dixit Gregorius Theologus similem causam
gens, ad omnes facilè manat, atq; ob multor
vel etiam quorũdam culpam, vniuersus ord
inuidiam crimenque vertitur. Quodq; omni
miserrimum est hæc criminatio non in n
consistit ac defigitur; verùm vlterius se porri
ac magnum & venerandũ religionis nostræ
sterium in inuidiam trahit. Hoc illud est, q
Deus vehementer queritur: Propter vos iug
nomen meum blasphematur inter gentes. D
namus igitur tantopere barbarorum infidel
tem, & morum peruersitatem accusare, & no
aliquando agnoscamus ignauiam, qui non di
Euangelio Christi conuersemur, plusque op
in colligendo argento ponamus, quàm in acq
rendo populo Dei.

In Oratione de Pace. 3.

Esaiæ 52.
Ezech. 36
Rom. 2.

De Castitate & Abdicatione necessaria ad Eu gelizandum.

CAPVT XII.

TRia verò sunt, quæ fidei prædicationi &
tui vehementissimè officiunt, auaritia,
pudicitia, violentia: quemadmodum numero
tidem Euangelium maximè promouent, V
continentia, Abdicatio omnium, Mansuetu
Quæ, si quis velit parumper aduertere, Apo
lis & à Domino commendata, cùm prædica
Euangelio instituerentur, & ab ipsis diliger
seruata comperiet. Atque impudicitiæ quid
labes manifestè contemptum parit. Nihil e
perinde homini philosopho ita ignominiæ
dedecori est, ac more pecudis libidini profte
Et quidem in omni doctorum aut magistratu
gr

u ita res habet: at in Euangelico viro, qui vi-
totam supra humanam ac penitus cœlestem
tuit, id dedecoris dici non potest, quantum
ndat oculos, quàm reddat abiectum, & asper-
lem. Quam ob causam, vt ego sanè opinor,
unt alia grauiora crimina, nulla tamen ab
quis patribus grauius animaduersa in homi-
cclesiastico, vt qui priscos canones legerit,
tò miretur ob semel admissum stuprum, ir-
perabiliter de omni sacerdotali gradu & mi
rio Ecclesiastico depelli conuictum. Idcir-
postolus Paulus & toties & tantopere Di-
ulos Timotheum & Titum, in quibus Eccle-
nagistros informat, castitatis cuiusdam per-
e admonet. In omni castitate, inquit, & rur- *1. Tim. 5.*
Te ipsum castum custodi. Et alibi, Te ipsum
e exemplum bonorum operum, in doctrina, *Ibidem.*
tegritate, in grauitate. Vt enim nihil conté- *Tit. 2.*
n ita ingenerat præceptoris vt turpitudo i-
& sordes, ita nihil est quod magis admirabi-
reddat, atq; perfecta quædam & omni etiam
cione libera pudicitia. Admirantur, inquit, *1. Pet. 4.*
concurrentibus vobis in eandem luxuriæ
usionem. Virtutis cuiusdam cœlestis id esse
ines opinantur, quod nostri barbari, vbi for
tuentur, adeò suspiciunt, vt vix credant. Cũ
dam in vrbe in foro clericum concionantem
r cæteros audisset Curaca quispiam Indorũ,
rmonis ardorem ac vim admiratus esset, con
us ad Hispanos, quæsiuit. Quænam ratio ho-
is, & quod institutum esset? Cùm respondis-
uispiam, Hominem esse sanctum, qui salu-
ipsorum tantummodo quæreret. Perrexit
a quærere, vtrum delicijs, opibusue vacaret,

cùm esset responsum minimè isthæc ab illo q
ri, subdidit barbarus: Cur ergo non alio vt
habitu ac veste, vt genus vitæ declaret. vide
secro quàm apud illũ laborârit ordo Ecclesia
cus. Atq; vtinam solus esset. Quemadmodum
rò impudicitiæ fœditas despicabilem reddit
dicatorem, ita auaritiæ sordes faciunt odios
Atq; haud scio an quicquam aliud magis au
tium animos à verbo Dei auertat, & alienet
pietatem quæstum putant, & sicut scriptum
vitæ conuersationem compositam esse ad lu
Quam professionis Euangelicæ pestem C
stus Dominus à prædicaturis discipulis dilig
tissimè amolitur. Nolite possidere aurum,
argentum, neq; pecuniam in Zonis vestris,
peram in via, neq; duas tunicas, neq; calcian
ta, neq; virgã, dignus est operarius cibo suo.
tis accepistis, gratis date. Quàm expressè, q
diligenter, quàm etiam minutim inculcat
Cibum solum Euangelistę suo Dominus
mittit, & quidem vt prædicationis non sit ca
sed fructus. Quærite primùm Regnum Dei
iustitiam eius: & hæc omnia adijcientur vo
Sed ne ipsum quidem cibum Paulus exceller
simus Prædicator admittit, sed laborat man
suis, ne quem grauet, vt sine sumptu ponat E
gelium, & gloriæ ducit quod nemini oner
sit, cùm possit oneri esse, vt Christi Aposto
Animaduertebat optimus Architectus & sap
fabricam Euangelij magnopere quauis com
di specie etiam iusti, etiam necessarij, vel in
diri, vel certè retardari, ob eam rem eligebat
tius mori, quàm vt gloriam hãc suam, id est,
ctum Euangelij copiosum perderet. Quamo

1. Tim. 6.
Sap. 15.
Matth. 10.
Luc. 9.
Matth. 6.
1 Thes. 2.
1. Cor. 9.
2. Cor. 11.
1. Cor. 9.

omnibus Apostolis non solùm amplius labo t,sed multò etiam vberius fructificauit. In- erat re vera expoliatio hæc Euangelica ani- hominum admirabilem quandam vim amo- vt quem tuis commodis insudantem videas, tum sui,rem propriam negligentem, hunc s visceribus complectaris, tanquam syncerè aternè tua curantem. Quare cupiditatem om ,& turpe lucrum principes Apostolorum Pe & Paulus, in Ecclesiæ ministris sæpè & gra- mè detestantur: Si qua ergo plaga dolenda est ac causa, auaritia est. Quid enim non agat auri sacra fames?

1.Cor.15.

1.Pet.5.
Tit.1.

Quantum officiat Fidei violentia.

CAP. XIII.

l præter hæc incommoda,ipsa Fidei primor a ex multa nocendi licentia non mediocre num accepêre. Atque vt stirps primis initijs peruersè, & inflexè non facilè mox vitium nit,cùm creuerit, sed aut perfringi,aut na- suo errori permitti debet, ita prorsus cùm rum natio bellici apparatus potius autho- e, quam germana prædicatione magna ex e initio Christum acceperit, dubitare non amus,quin animo conceptum metum, & ser m conditionem non ingenuè in filios Dei llata per regenerationem, adhuc retineat,ac s ipsis, vbi sibi impunè licere putat, osten- Nihil enim ita fidei susceptioni aduersatur, e vis omnis, & violentia. Non enim est fides volentium, vt prouerbij loco sit illud Au- ini, cætera posse hominem etiam nolentem, lere non nisi volentem. Quamobrem man- suetudo,

Aug. tract. 16. in Ioan.

ſuetudo,& ſuauitas vel præcipuè commenda
Euangelicis viris. Omnem, inquit, oſtender
manſuetudinem ad omnes homines. Et alibi,
modeſtia corripientem eos, qui reſiſtunt ver
ti, nequando Deus det illis pœnitentiam, &
ſipiſcant. Et Iacobus Apoſtolus monet, in m
ſuetudine ſuſcipere inſitum verbum, quod
teſt ſaluare animas noſtras. Quoniam ergo
luntarium eſt ac liberum cuique obedire Eu
gelio credendo, neque fides per vim extort
liorum poteſt eſſe, quàm dæmonum, ſuauite
beneuolè ducendus eſt, non protrudendus a
tor. Hinc diuinus præceptor miſſurus ſuos a
uangelizandum exorditur, Ecce ego mitto
ſicut agnos in medio luporum. Ac vide Dom
magnificentiam, ab agnis lupi ſuperati ſunt
depoſita feritate in eundem ſe gregem adi
xerunt. Quando obſecro ferocia potentium
nis cederet? Quando orbis domaretur vi? Ta
do, tolerando, benemerendo de inimicis, v
runt Chriſti milites, non cædendo, non ter
do non minitando. Quod ſi non receperin
uangelium, quid præcipis Domine? iubebun
ignem de cœlo deſcendere? ruinæ tradent c
tatem? Neſcitis, inquit, cuius ſpiritus eſtis. Fi
hominis non venit perdere, ſed ſaluare. Qui
go? ſi non receperint vos in iſta ciuitate, ite
liam Quàm benignè? quàm dulciter? Itaque
ſponte Euangelio cedunt, verè cedunt, fidē
de concipiunt, & ore confitentur, & fixi man
& toti Dei ſunt, non partim in Deo, parti
Baal claudicantes, ſpecie & voce Chriſtian
nimo, & re infideles. Id enim conſequatur
ceſſe eſt, vbi contra naturam ſuam, co

Dor

Tit. 3.
2. Tim. 2.
Iacob. 1.
Iacob. 2.
Matth. 10.
Lucæ 9.

mini voluntatem, Fides extorquetur inui-
.

Qualis in religione Christiana magna ex parte sit natio Indorum.

CAPVT XIIII.

C mihi quidem videtur res Indorum persi-
milis antiquæ Samaritanorum historiæ, quã
4.lib.Regnorum legimus, vbi terrore ac me-
ferarum incursantiũ perculsi habitatores pe-
runt Dei sacerdotem, qui Dei legem doceret.
um venisset igitur,ait,vnus de sacerdotibus his
i captiui ducti fuerant de Samaria, habitauit
Bethel,&docebat eos,quomodo colerent Do-
num. Et mox post enumeratas superstitiones
rias illorum adiungit. Et cùm Dominum co-
rent, Dijs quoq; suis seruiebant,iuxta consue-
dinem gentium, de quibus translati fuerant
mariam,vsque in præsentem diem morem se-
untur antiquum. Non timent Dominum, ne-
e custodiunt ceremonias eius, atque iudicia &
gem,& mandatum & cętera.Postremò conclu-
t: Fuerunt igitur gentes istæ timentes Domi-
um, sed nihilominus & idolis suis seruientes.
am & filij eorum,& nepotes sicut fecerunt pa-
es sui,ita faciunt vsq; in præsentem diem.Non
ito totum nostrorum Indorum habitum,& re-
giositatem describi potuisse,vel plenius,vel e-
gantius.Et Christum colunt, & dijs suis serui-
nt:& timent Dñm,& non timent:vtrumq; enim
nfirmat scriptura diuina.Timent ore tenus,ti-
ent dũ instat Iudex,aut presbyter,timẽt deniq;
mulatoriam Christianitatis speciẽ prçeferentes:
on timent animo, non colunt seriò, neq; corde

4.Reg.17.

 credunt

credunt ad iustitiam. Quid plura? Filij, & n
tes eorum, sicut fecerunt patres sui, sic fac
vsque in præsentem diem.

Nihilominus veræ Fidei, ac salutis apud Indos
esse magnam, alienumque esse à Dei spiritu
contra sentire.

CAPVT XV.

EN nostrorum temporum Samaria: vbi C
stus habitat cum Socot Benot Babylonio
Nergel cuthæo, cum Asima, cum Nebahaz
Thartac, & Adramelech, & Anamelech, & c
buscunque alijs portentis Deorum. Vbi non
colitur cum alijs, quàm iniuriam suam, & co
meliam ferre quodammodo cogitur, Dæmo
bus consociatus, & eorum honores conso
suo cumulans. Sed non sunt ideo Samaritani
stri auersandi, non statim desperandi. Et Sa
riæ quoq; recordabitur Dominus: & erit, c
accipiat verbum Dei, & Simone relicto Phi
pum audiat, Petrum ac Ioannem prædicat
mereatur. Erit cùm dicat, Et nos credimus, c
hic est verè Saluator mundi. Omnino Sa
tanis quoque sui ipsius copiam facit Chri
& ostendit suis regiones iam albas ad mess
& laborem fœlicem pronuntiat, & fructum
piosum pollicetur in vitam æternam. Cur e
spem abijciemus? cur Iudæorum supercilio
maritanos procul abire iubebimus? ac non
gis Dominum illiusq; Apostolos imitantes Eu
gelium proferemus? & quod in toto mundo
ctificat, & crescit, & hic in terra arida, & in
aliquando tandem fructificaturum creden
Nam quæ erat sitiens, erit in fontes aquar

4. Reg. 17.
Actor. 8.
Ioan 4.
Ibidem.
Coloss. 1.
Esaiæ 35.

scissæ sunt in deserto rupes, & in flumina
erunt. Veniet, veniet prorsus tempus suum
ariæ: & qui prius in mandatis acceperant, In *Matt. 16.*
n gentium ne abieritis, & in ciuitates Sama-
norum ne intraueritis, audient postea Domi
n præcipientem: Accipietis virtutem Spiri- *Actor. 1.*
sancti superuenientis in vos; & eritis mihi te-
non solùm in Iudæa, sed in omni etiam Sa-
ria, & vsq; ad vltimum terræ. Ac mihi sanè
suasum est, neq; inde possum reuocare senten
n, & si aliquanto serius, & laboriosius, & par-
s fortasse pro initijs, tamen aliquando Spiri-
sancti benignitate, Indorum gentes fore, vt
uangelij gratia multum locupletentur, & v-
es corã Domino Sabaoth fructus ferant. Neq;
ò alias ego difficultates perpendo aut timeo,
m operariorum fidelium, & prudentium in
risto magnam inopiam cum magna profectò *2. Tim. 1.*
ia mercenariorum, & eorũ qui sua quærunt, *Philip. 2.*
n quæ Iesu Christi. Igitur si Dominus ve-
operarios miserit in messem suam, ope-
ios inquam inconfusibiles, rectè tractantes
bum veritatis, quos hæc natio hominum, non
quærere, sed se perspiciat, qui libenter filijs
esaurizent, insuper & seipsos impendere pro
imarum salute promptissimi sint, quibus a- *2. Cor. 12.*
o chari sint filij spirituales, vt non solum Euã-
lium Christi, sed ipsa quoque viscera tradere *1 Thess. 2.*
ent, qui probati à Deo ita loquantur, vt non
ærant hominibus placere, sed Deo, qui probat
rda, quorum sermo non sit in specie adulatio-
s, neque in occasione auaritiæ, deniq; qui non
am, sed Dei gloriam syncerissimè quærant: tũc
anè manipuli pleni in area Christi colligẽtur,

tunc consumpta sterilitate, lætissimæ seget
gent, & congregabuntur in vitam æternam
tientia interim opus est, & fideli ad Deum
tione, vt mittat operarios suos. Neq; leuite
& temerè pronuntiata quisquam putet: ip
experiētia locuples testis est. Sunt homines
rari illi quidem, sed sunt certè, qui exempl
comprobauerunt Indorum perniciem non
sis esse, qui nacti fideles, strenuos, ac prud
sacerdotes ac duces, sentiunt planè doctrin
uinæ vim, & vita ipsa respondent, paulatim
dem vt solent omnia, sed tamen accipiunt
& vltrò fructificant primùm quidem herba
est externum religionis cultum, deinde sp
intelligentiæ, & affectus qualiscumq;, postr
plenum frumentum in spica, hoc est Fidem
plenè per dilectionem operantem dignè
Neque enim summa incrementa exigenda
vno statim die. Quod si quæ à Catholico R
& illius senatu (pro magno Christianę religi
ardore, & studio salutis Indorum) edicta m
runt, rei fortunisque istorum bene ac sapie
prospicientia tam diligenter ac fideliter ex
tioni committantur, quā sunt necessariò pr
rata, non solū facilis, & iucunda; verùm etiā
ctuosa admodum futura esset breui Indicæ
tis administratio. Et tamen vtcumque res ha
nus se habuerit, non tam malè habet, quin m
Indorum millia Christo lucrifiant: atq; vbi
dam Heliæ ac nimij zelatores omnes Indo
gentes post Baal suum abire conqueruntur,
nes retinere Guacas suas, & suo Zupai ser
clamāt, ibi reliquit sibi Dominus plusquam
tem millia, qui non curuant genu ante Baal,

Marc. 4.

3. Reg. 19.
Rom. 11.

&

Abdias interdum est, etiam Prophetiæ dono
ulatus. Nouit Dominus qui sunt eius, omnes *2.Tim.2.*
tes seruient ei. Quæ cùm ita sint, nõ est Chri *Psal.58.*
i pectoris, sed à Christi spiritu aliení ssimi,
nines inde auocare, & à negotio gerendo de-
tari: cũ difficultates omnes quantæcũq; sint,
præcepto, & gratia superiores esse non pos-
, fructusque animarum, vt parcissimè suc-
at in tam infinita multitudine non possit non
copiosus, & merces apud Deum multò max-
.

òd etiam in præsentia labore ministrorum fru-ctus animarum sit longè maior.

CAP. XVI.

C fructum Euangelicæ prædicationis nos
quidem animarum multitudine metimur,
ut scriptum est, In vnum colligam reliquias
aël, pariter ponam illum quasi gregem in oui- *Mich.2.*
quasi pecus in medio caularũ, tumultuabũtur
multitudine hominum. Ipse tamen Dominus *Matt.21.*
cit multos esse vocatos, paucos verò electos,
ultos ad Euangelium, & nuptias inuitatos, pau *Luc.14.*
s dignos se conuiuio præbuisse. Quod sapiẽter
putans Paulus sibi quoq; ipsi timet, & non con *1.Cor.9.*
ntus tam raræ vocationis suæ gratia, corpus ad
ac castigat, & domat, ne prædicans alijs repro-
us ipse efficiatur, neq; nos hoc consilij vllo mo-
o ignorare patitur. Vt cùm antiquos patres tot *1.Cor.10.*
tantis beneficijs cumulatos videamus, & bap-
smo figuratiuo lotos, & mensa Domini spiritua
communicatos, & tamen ex tot millibus homi *Heb.4.*
um vix vnum, aut alterum bene placuisse corã
Domino, quibus iratus iurauit, si introibũt in re- *Psal.94.*
quiem

quiem meã: nos quoq; timeamus, neq; nob
sis de accepta iam gratia placeamus,& dũ a
rectionem noſtram ſcripta illa omnia intel
mus,qui nobis videmur ſtare in gratia iſta E
gelij,omnibus modis caueamus,ne inde exc
mus.Nam & ſemen recipi,& exoriri parum
deſt,quando vel ſolis iniuria, vel ſpinarum
probitate corrumpitur. Pauci ſunt re vera,
ſaluantur:neq; ſemper multiplicata gente,r
nificatur ſtatim lætitia. Sed & ſi fuerit mul
do filiorum Iſrael, vt arena maris, reliquiæ
uæ fient. Tota enim electorum ciuitas ma
quidem ipſa per ſe, ſed cùm numeroſitate fi
rum ſæculi huius comparata,exigua eſt: vt v
ſimè à ſanctis Prophetis, reliquiæ ſaluæ eſſe
cantur,veluti ex magno aliquo aceruo,aut c
oſo conuiuio. Hæc eò pertinent omnia, vt i
nis quorundam opinio refellatur, qui iuſtiti
Dei ignorantes,& ſuam volentes ſtatuere, iu
tiæ Dei non ſunt ſubiecti. Hi tùm demum m
ſem vberem,& fructum copioſum ſibi cogita
cùm ad votum ſuccedunt omnia, atq; homin
myriades lucro ſuo vix ſufficere putant: quo
vt eſt laudanda voluntas, ita corrigenda ſente
tia: ne ſi gloriam Apoſtolicam æmulentur,
primitias Euangelij, quicquid inferius eſt, a
minus amplum, ſterilitatem, & inopiam ar
trentur.Contentus certè eſſe debet operarius
in vineæ labore & fructu,Domini atque hære
voluntati ſatisfactum ſit.Sed vt lucra Euange
ca ipſa multitudine metiamur,equidem non i
telligo, cur labore, & opera miniſtrorum n
longè maior apparent fructus ſalutis Indoru
Nam vt ea afferam, quæ omnes n orunt, quæq
ipſi ca

Matt.13.
Luc.13.
Eſai.9.
Iſai.10.
Oſe.1.
Rom.9.

Electorum Civitas

causæ Indorum infestissimi confitētur, pro-
,& renascentium, & in Christo morienti-
urba non potest non esse plurima. Quot e-
infantium millia quotidie de interitu æter-
ipiuntur salutari lauacro? qui empti statim
rra teneri Christi sanguinis fœtus Deo im-
lati offeruntur. Etsi enim frequens est vbi-
infantulos recentes ab vtero extingui, ob
n causam Aristoteles scribit gentium fuisse
uetudinem, non ante nomen imponere quā
ius dies veluti iam victurum puerum re-
iaret, quòd primo dierum septenario vix
nomine dignus haberi possit, propter natu-
constantiam: tamen, vt quorundam opinio
nescio quo cœli, aërisve occulto tactu in
prope regione duobus circulis Tropicis
prehensa, multò frequentissimum est,
ns ortos pueros ante paucos dies interire, vt
usim dicere, vtra portio sit maior abeunti-
an permanentium. Quos omnes cùm sibi
istus amator paruulorum sacro sui sangui-
onte purgatos lucrifaciat, quis nō vel inte-
n hoc vniuersi laboris Indici operępretium
t? Ipsos grandiores intueamur. Illud firmū
iuinæ legis oraculum, in vltimo agone vitę,
ota causa pronuntiari: vt quem mors iustifi-
m inueniat, huic non admodum obsit vitæ
erioris iniquitas. Atque de Indorum gente
plurimorum sententia est, eorumque maxi-
qui diutius cum ijs versantur, vrgente metu
tis, plerosque sacerdotem protinus sibi vo-
, Patrem adesse obnixè petere, peccata sua
enter, & seriò confiteri, magna Fidei, & pœ-
ntiæ indicia præbere, idque cùm liceret il-
lis,

In lib. de hist. Anim.

NB. Dr Parraga
fo no dubo
vos sen-
tentia.

lis, vel ſine teſte res ſuas agere,& pro arbi
componere. Quem eorum animum cùm à
nullis audiſſem, & aliqua ex parte ipſe quo
pertus eſsē, quæſiui tamē diligētius ex alijs,
experientiores iudicabā, & minus cauſę In
affectos: & quamuis non pauci eſſent præ
inter Satrapas,& Curacas ac vetuſtiores I
rum, qui etiam tunc infidelitatis ſuæ ſigna
ferrent, tamen pleroſque, vt dixi, ita ſe com
re omnium teſtimonio comprobaui. Quæ
res magnam profectò ſalutis Indorum ſpe
cit: propterea quod certum eſſe videtur int
fidei & religionis indicium, eo tempore p
tentiam Eccleſiaſticam exoptare, quo max
veritatis & ſenſus intimi ratio haberi ſolet
pote nulla iam fictionis aut metus cauſa re
te. Quocirca narrabat Epiſcopus Popaiane
cùm ipſe iam olim in partibus Mexicanis ſi
cum alijs ſui ordinis viris verſaretur (er
nim Auguſtinianæ familiæ) vehementer ad
rari ſe ſolitum illorum Indorum fidem, qui
extremo morbo laborantes,& morti propin
à ſuis ſe portari præciperent ita vt erant dec
bentes lectulis aut quas Hamacas vocant, lo
itinere ſex aut ſeptem interdum etiam pluri
milliarijs confectis vſque ad ſacerdotem
monachum, vt fieret ſibi copia confitendi pe
ta, adeò vt in ipſa via iacentes horum non pa
patris præſentiā præſtolantes occurrerent, in
dum in ipſo itinere extinguerentur. Ac reu
credendum eſt horum non mediocrem turb
pro ſua pietate ac fide, ſalutari pœnitentia
miſſionem conſequi apud benignum Deum,
que ad vitam migrare perpetuam. Primū
qu

quibus minus naturalis talenti donatum *Luc.12.*
ijs iuxta Saluatoris ſententiam, minus re-
ndum ſit, exiguo quippe conceditur miſe- *Sap.6.*
dia. Deinde iſtorum crimina vt plurimũ,
ius generis ſunt, vt inexorabilem ſibi red-
Deum, atque in ipſo interitu vetera vlciſ-
m, cuiuſmodi ſcripturæ prædicãt maximè
ta in Spiritum ſanctũ, ex certa malitia per- *Prou.1.*
ta. Peccant enim pleriq; vel ignorãtia, vel *Hier.7.*
s infirmitate incitati, quibus ſi ebrietates, *Eſai.65.*
ortationum flagitia adimas, vix quicquã re-
m ſit. Poſtremò, neq; reſtitutionibus rei ali
neq; iniurijs, aut inimicitijs impediuntur,
obſtinatione quadam ſcelera perpetrandi,
vix auaritiæ, aut violentiæ apud eos ſenſus
ibus omnibus rebus meritò adducimur, vt
orum extrema ſalute nõ parum ſperemus,
præſertim intuentes clementiam, qui pau-
, atq; inopis oblationem licet exiguam non
mnit. Mihi verò perſuadeo, vt de iſtorum
orum confeſſione, & pœnitentia melius
am, quàm de multorum ſæculi huius po-
um ac ſapientium in extremo vitæ ſpiri-
genti apparatu, & pompa, etiam ſi ſacer-
n longo ordine cingantur, & de malè
s diuitijs magna legata Eccleſijs relin-
t. Solus ille, qui nouit omnes, ſcit vnde
es ſalui fiant. Sæpe quod altum eſt hominibus, ab
atio eſt ante Deum. Nemo igitur iudicet ali *Luc.16.*
eruum, neq; ſtulta & ignobilia mundi con-
. Itaq; vbi operariorum non cernimus vſq;
magnos ſudores pro Chriſto, non poſſumus
ſterilitatem accuſare, ſiquidem in tanta de
miniſtrorũ hos certè fructus videmus, vi-
ſuri

furi fine vlla dubitatione longè cumu'atio
modò dignitati Euangelij responderit dig
ministrorum. Neque verò pro paruo ducer
est, quod expulso Diabolo Christus regna
pro nefarijs, & impuris idolorum cultibu
clesiastica sacramenta celebrantur; quòd
ficiorum, flagitiorum, parricidiorum quo
decrescat furor, neq; audeat scelus impune
sari. Tremit Satanas se pulsum, & quantis p
viribus, agit, vt liceat redire ad pristinam
Matt. 12. iuxta Euangelium. Iccircò vacuam Christ
nistris optat, & dolens se spoliari antiqui
hæreditate, in omne selatus vertit, cui no
mille, mille nocendi artes, vt seruis Christ
suadeat vanos, & inutiles suos esse labore
torpore ac desperatione superati relinqua
sipatas Christi oues, ab immanissimo lupo
tinus trucidandas. Sed stat Dominus pro po
Matt. 12. suo, & clamat: Qui non colligit mecum, di
git, & qui non est mecum, contrà me est. A
Ioan. 4. monet, adhuc hortatur leuare oculos, & v
regiones albas ad messem: vt qui se mina
gaudeat, & qui metit.

Patientia, & labore effici, vt copiosi fructus e
agro Dominico colligantur.

CAP. XVII.

Ioan. 4. ILla verò Dñi sententia comprobantis in
esse verbum verum, quia alius est, qui sem
& alius est, qui metit, satis nos confirmare. S
solari deberet si pro diligentia seminandi
tis verbum, nó apparet illicò fidei, & chari
fructus assurgere. Fieri enim potest, vt seme
iac

ndæ præſens tempus ſit,futurum aliquando
meſſis colligendæ. Apoſtoli in Propheta-
labores introiſſe dicuntur,neque tamen,vel
:l illi ſibi fructificarunt,ſed Deo, qui nouit
rtuna tempora iuxta ſapientis ſententiam
uiq; negotio.Hominis autem afflictio mul- *Eccl. 8.*
propterea quod futura ſcire non poteſt.Sed
n & qui arat,in ſpe debet arare fructus per- *1 Cor. 9.*
ndi, & huic ſuæ ſpei, etiam ſi dilata affli- *Prouerb. 13.*
debet nihilominus patientiam & longani-
tem adhibere.Ecce agricola, ait Iacobus A- *Iacob. 5.*
lus,expectat pretioſum fructum terræ, pa-
er ferens, donec accipiat temporaneum &
inum,patientes igitur eſtote & vos, & con-
ate corda veſtra.Abraham longanimiter fe- *Heb.6.*
adeptus eſt repromiſſionem. Ac ferè omnis
ria, omnis ſermo diuinus eò maximè ten-
per patientiam ſcripturarum ſpem & con- *Rom. 15.*
ionem habeant, qui laborant quidem, ſed
rum ſuorum emolumenta non vident. Ni-
agnum,nihil gloria dignum ſine patientia
iam peractum eſt.Ipſos Romanos rerum do
s patientia maximè & tolerantia, orbis po-
;non ſolùm profanæ,verùm etiam ſacræ li- *1.Mach. 8.*
commendarunt. Neque tam fuit admirabi-
otentia in proſpera, quàm in aduerſa fortu-
nſtantia.Non videmus nos modò naſcentis
eſiæ difficultates à Chriſtianis orti,inter ſo-
Chriſtianos educati. Certè fides vbi nunc
iores altioreſque radices egit,ibi initia ha-
longè difficillima. Non igitur ſementis E-
elicæ fruges ex præſentibus tantummodo
endæ ſunt. In lege ſanè ſcriptum legimus:
ndo ingreſſi fueritis terram, & plantaueri- *Leuit. 19.*

M tis in

tis in ea ligna pomifera, auferetis præputia
poma, quæ germinant, immunda erunt v
nec edetis ex eis. Quarto autem anno omnis
ctus eorum sanctificabitur laudabilis Dom
Quinto autem anno comedetis fructus, con
gantes poma, quæ proferunt. Fortassis in te
nuper ingressi ex plantatis lignis nondum p
matura atq; esui apta decerpimus: fortassis
Indorum nondum fructus satis fame prædi
rum dignos edidit: adhuc præputia aufer
sunt: adhuc multus pristinæ infidelitatis g
est. Sed quid agimus? ita ne semper futurum
Imò verò posterorum saltem generatione
dubitat fructus diuino conspectu dignos, c
vetustatis sapore abolito, exorituros? Erunt
parentibus feliciores, quod experientia sati
cet, erunt fidei magis idonei paterna sua su
stitione minus imbuti, religioni diligenti
nutriti. Neq; video cur quisquam contra n
ominetur infausta. Natio nulla est hominum
sequentior, nulla subiectior. Ingenio nequa
duro & obtuso, imitandi quicquid viderint,
rè cupidi. In quibus potentiam & regend
thoritatem conspiciunt, nimium venerabu
dicto citius obsecundantes. His moribus I
esse præditos, quicunque vel exiliter expe
est, non ignorat. Si ergo magistros nacti sint
nuos, Christi charitate feruentes, qui bono
plo, ac sana doctrina greges sibi commissos
citè pascant, quid non sperandum est, diuin
primis, quæ non deest suis, gratia aspirante?
quoniam omnia hic aspera, omnia aduersa
santur, vel certè existimantur à multis, ostenc
labore & patientia cuncta superari, & de de
ra

atque ærumnosis initijs in lætissimos exi-
plere conuerti. Ostendam verò non tam ra-
bus,quàm exemplo Patrum,quod efficacius
iadet. Ac placet paulò fusius referre, quæ
ncto Malachia Episcopo coætaneo suo B.
ardus scribat, cùm primùm creatus est Pa-
Connereth, quæ ciuitas est in Hibernia. Cũ
isset, inquit, pro officio suo agere, tunc in-
xit homo Dei, non ad homines se, sed ad be-
destinatum. Nusquam tales expertus erat in
tacumque barbarie, nusquam repererat sic
eruos ad mores, sic ferales ad ritus, sic ad Fi-
impios, ad leges barbaros, ceruicosos ad
plinam, spurcos ad vitam. Christiani nomi-
pagani. non decimas dare, non primitias,
egitima inire coniugia, non facere confes-
s, pœnitentias nec qui peteret, nec qui da-
enitus inueniri. Ministri altaris pauci ad-
im erant, sed quid opus pluriũ, vbi ipsa pau
inter laicos propemodum otiosa vacaret?
erat quod de suis fructificarent officijs in
lo nequam. Neq; enim in Ecclesijs, aut præ-
tis vox, aut cantãtis audiebatur. Hoc statu,
oribus nemo opinor causæ Indicæ tam ini-
fit, qui nõ fœliciorem, vel potius minus in-
em prouinciã istam nostram agnoscat. Sed
amus audire, quod optimi Christi ministri
perdito populo officiũ fuerit. Quid faceret,
it, athleta Domini? aut cedendum turpiter,
ericulosè certandum. Sed qui se pastorem,
nercenarium agnoscebat, elegit stare quàm
re, paratus & animam dare pro ouibus, si o-
eret. Et quanquam omnes lupi, oues nullæ,
intrepidus in medio luporũ, omnimodis ar

In vita Malachiæ ca. 6.

gumentosus, quomodo faceret oues de lupis
nere communiter, secretò arguere, flere per
gulos, nunc asperè, nunc leniter conuenire,
ut cuiq; expedire videbat. In quibus minus
profecissent, cor contritum, & humiliatum
ferebat pro eis. Quoties noctes totas peruig
duxit, extendens manus in oratione? Et cùm
nire ad Ecclesiam nollent, per vicos, & pla
occurrebat inuitis, & circumiens ciuitatem
rebat anhelus, quem Christo acquireret. Sed
rum conatuum exitum forsitan quis expecte
bi ergo Bernardus iniurias, & difficultates
Christo multas à B. Malachia tolleratas narra
Matth. 7. adiungit: Perseuerauit pulsans, & secundū
Lucæ 11. missionem tandem aliquando pulsanti aper
est. Cessit duritia, quieuit barbaries, & do
exasperans paulatim leniri cœpit, paulatim
rectionem admittere, recipere disciplinam.
unt de medio barbaricę leges, Romanæ intro
cuntur, recipiuntur vbiq; Ecclesiasticæ con
tudines, contrariæ reijciuntur, reædificantu
silicæ, ordinatur Clerus in illis, sacramento
ritè solemnia celebrantur. Confessiones fiun
Ecclesiam conueniunt plebes, concubinatus
nestat celebritas nuptiarum. Postremò sic m
ta in melius omnia, vt hodie illi genti couen
Ose. 2. quod Dominus per Prophetam dicit, Qui
non populus meus, nunc populus meus. Ha
nus Bernardus de S. Malachia, quæ tam fusè r
tata sunt, vt in causa simili, imò longè deteri
industriam atq; operam boni militis Christi
camus, & fidei ac perseuerantiæ certissimos
vberrimos fructus contemplemur, ne nostra
simulata inertia inculti ac syluosi soli ster
nat

ra culpetur. Alterum quoq; exemplum eo-
pertinens quamuis alia ratione ex historia
probata afferamus. Is lib. 2. Anglicarum re-
refert Mellitum olim à magno Gregorio
Augustino missum, propter sæuientis regis
rias & plebis exiguum numerum pulsum
oria sede Cantuam venisse, vt cum Lauren-
Iusto coêpiscopis suis tractaret, quid facto
esset. Decretumque communi consilio sa-
esse, vt omnes in patriam redeuntes libera
nente Domino deseruirent, quàm inter re-
es fidei barbaros sine fructu residerent. Itaq;
litus & Iustus in partes Galliæ recessere. Cũ
Laurentius eos iã secuturus, ac Britanniam
cturus esset, iussit ipsa sibi nocte in Ecclesia
postolorum Petri & Pauli stratum parari: in
cùm post multas preces, & lachrymas ad Deũ
statu Ecclesiæ fusas, obdormisset, apparuit
eatissimus Apostolorum princeps, & multo
m tempore secretæ noctis flagellis arctiori-
cædens, sciscitabatur Apostolica districtio-
quare gregem, quem sibi ipse crediderat, re-
queret? An mei, inquit, oblitus es exempli, qui
paruulis Christi, quos mihi in indicium suæ
ctionis commendauerat, vincula, verbera,
ceres, afflictiones, ipsam postremò mortem
mortem crucis ab infidelibus etiam inimicis
risti ipse cum Christo coronandus pertuli?
B. Petri flagellis simul, & exhortationibus
matus, atq; eruditus Laurentius, manere de-
nit, socios ex Gallia reuocat, Regem sibi ha-
nus infestum adit, ostensis vulneribus flectit,
o lucratur, gentis totius salutem ad finem vsq;
lta cum alacritate procurat, & perseuerantiæ

Lib. 2. cap. 5. & 6.

tandem meritis impetrat. Sola nimirum eſt,
coronatur perſeuerantia. Quibus profectò
cumentis ſatis Chriſti milites admonentur
tare vſq; ad mortem, & in rebus aduerſis diu
auxilio freti, conſtanter ſperare victoriam.
ſtrum eſt pugnare pro viribus, Dei autem,
bella conterit, vincere. Dei agricultura eſt,
ædificatio eſt: & neq; qui plantat eſt aliquid,
que qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus
nuſquiſque verò ſecundùm laborem ſuum, m
cedem accipiet.

1. Cor. 3.

Ancipiti gladio grauiter pugnem, dum ſit non ferro extrorso· Horum militia nostræ non sunt carnalia, sed spiritualia:

Quod non ſolùm futuri fructus ſpes ſit; ſed præſ tis etiam ſatis magni certa documenta teneantur.

CAPVT XVIII.

ATque hæc ferè ita à me diſputata ſunt,
quam de Indorum gente ad Euangelij v
tatem perducenda, tenuiter, & anguſtè ipſe q
que ſentirem, neq; præclari alicuius fructus
his laboribus colligendi ſpem vllam certam
nerē. Quod quanquam his gentibus, quibus v
de me fauere profiteor, non ſolùm parum ho
ſtum; verùm etiam, vt quidam noſtri rectè ad
nent, prorſus iniquum, & iniurioſum eſt, atta
libenter facio, quod malim in cauſa Indorum
ſe en la modeſtus defenſor, quàm nimius lau
tor exiſtimari. Vt enim omnes nationes hæ,
magno Oceano ambiuntur, ita eſſent barba
abſurdæ, inhumanæ, ingratæ, leues, obtuſæ,
uangelio denique, & omni ſpirituali negotio
ept e, quemadmodum plerique mercenarior
calumniantur, tamen ipſa illorum teſtificat

ne e

ectum est certè hactenus, vt tot gentium ſa-
nullo modo deſperare debeamus, neque
ſalua rerum fide poſſimus. Itaque quamuis
n eſſet, quod ſumunt ſalutis Indicæ oppu-
res, tamen quod maximè volunt, minimè
unt. Ego verò ſi planè quod ſentio dicturus
immeritò prorſus in cauſa Euangelij ha-
gentium ingenium naturamque accuſari
modo dubito, atque equidem certus ſum,
ngelij introitus in has regiones is extitiſ-
quem Euangelij conditor maximè docuit,
lios illius progreſſus futuros fuiſſe, quàm
in prima, & Apoſtolica Eccleſia legimus.
ſi poſt talem noſtrorum hominum corru-
em, Chriſtum tamen colunt, & ſi quan-
agiſtrum præfectumve paulo modeſtiorem
ſunt, mirificè, & auſcultant, & colunt, &
os quauis cera molliores præbent, & quic-
præclari, atque honeſti vident, imitari
ndunt, quid Deus bone, futurum fuiſſe ar-
mur, ſi ex ipſis prædicationis exordijs ſpe-
s Euangelizantium pacem pedes conſpexiſ-
ſi ſe ſolos Chriſto, non ſua quæri, & verbis,
ous ipſis didiciſſent? Noſtræ certè minimæ
tatis Patres, qui in his Peruenſibus regioni-
nnos iam octo verſantur, & harum gen-
mores experti ſunt, tum miſſiones diutur-
nultaſque obeundo, tum eorum Parochias
riè ſuſcipiendo, tum verò ſine Parochi mu-
continenter cum his agendo, omnibus pror
odis ſe ſe fructus opinione maiores inue-
tam ſeriò teſtificantur, vt Deum inuocent
imam ſuam, ſi non ita res ſeſe habeat.
dam etiam in primis inter noſtros graues, &

 maturi

maturi viri se nusquam, neque faciliores
que meliores Euangelij segetes vidisse, scr
literis cõfirmarunt, qui tamen, cùm ex Hisp
aduentarent, vulgari, id est contraria opin
tenebantur, quam facto abundè satis peri
penitus exuerunt. Nam & ingeniosos esse
Indos, & dociles, & mansuetos, & bonoru
cerdotum amatores, & obedientes, & fastu
pumque contemptores, & quod multi minu
dunt, si semel seriò, atque ex animo, religio
virtutemque susceperint, in sententia con
tes. Quod ego vt sentiam, non difficilè addu
cùm videamus Ingarum fidei deditos, aut
carum superstitione astrictos, pro occultan
bi commissa idolorum vanitate, aut gaza re
dita, libentissimè passim occumbere, citiu
fortunas vitamque ipsam suam, quàm pat
superstitionis arcana prodere. Quis enim n
Indos flagris sæpè concisos, sæpè flammis
stos, neq; verbum tamen in his cruciatibus
tra suam sententiam protulisse? Cur ergo
bolum Christo fortiorem in se tuendo pute
Aut ad falsa, & perniciosa, quàm ad vera,
lutaria conseruanda constantiores futuras
gentes à Deo, & conditas, & redemptas? Da
certè apud Indos Apostolicos viros, reddan
se vicissim ex Indis Apostolicos fructus. A
stros, quod nescio quàm vitæ honestioris
ciem, & cupiditatis abiectionem fortè con
xerint, ita Indi accurrunt, vt passim confess
faciendæ causa remotissimi etiã veniant, tr
ta, aut octoginta leucas emensi: conciones s
ita frequentasse vidimus, vt insatiabili Dei
bi fame ferri viderentur, vnã ex alia vsq; ad
tu

& quinque eodem die adeuntes, idque om- diebus Dominicis, & festis: pœnitentiæ sa- entum perpetua quadam frequentia ita, & & reddi, qui cerneret, iubilæum, aut magnæ omadæ tempus omnino crederet. Dari sibi s pœnitentias postulant, & si minus pro vo aues imponuntur, ipsi arripiunt, lachrymis rbo dolore se cóficientes. Inuitãt alij alios enitentiam tanto ardore, vt nostri non pos- nibus satisfacere, & illorum precibus im- nis se opprimi conquerantur. In melioris proposito ita constantes, vt nonnullas fœ- is, qui sexus fragilior est, constet, neq; preci- neq; minis, neq; verò stricto cominus mu- e, & iugulo opposito peruinci potuisse, vt ribus amatoribus obsequerentur, sua omnia ter dant: Christi corpus auidissimè esuriũt, ibus conceditur, mundissimè accipiunt, & giosè conseruant, neque vltra se semel com- icatos locum crimini dare posse testantur. d secus cùm esset aliquando factum, tanta gnatione aduersus se ipsum Indum com- um scimus, vt à se strangulando tanquam im & sacrilego Domini corporis proditore vix ius temperare potuerit. Quosdam ea deuotio iuinit⁹ impleri constat, vt de rebus diuinis sa nter prorsus, & excelsè sentiant, & nonnun- m dono cœlesti futura præuideant. Immodi- a hæc, & per exaggeratioñe dicta plerique ex mabunt, aut etiam velut ficta ridebunt. Ve- n ego certa, & explorata loquor. Ac quicquid qui videntur sibi soli esse Christiani, contrà ceptent, in nationes quoque gratia Dei diffu- est, & nihil Deus discernit inter istos, & nos,

 fide

fide purificans corda eorum. Et quidem sa
bus ipsis iam victi fatentur se nihil vnquam
aut vidisse, aut de Indorum gente sperasse, a
ita, & admirantur, & Deo optimo Patri orp
rum gratias agunt: nõnulli etiam nostros se
& se socios adiungere in hac Euangelij fœl
te contendunt: plurimi contra oppugnare
gunt, quos oportebat de fratrum salute læta
coadiutoribus suis beneuolè gratulari. Quo
rò à nostris hactenus effectum est, tantum
quantum operarius quiuis Euangelij non in
lis, & imperitus efficere possit. Et ij ipsi ex
stris hanc operam nauantes saluti Indorum
ci admodum numero sunt, præ innumera
Indorum multitudine. Quibus ex rebus fa
profectò intelligi potest, quàm sint futuri
clari, atque vberes fructus, si plurimi huic
excolendo operarij ijs viribus, & industria,
decet, à Domino messis mittantur. Quamuis
tem, multas Indorum nationes Euangelio ita
se aptas existimemus, vt nunc scribimus, ac
ruenses profectò tales experti simus, tame
reliquo etiam opere modum tenebimus, ne
ita amplè de rebus Indorum dicemus, ne a
Indorum nationes, quas minus esse idoneas
ignoramus, præterijsse videamur. Nam etsi
stros Indos, quos nouimus, præcipuè spectam
cuperemus tamen si fieri posset, omnium sa
prodesse, quod scribitur. Nam ex ijs quoq
quos in extrema classe posuimus, barbaris,
mus Euangelij gratiam copiosos, & illustres
nipulos ferre. Brasilienses profectò constat, n
li barbarorum nationi ingenij feritate, & m
absurditate cedere, quos tamen societatis I
m

nè opera, ita eſſe domitos,& humanis diui
e legibus aſſuefactos,noſtrorum literis ac-
ius,vt & homines,& Chriſtiani boni ſimul
idicerint. Habet etiam nunc Fides genti-
rimitias ſuas. Habet Euangelium inter na-
s fructus omni opinione maiores. Illud ſo-
nodo orandum eſt, vt Chriſtus Dominus
os nos reddat noui teſtamenti miniſtros.
ad hæc quis tam idoneus? Atque hactenus
icationem Euangelij apud barbaros, & ſi
gna ex parte difficilem,tamen,& neceſ-
ſariam,& fructu plenam oſtendimus.
Iam quibus modis aggredienda
ſit,ſequenti diſputatione
explicandum
eſt.

DE PROCVRAND
INDORVM SALVTE,

LIBER SECVNDVS.

Difficile eſſe rationem tradere prædicandi b Euangelium.

CAPVT PRIMVM.

QVAE duæ res maximè inte ſdere videntur, annuntiati gelicæ Pacis, & intentatio gladij, eas neſcio quomodo hæc tempora non ſolùm co runt; verùm vt neceſſariò cohærentes ce ſanxerunt. Et re vera complurium barba hunc nouum orbem incolentium ingen iuſmodi eſt, vt niſi more ferarum, aliqua cogantur, vix vlla ſpes ſit, aut prorſus nul aliquando, vt humanitatem libertatemq orum Dei induant. Porrò altera ex parte ipſa veluti reclamat ſe Dei eſſe do non opus hominum, & ſuapte natura ita ram, vt qui coactam velit, nullam pot ficiat. Itaque hæc ſibi adeò repugnantia co re, & certam aliquam inire rationem, vt i gentiæ vera luce conſiſtant, & ſtudioſa c tis induſtria cohæreant, maius omnino op quàm vt noſtra diligentia, aut ingenio poſſit. Sed, qui ſimul nuptias præclaras in gelio ac verè regias apparauit, ſimul co

Epheſ. 2.

Luc. 14.

isi laceros & pannosos ac barbaros prorsus
dit, docebit pro sua diuina sapientia seruos
qua ratione neq; ad epulas admittant indig
eq; quantumuis tamen illiberales & sordi-
ntà Domini liberalitate frustrentur, etiam
esta quædam vis ac voluntaria, vt ita dicã,
ulsio afferenda sit. Huius tam difficilis ne-
in conuersione Barbarorum dux & magi-
haritas est, quæ omnia sustinet, omnia spe-
uæ non agit perperam, neque inflatur, ne-
ogitat malum, & vt semel omnia dicam,
uærit quæ sua sunt. Charitatis verò vene-
singulare cupiditas est, pessima fidei propa-
æ ac nutriendę nouerca, patrona mendacij,
ritatis magistra, comes violentiæ: quæ mam
æ seruos specie pietatis interdum induit,
irtutẽ eius funditus abnegat atque euertit.
litus igitur extirpanda est, si in ouile Chri-
r ostium cupimus introire quàm plurimos,
qui contra fecerint, Religionis Christianæ
lificandæ prętextu Christi nomini infestis-
s se hostes prębebunt, eruntque de eorum
ero, de quibus perspicuè propheta prędix-
eos qui transibant simpliciter, conuertistis
llum, causam paulò superius attulerat, Quo
contra Deum est manus eorum. Et concu-
unt agros, & violenter tulerunt & rapuerũt
os, & calumniabantur virum & domum e-
virum & hæreditatem eius. Hos alius quoq;
heta mihi compellare videtur, cùm ita ve-
ienter inuehitur: Væ qui congregat auari-
malam domui suæ, vt sit in excelso nidus
, & liberari se putat de manu mali. Cogi-
i confusionem domui tuæ, concidisti popu-
los

1. Cor. 13.

CHARITAS conuersionis magistra

Mich. 2.

Habac. 2.

los multos, & peccauit anima tua. Quia
pariete clamabit, & lignum, quòd inter
ras ædificiorum est, respondebit, & relic
sequuntur, vaticinium sanè in multis
melius oculi cernunt, quàm legunt in Pr
codice. Auaritia quidem manifesta est or
& auaritiæ causa nidus excessus amb
vnde magnus error consequitur hominu
vt putant consulentium, cùm potius, &
suis ruinam parent. Mirabile dictu est, q
tò multorum opes effugerint, atq; euan
vt ad nepotes ex tanta re vix aliquid peru
occulto Dei consilio, sed manifesto adeò
vt eas omnes copias præstigias putare h
possint. Viderint ergo hi, an ad ipsos per
quod propheta loquitur, concidisse p
multos ac domui suæ confusionem pot
gitasse, quàm splendorem & gloriam.
his alio loco dicendum est. Illud modò
mus, quod est omnium maximum, &
puum fundamentum, In hac disputation
tione prædicandi Barbaris Euangelium, C
tatem nullo modo esse audiendam, cuius
gio periclitetur Fides necesse est: Char
verò prudentē pro Magistra semper habe
quæ cùm fideliter salutem proximorum q
inter difficiles causas viam inuenit, & om
rationibus agit, vt consequatur quod
pit, & quamuis impedimenta interd
multa patiatur, fœlices tamen Deo
bene iuuante exitus sor-
tiri solet.

er Infidelitatem etiam pertinacem non licere barbaros debellare.

CAP. II.

istit verò hoc loco quæstio à multis qui-
em copiosè grauiterque tractata, sed neces-
nobis quoq; repetenda, An charitatis Chri
e sit barbaros bello domare, vt debellati
prædicationem recipiant. Illud autem pri
sit in causa barbarorum, Non esse facienda
vt veniāt bona, quod sentire blasphemiæ
interpretatur Apostolus. Bella ergo si iīni
int, suscipienda non sunt, etiam si certam
em, vel dimidio orbis allatura videantur.
obrem si nullam aliam patere viam præ-
oni inter Indos constaret, quàm belli ex-
ione non iusta, clausam potius illis Euan-
ianuam oporteret existimare, quàm vt le-
ei perfracta ad eiusdem legis obseruandæ
icationem irrumperetur. Si enim ea propo
æstione, vbi quisquam baptizandus in po-
e sit impiorum, atque infidelium constri-
, ad quem perueniri non possit, vt lauacro
erationis abluatur, nisi deceptis mentien-
stodibus, Augustinus Theologiæ decus
spondendum existimat, vt clausum om-
reputandum sit, vbi ad subueniendum a-
æternæ saluti solū per mendacium aditus
, quis non videat, quanto facilius responde
ostium fidei ferro iniusto aperiendum sit,
um potius existimare oportere? Sed quoniā
mentum hoc omni dubitatione vacat, quæ
consequentia videamus. Quæritur, An iusti
causa in barbaros sit infidelitas ipsa, quod
gelium repudient. Sed breuiter & absolu-
tè, iusta

Nota

Rom. 3.

August. lib. contra Mendacium, c. 20.

Ostium fidei nec ferro nec mendacio aperiendum.

tè, iusta causa non est infidelitas, quæ solu
habet iudicem, & vltorem. Qui incredulu
inquit, ira Dei manet super eum. Et, Qui n
dit iam iudicatus est. Et, Qui non credider
dēnabitur. Hoc ad illos sanè. Ad nos verò
Si non receperint vos, exeuntes excutite p
rem pedum vestrorū in illos. Non dixit, st
te gladios vestros in illos, iacula euibrate.
modo verò iacula aut gladium intentare p
peret, qui etiā virgam & baculum de mar
stulerat? qui non solùm inermes ad prædi
mittit, verùm etiam seminudos, discalcia
ne pera, sine argento. Neque enim ait, Ec
mitto vos lupos inter oues, sed oues poti
ter lupos. Quàm speciosi pedes Euangeli
pacem, annuntiātium bona. At, quàm terr
pedes minantium gladium, effundentiu
guinem. Et si armandi sunt milites Christ
bella Domini exercituum præliantur, sed
alijs armis, quæ Paulus magnus Dux ost
State succincti lumbos mentis vestræ in v
te, & induti loricam iustitiæ, & calceati pe
præparationem Euangelij pacis, & reliqua
enumerat. Dicet aliquis, Quid si verba no
sunt, & prosunt verbera? si pacem oblatam
diunt, bellum intentatum timent? An no
us erit vel per vim saluos facere, quàm p
miam indulgentiam perire permittere?
ista quidem, si in subditos proferantur. Inf
verò quod nobis ius subiecerit, quære: &
nies Paulum, qui de data sibi à Christo pot
gloriatur, se inde colligentem, Quid mihi
qui foris sunt, iudicare? Nónne eos, qu
sunt, Dominus iudicabit? Legamus sanct

Pa

Marginalia: Ioan. 3. Ioan. 5. Mar. 16. Matt. 10. Rom 10. Esa. 52. Nahu. 1. Ephes. 6. 2. Cor. 10. & 13. 1. Cor. 5.

Hucusque bene dicit ... verbo Dei, iam ... [illegible]

im commentarios, certam ſententiam Apo-
conſentienter docentium, Eccleſiæ ius &
on eſſe in infideles, ſed in eos tantũ, qui per
am baptiſmi ingreſſi ſunt in ouile Chriſti.
nobrem Auguſtinus in quodam ſermone
uens quoſdam Chriſtianos, qui ethnicorum
rificijs contaminauerant: De ijs, inquit, qui
ſunt, nos non iudicamus, illis blandiendum
vt credant, in vobis putredo hæc reſecanda
t mox, Nõ tollo, inquit, idola illorum, quia
habeo in illos poteſtatem, habebo autem
fuerint facti Chriſtiani. Diuinè quoq; Ber-
us Eugenium admonet libro de conſidera-
e ſecundo, Vicario Chriſti non dominatum
bem, ſed apoſtolatum conuenire. Nam prin-
s gentium dominantur eorum: at non ita e-
nter vos. Neque ante paratum ſe Paulus di-
lciſci inobedientiam ſuorum, quàm illo-
prior fuerit completa obedientia, id eſt,
ibi Auguſtinus interpretatur, non ante in
nquam agere lege fas eſt Eccleſiaſtico viro,
per Fidei obedientiam ſe ipſe Eccleſię ſpon-
bmittat. Siue ergo infideles ſint, & Chriſtum
rent, ſiue annuntiatum etiam reijciant, no-
n illos belli decernendi ius nullum eſt, nul-
neſta cauſa. Quam ſententiam ſatis autho-
e ſua confirmauit D. Thomas, cùm perſpi-
docuit, ad Eccleſiam non pertinere infideli-
m in illis punire, qui nunquam Fidem rece-
int. Et quoniam magna copia eſt eorum, qui
accuratè expoſuerunt, illud ſolum admonen-
arbitror, veniam ijs dare oportere, ſi qui
, qui zelo fortaſſis potius, quàm ſciẽtia ducti,
ſummi Pontificis nunquam ſatis commen-

Auguſt. 10. tom. ſerm. 6.

Bern 2. lib. de conſid.

2. Corint 10.

Aug. epiſt. 50. ad Bonifacium.

Thom. 2. 2. q. 12. ar. 2.

datam authoritatem amplificare pergunt,
extra septa Ecclesiæ gladium illius, & leg
ferri volunt, quod tam est absurdum, vt à
ne melius confutetur, quàm ab ipsis summ
tificibus, & Ecclesiæ Catholicæ perpetuo
atque vsu, quæ nunquam in Paganos, aut I
quod Christi Fidem respuerint, animad
neque religionis diuersitatem causam bel
interpretata est. Quando namque vel min
iurisdictionis actum Ecclesia exercuit in
les per mille quingentos annos? quando
tulit? quando bonis spoliauit? quando den
subijci nolentes coëgit, vel etiam attenta
si fortè temporalem dominatum gentiu
obtinentes, etiam temporales leges in sib
iectos infideles, Christiani Principes tu
Quod quia sine controuersia omnes sentiu
modò aliquid sentiunt, non est, quòd mor
sputatione reuocetur in dubium.

Conc. Trid. sess. 14. cap 2.

Quod quibusdam visum sit, propter crimin
tura contraria, licere nostris barbaros
debellare.

CAP. III.

QVoniam verò infidelitatis etiam perti
& positiuæ, vt loquuntur Theologi, c
sibi, viuorum, & mortuorum Iudici, puni
Christus reseruari voluit, neq; vlla Eccles
lege in rebelles animaduerti fas est, illuc
gentius discutiendum est, quod potest se
quæstionem vocari, An seposita causa Fid
id possint Barbari debellari, quod crimina
eademque atrocia perpetrant contra ius na
Itaq; vtrum possint necne cogi, vt ab idolo
abstin

neant, à nefarijs sacris, & collocutionibus, cum ipso Diabolo per quàm frequentes ha-, à concubitu masculorum, ab incestuosa pol ne sororum ac matrum, & reliquis id genus tijs? Nam facinora longum esset commemo- quomodo alij alios indicta causa enecent, potationes ac temulentias suas cruore mis- t, humanis multi carnibus pro summis deli- vescantur, alij pueros innoxios simulachris ent, alij suorum inferias aliorum sanguine gant, pleriq; potentiam ad nihil aliud, quàm ocendum, & sæuiendum, sibi datam arbitren perinde, atq; immanes feræ, quæ naturaliter u inferiores ac viribus imbecilles pecudes, æ suæ vendicant: vt idem sit apud istos do- ari, & prædari: nihil aliud subditum esse, n potentioris libidini obnoxium esse. Quan, & quàm latè patens hęc feritas barbarorum c vastissimo orbe, qui ritus portentosi, quæ m ac dominorum tyrannis, referre exactè, voluminis opus esset. Historiæ Indicę quan n multa narrant: exigua tamen est portio præ quæ res ipsa habet: verùm quod ad rem per-, certum est mores Indorum plurimorum ferinos, vt quod fabulæ canunt de quibus- facie quidem homines esse, corpore verò pisces, aut sues, aut lupos, id verum esse no- barbari suis moribus probent. Fremit ergo rorum hominum turba ac tumultuatur, cũ audiunt, aut etiam intuentur: horum se sce- m vltores æquissimos, milites putant: quic- l contra nefarios naturæ violatores ferro, e, incendijs sæuierint, gloriæ ducunt, ac tum ùm excursiones suas in barbaros laude ac

præmio,& apud Deum,& apud homines d
ſimas iactant. Neque verò huic vulgari opi
patroni defuêre. Nam vt omittam eorum
tentiam, qui penes Eccleſiam & Eccleſiæ
Rom.Pont.ius eſſe ad hæc Ethnicorum cr
plectenda ſtatuerunt, qui non tam noſtra
Apoſtolica voce iam dudum exploſi ſunt
de inceſtuoſo flagitio Corinthij illius(qu
tra naturæ leges pugnare quis neſciat?) ſu
eſt,Chriſtianos acriter obiurgans,eorum
ris ſunt,nempè Paganorum ſimilia crimin
nihil pertinere teſtatus eſt. Illi porrò pr
lius aliquid afferre ſibi videntur, qui huiu
ius ad vindicanda naturæ contraria ſceler
Eccleſiaſticum,ſed naturale eſſe volunt pe
timum quemque principem, qui poſſit
beat in Remp.perditis legibus ac moribu
tutam,ſi verbo audiens non fuerit,ferro de
re,& belli iure ſubiectis iuſtas leges imp
Quod ſi ab ijs quæras,cùm multi principe
entes,& probi,vel ſint,vel ſibi eſſe videãt
potiſſimum hoc opus delegandum ſit, r
dent,in hac re vt in cæteris natura commu
primo occupanti locum cedere. Ipſo erg
naturæ barbaros iſtos poſſe ab Hiſpanis de
ri,quibus per Rom.Pont. prouincia hæc d
data ſit,quiq; victricia ſigna primi vltra H
lis columnas extulerint,&ad immenſa ter
ſpatia omni antiquitati hactenus ignota p
xerint. Neq; mirũ eſſe ſi fortunis ſuis exci
Indi,cùm potuerint propter ſua mala mer
iam vita ſpoliari iuſtiſſimè. Et quoniam q
dam dicere aliquid videntur, & magnoper
populari ſententia iſtorum conſentit orati

1.Cor. 5.

ausa argumenta afferant, recitemus necesse
-istotelis, inquiunt, sententia est, qui in li- *Primum.*
politicis ita scripsit: Quod potest mẽte pro- *Aristo. 1.*
re, natura imperat, & dominatur: quod au- *Pol. cap. 1.*
otest corpore hoc facere, paret natura, &
:. Et mox, Barbari quod natura dominetur,
habent: quamobrem aiunt Poëtæ Græcos
ris dominari oportere, quod idem natura
rbarus, & seruus. Cùm ergo barbari isti no-
ipra modum barbari ac ferini reperti sint,
e mentem habeant ad se, & sua regenda ido-
,natura ipsa comparatũ est, vt illis subsint
reant, qui dominari rectè possunt, atq; eos
dũ naturę leges conuenienter regere. Quod
ugnent, debellari posse iustè idem author
nat. Bellica, inquit, vi vti oportet contrà be- *1. Poli. cap*
& contra eos homines, qui ad parendum na-
it, nec volunt parere: quia natura id bellum
m existat. Alibi quoque Philosophus suam
sententiam de iusto bello in barbaros am-
s explicat ita scribens. Neq; exercitatio re- *Lib. 7. Pol. c.*
bellicarum ob id est meditanda, vt in serui- *14.*
n adigant immerentes. Sed primùm ne ipsi
seruire compellantur. Deinde vt imperium
rant gratia vtilitatis subiectorum, non ante
ia dominationem. Tertiò vt eis dominẽtur,
seruire sunt digni. Hæc ille. Atq; huc pertine
dètur aliqua ex parte Romanorum historia, *August. 5 de*
ꝙ æqui, & boni obseruantes forent, omnium *Ciu. cap 12.*
ti existimantur, diuino ita decernente consi- *S. Thom. de*
quorum imperium à sanctis Patribus lauda- *Reg. Prin. c.*
legimus, & quod est amplius in ipsis diuinis *4. 5. 6.*
is. At infinitis partibus præstant Christiani *1 Mach. 8.*
baris, quàm olim Romani cæteris. Secundum *Secundum.*
 sit, Fi-

ſit, Filij Iſraël ob idolatriam atq; alia ſcele
bellarunt Amorrhæos, & reliquas gentes,
ſcriptura meminit, vt libri Ioſue, & Sapien
pioſè docent. Cur ergo nō liceat Chriſtiani
Dei cultoribus iniurias illius vlciſci, & ad
vnius Creatoris cultum idololatras reu
Quam rationem Cypriani confirmat autho
ſi ante aduētum Chriſti, inquit ille, circa
colendum, & idola ſpernenda, hæc præcep
nata ſunt, quanto magis poſt aduentum C
& cætera? Præterea, ſi in lege naturæ viuere
mines, quando nulla erant regna diuiſa, no
Reſp. collocata, liceret ſapienti, & prob
improbum à malefactis cōpeſcere, vel verb
vi, liceret de pertinace pœnas ſumere; niſi
mus naturam adeò ſui oblitam, vt nullum c
tuerit naturaliter ſuarum legum iudicium
potentiam ad dominandum detulerit. Igi
eundem modum Reip. bene inſtitutæ barb
& illeges fas erit ad rationis iura compelle
lioqui immaniſſima ſcelera naturaliter, &
& inemendata, imò ne emendabilia quiden
maneāt neceſſe eſt, quo nihil videtur abſu
Adde quòd ſi pueri, vel homines ſtupidi &
mentes Remp. aliquam gubernarent, idq; c
gni detrimento ſubditorum, liceret profec
cinis Principibus lege charitatis, & iure na
ſi non poſſent aliter perditā illorum admin
tionem emendare, armis & vi, magiſtratus
pulum cogere, vt aut ſibi Principem crea
doneū, aut ſi ne id quidem effici poſſit, Re
ſius adminiſtrationē ſuſcipere per ſeipſos
tum licet reclamantibus illis. Atqui natio
rum minus habet, vel æquitatis, vel prud

Cyprian. lib. de Exhort. ad Martyr. cap. 5. 25 q. 1. c. Si audieris.

Tertium.

Quartum.

&

licij, quàm pueri, & semiinsani. Quid ergo
tur si vel ab inuitis pro ipsorum salute, &
ripitur principatus? Postremò innocentem
uria, & cæde defendere quiuis potest, atq;
s sit, aggressorem mulctare fortunis, & vita
Manifestum verò est inter istos innumera-
nnocentium cædes perpetrari, cùm & ob-
uosq; capiunt, & trucidant, & in suos quoq;
niter sæuiunt, pueros, fœminas, & misera-
enus neci dantes, adeò vt cruore humano
li cuiusdam instar permulta loca redunda-
aperta sint, quorum testis locuples esse po-
exicana prouincia. Quamobrem non lice-
i, sed etiam quàm maximè expedire barba-
insanientes bello domare, rationi consen-
m apparet. Hæc potissimum sunt, quæ pro
belli Indici afferri à nonnullis solent.

Quintam

nfutatio superioris sententiæ. CAP. IV.

rùm si partium studijs sepositis, quæ tan-
uam nebulæ quædam crassæ veritatis lu-
bscondere solent, lex ipsa æterna consula-
on dubium est, quin purissimis radijs om-
hanc caliginem, quæ nobis offunditur, de-
ra sit, dilucidè ostendens, æquè esse iniquũ,
non iusta fiant, vel quæ iusta sunt, non iustè.
Iustè quod iustum est exequeris, ait diuinus
lator: quam rem præclarè explicat Diony-
Magnus, & diuinæ, & humanæ sapientiæ pó-
or. Infideles sanè, idololatras, masculorum
ubitores, incestuosos, sine fœdere, sine mise
dia, parentibus non obedientes, ingratos,
stos, & quibusuis alijs nominibus verè no-
s coerceri, mulctari fortunis, atq; ipso capi-
ecti, iustitia, & æquitate plenum est, quis hoc

Deut. 16.
Diony epist. 8 ad Demophilum.
Rom. 2.

neget? Verùm à quo, & qua authoritate, id
quæritur. Neque enim quia tu peccasti, id
mihi statim de te pœnas sumere fas est, n
ius ego in te habeam, & causam tuam legi
transigam. Neque verò si Resp. aliqua p
leges condendo flagitiosas, & turpes, aut si
bus perditis princeps ac Magistratus labefa
tur, continuò ius erit Reipub. vicinæ, aut pr
pi leges ferre meliores, inuitos cõpellere,
cipiant, & seruent, non obsequentes ferro a
di, repugnantes bonis, & vita exuere. Eten
tantum licentiæ Reip. in Remp. tribuas,
aliud agas, quàm vt breui vniuersum terr
orbẽ perturbes, & discordia, ac cædibus im
Melius, melius omnino diuina, incommuta
atq; æterna lex sanxit, nullius vnquam em
da sapientia, aut temeritate violanda, vt id
principi in principem, Reip. in Remp. sit,
attinet ad leges ferendas, & scelera proflig
quod est ciui in ciuem, priuato viro in pri
Vbi illud solum interesse volunt clarissima
nia, quæ totam hanc rem copiosissimè, & di
dissimè prosecuta sunt, vt non modò fas sit
se defendere contra aggredientis iniurias,
etiã priuato licet, vt vim repellat vi, verũ
iã acceptas propria authoritate vindicare
quod priuato nequaquam licet, id ita do
ratione clarissima, quod ciuis ac priuatus h
apud quem expostulet, vbi repetat, à quo
riæ recompensationem meritò expectet,
cum Magistratum: at Resp. contra Remp.
ram nullum habet, quod adeat, commune
nal; ac nisi ipsa propria autoritate vlciscatu
iurias, futurum sit, vt rebus omnibus læsa

nullo modo queat. Quæ cùm ita se habere tũ
sa naturæ luce veluti in aperta lege notas-
tum perpetuo ab ipso mũdi exordio decur-
omnibus mortalibus seruata, quotquot iu-
qualemcunque prætextum bello gerendo
errent, animaduerterent, sapientes omnes
stri, & externi eam solam causam bello ag-
iendo æquam, & iustam statuerunt, ad resar-
da dãna, & iniurias vindicandas, vel suas, vel
um, id est ciuium, aut sociorum, aut eorum
n, qui iniquè læsi ipsorum opem imploras-
Præter hác causam acceptæ iniuriæ, aut vio-
iuris gentium, nullam nostri maiores iustam
uerunt, neq; gloriæ quærendæ, neq; cumu-
arum opum, neq; amplificandi dominatus,
ue verò religionis propagandæ. Quotquot
non læsi arma sumpserũt, eos prædones po-
, quã milites vocitandos censuerunt. D. quidẽ
gustinus suo ipse ingenio, acerrimus quæstio
obscurarum indagator, in hac verò etiam
nichæorum calumnijs, & Ethnicorum contra
emChristianam opprobrijs excitatus, sæpe ac
genter totum hoc de bello gerendo negotiũ
tàns, illud vbique constituit, causam iustam
li solam esse iniuriæ dépellẽdæ necessitatem.
quodam loco, bella, inquit, iusta definiri so-
t, quæ vlciscuntur iniurias. Ambrosius quoq;
le fortitudine in lib. offic. disputaret, ita scri
, Non se ipsam committit sibi, alioqui forti-
lo sine iustitia iniquitatis materia est, quo e-
n validior est, eo prõptior est, vt inferiorem
rimat, cùm in ipsis rebus bellicis, iusta bella
iniusta sint, spectandum putetur. Nunquam

Aug. lib. 6. Quæst in Iosue. c. 10.

Amb. lib. 1. offi. cap. 25.

 Dauid

Dauid nisi lacessitus bellum intulit. Vides q
bellum Ambrosius iustum definiat. Illud p
quo exẽplo Dauid non nisi lacessitus prince
ma induit. Hos Isidorus secutus bellum iu
definit, quod ex edicto geritur de rebus repe
dis, aut propulsandorũ hominum causa. De
bellum gerere necessitatis est. Quod etiã Tu
vidit, cũ in tertio de Rep. lib. vt idem Augu
fert (nam ad nos non peruenit opus illud pra
rũ) definiuit nullum ab optima ciuitate bel
suscipi solere, nisi aut pro Fide, aut pro salut
dem intelligens initum cum socijs fœdus, sa
ipsum Reip. contra oppugnantes statum. Et
nè quotquot in diuinis literis à sanctis viris
la suscepta referũtur, qui ob id laudantur, q
fuerint fortes in bello, quòd castra verterin
terorũ, à primo illo quòd magnus Patriarch
braham pro fratris salute gessit vsq; ad extr
Machabæorum gesta pro patria, lege, & libe
te, semper mentio est acceptæ prius iniuriæ
magis non recusata cũ esset opus, quã quæsit
non esset, appareat, excepto quòd diuina aut
tate quædam interdum peracta sunt, quæ no
manis auspicijs, sed cœlesti præcepto adscrib
da sunt. Sed vt vetera omittamus, Ecclesiæ ca
licæ, quæ firmamentum est veritatis, sensum
que vsũ tenemus apertè, quę per mille quad
gentos annos nunquã in barbaros, aut paga
nihil nos aliâs lędentes, arma, vel ipsa sum
vel suis consuluit, cũ essent potentissimi ac r
giosissimi Principes, atq; constaret externos
ni scelere obstrictos. Scit enim fidelis popu
Dei Christũ interpellatum à quodam, respon
se, O homo quis me constituit iudicẽ inter

Isidor. lib. 18. etym. c. Gratia. Caus. 23. q. 1. 2. & 3. August ad Bonifacium. August. lib. 22. de Ciu. cap. 6.

Heb. 11.

Gen. 14.

Luc 12.

gati nationis Indorum rebus suis compo-
is vltro accerserent nostros, haberet fortas-
iquid rationis eiusmodi introducta pote-
eges ferendi, emẽdandi, puniendi. At nunc
stissimè ferũt causæ suæ nõ vocatos iudices,
oneos disceptatores, qui nõ solũ leges, & ius
it inuitis, verùm iam olim admissa feroci-
indicent. An sapimus nos plus quàm maio-
ostri? An Fidei zelo vehementius ardemus?
nino verum est, quod sanctissimus Gregori-
hac re scripsit, Qui Fidem asperitatibus
agare volunt, suas magis quàm Dei causas
antur attendere. Interim quis illud non vi-
, quàm implacabile isto modo Christiani
inis odium apud barbaros excitetur? quàm
e, & immedicabile scandalum? Tota ista res
it in obstinatam quandam inuidiam, & odi-
idei, & certam perniciem hominum. Neq;
scandalum istud separabile est vllo modo
ac causa, aut in ijs numerandum, quæ non da
d accepta dicuntur. Christus quod non de-
tributum soluit, ne scandalizet; nos nullo
lo debitas terras, si spoliemus, vexemus, præ-
ur, nullum ne iustum timebimus scandalũ?
ipsa satis clamat per se. Neque enim ea ex-
la hactenus vidimus, quæ licentiæ, & furori
itari fræna laxanda persuadeant. Et quod ca-
est, Catholicorum nostrorum Principum le-
longè aliter faciendum esse edicunt, quibus
dire par est. Quamobrẽ præclarissima & sui
inis & nostri temporis lumina, quæ in causã
orum propriè inciderunt, eiusmodi belli suf
iendi consilium, idq; iuris grauissimè cùm
putationibus suis, tum etiam scriptis de indu
stria

Greg. lib. 11. Regist. ca. 15. dist. 45. cap. qui sincera, idẽ lib. 1. epis. 45.

Matth. 16.

Caiet. 2. 2. q 66. ar 8. Victoria

ſtria libris improbarunt. Quorum ſententia
dudum apud omnes obtinuit, Salmantino &
plutenſi illuſtribus gymnaſijs damnãtibus
audio, atque explodentibus ſcriptum cuiuſ
librũ contra cauſam Indorum, atque ipſo C
lici Regis ſenatu longè aliam rationem in e
ditionibus Indicis præcipiente, cuius æqu
opportunè exponemus, ſi prius obiection
ſupra propoſitis reſponderimus.

Rel. de Indis. & De bello nu. 23 24. & 40

Soto in 4. d. 5. q. 1. artic. 10 & lib 4 de iuſ & iur. q. 2. ar. 2.

Reſponſio ad obiectiones pro expugnatione Ba rorum.

Anton Cordub. Minorita 1 pa. quæſtionarij q 57.

CAPVT V.

Couar. 2. p. relec Regul. Pecca. §. 10.

Ad primam obiect.

AC primùm quid ſibi voluerit Philoſo
barbaros natura ſeruos aſſerens, non eſ
ſcurum cernere, ſi paulò altius illius diſpu
repetatur. Sentit & quidem ſapienter, in Re
ne conſtituta, natura ipſa docente, alios de
dominari, alios parere, ſapientes & viros i
rare, imperitos & fœminas obedire, quod p
ctò veriſſimum eſt. Hinc colligit Græcos n
comparatos eſſe ad imperandum, quod eſſe
pientiores, barbaros, vtpote rudes & impe
ad ſeruiendum. Quid obſecro verius quàm
& maturos præeſſe natura, adoleſcentes ob
perare, fœminas virorum, pueros maioru
bitrio naturaliter regi? Iam qui velit colli
ex his, à barbaris imperiũ quod iam habent
pere licere, eadẽ ratione conficiet, à fœmin
adoleſcente, vbi regnat, poſſe per vim exto
ri dominatum, itemq; à rege imperito regn
& à præſule indocto pontificatum: quod o
bus, & diuinis, & humanis legibus, quàm re
net, nemo non videat. Aliud eſt enim quid

m sit ex ratione ac secundùm naturam: a-
quid si fiat,infectum fieri nequeat. Iure er-
pientiores, & elegantiores regnant: sed re
mperitus,& barbarus si regnet, non ius,sed
ia est,de regno hūc pellere. Alioqui rapinæ
di res mortaliū omnes expositas esse opor-
. Quod ex eodem Philosopho adiunctum
e iusto bello in barbaros, qui seruire recu-
, obscurius profectò est, & quod suspicio-
non exiguam parit, illa non tam ex philo-
ica ratione quàm ex populari quadam opi-
e profecta esse. Intelligi tamen potest, si in
quoque re Aristotelis autoritas magnoperè
eruanda est,in eos barbaros seruire nolen-
ellum iustum decernere,qui Remp. nullam
ent propriā,neq; Magistratus neq; leges,sed
ferarū incertis,& sedibus,& legibus vagan
uales & fuisse olim,& esse hodie quā pluri-
notissimum est. Bellum autē in hos non om
lla cædis,& seruitutis licētia cogitari debet,
noderata quædam vis,quatenus humanè, &
bestialiter prorsus viuere persuadeantur.
d si Alexandri, vt quidam ferunt, poten-
electatus, signa Macedonica in orbem vni-
um proferri voluit,nobis non admodum cu
lum est, quid ille adulatoriè magis quàm
losophicè scripserit. Quanquam non diuersa
stris sapiens, in Rhetorica ad Alexandrum, *Aristot in Rhet. ad Alex. c. vlt.*
ipiendum bellum esse constituit in eos qui
np. & eius siue amicos, siue socios iniuria
lare moliuntur. De Romanis parum ad rem
tinent,quæ afferuntur. Etsi enim laudari so-
, neque fortassis immeritò quod legibus æ-
oribus subditos gubernarint, fœdera, & so-
cietates

cietates fideliſſimè cuſtodierint; tamen r
vſurpaſſe tyrannicè ne ipſi quidem diffite
ita non nemo dixit,

Non ius arma dedit: potius ius arma dedêr

August. à S. Auguſtino illorum imperia vocantur h
rifica latrocinia. Neque tamen, ſi me non
memoria, eorum hiſtorici celebriores bel
ſta narrare ſolent, niſi quæ aut pro ſalute, au
Ad ſecundã obiect. Fide, vt eorum dixit egregius autor, ſuſcep
deri velint. Nam quod de expugnatis Ch
næis per Iſraelitas affertur, multò robuſtiu
ſtram confirmat ſententiam. Nam cùm ſan
ſcripturarum tractatores in eam quæſtione
cidunt, diligenter cauſas iuſti belli exponu
August. lib. 6 Quæſ q. 10. in Ioſue. vnam quidem potiſſimam Auguſtinus redd
lud genus belli iuſtum aſſerens, quod Deu
perat, qui nouit, quid cuiq; fieri debeat, in
bello dux ipſe, aut populus non tam autor, q
miniſter iudicandus eſt. Vt ergo præcipiẽti
necem filij innocentis, religioſè paruit Abr
vtpote vitæ omnium Domino, ita quoq; ve
ſue filius Naue, vel quicunq; alius ſenten
Dei in populos reos exequi debuit, & iudi
dominatori omnium manus adminiſtras pr
re: neq; tamen ob id liceat vel patri in filium
August. li. 44 quæſt. q. 4. ſuper Num. c. 20. Et ſer. 105. de tempore. Caßianus collat. 5. cap. 24. principi in externum populum quantumui
pium, gladium ſtringere. Adde quod ijdem
ſcriptores humanas rationes adiungunt, qu
ex iure gentium bella Hebræorum contra A
rhæos & cæteros Paleſtinos non iniquè geſt
clarent. Eas modò perſequi longum eſſet, &
ſtituto non neceſſarium. Illud modò agimus
fiat perſpicuum ſanctos Patres nullo modo
ſtimaſſe vel idololatriam, vel quæuis alia co
n

ram piacula causam idoneam extitisse, vt
ɔco suo pellerentur illæ gentes, vastarentur
ab Hebræis, siquidem tam solicitè causas a-
exquirunt. Et reuera eadem sunt vel minus
ia nostrorum barbarorum crimina, quàm
illorum scriptura commemorat. Ita enim
is loquitur liber Sapientiæ. Illos enim anti-
s inhabitatores terræ sanctæ tuæ, quos ex-
uisti, quia odibilia tibi opera faciebant, per
icamina & sacrificia iniusta, & filiorum suo
necatores sine misericordia, & comestores
erum hominum, & deuoratores sanguinis à
io sacramento tuo, & autores parentes ani-
um inauxiliatarum perdere voluisti per ma
parētum nostrorum, & reliqua. Non opinor
ibiliora obijci Indis, ijs quoque, quos Cary
ocant, qui sunt omnium truculētissimi. Ob
ɔtè paulo inferius diuinam autoritatem exi-
llarum gentium interponens, subdit per in-
ogationem: Quis enim imputabit tibi, si pe-
int nationes quas tu fecisti? Non enim alius
Deus quàm tu, cui cura est de omnibus, vt
ndas, quia non iniustè iudicas iudiciū. Hoc
ıon inuadis aliena, neq; vsurpas iniquè iudi-
, si gentes impias cogis commeritas pœnas
um scelerū dare. Cypriani verò ineptè pro-
ır autoritas, cuius longè alius sensus est. Sū-
iens enim illo opere causam Martyrij agere,
ōrum cultum vult adeò Christiano viro exe
idum, vt quiduis potius perpetiatur, quā id
ietatis admittat. Quod vt confirmet, admo-
quā fuerit quōdā infestus Deus Idololatriæ,
b id cæde grassari in exteros suis iusserit, quā
rgo tempore gratiæ reuelatæ amplius amare
debet

Cap. 12. Sap.

Sap. 12.

Cypria. c. 5. de Exhor. Ad Mar.

debet fidelis ob fugiendum idolorũ cultum
guinem quoque proprium fundere? Ita e
concludit, si ante Christi aduentum circa
colẽdum & idola spernenda hæc præcepta fe
ta sunt, quanto magis post aduentum Christi
uanda sunt, cùm ille veniens non verbis tan
nos hortatus sit, sed & factis, post omnes ini
as & contumelias passus quoque & crucifi
vt nos pati & mori exemplo suo doceret.
Cyprianus. At verò quod de lege naturæ aff
batur, militat potius pro causa Indorum. Ne
enim iure Naturæ priuatus de priuato pœn
mere posset, neq; vim aliquam coërcendi h
ret, cùm sint omnes homines natura pares. Q
niam verò mores institui rectè non poteran
que Societas in officio contineri, placuit o
bus publicam potestatem creare, in quã iu
quisque transferret, quæ proinde & leges c
re, & supplicio afficere peccantes autoritat
tius multitudinis in se transfusa posset. Qu
Magistratus, aut Resp. barbarorum suo mu
non facit satis, habet iudicem Deum, non R
aut principem aliquem externum. Alioqui
grauissima peccent interdum Principes, au
gistratus nostri, licebit, vel Gallo, vel Italo
Anglo, Hispaniensis Reip. peccata castigar
ius dicere, vt vicissim inter se Principes ha
toritate fungantur. Hoc neque ineptius, n
rebus humanis exitialius dici quicquam p
Neque verò vbi subditorum consentit vo
tas, præsidentium stoliditas, atque insipi
potest per vim compesci. Itaque si Principe
barorum iniquè ac tyrannicè tractarẽt suos
sent innocentes per vim (si secus nõ esset lo

Ad tertiam obiect.

ꝛrum ſcelere, & iniuria eripi. Sin autē cor-
ꝛ morum ea eſt, quam ipſi quoque ſubditi
ter ſequuntur, non poſſunt ab extraneis cō-
ad virtutem. Neque eſt eadem ratio in pue-
amentibus Remp. adminiſtrantibus. Natu-
ſt enim, vt pueri non dominentur in viros,
uer etiam ſi ſit omnium hæres, nihil à ſer-
ferat, teſte Paulo, ac multo minus inſanis
ntis compotes iuris aliquid eſſe poteſt, quē
dum, neque belluæ in hominem. At bar-
ſti, & imperantes, & ſeruientes æquè vel ſa-
es, vel inſipientes ſunt. Quare ſi ligna ſyl-
a, vt eſt in antiqua parabola, Rhamnum ſi-
etermiſſa oliua, ficu, & vite Regem creant,
mirum ſi illius incendio concrementur?
enim in ſumma intereſt, quod barbarus
atura, ſed ſtudio, & moribus talis eſt; puer,
ens non ſtudio, ſed natura. Quamobrem
arbari peccant, non eſt cuiuſuis animad-
re.

Ad quartam obiect.

Gal. 4.

Iudic. 9.

bello propter defenſionem innocentium, qui à barbaris trucidantur.

CAP. VI.

ine huius de bello diſputationis non præ-
bo ſententiam illuſtrium Theologorum,
fenſionem innocentium, iuſtum titulum
Indico poſſe prætendi ſignificant. Aiunt, ſi
s ſint adeò tyrannici legeſq́;, vt innocentes
n trucidentur, quod Carybes faciunt, vt eis
ntur, dijſq́; ſuis immolent, tunc ſanè tēpo-
ere noſtris, & cuiuis Principi eiuſmodi in
s homines à cæde tyrannica eripere, ac ſi
it, ferro decernere, & barbaros ab ea imma-

Ad quintam obiect.

nitate reuocare. Cuius documenti mani
esse rationem quod fas sit homini priuat
centem de alterius nece, etiam cum inuas
de, si op⁹ sit, eripere, multò ergo melius id
licebit in Remp. alteram. Vnicuiq; enim m
se Deum de proximo suo. Et rursus, Erue e
ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad
tum, liberare ne cesses. Addunt præterea n
stare rationi iam dictæ, si ipsi, qui occid
sponte patiantur, & seipsos offerant nec
etiam à nostris liberari inde quàm max
nuant. Neque enim esse dominos vitæ
planè quamuis libens patris irati mucron
supponeret iugulum, liceret nihilomi
inuitum à cæde eripere. Hæc illi differun
bus equidem nullo modo contradixero, c
am pro fide iustè suscipi bellum, fidem ve
uandam ei qui læsus à potentiore, ad nost
lia confugit. Innocẽtis verò defensionem
te præsertim, etiam si ipse taceat, natura i
mante, cuiuis valenti opem ferre, comm
esse etiam atque etiam omnes quantum p
sentient. Itaq; efficitur, iusti belli causam
barbaros homicidas, defensionem inno
esse. Verùm hæc quamuis disputata subtil
tamen conferantur ad rem parum accom
ta inueniuntur. Cùm enim defensio ista c
nimo lędentis damno adhibenda est, vn
dominio spoliari barbari possunt aut vit
sunt terrore aut subiectione aliqua con
tum verò nullius est rationis eos velle de
re, quorum grauiorem perpetres cædem. C
verò copiosissimè, bello Indico plures in
partibus absumi quàm vlla barbarorum

Eccl. 17.
Prou. 24.

Quare si moraliter loquendum est, vix po-
vel potius nunquam omnino poterit susce
lli aduersus Indos causa iusta in defensio-
ocentium collocari. Etenim quod & su-
monui, & sæpe repetendum est, vastatio-
ananæorum & terræ Palæstinæ occupatæ
hanc commemorant sanctiPatres causam,
rofectò sacræ literæ manifestè doceant
ies illas omni scelere contaminatas, neque
à plurimo innocentium sanguine tem-
e. In libro Sapientiæ legimus ad hunc
m: Aut enim filios suos sacrificantes, aut
ra sacrificia facientes, aut insaniæ plenas
ıs habentes, neque vitam, neque nuptias
ıs iam custodiunt, sed alius alium per inui
occidit, aut adulterans contristat, & omnia
ixta sunt, sanguis, homicidium, furtum,
o, corruptio, & infidelitas, turbatio, & per
ı, tumultus bonorum, Dei immemoratio,
rum coinquinatio, natiuitatis immutatio,
natio mœchiæ, & impudicitiæ. Infando-
ıim idolorum cultura, omnis mali causa
initium, & finis. Atque hæc quidem sunt
era gentium, quæ Dei populum didicisse
ım consortio Propheta dolenter memi-
ommixti, inquit, sunt inter gentes, & didi-
opera eorum, & seruierunt sculptilibus
, & factum est eis in scandalum. Et immo-
nt filios suos, & filias suas dæmonijs, & ef-
ınt sanguinem innocentem, sanguinem fi-
ı suorum, & filiarum suarum, quas sacrifi-
ınt sculptilibus Chanaan. Quæ eò fusius cō
rata sunt, quò minus nostrorū barbarorū
fœdos, & sanguinarios miremur, cùm

Sap. 14.

Psal. 105.

ſciamus familiare id fuiſſe perpetuò
idolorum culturæ,quę,vt Sapiens dixit,o
malorum cauſa eſt, & initium, & finis. Ita
intelligemus eas omnes,quæ à nonnullis
ſus Indos cauſæ prætexuntur, non defuiſ
quis iuſtis ſub lege aut etiam ſub Euangel
tibus,contra ſui temporis infideles, & b
nationes:ſed nequaquam tamen eas ſatis e
ſtimaſſe,vt bello infeſtandas arbitrarent

Quod omnia iam dicta dę bello aduerſus In
ſolùm diuina:ſed etiam regia lege firmen

Capvt VII.

HAud parum perfectum eſt,quòd omn
cauſas aduerſus barbaros,quæ noſtru
los ingreſſum antecedunt, remouimus,
gari errore profligato putantiũ beneficij
nendum eſſe,quod barbaris pro agris,&
te prærepta, Fidem Ieſu Chriſti, & vitam
nibus dignam reddamus;quorundam etia
ſapere volentium,quàm par ſit,ſententia
cuè refellatur,qui noſtris ad illorum ſcel
compeſcenda, vel etiam plectenda ius f
quod ſummæ potius iniurię tribuendum
undè,vt opinor,apparuit. Hinc iam conſ
eſſe videbatur,vt exponeremus,quid illis
dum ſit,qui eiuſmodi expeditiones in In
cuti,fortunis potiti, & opera ac ſeruitute
rorum iure belli abuſi ſunt, quorum ſupe
ſunt hodie quoq; non pauci. An potuerint
ſari ignorantia?an ſint reſtitutioni obnox
nibus modis tum ipſi,tum res ipſorum,a
cunq; tandem deuolutæ ſint? Et quid reme
dem in tanta perturbatione afferri queat.

nquam est difficilis,& periculosa censura,
alio loco, si Deus annuerit, dicetur oppor-
unc vniuersè, ius, & iniuriam indicendi
actamus: atq; illud tanquã totius actæ cau-
amentum adijcimus, quòd cùm in omni-
nis Indiarum tam multa prælia cõmissa
tot nationes subactæ; nullum tamen genus
m seruituti subiecit regia lex, quin poti-
s omnes, & liberos esse, & suis rebus libe-
eclarauit, grauissimis pœnis propositis
veluti iure belli captos, sibi manciparet.
rò in omnibus expeditionibus, quæ fiũt,
læve sunt, siue ad nouas gentes quęrendas,
iam quæsitas peruestigandas, inuiolabili
icitum est, vt neq; nostri milites aggredi-
on lacessiti ad vexandos, cædendóiue bar
eq; illos vndecumque captos seruire co-
ua vna lege plenissimè demõstratur, nul-
lli ius nostris ex quantauis Indorum bar-
& inhumanitate concedi. Superest vt quo-
diuinis, & humanis legibus bello lacessen
s omnis causa sublata est, hac exclusa via
andi Euangelium ijs, quos armorum vis
sset, persequamur, an alius aliquis aditus
ad annuntiandum gentibus Christum.

m & Apostolicam Euangelizandi rationem
non posse exactè seruari inter barbaros.

CAPVT VIII.

bus igitur modis, quantum mihi diligen-
r cogitanti occurrit, ad prædicationem Fi-
ud barbaros insisti potest: quorum nos tũ
tem, tum prudentiam expendere necesse

est. Primus est, vt more, & instituto Apost
gratia Dei freti eant prædicatores ad gen
prædicent Euangelium, omni militari r
apparatu. Alter, vt gentes nouæ non ade
sed quæ iam fuerint principibus Christia
iectæ siue per ius, siue per iniuriam, ijs d
operam suam impendant verbi Dei minist
tius, vt adeant quidem, & prædicent Chr
vbi nominatus non est, sed tamen humani
dijs, & copijs adiuti, quibus seruentur illa
bent autem hæ singulæ viæ, proprias & co
ditates, & difficultates suas, neque parum
lucis expetendum est, vt intelligatur, pr
an quæuis istarum probanda, improbanda
tum quæ debeat cæteris anteponi, si omne
non vacet, postremò quid in vnaquaque
dendum sit Christi seruo. Prima igitur il
dubium est, quin sit non solû officij, & æq
plena, verùm etiam omni laude superior
so duce, & Apostolo conuersionis nostr
Christo primùm dedicata, deinde in
eius Apostolis illustrata, qui patientia sua
mia paupertate potentiam mundi vicer
quibus Esaias præcinit. Conculcabit ciu
sublimé pedes pauperis, gressus egenoru
quo genere Euangelizandi prorsus Euan
(neque enim dici aliquid maius potest) p
consolationis est plurimum, ipsis Dei mi
quod vitam cœlestem instituant, ab omn
ditatis, & violentiæ specie remotam, ic
iucundam, & liberam. Ipse enim dixit,
deseram, neque derelinquam. Et, cùm m
sine sacculo, & sine pera, numquid aliq
fuit vobis? Testis huius rei locuplex est M

Esai. 26.

Heb. 13.
Luc. 22.

noster, qui tanquam de alio loquatur, tan-
uinæ voluptatis, & consolationis flumen
sua verè beata peregrinatione in animum
e solere affirmat, vt cogeretur à Deo pete
ut imbecillitati suæ parceret, aut si ita de
et, iuberet se vitam commutare, quòd tan
m cœlestis dulcedinis ferre non posset.
asse minus facilè credēt homines: sed ex-
ciunt, quid accipiant, & nemo scit, nisi qui
t. Deinde fructus ipse Euangelij meritò
ur vberior, vbi verbis facta non diffident,
emplo suo, mansuetudine, paupertate,
itate, Christi prædicator vehementius
animos, quàm aures quibusuis vocibus.
Paulus audebat loqui eorum, quæ per il-
on efficeret Christus. Admirabilis est vi-
ngelica, & oculos ad se omnium animosq;
ouitate conuertens; cumq; intelligunt ho-
non sua, sed se quæri, tunc nescio quomo-
se & sua libenter impertiunt. Postremò
uid molestiæ accidit, quicquid difficulta-
periculi, mors deniq; ipsa & quiuis crucia-
tandem designetur in Christi militem, vi-
ad illius gloriam cumulandam pertinere,
am in fugam vertere, quàm palmam offer-
certaminum omnium fructum pretiosissi-
Triumphum Crucis. Quæ cùm ita se ha-
, plerique eorum, qui ad munus dilatandi
gelij excitantur, eam sortem fœliciorem
t, vbi potest, vt dixi, Euangelium Euange-
rædicari. Atq; in ea re nō dubium est, quin
arè cum nostris magna ex parte in India
ntali actum sit, in qua verè more Apostoli-
uit inter tot gentes Christum annuntiare

Apoc. 2.

Rom. 15.

 Indis,

Indis,Persis, Arabibus, Aethiopibus, Mala
bus,Iapponensibus,Sinensibus,& infinitis
Quam tamen Euangelizandi rationem si in
risque huius Occidentalis orbis gentib
amussim tenere quis pergat, nihil aliud
amentiæ extremæ damnandus sit, neq; im
tò.Experiētia ipsa omni exceptione superi
stis rem abundè monstrauit. Nam vt de ali
ceā,sola terra illa Florida semel,atq; iterū,
tiò pacificè ad se venientes prædicatores,i
tos indicta causa trucidauit, quòd & Domi
ni probarunt, & nostri plus satis experti
Itaque institutum illud Apostolicum vbi
ri commodè potest, nihil prius, neque m
Vbi autem non potest, vt ferè in omni b
rie res habet, non est prudentiæ, specie
tiæ sanctioris committere, vt salutem ipse
cias, & alienam nihilo amplius compares.
verò attentius intuenti in hoc instituti g
duæ occurrere causæ solent, ob quas Apost
illa Regula, & forma inter has nationes
ri exactè non posse videatur. Vna est sati
ta, quòd hæ gentes sicut bestiarum mo
vtuntur, ita humanitatis parum permitta
ne fœdere, sine misericordia, prout quidui
libitum est, ita temerè agentes. In hospites,
ternos nullum gentium ius obseruantes, c
inter se quidem naturæ leges sciant. Quam
qui horum se rationi, & arbitrio commise
terit is cū apris & crocodilis amicitiā inir
que verò ab istis Martyrium expectandu
quæ fortassis spes tantum discrimen le
non enim pro Fide, pro Christo, pro Reli
moriendum est: sed vt vel suauiores epulas

pr

as,quod Brasiliensibus,& toti Septentrio-
æ huius orbis vulgare est,vel spolium prę-
arbaris elegans, vel denique quia visus es
am,& quid in te sibi liceat,experiri iuuat.
oli prædicabant Christum Iudæis quidem *1.Cor.2.*
ilum, gentibus autem stultitiam, alijs sa-
am, alijs signa quærentibus: sed vtriq; ta-
atione agebant:oderant verò illos propter
n Christi, atque ita beatos potius faciebat
utio; per quam etiam miro modo Dei gra-
plius dilatabatur. At barbari,excepto hoc
nomines sumus, nihil cogitant, imò illud
diu addubitasse non pauci comperti sunt.
a causa in nobis est, cur Apostolica prædi-
instituì omninò Apostolicę non possit,
miraculorum nulla facultas sit, quæ Apo-
lurima perpetrabant: quorum splendore
entia freti,authoritatẽ dicendi apud quos-
icquid placebat,facilè vendicabant. Habe- *Act.10. &*
r homines Dijs similes,atque ita cætera eo- *14. & 28.*
aupertas,abiectio,ignobilitas, ineruditio
aris, ornamento potius erant, quàm con-
tui & fastidio, diuinam eorum vim admi-
bus, & prudenter iam inde colligentibus
bus, quàm essent homines affectibus supe-
s,& toti pene cœlestes.Quod de Sergio Pau *Act.13.*
oconsule viro prudente diuinæ literæ com-
landum memoriæ putarunt. At nostri,nunc
oris,cùm talium operum maiestate sese bar
admirandos, & timendos non præbeant,
restat,nisi vt reliqua vitæ inopia & impo-
a penitus contemnatur, neque à generoso
celso animo,sed à misera & aduersa fortu-
ofecta intelligatur,atque adeò cùm sordidi

illiberalesq; isti maxima ex parte sint, omn
rerum penuria nostros consequatur necess
Et si enim ob cibum Euangelizare non exp
sed sine cibo tamen Euangelizari non potest
accedit, quod perspecta nostrorum homin
uaritia & ferocia ita hæ nationes perculsæ
vt sibi consulendum putent, nostris vbicu
conceditur, sine vllo discrimine interem
Non solùm ergo signorum vis nostris tem
bus deest, verùm pro ijs etiam scelera vb
feruent. Quo grauissimo incommodo inter
ferè videtur via ad primam illam penitus
stolicam Euangelizandi rationem: vt ma
societatis nostræ sapienter edixerint, spec
uangelicæ perfectionis non esse temerè arb
barbarorum, prædicatores Euangelij com
tendos. Quandiu enim porcorum, & canu
cordiam, atque impudentiam agnoscimus, n
Matth. 7. quoque à Christo Domino præceptum exist
re debemus, ne pretiosas margaritas frustra
tamus ante eos, qui & eas conculcent pec
suis, & conuersi disrumpant nos.

Cur miracula in conuersione gentium non fi
nunc, vt olim, à Christi prædica-
toribus.

CAPVT IX.

MVltos verò inter hæc illud quærere &
mirari nō temere solere animaduerti,
sit, quod nostra ætate in prædicatione Euang
apud nouas gentes miraculorum illa vis no
Marc. 16. natur, quam Christus suis promisit, quæqu
confirmanda superhumana dogmata singu
ter efficax est. Nam & nationes innumera

quarum ſalutem Deo eſſe charam dubitare
poſſumus:& hæ, ſi quæ vnquam aliæ, exter-
gnis & operibus prodigioſis fidem commo-
pluſquam dici queat, facilè ſolent. Argu-
o eſt mirabilis illa, & inaudita noſtrorum
num peregrinatio in terra Florida, vbi ex
enſo naufragio quatuor illi homines tan-
ſuperſtites Cabeça de vaca, Dorantes, Ça-
,& quidam alius, diuinitus gratia curatio-
donati,&opera Apoſtolica perpetrãtes,ho-
s alioqui militares & profani, inter imma-
nos barbaros per totum decennium non ſo-
llæſi ſeruati ſunt, verùm infinitas populo-
cateruas poſt ſe agentes, itinera ad id tem-
inaudita confecêre ab Oceano Arctico vſ-
d Antarcticum mare penetrantes. Qua in
grinatione, quemadmodum eorum fide di-
ommentarij habent, propter ſanitatum o-
tiones vitæq; innocentiam tantum admira-
s,& gloriæ apud barbaros ſunt conſecuti, vt
emodum adorarentur pro dijs, & quicquid
ẽrarent, non aliter quàm de cœlo profectum
peretur. Quæ res abundè monſtrauit, vt eo-
etiam quidam literis prodidit, quàm eſſet fa
,ac certa via ad conuerſionem gentium ha-
,vitæ innocentia, præſertim ſignorum ſplen
decorata. Quid ergo? Cur putamus Excelſi
eram ſe continere, neq; quod facillimè po-
gratia miraculorum tot populos ad Fidem
ere? Iuuat interdum illa Prophetica oratio-
xclamare ad Dominũ, Miſerere noſtri Deus
nium,& reſpice nos, & oſtende nobis lucem
erationum tuarum,& immitte timorem tuũ
er gentes, quæ nõ exquiſierunt te, vt cognoſ-
cant,

Barbari Act 28. primò Paulum homicidam, mox Deum dicebant, quòd nihil læſus eſſet à vipera.

Eccleſ. 36.

cant, quia non eſt Deus niſi tu, vt enarrent m
nalia tua. Alleua manum tuam ſuper gentes a
nas, vt videant potentiam tuam. Sicut enim
conſpectu eorum ſanctificatus es in nobis, ſi
conſpectu noſtro magnificaberis in eis: vt c
noſcant te, ſicut & nos cognouimus, quon
non eſt Deus præter te Domine. Innoua ſign
immuta mirabilia, glorifica manum, & brac
dextrum, & reliqua. Atque hæc ſanè oratio
tempori, & negotio non aliena videtur. Ve
cur tanta ſignorum parcitas ſit, cùm vide
tam eſſe effuſa neceſſitas, meritò cruciat
mum. Etſi enim Apoſtolica tempora vber
Spiritus Sancti dono ditata ſunt, & ſpiritus
mitias habuerunt; tamen non ſtatim cum ſæc
illo primo euanuit poteſtas ſignorum. Eccle
ſticæ hiſtoriæ narrant tempore Conſtantini
gni totam Iberiam Prouinciam, quæ eſt Ar
niæ proxima, Chriſtianæ mulieris captiuæ c
ra, & ſignis, ad Chriſtum eſſe conuerſam. L
mus in hiſtorijs Anglorum quot & quàm ma
per Auguſtinum, & Iuſtum, & Mellitum, ca
roſque monachos miracula Chriſtus edide
& magni Gregorij in hac cauſa teſtimonium
nemus, quod gentium ſaluti Deus tanta indu
ret. Cur ergo noſtra tempora deſerta ſunt, q
bus tanta orbis portio innotuit, vt cum ea
glia vniuerſa ſi conferatur, vix domus exigua
ingentem vrbem futura ſit? Multos ergo, vt d
ad hunc modum ſecum cogitantes, pia hæc n
indocta quæſtio tenet. Mihi verò illud Auguſ
opportunè occurrit, qui cùm commemora
paulò ante, diuinam vocationem interdum
nis externis, aliquando interno potius impu

Auguſt. li. 83. q. q. 68.

fi

,mox adiungit, Hæc autem vocatio quæ siue
ngulis hominibus, siue in populis, atque in
genere humano per temporum opportuni-
; operatur altæ & profundę ordinationis est.
s enim cognouit sensum Domini, aut cum
inijt consilium? Populum Israêl sibi charũ,
o de seruitute Aegypti Pharaone toties pro-
to ingentibus prodigijs eripuit: eundem
ulum longè post de Babylonica captiuitate
iæ restituit, non ita magnis operibus perpe-
s: illic quidem per Moysem, & Aaron, hic
Zorobabel & Iesum: neque tamen minus se
bilem prædicari vult secundo isto reditu,
n primo illo ingressu in terram promissio-
Proinde Hieremias loquitur, Ecce dies ve-
it, dicit Dominus, & non dicetur vltra, Viuit
ninus, qui eduxit filios Israel de terra Aegy-
ed viuit Dominus, qui eduxit filios Israel de
a Aquilonis, & de vniuersis terris, ad quas e-
ram eos. Cui rei non dissimile mihi videtur,
d Ecclesiam suam olim in ipsis Euangelij cu-
ılis, multorum signorum & variorum cha-
atum copia congregauerit, eandem modò
entibus non minus mirabiliter mirabilium
itate colligit, diuersa tempora secundùm
simas sapientię suę leges diuersis rationibus
inistrans. Attamen in re obscura, quantum
re datur, nonnihil etiam rationis inuenire
est humana cogitatio, modò sobriè quærat,
haritate primùm radicata & fundata, vt pos-
omprehendere. Ac mihi quidem aliquoties
animo repetenti tam perspicuæ diuersitatis
oteftate signorum, illa occurrere causa solet,
d priscis temporibus omnino necessaria fue-
rint, no-

Esaie 40.
Exod. 14.
Agg. 1. & 2.
Zach. 1.
3. Esd. 5.
Hier. 16.
Ephes. 3.

rint,nostris non item.Etenim fides mysteri
sublimium omnem humanam rationem su
tium astruenda tunc erat apud homines ma
ratione sua cuncta metientes, & ad solito
culos reuocantes, Græcos inquam atque R
nos,cæterosq; illa maximè ætate sapientia
sæculi florentes. His quomodo per homine
cos,ignobiles, imperitos persuaderi posse
ctrina omnibus humani ingenij viribus va
1.Cor.1. simè obsistens,quam proinde stultitiam Dei
stolus vocat,nisi diuina quædam,atque inel
bilis euicisset authoritas,contestante Deo si
Heb.2. & prodigijs,& varijs charismatibus? Quo
1.Cor.2. iam Paulus Apostolus sæpè commendat. S
meus, inquit, & prædicatio mea non in pe
sibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in o
sione spiritus & virtutis,vt fides vestra non
sapientia hominum,sed in virtute Dei,& a
Rom.1. loco,Qui prædestinatus est Filius Dei in vi
secundùm spiritum sanctificationis ex res
ctione mortuorum Iesu Christi Domini n
per quem accepimus gratiam & apostolatu
obediendum fidei in omnibus gentibus. It
ligio Christiana, vbi humana præsidia pr
aberant,diuinis est fundata miraculis. At no
rum temporum longè alia ratio est. Nã & ij,
bus fides annuntiatur,omnibus rebus inferi
sunt,ratione,cultu,authoritate:& ij,qui an
tiant antiquitate religionis suæ, multitu
suorum,ingenio,elegantia,cæterisque copi
persuadendum superiores sunt,& abundant
que barbarorum ingenia ea sunt,quæ fidei d
cultatibus terreantur,cùm à maioribus suis
ferunt ipsi longè incredibiliora. Ac reue
Chr

stus annuntietur, vt opus est, obsequentes,
credendum faciles sese exhibent. Denique
magnorum signorum confirmatione opus
bi potius desideratur acutior intelligentia,
ltitudinem doctrinæ nostræ aliqua curio-
disquireret? Vnum illud his gentibus huic
orbi potentissimum, & ad Fidem efficacis-
m ac pene singulare miraculum necessariũ
iores cum Fide congruentes Hoc & abundè
it, & omnibus concessum est, modò velint.
oc argumento explicando de signorum rari-
mirificè versatur S. Ioannes Chrysostomus
istola priori ad Corinthios tractans illa ver
postoli, vt Fides vestra non sit in sapientia
num, sed in virtute Dei. Ac primum qui-
monstrat signa Euangelicæ prædicationis i-
patrata Fidem non illi solùm sæculo, sed &
is peperisse. Si enim illa tunc peracta cre-
ur, certum est, doctrinam, cui confirmandæ
bebantur, diuinitus, esse profectam & inspi-
n, sin autem historiæ, ac veritati signorum
is gentilis credat, at longè omnibus signis
s est, homines paucos, ignobiles, illiteratos,
ibus mortalibus exosos toti orbi persuasisse
gionem adeò intellectu arduam, & omnibus
tibus oppositam, qua neque ratione firma-
neq; potentia defenderent, neq; visibili a-
præmio persuaderent. Non ergo Fides iam
fundata miraculis, nouis indiget cõfirmari,
potius vtilius esse asserit signis nũc carere,
iam maioris meriti sit. Postremò id, quod de vi
tegritate ad fidem conciliandam Euangelio
onui, adeò confirmat, vt dicat, Quòd etsi in
entia signa viderẽtur, quis tamen persuade-
ret? quis

1. Corin. 2.

Chryso hom. 6. in 1. ad Corinth.

ret? quis externorum aures nobis accom
ret,cùm tantopere increbrefcat malitia? E
probata Chriftianorum vita maiorem apu
tos authoritatem fibi vendicabit,quàm fig
quidem hæc apud impudentes, & malos
nes malam concitant opinionem. Vita aut
ra,etiam ipfum Diaboli os maiorem in m
obftruere poterit.Hæc ille. Quibus ego a
rim inter Apoftolica figna ad fubiugandu
bem in obfequium Chrifti hoc maximum
tiffe.Signa,inquit Paulus, Apoftolatus no
cta funt fuper vos:in omni patientia,in fig
prodigijs,& virtutibus.Vide obfecro te qu
quatur,vbi inter figna Apoftolatus primũ
tribuit Patientiæ,fecundum miraculis,&
gijs.Atque ad Theffalonicenfes,Ipfi fcitis
introitum noftrum ad vos, quia non inani
fed ante paffi,& contumelijs affecti,& cæt
bi qualis fuerit vita,qui mores, quàm ab
tia,ab adulatione, à faftu omni remoti, i
pro certo, & infuperabili veritatis annu
teftimonio profert.Sit vita pura, & innoc
Chrifti prædicatore: & hęc fignorum om
vim obtinebit.

2.Cor.12.

1.Theff.2.

Quod etiam exiguo merito Prædicatorum,
rum parcitas aliqua ex parte attri-
buenda fit.

CAPVT X.

QVod fi quis præter allatá rationem,am
adhuc requirat,accipiat etiam alteram
racula quidem etiam per homines à cha
Dei alienos effici poffe, notior res eft, qu
longa probatione indigeat. Habes Paulu
ce

em, si habuero omnem fidem, ita vt montes ferram, charitatem autem non habuero, ni-um. Habes ipsum Dominum perspicuè do-em: Multi dicent mihi in illa die, Nonne in ine tuo prophetauimus, & virtutes multas nus? quibus ipse respondebit. Amen dico vo nescio vos: Discedite à me operarij iniquita Quo in loco Basilius Magnus, & autor de Ec-asticis dogmatibus seriò monet vitæ potius ndum esse quàm signis, quod his interdum e-peccatores abundent. Nam & ille in Euan-o dæmones expellebat, qui Christum non se-batur. Hæc quanquam ita se habent, tamen dubium est, quin frequentissimum sit, & ve-lege fixum, vt quo quis fide & sanctitate ma-minuerit, eo aptius instrumentum sit, per l Spiritus sanctus tam præclara opera perpe Vix enim inter multos vnus occurret, qui ve gnorum gloria claruerit, qui non idem e-gia fide opus Domini operatus sit. Cùm e-Apostoli etiam semicinctia ac sudaria mag-n oppressis peragerent, Scæuæ cuiusdam filij bus maiora conantes, etiamsi Christum inuo nt, & Paulum commemorarent, tamen iustè erunt sibi à malignis spiritibus responderi, m nouimus, & Paulum scimus: vos verò qui ? Quo facto nos admonitos scriptura voluit, msi Christi nomen ad profligandas hostes ex poribus humanis satis potens esset, sed ta-n malorum meritis impediri sæpe rem tan-. Quid ergo mirum, si rara illa, & admiranda imonia aufugerint, si signa nostra, vt est in lmo, non videamus, neque sit propheta in ter bi Fides exigua est, vbi charitas refrigescit,

1. Cor. 13.

Aug. li. 83. q. q. 79 fusè.

Non fidem Cum charitas

Luc. 9.

Act. 19.

Psal 73.

rarusque omnino est, qui parem animi cu
pore curam gerat, & celebretur ille pro f
qui paulo studiosius puerilis carnis illec
& sæculi vanitates ab se abdicarit? Equide
dubito si illa priorum prisca fides, si pieta
ritusque feruor ille rediret, quin prisca
opera spectaturi essemus. Conuertamus
in nostri sæculi hominem B. Magistrum Fr
cum, virum Apostolicæ vitæ, cuius tot,
magna signa referuntur per plurimos, eos
neos testes, vt vix de alio exceptis Aposto
ra, aut maiora legantur. Quid M. Gaspar, a
socij non pauci in India Orientali, quant
uinæ magnificentiæ laudem nouis conu
dis populis operibus admirabilibus pepe
Quod in alijs sacrorum Ordinum viris p
ctum etiam est, & in nostra quoque Occid
India non omnino inusitatum. Verè hum
dat gratiam Deus. Atq; vt eos canales infu
do liquori sapiens artifex eligit, qui neque
minuti, neque vitiati aliqua ex parte sint,
morem infusum, vel non transmittant quò
tet, vel propria affectione corrumpant: it
fectò Spiritus sanctus ad suã potentiam, &
riam declarandam, eius puritatis viros, at
militatis assumit, qui nihil sibi sumentes,
Deo, cuius est omne donum perfectum, &
proximorũ syncerè refundant. Quod quia
num, & rarum est, ita scilicet, Deo esse fid
vt neq; in magno, neq; in paruo Dei gloria
quis suffuretur, iccirco rara etiam sunt tal
na. Si enim in iniquo mammona infideles
ait veritas, quod vestrum est, quis credet
Hoc profundè significans, quod qui eti

Iac. 4.
1. Pet. 5.

Luc. 16.

rilibus, & sæcularibus superbimus, de opi-
, de genere, de elegantia, quod vocat ini-
m mammona, & alienum, quia verè, neque
rum est, neque iusto dignum, quomodo non
is intumescemus, si spiritus dona illa mag-
x præclara nostræ fidei committantur? Atq;
ego duas præcipuas esse causas reputare so-
n raritate signorum: & alteram diuinæ esse
itiæ, alteram sapientiæ, quibus suprema il-
& inexhausta potentia quodammodo cohi-
ir, atque libratur, ne se secundùm diuitias
effundat. In omnibus verò bonitatem su-
xcedētem considerare licet, quæ etiam hoc
m quod minus præstare, atque indulgere vi-
ir, ad hominum certam salutem accommo-
atq; conuertit. Ipsi gloria in sæcula, Amen.

Prædicatione inter eos qui Fidē iam receperunt.
CAP. XI.

itur morem illum Apostolicum Euangeli-
ndi vbi nominatus Christus non est, vt om-
n beatissimum, vbicumq; licet, retinendum
, vbi id verò minus conceditur propter ma-
im, vel regionum, vel hominū, saltem suspi-
dū, & quoad eius fieri potest, imitandum, sa-
vt reor, monstratū est. Sequitur vt de eo prę-
ndi genere differamus, in quo auditores iam
umq; Christianos offendimus, & legibus no-
s subiectos. Id quod est modò vsitatius, prop-
ea quòd non tam nouis regionibus inuesti-
is, quàm olim repêrtis excolendis, magis in-
ilare hominum studia cœpêre. Qua in re duo
cipienda videntur. Vnum, vt Principum ci-
iurisdictioni minimè resistatur. Alterū vt in

Ecclesiastica cura religiosè, & magno a
perseueretur. Nihil perinde instructioni,
luti Indorum nocere compertum est, atque
uersam quandam, & malignam potestatum
poralis, & spiritualis concertationem, aut i
nutionem, aut quoquomodo offensionem. A
vt de cæteris modo magistratibus sæcula
taceamus, certè grauiter errant quidam s
fortasse pietatis, ius regium, & administrat
vocantes in dubium, quærentes interdum, q
tulo, & iure Hispani dominẽtur Indis? Nun
reditario iure ad nos deuoluti sint, an bello
subiecti? Quæ sanè disputatio eò pertinet, v
ministrationis Indicæ, vel tollatur, vel cert
bilitetur autoritas, quo semel si grad⁹ fiat, c
sit futura pernicies, quæ perturbatio rerũ o
um consequatur, dici vix potest. Neq; verò
go modò suscipiam, vt bella, bellorũq; gesto
rationes defendam, atq; omnes illos superio
temporum turbines. Illud religiosè & vti
moneo non oportere in hac causa amplius
ptare, sed veluti præscriptum iam sit, optin
de agere debere Christi seruum. Neq; alia f
lior petenda est causæ euictio, quàm quòd, v
mus quàm maximè peccatum esse in vsurpa
ne dominatus Indici, tamen neque restitui
potest (cui enim, aut quibus modis?) neq
maximè posset, Fidei Christianæ semel sus
tæ euidens iniuria, & periculum, id illo m
pateretur. Nam etsi infideles ad Fidem profi
dam cogi violenter ab alienis præsertim pri
pibus, disciplina Christiana grauissimè dete
tur, & prohibet: eadem tamẽ ipsa religione
mel, siue iure, siue iniuria susceptam, nullo
do

ferendam esse,& desertores coërcendos ese-
erè decernit. Qua de re extant Patrum anti
ecreta in Concilio Toletano, Oportet, in- *Conc.Tol. 4.c.55 d. 45. De Iudæ.*
it, vt Fidem etiam, quam vi, vel necessitatę
perunt, tenere cogantur, ne nomen Domi-
isphemetur, & Fides, quam susceperunt, cõ
tibilis habeatur. Plus enim habet iuris, vt
stinus censet, quod in eis Dominicus cha- *Epist.50.ad Bonifa.*
r agnoscitur. Adde, quod subditorum non
a examinare, sed honorem potius omnem
re principibus. Certè Cæsarum dominatus
pem inuectus, si quis exactius discutiat, max
x parte tyrannicus fuit, neq; tamen Paulus, *Rom.13. Tit.3. 1.Pet.2.*
trus eorum potentiæ resistendum docue-
quin potius honorem, obediẽtiam ac tribu
denda diligenter præcipiunt, idq; non so-
ropter iram, sed etiam propter conscien-
Ac licet alijs gentibus iure aliquo impera-
Romani, at in Iudæos iniuriosè profectò
rant: tamen Christus Dominus, neq; censũ, *Matt.22. Matt.17.*
e tributa reprehendit, sed soluit ipse quoq;
tate sua non vtens, cùm esset filius summi
s. Et cùm multa in Herode Ioannes Bapti *Luc.3.*
riter obiurgaret, potentiam tamen nunquã
puit, imò verò milites stipendia Romana,
s est in Actis Apostolorum, ille Centurio, *Act.10.*
mereri sanxit. Deniq; & magnarum opum
gnorum maximè iura, cùm sæpe per iniu-
introducta sint, tamen videmus in sacris li-
principibus sua imperia constare, & subdi-
bedientiam doceri. Igitur siue iniuria vsur-
s sit dominatus Indicus, siue quod magis
imandum, & prędicandum est, quantum at-
ad Regum administrationem, iurę & ordi-

 ne,ne-

ne,nequaquam expedit Indorum adminiſtr
nem,quæ illis vtiliſsima eſt ad ſalutem æter
Chriſtianis principibus derogare. Hoc ſibi
perſuaſerit Euangelicus operarius, poterit
vlla offenſione, & ſcrupulo in hanc latiſsi
ſegetem falcem mittere: & tam de ſalute I
rum,quàm illos adminiſtrantium in Chriſt
gitare,atq; operam ſuam omnem impende
deliter, ingreſſurus ſine dubio vaſtiſsimam
dam ſyluam ,multis quidem aſperitatibꝰ ho
bilem,ſed tamen fertilitati Euangelicæ co
diſsimam,modò zelus Dei vigeat, & tolera
non deſit cum fiducia coniuncta. Et quon
quod ad caput alterum attinet de Eccleſiaſ
& religioſa diſciplina cõſeruãda tam in no
tes,quàm in ipſos Indos, vbi iam Fides Ch
ſuſcepta eſt,prolixiorem orationem deſide
tractãda res eſt vberius cõſequẽtibus libris.
dò illud maneat,vt in militari diſciplina re
bet,non rectè prouinciã aliquam expugnar
in ditionem redigi,niſi deducta colonia, &
ſidio impoſito,gradus figatur,ita profectò i
rum infidelium conuerſione, nihil ſperan
eſſe lucri,niſi obfirmato animo, ijs corripi
inſtruendis, atque ad perfectum vſque pro
uendis conſilia,curæ, conatuſque omnes ad
ueantur. Neque enim repente quicquam le
ma incrementa ſuſcipit.

De expeditionibus neceſſarijs ad prædican
dum barbaris Euangelium.

CAPVT XII.

QVoniam conſtat antiquo,& Apoſtolico
re non poſſe pleroſque infideles obi
d

ari barbaros prius, vt mox domiti religio
Christianam recipiant, multis, & magnis
ibus peruersum esse monstrauimus, non
occurrere videntur angustiæ, quonã mo-
via verbũ Dei ad nouas nationes perueni-
at. Sed quia omnibus gentibus prædicari
elium oportet secundùm Saluatoris præ-
n, & prædictionem, & nulla est hominum
, quam incurabilẽ reliquerit summus cõ-
colligitur, nouo aliquo Euangelizandi ge-
endum esse, nouo quoq; hominũ generi
odato. Vt enim barbari, veluti mixta hu-
& ferina natura constant, vt moribus non
mines, quàm hominum mõstra videãtur,
cum illis instituenda est cõsuetudo, par-
mana & liberalis, partim subhorrida, &
it, necesse est, vsq; dũ natiua illa sua ferita
sita, paulatim mãsuescere incipiãt, & ad
inam humanitatemq; traduci. Nõ igitur
ẽda est accuratior de expeditionibus tra-
quibus, vel incognitæ nationes exploran-
l iam exploratæ adeuntur, idq; sæpius na-
one prolixa, interdum terrestri itinere.
n vtroq; genere in hoc Occidentali orbe,
ceano Antarctico nouæ quotidie gentes,
vsque inauditæ occurrũt, quarũ salus nul-
lo contemni potest. Simul ergo proficisci
et viros militares, necessaria humanæ vitę
lia in tam longa, tamq; periculosa peregri-
e ferẽtes, simul vitæ æternæ præcones, ca-
Christi militãtes, vt diabolica tyrãnide ca-
nimas Deo expugnent. Id ita cõiuncto of-
portere fieri, non solũ ratio docuit, verùm
am longo vsu comparata experiẽtia. Qua-

re si qua spes est salutis barbarorum, in his
expeditionibus posita est. De quib⁹ primū
ad militiæ leges spectat secūdum omnium
mam Dei legem, dicendum erit: deinde qu
prædicationem conuersionemq; gentium
tinere arbitrabitur. Prius enim quod ani
est, deinde quod spirituale. Tria igitur
posse videntur, Primum quo iure, qua
tione nouæ expeditiones in barbarorum t
suscipiantur: tum quid in ijs fas sit agere no
postremò quibus iniurijs lacessiti Chri
possint sibi barbaros subijcere, vel bello v

1. Cor. 15.

Quo iure Christiani expeditiones facere
sint in regna barbarorum.

CAPVT XIII.

Regna igitur barbarorū quo iure Chr
ni adierint, adireve possint, si quis
quærat, facile responsurus sum, nō al
pus esse quàm ipso communi naturæ, quo
mines sint. Peregrinari cuiuis quocumq; fa
nefas verò hospitem pacatum, neque læde
neq; suspectum cōmuni solo excludere. Q
obrem leges illæ Chinensium, quę capitis
plicium in hospites iniussu Regis veniente
tuunt, iniquæ profectò sunt, & ab omni hu
tate alienæ. Nam vt nihil aliud, certè inna
mor noua discendi, atque experiendi, ius c
facit, vt remotissima quæq;, si libeat, oculis
animo lustret, quod ad rerum humanarū,
etiam physicarum prudentiam non parum
ferre censuit Poeta, qui sagacissimi viri l
exordiens, Qui mores hominū, inquit, mu
vidit, & vrbes. Itaq; hostibus tanquā pœna

Homerus initio Odisseæ, vt vertit Horatius.

um ad nos præcludimus,cæteris non itẽ, nisi
itò in suspicionem veniant. Iam verò mer-
ræ artis hoc proprium est, vt quæ apud suos
ndant, deferant ad externos, & quibus vi-
m illi circunfluunt, reportent suis. Ita enim
munis nostri generis author mortales om-
nter se sociandos, & quadam communione
ficio retinendos existimauit, si sibi essent
ssim opportuni, & commodi. Atq; vt in ho-
um ingenijs alios alia curare cernimus, vt
calceos paret, ille contra domum ædificet, i-
sas orbis terrarum regiones suo quoq; quo-
fœdere coniunxit, dum rerum aliarum alijs
e alijs feracitatem attribuit, nec fœlicitatis
nanæ esse censuit, quod ille cecinit,
Omnis feret omnia tellus. *Virgil.*
i atque argenti haud scio an ditior vlla regio
it concurrere hoc ipso Piru, aliarum pene
nium rerum olim summopere indigente. A-
metalla, alibi gemmæ abundant, alibi ligna,
r, herbæ medicinales, lana, serica, artificia, &
enus sexcenta. Qui ergo commoditates suas,
igantes aut peregrinantes apud exteros quæ-
t, illis vicissim vtiles futuri, operæ pretium
re quis non videat? At in istis, dicet aliquis,
iditas potius regnat, & immoderata rapaci-
sicut & in illis alijs perniciosa sæpe curiosi-
aut ostentatio potius, quàm vtile aliquid dis-
di communicandiuè studium. Neque huma-
atis est officium, sed auaritiæ sitis, qua ferun-
. Quis hoc neget? At modò non quid vitiositas
ninum habeat, sed quid ipsa communis vtili-
concedat, expendimus. Licet ergo, licet sine
a dubitatione barbarorum fines penetrare,
 idque si

idq; si renuant nulla vel accepta vel meritò
pectata iniuria, iniqui sunt. Verùm his sepo
rationibus, quas habet ipsa natura com
nes, est omninò singularis quædam causa C
stianis, & ab ipso omnium conditore ius co
tum, vt quæ à Deo didicerunt, doceant ipsi c
ros mortales, quorum salutem optare & qu
re debent. Qui ergo dixit, Ite in mundum
uersum, & prædicate Euangelium omni cre
ræ, is certè aditum liberum quocumque te
rum aperuit, quem qui nobis præcludere vel
& summi Dei præcones ac legatos inauditos
relegant, non solùm contra salutem suam fa
putandi sunt, verùm etiam insignem Christi
Reipub. contumeliam irrogare. Quod si bar
prædicatione Euangelica commonendi excit
dique sunt, neque id fieri vnius, & alterius sa
dotis peregrinatione permittit, vel ipsorum
genium ferox, vel regionum immensa distan
necessario præsidio destituta, perspicuum
complurium hominum cætu, & rerum oppo
narum apparatu opus esse: quæ sanè duo in Ex
ditionis ratione continentur. Nouas ergo
Expeditiones, siue profectiones, siue alio mel
vocabulo appelles, ad Indorum terras, con
ctumque explorandum, esse æquitatis, & offi
plenas, si genus ipsum per se spectetur, satis
his persuasum puto. Aristoteles quidem in Po
ticis suis, Peregrinis non admodum fauere vi
tur: Seditiones, inquit, concitat peregrinitas,
nec in eandem simul conspirationem deuene
Quapropter quicumq; adhuc inquilinos su
perunt, vel aduenas, omnes ferè seditionibus
ctati sunt, cuius documenti exempla plurima
cumul

Marc. 16.

Aristot. 5. Pol cap. 3.

lat. Cæterùm & si rectè ac perfectè institu-
itatibus peregrinorũ turba meritò suspe-
e debeat, ac proinde purgatio aliqua iusta
nen barbarorũ alia longè ratio est, qui vel
ipsum externis indigent, vt eorum Re-
ectè constituatur, imò verò vt possint eo
ne dignam habere Remp. quippe cùm fe-
magis ritu vitam agant, quos ad societatẽ
ue naturæ accommodatas attrahere, & re-
tes quodammodo compellere, seclusa ta-
eruitute, & cæde, potius officio assignan-
st. Quod vsque adeò certum habuit Philo-
s, vt barbaros homines parere nolentes,
etiam domare, iustum natura decernat,
nos ita temperàmus, vt capi quidem, aut
aut profligari barbaros nequaquam sina-
propterea quòd naturalem seruitutem nul-
gnoscimus, sed tamen melioribus, & sapi-
ibus pro sua salute docendos ac regendos,
liberaliter committamus.

Aristot. 1 Pol. c. 5.

id in terris barbarorum Christianis liceat.

CAP. XIIII.

NDE fit consequens ea omnia, quæ huic
ini honestè præscripto necessaria sunt, ip-
e naturæ, & Christi, nostris apud illos lice-
iò verò etiam expedire, modò id quod vbi-
uidem, sed in hac maximè causa seruan-
est, modus adhibeatur: Vt ne quid nimis.
niam ergo natura barbarorum est maximè
nstans, atque infida, opus est, vt qui apud il-
ersantur, securitati suæ consulant, & neque
re cupiant, neque tamen se frustra lædi
permit-

permittant. Quare quæ defensionis sunt pro
& tutelę,ea nemo culpare debet,si Christian
agant. In quo genere sunt portus naualibus
tionibus occupati,arces erectæ,ac munitæ,
sidia militaria cætera,quo cōfugere violati
ant,& barbaros quantum satis erit, terrore i
in officio continere. Hoc à Lusitanis factita
in plerisque Orientis maritimis vrbibus,
sine egregia ipsorum gloria, & magna Chri
næ Reipub.commoditate, nemo est, qui nō
det. Quod si morosior quisquam id interpr
tur iniuriam,propterea quod in suo regno m
tiones,& præsidia extrui ab externis, quiuis
strorum principum grauiter indignaretur
quantis posset viribus obsisteret, intelligat
portet, barbarorum ingenium eiusmodi esse
nullam patiatur iniuriam,si contra ipsorum
iurias se quisquā muniat, quod in nostris hu
nè & pro dignitate sese gerentibus secus ha
qui enim inter suos non nisi armatus incede
iniurius esset, idem si inter externos, & me
suspectos armatur,cautus & prouidus potius
cetur. Adde quod ipsorum barbarorum inter
vt nostri cum illis consuetudinem habeant,
fieri possit,tutissimam,& diuturnam,vt relig
nis veræ,ac salutis suæ, documenta percipi
Atque hæc quidem militaris apparatus,& di
plinæ causa est,quam dixi. Iam quod ad com
tationes rerum pertinet, & mercimonia, n
est quod hoc loco peculiariter prçcipiendum
præterquam vt pretia rerum iudicio boni
atque prudentis constituantur. Qua in re
mediocrem habet quæstionē, vtrum quanti b
bari merces nostras æstimant, tanti transigi p

am bracteolas,& calculos, & gladiolos,&
& vitrea,& id genus nugas ac ſcrupea, tan-
retio apud iſtos haberi compertum eſt, vt
ut argenti non paruam vim, interdum exi-
tiam ſmaragdos cum his cõmutare perli-
amentꝫ Verùm iſta diſcutere enucleatè,
nius negotij eſt. Illud exploratum tenea-
mne genus mercimonij cum iſtis exercere
,pretium verò neque lege, neque certa ra-
conſtare,ſed iudicio ſapientis, qui perſpi-
uantum abundent ijs,quæ ipſi reddunt, &
i faciant, vel ad vitæ præſidia, vel ad orna-
uendam ipſis charum ea, quæ accipiant
ris,& quanta horum copia inopiauè ſit: vt
ous probè perſpectis atque libratis quæ re-
ſtimatio iuſta cenſenda ſit,ſtatuere poſſit.
ris verò colendis, & fructibus faciendis,
odo fundi ijs neceſſarij aut culti non oc-
tur, non dubium eſt quin beneficij etiam
onendum ſit, ſi deſertos & infœcundos a-
oſtri exerceant,& ſementem faciant, atq;
æ frugibus aſſuefaciant. Idem in gregibus
s iudicium eſt,vbi paſcua vberrima nullis
vacant,quod plerique barbarorum armen
ecoris negligentes ſint, venationibus de-
tur. Denique quicquid vtilitatis noſtris
rum ſolo accedere poteſt, ſine vllo eorum
nento,imò cum non exiguo emolumento,
e naturæ conceſſum eſſe dubitare non poſ-
. Quamobrem quod ad auri & argẽti fodi-
ercendas ſpectat, quod præcipuè noſtrates
t, pro conceſſo reputandum eſt, quicquid
ri pro neglecto habent. Ita metalla fodien-
cipere, aut auri grana ex fluuiorum obici-
bus co-

bus cogere, aut argenti fundendi industria
qui, aut gemmas ex fundo expiscari, aut pr
sos vniones eruere, aut quicquid denique r
est, & indigenis, vel ignotum, vel despectu
est contra æquitatem, si harum rerum stu
sua diligentia & industria persequantur. Se
seruandum tamen, vt neque iam ab incoli
cupata, & habita in pretio, iniuriosè dolo, a
præripiantur, neque ipsimet nostris ad n
non ipsorum commoditates seruire coga
quod vtrumque periculi plenum est.

Quando liceat barbaris infidelibus bellum inferre.

CAPVT XV.

QVod si barbari, vt sæpe solent, nullis in
læsi, sed humanè ac beneficè affecti, n
lædere pergant, aut fide violata cædem r
tentur, præsidia aggrediantur euertere, agr
pulentur, fruges corrumpant, naues iniec
ne cremare studeant, dolo alimenta surrip
aut denegent, cæterasq; iniurias adoriantur
solùm nostris sese defendere, ac tueri liceb
rùm etiam damna illata reparare, & acce
contumeliam vlcisci, ac si res exigat, seriò
re, & bello prosequi rem. Nam belli eam iu
definiuimus causam, vbi iniuria lacessitus
ceps arma induit. Verùm illud summope
uertendum, non eodem modo barbarorum
iurias ac cæterorum hominum persequi
tere. Cùm enim sint imbecilli, ac puerili
nio Indi, magis puerorum ac fœminarum
potius pecudum more tractandi sunt, vt
tam eos seriò vlcisci velis, quàm necessari
sti

re, & terrere, neque tam gladius in istos a-
dus est, quàm intentandum flagellum, vt vel
ulctati discant timere & parere. Non enim
a sęua statim veniendum est, ad ædes incen-
onflagrantes, viros ferro trucidandos, ser-
em perpetuam, & reliquas bellorum cala-
tes. Sed quatenus progrediendum sit, & vbi
dum, Ducis Christiani charitas cum salu-
rudentia coniuncta, & melius dictabit, &
us, modò meminerit se Christi religionem
teri, & verbo & exemplo debere, vt non
uas curet, vel incommoditates, vel iniurias;
vt pretiosa animarum lucra Domino ac-
it.

*e officio prædicatoris Euangelici erga so-
cios itineris.*

CAPVT XVI.

s ita explicatis, iã quod sit Euangelici præ-
dicatoris officium in nouarum vocatione
ium, intuẽdum est. Atq; illud in primis præ-
ndum, ne quoniam nouo modo & immuta-
ione Christum barbaris annunciaturus sit,
s militari præsidio & multiplici apparatu,
cò se Apostolico officio minus fungi arbi-
r, animumq; demittat, quasi Euangelium
euangelicè annuntiet: Oportet Dei seruum
næ per omnia voluntati promptissimè sub-
se æterna illius sapiẽtia regi, generosè per-
ere. Non omnium eadem tempora, sed cun-
ecit Deus bona in tempore suo. Nouo gene- *Eccle. 3*
ominum, nouam Euangelizandi rationem
ingratè suscipiet, quisquis non suam, sed
gloriam meditatur. Sæpe aurea illa & depi-

cta ante oculos antiquitatis laus, si ad nos r
tur, nihil aliud, quàm vmbram quandam
ctum & nominis appetentiam immoderat
pit. Etenim quid magis Apostolicum quàm
que, & in omnibus institutum esse, vt scia

Philip. 4. seruus, in quibus est, sufficiens esse, & abu

Matth. 10. & penuriam pati. Aliquando Christi discip

2. Tim. 4. ne sacculo, sine duplici tunica Euangelizan

Tit. 3. quando verò etiam penulam postulant, & s
tè præmitti iubentur, vt nequid illis desit.
si militum & sæcularium profana turba n

Actor. 27. Christi seruum, meminerit Paulum apud
nauigantem cum cohorte Italica, eaque sup
tionis Gentilicæ, eundem doctorem Ge

Actor. 28. recolat Romam caput mundi primùm ad
gredientem spectasse vinctum, & militari
dia circundatum. Quis verò ita crederet?
mi prædicatoris in maximam vrbem ingr
quàm alienum, quàm incommodum putes,

Philip 1. manas rationes consulas? at si diuinas, Quæ
me sunt, inquit, magis ad profectum vener
uangelij. Verbum enim Dei non est lig
Quamobrem gloriosè prorsus nos hortatu

2. Tim. 2. nuus militiæ cœlestis dux, Vt in omnibus
beamus nos sicut Dei ministros, non solù

2. Cor. 6. vigilijs, in ieiunijs, in castitate, in scientia,
ganimitate, in suauitate, in Spiritu Sancto,
ritate non ficta, in verbo veritatis, quæ
commemorat, verùm etiam in ijs, quæ pri
monenda putauit, in multa patientia, in tr
tionibus, in necessitatibus, in angustijs, i
gis, in carceribus, in seditionibus, in labo
Denique, in virtute Dei, per arma iustitiæ
tris, & à sinistris, per gloriam, & ignobilit

famiã, & bonam famam, vt seductores, & es, sicut ignoti & cogniti, quasi morientes, e viuimus, vt castigati, & non mortificati, tristes, semper autem gaudentes, sicut egen ultos autem locupletantes, tanquam nihil ntes, & omnia possidentes. His cœlestis tu- cibus generosè animatus Christi miles, cũ n induxerit animum, & se totum diuino io permiserit, iam quid sibi præstandum a cæteros, animaduertat oportet. Atq; hic sus socios itineris, vel maritimi, vel terre- artes suas diligenter intelligat, vt eos quã- eri possit, in disciplina Christiana conser- rimùm beneuolentia in omnes, omnibus *1. Cor. 9.* a factus, vt omnes Christo lucrifaciat, affa- suauis, sermonem habens semper in gratia *Col. 4.* onditum, vt sciat quomodo vnicuiq; eum *Ephes. 5.* eat respondere, ac nihilominus tempus re- *Rom. 15.* , vt sibi interdum vacet & Deo. Infirmita- orum portare, & non sibi placere, & præ- atum in aliquo delicto si spiritualis est, in *Galat. 6.* a lenitatis instruere, omnem hominem iux ostolum, corripere, & docere, & conari, vt *Coloss. 1.* eat perfectum in Christo Iesu. Hoc vt effi- requenter Verbum Dei proponet in spiri- *Hier. 23.* virtute conterens petras. Neque valdè lo- temporibus impedietur, sciens Paulum in *Actor. 21.* orasse, & prædicasse in plateis, in tento- n nauigio, omnem locum Dei verbo non nmodum iudicabit. Ad pœnitentiam ma- hortabitur omnes, confessiones indefessè iet, & scelerum, neq; multitudine, neq; ma- dine perterrebitur, sciens Christi sangui- ropitiatione esse pro peccatis totius mun- *1. Ioan. 2.*

di. In summa duo magnoperè prouidere
vnum, vt saluti suorum consulat verbo,
quantum licebit: alterum, idque præcipuè
fidelium ac neophytorum illis curam fe
sæpè commendet: ne nostrorum, vel iniu
si, vel malefactis offensi Christianæ reli
nomen blasphement. Quid illis fas sit, q
fas, tum quid deceat, & expediat, secund
quæ supra sunt disputata, docebit, atq; eos
uis in militari classe, tamen Apostolorum
dammodo officio satisfacere debere admo
Denique sataget Christi seruus omnibus
vt Christiani Christo, si non militent, vt
ne saltem bellum implacabile indicant, f
queus (vt scriptum est) speculationi, & r
pansum in Thabor.

Osee 5.

Qualem se præstare debeat Christi seruus i... uersione infidelium.

CAPVT XVII.

CVm nostris cura erit, quam diximus
infidelibus verò ad Christum conuert
cuius rei causa omnis iste labor susceptus
nes charitatis vires exeret operarius Do
memor se opus Domini operari, repeten
animo & altius expendens, Neminem ven
Christum nisi quem Pater traxerit, Fidem
donum esse, & corda hominum in manu Do
vt quò voluerit vertat; voluntatemque à
no præparari, & multa talia, quibus Spiritu
ctus certissimos nos esse voluit, nullius e
dustriæ, nullius diligentiæ nostræ vocati
gentium ad Euangeliũ, sed solius miseren
præuenientis Dei; ad orationes, & prec

Ioan. 6.
Ephes. 2.
Prouerb. 21.

atque feruentes totum se conferat, spem
n in cœlesti gratia collocans, & diuinæ mi
rdiæ fores diutissimè pulsans. Et quamuis
ni negotio orationis præsidio fidendum
n hac vna re nihil oratione magis neces-
, nihil omnino potentius: hæc vna impe-
atiam, cui acceptam oportet referre Fidē.
oli quidem cùm cætera beneficentiæ offi-
se ablegassent, Nos, inquiunt, Orationi, & *Actor. 6.*
erio Verbi instantes erimus, adeò inter
illa cohærere intelligebant. Nunquam
, & Ioannes, nunquam Paulus ante precem
um fusam, de Christo ad populum verba
nt. Et rectè Dionysius monet antè omnem *Dionys. de*
, Theologiæ præsertim, orationem præire *Diu. nom.*
ere. Augustinus quoque cùm Ecclesiasti- *c. 3*
Oratorem informat, initio sermonis se, *Aug. 4. lib.*
omnia, & fructum atque exitum orationis *de Doctrin.*
ommittere ingenuè admonet: In cuius *Christ. c. 15.*
sumus, & nos, & sermones nostri. Ipse *Sap. 7.*
tor Dei, & hominum Christus Iesus non
d prædicandum Apostolos mittit, quàm
tione peruigil pernoctarit. Neque enim *Lucæ 6.*
ermonis, & diligentiæ suæ fructum, quàm
num expectare debet fidelis Dei minister.
e suis tantùm sacrificijs, & precibus quam-
iduis, quamuis feruentibus, contentus es-
ebit, sed aliorum etiam Christi seruo-
uxilia studiosissimè efflagitare, vt ex mul-
personis facierum gratiæ agantur pro eo, *2 Cor. 1.*
sensus fratrum super omni re, quam petie- *Matth. 18.*
in nomine Christi, obtineat apud Patrem
icordiarum. Paulus tantorum apud Deum *2. Thess. 3.*
orum vir per omnes epistolas pro se orari

obnixè contendit, vt sermo Dei currat, &
ficetur, vt liberetur ab importunis, & ma
minibus, vt detur illi fiducia in apertio
sui, vt loquatur Dei verbum ita, vt oporte
loqui. Atque hæc, & alia huius generis co
Christi seruus, maximam atque optimam
sterij sui spem, in efficacibus & frequenti
suis & suorum orationibus collocabit. D
exéplo suo, ac vitæ integritati, & innocen
cundas partes attribuet, patiens, benignus,
lis, beneficus, continens, mansuetus, super
verò Christi, & fratrum charitate ardés. S
nes nostros minus fortasse barbari intell
at virtutis officia, vbique & clarè loquun
perfectè intelliguntur, & potentissimè p
dent. Sed in hoc genere peculiariter fides,
cera beneuolentia in barbaros ac veluti p
quædam prouidentia exhibenda est. Nihi
animorum fidem conciliat ac beneficenti
eo factis optimè mereri studeas, quem dict
audientem velis. Quamobrem prædicatu
postolos iubet Christus infirmos curare,
sos mundare, dæmones eijcere, gratis a
gratis dare, quod expeditissima ad concili
Euangelio homines via sit benignitatis ac
ficentiæ. Sentiant infideles, sentiant catec
ni, sentiant neophiti patrem, & aduocatu
ijs sæpè interpellet apud Ducem, & ma
tum, hos à militum iniurijs tueatur, horu
stati consulat, vel propria mendicitate. S
acerbius designandum erit in aliquem, hu
se administer non sit. Thesaurizet potius
parens, ac non solùm sua, sed & se libente
pendat, & super impendat pro animab

Ephes. 6.
Coloss. 4.
Lucæ 9.
2. Cor. 12.

licet plus diligens minus ipse diligatur.
datum requirat, sed fructum. Dici non po
iàm sit ad persuadendum efficàx charitas,
era digna Apostolo. Vbi tamen (ne & hoc *Philip. 4.*
eamus) sic dilectionem impendere norit,
tamen non improuidè committat alienis:
od quibusdam contigit nostris, dum plus
indulget infidis, temeritatis suæ pœnas
Nihil mutabilius barbarorũ ingenio. Pau-
stolo naufraganti exhibent non modicam *Actor. 28.*
itatem pyra accensa, eundem à vipera ap-
m, homicidam reputant, mox nihil à be-
sum, pronuntiant Deum. Huiusmodi bar-
um ingenium est. Qui heri habebaris pro
summo, hodie indicta causa interire iu-
quem paulò ante homicidam & extremo
cio dignum ducebant, mox, si ita res tule-
orabunt pro Deo. Itaque prudens ac fide-
seruus, & illis consulet quantum poterit,
nihilominus non erit negligens. Iam ter-
rtes in ministro Euangelij, Verbum Dei
ndicabit, qua vna in re vehementer, & in-
è laborandum erit. Primùm, vt sermonis
copia sit, vel per interpretem fidum, vel
ipsum, si consequi potuerit. Quocirca non
neque ardùa, sed pauca eademque sæpius
endo elementa sermonum Dei tanquam
s edocebit: & M. Francisci industriam se-
, sermone vernaculo atque ipsis familia-
ysteria fidei præcipua & vitæ Christianæ
as repetet: illorum fabulas ac nugas faci-
futabit: exemplis vtetur atque similibus,
fieri possit, ipsis accommodatis: interro-
nibus vrgebit non insuauiter. Si depre-
 hendat

hendat in quopiam ingenij aliquid atqu
cij, diſputationes non admodum Philo
cas, ſed populares potius inſtituet. Signa
bebit externa, & ceremonias cultumqu
nem eccleſiaſticum plurimi faciet, vt v
modo homines ſenſu obtuſos commod
ſtruat. Iam concionibus publicis ſtatis t
ribus aget, iam priuatis colloquijs. Dem
verbis, inuitare præmijs, minis terrere, p
dere exemplis, ſed in Chriſti virtute,
hominum ſapientia. Deus, pater miſeric
rum aderit ſeruo ſuo in omnibus, vt v
Euangelij recipiatur, non vt verbum hom
ſed ſicut eſt verè, vt verbum Dei. Se
niam cùm de ordine, & modo catechiza
getur, latius iſta explicabuntur, ſatis ſit v
liter adumbraſſe Euangelici prædicator
cium.

NB. 1. Theſſ. 2.

De tribus impedimentis, quæ conuerſioni ge maximè obſtant.

CAPVT XVIII.

VErùm in conuerſione gentium ad fide
ſtis noſtri generis diabolus, cùm ace
ma torqueatur inuidia, quibus poteſt viri
que artibus agit, ne opus Domini proſpe
Itaque innumera impedimenta molitur,
ctum ſementis diuinæ de cordibus audie
rapiat. Ad hæc paratum atque conſtantem
tet militem Chriſti ſtare, ne aſperitatibus
ſus, ab incepto pedem referre incipiat, tun
vt contrarijs vndique perſpectis, remedia
bere opportuna conetur. Oſtium fortaſſe

p

m & euidens, ſed tamen aduerſarij mul- *1. Cor. 16.*
quanquam ſunt impedimenta verbi Dei
na, tria tamen præcipua ſunt: quorum v-
noſtris, alterum ab externis, tertium ab
et, quibus Fides annuntiatur, proficiſci-
noſtris quidem, ſolent plurimum Indo-
eram conuerſionem retardare peſſimi ex-
mores. Vnus autem ædificans, & alter de-
s, quid proficit eis niſi labor? Nullam re *Eccl. 34.*
go grauiorem difficultatem ſentio in hac
propterea quòd cùm barbari religionis
ignari ſint, omnes nos ſimiles ac veluti v-
oloris reputant. Ita crimen huius atque il-
omnium redundat infamiam, & quod eſt
is ipſum Chriſtianum nomen apud infi-
in odium venit. Huic malo quid poteſt af-
emedij, niſi vt noſtrorum hominum licen-
ibus modis poſſit, frænetur, neq; vſque ad
as infidelium animas ſæuire ſinatur? Dein-
ud multum à B. Auguſtino commendatum
echizandis rudibus documentum accuratè
tur, vt admoneantur ij, qui Fidem ſuſcipere *De catechi. rudibus. c. 25.*
t, ne religionem noſtram ex noſtris homi-
metiantur, ſed ex ipſius potius æquitate,
ctitate. In noſtris ſi quem viderint mode-
& probum, eum ſecundùm legem, & Fidem
erere, quos verò arrogantes, auaros, obſcæ-
mmites notarint, hos nobis quoq; odio eſſe
adeant, ac iuxta legem noſtram multo gra-
nas ſuorum ſcelerum pœnas daturos. In om
nere hominum bonos eſſe & malos: neque
ſtum cogere quemquam vi, ſed in futuro
vel præmia, vel ſupplicia cuiq; pro meritis
uare. Ad hæc quantum licebit, vt à talium

consuetudine & familiaritate abstineant,c
dum, & boni viri frequentius barbaris o
endi,& mutuo connectendi. Ad quæ omni
fidis, siue ducis voluntas religiosè ac be
lenter affecta, multum momenti afferet,
hibeat atque castiget nimiam suorum in
tiam. Verùm à suis quoque fidei candidati
stiam patiuntur non mediocrem, tum à I
nis,& proceribus, qui suos ad alienas leges
re grauiter ferunt, tum maximè à venefi
præstigiatoribus, & idololatriæ magistri
auaritia & ambitione corrupti lucri & g
iacturam facere se vident Christianæ reli
augmento. Hi vt quondam Iamnes &
bre Moysi, Elymas Paulo & Barnabæ, ob
tè resistunt veritati. Quemadmodum in
Brachmanes, in Iapponia Bonzos, apud
regni incolas Piaches, in nostro Piru H
cernimus. Et quidem Dominorum ac P
pum suauiter, ac diligenter tentanda vo
est,& expugnanda in Christo, & suorum
quia, iuxta nostram legem promptiora f
& gloriæ plurimum accessurum, cum his
crebrius & liberalius agendum. Multum q
in vtramque partem horum studia prom
Qua in re grauiter à nostris peccatum esse
tabalipæ Ingarum principis nece, ipsi q
eius successores conquerebantur, quod af
rent, si regis voluntas delinita obtineretur
ui admodum futurum, vt vniuersum Ing
imperium fidem libentissimè acciperet. M
nim modo barbari omnes Regibus suis ac
bus addicti sunt. Aduersus Magos acrius p
dum erit; eorum fuci ac fraudes detegend

2. Timoth. 3.
Actor. 13.

cenda insipientia, & ridenda deliramenta,
ifutandæ versutiæ. Quod si resipiscere nul-
odo velint, & facultas non desit, à cæteris
andi, & grauiter interdum mulctandi, mo-
ebem reliquam maior turbatio non sequa-
ed his ambobus maius ac difficilius Fidei
dimentum ex ipsa inueterata consuetudi-
oficiscitur. Vbique sanè consuetudo mag-
ires habet, sed in barbaris longè maximas,
pe vbi rationis est minimum, ibi consuetu-
dices profundissimas agit. In omni natu-
otio eò diuturnior ac vehementior, quo
s est ad vnum determinata. Ita lapidem sur
ferri, impossibile: deinde bruta animantia
cere, difficile: mox hominem parum men-
gentem à consuetis retrahere, graue. Pro-
in hac vna palæstra omnes suos sudores,
as, conatus exercebit copiosè Christi disci-
s. Proderit autem quàm plurimum, ritus,
gna, & omnem externum cultum diligen-
urare. His quippè, & delectantur, & deti-
ur homines animales, donec paulatim ab-
tur memoria, & gustus præteritorum. Quæ
a fuit Moysi, vt populum Aegyptijs ritibus
etũ, multitudine sacrificiorum, & ceremo-
um distineret. Neque enim prius quod spi- 1.Cor.15.
ale est, sed quod animale. Postea superstitio-
antiquæ monumenta cautè, & gradatim ex-
uenda curabit, vt idola sua Guacas adoratio-
que omnes penitus dediscant, ac pro ijs pias
s, atque Christianas frequentent. Deinde
eriores animos puerorum nondum illa su-
stitione imbutos Christiana consuetudo, &
ciplina suauiter occupet, & paternas nugas

 ride-

ridere, ac contemnere iubeat, quod M. F
ciſcus ſapienter faciebat. Præmijs, & lau
paruulos inuitet, atque animet, maiores p
rum exemplo pudefaciat, & terreat. Poſt
quod omnium eſt, & præcipuè conſideran
& diligentiſſimè obſeruandum, non facil
det verbis, & quibuſuis ſignificationibus
barorum, etiam ſi Fidem tenere, & baptiſ
appetere ſe proclament. Cùm enim ſint
corde, facilè credunt, non Fidem concipi
ex Deo, facilè quoque id retractant incon
tes, & leues. Diu & multum tenendi, vt
profiteantur, intelligant, vt veterem conſ
dinem idolorum deponāt, vt mores alios i
ant. Denique conſuetudinis peruerſæ v
num alterius conſuetudinis antidoto c
dum eſt, vt verè Chriſtum induant, ac non
tim in Chriſto, partim in Baal claudicante
grauiorem acquirant damnationem, & ſ
nomini grauem faciant iniuriam. Non mul
dine, ſed veritate, animarum lucra compu
da ſunt. Ita & religio Chriſtiana pluris
& qui illi dant nomina, gloriæ atque ho
erunt.

Epilogus dictorum.
CAP. XIX.

QVONIAM verò de vniuerſa cate
zandi ratione vberius in quarto libr
cetur, nihil præterea addendum arbi
niſi vt ſummam eorum omnium, quæ diſſe
ad hoc vnum conferam, vt per iniuriā fides
lo modo propaganda exiſtimetur, tum ver
nouo generi hominum nouam Euangeliza

nem non fastidiat Christi seruus: & quan-
er rerum & temporum opportunitates li-
institutum vetus atque Apostolicum con-
: vbi minus id exactè fieri patitur con-
hominum, intelligat, neque de merito, ne-
e laude, neque verò de fructu aliquid sibi
:, si fideliter Dei gloriam quærens atque
imarum salutem, labores suos, & curas
omnes in Euangelij dilatandi
studio ad finem vsque
consumat.

INIS SECVNDI LIBRI.

DE

DE PROCVRAND
INDORVM SALVTE,

LIBER TERTIVS.

Non esse quæstiones omnes tractandas, ac dei de ciuili administratione disserendum.

CAPVT PRIMVM.

SCio equidem, in ijs, quæ de
belli, deque promulgandi
baris Euangelij ratione h
nus disputata sunt, multa
quæri, multa tractari, quæ
parum explicata, vel etiam
t ermissa videantur. Neque verò dubito qui
diosi ac literati nonnulli diligentiorem, a
vberiorem harum rerum, quæ sunt per se q
grauissimæ, & premunt quotidie veheme
animos religiosos, tractationẽ desideraturi
quibus in re tanta communiter hæc, atque
uersè dicta non faciunt satis, sed priuatas, a
miliares quæstiones suas minutè ac sigill
solui mallent. Quibus profectò ita obsequi
mus, vt quamuis peculiares de moribus ser
nes esse vtiliores peruideamus, tamen inst
nostri rationem de tota causa Indorum su
tam, varijs, implicatisque quæstionibus ob
randam, ac veluti extenuandam nõ arbitre
Etenim neque doctrinæ, neque experientia

Aristo. 1. Ethic.

antū tribuimus, vt explorare liquidò om-
: certo definire possimus, quę præclarissi-
tiā ingenijs negotiū facessunt: neq; si id
ocriter præstare possemus, ad propositum
finem accommodatum esset, quibus illud
nè animo est, ea afferre quæ & intelligā-
omnibus, & quantum fieri poterit, nemi-
n probentur. Nam in tanta sylua, eaq; ita
sa, ac densa, illud potius optandum esse vi-
, vt via aliqua ad barbarorum salutē certa,
a muniatur: omnes verò latebras exquirē-
nnia abstrusa lustrandi, omnia deniq; im-
a, atq; implicata perpurgandi onus tantū
nobis æquus imponet. Quamobrem & in
iæ de rebus Indicis administrandis dicta
actenus, & in ijs, quæ deinceps plura di-
r, præcipuas quidem res, ac veluti capita,
um Christi Iesu dono licet, explicare, &
rmare satis putamus: tenuiora verò cętera,
llarum veluti radicum, vel fibras, vel ger-
, valde illa quidem alioqui necessaria, per-
hoc loco minimè suscipimus. Igitur Euā-
ad barbaros profectione, & ingressu supe-
bus libris declarato, quid illis pręstandum
ui diuinitus tacti verbo veritatis manus
& in ouile Christi intrare volunt, deinceps
actandum restat. Hi verò tanquam in Chri
niti infantes multa cura, diligētiaq; egent,
emadmodum Regij pueri tum pædagogo
ndi traduntur, tum magistro erudiendi; ita
ciuilium magistratuum administratione
ti regēdi sūt, vt in officio disciplinaq; tene-
r, & pręceptorum spiritualiū, id est sacer-
m doctrina accuratè imbuendi. Itaque de
cura

cura, & Politica, & Ecclesiastica saluti Inc
necessaria differendum est. Cùm verò id
animale est, præire Apostolus definierit, t
rò sequi quod spirituale est, hanc partem c
administrationis si ante persequamur, ex
ne certè faciemus. Qua verò ratione barba
nes, qui Christi nomen profitentur, ad P
pum Christianorum curam, ditionemqu
tineant, antè exponendum est, quàm de ij
tur, quæ vel Indorum populis illi præsta
bent, vel ab ipsis vicissim percipere possun

1. Cor. 15.

Barbaros Fidem suscipientes ad curam, diti
que Principum Christianorum
pertinere.

CAPVT II.

PRINCIPIO nemo est, qui neget,
catholicè sapiat, Euangelij promul
nem per totum terrarum orbem ad R
ni summique Pontificis autoritatem pert
Is enim propriè est, cui in Petro ouile do
cùm commissum est, cui grex omnis Chri
ditus est, cuius proinde interest non
oues iam cógregatas pascere, verú etiam d
sas, ac dissipatas, quin potius nondum oue
rere, vt oues fiant, atque vt intra septa
gelij cum reliquo grege pascantur, euoca
quibus sanè Christus dixit, Alias se oues
re, quas oporteret adduci, vt fieret vnum
& vnus pastor. Hanc suam curam, & agno
& præstiterunt Romani Pontifices. Nam
trus Apostolus in Aegyptum Marcum mi
Clemens Dionysium Areopagitam in Gal

Ioan. 21.

Ioan. 10.

&

gorius Augustinum sociosq; eius in Angli
Gregorius item secundus Bonifacium in
aniam, Hispaniam quoque, & Africam
cerdotes à Romana sede destinatos Chri-
ecepisse historiæ veteres tradunt, atque e-
di Euangelicis expeditionibus ad expug-
m Christoque subijciendum terrarum
i factis per summos Reip. Christianæ im-
ores, id est Apostolicæ sedis antistites, ple-
omnis antiquitatis historia. Et nomen ipsū
olicum valde consentit. Neque enim ob id
Apostolicam Romanam sedem vocari
quòd Apostolorum fuerit, nam fuit &
ina, & Hierosolymitana, & aliæ non pau-
erùm etiam quia Apostolorum munus
Christo legatione fungendi, & vsque ad
nos terræ, illius Fidem immobili firmita-
ificandi propriè ac præcipuè in Romano
fice perseuerat. Hoc cùm ita sit, quis dubi-
iin sanctissimi Patres, cùm ipsis per se or-
bire non liceat, eam curam alijs demandā
possint, & debeant? neque vt eant solùm,
destinent ipsi ac mittant, quos idoneos iu-
nt. Id ergo negotij in noui orbis gentibus
dis, & infinitis, & difficillimis Romani
fices Catholicis Hispaniarum Regibus de
; vt tanquam proprium, ac peculiare mu-
gnoscerét, & curarent. Cùm enim classibus
adeò crebris, & magnis, apparatu quoque
nptu ingenti opus sit propter immensam
ni nauigationem, & terrarum regiones ple
ue incommodas, & egentes, non potuit vl-
do nisi Regiæ potentiæ res tāta committi,
verò Hispaniæ Regibus potius aut solis, si
modò

modò absit inuidia, nō est ab æquitate ali
cùm & illorum auspicijs, atque ope prim
uenta vtraque India sit, & nauigationi C
opportunissima Hispania sit. Denique pri
eam prouinciam, & petiuerunt, & studi
rarunt. Neque est cur de summorum Po
luntate conqueratur quispiam, si onus, vt
ra est, idque grauissimè premens, cogitet
modi prædicationem consequitur, vt qui
fidelibus barbaris, Christianam Religion
fiteri velint, ad curam Principum Chris
rum, tutelamq; pertineant. Id cùm literæ
andri Sexti copiosè doceant, quarum con
nem ad hunc modum rectè viri doctissimi
ligunt, non est, cur in hac causa diutius
mus. Neque enim posset aliter Fides in t
pulis recens, & tenera permanere ac cresc
si Christianorum Principum patrocinio
potentia aduersus inimicorū Christi defe
tur iniurias. Barbari natura efferati & inf
fœdera, atq; amicitias parum curare soliti,
nem facilè contemnentes, quonam modo
ri, tenerique possint, nisi nostrorū vim pe
scant? Qua ratione Christi character imp
in nouis Euangelij tyronibus non summ
probrio sit, si semel baptizati Indi suorum
re, & parricidio Fidem statim sint proditu
nique in tam remota orbis regione, & à c
Christianitate seiuncta, in medio nationi
uæ & peruersæ, quid spei superesse potest,
nes vt infirmi, iudicij inopes, moribus pe
natura instabiles perseuerent, nisi nostror
gum sinu foueantur, atq; vlnis infantium
gestentur? Cuius rei cùm aliæ pleræq; nati

naximè Aethiopicæ, Angolæ, & Manicon-
imonium abundè dant, in quibus lauacrũ
ti susceptum maiorum perfidia & temeri-
gnominiosè fœdatum est, cursus Euange-
uptus, saluti hominum aditus omnis oc-
s; qui si vim nostrorum sentirent, non in
onem Iesu Christi tam perniciosè sæuirẽt.
ssimè omnino sentiunt summi Theologi
enes Ecclesiam integram, absolutamque
tatem Fidem ab hostium iniurijs, & con-
lijs tuendi, eaque nisi grauiora exinde ma-
sequantur, aduersus consilia & vim pessi-
m esse vtendum. Itaque si expedire cense-
test sine vlla dubitatione Ecclesia infide-
eges, aut Dominos de Fidelium dominatu,
ione deijcere, eamque ad Fidei defensio-
committere Christianis. Ac ne noui aliquid
e videamur, præter concordem, vt dixi,
ntiam, vetus sanè est Apostoli Pauli præ-
m, in causa matrimonij si infidelis coniux
; fraudi & impedimẽto esse cœperit, liberũ
delem ab eiusmodi seruitute. Et certè con-
rctius ac magis naturale vinculum esse cõ-
, quàm cuiusuis subiectionis, & seruitutis.
si periculo Fidei etiam dissoluto coniuga-
culo pro data sibi à Domino potestate, oc-
ndum putat Ecclesia, quid mirum est, si in
n Fidei causa subditum, seruumuè Fidelem
fidelis Domini seruitute liberet? Adde
idem gentium Doctor causas, disceptatio-
Fidelium non vult ad ethnicos magistra-
eferri, sed ipsos sibi legere, qui ius dicant,
terea quod Fidei iniuriam ab impijs perti-
ebat. Quin etiam re ipsa Iudæos omnes ac

Th. 2. 2. q. 10. ar. 8. ibidem Caiet. Dur. 2. d. 44. q. 3. ar. 2. Vict. Relect. de Indis. Sotus 4. dist. 5 q. vni ar. 10.

1. Cor 7. Inno. 3. ca. Quanto & c. Gaudemus. de Diuortijs. Cõc. Tol. 4. ca 61 & 62. Refertur 28 q. 1. c. Iudæi. & c. Sæpe malorum. 1 Cor. 6. Gelas. d. 54. c. Generalis. D. Gre.

eadem. d. c. Fraternitatem ex li. 5. Regist. c. 131. Et titul de Iudæis, & Saracenis. c. 1. & seq. & fin Conc. Matiscon. 1. cap. 16. Apud Gra. d. 54. c. Mancipia. L. Deo nobis §. His ita dispositis. C. de Episcopis.

Saracenos hominum Christianorum ser
iam pridem spoliauit Ecclesia, cùm primù
infidelibus seruis fieri illi Christiani libe
lint. Qua de re etiam legem Iustinianus In
tor tulit, vt siue Paganorum, siue Hæretic
serui, siue Iudæorum, ad Christianam rel
nem transire velint, dominorum potestati
antur, nullo etiam dato pretio. Quo minus
dum est, si tyrannide in recens effectos Chr
nos infideles Domini abutentes, omni in il
tione ac iure, Ecclesiæ autoritate interposit
cidere possint. Quod si Euangelio prędican
propagando nullo modo obsistant, neq; sui
pedimento sint, quominus Christo, qui ve
volunt, fidem dent, vel quam semel dederu
uiolatam seruent, etiamsi ipsi alioqui in er
sui cęcitate persistent, non iccirco suorum g
natione spoliandi sunt: sed est nihilominu
mus veluti Imperator ab Ecclesia consti
Christianus Princeps, vt causam Fidei, ac
lium prouidentiam, quotiescunq; res pos
diligẽter agat. Quoniam verò rarissimum
penè impossibile, vt barbari Domini in suo
no auitam religionem contemni, euertiq;,
ges plerasq; mutari non ægrè ferant, & qu
possint modis nouam religionem auertan
monibus præsertim furentibus, ac multum
suos ea de re tumultuantibus, commune ac
ti canonicum debet haberi, vt hoc tempor
dorum populi, quicumque Christum sequi
narunt, sub nostrorum regum cura, atq; adn
stratione sint. Ea tamen moderatione se nost
rant oportet, si Christianam Remp. saluan
volũt, & religionis dignitatẽ pro virili sua

te t

eri, vt neq; ferro, nisi extremum discrimen
at,agatur in barbaros, neque de commodi-
us ac dominatu suo pellantur,nisi quatenus
rij Fidei,& suis perniciosi deprehendantur,
grauius quicquam designetur, quo Christi
gelium lædi, perturbariuè possit. Denique
nofcat religiosus Princeps potestatem sibi
risto ad ædificationem, non item ad destru-
iem datam. Et quamuis Christiani prin-
s Domini sint, parentes se tamen præbeant,
tam quæ Indorum sunt sibi,quàm Indos ip-
mnium Domino quærere videantur.

2. Cor. 13.

*n oportere falsos titulos comminisci domina-
tionis Indorum.*

CAP. III.

OC igitur ius administrationis, ac subie-
ctionis Indorum ex propria ac certa Eccle-
ommissione generale est, & commune tum
ui hactenus explorati sunt, tum ijs,qui pro-
nte tempore occurrent. Quod quidem nisi
ndè perturbetur iniuria, æquum ac salutare
onstat. Alios verò titulos,quos afferre qui-
nituntur,Regiæ potentiæ, vt mihi quidem
ntur, assertores non necessarij,ne assentato-
icam, qui nimirum ex tyrannide Ingarũ in
regno, atq; vsurpato per vim imperio, itẽq;
olycratia gentium plurimarum legitimo
e carentium(has Hispani Behetrias vocant)
endunt christiano Principi regnandi ius fa-
,equidem neque satis intelligere,neq; certè
are possum. Etenim si à prædone alterius
deprædari, & tibi vẽdicare non potes,quæ-

ro quid æquitatis, quid rationis habeat, qu
tyrannis (vt ita esse faciamus) Indorum dom
tum eripias, tibiq; ipse adscribas? An iccirc
stior Sylla, quod Remp. Marij seruituti eru
addixerit suæ? An verò alienum scelus, n
ius facit? Hoc verò perridiculum est, & Ae
cæ fabellæ persimile. Adde quod istorum i
ria, per vim licet vsurpata, tamen annos
sexcentos confirmata sunt: quam ætatem si
lijs plerisq; imperijs neges præscriptioni e
tis, profectò res humanæ omnes misceantur
cesse est. Quod enim regnum est, quod non
lentia magna ex parte initio quæsitum sit? v
ineptè apud veteres, & Reges, & Tyranni
nomine censeantur. In Polycratijs verò
communitatibus, præter ciuium ipsorum
sensum, imò contra omnem omnium sent
am, externum principem inducere, si tyran
vacat, nescio planè quis vnquam tyrannus h
ri debeat. Neque verò abnuo multis India
locis ex bello iusto ac legitimo, quod pro
iniurias hominum, aut fidei offensas existere
san potuit, ius peculiare Christiano Prin
dominandi fieri, nam eiusmodi Lusitanicæ
storiæ nonnulla referre videntur. Verùm
de communi, ac certo titulo disputatur, Eccl
autoritatem, Fidei periculum, ipsorum barb
rum salutem, Remp. Indicanam administra
& æquissimum ius præbere Principibus C
stianis, & illud per se abundare, certò nobis
suadet cum ratione valde experientia ipsa c
sentiens. Quamobrem siue alij tituli etiam
siue non sint, constat ad Regum catholicor
curam maximè pertinere salutem Indorum,
pro

urandæ,& religionis præceptores,& disci-
ciuilis administros lectissimos mittant,
tet, vt Deo atque Ecclesiæ iniuncto sibi mu-
perfungentes, vt & ipsos decet,& causa tan-
igit, satisfaciant.

ales administratores res Indicæ postulent.
CAPVT IIII.

tur quàm refert vniuersitatis Indorum præ-
ctos, ac magistratus optimos apud christia-
ancisci, quantumue ponderis in vtramque
em vel salutis, vel exitij ciuilis administra-
abeat, quouis etiã tacente, res per se ipsa de-
t. Nam cũ in omni Repub. Magistratus per-
sit, atque pædagogus quidam, vt est ab Am-
o præclarè dictum, atque iusti & æqui cu-
immortalis, facilè quiuis intelliget, ita ad
esiasticam, ac spiritualem institutionem
paratam esse ciuilem & humanam, quemad-
um ad Christi Euangelicam legem, natura-
ris disciplina necessaria est, quippe nisi hæc
it obseruata, vt ait beatus ille, illa custodiri
possit. Quamobrem Paulus docet non esse
statem nisi à Deo, easque quotquot sunt, à
ordinatas esse administras boni, mali vltri-
Quibus consentaneum est illud Petri, qui &
ibus, & Regum ducibus obediẽdum monet;
d bonis laudi, improbis terrori eorum offi-
n sit. Ergo si sunt hæc capita populorum, si
ores, si duces, gubernatores, aurigæ, tum e-
lumina, specula, leges viuæ, & quibuscum-
alijs nominibus tum diuinæ tum philoso-
cæ literæ ornandos ducunt, quis satis dicere
at, quantum in horum integritate, & fide præ

In Epist. ad Rom. c. 1.

Ibidem. Rom. 13.

1. Pet. 2.

Amos 6.
Hiere. 23.
1. Reg. 9.
Ezech. 27.
Arist.

Eccl 10. ſidij ac ſalutis Reip. ſitum ſit? Qualis eni
ctor eſt ciuitatis, tales inhabitantes in ea,&
dum iudicem populi, ſic & miniſtri eius. Q
totum locum ab omnibus penè Reip. legu
tractatoribus externis copioſè grauiterque
ſatum, à noſtris Eccleſiaſticis, ſacris, & ex
plis, & documentis diſertiſſimè illuſtra
quanquam diutius proferre non opus eſt, ta
iuuat inſignem Baſilij ea de re accumulare
Orat. 20. tentiam. Neceſſe eſt, inquit, huiuſcemodi
mandare magiſtratus, ac eos aliorum conſt
re duces, qui cæteros omnes prudentia, con
tia, ac vitæ ſanctimonia longè anteeant, vt
tes, quibus præditi ſunt, communes fiant e
omnium, qui eos imitãtur. Nam ad mores
qui gubernacula tenent, componere ſe tot
qui parent, ſolent, ita vt quales duces fueri
les eſſe neceſſe ſit eos omnes, qui ſequuntu
quales fuerint in Republica principes, tal
plurimum exiſtere ſolent reliqui ciues. Atq
quidem Magiſtratum, atque potentiam op
atq; aptiſſimo cuique demandandi cura in
Repub. in omni Principe debet eſſe vel max
at in noui huius orbis adminiſtratione, in b
rorum nationibus, & ſubigendis & contine
in Fide, quiſquis rerum Indicarum vel ten
experiens ſit, nullo modo dubitabit eam, n
primam, neque maximam eſſe debere, ſed o
no ac penitus ſingularem. Etenim à præfect
ducibus, à iudicibus, à Regiæ deniq; maie
adminiſtris, perinde, atque à fonte fluuium
res omnes Indicas, vel perniciē, vel ſalutem
ſi quid aliud tertium eſt, deriuari, ac perma
perſpicuum eſt. Neque dici poteſt, eo font

,quàm latè lues influat, quamque omne re-
um respuat. Ac ne cui fortè videar in su-
a causa amplificāda studio magis, quàm ra-
educi, afferam non nisi certa, & explorata
menta,quæ vtinam quantum habeant pon-
& ipse exponere possim,& ij, quorum in-
t,velint attendere. Primū in alijs Rebusp.
iitatibus ex multa antiquitate fundatis, &
titutis,habent moderatores adiumenta plu
eademq; maxima,quibus etiā volentes non
itur errare.Sunt leges publicæ vtiles,est pa-
consuetudo,sunt exempla maiorum, est de-
e quidam rerum veluti cursus ipsa antiqui-
firmatus, quo in otio & negotio facilè ac
quillè ciuitatis status per se pene consistit,
ertè si deflectat paululum, modica rectoris
ione dirigitur,sicut in trāquillo ac tuto ma-
auum tenenti vsu venit. At in Indicana gu-
atione, cùm præsertim noua regna adeun-
tque habitantur à nostris,omninò est secus.
nia noua,nullæ consuetudines certæ, leges
que omnia,naturali excepto, nihil prope-
lum firma:autoritas exemplaque superiorū
porum vel nulla,vel non imitanda, euentus
tidie inopinati,repentinæ plerunque ac pe-
losæ mutationes, municipalia iura tum ig-
ata,tum non satis firma ad iudicandū,Hispa-
ises,Romanæque leges magna ex parte cum
barorum diu retentis moribus repugnantes,
us ipse Reip.adeò inconstans & varius,suiq;
imilis, vt quæ heri commodissima rectissi-
q; habebantur, hodie rebus commutatis ini-
issima, ac perniciosissima existant. Hîc quis
videat qualem moderatorem eiusmodi Res-

pub.efflagitet, quàm ſapientem,quàm coı
quàm prouidum, quàm integrum, atq; coı
tem,quippe cuius conſilio,& prudentiæ co
ſa ſint omnia, in quo præſidia omnia belli
que conſtituta,collocataq; ſint? Si enim p
ciuitatum conditores optimos, ac ſapie
mos eſſe antiquitas voluit ad prima funda
ta iacienda, profectò perſpicuum eſt, no
præſtantiſſimos, lectiſſimoſque viros orb
dagatores,ac nouarum gentium duces eſſe
re.Hæc planè, vel vna ratio ad obtinendam
ſam ſatis erat. Adiungam tamen alteram
minus efficacem,atque robuſtam. Nam cù
motiſſimæ regiones hæ ſint,caputque huiu
uerſæ Reip.ſiue Regiam, ſiue Pontificiam
ſtatem ſpectes,longiſſimè diſſitum,licenti
libidini Præfectorum campus latè patens
ditur,vt quicquid collibeat, licere ſibi eti
pinentur.Quod enim longè diſtat,quaſi ni
ſe pertineat, facilè temeritas humana coı
nit. Hinc ſeditioſa conſilia,tumultus etiam
adeò totius Reip. perturbatio : remedium
oppidò ſerum,atq; incertum.Quarum rerū
locuples eſt hoc ipſum regnum Peru toties
ſtinis armis concuſſum, atq; inſtar proc
maris contrarijs ventis agitatum. Itaque v
dici pulmonum, ſi ægrotare cœperint,cura
rum perdifficilem eſſe rationem docent,
ad traducendum eò vſq; medicamentum l
& valdè clauſa via ſit per ſtomachum, vt
maci vis valdè iam debilitata perueniat, a
perueniat quidem, ita planè longinquita
premæ Potentiæ, atque autoritatis, huius
ægritudini leuandæ remedia opportuna vi

ue ſperare permittit. Quamobrem quic-
in rebus Indicis à Præfectis peccabitur,
modum dixerim ſine emendatione pecca-
Quod equidem perſpexiſſe Romanos mi-
ſuadeo,cùm ad remotiſſimas quaſque pro-
as non niſi lectiſſimos,atque integerrimos
mittendos cenſerent,aliquando quoque,ſi
ſtulare videretur, ipſi Conſules Reip. lu-
non cunctanter proficiſcerentur, quippe
regiè noſſent, quos animos faceret teme-
dilata vindicta, vtq; ſoleat à reliquo gre-
unctus vel ipſe bos efferari.Poſtremò ſi hęc
non eſſent, illud non paruum exiſtimari
;quod vel leuia peccata gubernatorum,&
rum in rebus Indorum ingentia crimina
i debent, propterea quod teneros adhuc
um animos vehementer ſauciant,& à Chri-
religione perniciosiſſimè auocãt. Etenim
blicorum Magiſtratuum culpæ abſcondi
oſſunt,quia vt Tragicus dixit,
lucet omne Regiæ vitium domus: *Seneca in Thyeſte.*
irmi adhuc,& rudes Indorum ſenſus nullo
de Chriſtiana gente,deque Chriſto ipſo a-
iudicare norunt,quàm ex his, quæ perſpi-
in noſtris ſublimibus præſertim,atque au-
tate eminentibus. Quæ res quanti fiat apud
ſſimum hominum conditorem, atque pa-
em,inde facilè intelliges,quod cum lachry-
c dolori intimo ſancti Regis Dauid flagi-
admiſſum condonaſſet libenter, illud ta-
ſeueriſſimè vindicauit,& queſtus eſt, quod
icos Domini nomen blaſphemare feciſſet,
inter ſe reputarent, Deum eius regis ami- *2. Reg. 12.*
habitum,qui tanta perpetraſſet,quod ad di-

uinæ existimationis contumeliam quan
tinere videbatur. Propheta sanè Ezechi
de suo Israele narrare videtur, verius
de nostri æui hominibus vaticinari cre
est, cùm illa, diuini doloris & querimonia
Ezech 36. pronuntiat: Et ingressi sunt ad gentes, a
introierunt, & polluerunt nomen sanctu
cùm diceretur de eis, Populus Dei iste est
terra eius egressi sunt. Quas sanè ironica
fastidij, & despicientiæ testes, cùm inter
tes de nobis sæpissimè vsurpant, tum ve
Rom. 2. acrius obiurgantur etiam in os nobis iacta
verentur, eadem quippè ipsi agimus, qua
lis maximè reprehendimus. Si quis igit
maduertat rerum Indicarum varium, ac
bilem statum, tum supremæ potestatis tam
positam sedem, mox animorum in fide
tium teneritudinem, fateatur necesse est,
lam aliam prouinciam regendam, ad nulla
tia gerenda ampliorem desiderari sapie
integritatem, pietatem, vt mihi quidem
numerò occurrat, quod à Probo dictum
In vita Ambrosij. ctus Paulinus narrat Ambrosio, cùm res M
lanenses id temporis difficiles & prætume
ret administraturus. Non tam se iudicem
Episcopum vt putaret, benignitate, zelo,
na cura erga omnes. Qua de re Valentinia
lius maioris non erat parua gloriatio, qu
ipse iudices daret, quos Ecclesia sibi lege
cerdotes. Atq; vtinam nunc, vel Ambrosio
Nectarios, vel si qua sunt præfectorum cel
ra nomina haberemus: profectò noui orb
ministratio tales se maximè decere ipsis
ostenderet, quibus, quod Leo magnus Theo
Au

-o gratulabatur, non solùm regius animus, *Epist. 7.*
am sacerdotalis inesset.

ob causam difficile inueniantur idonei rebus Indicis præfecti.

C A P. V.

igitur duces, hos magistratus res Indicæ
stulant, neque vlla argumenta, quanquam
illa quidẽ satis, tanti facienda sunt, quan-
longi temporis experientia. Quam cau-
m disertè ageret vir quidam clarissimus,
r regios ministros princeps, colligebat
m fidem, prudentiam, animi magnitudi-
agis requiri, tum verò adiungebat aptis-
t cùm tales ministros efflagitent res, qui
es ad hæc venimus? vt potius exonerandæ
iæ causa quàm huius reipublicę capessen-
ssi esse videamur. Quotum enim quemque
ies, cui si in Hispania magistratu potiri, si
tura licuisset, Oceanum traiecturus fuis-
que hæc in extremo orbe quæsiturus? Ita
ribus rebus exclusi ad hæc veluti extrema
rtimur. Mihi verò hæc prudentissimi vi-
tio, non tam esse iniuriosa videtur in mul-
os prouinciæ hæ, & habuerunt, & habent
ntissimos, Christianæque ac sapientis ad-
trationis laude florentes, quàm commo-
potius, & conqueri Indicarum rerum na-
ipsa comparatam difficultatem. Etenim
penetrandi ad Indos plerisque, vt mode-
camus, familiaris rei angustiæ in causa
ac relictam patriam, liberos, charos om-
bores quoque immensos, & pericula naui-
num, itinerum, noui cœli, ea vna cogita-
tione

tione compenſent, quòd aliquando tand
India redituri ſint diuites,ac beati,vt quo
quum eſt ætatis,in otio ſplendidè agant,ſ
iam fortunis iuuent (quis enim ſi cogita
conſiliaq; ſua inſpiciat, ita ſe animatum n
quis obſecro non videt cupiditati , atque
tiæ ianuam eſſe patefactam ampliſſimam
mulandæ pecuniæ cura ſit prima, cætera
huic vni poſthabeat, quippè cuius cauſa ſ
ſuſcepiſſe, tanta perpeſſum eſſe ſecum re
dedecorique ſibi,& ignominiæ vertendu
India non optimè nummatus reuertatura
Sic vſus,atque hominum exiſtimatio habe
lege quis iam magiſtratus, vel ſupremus,
ſimus non cupit familiaris rei ſuæ commo
gere? quod non poteſt non vehementer n
Reipublicæ. Ariſtoteles quidem magnope
tereſſe Reip.cenſet, ne egentes ad magiſt
vocentur,quòd pauperes in magiſtratu va
fieri ob egeſtatem afferat. Moyſi quoq; de
dis iudicibus Iethro ſocer ſapienter con
dedit,quod ille libenter accepit.Prouide,i
de omni plebe viros ſapientes, & timente
in quibus ſit veritas,& qui oderint auaritiā
quamuis Indicis magiſtratibus ſtipendia
conſtituta ſint, quibus viri boni contenti
ſæpe tamen ſitis illa opulentè in patriam r
tendi iuſto neſcit expleri, vt hîc quoque v
ſit illud Salomonis,Rex iuſtus exigit terra
auarus deſtruet eam . Atque inde quoque
Indicis altera non leuior ærumna proficiſ
quòd cùm gubernatores omnes, ac iudice
ſpaniam cogitent,ſtudia ſua omnia,& cura
collocent,Indicum ſolum veluti alienum,

2. Pol.cap.7. & li.3.c.8.

Exod.18.

Prouerb. 29.

c

eum habent,ita parum curant,quod nihil
quod quantum statui, atque incrementis
o. obsistat, dici non potest. Inter laudes
, qui ciuitatem aliquam administrant, &
rias dotes, illam primam Philosophus nũ
vt statum præsentem Reipub. ament. At
ub. hanc ita plerique ab animo suo alie-
t exilij loco habere videantur: aut certè
rè cum rebus Indicis agatur, si quemad-
n militares præfecti vbi castra ponunt, in
oris, quod eo in loco se acturos intelli-
ommeatum, cæteraq; opportuna curant:
euntes dissipata omnia, atque exusta re-
nt, ita nostri homines ad id saltem ætatis,
ic exacturi sunt, vtcumque res Indicas
re velint. Hæ sunt administrationis Indi-
ues difficultates. Ad quas accedit quoque
igè quidem maior, verùm non ita com-
, sed propria eorum, qui nouas Indorum
deunt, sedibus ibi collocandis intenti,
ùm ad barbaros eant, non nisi armorum
ijs fulti rebus se incertis committant, vbi
ueri oportebit, vel ferro etiam aperire
Itaque totus iste primus ingressus milita-
Quamobrem ei demandari prouincia so-
i peritia militari excellit, neque ad copias
das tam Ducis probitas, quàm militaris
spectari solet. Hic quid occurrat incom-
facilè quiuis cogitare potest. Cùm enim
s ingressus fidei, prima exordia Euangelij,
Christi annuntiatio pro ductu ac volun-
ominis, vt parcissimè dicã, militaris transi-
sit, illius sententia in omnibus princeps
nque dux ipse profanus sit, manus verò sa-
tellitum

5. Pol. c. 9.

tellitum temeraria, qualem expectare d
administrationem,quam rebus Christia
uidentiam? Quamobrem illud etiam atq
Catholici principes,horumque proreges
iuscumque demum intersit, cogitare de
cùm ad eiusmodi expeditiones bellicas
præfectosque legunt, vt pij, Christiani,i
Deum timentes,salutemq; hominum plu
cientes quærantur.deniq; ij,qui se Episco
imò verò Apostolorum munus sustinere
ciant. Quanquam enim ad arma tractan
tam viri probitas,quàm militaris peritia,
stoteles voluit, spectanda sit, tamen vbi
initijs agitur,de salute tot barbarorum,de
ipso Christi honore,atq; existimatione, i
partibus pluris facienda est vitæ integrita
constantia.Neque enim tam dilatandæ Re
sa res geritur, quàm Fidei amplificandæ
verò duci & moderatori probo etiam adi
oportebit cohortem non hominum perdit
ac profligatorum,sed si non optimam ac re
sam,tamen non pessimam,& infamem. Q
quis nimia ista censebit, ridens fortassis
gendis militaribus copijs eiusmodi de sp
da probitate præcepta,is sic habeat, longè
esse risu dignum, ad Euangelij primum i
tum eos reputari commodiores, qui ad n
dum procliuiores sint. At neq; vir ea prob
ac modestia facilè reperietur, inquiunt,
delectus ille hominum ad expeditiones be
vllo modo haberi potest. Primũ si fieri neq
expeditiones ne fiant. Neq; enim amat Ch
annuntiari cũ insigni Christianæ religion
decore.Deinde non vsque adeo dura res est
d

untas ne desit, vt præfectus quispiam quæ-
non solùm militari laude clarus, verùm
iana pietate commendatus: vtq; ad illius
tum si non deligantur pij homines, tamen
mittantur nefarij. Si enim homines infa-
sordidos Imperatoribus militare Roma-
es non iniuria vetuerũt, quid est cur Chri-
primo illius ad infideles ingressu perdi-
is quisque nomen dare sit permittendus?
obrem cùm in omni Magistratu Indico,
erò maximè in prima ad barbaros profe-
viros idoneos sapientia, & pietate præstã-
eficere oportet, magna adhibita diligen-
ales omnino quærantur, inuentique præ-
q; honoribus ad rem pro dignitate geren-
ermoueantur. Quanquam magna apud
gloria copiosaq; pro meritis rei tantæ re-
atione nihil potest amplius, ac præstan-
gitari. Assiduæ autem nostrum omnium
ninum preces esse deberent, si modò tot
um millia amamus, aut alicuius facimus,
ue det reges in ira sua, neque propter pec-
opuli regnare faciat hypocritas, sed mittat
pastores iuxta cor suum.

Osee 13.
Iob 34.
Hier. 3.

*esse iniquum tributa Indos pendere admi-
nistratoribus suis.*

CAPVT VI.

ONIAM administrationem nouæ Chri-
anitatis penes nostros principes esse iam
us, & his ex Dei, Ecclesiæque præcepto
bere, vt saluti Indorum ministros ido-
um ad spiritualia, tum ad ciuilia præbe-
inde dicendum est, vtrum ad horum ip-
sorum

ſorum neceſſarios vſus, poſſit ab Indis exi
quid, quidve illud ſit: mox, quid viciſſim
rependi debeat. Tributa ergo neceſſaria ad
tualem, politicamq́ue gubernationem ce
tione moderata, ac definita non iniquè
rum gens pendere exiſtimanda eſt. Nam vt
tam Philoſophorum Reſpub. ſuas conſtitu
de publicis tributis ſententiam, qui ſempe
deratoribus publicis; negotijſq́ue com
bus de publico, & communi cenſu tribue
docent, certè in diuinis noui teſtamenti li
vſque adeò expreſſa res eſt, vt nihil ampliu
lus ſanè Apoſtolus hunc totum locum ſcr
Rom. 13. ad Romanos excellenter illuſtrat. Nece
ſubditi eſtote, inquit, non ſolùm propter
ſed etiam propter conſcientiam. Miniſtri
Dei ſunt in hoc ipſum ſeruientes. Reddite
omnibus debita, cui tributum, tributum; cu
ctigal, vectigal; cui timorem, timorem; cu
norem, honorem. Quo loco non oſcitant
tari debet, quos alloquatur Paulus, & de qu
Scribebat ſanè ad Romanos iã Chriſtiano
ditos verò Cæſaribus, qui in liberam ciui
per vim irruperant ad potentiam. Et tam
neceſſariò parendum monet, non ſolùm pr
iram, ſed etiam propter conſcientiam, i
non timore hominum ſolùm, ſed etiam D
vrgente. Deinde tributorum penſiones p
piens, atque commendans, cauſam reddit a
ſimam, quod publici magiſtratus miniſtr
ſint in commune bonum ſeruientes, ac pr
eos, ali atque honorari à ſubditis iuſtum ſi
ex re colligit reddendum eſſe quicquid deb
ſiue tributũ ſit, ſiue vectigal, ſiue quiduis a

hoc loco commentetur Chryſoſtomus, *Homil. 23.*
etiam aſcribere. Innumera bona, ait ille,
ibus per magiſtratus obueniunt, quæ ſi ſu-
s, omnia ſimul peſſum ibunt, ita vt neque
neque agri, neque domus, neque forum,
quid aliud conſiſtere queat, ſed omnia ſi-
uertantur, potentioribus imbecilliores
è deuorantibus. Propterea ab antiquis
ribus communi omnium ſententia prin-
nobis ſuſtentari debere viſum eſt, ob id
ua ipſorum negligentes, communes res
. Et mox, Quòd ſi Paulus tunc cùm genti-
uc eſſent Principes, iſta præcepit, multò
portet ea fidelibus exhibere. Eam Apo-
i doctrinam Chriſtus Dominus non ſo-
æcepto ante conſtituit, verùm etiam ex-
commendauit ſuo. Nam de Cæſari red-
cenſu rogatus, Cæſari, quæ Cæſaris ſunt, *Matth. 22.*
da eſſe reſpondit, magiſterio obedientiæ,
nctus Ambroſius, & nos inhęremus, dum *In oratione*
us, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt *contra Au-*
o, tributum Cæſaris eſt, non negamus. Ip- *xentium.*
recens natus Saluator in Bethleem etiam *Lucæ 2.*
us eſt, ac deſcriptus, & Auguſto Cæſari
n tunc cum cæterò orbe obtinenti cen-
rſoluit, quemadmodum vult D. Nazian- *In oratione*
Quam rem cùm & diuinorum librorum *ſiue epiſtolà*
itas, & ratio ipſa ſatis muniat, atque con- *ad Iulianũ.*
, neque noſtrorum Theologorum eorum *Et Auguſt.*
, qui cauſæ Indicæ ſtudioſiores ſunt, ali- *de cat. rud.*
ab ijs tributa exigi poſſe quiſquam ne- *c. 21.*
nil eſt cur in loco plano, & expedito am-
nmoremur.

Improbantur tria genera tributa taxan

CAPVT VII.

TAmetsi ab Indis tributa exigere nos
cere manifestum sit,at quanta illa tam
qualia quauè ratione,& sorte,& quousqu
nè perobscurum est, & ad explicandum i
sè difficile. Neque enim statim immodic
ctiones probaturi sumus,neque auaritiæ,
pacitati multorum conniuere debemus,q
res totius regni euersio sit,atque Indici fu
comicè dicam,calamitas. Nam quod hos
re oportet,illa intercipit. Ac sit licet ma
facultate nostra certum aliquid in re vsqu
incerta & dubia definire: tamen operæp
facturus sum, vt mihi videor, si diligent
tiones aliquas tributa taxandi excussero.
igitur documentum sit, Indis mulctæ n
tributa imponi minimè posse. Nam vbi iu
qua ciuitas,aut gẽs debellata est,solet,idq
tò,pecuniaria redditio pro victoris arbitr
perari,vt temeritatis suæ pœnas luat. Ha
potissimam tributorum originem extitis
gorius Theologus vult,ita scribens, Ex p
penuria nata est, perniciosæ cupiditatis
quę bella peperit,à quibus orta sunt tribu
bus in diuina condemnatione nihil graui
& acerbius. Hæc Gregorius. Ad hunc m
profligato ac vincto Ioachaz Rege Iuda
raone, centum talentis argenti & talent
terram esse mulctatam diuinæ literæ tradũ
genus tributorum tum profanis, tum sacri
ris frequentissimum est. Sic Moab à Dauid
cussum sub tributo seruisse, item

Orat. ad Iulianum.

4. Reg. 23.

2. Reg. 8.
1. Par. 18.

um, sic Chananæum tributarium factum m authore Iosue, nec non reliquas illas es Iebusæorum, Amorrhæorum, atque a- Salomonis opera perpetuo tributo sol- addictas esse populo Israel sacra historia emorat. Quod sanè nullo modo iniurio- e, non solùm sanctorum virorum exem- nonstrant, sed etiam aperta ratio, quæ iu- victos victoribus subdit, neq; fortunis so d libertate quoq; vitaq; ipsa reddit obno- Indorum populi, vt supra satis disputatũ hristianis debellari non possunt, ac proin- libertate, neq; argenti pensione mulcta- d enim nostros læserunt, quorum ne no- idẽ audierãt? Dei verò offensas, naturæq; s vlcisci, nostra nihil interesse, opinor a- s esse monstratum. Itaq; grauiter profectò ent, qui eo iure debellatos barbaros instar hæorum, & Chananæorum, vel potius, vt tia loquamur, Maurorum, atq; Turcarum, te, atq; multa pensione onerarent, existi- etiam beneficium se collocare, quod non lecterẽt. Neq; enim tam stolida ratio nisi eritia, & insolentia militari proficisci po uod si id genus quippiam hactenus perpe- est, consulant certè conscientijs suis, qui omparарunt. Atq; hoc sanè documentum mũ est: sequens verò multò certius, Nefas exigendo censu rationem habere Euange- cõmunicati, quasi retributio expectetur, Fide, & Baptismo, Christiq; notitia imper cissim repetatur argentũ. Hæc tota sordi- cogitatio hominum tum imprudentium, proborum Euangelium veluti licitantiũ

Iosue 16. & 17.
3. Reg. 9.

(nam & hoc à quibuſdam iactari aliquand
tũ audio) nihil profectò à Simone illo abeſ
quod ille nefarius pecuniam potius dare p
tia, iſti gratiam pro pecunia cupiunt com
re. Nullo ergo modo ferendum eſt, vt in
nando tributo, quid per Chriſtianiſmu
conſecuti barbari, cogitetur. Quæ enim
accepimus, gratis quoq; dare iubemur. Te
documentum eſto, Barbaros cauſa ſoli, te
ab ipſis cultæ, & habitatæ nihil debere Pri
bus Chriſtianis. Quod vt intelligatur, me
ſe oportet tunc demum ratione ſoli penſi
perſolui Principibus, aut Reipub. ab ho
priuato, cùm Principis authoritate, & iure
ceditur. De quo genere tributorum Amb
videtur loqui in ſua illa contra Arrianos d
ſione mirabili. Si tributum, inquit, Impe
petit, non negamus. Agri Eccleſiæ ſoluunt t
tum. Si agros deſiderat Imperator, poteſ
habet vendicandorum, & cætera quæ perſ
tur. Hoc igitur ita habet, cùm ager regio
poſſidetur. Quare videmus tum ſubditos
minis, tum externos à ciuibus agros ea pac
accipere, vt certos ſemper cenſus inde pe
uant. Iſto ſanè exemplo ſanctus Ioſeph vn
ſam Aegypti terram ſubdidit Pharaoni, q
portione frumētaria Regijs vſibus perpetu
dicta, quòd quibus agros ipſos tribuiſſet,
& iure poſſet cum his de reddēda ea ſemper
tione paciſci. At hæc ratio in tributis Indo
iniri nequaquam poteſt. Neque enim ſolu
ſtrum ipſi occuparunt, ſed nos illorum, ne
nos ipſi, ſed ad illos nos certè peruaſimus. It
barbarorum terra ſubditur quidem Chriſt
pri

Actor. 8.

Matth. 10.

De hoc tributi genere loquitur Zacharias Papa in epiſt. ad Bonifacium. De Sclauis Chriſtianorum &c. Extat libr. 5. epiſt. 11. q. 1. Si tributum. 24. q. 8. c. ſanctum.

Geneſ. 47.

ɔibus, cùm primũ populi ipſi ſubduntur,
il, illius ratione barbari debent, quam à
ıutuati non ſunt, ſed nobiſcum potius cõ-
runt. Plurimum verò intereſt, vtrum ho-
ıtione loci ſubdantur, an potius homi-
ıſa locus ipſe. Hîc enim res nullo modo
ıtur, ſed integrum ius penes dominos ma
amobrem Indis (huc enim noſtra iam
tendit oratio) pro modo ac magnitudine
onum, agrorum, gregum, paſcuorum, tri-
am exaggerare, & cumulare, vt pro tan-
ım certa ratione perſoluant, iniquiſſimũ
ıuidem rebus nihil per ſe debentibus cen
oneretur. Quod ſanè, neq; factitatum ha-
ſſe ſcio, ſed eſt fortaſſe improborum cu-
tentatum. Neque tamen illud modò di-
ın Rex, quemadmodum Ingarum impe-
ſſit apud nos, & Moteçumæ apud Mexi-
ta quoque in omnia illorum iura conceſ-
agros, greges, paſcua, mineralia, cætera-
ncipum, ſuo ipſe iure adeat. Nam ſi rectè
ıe ab illis iſta obtinebantur, & legitimè
noſtri illis ſucceſſiſſe cenſentur, rectè
ta omnia retineri conſequens eſt. Vtrum
t illud ita habeat aut illud, examinare ac
are, noſtrum non eſt. Habent Catholici
ɔnſilia, ſenatuſque ſuos, habent conſcien-
giſtros. Subditis, dum iniuria non eſt e-
pro iure ſuorum principum ſentiendum
tiandumque eſt, vt Apoſtoli Petri præce-
ıtegrè conſeruetur, regem honorificare. *1. Pet. 2.*
oc loco ſolum agimus, quod & fatentur
& eſt per ſe ſatis certum, etiam ſi barbari
tantur ad Chriſtum, non tamen rerum

ſuarum iure excidere, neque verò noſtris, c
uis ſubdantur ad fidei ſuſceptæ tutelam, v
uitute vel fortunis ſuis obnoxios eſſe, id
Paulus quoque Pont. max. apertè decreuit.

Vulgaris ratio tributa imperandi expendit

CAPVT VIII.

PLeriſque autem illa ratio tributa impe
videtur æquiſſima, vt perſpiciatur pri
quibus rebus vnaquæque prouincia abund
trum frugibus, veſte, gregibus, mineralib
gento: tum verò numero Indorum oppi
tributimq; inito, ea ſumma quotannis in
tur, quæ poſſit commodè conferri, ita vt ſ
certa portione tantum attribuant, quantu
ex hiſce rebus, vel ex operis ſuis locandis ſ
tata familiola, præbere queant. Quæ ſanè c
tudo obtinuit, vt viritim tributa pendantu
tant regia edicta grauiter cauentia, ne ab
ea exigantur, quæ & ad ſe ſuſtentandos, at
ægra valetudine, ſi acciderit, recreandos,
liberos educandos, ac matrimonio colloc
neceſſaria habent. Quam Chriſtiano pecto
gnam legem laudare par eſt. Qua in re tot
que illam prouincias luſtrandi diligentian
uentus, ac commoditates perſpiciendi, tum
iniungantur, quæ commodiſſimè poſſunt p
re Indi, vt nihil ſupra vires, nimis graue ſu
ant, cæteraſque inſtructiones eodem pert
tes, comprobare profectò decet: quin ne
quidem improbandum eſt, vt ſinguli, qui
vel ætatis imbecillitate, vel corporis affec
letudine, vel officio publico non impediu
aliquid in commune conferat, vnde tributi
ſi

. Bene hæc ſanè omnia. At quod viros in
s doctos non bene habet,quo etiam me mo
ehementer fateor,illud eſt,quòd ſolùm co
r,quid Indi ſoluere poſſint,quid verò ſol-
ebeant,non item. Quæ ſanè conſideratio,
1 exigantur,quæ non poſſunt reddere, ne-
ia eſt:ſed nullo modo ſufficiens,niſi præte-
ldatur,vt neq; ipſi ab Indis capiamus, quæ
a non ſunt,iuſtitię ſempiterna lex docet,ad
ndum ab aliquo quippiam, tametſi neceſ-
vt poſſit ille præbere,tamen nullo modo id
ſſe, niſi & poſſit ſoluere,& inſuper debeat.
ſiue non poſſit ſoluere, ſiue non debeat, æ-
ſt iniqua exactio. Et ſi enim ſupra ſatis mon
ım eſt Indos noſtris aliquid debere redde-
ıorum in adminiſtratione ſunt, non tamen
inuò efficitur,vt quantum poſſint, tantum
ant,etiam ſi rem temperes verbo leniore,vt
ım tribuant, quantum commodè queant.
ue ratio hæc peruulgata ad tributa barba-
mperanda,qua ſolùm ſpectatur, quid quan-
ue vnuſquiſq; ſoluere queat,licet pleriſque,
xi,ſancta ac legitima appareat,tamen peni-
nſpecta, non ſatis idonea,imò verò exitioſa
rehendatur neceſſe eſt.Quæro enim,cur Hi-
ís,& Gallis cæteriſque per Europam, ſi iſta
ditio offeratur, vt ſinguli tantum pendant,
ntum poſſunt commodè,iniquiſſima, & in-
oſiſſima ſit,Indis verò iuſta & æqua? An iſtos
imperitia,imbecillitas,tenuitas fecit obno-
s? Deinde quid hoc à ſeruorum conditione
ſt, à quibus iuſtè exigitur quicquid reddere
ſunt, quia quicquid ſeruus acquirit, Domi-
acquirit? Præterea ſi bello iuſto domiti, mul-

ctæ nomine tributa pendere cogerentur,
posset grauius imponi, quàm id vnusquisq
det, quod potest? Nam quod non potest, ne t
nus quidem exigendum putat.

An propter reuocandos ab otio barbaros, tri grauiora imperanda sint.

CAP. IX.

AT dicunt qui res Indorum, atq; ingeni ximè callent, hoc magnopere barbari pedire, vt tributis grauentur, propterea natio hominum ignaua, & otiosa, nisi cog laborare, & industriam, atque operam in qu tando censu ponere, socors more pecudis v transigit, turpiter belluinis rebus vacat: qu qui neq; rem familiarem augent, neque sibi sulunt in posterum, sed hodierno tantùm contenti, genio indulgent. Ad hanc quiden tiocinationem, quæ peritissimo cuique m mè familiaris esse solet, nos sanè ita respon mus, vt barbaros laborare, negotiari, occupa ne & cura distineri, per quàm ipsis salutare fateamur, imò verò illorum Reipub. vtcum constituendæ necessariũ omnino. Qua de re garum proceres ingenio sine dubio peracri, dicioq; præstantes, in eo vel maximè rectan storum ac diuturnam administrationem esse fuerunt, vt quàm maximè exercerentur, mi meque vacare sinerentur. Itaque vbi necessa aut vtilia deerant, etiam rebus superuacaneis stinebantur, vt qui eorum disciplinam cog uerit, meritò miretur, quod veteres narrant, iam vermiculorum colligendorum certam

sur

quibusdam imperatam, alios saxis vltrò
ue voluendis seriò occupatos. Neque ve-
sa aut obscura est, aut lõgè posita, cur In-
gotio vrgeri maximè expediat. Ete-
arbari omnes ingenio sunt seruili, seruis
ullũ otium esse debere, etiam in prouerbi
ipse Aristoteles dicit, quòd otiũ petulan- *7.Pol.c.15.*
iat, id quod noster Sapiens prçclarè monu-
te, inquit, seruum in operationẽ, ne va- *Eccle.33.*
multam enim malitiam docuit otiositas.
exerceri Indi debent, non negamus, sed
issimè amplectimur. At cui exerceri, cui
ari, cuius inseruire cõmodis debeant, hoc
uæritur. Cùm enim illud à tyrannico do-
u regalis absit, quod hic in subditis mo-
lis non suam, sed ipsorum magis vtilitatẽ
t, profectò non est obscurum syncerè cer-
us, operas atque negotia Indorum in ip-
met emolumenta debere conuerti. Non e-
astar apiarij id tantum mellis in alueari-
linquendum est, quantum apibus alendis
t, ne intereãt, reliquum omne auferendũ:
t greges detondẽdi sũt, quibus vellera ita
mus, vt radices solùm denuo procreãdæ
luas esse sinamus. Excepto igitur eo, quod
itualibus & ciuilibus præpositis necessari
e prudens charitas sanxerit, quicquid vl-
utis Indorum prætextu nobis vsurpamus,
pina ducendum est. Atque equidem vere-
vbi se quidam Catones Mutiosue profiten
oresque barbarorũ censura sua seuera no-
tq; emendare pergunt, Pharaones potius *Exod. 5.*
nt, depositaq; censoria larua, qua tam rigi-
crepitant: Vacatis otio, alteros se Nabucho *Hiere.52.*

 donoso-

donosores exhibeant, omnia expilantes, a
seros duram seruitutem seruire cogentes
nant ergo iam tandem homines auari, &
mani saluti se se Indorum iactare, fortu
consulere. Agnoscāt potius, ac fateantur
tis se cōmodis seruire, nulla publicæ disc
cura teneri, nullo gentium harum adiuua
desiderio tangi. Omnino fucus ipse se p
neque sustinet diu cupiditas prouidenti
falso nomen impositum. Quod si duri esse
mus in miseros, neque nostræ cupiditatis
rem eorum lachrymæ extinguant, profe
mendum est, ne multus ac creber clamor
rum cœlos omnes penetrans ad ipsum æ
mi iudicis tribunal irrumpat. Regnum, a
ritus sanctus, transfertur de gente in ge
propter iniurias, & contumelias, & iniu
& diuersos dolos. Auaro quoq; dicit nih
scelestius. Et qui calumniatur pauperem,
geat diuitias suas, dabit ipse ditiori, & e
Et in sancto Iob terribilius. Hæc est pars
nis impij apud Deum, & hæreditas viole
quam ab omnipotente suscipient. Si multi
ti fuerint filij eius, in gladio erunt, & ne
eius non saturabuntur pane: Qui reliqui fu
ex eo sepelientur in interitu, & viduæ illi
plorabunt. Si comportauerit quasi terram
tum, & sicut lutum præparauerit vestim
præparabit quidem, sed iustus vestietur il
argentum innocens diuidet: ædificauit si
nea domum suam, & sicut custos fecit v
culum. Diues cùm dormierit, nihil secum
ret, aperiet oculos suos, & nihil inueniet, a
hendet eum quasi aqua inopia, nocte opp

Eccl. 10.

Pro. 22.

Iob. 27.

empestas. Quas sanè diuinæ seueritatis mi-
pauperum oppressores, violentosque alie
oris exactores, videant qui volunt, an de
illis huius sæculi hominibus res ipsa co-
declarauerit. Filios cæsos, nepotes auita
litate deiectos, vix pane saturatos, posteri-
omnem extinctam, viduas etiam virorum
lætas, & voti compotes, argentum terræ
emodum coæquatum ad pauperes deuolu-
sacras domos pretiosis illorum spolijs, &
coornatas, ac reliqua, quæ de violentorum
ne diuina Iob loquitur, promptum est cer-
in plerisque nostræ ætatis hominibus, quæ
mque meminerit, fateatur necesse est, etiã
æ Reipub. & gentis referre plurimum, vt
us teneatur diuinæ autoritatis lege præscri-
quem si exactiones excesserint, non solùm
erunt adiumento, verùm etiam Deo iustis-
vindicante, certi exitij, & ruinæ causa ple-
mæ. Extat sanè epistola grauissima Grego-
agni ad Constantiam Augustam, in qua
ta seuerè locutus adiungit, Idcirco fortasse
æ expensæ in hac terra minus ad vtilitatem
iciunt, quia cùm peccati aliqua admixtione
iguntur. Præcipiant ergo serenissimi Domi-
ihil cum peccato colligi. Nam scio quia &
arum Reip. attribuitur vtilitatibus, ex eo
ultum Respub. adiuuatur. Qua sapientis-
simi Patris sanctissima sententia cau-
sæ totius Indicanæ nullum pro-
ferri potuit, vel plenius,
vel certius ora-
culum.

lib. 4. Regi. epist. 31.

Quis modus in tributis taxandis tenendus

CAPVT X.

SI quæratur ex me, Ad quam igitur Reg
respicere debent, qui tributa neophytis
baris ex bono & æquo taxare cupiunt, ego
tè nullam noui aliam præter eam, quam D
Thomas affert de lege humana eleganter
ferens, quamque Theologi reliqui summo
probant. Vt in lege ferenda onerosa præser
finis ipse penitus inspiciatur, atque pens
tantum imponatur, quantum fini proposito
gruit, tum verò in distribuendis eiusmodi o
bus proportionis æqualitas conseruetur.
quoties excesserit, pro iniqua legem comp
oportere. Hæc illustrium Theologorum, rat
prorsus consentanea, de tributorum impos
ne sententia est. Duo ergo accuratè proui
da sunt ei, qui in lege de tributis ferenda
errare: Vnum ex parte Indorum, vt non gra
tur nimium, sed ea exigantur, quæ possint op
tunè præbere & commodè: alterum ex parte
strorum, vt quod ab Indis accipitur, pro off
ijs ac necessaria prouidentia impertienda æ
congruensque sit. Huc enim Theologi, & Th
logorum decus Thomas respiciunt, cùm di
tributa ratione finis necessaria licere impon
ea verò eousque debere progredi, quousqu
nis ipse efflagitat. Itaque quòd supra iam d
repetendum est diligenter, vehementer eos
re, qui Indorum gentes perinde atq; prædia
dam, aut greges reputant, vnde quicquid em
gi potest, dummodo ne intereat funditus, sec
turis vsibus reseruetur, siue ager sit, siue pe
id totum honesto ac liberali lucro assignant.

1.2.q.96. ar.4 Sylu. Gabella.3. q.2. Sotus lib.1. de Iust.q.6. a.4. Caiet. verb. lex. in summa.

lab

profectò grauisimè, quicunque ita se
rant. Neq; enim Indos tuos numerare po
quasi de tuo inde quiduis accipere. Quin
si quid accipis, ob id accipis, vt tu vicis-
quid aliud rependas, quod si non dederis
uicquid abstuleris, iniquũ est, & iniurio-
t Medicus ab ægroto, Aduocatus à cliente
retium capit, pro impensa opera, & offi-
Patronus ab Indo si quid accipit, pro of-
ccipit. Itaq; quemadmodũ militibꝰ Reip.
n suscipientibus de publico, & annona, &
dia præbentur, quæ sanè à cæteris pro col-
i se beneficio Reip. tuendæ iure exigũtur,
tamen militiæ prætextu quantumuis ex-
ere, & corradere fas est, sed hactenus tantũ,
ius militi, præsidijsq; cõparandis ac tenẽ-
us est: ita prorsꝰ quæ Christiani à barbaris
a capiũt, eo vsq; solùm progredi oportet,
q; fini proposito necessariũ est. Est verò il-
s ratione præscriptus, vt ministri saluti, &
iistrationi Indorũ necessarij nõ desint, ho
turq; congruenter. Hi verò in duplici ge-
unt. Primi ac præcipui numerantur Pasto-
imarum, Ministri salutis æternæ, quos eo-
argitionibus, & prouentibus ali, quos ipsi
o verbi, & sacramenti pane nutriunt, non
lispositionis humanæ, quàm diuini esse iu-
tissimum est. Id omni lege definiri Paulus
um doctor disertè ostendit. Nam de lege
ũ hoc argumentũ versans, Quis militat, in- *1. Cor. 9.*
suis stipendijs vnquam? quis plantat vineã,
fructu eius non edit? quis pascit gregem, &
te eius non manducat? Ne verò secundùm
humanas tantùm agere videatur, producit
statim

statim diuinam veteris testamenti. Numqu
cundùm hominem hæc dico? An & lex hæ
dicit? Scriptum est enim in lege Moysi, N
ligabis os boui trituranti. Si nos spirituali
bis seminauimus, magnum est, si carnalia v
metamus? Nescitis quoniam qui in sacrari
rantur, quæ de sacrario sunt edunt, & qui
deseruiunt, cum altari participant? Atqu
quidem iuxta legem veterem, quid verò no
Euangelica? Nequaquam ab his discrepa
monstrat, Ita & Dominus ordinauit ijs, q
uangelium annuntiant, de Euangelio & vi
Dixerat quippe Dominus, Dignus est oper
mercede sua. Nihil ergo opus est testimon
lijs, quæ sunt plurima, eademque grauissim
nus Paulus, vel potius Spiritus sanctus in e
quens nobis abundet. Verùm præter facer
Domini non est dubium, quin politicæ,
humanæ administrationi Reip. barbarorun
quā necessarij sint sæculares præpositi. Hi
distributi videntur apud nos in duas specie
& iudices Magistratusq; sunt, de quibus di
est supra, & si quid restat, dicetur post: &
propriè susceptores Indorum, siue Patron
enim appellare malo, quos vulgus nostrun
sermone Encommēderos vocat) quibus pr
ra, ac prouidentia, quam gerere debent h
num suæ fidei, ac tutelę commissorum, licet
tributa quædam vicissim capere. Quo in
accuratè intuendum est Regiam maiestaten
illud omne, quod habet ad exigēda tributa
pulis neophytorū sibi ab Ecclesia in fidem c
in eiusmodi Patronos transfundere, eosq; p
collocare, certis quibusdā pactionibus inte

Deut. 25.
Deut. 18.
Luc 10.
Matth. 10.

quibus mox opportunè dicemus. His er-
os se se exhibeant, quos fide iurata profi-
,tributa rectè solui non est,cur reuocetur
ium, cùm manifestum sit licere Principi
tribuere,quæ percepturus ipse esset. Qua
noſtrorum Theologorum, iuriſque pru-
m cõcors sententia est, & accedit B. Gre-
ullo modo contẽnenda autoritas, qui ad
s quosdam viros Sardiniæ scribens, eos-
quid debeant præstare subditis sibi com-
,& quidem infidelibus adhuc,& quid eam
percipere ab illis posſint, commodè ad-
:Ad hoc quippe, inquit,illi vobis com-
sunt,quatenus & ipsi vestræ vtilitati vale-
terrena deseruire, & per vestram proui-
m,eorum animabus ea,quæ sunt æterna,
icere. Vnde apparet rectè posse nobilium
num,ac bene de Rep. meritorum fidei cu-
cõmitti,vt saluti barbarorum consulant,
x causa ab his sua ipsi emolumẽta percipi-
oniã verò cùm est conuentio aliqua,vt ob
lud detur, certa quædã ratio ac proportio
ur necesse est,ne aut hinc excedat, aut in-
ficiat,omnino perspiciendum est ad quæ &
Patroni Indorum obligentur,vt inde ve-
è cognoscamus quando & quousque iu-
sit talibus tributa persolui. Sed ante consi-
ndum erit,An ne expedierit Indorum po-
in Fide rudes eiusmodi patronis commit-
quibusuè ex causis id excogitatum, effe-
que.

Lib.3. Regist.epi.23.

Causa,

Causæ, ob quas Hispanis Indi commendati

CAP. XI.

CAusas igitur cogitãti mihi, cur in hoc
orbe Indi Hispanis hominibus comm
ti sunt, vnde & vulgare illorum vocabulu
xit originem, tres præcipuę veniunt in me
Prima, Quod cùm suis expensis, & laborib
nouas regiones penetrarent, summis & dif
tatibus & periculis sese obijcientes, exc
tum, atq; inuentum est, quod mercedis lo
bueretur à Principe ipsis ita flagitantibus,
Indorum populis suo patrocinio cõmissis
lumenta annua perpetuò reportarent. Que
modum Imperatores Romani emeritis m
bus agrum aliquem impertiebantur, vnde
tandæ reliquæ vitæ certi prouentus relinq
tur. Nostrorum autem hominum prima c
ge pactio fuit, vt Indorum à se expugnat
administratio tum sibi, tum primo succe
aut hæredi firma rataque esset: exinde Regi
ret, cuicumque placuisset, adscribere. Itaq
militiæ stipendio, pro victoriæ præmio
Hispanis dati sunt. Altera quoque fuit c
eaque maioris momenti: quòd nouus orbis
vsq; adeò longè posito subactus, in illius di
retineri nullo modo poterat, nisi à quibus
quæsitus, ab ijsdem custodiretur, vt licen
barbarorum frænarent, & à finitimis tuere
& nostris demum legibus assuefacerent. N
enim minus est, vt quidam poëta dixit, quã
rere, parta tueri, imò verò, vt Nazianzenus
bè asserit, longè maius ac difficilius. Vt er
peregrina terra homines alioqui patriæ a
ti

Ouidius.
Inuectiua prima contra Iulian.

tenerentur, fierentque nouæ Reip. cul-
atque amplificatores studiosi, fixas ibi se-
locantes, attributa sunt certa oppida In-
,quorum, & dominatu & commodis po-
ır.Perinde atq; vmbra quædam Hispaniæ
um repræsentata sit,cum subditis, siue,vt
vocant,basallis imperitent. Tertia eadē-
ixima,ac reliquarum fundamentum cau-
ıit,vt noui Fidei tyrones, teneræque stir-
trocinio curaq; veterum protegerentur,
erentur,religionis disciplina regerentur.
ue salutis viam, vt omnino munirent, at-
firmos in Fide, vt monet Paulus, assume- *Rom.14.*
Arbitror me omnes institutionis huius
esse complexum. Iam sequitur, vt de vna-
e quid habeat æquitatis,quid difficultatis,
fficij, disseramus. Ac prima illa de remu-
lis laboribus sumptibusq; militarium ho-
n, ex necessitate quadam potius quàm ex
tate,aut religione profecta fuisse videtur.
e enim poterat Princeps, aut per quàm æ-
terat,tantos tot hominum sudores,imò ve
m cruores dixerim,præmio pari afficere,
nouo orbe illorum virtute parto, poten-
uæstumq; partiretur. Nam neque isti alio-
ntenti essent, & cæteris similia audendi,
liendiq; cupiditas omnis extingueretur.
sitanica India, quod Regum Lusitanorum
ijs, & auro parta sit,potuit penes Regem
lle dominatus sine iusta suorum querela
ri. Nostrorum verò hominum, quoniam
e ductu & re,tanta peregerunt, longè alia
est. Itaq; necessitatis, vt dixi,cuiusdā fuit,
quodam iure, vt olim Israëliticæ tribus
T distri-

distributore Iosue,terram sortirentur, p
nente tamē, quod minimè obscurum est,
mo omnium penes Regem imperio. Qua
fatendum est, hac nostris mercede propo
stribuendi leges quodammodo, & fuisse
se seruandas. Vt planè,nisi alioqui quippi
pediat,de hac Rep.benemeritis, ipsiusme
lumenta reddantur, & pro ratione meri
maior minorue portio vnicuiq; designet
que enim inanis prorsus,& superuacanea
hominum,suo sudore,& sanguine partis
& nihil in Rep. gerentes præclari frui ve
ter expostulantium, idque non leuis iniu
co exprobrantium.Etenim cùm cætera n
sunt,debet profectò laborum,meritorum
tio haberi,id quod & Regia statuta præs
& gubernatores à se obseruari contendun
rè an falsò, non statuo, satis proposito es
nium vna consensio.Sed ecce ingens malu
de minus timebatur, exortum, ex æquita
quitas, ex commoditate damnum, ex iur
flatur iniuria. Quis enim cùm sibi Ind
mercede propositos, ac redditos intuetu
statim labores, expensas, pericula, quib
functus est,cogitat, parumque esse quicqu
piat,& sentit,& iactat? Itaque prouentus
modaque sua, quæ ex Indorum, vel oper
tributis percipit,non pro futuro in illos o
& à se impendenda opera, sed pro iam exh
laboribus metienda putat.Cui malo quid
dij possit afferri, non satis video. Verùm
seriò moneo, atque contestor, quamuis æ
sit in eiusmodi commendationibus Ind

m antea præclarè gestarum rationem habe-
ninimè tamen tributa operasque istorum
ius augeri posse, quàm conferendi in illos
ficij ratio postulet. Quemadmodum & præ-
ræ in Rep. & sacerdotia in Ecclesia bene-
tis quidem conferenda sunt, & digniori-
oppidò ampliora: at census, vel publicus,
cclesiasticus pro futuro labore, atque of-
datur. Itaque huic percipiendo veteres la-
s prætexere minimè licet. Sed si profectò
officio, atque imposito munere non per-
aris, quantumcunque olim emeritus sis, pro
us tutò non percipis. Secunda verò causa
eruandæ, ac tuendæ Reipub. huius, non du-
i est, quin æquitatis vtilitatisque plurimum
at, quin potius in eo salus Regni tum tem-
lis tum spiritualis sita sit, si non desint his
ti deductis colonijs coloni sui. Nam id quo-
Romanæ Reipub. sapientissimæ moris fuis-
onstat, vt nouos colonos, quo firmaret, de-
eretque coloniam suam, domicilio dona-
arijs priuilegijs, commoditatibusque pro-
eretur. Regis, regnique interest maximè,
int qui tanquam proprium domicilium
ntur, & quoad licet, amplificent. Quamob-
propria quadam nuncupatione, eaque apud
honorifica, hi propriè vicini, ciuesue nomi-
r. Itaq; & vxorati esse iubentur, & certam vr
incolere, vnde nisi annuente prorege, abes-
usquā liceat: si abfuerit, absentis expēsis aliu
citur, quod si diutius moras traxerit, ab In
um moderatione remouetur, aliusque succe
erinde, atq; demortuo. Quin etiam Princi
i omnes feudatarij habentur, fidem suam sa-

cro iureiurando Reip. Regiſque iuſſis aſt
gentes. Itaque bella ſi qua exoriantur in pro
cia, proprijs ſumptibus adire, & belligerari
guntur, quod nuper in bello Ingarum Cuzqu
ſes, & in Chiriguanenſium, Charquenſes, Pa
ſeſque fecerunt: proinde equos, arma cætera
in repentinum quemque tumultum parata
bere, in otio, & negotio Reip. adeſſe prompt
mè. Quæ quidem omnia, & prudenter, & ſa
tariter inſtituta ſunt, neque parum conſcien
eiuſmodi hominum leuant, qui pro impoſit
bi onere honorem quoque, hoc eſt, prouen
referant. Neque enim, quod multi falſo opin
tur, ſola eſt cauſa redditus Indicos percipien
propria ac peculiaris Indorum ſaluti adhib
cura, licet ea præcipua ſit, verùm aliæ quoq;
ſæ ſunt, ſunt alia etiam publicæ vtilitatis
cia, quibus cùm addicuntur nobiles homines
re remunerandi ſunt. Eas ob res quod regem
Indis capere oportebat, id in eiuſmodi feuda
rios omne tranſmittit. Tertia quoq; ac potiſſ
cauſa ſupra allata de cura, prouidentiaque N
phytorum, ſi nuda ipſa per ſe ſpectetur, ſpe
ſa planè, & honeſta, atq; officij plena videa
Quid enim magis ſalutare dici poteſt, quàm
noui Chriſtiani veterum diligentiæ comm
dentur? quod etiam in primæua Eccleſia in m
fuiſſe Dionyſius Areopagita ſatis indicat,
fidei candidati probatæ vitæ ſuſceptoribus
derentur, piè ac ſalubriter imbuendi, atque o
cioſè adiuuandi. Hæc vt dixi, perpulchra, p
honeſta cauſa eſt, ſi nuda ipſa cernatur. At v
cogitatione venimus ad rē, Ieſu bone, quæ p
turbatio, quanta fœditas. Verùm vitio homi

De Eccl. Hier. c. 2.

causæ hoc fit. Neque verò prauorum per-
tas bonis detrahere debet, sed Dei optimi,
nignissimi ope fiet, vt Patroni officium
eserant, sed nomini suo ipsi respondeant.
rum iam est quæ sint horum partes in In-
se susceptos exponere.

*doctrinam fidei, & moribus sufficientem Pa-
troni Indis susceptis præbere te-
neantur.*

CAPVT XII.

Rimum ac maximum onus sustinent, Indos
am Christianos effectos in fidei, morumq;
doctrina, cæterisq; ad salutem opportunis,
tum opus est, adiuuandi. Re enim vera Pa-
,Pædagogi, Nutricijque in christo teneris
c & paruulis dati sunt. Hoc omnes sine ex-
one consentiunt, & docti & indocti, & ex-
& imperiti. Hac lege, hac conditione Indi
is à Principe commendantur, recepto vsi-
; more se se penes ipsos conscientiam suam
erare testante. Quod sanè onus ipsi, qui su-
nt, raro intelligunt. Ex hoc primo præci-
; documento efficitur in primis, vt quicũ-
niuncto sibi muneri non faciunt satis, non
m graue crimen admittant maledictionis ç-
æ rei, quòd opus Domini fraudulenter faci- Hier. 48.
verũ restitutioni etiam obnoxij sint, quòd
imè officio functi, ob quę tributa instituta sũt,
lominus illa perceperint. Neq; enim charita
ntùm Christianæ infensi sunt, sed etiam pu-
am iustitiam lædunt. Efficitur deinde, vt si
ligentes admodum segnesq; se præstiterint
s Patroni, neq; emendare & resarcire iactu-

rã pergant, possint omnino, imò verò debear
Indorũ commendatione remoueri, alijs eor
co suffectis. Quæ ne duriora quispiã arbitre
aut quoniã consuetudo contra obtinuit, tar
noua respuat, extat hodie quoq; Regij dec
publica fide exemplum, quod ipse quoq; I
vtrumq; illud, & de restitutione facienda, &
remouendis negligentibus Indorum patro
seuerè grauiterq; statuentis, seruariq; om
in posterum præcipientis. Ego verò adijcia
quoq;, quod perparum aduerti video, cùm si
maximum, quòd in Indorum commendati
bus longè plus spectare oporteat, vtrum is, c
fidei commendantur, ea existimatione sit, vt
posito muneri non defuturus meritò creda
quàm meritorum rerumq; gestarum qua
splendor extiterit. Atq; omnibus modis affi
id, quod vel tenuiter doctus facilè concedet
troni, indignus si sit, conscientiam quidem
esse tutam, at multò minus Principis eam cu
committentis indigno. Indignum autem
dico, quem viri boni, ac sapientes nequaq
idoneum reputant eiusmodi negotio procu
do, nimirum qui præ vitæ impuritate, præ in
terata auaritia, præ socordia ingenita mis
susceptos vexando, expoliando, diuina om
ac salutaria pro nihilo ducendo, pessundatu
apparet. Profectò mirari libet, quòd cùm in
ennali, aut etiam annuo Prætore creando,
integritas accuratè quæratur, in perpetuo In
rum Domino, cuius sit vel leue peccatum pe
ciosius futurum, vix morum ratio habeatur:
vel ipsius, vel maiorum merita attendan
tanquam pecuniæ dandæ, non animarum ne
ti

tractaretur. Quæret ex me aliquis, quam
institutionem, quam doctrinæ rationem
:ere intelliget Patronus, vt conscientiæ sa-
:iat suæ? Respondebo breuiter ac verè, nũc
oris magna ex parte ea cura, & molestia li-
:os esse patronos: siquidem Episcopi sibi sũ-
int, neque iniuria, vt sacerdotes ipsi desig-
,ac destinent: quibus Patroni stipendium à
ribus præscriptum optima fide persoluant.
d si hos, vel remissos, & negligentes nota-
vel improbos, & impuros, vel cupidos, ac
:es, denique gregem Domini lædi grauiter
lentia pastorum animaduerterint, pro fide,
ı suis debent, oportet ad Episcopos defe-
,& quantũ in ipsis situm erit, ardenter agant,
ısceptis suis quàm optimè consultum sit.
ım sedulò præstiterint, si tamen nihil pro-
rint, fidem suam hac in parte liberarunt:
quæretur de manibus illorum sanguis ef-
s, cuius antistites Principi pastorum, cùm
ıruerit, rationem reddent. Quot verò sacer-
:s in Indorum oppidis habere oporteat, bre-
r quidem dici potest, quot erunt necessarij
i institutioni, sacramentorum administra-
i, cæterorumque ecclesiasticorum functio-
Prouincialium verò synodorum, vbi de pa-
ijs agitur, canonibus definitum est, quoto
ıero Indorum vnus sacerdos sufficere existi-
ıdus sit. Sequatur patronus Episcopi sui iu-
ium, si synodi decreta seruari vsquequaque
ı possunt. Quicquid verò parocho tribuen-
n erat, si abesse contingat, siue negligentia
roni id fiat, siue periuria ministrorum, siue

C. cùm ex iniuncto. de Hæret. docet id Innocent. 3.

Ezech. 3. 1. Pet. 5.

In Concilio Limensi consti. 77.

Episcopi desidia, nihil interest: prorsus ta
dem debet Indis restituere ad minimum
obolum. Neque potest illa summa cuius
dicio in alios vsus conuerti, aut quouis pra
aliò deflecti. Qua de re frustra sanè nonnul
bitarunt. Nam præter edicta regia id diser
uentia, ratio est aperta, quod pecunia illa a
dis tan quam ex conditione persoluitur a
nistros Ecclesiasticos sibi necessarios su
tandos: hi cùm defuerint, quacunque ex ca
fuerint, debet profectò horum stipendiu
largitores redire ex integro. Quemadmo
pro negotio tuo curando homini pecunia
fers, si nihil ille curauerit, siue culpatè id
inculpatè, certè pecuniam tuam iure repet
que te inuito ea pecunia auerti in alias cau
test. Igitur hæc certa, & sunt, & habentur.
non item, vtrum qui negligentia sua, craſ
culpa Indos sibi commissos, sine sacerdote
legitima doctrina tenuit, teneatur restituer
buta omnia per id temporis percepta, an
satis sit, tantum reddere, quantum parocho
dum erat. Qua de re alios audire mallem, q
ipse dicere. Verùm non teneri omnia tribut
stituere, magis mihi persuadeo, propterea
tametsi doctrina Indorum, prouentuum an
rum colligendorum præcipua causa sit, no
men sola, vt supra explicatum est. Sed sunt
Cap.11. quoque patronorum onera reip. vtilia, qu
cùm defuerint, nō iniustè tributis aliqua ex
te fruantur. Iam si quis vrgeat, quantum erg
quousque restituendum est? Nihil equiden
tius afferre possum, quàm vt visitatorum, a
dicum regiorum sententijs acquiescat, qui

oleant præter doctrinæ defectus, & damna
ui Indis data, aliud præterea iubere resti-
ldque mos habeat doctorum ac proborum
num, aliquid insuper imperare, quamdiu
nplius explorata non est, minimè oportet.
l si Indorum tam populosa ac frequens tur-
vt sunt pleræque in prouincijs superiori-
nanifestum vt sit vnum sacerdotem tot ho-
m curæ & doctrinæ nullo modo esse satis:
e tamen antistes admonitus plures mittat,
uia non habet in promptu, vel quia fortasse
nulat, ita vt Patronus non sit in culpa, quæ-
meritò, an oporteat reddere Indis id, quod
sacerdoti, si adesset, erat attribuẽdum. Hîc
ue varia res est. Sed cùm iuxta retentum
m, vel iuxta synodale decretum obserua-
lures essent sacerdotes adhibendi, non du-
quin redditurus sit Indis Patronus, quic-
le duorum stipendio, vel plurium subtra-
fit, siue vitio id suo acciderit, siue secus. Nã
i, pactionis ea lex est. Vbi verò neq; con-
do, neq; synodi decretum, neq; præsulis vr-
æceptum, etiam si plures ministros populi
rositas postulet, potest Episcopi sui iudiciũ
, si vnum satis esse ille responderit. Deniq;
dum ille statuat pluribus esse opus, potest
sibi ministro esse contentus. Namque vt
admonui hac parte solicitudo præcipua ad
opos recidit, qui de Indorum rebus edocti
nos molestia antiqua idoneos ministros
itandi liberarunt. Hæc de præcipua cura
norum, hoc est de spirituali ministerio er-
n Christianos Indos, attigisse sit satis.

Quid erga nondum baptizatos Indos Pat
nis liceat.

CAPVT XIII.

ANtea verò quàm ad politica officia pr
diar, diluenda est dubitatio de cæteri
delibus Indis, qui fortè cum Christianis e
coniuncti sunt, quorum tanta est copia in
uincijs nonnullis, vt intra annum, aut non
amplius in vna ad decem, & septem millia
ris ætatis baptizati referantur. Albi verò
mendati Indi omnes, vel pene omnes idolo
adhuc sunt, vt in Prouincia sanctæ Crucis.
na ergo mihi quæstio esse videtur, An à ta
tributa quoque Christiani exigere queant
pterea quòd nondum sunt Ecclesiæ subiec
cuius commissione ius omne nostris in b
ros esse diximus. Deinde quamnam ob ren
siones eas nostri dignè percipiunt, siquide
la ijs sacramenta, nulla diuina officia co
nicant? Cæterùm consuetudo nihil videtur
fideles, infidelesque Indos discernere, quo
buta reddenda. Omnes ijsdem astringit le
Id igitur an liceat, & si olim dubitabam, in
rò improbabam, tamen re magis animad
non adeò mihi persuadeo iniquum. Etenin
cipi subditi hi quoque sunt, postea quàm
hæc in illius ditionem venit, siquidem isti
minus ius dicit, quàm cæteris: ac proinde q
admodum olim Paganis Christiani tribut
debant, cùm illi rerum potirentur, ita nunc
poris Christianis Pagani nõ iniuria perso
Neque enim modò de iure dominatus I
disceptatur, sed pro confesso sumimus imp

i ſtare,qui imperat. Accedit ad hoc, quòd
es Indi nullo modo Chriſti baptiſmum
ntur, quin & cupiunt, & petunt: verùm
ie in numero catechumenorum,ſiue ip-
vitio, ſiue noſtrorum negligentia tenen-
ùm ergo in catechiſmi cura, hi quoque
eteris communicent, non immeritò cum
s quoque miniſtris neceſſaria tribuunt.
em Apoſtoli Pauli præceptum eſt, com- Galat.6.
et autem is, qui catechizatur ei,qui ſe ca-
at in omnibus bonis. Minimè verò feren-
ſſet, vt Chriſtiani Chriſtianis,paganis pa-
mperarent, cumque vnum eundemque
um hi, & illi conſtituant, non poſſet non
ſſimum eſſe diſcrimen eiuſmodi. Quam
præterquam quòd his quoque ius dicere,
ios tueri perinde ac cæteros principis in-
, propriè ac peculiariter patronorum, pa-
rumque partes ſunt, cum iſtis quoque de
æterna ſeriò agere, ad Euangelij gratiam
ſedulò, de fide inſtruere, inſtructos mo-
informare, volentes & dignos vltrò ad-
re ad Eccleſiæ gremium, ſi grauiori peri-
vrgeantur, ſalutari lauacro ſuccurrere,
ctorum Patrum decreta habent. Denique De conſec.d. 4 cap. Si qui. & ſeq.
prætermittere, quod ad illos Chriſto lu-
iendos pertineat,quod non charitatis tan-
ſed officij ſui propriam obligationem ag-
nt neceſſe eſt. Quod vſque adeò D. Gre- Lib.3. epiſ. 26.
s ſentit, vt ad Ianuarium Epiſcopum ſcri-
s verbis. Ruſticos, quos habet Eccleſia tua,
vſque in infidelitate remanere negligentia
rnitatis veſtræ permiſit. Et quid vos admo-
vt extraneos ad Deum adducatis, qui ve-
ſtros

ſtros ab infidelitate corrigere negligitis
neceſſe eſt vos per omnia in eorum con
nem vigilare. Nam ſi cuiuſlibet Epiſcopi
dinia Inſula Paganum ruſticum inuenire
25 q. 6. Iam verò.
ro, in eundem Epiſcopum fortiter vindic
verò ſi ruſticus tantæ fuerit perfidiæ, & o
tionis inuentus, vt ad Deum venire mini
ſentiat, tanto penſionis onere grauandus
ipſa exactionis ſuæ pœna compellatur ad
tudinem feſtinare. Ex qua ſanè tanti Patri
ritate, & diligentiam diſcimus conuerſio
delium adhibendam, & modum, ſi ſe du
præbuerint ruſticitate magis animi, quà
ctione rationis, cuiuſmodi barbari penè
ſunt, iudicij vix ſententiam ſequentes, ſed
tu, aut conſuetudine impulſi, vt hi certè
tate quadam ſalutari compellantur intrar
ſionibus verò grauandos cēſet beatus Pate
ſine iniuria poteſtas imponat. Nam ſi ini
ſent, nullo modo exaggerandas ille cenſe
que hæc quidem ad ſe dicta ſacerdotes ac
Lib. 3 Regiſ. epiſt. 23.
debent. Patroni verò illa, quæ ad nobiles
niæ idem Pontifex ſcribit in hunc modu
gnoui penè omnes vos ruſticos in veſtris
ſionibus idololatriæ deditos habere, & va
hac re contriſtatus ſum, & poſt pauca: Vn
gnifici filij exhortor, vt omni cura, omniq
licitudine animarum veſtrarum zelum
debeatis, & quas rationes omnipotenti D
ſubiectis veſtris reddituri eſtis, aſpicite. A
quippe illi vobis commiſſi ſunt, quatenus,
ſi veſtræ vtilitati valeant ad terrena deſer
vos per veſtram prouidentiam eorum ani
ea, quæ ſunt æterna, proſpicere. Si igitur i

li quod debent, vos eis cur non soluitis
ebetis? id est, vt assiduè illos magnitudo
commoneat, ab idololatriæ errore com-
quatenus eis ad Fidem ductis omnipoten-
ominum erga se placabilem faciat. Hæc
rius: quibus & quid liceat accipere, &
eceat reddere infidelibus Indis sibi com-
Patroni satis, quantum arbitror, edocen-
ud obiter aduerti debet, quamuis non li-
r vim ad baptismum Christianamq; pro-
em compellere barbaros subditos, licere
, imò expedire ab idolis colendis etiam
s reuocare, hoc est illorum simulachra, &
moliri, superstitiones diabolicas extru-
uæ non solùm Euangelij gratiam impedi-
rùm etiam naturæ legem infestant, quam
ent, compelli infideles subditi sine vlla
tione possunt, id quod abundè declarant
Constantini, Valentiniani, Theodosij, cæ-
inque Principum Christianorum, quas
tè sancti Patres collaudarunt: neque lau-
s modò, sed impulsores autoresq; se præ-
nt. Et re vera quamuis officij minus ex-
ur infidelibus Indis, tamen non videtur
onsuli saluti eorum, si tributorum minus
it, quàm Christiani, vel hac enim de causa
smo percipiendo deterrebuntur, si gra-
unc sibi tributa imminere cognouerint,
otius imminui sanctus Gregorius vult, vt
Christi sarcinam, & iugum suaue liben-
beant.

Con. Eliber. can. 41 iubentur Christiani infidelium seruorum idola comminuere, idem insinuat August. ser. de Puero Centurionis. De Paganis & templis eorum. lib. 1. & l. Nemo. Niceph. lib. 7. cap. 46. lege Ambr. lib. 5 ep. 30. contra relationem Symmachi. Aug. lib. 1. contra epist. Parm. cap. 7. & epi. 48. & 50.

De tem-

De temporali prouidentia Patronorum
suos.

CAPVT XIIII.

EAdem quoq; Indorum commendatio
genter præscribitur Patronis, vt no
in Fidei, ac salutis æternę eruditione pop
commissi curam gerant, verùm temporal
dio in vitæ huius ærumnis quotiescumq;
rum indigeant, benignè adsint, intelligan
Neophytis datos esse parentum loco. Hor
tur rem politicam iuuare debent, & ab i
vel hominum, vel temporum pro sua vir
ri. Itaq; vt Hispaniæ proceres sui munici
minibus defensionem, ac prouidentiam p
iure debent, quo nomine ab illis tributa p
unt, sic in his locis populis Indorum sibi a
tis Patroni singularis cuiusdam in otio æ
negotio patrocinij tenentur obnoxij, a
maius, quemadmodum familiæ suæ pater
milias consulere debet. Seriò ergo illud
Esaiæ 1. ctum cogitent de clientibus suis, Discite
cere, quęrite iudicium, subuenite oppress
3. Reg. 18. cate pupillo, defendite viduam. Abdiam
dis famelicis, & è periculo eripiendis inſ
repræsentent: aut egregium bonorum sib
nitus affluentium distributorem sanctum
mitentur, qui sua illa fortunata tempora
Iob. 31. ria repetens, ait, Si negaui quod volebant
ribus, & oculos viduæ expectare feci, si c
buccellam meam solus, & non comedit p
ex ea, si despexi pereuntem, eo quòd nō ha
indumentum, & absq; operimento paupe
beneficentia & fide si susceptis suis nostri

t, verè & nomini, & officio responderent
ssetq; non voce tantùm, sed re ipsa horum
atio nouis Euangelij cultoribus conseruan-
promouendis quàm maximè accõmodata.

*m circumspectè onerosæ leges fortunis Indo-
rum indicendæ.*

C A P. X V.

umeraui hactenus omnes, vt reor, Patre-
orum functiones, institutionisq; huius cau-
uas intuentes ijs, quas cernimus, legibus
ipes hanc Indorum Remp. condiderunt. In
orbis regionibus, apud Orientales præser-
lias esse rationes neophytorum instituen-
n non ignoro: neq; verò disputo, an nostra-
c longè illis inferiora sint, minusque ad sa-
, quam quærimus, accommodata. Fuisset
sis alia Reip. forma commodior, & ad Iesu
ti notitiam consequendam nouis gentibus
iucundior. Quanquam, vt dixi supra, quæ
s barbaris incommoda acciderunt, homi-
nagis nequitiæ, quàm administrationis vi-
ferenda sunt. Quamuis enim rectè & sapiẽ-
nstituta Resp. quamuis æquis legibus tem-
, facilè improborum temeritate violatur,
it nihil, quod non humana peruersitas, si
uatur sibi, cõuertat in peius. Viderint alij,
cui præferendũ sit. Nos ea omni collatione
rmissa, præsentia, & nobis nota tractamus,
superioribus adijcientes, causas eas, quas
, nostris vt Indi cõmissi sint, oportere om-
vtriusq; fori, externi inquam, atq; interni
ibus esse notissimas. Quibus ex omnibus re-
piẽterq; animaduersis poterũt profectò le-

gislatores

giflatores ftatuere, quid tributi gens quæq
dorum Patronis fuis foluere debeat. Idque
ne vitio,& errore decernant, perfpicient p
quantum,& quibus è rebus prouētuum co
dè omnino poffit afferre, tum verò cum ra
metientur, impofito oneri, ac functioni ex
dæ fuæ, quantum Patronis affignare par eri
ex æquitate,& prudentia moderabuntur, v
aliorum remiffio & indulgentia, aliorum,
2.Cor.8. poftolus ait, fit tribulatio. Et facultatem erg
dorum,& præpofitorum operam, atque ol
tiones intuebitur fapiens Reip. moderat
tributa taxet, atque conftituat. Quam fanè
cultatum, & gubernationis rationem fim
eundam in cenfu imponendo, & vel aug
5.Pol.c. 8. vel relaxando Ariftoteles quoque ad Reip.
feruandam incolumitatem valde commen
quidem excedat, inquit, populus populiqu
bernandi difficultas, (vt ego interpretor) a
tur cenfus fecundùm multiplicationem: f
rò deficiat, relaxetur, ac minor fiat cenfus
tio. Quo fanè fpectaffe videntur nonnulli
natores noftri. Iam verò vlterius progre
quantum ex vnoquoque viritim exigi opo
& vtrum homines tantum cenferi debea
etiam fortunæ, vt ditiores plus tribuant,&
ufque noftræ confiderationis fines egredit
gum prudentiæ potius id vniuerfum relin
dum. Nobis, quæ caufa fit iufta tributorum
corum,& ad quam regulam debeant temp
expofuiffe fatis eft. Illud tantummodo a
nendum arbitror, tam grauem effe hanc i
nēdi tributa prouinciā, vt nifi multa accu
confultatione virorum prudentium, & r
p

rum, atque, quod caput eſt, ab omni cupi-
ſpecie alienorum res primùm agitetur, a-
ſque manifeſtè conſtet, quicquam decerne-
ege ſancire valde temerarium ſit. Si enim
uatas de fundo, de domo, de legato contro-
s finiendas; ſolent homines non contenti
ribus, Regios etiam ſenatus adire, & è ſa-
ſſimorum iudicum ſuffragijs ſententiam
are, quanto obſecro amplius, ac maius eſt,
e totius gentis perpetuo cenſu agitur, vbi
iſſima iuſti, & æqui ignoratio damnum
fortunis innumerabilium hominum ſem-
um? Quamobrem ſeueriſſimè ſimul atque
ſſimè Romani Pōtifices inter atrociſſimos
ſedi Apoſtolicæ reſeruatos illum ſemper
randum putarunt, cùm domini Chriſtiani
orum ſibi ſubditorum ceruices, vel nouis
num oneribus premunt, vel auctioribus
ant. Quæ vel vnica res negotij magnitudi-
opioſe perſpicueque declarat. Neq; enim
teſt Proregis, Præſidiſve, leue, aut venia
m erratum, vbi vel ſtudio partium, vel rei
ſcendæ negligentia, vel proprij ſenſus fi-
in tanto negotio labitur.

In 4. Caſu bullæ Cœnæ Domini 1568. Sylu. Excō. 7. §. 54 Gabella 3. § 7. Naua c. 27. num. 58.

l in confeßionibus Patronorum audiendis ſacerdoti prouidendum.

CAP. XVI.

verò de Principū legibus magiſtratuum-
ue ſententijs cenſere non intereſt cætero-
uibus potius præceptum eſt, ne contra iu-
iudicent, & vt pareant ſiue Regi quaſi præ-
ti, ſiue ducibus ab eo miſſis. Certè Chri-
ominus, neq; Cæſaris cenſum, neq; ſacer-

Eccl. 8. 1. Pet 2. Matt. 22. Matth. 17.

Rom.13.
Didracmum Cæsari solui vult Hieron. in Matthæū. At Ambros. lib. epist. 1. & Hilarius, & Chrysost. & Theop. in Matth. Sacerdotibus solui censent.*

dotum didracma reprehendendum, immi
dumve putauit: sed tum hoc soluit, tum ill
dendum docuit. Neque illius Apostolus tri
rum vectigaliumve examē, sed redditione
tegram imperauit. Quare vbi non est man
impositi tributi iniquitas, & Præpositus tu
scientia petit, & subditus nō tuta subtrahit
Sacerdotes dum vel Patronorum res con
bus versant, vel horum confessiones au
non debent nimij esse censores, ne nihil a
pacata perturbent, & sine vllo fructu quie
ctora extimulent: neque verò decet, quæ
ca lege firmata sunt, priuata authoritate
conuellere. Hoc vt dixi, vbi lex non ape
set iniqua. In quo fortassis quidam zelo n
cundùm scientiam vtentes, dum nimium e
gunt, iuxta vetus prouerbium, eliciunt s
nem. Habet hîc locum illud antiqui sapien
ne quid nimis. Quin potius sic à sacerd
Christi eiusmodi homines excipiendi sun
admodum manipulares olim à Ioanne Ba
quibus de sua salute quærentibus breuite
magna moderatione respondit, Nemine
cutiatis, neque calumniam faciatis, & co
estote stipendijs vestris. Sed notanda sunt
conscientijs istorum tractandis præcepta
nulla, in quibus quantum ad rem, de qu
agimus, pertinet, frequentiores esse iniur
lent. Primùm quamuis in taxationibus tr
rum publica lege conscriptis, authoritat
cipis acquiescere possit Patronus, nisi
fraus, aut iniuria, aut vis intercedat, ne
hac re nimium hærere, aut solicitari deb
cerdos, cui eiusmodi cura minimè incumb

Prouerb.30.

Luca 3.

en,& hũc & illum oportet, si Indus aliqua
sa peculiari non sit nisi magno suo detri-
soluendo, non posse tributum ab eo tutò
Exemplis res fiet perspicua. Fortè accidit,
i inclementia agricola fruges, vel vitiatas,
r exiguas collegerit: accidit, vt ægrotaret,
tugurium ignis depastus sit, vel ouiculæ
interierint. Hîc si Patronus rigidè tributũ
,& infelicem Indum, cuius tenuissima, &
n tantùm res est, conijciat in vincula, aut
nulctatum dimittat, magnam facere iniu-
utandus est. Nam etiamsi ex mutuo, aut
tatione ista ille deberet, tamen cũ tãto suo
soluere nemo æquus cogeret, cùm Pro-
euerè increpet eiusmodi rigidos exacto-
tens: Percutitis pugno impiè, & omnes de-
s vestros repetitis. Præterea verò, vt est su-
finitum, tributum nullo modo debet nisi
uæ habet, commodeve habere potest, con
i sibi familiæq; sustẽtatione seruata. Quæ
aliquo subtrahantur, neque premi mole-
et, neque in sequentes annos præsenti ex-
e onerari. In qua re nonnulli nostri libera-
aberi volunt, quod ea remittant, quæ re-
re non possunt. Alij inhumana atrociq́ue
tione seruitutis genus edicunt, vt tamdiu
re cogantur, quoad ipsorum arbitrio sit
ctum. Illi quidem non admodum admirã-
n id faciant, quod necesse est, fiat: hi verò
s etiam detestandi, quod ius suum iniuriã
m putent. Atque hoc est, quod olim san-
pa Gregorius valde cum Augusta expo-
Corsicæ exactiones tam durè fieri, vt filios
nsulares vendere cogerentur, vt tributa

In Conc. Turon. cap. 49.

Esaiæ 58.

lib. 4. epi. 33.

persoluerent. Ipse verò Dominus Israeli[...] probitatem execratur, pró eo quòd vend[...] pro argento iustum,& pauperem pro calc[...] to. Qui conterunt, inquit, super puluerem[...] capita pauperum, & viam humilium decl[...] Talia à nostris agitata cum Indis non ign[...] regionis Americæ experti. Id ergo totu[...] quum est,& extremæ rapinæ non absimile[...] potius quoties graui egestate & damno p[...] annonæ caritatem, aut morbum quemui[...] santem, aut rei familiaris infortunia Ind[...] mi patronus videt, debet omnino non il[...] ritatis tantùm lege communi, sed propria[...] ptionis suæ ratione, subuenire, ac de suo t[...] re. Hoc igitur ita habet. Alterum verò doc[...] tum est, permutationes patroni facere ne[...] tur, à quibus lege prohibentur. Solent pr[...] exempli causa, argentum, pro frumento v[...] pro radicibus aliud aliquid, sæpè etiam ip[...] operas quærere, quod totum periniquum[...] rientia monstrauit, lex interdixit. Etsi eni[...] tiú æquale videntur & petere,& capere,[...] reuera & sibi vtiliora & Indis grauiora n[...] tur. Hîc ergo etiam vigilet Sacerdos D[...] Tertium idemq; valde ad rem pertinens [...] in exigendis tributis, tum in persoluend[...] ris seruitijsque Indorum oportere fraud[...] imposturas vitare eorum, qui inter Ind[...] excellunt, cæterisque præsunt, quos Cur[...] Caziques nominamus. Horum quippe fr[...] violentia miseri plerumq; suo sudore fr[...] tur, sæpè multò plura conferre cogunturs[...] lex ratiove præcipiat: cùm sit subditoru[...] imbecillitas, tanta plebis inualidæ trepid[...]

Amos 2.

utire quidem audeant contra suos illos ia-
s,sed viui ac videntes pereant potius, quã
um imperijs minimum obloquantur. Hanc
ræpotentem tamque diu expertam tyran-
n nostri susceptores compescere certè de-
nt,atque eripere inopem de manu fortiorũ,
res habet: vtrique composito fabulam a-
,istis illi sponte conniuent,illos isti patien-
runt:vt simile quippiam paræmiæ lupi, at-
ulpis agi videatur. Quod malum quàm la-
eat, nemo non sentit qui res Indicas vel
nis digitis attigit. Remedium verò quale
re liceat, ignoro, cùm inde pernicies pro-
atur,vnde salus maximè petebatur. Sed pu-
lege,vt eiusmodi sceleri, & dolo occurra-
aueri iam dicitur, hactenus certè cautum
idemus nihil. Vtcumque id habeat, perue-
t spiritualis medicus, an hoc quoque loco,
let virus insideat,aperiatque diligenter, ac
resecet,nec parcat igni,si opus sit, quippe
lethali profundoq; vlcere,seueriora medi-
ta tutiora sint,)Ac nescio an hoc loco de ma-
atibus,sacerdotibusque vsurpem illud san-
eonis, inferiorum ordinum culpas ad nul-
agis esse referendas,quàm ad desides negli-
esque rectores, qui multam sæpè nutriunt
lentiam,dum austeriorem dissimulant ad-
re medicinam.

Epist.86. ad Nicetam.dis. 86. inferiorum.

De seruitio personali Indorum.

CAP. XVII.

uitur, vt de seruitio personali Indorum
sseramus, seruitium personale solemus in-
gere quicquid vtilitatis ex ipso hominum

labore, operaque percipitur. Quo in loco,
niam impeditior, asperiorque est, & si quis
maximè necessarius, consistere aliquantulu
portebit. Atque in primis Indos non esse s
tute mulctatos, sed liberos prorsus, & sui
ex ijs, quæ in libro secundo disputata sunt
mimus. Etenim, & publicæ leges ita statuur
consuetudo diuturna, & ratio constans, ac c
quòd qui nulla iniuria lacessunt, non possin
di belli iure captiui. Nempè sermo nobis es
de generali quadam subiectione, quam A
teles non admodum propriè vocat seruit
naturalem, quamque D. Ambrosius non n
introductam, neque venditione compara
sed insipientiæ redditam dicit, ad Noë in C
filium irreligiosum, maledictionem allu
sed loquimur de ciuili legitima ac propria
uitute, quæ iure gentium victos victoribus
dit, quomodo solent definire Philosophi s
quicquid est, domini esse. Liberi ergo isto
do Indi cùm sint, operas illorum ac labore
mercede frustrari iniquissimum est. Nam
agrum tuum excolat, siue gregem pascat, siu
mum ædificet, siue pabulum ac ligna com
tet, siue onustus eat, siue literas cursor de
siue domi tui desidens ostia obseruet, de
quicquid operis agat, cuicunque vsui sit, di
est operarius mercede sua, quam qui negat
guinis reus arguitur. Sic enim monet S
tus Sanctus in Sapiente, Qui aufert in sudor
nem, quasi qui occidit proximum suum, q
fundit sanguinem, & fraudem facit mer
rio, fratres sunt. Et in lege Domini diserte
tum, Non morabitur opus mercenarij tui

Lib. 1 Pol.
Lib. 2. ep. 7.
Genes 9.
Eccli. 34.
Leuit. 19.

n

:. Per Malachiam quoque se Dominus mi- *Malach. 3.*
-testem velocem in eos, qui calumniantur
edem mercenariorum suorum. Neque mi-
Iacobus Apostolus, Ecce, inquit, merces o- *Iacob. 5.*
iorum vestrorum, qui messuerunt regio-
estras, quæ fraudata est à vobis, clamat: &
or eorum in aures Domini sabbaoth introi-
Terribilis sanè clamor, qui pro subducta
ede aures Dei aduersus potentes, & diuites
pellat. Quod si in alieno iumento oneran-
vel equo ferendo pretium domino iustè re-
itur, cur non iniquum valde existimetur
nis liberi corpus oneri laboriue addice-
eque quicquam tamen soluere pro opera
cata? Illud quoque vigilanter audiendum,
sermo diuinus non eos culpat, qui merce-
penitus abnuunt: immane enim id atque
atum relinquendum putauit, sed eos no-
tim perstringit, qui vel morantur vel im-
unt, vel quouis modo defraudant pretium
ris alieni. Ne mihi igitur obsoletum à te ci-
porrectum cõmemores, ne vestem annuã,
gelli portiunculam illius vsibus relictam
as. Adest iustus arbiter Deus, qui se etiam
n pro paupere & quidem velocem pollice- *Malach. 3.*
Quæres, quænam æstimatio iusta sit, vt scru-
s omnis tibi eximatur. Si lege præscriptum
retium, vt in rebus plerisque est, ne alium
as interpretem, quicquid de legitimo detra
apina est. Si nulla lex est, communis æstima-
onorum, atque prudentium ponet modum,
tiam vtriusque locantis inquam & condu-
s mutua pactio, dummodo dolus omnis, &
bsit. Quo toto genere multum ac sæpè pec-

 cant, &

cant,& patroni Indorum,& prætores,& ip
ſim parochi, dum ſubditis pro rerum occa
bus multa imperant,nulla aut pauca perſol
qui neq; à culpa eximi,neque à ſatisfactio
cuſari vllo modo poſſunt.Neq; verò obſeq
facilitas, & prompta opera Indorum præ
debet, cùm genus hominum timidum ob i
officioſum,atq; obſequens ſeſe præbeat,qu
meat ſibi,atque conſulat, dumque pœna l
tur,pretium non audet repetere,id enim ſe
ingenij eſt. Alioqui cùm ſe poſſunt ſubduc
oculis,neq; plagas timent, egregiè fugitan
ramque detrectant. Igitur cuiuis operæ
labori Indorum mercedem ſuam eſſe red
perſpicuum eſt.Sed quoniam lege interdu
ſcriptum eſt,vt certus Indorum numerus
no detur ad hoc illud vè negotium,vt ad p
da pecora,aut agrum excolendum, ſemen
faciendam, quod olim vſitatius erat, &
temporis in nonnullis locis fit, quærunt
an id iniquum quoque ſit, quod videatur
tium perſonale introduci contra modò
tam quæſtionem. Verùm id ſanè iniquu
eſt per ſe, cùm tributi loco accipitur.
quam eſſent aliàs penſionem reddituri,
genti, vel veſtis, vel cæterorum, tantum
remittatur Indis,pro operæ mercede red
intelligitur. Vbi peruerſitas illa cauenda
eiuſmodi onera inæqualiter Indos prema
per ſortes,viceſque ſuas, tum vt huic detr
de illius tributo,quod ipſe ſeruiuit,ac non
ſudoribus alius lucrum faciat. Itemq; illu
uidendum,ne ob eas ſeruiendi vices ſibi
que ſuis in neceſſarijs deſint.Quę quidem

re facile eſt, perficere verò, aut infecta e-
lare per quàm difficile. Libero homini
edem reddi oportere pro opera oſtenſum
rum verò liberam quoque eſſe oporteat il-
operam, ac nullo modo cogi, à multis me-
uæritur. Mouet enim nõ parum hinc, quod
homo ſi cogitur, liber non eſt, atque adde
d opus inuitum trahit, non leuem facere
tur iniuriam, ſeruile enim eſt pati vim. In-
rò non parum quoq; vrget, quod ſi barba-
m ingenio, & voluntati indulgendum eſt,
operis vnquam fiet, nihil negotij confi-
r, quippè qui otio deſideant, ac ſibi etiam
vix neceſſaria laborẽt: alios verò niſi vi aut
perculſi, nihili faciant. Atq; hoc loco non
tamus de ea coactione, quæ affertur cùm
rum intereſt, vt cùm ſibi oppidum ædeſue
care iubentur, aut templa extruere, aut
os colere, cęteraque rei, vel publicæ, vel fa-
aris officia, eſt enim in aperto res, cùm etiã
nui omnes ad iſta compellantur, cùm mili-
acíſue negotia ita fieri exigunt. Magiſtra-
cùm iſta & indicit, & vrget pro officij ſui
ere facere non dubitatur. At Reſpublic. hæc
cana cùm partim Europæis, partim Indicis
inibus conſtet coagmentataque ſit, cumque
multa, quæ nullo modo Hiſpani in his locis
ſe faciant, propterea quod vel laborioſa, vel
ida ducunt, & vt quàm maximè velint, non
unt tamen tanta perficere, quale eſt, humum
dere, rudera egerere, lateres cogere, onera
lare, iumenta agere, cæteraq; ſeruilia, quæ
ſint, breui omnis ciuitas deleatur, neceſſe
ad talia igitur ſi ſponte ſua barbari minimè

ducantur, an liceat fasque sit per vim, me
compellere, id prorsus in quæstionem ve
De qua re sunt, qui Indis vsque adeò patr
tur, seriò vt affirment grauem ferre iniuri
ad ista coguntur: Hispanosque vel sibi seru
in Hispania fit, vel si ingenui omnes esse p
eos neque vesci, neque bibere iubent, siq
qui non laborat, ne manducare quidem e
postolus vult. At si dura ista omnia vident
serant, inquiunt, deserant quam cupiditat
vtilitate terram occuparunt, & ad patrias
stias reuertantur. Quorum etsi dictu appar
ralis, atq; honesta sententia, tamen factu t
& difficilis, & absurda, vt nihil præterea. N
demus ex Hispanis non paucos posse serui
tractare, propterea quòd natalis, educatio
admodum abhorrent, & lucri spes potest
sis excitare: tamen quota ista portio est hon
præ multitudine necessaria? Iubere aute
ista cessare, vel nostrates ad sua remeare, q
videt, quàm sit fidei & religionis lumen
guere? Quamobrem non est improbandum
ciuitates omnes institutum tenent, & serua
Indorum ad ista necessaria multitudo depu
parereque, si nolit, cogatur, dummodo & c
niens, vt dixi supra, merces labori retribua
cum minimo salutis fortunarumque suaru
commodo ab Indis ista exigantur, tũ etiam
ipsos iusta oneris vicissitudo seruetur, ne a
remissio, aliorum sit tribulatio, sed ex ęqua
vt dixit Apostolus. Si tria hæc custodiantur
hîc inesse iniuriæ, nihil querelę, primum p
rum ac sapientium hominum consensus pe
det: qui & nunc, & ex ipso initio ita Remp.

istrandam intellexerunt. Deinde ipsorum
orũ consuetudo perantiqua ab ipsis Inga-
égum exordijs ante Christianum nomen
m multis sæculis conseruata. Postremò
uræ hoc habet, vt ad totius corporis, fa-
, ciuitatisue conseruationem necessariæ
laborare iubeantur. Neque enim oculus
e terram iubendus est, vel culinariam pa-
ilias exercere. Vniuersa porrò Indorum,
Hispanorum multitudo vna eademque
b. habenda iam est, non duæ quædam in-
lisiunctæ: siquidem, & Rege, & lege vtun-
dem vtrique, & vtrisque tribunal, & ius
iud, atque aliud, sed idem certè. Quare
Indis nostris hominibus operæ impen-
r, non exteris & alienis collocari putan-
t, quod fortassis fallit nonnullos, sed suis
ciuibus: quoniam & si testa ferro malè
et, iuxta Propheticum vaticinium, tamen
n statuæ huius pedes ambo componunt.
mirandum non est, si testa ferro prema-
erdum, illud potius optandum, ne peni-
minuatur, ac dissipetur. Deniq; Aristoteles
us ciuitatis instructor, toto suo primo Po-
, aut nihil agit, aut hoc certè obtinet, vt se-
m naturam in Rep. quidam seruiant, qui
idonei sunt, quidam imperet, qui ratione
s præstant, dummodo alijs alij adiumento
culosq; alter ad videndum, pedes alter ad
landum mutuet. Quæ si vera sunt, manife-
st non esse ab æquitate alienum, quòd pu-
diuersoria per vices suas, quas mitas ip-
nt, Indi & incolere, & viatoribus ne-
ia præbere pretio dato iubentur, quòd
ex ve-

ex veteri Ingarum disciplina nostri accep
alia pleraque plena prudentiæ. Neque ve
probandum, quod mercenarij conductiti
die, & loco adesse Magistratuum decreto
quodq; publicis operibus, vt pontibus re
dis, vijs expediendis, alijsque id genus di
tur. Neque illud vituperādum quòd pecu
ob causas ad domestica ministeria quibu
cis attribuuntur, vt in xenodochijs, in rel
domibus, tum etiam publicorum nobil
hominum, aut contra grauiter affectorum
digentium seruitijs suo ordine, & ratio
gnantur. Abusio tamen illa amputāda est,
iniqua ducēda, cū in eiusmodi mitaios (si
vocitant) siue mercenarios iustum pr
imminutum est, vel maiora, quàm vires
imperātur, vel diutius retinentur quàm
tione præscripta, quæ iniuriosa sunt om
ex improbitate hominū potius quā ex vll
iure profecta. Neque bona vnquam fide is
pata sunt, sed magna, vel temporis, vel h
corruptione. At personalia seruitia quæ d
publica autoritate inducta sunt. Priuata v
fas sit aliquando barbaros nolentes ad op
portuna compellere, non tam dubitare v
multi, quàm ipso suo facto dubitandum a
Deprehēsus, vt tritissimo vtar exemplo,
dia via Hispanus, cibi indiget sibi, pabuli
to, aut etiam sarcinulis vectandis iument
que. Orat Indum vt sibi subueniat, explic
sam, pretium offert, nihil ille mouetur,
prece, neque pretio, neque verò flocci fa
trū viam ille conficiat necne, imò ne si in
quidem. Hîc facti nulla esse solet quæstio.

citius Indus capillis trahitur,calcib⁹ tūdi-
edulò ſtatim, atq; copioſè cūcta admini-
adeo vt pleriq; iactent noſtratiū, perſuaū
eſſe à ſuo Zupaio, id eſt diabolo, nihil vt
ſtianis ſpontè impertiant, ſed per vim om-
& iniuriam. Quæ quanquam militum li-
æ, & rapinæ fabula opportunè inducta eſt,
n res ipſa non admodum abhorrere vide-
vero.Etenim qui barbarorum confeſſiones
eteri ſuperſtitione idolorum ſacrifici ho-
uoque audiunt, feruntur grauiſſimas pœ-
iniūgere, qui ſe ſe aliquid chriſtiano pro-
confeſſus ſit. Neque mirum eſt eò vſque
edi hoſtis antiqui in Chriſtianos odiū, in
quibus poteſt modis transfuſum. Sed redeo
m. Cùm eiuſmodi anguſtiæ incidunt aut
niles, quod in his regionibus percrebrum
uid Deum timenti viro agēdum ſit, dicam,
ntio. Primùm ſi poteſt pactione tranſigi, id
ò prius ac melius. Vbi non poteſt, ſi com-
è conueniri poteſt magiſtratus aliquis, qui
ica autoritate cogat,adeundus eſt. Hic quo-
i deſit,vt deeſt perſæpè, ac negotij grauitas
t,nihil aliud præcipi poteſt;neque breuius,
ie planius,quàm vt leges neceſſitatis obſer-
quæ tibi neceſſaria ſunt quærens cum quàm
imo proximi detrimento. Honeſta certè ali
vis,atque compulſio afferri poteſt, & terro-
uædam ſignificatio, tanquam puero alicui
a,& commoda contemnenti. Qua in re mul-
plerumque iuſti,& æqui limites tranſiliun-
Quorſum enim verbera, ſi verba ſunt ſatis?
rſum plagæ, ſi vel metus incuſſus hominem
igit? Iam verò an onera baiulanda Indis im-
ponere

ponere crimen sit, multi quærunt. Nan
ma illa tempestate Hispanorum has reg
peragrantium, magnam esse hominum f
iacturam propter eius generis duras mol
non dubium est. Quamobrem & olim sæpe
per demum lege lata Indi onusti iter ca
prohibentur. Tamen consuetudo omnium
pemodum secus habet, tum harum regionu
credibilis incommoditas, & penuria id
suo iure deposcit. Sanè Indos onerari, onu
incedere per se quidē, neq; iniquū est, neq
niciosum, cùm ab antiquissimis annis, ita
facti sint, fueritque solenne toto tempore
rum, imò verò hodie quoq; se suis sarcinul
onerent, quæ sæpe non leuius pondus ha
quàm quod à nostris imponitur. Neq; hab
res plus miraculi, aut violentiæ, quàm qu
Europa baiuli onera etiam grandia dato p
quouis vnde vis, portant. Quamobrem si &
moderatum est, & via non longior æquo, &
tium non iusto minus, nihil res ipsa peruer
bet. Vtrum verò expediat necne Reip. ist
prohibere, vel sinere, non nostri arbitrij e
cernere. Lex verò quatenus obliget consue
ne cōtra obtinente, nihil habet hic propria
ficultatis, sed commune est cum alijs pleri
Certè vt est culpanda, vel detestanda potiu
teranorum quorundam immanitas, fœdi
barbarorum ceruicibus abutentium, ita e
quorundam delicata nimis hoc tempore t
datio est improbanda, qui non vident, non
consuetum vnicuique non esse molestum
rùm etiam iucundum, putantque omnium
sus, & animos ex suis esse metiendos. Integ

m diem metendis frugibus insudabit ru-
us, aut aratro ducendo, qui si quartam hō-
tem vtrumque genu humi figere iubea-
ecem sibi præsagiet certam. Est suus vni-
e iucundus labor. Itaque gentes Indorum
nos baiulandis oneribus perassuetæ, si æ-
us non vrgeantur, neque iniuriæ, neque
modi quicquam subeunt, cætera, vt dixi,
rata sint, pondere, labore, pretio.

De metallorum operatione.

CAP. XVIII.

illud durissimum videtur imperium, cùm
etallis effodiendis mancipantur, quod vs-
leò ærũnosum & graue à priscis est iudica-
vt quemadmodum nunc ad triremes dam-
r propter insolétia crimina homines faci-
i, ita olim ad fodienda metalla damnaren-
uod capitali supplicio proximum erat. Ad
go homines liberos nihil mali cōmmeri-
igere, inhumanum, atque iniquum valdè
ur. Deinde compertum est eò in labore
os absumi, vel fatigatione fractos, vel dis-
ne extinctos. Horror est dicere, quæ mi-
ium intra ipsa abditissimæ telluris viscera
scentium facies sit, quæ vorago, vt verè
us ipse patere videatur, neque ineptè Poë-
m gazas apud Plutonem reconditas fabu-
nt. Chrysostomus sui temporis laborem
num in extrahendo metallo miratur,
tque eloquenter, verùm illa omnia præ
is fumus, & vmbra sunt. Perpetua atque
da nox, aër crassus & subterraneus, descen
sus

ſus prolixus & perdifficilis,cum duriſſim
ſæua contentio, ſtatio periculoſa, ſi veſt
nutet, actum eſt, humeris vectatio perm
per gradus obliquos, & malè hærentes aſc
cæteraq; etiam cogitatu grauia. Adhæc c
genti venæ in præruptis plerumq;, & ina
rupibus ſitæ ſint, terraq; inhabitabili, vt
tur, à patria extorres veniunt, ſolũ aërem
tantes, facillimè valetudine afficiuntur.
verò vbi argenti viui effodiendi labor eſt
vel tenuiſſimus halitus, cùm igne circu
ſum exhalatur, præſentem necem affert?
de gemmis explicandis dicam? In oppi
de la hacha, vocato cùm eſſem, comperi
Indorum ſeruitutem extrahendis conc
ſummo mane in ratem imponebantur, i
gus deſcendebant magnæ ſæpe profund
vbi integrum penè horæ dimidium halit
preſſo vrinatorum more, conchilia, oſtre
quirerent immenſo labore, ſummo peric
bus ſemper parciſſimus: commercium on
terdictum: cuſtodia omnibus nocturna c
nis: vitæ ratio moleſta, ac liberis hom
prorſus aduerſa. Hæc diu actitata, ſerò t
nimaduerſione digna emendata ſunt, ſe
tandem Rege catholico id ſemel, ac bis, ac
inquirente, & agente. Itaque Indi omnes
declarati ſunt, & ab eo labore ceſſare iuſ
cunque ſuperſtites tam diuturno labori
ti ſunt. Ad eundem ergo modum, & meta
effodiendorum non admodum diſſimiles
næ ſiſti debere non paucis videntur. Ha
nim cùm iniuriam contra libertatem In
quod ſeruire cogantur alieno lucro cum

commodo, patria sæpe liberisque desertis
rò exitiale periculum, cùm cæli mutati-
poris molestia, rei ipsius discrimine im-
e videatur interitus. At si metalla curari
nt, si argentum è venis non eruatur sub-
radicibus montibus, vt est apud S. Iob, *Iob. 28.*
m ex fluuiorum obicibus non cogatur,
liaque cætera negligantur, actum est, In-
negotium & Resp. interijt. Neq; alios fru
ispani tanto Oceani circuitu quærunt, ne
a ex causa, vel mercatores negotiantur,
lices præsident, vel ipsi quoq; sacerdotes
iq; Euangelizant. Argentum aurumq; si
se subducat ex oculis, omnis frequentia,
commeatio, omnis ciuilis & sacerdotalis
rsus breui euanescet. Insulæ Hispanica &
& sancti Ioannis, olim quidem frequentis
um auri materia circumfluerent, nunc pe-
ertæ & horridæ, postquam indigenarum
a pretiosissima metalla, quæ illic abun-
elaborari non possunt. In omni hoc nouo
as prouincias doctrina maximè florere
ius, quas opibus quoque præstare constat,
óc commune emporium omnes vndique
ere videantur. Equidem nescio vtrum po-
ciam, querarne nostrorum temporum ca-
item, & charitatem refrigescentem, fidem.
rò in quoquam inueniam iuxta Domini *Luc. 18.*
m, tot animarum millia vt Christo lucri-
non satis merces videri dignas, quæ no-
m animos excitent, auri argentique cupi-
m longè plus valere apud nos, vt ista si de-
nimarum salus pro nihilo fiat? An verò
onitatem, summamque prouidentiam ad-

 mires

mirer, qui pro nostrorum hominum inge
gẽtes adeò remotas,& barbaras Euangeli
geret,aurum argentumq́ue his terris tam
sè donauit, hisq́ue veluti illexit nostror
piditatem, vt si charitas non inuitaret an
auri saltem cupiditas inescaret? Et quem
dum olim incredulitas Israelis salus fu
tium,ita nunc Christianorum auaritia In
vocatio facta est. Quid enim? siue per veri
siue per occasionem Christus annuntie
in hoc gaudeo,sed & gaudebo ,ait magnu
stolus. Occasiones namque benefaciend
Deus captat. Prima Euangelij diffusio ex
datione,& fuga discipulorum ob Hierosó
tanam tempestatem nata est, Apostolis so
penè solis Hierosolymis persistentibus.P
Israëliticus ob iram Dei sibi commerita
gentes dissipatus est, quibus magna ex p
luti fuit. Itaque & populo suo iram,& ali
sericordiam eodem facto Deus impendit
tò Paulus compellat,cùm ad ista venit,al
nem diuitiarum sapientiæ, & scientiæ De
quis non diuini consilij arcanum suspici
admiretur , qui aurum argentumq́ue or
mortalium perniciem salutem voluerit
dorum? Quamobrem quæ sine Dei offe
fratrum iniuria adhiberi consilia possunt
neque intercidant, neque imminuantur,
piente & religioso Reipub administrato
ligenda non sunt. Et quoniam graui matu
Theologorum,iurisq́ue prudentium cons
one non ita pridem totum hoc de miner
per Indos elaborandis negotium tractatu
extantq; leges prouinciales scriptæ, quo
no

Rom. 11. Phil. 1. Act. 8. Deut. 28. Hiere. 9. Tob. 13. Rom. 11.

uaue moderatione metalla eruantur, vt sa-
commodique Indorum prospectum sit, non
videor tantorum virorum sententiam im-
are, multoque minus leges alias debere prę-
ere, quibus tam aspera Indorum conditio
peretur. Tantùm capita repetenda sunt, bre-
que ponenda, quibus eius rei facultas con-
gatur. Primùm igitur doctrinæ spiritualis
stri in his, qui metalla operantur, ne desint,
t qui missas celebrent, qui in fidei rudimen
udiant, qui morituros confessione excipi-
æteraque necessaria administrent. Deinde
letudini consulatur, ne aut contrario valdè
vtentes traducantur, aut è longo valde tra-
uocentur, aut laboribus immodicis oppri-
ur. Mox, vt fortunis quoque suis non pessi-
onsuli sentiant, sed pretio iusto tam mole-
eorũ labor cõpensetur, sinanturq; lucella
nterim quærere. Adhæc vt & valẽtibus op-
una alimenta suppeditentur, & ægrotanti-
olatia necessaria non desint. Ad vltimum vt
r ipse distribuatur commodè per vices suas,
utius contra voluntatem suam à patria ab-
ogantur, neue vna prouincia semper one-
, alia semper in otio degat. Quas conditio-
i, vt par est, legitimè seruauerint nostri, quę
odum à viris sapientibus enucleatè propo-
unt, videntur tolerandi, ne commercio fi-
, cura quoque Euangelij concidat at si neg-
itur hæc, & acerbius cum Indis tanquam
mancipijs agatur, viderint ipsi, quas Patri
perum & iudici orphanorum rationes red-
ri sint.

Psal. 67.

Quibus modis salus Indorum per sæcula res ministros procurari poßit.

CAP. XIX.

QVoniam humanam ac ciuilem admin tionem Indorum hoc libro explica suscepimus, & quibus ex causis & qualibus ditionibus tum Patroni, tum Magistratu stringantur, vtcunque licuit, exposuimus, est, vt dicamus quæ maximè ad eum fine cere videbuntur. Neque nunc tamen exp dum est, vt de optima Republ. differamu gumue ferendarum rationem, cæteraque r cis artis persequamur, quæ neque facultati nostræ, neque si maximè forent, ad præsens tutum pertineret. Tantùm quæ proposito tio, id est, vt Euangelicam salutem barbar sequantur, propius inseruiunt, ea attin sunt. Quorum caput est omnium, quòd q rerum Indicarum egregius æstimator dix barbaris prius esse curandum, vt homine discant, deinde vt Christiani, quod tanti p ris est, vt inde vel salus certa, vel certa per expectanda sit. Etenim feritatem inter nat barbaras plurimum reperiri Aristoteles monuit, quam non minus rectè definiuit, um esse adeò exuberans, vt hominem fera tius efficiat. Tales verò habitus, etsi ille num extremo vel æstui vel frigori non fa licubi ascripsit, tamen & frequentius, & c est, consuetudine maximè fieri, quod & ali cuit, & satis nos admonet huius Indici cœ ra temperies. Hos igitur syluestres, ferin homines ad humanitatem traducere, vr

7. Eth. c. 1.
2. Mag. moral. c. 5.

Sect. 16. Probl. 1.
7. Eth. c. 5.

nſtitutis accommodare prima debet eſſe
moderatoris. Fruſtra diuina & cœleſtia do-
, quem ne humana quidem capere, aut cu-
erſpicias. Prodeſt in ea re plurimum no-
um hominum conſuetudo, prodeſt cultus
s externus, atque obſeruantia maiorum,
int conuentus certis, & diebus, & locis, pœ-
e & contumeliæ irrogatæ negligentiæ; ho-
& præmia rectè factis propoſita: ex ipſis, qui
ntiores ſunt, cæterorum magiſtros, cenſo-
e conſtituere. Ordo verò quidam tum op-
um, tum domiciliorum, vt non veluti cu-
i fortuitas ſedes eligant, tum verò vt in
ectu eorum omnis actio ſit, neque latebras
e ſinãtur. Ad hæc permixta illa ac ſine vllo
tu ſpurca habitatio, vbi ſimul & maritus,
or, & filius, & filia, & frater, & hoſpes, & ca
ſe atque ſus cubat, accuratè auertenda eſt,
tum licebit, quæ cauſa eſt nullius pudoris,
ús paternæ reuerentiæ, generis quoque,
& ſexus contempti equinæ cuiuſdam libi-
in obuia quæque ſine vllo pudore graſſan-
Quæ tamen neque breui omnia exigenda
, neque deſperanda vel ſerò. Videmus certè
parum eſſe perfectum, vbi nonnulla cura
eratoris effulſit, quæ ſi confirmata, vigilanſ
fuerit, non dubium, quin alium hominum
m efficiat. Vnus M. Franciſcus Xabier, iſque
a ciuili poteſtate munitus, Inſulam Mori
ir ex immaniſſima feritate ad miram man-
udinem traduxiſſe, neque adeò longo tem-
:. Quæ verò antiquorum inueterata conſue-
ne occalluiſſe videntur, vt in meliorem for-
m transferri nequeant, maioribus ſua aman-

Lib. 4. de vita Ignatij.

 tibus,

tibus, peregrina penitus respuentibus, ea
norum, id est, puerilis, iuuenilisque ætati
curata institutione emendanda sunt. Cui
rei omni studio incumbere oportet rector
modò res Indorum aliqua ex parte curant.
uentutis, quæ ieceris fundamenta, eam tu p
tuò structuram reliquæ ætatis existima. Q
obrem non est quorundam contemnenda se
tia; qui scholas, Ecclesiæ rudimenta, domi
quoq; & tempore procedente collegia nobil
maximè Indorum Hispanos viros maximè
gros, & probatos curare debere censent, v
suorum consuetudine, quoad liceat, remoti,
res nostros, sermonemq; perdiscant, qui po
mox suis esse idonei præceptores. Quæ sanè
tentia quamquam difficultates non paucas
bet, tamē, vt minus prosperè cedat, tnon po
profectò nō & plures, & maiores vtilitates a
re. Iam illud maximi faciendū est, vt ab In
populis desidia, atque otium diligentius an
tetur, cui & naturaliter dediti sunt, & vita
suque omni torpescunt, vitijs quoque imp
non parum capti. De qua re quoniam quæ
esse puto, supra insinuata sunt, faciemus ad
qua gradum.

De ebrietatis malo barbaris familiari.

CAPVT XX.

INter omnes verò barbarorum morbos,
bus leuandis atque tollendis inuigilare de
Christiani rectoris prouidentia, nullus aut c
munior, aut perniciosior, aut etiam ad cu
dum difficilior ebriositate. Qui res noui o
optimè callent, negant posse promoueri q

q

in religione,ac ne in qualicunque quidem
tione politica; nisi malum hoc latissimè
s ab Indorum finibus exterminetur. Ac
tò mirabile est in tot tam vasti orbis na-
us repertis,cùm nullus vini vsus, nulla pe
notitia extiterit, temulentiæ tamen vsque
itium omnibus esse commune, vt pro ra-
aculo sit, si qui sobrietatem non odio, &
inia prosequãtur, id quod dè Tucumanis,
busdam alijs sanè paucis accepimus, nes-
falsò. Quanquam vnum illud ebrietatis
n incredibile est dictu,quot artibus,quàm
,quàm exquisitis procuretur. Ex oryza Ae-
s, & Sinas expresso quodam ac decocto
re ebriosas sibi temperare potiones vulga
. Nostri indigenæ plerique ex fruge sua
ansa fermentum aquæ immergunt atq; ex-
nt,alij putrefacta potius vtuntur, vnde So
psis dicta efficitur, quouis falerno poten-
Quidam ex ramulis quibusdam arborum
ptis sua vina conficiunt. Alibi ex palmulis
ssus liquor ebrietatis mirè efficax, quem
eribus in vsu fuisse scribit Chrysostomus. *Homil. in c.5. Esai.*
ani nonnulli serui saccareum succum qui-
m medicamentis ita inficiunt,vt vehemen
a potio euadat, quam illi Guarapum no-
nt. Verùm quid attinet innumerabiles te-
tiæ species referre, vt quod in vna vite na-
latere voluit,id peruersa ars ad tã multa trã
rit? Sed neque nouum hoc est, neq; nostro-
barbarorũ proprium. Scribit Plinius grauis *Li. 14. c.22.*
r fuisse Occidẽtis populis suã ebrietatẽ fru-
adida, Pluribusq; modis, inquit, per Gallias,
paniasq; nominibus alijs, sed ratione eadẽ.

Hispaniæ iam & vetustatē ferre ea genera d
runt(id est,instar vini diu in cellarijs asser
Aegyptus quoque sibi potus similes excogit
Nullaque in parte mūdi cessat ebrietas. Hæ
nius. Quo minus nostris barbaris irascend
quod vitis inopiam fruge cōpensant, suaq;
vina conficiunt,cùm & veterum ista fueri
hodie quoque non dissimilia Cantabri in F
nia ex pomis factitent,& Belgæ ex hordeo e
mant. Quæ omnia potionum genera Sicer
mine apud Hebræos comprehendi Hieron
docet.Cū verò cibis vtātur Indi ferè vilissi
& parcissimis,atq; ingluuiē maxi ma ex par
norēt,perpotandi tamē nullus est finis,nullu
nino modus.Ac mihi tā prodigiosæ bibac
causam aliquando requirenti ea occurrit in
mis,quam Plinius eodē loco insinuauit. N
& hæc necessitas vitium comitatur, vt bib
consuetudo augeat auiditatem,scitumq; est
tharum legati Quanto plus biberint, tantò
sitire Parthos.Perinde est enim vinolentiar
bendo velle sedare,atque ignem materia ap
ta pergere extinguere.Nam quod naturæ a
titioni datur,moderatum est;at vitiosa,& pr
naturam libido nullo expletur,vt præclarè
stoteles de pecuniæ auiditate dixit.Id etiā C
sostomus bene admonuit ebrietati vacātes
quam satiari,sed quantum ingurgitant, tan
siti flagrare,ita vt inflammatio quædam eis
ni vsus.Aestuāt enim vino ebrij, vt nos leg
in Esaia,siue vinū comburit eos,vt alij signi
tius legunt. Mihi verò præterea non solùm
ctatio ipsa potandi ab ebrijs quæri videtu
illa quoq; longè iucundissima esse, quæ est

In epist.ad Ocd.c.5.

Hom- 29. in Genes.

Esai. 5.

felicitas, mentis emotio. Senſus illam cali-
,& noctem offuſam cerebro, dulcem ſibi
eſſe ipſi barbari iactant, & rebus ipſis co-
probant, cùm potionibus interdum vtan-
rquàm acerbis, interdum ne potionē qui-
llam adhibeant, ſed ſucco pigmentiſue na-
reſumptis, in quo nulla eſſe poteſt ſaporis
tas, ebrietatem accerſant. Nam in quadam
cùm nauigationis commoditatem expe-
n, didici ex Tabaco contuſo (genus id her-
ad permouendum cerebrum mirè efficax)
AEthiopicos naribus exorbere vim loli-
auemque ſibi ac diuturnam inde temulen-
xcitantes, pro magnis delicijs ducere, vt
inis plagiſque ab ea conſuetudine auelli
t. Verùm præcipua cauſa tam effuſarum
otationum, tamq; ardentis ſtudij, Diaboli
ıs ars eſt, qui neſcio quibus præſtigijs inſa-
omines noctes dieſque bibendo conſume-
ſumma felicitate, pro maxima religione
aſit. De his planè loquitur Sapiens cū ido-
arū mores explicat, Tot & tam magna ma-
em appellant. Aut enim filios ſuos ſacrifi- *Sap. 14*
s, aut obſcura ſacrificia facientes, aut inſa-
lenas vigilias habentes, neque vitam, neq;
as mundas iam conſtituunt, & cætera. Qui
oſia barbarorum, & bibendi canendiq; vi-
udines, turbulentaſq; illas pernoctationes
exerit, non potuiſſe melius ſignificari di-
uàm per vigilias inſaniæ plenas. Eam quoq;
uorum fuiſſe ſuperſtitionem, vt Deos ſuos
perpotandi licentia celebrarent, noctur-
cantiones, ac ſaltationes libidinis furoriſq;
s multo mero dedicarēt, Philonis libri at-

De vita con templat.

testātur, Græcis pariter, atq; Barbaris mira
tentione certantibus, vtris potius ebrietati
ma concederet. Hinc Pœanes, hinc Orgia,
raque impudentia omnis Deorum cultibus
buta. Quo etiam exemplo Balthasaris con

Dan. 5.

temulenti simul bibebant vinum, simul
suos laudabant aureos, argenteos, æreos, fe
ligneos, atq; lapideos, vt scriptura cōmem
Quare ebrietatis malum non simplex quo
hominis vitium, sed vniuersæ Reip. pesten
stimare debemus, quæ & numero, & diutu
te vires sibi maximas compararit.

Quæ mala ex ebrietate oriantur.

CAP. XXI.

SAtis quidem ad fugiendam, detestandar
ebrietatem esse debebat, quod inter ea
ab Apostolo numeretur, quæ qui agunt, reg
Dei non possidebunt, qui etiam tanquam
natam ebriosorum mensam vitandam d

Gal. 5.
1. Cor. 6.
1. Cor. 5.

Quanquam ebrietatis verbo cùm copiosam
dam saturitatem scriptura significat, non ne
est crimen accipere, quemadmodum adno
etiam Sanctus Chrysostomus, vt cùm Io
cum fratribus inebriatum legimus, & apu
lomonem, Qui benedicit, impinguabitur,
ebrians, ipse quoq; inebriabitur, quod in
accipiendum esse, non est dubium. At vbi
temulentia & ebrietas est, ibi crimen esse d
tare non licet Christiano. Satis ergo mala est
etas ipsa per se, quæ excludit à regno Dei.
sunt longè grauiora, quæ ab ea mala pro
cuntur. Verè enim à sanctis Patribus innum
bilium malorum fons perhibetur. Qua de r

Homil. 29. in Gen.
Genes. 43.
Prouer. 11.

Chrysost. in c. 5. Isaiæ

tat

ni Basilij elegans sanè,& copiosa oratio,
ntētias exscribere, vt sæpe solet,videtur
sius in libro de ieiunio, & Helia. Tri-
o,vt compendio dicam,nòcet vehemen-
etas,Corpori,Moribus, Fidei. Aristote-
ıorbos,& causas persequitur in Proble-
linius in naturali historia. Ex nostris os
Ioannes ad suos Antiochenos,Non pau
ſed multò plures, & difficiliores animi,
oris morbos immoderata vini parit po-
assionum bellum, absurdarum hyemem
ionum menti introducens, & corporis
ılliorem, & solubiliorem efficiens. Non
a terræ natura vexata aquarum super-
ntia continuè dissoluitur, vt corporis
lescit,& diffluit, & exilis redditur, vini
ntinuò ingurgitata.Cui Ambrosius con-
Hinc phrenesis periculosa, hinc calculi
pœna, hinc exitialis cruditas, & reliqua.
cuit ista Sapiens,Sed quàm sufficiens est,
, homini erudito vinum exiguum, & in
ndo non laborabis ab illo,& non senties
.Vigilia,& cholera,& tortura viro infru-
mnus sanitatis in homine parco,&c.Quæ
sint, verissima eorum mihi sententia vi-
ui immaturos plurimorum obitus in hac
e nimiæ ebrietati tribuunt. Sunt etiam
rgraues, qui hanc inferiorem, ac ma-
m oram olim Indorum populis refer-
m, & numerosissimam, nunc adeò im-
am, ob id inter alia sentiunt, & prædi-
quod post Hispanos ingressos effrænatè
eræ, & quidem exitiali maximè indul-
argumento esse, quòd montanos, quia
& par-

Con. Turon. c 48.

Scot. 3. proble. 5. lib. 14 c. 22.

Hom 1. ad Pop. Ant.

De Helia & ieiunio c. 1.

Eccl. 31.

& parcius bibunt,& natura frigidiore sun
titudine etiam auctos esse videamus. Id sa
gno Christianis opprobrio est Ingam R
barbarum, & idolis deditum ab ebrieta
ditos sibi populos cohibuisse: nostros verò
oportebat mores quoque perditos emenda
mulentiæ incrementa tanta fecisse. Omi
terim tumultus quotidianos, plagas, nece
iusmodi compotationibus natas, quod &
& seruis Aethiopibus familiare est. Vi
ex taberna duos semicaptos vino egress
oboli causa, se mutuo vno eodemque glad
fecisse, & quidem extracto bis è percusso
re præ alterum feriendi furore. Itaque m
to temporis exanimes ambo corruerunt.

Prou. 23.

enim frustra Salomon dicit, Cui væ, cuiu
væ, cui rixæ, cui foueæ? cui sine causa vu
cui suffossio oculorum? Nonne his, qui co
rantur in vino, & student calicibus epot
Adde quod sensum hominis ebrietas, eti
gesta reddit stupidum, & mentis aciem
ter obtundit, atq; hebetat, obliuionem re
nium affert, & vt Plinius dixit, mortem m
riæ. Quid verò attinet dicere oris illum fo
gestus improbitatem, incessus titubationē
uis loquendi temeritatem, importunas co
sordes, cęteramq; illuuiē, vt homo breui i
luam transisse videatur. Quæ quamquam i
ni genere ebrietatis damna reperies, nusq
mē cumulatius, quàm in istis barbarorum
gitationibus adeò portentosis, vt corpus
vtris, aut canalis potius perennis, potu flua
sanè pestis valetudinis, vitęq; humanæ tan
vt si nulla Dei præcepta cogitarentur, null

intentata supplicia, tamē ob Reipub.in-
a diligentissimè cuiuis legislatori,& ma-
i cauenda, relegandaq; sit. Corpora igi-
stat ebrietas, animos verò quid? Nempe
t morū corruptela maior. Audi, si vacat,
m in præclara de ista ipsa peste concione,
s, inquit, Dæmon est voluntarius ex vo-
animabus nostris inditus, ebrietas mali-
er est, virtutis inimica, fortem virum
gnauum, ex temperato facit lasciuum, iu
ignorat, prudentiam extinguit. Et post
la, Quid opus est reliquam perturbatio-
teruam enumerare, morum peruersitatē,
titudinem illam ad iracundiam, ad quere
rem ac repentinam animi ad omnia mu-
m, strepitum multum, ac tumultum, faci-
dolos deductionem, ad omnes iræ motus
derantiam? Voluptatis verò incontinen-
is ex vini fonte originem, vimq; habens,
s ad omnem impuritatem, atque intem-
iam ruit. Animalium omnium libidinum
tem superat, cùm bruta naturæ leges in
nere noscant, atq; obseruent: ebrij tantū
e fœminam, in fœmina marem quærunt,
tant. Hæc Basilius, aliaq; complura, quæ
gendæ orationis studio, sed quotidianæ
entiæ obseruatione prolata sunt. Obsidet
onstrum, atq; infestat vniuersum terrarū
, verùm nusquam grauius sæuit, quàm in-
sce barbaros, apud quos ea est rerum om-
perturbatio, vt extremæ, obscænitates, &
a flagitia compotationis furore admissa in
a laude ponantur. Canitur more solenni,
niunt sine vllo discrimine omnis ætas, se-
xus,

Homil. in Ebrietatem & luxum.

xus, necessitudo: bibitur ad contentione
integra pene vno spiritu exhauriuntur:
choreæ per quàm elegantes, saltitatur v
Bacchus victos sternat: vigiliæ insania, a
lanti libidine plenæ exiguntur: quiduis
quemuis, inuiolata lege compotationis.
dedecora humani generis pudet referr
parcitur virgini, non defertur vel matr
inter coniuges interest, furit etiam libid
ros, masculi in masculos turpitudinem
tur. Persas compotationibus suis scorta
adhibere solitos Plutarchus refert, vxor
modo, quod dicerent, temulentiam fræn
re. Ipse Loth vnus in vniuersa Sodoma iu
uentus, ebrietate tamen victus filiarum
libidine non abstinuit, quid facient b
quid meræ pecudes? Equidem assentior
duplices pœnas in ebrietate peccantes d
ti. Nam quamuis sciam Diuum Augustin
incestum in Loth, sed ebrietatem culpar
brosium quoque mitius in ebriorum c
animaduertere, tamen Philosophi senten
mo repugnabit, qui per ignorantiam e
peccatum negat, cùm ignorantia ipsa, &
causa peccati, & nihilominus non cauet
dum cùm vel ob hoc ipsum placet, vt pecc
centius. Ita prorsus res habet, consulto b
temulentiam amant, tanquam libidinis
magistram. Sunt verò Bacchanalia hæc, a
gia, aut Cibellia, aut Lupercalia, aut quo
mine appellari malis, nõ annua, vt apud v
sed menstrua, vel quotidiana potius. Nul
mensis, qui ea celebritate vacet, nullus cæ
gitur, nulla res seria initur, non nubit fili

In libr. Nũ Philosop Nũ dũ sit inter pocula.

Gen. 19.

Arist in Ethic.

Lib. 22. cont. Faustum. c. 44.

In libr. de Abraham. c. 6.

Aristot 4. Ethic.

ecus, non foditur ager, non Deo ſacrifica-
i ebrietate optima duce prçeunte. Vna illa
as, priuataſq; res ornat, & magnificentiæ,
gionis argumẽtum. Miſera prorſus ſtulto-
ominum ſeruitus, qui cùm ipſi natalibus
à brutis abſint, ſtudio, atq; opera omni cõ
t, vt brutis quoq; deteriores fiant. Mores
n tales ebrietas efficit: Fidei verò ianuam
ludit, eſtq; religionis Chriſtianæ inter In-
ſtis ſæuiſſima. Præclarè Beatus Ambroſius
ebrietatem eſſe perfidiæ matrem, conti-
m Fidei, quod perſpicuè docet ſermo di-
Sedit, inquit, populus manducare, & bi-
& ſurrexerunt ludere. Quem ludum intel-
quis ignorat? Vituli aurei adorationem
ant Patres, & Paulus ipſe, Neque idolo-
fficiamini, ſicut quidam ex ipſis, ſicut ſcri
eſt, Sedit populus manducare, & bibere,
exerunt ludere. Certiſſimum eſt ebrieta-
ſacrilegium plerumque coniunctum. Nõ
Balthaſar ſacra vaſa popoſcit, ac profanè
s eſt, quàm temulentia imperauit, tum
ſuos cuique laudandi certamen exortum
uera vinum, & mulieres apoſtatare faciũt
ſapientes. Incredibili verſutia Diabo-
hoc orbe omnem ſuum cultum ebrietate
uit, omni viciſſim ebrietati aliquid de
ltu adhibendum docuit. Experientiſſimi
m Indicorum pro certo confirmant nul-
ſſe paulo celebriorẽ compotationem, nul-
gilias ſtatas, quin peculiari ſuperſtitionis,
rilegij genere imbuantur: Huiuſque ſce-
bſeruata eſt tanta calliditas, vt non aliter
ntiquum ſuum errorem & idololatriam
tuea-

De Helia & ieiu. c. 12.
Exod. 32.
1. Cor. 10.
Dan. 5.
Eccl. 19.

tueantur, quàm per occasionem solennium
potationum, atq; cantionum. Huc maximè
ctat omnis eorum Taqui, sic enim vocant
bres cantilenas inter potandum potissimu
hiberi solitas. Ipso sacri Parasceues magno
quo Domini Iesu Christi mortem Chr
ni piè colimus, Satanæ artificio flagitic
mi ludi ab ebrijs barbaris aguntur more s
ni: quod tantum nostræ sanctæ Religionis
brium etiam à baptizatis iam multis Indi
nobis viri fide digni narrarunt, occultè q
licet, frequentatur. Atque in hoc genere su
lia plurima veteranis magis comperta. Q
obrem sanctissimè est in Prouinciali con
in hac vrbe celebrato decretum, vt eius
compotationes tanquam idololatriæ fon
summa diligentia excludantur, ac penitu
terminentur: estque certa ac constans plur
rum sententia, frustra Indos Christianam
gionem doceri, quandiu pestifera isthæc co
tudo inerti nostrorum dissimulatione reti

Quibus modis ab ebrietate Indi compesci que

CAP. XXII.

VErùm huic tam pernicioso malo &
dubitant omnes pij, & prudentes occu
dum esse, tamen quomodo occurratur, n
omnium vna sententia. Sunt, qui nō aliter e
tatem tollendam putent, quàm vsu omni s
id est Indicæ potionis excluso. Id vt fiat gr
mas esse proponendas, & exigendas pœn
quis vel è fruge ea vina conficiat, vel con
vtatur. Nisi enim materia omnis subtrah
nullo modo tantū incendiū extingui posse.

ox nihil propemodum ab eorum senten-
ii abesse videtur, qui non ita pridem cum
no Pontifice seriò agendum existimarunt,
erali Ecclesiæ decreto vineæ omnes ab or-
·istiano extirparentur, relictis tantùm in
vsus necessarijs, quòd per vini immodera-
m incredibilia mala dicerent euenire, id-
Septentrionalibus præsertim Europæ po-
nultis magnisque documentis demonstra-
ed facilè horum est explosa sententia. Ne-
im, vt scitè dixit Chrysostomus, vino, sed
ntiæ fræna adhibenda sunt. Eadem certè
& pecunias nullas esse iubebunt, vt auari-
currant, & pretiosos pannos, vt fastus re-
tur, & fœminas ipsas sepelire oportebit,
idine concitentur viri, quin potius oculos
, & linguam adiment, ne tanta peccemus.
no nihil est adeò sanctum, adeò bene pro-
diuinitus, quo non in perniciem suã abu-
it humana malitia. Et re vera sicut vinum
ter, & sobriè vsurpatum, & valetudini, &
i, & lætitiæ confert, quæ qui detrahit, iniu-
Dei prouidentiæ facit insignem, emendare
s quæ ille sapienter fecit, ita planè siceræ
æ potiones vtilitates habent non contem-
s, quas qui prorsus adimit, non mediocri-
seros premit. Nam & robustam, & salubrẽ,
efactis non iniucundam esse siceram (sic
iam dudum voco istam vulgarem Indo-
otionem, siue Maicio, siue Cacao, siue quo-
io genere constet) nullo modo negare pos-
quicumque ista experti sunt, genus verò ho-
m inops, & tenue nullas alias delicias ag-
ns, hoc vno adiumento priuare velle, in hu-

Chrys. hom. 31. in 1. ad Cor.

manitatis est. Ergo non res in culpa est, se
dus quærendus est. Atq; in primis quamuis
omnis non prorsus interdicenda videatur,
rectè admodum & sapienter Regio edict
tum est, ne fucatæ illæ, & præpotentes pot
oppidoq; damnosæ cõficiantur, qualis ea e
nostri soram dicunt. Nam vbi non tam p
quàm ebrietatem quæri constat, iure opti
tiosum potionis genus prohibetur. Hoc e
cepto, non placet omnem potandi iucund
barbaris adimere. Sed si rectè concessa in
tatem conuertant, iam seueriore pharma
tredo hæc resecanda est. D. quidem Augu
valde in Africanas suæ ætatis compotatio
machans, cõsilium dat Aurelio Carthagin
piscopo, vt placidè, suauiterq; ista emend
netur: Non ergo asperè, inquit, quantum
mo, non duriter, non imperioso modo i
luntur, magis docendo, quã iubendo; mag
nendo, quàm minando: sic enim agendum
multitudine peccantium, seueritas auten
cenda est in peccata paucorum. Sic planè
beris, atq; bene morigeratis hominibus d
Dei sacerdotem ingenuè agere, & ratione
quàm lege; doctrina potius, quàm potesta
Nam & nobiles Lacedæmonij ebrietatis
dium esse ducebant, ebriorum hominũ sp
lum fœdissimum conuiuis suis proponer
se discerēt ea cauere, quæ in alijs tantope
minarentur. At nostrorum barbarorum e
longè alia via exterminanda est, quorũ ali
mores sunt, & ingeniũ natura ipsa seruile.
verò, vt dixit Sapiens, non potest verbis e
ri, ꝙ enim dicis, intelligit, sed obedire co

Epist. 63.

Plutarchus in vita Demetrij.

Prouerb. 29.

& si exempla proponenda sunt,& si sacerdo
commonitiones,atq; comminationes cessa-
n debent;tamen vt in vetustis vlceribus fit,
iore medicamine sanies ista radenda est.
s est potestate ciuili, opus est seria animad-
one in temulẽtos,ac nisi lege agatur,frustra
s verba fient.Verùm si putredo hæc resecan
,& tamen materia non demitur, quidnam
drj esse potest?dicet quispiã. Audiui ex viro
issimo,eodemq; totius rei Indicæ peritissi-
plerisq; videri difficilẽ, & permolestam eã
endi barbaros ab ebrietate prouinciã: sibi
perfacilẽ,& iucundam.Cũ me tãtæ rei pol-
tione nõ mediocriter erexisset,subiecit prę
onem & mihi,& vt opinor,cuiuis prudenti
probatã. Vituperabat ille eos,qui bibendi
etudinem,aut ad certos calices definirent,
riuatis mẽsis magnoperè interdicerẽt.Cen-
q; potius quãdiu intra priuatos parietes pri
ipsi biberent,etiamsi fortassis excederent,
issimulãdum esse, vel si proderentur,nõ ad-
m rigidè excipiendum. At compotationes
icas,statas,ac celebres,eas summis virib⁹ ef-
urbãdas,ac profligãdas:idq; & expedire om
,& factu nõ esse difficile. Vtriusq; suæ asser-
s causas afferebat egregias. Nã priuatim v-
uiusq; perpotationem infestè persequi tùm
cile est,quod latebras domesticas,atq; horas
rtunas,& inusitatas varietates peruestigare
o possit:tũ verò nimis hoc arctum,& asperũ
c meritò verendum est,ne qui nimium emũ- *Prouerb. 30.*
liciat etiam sanguinem. Quamobrem B.Au- *Epist. 63.*
quanquam ebrietati infestissimus,censebat *Ad Aureliũ.*
aliqua ex parte conniuendum, sed feramus

hæc,inquit,in luxu, & labe domeſtica, & ec
conuiuiorum,quæ priuatis parietibus conti
tur. Atque hæc quidem antiquis eam & rob
Chriſtianis condonabat, barbaris & à patr
perſtitione recentibus, quiq; iudicio parui
uerſus conſuetudinem obſiſtere queant,no
nora certè condonaturus. Et ſi enim ebrieta
ſe quidem crimen eſt, tamen ob ea maximè
peratur, quæ parit mala: quæ tamen in pr
menſa, neq; ita multa, neq; adeò immania
Nam tota illa inceſtuoſa libido,illa ſexus fo
ſima permutatio,mox cædes,truculentia,&
eſt omnium caput,ſcelerata idololatriæ obſ
tio,in priuata menſa ignorantur,vbi præter
iuges,vix eſt alius: quæ certè omnia in cel
bus,& publicis compotationibus effuſiſſim
uiunt. Imò verò horum cauſa licentius pa
dorum inſtituta ſunt ſolenni more cõuiuia,
bus non ſolùm licere ſibi quiduis omnes in
gunt,verùm improbiſſima quæq; audere ſ
didum, & glorioſum putent. Iſta ergo pu
tollere penitus oportere dicebat, tum ob i
mera,& grauiſſima damna inde vt à primo
manantia, tum ob peſſimi exempli ſcanda
quo Reſp. tota labefactatur. Neque verò i
arduum, & difficile, non enim ita iſthæc l
poſſe, vbi temulentia, & multitudine ipſa
ditur, & temporum certa obſeruatione d
henditur. Quæ non differentis verba ſunt t
ſed res ipſa docuit expertum. Conſtitueba
ille ex ipſiſmet Indis iudices, atq; obſeruat
quibus negotium dabat, vt toto pomerid
tempore conuentus omnes Indorum peru
garent, ſi quem temulentiæ operam danten
fe

ent,ad ſeſe continuò deferrent,ſin vel ne-
ter indagarent, vel inuentum ſcelus diſſi-
ent, pœnas minabatur acerbas non temu-
ſed obſeruatori,qui non quæſiſſet, aut in-
t,negligentiæ,aut malitiæ conuictum ob-
orem pro concione ſemel, atque iterum
ri iubebat,tertio opus non erat,tanto om
terrore commotis, vt deinceps in detegen
ijs ſolertiſſimi eſſent. Iam verò cùm ob-
orum cuiuſquam induſtria delata eſſet e-
s,eò conuolabat, recenti, ac flagranti de-
bnoxios capiebat:primùm leuiore aliquo
cio contentus, ſecundò, ac tertiò augebat
,aliquot ex primoribus verberatis,aut et-
ine detonſis,quod Indis acerbiſſimæ iniu-
o eſt. Affirmabat,cùm Prætoris Cuzquen-
nere fungeretur, quæ vrbs omnium ca-
que altera noſtris Indis Roma fuit, breui
ibus effeciſſe, vt ne veſtigium quidem e-
tis relinqueretur,in remotiſſimas quoque
ncias temperantiæ exempla à maioribus
anſmiſſa Indi cæteri ſequerentur. Sed ne-
tia, & ſocordia ſucceſſorum rem tantam
iſſe, & ad priſtina temulentiæ ſtudia redi-
ſe. Idem,cùm Chuquiſacæ eſſem, ſuſcepit
rtante, peſſimum illum morem abolere.
viciſſim à me,vt in concione ea de re ver-
erem,reique fœditatem exprobrarem: ip-
ium, quo vtebar linguæ Indicæ bene do-
onuocata ad ſe Indorum concione legem
blicis compotationibus abolendis promul
perſuadereque iubet: obſeruatores deinde
, quibus oppidi regiones diſtribuit, ſeſe
orem,niſi grauiter vapulare malint,maturè

facere imperat. Quid multa? semel depreh
temulentia, vix secunda animaduersione c
fuit. Verùm omnes isti conatus, nisi magistr
omnes cõspirent, facilè corruunt. Re vera si
decet constantia, & zelo, præfecti, atq; ij, p
quos summa est, negotium persequerentur,
terat breui pestis hæc procul exterminari. Pl
que rei difficultates causantur, socordiam i
uiamq; suam cùm accusare potius ac dolere
berent. Quid verò ignauiam dico? De indu
pernicies tanta conceditur, imò verò appe
propter priuatas nescio quas commoditates
Indorum operas larga ebrietate concessa,
conciliant. Alij non solùm bibere sinunt, ve
ipsi quoque temulentiam propinant, Compl
officinam siceræ apud se habent, publiceque
quunt, atque diuendunt, & apud se compot
commoditatem offerunt. Neq; tam turpis, i
misq; quæstus pudet, neq; siceram qualemcu
sed furiosam illam soram lege contempta
dunt, gladium vltrò porrigentes insano. Atq
nostri Hispani factitant, lucrumq; eiusmo
animarum interitu etiã elegantiores religi
resq; captant. Quæ spes vltra restat infœlic
horum salutis, quãdo ab ijs venena porrigu
à quibus erat antidotum expectandum? Vt
terribilem irati Dei gemitum non audia
quem propheta quidam scribit, Propinabat
quit, Nazaræis vinum, & prophetis manda
dicẽtes, Ne prophetetis. Ecce ego stridebo s
vos, sicut stridet plaustrum onustum fœno.
nino Christus Deus noster suorũ scelere, &
ricidio premi videtur, sic enim peccantes i
tres, in Christum peccamus. Paulus neq; ma

Amos 2.

1 Corinth. 8
Rom. 14.

rnes,neq; vinum bibere libenter suscipit, fratrum saluti consulat: nos vino etiam sito fratrum animas enecare pergimus,vt 1 vndecunque radamus. Hæc tota populi iani ignominia,siue eo,quo diximus, mo- ndustria,siue alijs artibus quæ ab alijs piè tuosè excogitatæ sunt, omnino releganda publicæ potestatis ministros,& diligẽtis- nda est opera,vt publicæ saltem , atq; sa- barbarorum temulentiæ,terrore,minis, acerbitate modis omnibus propulsentur. m sibi persuadere debent, nihil neq; reli- ,neque disciplinę in Indorum animos in- osse, nisi omnium malorum fons ebrie- struatur.

Prætoribus Indorum. CAP. XXIII.

has igitur disciplinæ Indicæ seueriores ges exequendas , quoniam & necessariæ o sunt,& nisi seriò in præuaricatores ani- rtatur, superuacaneus erit labor omnis, sacerdotum est ita seuerè plectere, vt suo icemus,videtur multis,mihiq; ipsi peruti- præfectos,iudicesue peculiares dare.Cùm i curia frequentiaq; nostrorum Magistra- longius absint,pleraq; oppida,nisi suos ip- tores habeant , quos timeant, quos obser- acilè aut delicta latebunt,aut impunita re- entur, crescetque impunitate ipsa quiduis trandi temeritas. Nam neque sacerdotalis j est ista vlcisci,cùm præsertim erit aliquid ius vindicandum,neque Patronorum curæ ommitti possunt,à quorum potentia,& in- ,vt defendantur,indigent sæpè publica au-

 thoritate.

thoritate. Itaq; quod non ita pridē factitari
ptum eſt, vt certis Indorum prouincijs ſui
tores deſignentur, mihi non diſplicet, mod
ſint pietatis Chriſtianæ ſtudio præditi, ea a
moderatione, vt meritò religionem omni
cio adiuturi videantur. Quorum tamen tan
paucitas, vt vix eluceat, vtrum melius ſit n
Indis eſſe rectores, an tales eſſe, quales per
tos cernimus, de quibus dictum videri q
Amos 5. Quia cognoui multa ſcelera veſtra, & fortia
cata veſtra, hoſtes iuſti, accipientes munu
pauperes deprimentes in porta. Verùm hon
iſta ſit culpa, non officij. Eſt enim perquàm
ceſſarium, primum ad legum cuſtodiā, mor
correctionem, vbi vel beſtiali flagitio præ t
lentia peccatum eſt, vel frater à fratre vio
iniuria, vel ipſe ſummus Deus ſacrilega ſu
ſtitione offenſus. Deinde vt imbecillos à p
tioribus tueantur, Satrapas, Curacaſque
hibeant, Patronos inſolentius ſeſe gerere
nant, iniuſta, & dura ſeruitia non ferant.
vt diſciplinæ ciuili humanoq; conuictui a
faciant, vt perditorum Hiſpanorum Indo
prædantium fœcem auertant. Poſtremò, vt
erunt publicæ vtilitatis officia ab ijs curand
prætermittantur. Atque eo munere funge
remunerari par eſt, idq; ipſorum Indorum
ſu perſolui non eſt iniquum. At illud perſpi
dum, an, quæ Patronis tributa pendantur, a
quoque ſufficiant. Ob eam enim cauſam
diximus, quòd Rex tueri ſubditos, & iuſtiti
gere debet. Viderint ergo qui nouis ad iſta
toriana officia penſionibus Indos grauando
tant, an ſatis in tuto Patronorum res ſint,

tanta emungant, parum ipsi, aut nihil ciui-
ministrationis clientibus præstant. Hunc
æfecturis Indicis locum antequam præter-
r, admonendi sunt præfecti ipsi, ne tam se
tes, quàm parentes exhibeant, neq; prorsus
in cæteros seueritate vtantur. Pueris se po-
udi magistros, quàm forenses iudices cogi-
Neque iuris illa stricta norma vbique ser-
a, sed strepitu omni remoto, ex æquo & bo-
lerumq; iudicandum, id quod etiam saluta-
edicunt Regiæ leges, quæ scripta, & rescri-
erè adimunt, & pretium, si quo horum opus
cipere vetant. Causas more patris familias
ponere, & pro arbitratu agere, sæpè tutius,
commodius, nisi atrox aliquod facinus ac-
, quod rarum est, cùm pleraque nugarum, &
ilium concertationum similiora sint. Qua
illud viris grauibus vehementer displice-
imaduerti, quòd ab Indis testimonium iu-
ando exigitur, cùm constet eos facillimè
are, vtpote qui, neq; ipsius iuramenti vim
ant, neq; veritatis studio tangantur, sed te-
onium eo modo dicant, quo credunt iudici
ssimum fore, aut à primo quoq; suæ factio-
omine edocti sunt. Hos igitur iurare com-
ere, & ipsis exitiosum est propter infinita, &
idiana periuria, & causæ ipsi valde incom-
um, cùm firmitudo veritatis nulla speretur.
torum ergo sententia est in Concilio Pro-
iali edici oportere, ne ab Indis iurisiurandi
gio flagitetur, idque lege lata caueri debere.
im si pueri & infames à testimonio dicẽdo,
ramento interponendo iure arcentur pro-
iudicij infirmitatem, falsitatisque suspicio-

In Con. Tron. ca. 34. Summopere id cautum est.

nem, cur obſecro Indi non longius amanda
ſunt, quorum perſpecta eſt pluſquam puerilis
conſtantia, & veri omnino contemptus? Q
cùm experti ſatis eſſent Apoſtolici Inquiſito
ſtatuerunt, vt nobis aliquando dixerunt, I
cuiuſuis teſtimonium non eſſe pro integro a
piendum, imò ne iuramento quidem vt teſ
vrgendum, ſed indicij loco habendum, ſi q
detulerint, perinde atque à puero quopiam,
homine ſemi-inſano res diceretur, quod ad in
ſtigandum quidem moueat, ſed ad credend
minimè perſuadeat. Prouidenter ſanè & ma
æquitate decretum, vt omnia ſacri illius tri
nalis. Quod ſi pleraſque controuerſias niſi iu
mento interpoſito iuxta Paulum Apoſtolum
poſſe finiri contenderis, equidem cauſas i
rum inter ſe ordinarias dixi ſupra velut à l
magiſtro potius quàm à forenſi prætore tra
gendas. Extraordinarium verò, & atrocius c
quippiam emerſerit, lege decernitur, quo o
ne agendum ſit. Neque enim omnem peden
dem coturnus decet, neque verò leges Roma
& ſacræ in omni cauſa æquè teſtimonia omni
vel repudiant, vel admittunt.

Heb. 6.

Mores Indorum Chriſto non repugnantes perm
tendos eſſe, & de concordia Prætoris
cum ſacerdote.

Capvt XXIIII.

CHriſtianis moribus, diſciplinaq; noſtra
quidem barbari paulatim imbuendi, om
verò ſacrilegæ ſuperſtitionis, aut barbaricæ
ritatis ritus ſenſim amputandi: attamen ſi
i

illorum mores à religione , & iustitia non
epant,non existimo facilè immutandos,sed
as , ac gentilitias consuetudines ab æquo
bhorrentes retinendas esse, & secundùm
s dicendum, quemadmodum Indici sena-
egia decreta continent. Qua in re valde
tur à multis vel propter ignorantiam mu-
alium obseruationem, vel ob nimium, &
aturum communicandi nostra feruorem.
non morabor Plutarchi philosophi illu- *In Politica ad Traianũ*
ræceptum de gubernanda Repub. appone-
ertere se ad mores ciuium cognoscendos o-
t, atque eorum penitus exploranda, atque
nda ingenia. Etenim statim mores,& inge-
nari mutare populi, nouisque ea legibus
rari extemplò velle, non modò non facilè,
n ne tutum quidem omninò est, vt res quæ
o tempore, & ingentibus viribus indiget.
le ducit ex vino perpulchrè, quod initio,
ntis arbitrio regitur, mox sensim calefaci-
ominem commutat,& vertit ad se. Quam-
m multa dissimulanda sunt,nonnulla etiam
nda : quæ tenacius hærent, & perniciosius
nt, ea dexteritate quadam in bona similia
mutanda. Cuius rei authorem luculentum
gorium magnum profero, qui rogatus ab
ustino Anglorum Archiepiscopo in simili *Lib. 10. Regis. epist 71.*
,ita scribit Mellito, Dicite Augustino Epis-
, quod diu mecum de causa Anglorum co-
s tractaui, videlicet quia fana idolorum de-
in eadem gente minimè debeant, sed ipsa,
in eis sunt idola, destruantur; vt dum gens
eadem fana sua non videt destrui, de corde
rem deponat, & Deum verum cognoscens,
& ado-

& adorans ad loca, quæ consueuit familiariu
currat. Et qui boues solent multos in sacri
dæmonum occidere, debet his etiam de hac
liqua solemnitas immutari, vt die dedicatio
vel natalitijs Martyrum tabernacula sibi c
easdem Ecclesias, quæ ex fanis commutatæ s
de ramis arborum faciant, & religiosis conu
solennitatem celebrent. Nec Diabolo iam
malia immolent, sed ad laudem Dei in esu su
nimalia occidant, & donatori omnium de sa
tate sua gratias agant: vt dum eis aliqua exte
gaudia reseruantur, ad interiora gaudia con
tire facilius valeant. Nam duris mentibus si
omnia abscindere impossibile esse non dub
est: quia is, qui locum summum ascendere
tur, gradibus vel passibus, non autem saltib
leuatur. Cuius etiam documenti exemplum
fert in Israêlitico populo Aegyptiorum sac
cijs assuefacto, quem Dominus ab idolorum
tu reuocans, sacrificia vni Deo de pecudibus
ferri imperauit. Quæ eò sunt fusius repetita,
perspicua magis res fiat non solũ præcepto
gorij, verùm etiam exemplo de bobus conu
mactandis, quos idolis suis sacrificare consu
sent. Quo planè modo conuiuia, & compota
nes aliquando publicæ permitti barbaris
sunt, ita duntaxat vt in foro, quemadmodum
garum leges habebant, edant & bibāt, vbi e
tatis illa effusio non ita timenda est, cùm t
habeat: ac vindices oculos nostrorum omni
Denique quæ concedenda, quæ toleranda,
contrà commutanda, aut nullo etiam mod
renda sint, dictabit abundè charitas Christi
prudentiæ moderatione coniuncta. Superest

,vt ciuilem omnem poteſtatē admoneamus,
n adminiſtranda Repub. Indorum cum Ec-
aſtica germanè coniungatur, ſitque Prætor
rdoti, quod Samueli Dauid, quod Hieremiæ
is, quod Eſaiæ Ezechias, quod Syluestro Cō-
tinus, quod Theodoſius Ambroſio. Facilè
lvis perficietur, ſi gladius vterque conſenſe-
c vaginam eandem induerit. Contra, nihil
erturbat, labefactat, euertitque religionem,
umque doctrinam, ac mutua inter ſacrum,
anumque contentio. Scriptum eſt, Vnus æ- *Eccl. 34.*
ans, & alter deſtruens, quid proficit eis niſi
r? Et rurſus, Non eſt diſſenſionis Deus, ſed *1. Cor. 14.*
s. Et alibi, Si quis videtur contentioſus eſſe, *1. Cor. 11.*
talem conſuetudinem non habemus, neque
eſiæ Dei. Et væ certè eſt illi, qui vnum ſcan- *Matth. 18.*
zauerit ex his puſillis, qui credunt in Chri-
. Omnia ergo in charitate fiant, omnia ſe- *1. Cor. 16.*
dùm ordinem, omnia in vinculo pacis. Ni- *Ephes 4.*
er contentionem, neq; per inanem gloriam.
quæ ſua ſunt, ſinguli conſiderantes, ſed ea, *Philip. 2.*
aliorum. Et ſi ſunt igitur officia diſtincta, &
ie ſacerdotem decet arma tractare, neq; iu-
m ſacrificia offerre, tamen idem animus,
s eadem, idem perducendi omnes ad Chri-
ſtudium. Itaque ſibi mutuo adiumento vt
omnibus modis curandum eſt: atq; alter qui-
in ijs, quæ ad Deum, alter in ijs, quæ ad ho-
es magis occupatus, vterq; Dei oues paſcant,
ſalutem ſuorum quærant, non quærentes *1. Cor. 10.*
quod ſibi vtile eſt, ſed quod mul-
tis, vt ſalui fiant.

LIBRI TERTII FINIS.

DE

DE PROCVRAND
INDORVM SALVTE,

LIBER QVARTVS.

Excellentia Sacerdotalis officij.

CAP. I.

QVamquam omnis sermo d
sacerdotalis officij comm
tione plenus est, tamen nu
vel copiosius, vel breuius
gelici doctoris magnitudin
docemur, quàm vbi ipsum s
tiæ fontem Dominum Iesum Christum
mus nouos suos discipulos alloquentem,
in his numerosam horum posteritatem i
entem. Vos, inquit, sal terræ, vos estis lux
di, ita omnem ad virtutem capessendam,
num cæleste obtinendum vim admirabil
uitate complexus. Quæ enim duo, bono
tendo, ac persequendo necessaria sunt, &
rũ vtrumuis si absit, difficultate vincamur
pè vt bonum ipsum non lateat, tum verò v
ctet, quemadmodum Augustinus optimè
quorum vtrumque Dei ipsius est propriu
& lux est vera illuminans omnem homine
omnem suauitatis fontem in se vno conti
in suos ministros deriuat, magnificeq; co
nicat: vt tum splendore doctrinæ illustran
minum mentes à se intelligant, tum vitæ
rumque condimento auersa, ac veluti
ch

Matth. 5.

De Nuptijs & concupis.

Ioan. 1.

ntia mortalium ſtudia non ſolùm virtutis
idio leuent, verùm etiam propenſius exci-
t. Itaque quod veteri prouerbio tritum eſt,
,& ſale nihil eſſe vtilius hominibus,id in E-
gelico ſacerdotio veritatis ſuauitate perce-
,atque guſtata, ſitum eſſe nemo non ſentit.
am ſui muneris excellentiam tanti facit Apo-
us Paulus, vt datam ſibi gratiam ad illumi- *Epheſ.3.*
das gentes,& prædicandas inueſtigabiles di-
ias Chriſti,toto orbe ſole clariorem oſtendat,
ebras noctemque omnem procul depellens,
ſe ſ[illegible]mam, atq; exemplar publico ſpectacu- *1.Cor. 11.*
roponat,ita alios ſui imitatores eſſe cupiens,
pſe ſit Dei. Salis nimirum copioſè functus *Phil. 3.*
cio laboribus,ſudoribuſq; cõſumptus, vt di-
um ſaporẽ alijs impertiat. Niſi enim liqueſ-
& à ſe deficiat quodammodo, cætera condire
nequit. An verò quiſquam aliud quàm ſalem
itet, cùm audit illa dicentem? Puto quòd
us nos Apoſtolos nouiſſimos oſtendit tan-
m morti deſtinatos, quia ſpectaculum facti *1.Cor. 4.*
ius mundo, & Angelis, & hominibus. Nos
ti propter Chriſtum,vos autem prudentes in
riſto;nos infirmi,vos autem fortes;vos nobi-
,nos autem ignobiles, vſq; in hanc horam, &
rimus,& ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis
limur,& inſtabiles ſumus, & laboramus ope-
tes manibus noſtris;maledicimur,& benedi-
nus; perſecutionem patimur, & ſuſtinemus;
ſphemamur,& obſecramus, tanquam purga-
nta huius mundi facti ſumus,omnium perip-
a vſque adhuc. An non hìc liqueſcit, & to-
à ſe deficit Paulus,vt Ieſu Chriſti guſtu audi-
es ſectatoreſq; ſuos imbuat? Quid illud? Etſi *Philip.*
immo-

immolor supra sacrificium fidei vestræ, ga
& congratulator omnibus vobis, idipsum a
& vos congratulamini mihi. An & illud n
mente propemodum excidentis, Cupieban
ipse anathema esse pro fratribus meis? frat
locum suum apud Christum subrogari pra
ritatis magnitudine exoptans; vt nobili
Græcorum volunt. Ac certè quandiu hæ lu
in candelabro Ecclesiæ illuxere, copiosa i
mum Domini confluentium turba introitu
tefactum, expeditumq; habuit, quandiu hæ
tates munitæ à Domino in monte positæ
runt, bellantium aduersus Christum mac
tormenta, visq; omnis euanuit, ac iuxta Pr
tam, nullo modo præualuit, sed refugiun
tius præsidiumque hominibus imbecillis c
omnes hostiles iniurias conspicuum vndi
tutissimum reddiderunt, quandiu denique
mordendis, amputandisque putoribus, & i
diendis probati animi moribus salis nat
exhibuerunt, & sanati mortales, à morteq
vindicati, & Christum tanta gratia sapieba
pro eo extrema perpeti gloriæ ducerent
mæ. Tum sanè illa Dominus de suo sacerd
benter commemorabat, Pactum meum, i
ens, fuit cum eo vitæ & pacis, & dedi ei ti
& timuit me, & à facie nominis mei paueb
veritatis fuit in ore eius, & iniquitas non
uenta in labijs eius. In pace & in ęquitate a
lauit mecũ, & multos auertit ab iniquitate
enim sacerdotis, inquit, custodiunt scien
& legem requirent de ore eius, quia An
Domini exercituum est. Talis dum fuit sac
Domini, tanta sanè, ac talia præstitit, lux

Rom. 9.

Gregor. Nazian in Apologetico. Chrysost in lib. de compun. cordis & Hom. 1. de Laudibus Pauli & 2. & 6.

Hierem. 1.

Malach. 2.

Matth 5.

m

di, ſal terræ. At ſi ſal euanuerit, quid ſequi-
ı quo ſalietur? Ad nihil valet vltra, niſi vt
ıtur foras, & conculcetur ab hominibus. Si
os is eſſe deſinat, qui iubetur, cæteros quidẽ
ate ſua priuat, cæterùm ita ſe ipſe perdit,
ecuperabilis ſit habẽda quodammodo eius
& deſperanda curatio. Neque in ſterquili-
tantùm proijcitur, ſed hominum quoque
edibus proculcatur. Quàm aptè propheti-
le ſermo ſtatim Euangelica iſta ſubtexuit,
utem, ait, receſſiſtis de via, ſcandalizaſtis *Malach. 2.*
mos in lege, irritum feciſtis pactum Leui,
Dominus exercituum. Propter quod & ego
vos contemptibiles, & humiles omnibus
lis, ſicut non ſeruaſtis vias meas, & accepi-
ciem in lege. Infinitum eſſet cætera perſe-
uæ contra hos fatuos Principes Tanaos, cõ- *Eſaiæ 19.*
ſtores ſtultos, vel potius idola paſtorum, *Zach. 11.*
a ſe ipſos potius paſcentes, contra væſanos *Ezech. 34.*
ıetas, contra ſacerdotes contemptores, atq; *Soph. 3.*
antes, contra ſtercus ſolennitatum, contra *Malach. 2.*
laris plauſus captatores, contra inexplebi- *& 3.*
cuniæ gurgites, cæteraſque peſtes Prophe- *Hier. 5.*
ſermo declamat. Vix aliàs ſancti Patres ple- *Mich. 3.*
ɔus velis feruntur in pelagus, quàm cùm de
lotali contumelia oratio eſt. Gregorius
vterque, & Romanus, & Nazianzenus, tam
ẽ, & copioſè, vt nihil ſupra. Huius Apolo-
ım, Paſtoralem illius nemo eſt, qui ſine
ıa trepidatione legere queat, modò ſenſus
id habeat. Auguſtini iam presbyteri plenos *Epiſt. 148.*
e gemitus ad Valerium Epiſcopum ſuum
ine pudore vſurpati à ſe nominis ſacerdos
t? Cunctationem recuſationemq; ſacerdo-

In lib. de sacerdotio.
In epist. ad Ioannē Hierosolym. tra ducta ab ipso Hieronymo.

tij apud Ioannem Chryſoſtomum quis ſi v
inſpiciat, non miretur? ſin orationis vim
quatuor libris attendat, non aſſentiatur?
Hieronymi nimia pene modeſtia, atque hu
tas Epiphanij literis conteſtata, qui diu à tr
do altaris myſterio celebrando abſtinuit, i
cùm in monaſterio verſaretur, in quo mult
fratrum nullum alium presbyterum habere
cepto Vincentio, qui eadem verecundia ne
quidē ſacra faciebat? Verùm, niſi fallor, ho
nes ſicut antiquitatis authoritate, ita orat
ſublimitate, & grandiloquentia quadam ſu
re videtur Dionyſius magni Præceptoris
nus ipſe diſcipulus. Is in epiſtola quadam a

Epist 8. ad Demophilū Monachum.

mophilum indignos munere ſuo ſacerdote
verbis obiurgat, Si igitur quæ illuminat, ſ
dotum eſt ſancta diſtinctio, procul dubio
ſacerdotali ordine, & virtute omnino prol
eſt, qui illuminans non eſt, multoque ſanè
gis, qui neque illuminatus eſt. Atque vt
quidem videtur, audax nimium huiuſmodi
ſacerdotalia munia ſibi aſſumit: neque me
neque veretur ea, quæ ſunt diuina præter r
tum perſequi, putatque ea latere Deum,
rum ſibi ipſe conſcius ſit, & ſe Deum fallere
ſtimat, quem falſo nomine appellat patrem
detque ſceleſtas blaſphemias ſuas (neque e
preces dixerim) ſacris aris inferre, eaſque ſi
ſigna illa diuina ad Chriſti ſimilitudinem c
re. Non eſt iſte ſacerdos, non eſt, ſed infeſtu
trox, doloſus, illuſor ſui, & lupus in Domini
gregem ouina pelle armatus. His plura aut
iora de Euangelici miniſterij, & culmine, &
cipitio qui expectat; cuique ad reſipiſcen

sta sufficiunt, infatuatum se iuxta Domini
ntiam, & nullo vnquam sale saliri posse de- *Matth. 5.*
trat.

*ter Indos maximè sacerdotes præstare o-
portere.*

CAPVT II.

vulgaris est, inquiunt, isthæc sacerdotalis
fficij cõmemoratio, vetus ista querela est,
declamas. Est ita sanè, non dissentior. Ve-
usquam æquè necessaria commonefactio,
ine magis excellentia illa flagitanda, quàm
qui animas verbo Dei lucrifaciendas Chri-
cepit, & animas infidelium, idque apud
, hoc est, vbi adiumenta habiturus sit pau-
pedimenta quàm plurima. Vbi quo præcla-
pus aggreditur, tanto in maiore periculo
ur, ne dum quærit alios, ipse pereat, imò
e & se, & alios perdat, quod vtinam non
rè, & crebrò vsurparet sermo diuinus, La-
ruinæ populi prophetæ. Vtinam væ illud *Osee 9.*
veritatis non audiremus, Væ vobis qui tu- *Matth. 23.*
lauem scientiæ, ipsi non intratis, & intro-
non sinitis intrare. Etenim vbinam gen-
lla verius Zacharias proferre possit igno-
pecoribus occisionis, quę qui possederant, *Zach. 11.*
bant, & non dolebant. Et vendebant ea
es, Benedictus Dominus, diuites facti su-
& pastores eorum non parcebant eis. Quis
on sanctas istorum voces audit, cùm Deo
s agunt, quod de sacerdotio, & doctrina
um ditati ad patriam argento onusti re-
? Et dicentes, Benedictus Deus, diuites fa-
nus, non tamen parcunt gregi, vt ait sermo

diuinus. Sed voment aliquando, quæ malè
tierunt, & gement, qui nunc triumphant.
vlulatus pastorum (ita enim sequitur) quia
ta est magnificentia eorum, vox rugitus leo
Et ego non parcam, ait Dominus, super hab
tes terram. Tota ergo desolatio terræ inde
fectò venit. Propter nefaria admissa Oph
Phinees, ipsi quidem intereunt, populus a
sanctus turpiter terga vertit, & quod est d
dum, arca Dei ab hostibus capitur, & Iud
habetur. Quærit Dominus virum, qui stet c
situs pro domo Israel, nescio an inueniat. P
res, inquit, stultè egerunt, & Dominum non
sierunt, propterea non intellexerunt, & o
eorum grex dispersus est. Nulla ergo alia
quærenda est, cur Domini greges in his sal
dispersi errent, quàm verorum pastorum m
penuria in tanta mercenariorum minimè l
arcentium copia. Neque frustra Paulus cù
prædicando Euangelio præcepta dat, Timo
dilectum monet, solicitè cura te ipsum prol
lem exhibere Deo, operarium inconfusibi
rectè tractantem verbum veritatis. Sunt eni
perarij mali, subdoli, qui non tam Christo
uiunt, quàm suo ventri. Hi multi & multip
nomine pastores, re vera versipelles lupi d
liti sunt vineam Domini Sabbaoth; caupo
tes verbum Dei secundùm Apostolum,
magnitudinem Euangelici prædicatoris a
rans, & pondus Apostolici officij expenden
hementer exclamat: Et ad hæc quis tam ido
Verè enim Apostolicos homines postulat A
stolicum munus, Crucem Iesu Christi & ve
& factis annunciandi, & in illius obsequium
bem

Zach. 11.
1. Reg. 4.
Ezech. 22.
Hier. 10.
2. Tim. 2.
Philip. 3.
2 Cor. 11.
Rom. 16.
Hierem. 12.
2. Corinth 4.
2. Cor. 2.

vniuerſum redigendi. At nos aliter cenſere
nus, Et ad hæc quis non idoneus? Ad Indos
ndos quis nō ſufficit, etiam ſi literis vacuus,
ı ſi moribus non ornatus? Quò minus mi-
um eſt, ſi vbi ſementis faciendæ cura con-
ıitur, nullus ibi, aut rarus fructus appareat.
ſanè iam dudum certa, & fixa ſententia eſt,
:æ Meſſis inopiam operariorum vitio, non
ˆis ſterilitate contingere.

*ontra eos, qui Indorum tarditatem accu-
ſant.*

CAP. III.

Eque eos audiendos puto, qui quam in ſe de-
berent agnoſcere, ac dolere culpam, in In-
:ijciunt, illorum ingenia nuſquam non vi-
ˈantes, noſq; dum contra aſſerimus, rudes
n, imperitos, tyrones, infantes clamant, qui
a quadā pietatis ſpecie facilè decipiamur:
:eranos, expertos, ſcientes, facto periculo,
, & explorata proferre. Qui mihi Sibæ il- 2.*Reg.* 16.
quem Regum hiſtoria narrat, calliditatem
ıri videntur, qui claudum Miphiboſet he-
ſuum, dum pro ſe non poteſt occurrere, &
commenta diluere, accuſans, proditionem
in illius criminationem vertit, atq; hoc a-
ım de omni fundo depellere pergit. Sed Do- *Pſal.* 148.
ıs erigit eliſos, & ſoluit compeditos, & il-
nat cæcos, pupillum & aduenam ipſe ſuſci-
Accuſant igitur Indorum tarditatem ad ca-
a Fidei myſteria, obtuſos eſſe, hebetes, trun-
ui nihil præter ſua farra, ciboſq; craſſos co-
e queant, ad cœleſtia, & ſpiritualia cognoſ-
a ſtupidi, brutique ſint. Fruſtra in ijs edo-

cendis tempus teri, denique post annos ia[...]
draginta ab Euangelij ingressu in tam im[...]
turba vix quemquam reperiri, qui symbo[...]
capita intelligat, quid Christus sit, quid [...]
terna, quid Eucharistia, vel crassè agnosc[...]
cudes potius habendos, quàm homines. [...]
qui ista iactant, respondeant mihi velim, [...]
ligentia, qua industria, qua constantia is[...]
erudierint, aut ab alijs eruditos norint. [...]
tur bis terue in hebdomada symbolum, [...]
Hispanico idiomate, cæteræque oratio[...]
dem modo: iubentur deinde Hispanica is[...]
discere, ac memoriter recitare, quorum [...]
labam quidem intelligunt, & pronuntian[...]
culè. Vulgaris, ac tritus doctrinæ traden[...]
est modus. Huc vsque Euangelici Catechi[...]
ra se porrigit. Vbi elegantius exquisitiusc[...]
agitur, procedit eatenus, vt sermone Indi[...]
posita quædam in catechismi formulam [...]
recitent, quæ ipse sacerdos ne attingit qu[...]
plerumq; quia haud intelligit, quippe cùm[...]
ter paucas voculas ad seruitia imperanda, [...]
ue petendos, linguæ Indicæ prorsus sit i[...]
Quod si peritus sit, quod rarum est, myste[...]
dei, & regulas neque explanat, neque ver[...]
nouit, inepta quædam & friuola conciona[...]
mentam belli tempore dicas, si qua fortè [...]
git, ita alienè, ita parum auditorum sensib[...]
commodatè, vt nihilo magis intelligantur[...]
verò vnquam Catechista rationem audit[...]
exegit? Quis interrogando ex ignotis nota[...]
Quando Indus audiuit à sacerdote suo, H[...]
fac memineris à me dictorum, pensum h[...]
triduum tibi tribuitur, vt Christum, que[...]

Ch[...]

ſtiani adoramus,quemque illic imagine ex-
ſum vides, & Deum eſſe ſcias regnantem in
o,ex omni æternitate , & hominem factum
rris propter donandum nobis regnum cœ-
m.Si rectè reſponderis,laude, & præmio af-
ris,ſin perperam,publicè lues? Quid ſimile
iam factitatum? Denique perinde Indis do-
a traditur,atque cùm à mendicis ſtipis col-
ndæ cauſa precationes,aut verſus aliqui can-
ntur,qui illud tantùm ſpectant, vt dicendo
d finem vſque perueniant carminis, vtrum
auditores, vel attendant, vel delectentur,
nia iam accepta,non admodum curant. To-
go catechizandi ratio vmbratilis eſt, & lu-
e ſimilis. Ego verò ſi homines ingenio acer-
, & diſcendi percupidi tales præceptores
eſſent, nihil aliud quàm vt duplo ignoran-
s euaderent, doceri iſto modo arbitrarer.
n in ſymbolo addiſcendo, & intelligendo,
terijſq; Fidei agnoſcendis viri ingenio præ-
es, & literatura celebres diu in catechume-
m ordine tenebantur,cùm Eccleſiaſtica di-
lina vigeret,neq; ante ad Fidei Sacramẽtum
ittebantur, quã multas ab Epiſcopo de ſym-
conciones audiſſent,diu & multum cum ca-
iſta contuliſſent, poſt quas omnes curas, &
itationes, magnum erat, ſi recta ſentirent,
entanea reſponderent,quòd religionis no-
myſteria altiſſima,vt re vera ſunt,ac difficil
intellectu haberentur: & nos valde ſupini,
oſcitantes grauiter Indos vituperamus, tar-
ac ſtupidos criminamur, ꝙ ea non teneant,
neq; tradidimus ipſi,neq; ab alijs illi accipe-
tuerũt,ſublimia præſertim,& ab eorũ ſenſu

& consuetudine longè remota? Alioquin s
ta istorum est hebetudo, tam obtusum ing
quid causæ est, quod Fidem à nobis cùm nc
dicerint, didicerunt tamen alia tam multa
difficilia, ipsis omnino antea inaudita, i
tam probè, vt cum nostris certare queant
non musicos modós, & numeros tum voce
tibijs, & plectro passim per quàm concinne
dentes Indos audimus? quidam etiam co
nentes peritos cantus Magistros videmus
non Ecclesiastica officia peragere ritè solét
bendi, pingendi, & quiduis fingendi alios
artifices quis ignorat? Quid quod lites ipsi,
tendere, & depellere mirè iam norunt, cu
ris vt suis sæpè contendere, interdum etia
perare videamus? Quæso vnde artes istas h
runt? à quibus didicerunt? An ad ista omnia
niosi & prompti, ad sola saluti suæ necessari
cumenta inepti, & tardi? An potius si quam
stis humanis magna etiam ex parte non ne
rijs curam vigilantiamque præstiterunt n
parem in doctrina Fidei tradenda præstitis
non ita tardos discipulos offendissent, no
ignaros reliquissent? Equidem sic opinor, n
ab ea opinione auelli vnquam potero; quin
simo præceptori, omnes esse auditores he
credam. Certè huius Regni Piru multo m
mam partem diligenter lustraui, & vt de cæ
Indorum nationibus nihil modò pronunt
hos ingenij expertes nullo modo perspexi,
magna ex parte subtiles, acutos, quiduis
mulandi, ac dissimulandi non im-
peritos artifices.

Polus in Prol.

C

tra eos, qui peruersitatem morum Indorum Fidei non receptæ causam asserunt.

CAPVT IIII.

ta habere cùm pleriq; fateantur, tamen ab
lorum accusatione non recedunt:sed alia ex
eos adoriuntur, vt ignorantiam non suo,
torum vitio tribuendam probent. Aiunt a-
quidem esse, neque ingenij expertes: ve-
natura prauos, ad malum procliues, boni
s hostes, sapientes, vt faciant malum, bo- *Hier.4.*
autem facere nescire: tanta peruersitate sa-
ia sibi fastidire, vt non solùm ad intelligen-
& discendum nihil laborent, sed etiam sta-
espuant, atque auersentur, ita nihil illis hæ-
nemoriæ, nihil intelligentia percipi, pro-
a quod voluntate ad Christiana omnia alie-
na sunt. Argumento esse manifesto, quòd
stianorum consortia diligenter euitent, ad
esias non nisi inuiti coêant, patres spiritua-
os, si paulo accuratius eorum mores emen-
pergant, conspiratione facta per falsas cri-
tiones ab se depellant, nihil pium, & salu-
nisi per vim agant, præsente tantùm Sacer-
Christianos se simulent: clanculum vbi da-
acultas, auitas superstitiones studiosissi-
beant. Denique ipsos cultiores, & elegan-
s inter nostros nutritos, quos Ladinos ap-
re solemus, quos oportebat magis Chri-
is moribus pollere, decuplo cæteris esse pe-
s, cuiusuis sceleris egregios fabricatores.
os, qui ad speciem pij, probique sint inter
os, vbi primùm se ad suos receperint, ne

gustum quidem probitatis vllius præferre
cæteris grauiora audendi duces esse, &
stros, vt in istos omnes vetus condemnatio
Sap. 12. manere videatur, Quoniam nequam est nat
rum, & naturalis malitia ipsorum, & non
mutari cogitatio eorum in perpetuum. Atq
sanè differunt non ij solùm, qui negligenti
somno suo præferre excusationem vndecu
velle videntur, verùm etiam homines pij,
giosi, non indiligentes, & qui pro longo re
vsu eximiè ista callere existimantur. At nis
vehementer fallor, horum quoque oratio m
ex parte aberrat à vero. Non enim ideò Eua
lium ab Indis receptum non est, quia illo
mores praui sunt, sed ideò potius moribus
uis sunt, quia Euangelium non receperunt.
denter, & verè quidam nostrum scripsit P
non videri sibi ad Indorum horum animos
netrasse Euangelium, sed ad speciem tantùm
ceptum: neque enim fieri posse, si in intimis
sibus radices egisset, quin copiosos, manifest
fructus cerneremus. Quid enim potentius v
Dei? quid ad immutandos homines efficacius
est vlla tanta peruersitas morum, quam no
mendet spiritus Christi? An est vllà tam e
barbaries, tam horribilis feritas, quam non
met, ac mansuefaciat lex gratiæ, si penitus
Matth. 9. mo admittatur? Certè Dominus vocare v
peccatores, non iustos ad pœnitentiam. Opi
1. Cor. 6. Paulum ijs prædicasse, quibus dicebat, Et
quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificat
stis, sed iustificati estis in nomine Domini no
Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri. Obse
quænam intelligit, cùm dicit, Hæc quidē fui
N

ſolùm egiſtis, verùm etiam conſuetudine
la veluti verſi eratis. Quæ illa? Relege ſupe-
ı. Nolite errare, neque fornicarij, neque i-
ſeruientes, neque adulteri, neque molles,
e maſculorum concubitores, neq; fures, ne-
uari, neque ebrioſi, neq; maledici, neque ra-
s regnum Dei poſſidebunt. Et hæc, inquit,
is. Non video quæ his horribiliora noſtris
aris obijci poſſint. Et tamen ex illis fæcibus,
nta ſentina mundauit Dominus ſibi popu- *Tit.*
acceptabilem, ſectatorem bonorum ope-
In ouili Dominico Leonem, & pardum, &
m ſimul cum oue, vitulo, & agno futuros, &
i feritate depoſita eodem pabulo paſcendos *Eſaiæ 11.*
ius Propheta deſcribit. Quin etiam veneno-
nnes beſtias luſui potius, quàm horrori fu-
, cùm primùm paruuli manum ſenſerint. Et
ctabitur infans ab vbere ſuper foramine a-
is, & in cauerna reguli, qui ablactatus fuerit,
um ſuam mittet. Non nocebunt, & non oc-
nt in vniuerſo monte ſancto meo, quia re-
eſt terra ſcientia Domini, ſicut aquæ maris
ientes. Huic igitur ſalutari aquæ diuini ſer-
is, huic lauacro puriſſimo, & fœcundiſſimo
eſt tam peſtilens plaga, quæ non cedat, mo-
im illius admittat. Et qui ſtat in ſignum po-
rum, ipſum gentes deprecabuntur. Et mox
pauca, Et leuabit ſignum in nationes, & *Ibidem.*
ugos Iſraël congregabit. Tanta ferarum, &
enatorum commemoratione quid aliud ſig-
at Spiritus Sanctus, quàm nullius natio-
aut gentis quamuis noxios, quamuis ma-
os mores Euangelicæ gratiæ obſiſtere poſ-
ed cedere, cùm primùm illius Paruuli de
radice

radice Iesse signum acceperint, vimque pe
serint? Hoc tam illustre & Apostolicum, &
pheticum testimonium credo nemo conten
Sed cur in illius temporis gentibus ista locu
tissimè impleta legamus, in nostri sæculi g
bus potius desideremus, quid putas causæ
Profectò si merita inspicias hominum, nc
rant illi meliores; si naturam, vtrique hom
vtrique eadem massa infecta propagati. A
ingenio & quodam vigore naturæ longè s
riores. Prorsus ita est. Verùm quid hoc? An
temnemus Paulum contrà admonentem, Vi
vocationem vestram, fratres, quoniam non r
ti potentes, non multi nobiles, non multi sap
tes secundùm carnem, sed quæ stulta sunt mu
elegit Deus, vt confundat sapientes, & infi
mundi elegit Deus, vt confundat fortia, & ig
bilia mundi, & contemptibilia elegit Deus
ea, quæ non sunt, vt ea, quæ sunt destrueret? C
copiosè, quàm fortiter istos naturæ obserua
res, & venditores refellit diuinus Apostolus
deoque naturæ nostræ imbecillitatem, & at
ctionem non repugnare gratiæ ostendit, vt
iam commodiorem affirmare videatur, prop
rea quod humilitatem plurimum iuuat, quæ
gratiam consequendam, & prædicandam ma
mi fit. Hos ergo cùm natura vsque adeò hu
les, vsque adeò mansuetos, & patientes cer
mus, qui possumus inde Euangelij introitum e
cusare, vnde maximè inuitatur? Sed neque r
vsque adeò inepti sunt, neque ita stupidi, neq
verò ab æquo, & honesto tam auersi, quin, si s
quodam more ducantur, non facilè consentia
tametsi cum antiquis illis ingenij cultu & d
ctri

1. Cor. 1.

æ exercitatione nullo modo sint comparan-
ur ergo illorum tanta messis, horum tam te-
, & inops? Expende omnia subtiliter, & ad
rem reuoca intelligentiam, inuenies potis-
m causam in eo esse, quod diuinis, & occul-
uidem, sed iustis consilijs, antiquis genti-
prædicatores fuerint prædicatione sua dig-
im nostris tam sint pleriq; indigni, vt longè
euertant, ac dissipent, quàm ædificent, at-
lantent. Itaq; præcipua causa ad ministros
m idoneos redit. Quæ namque est prædica-
ostra? quæ fiducia? Signa certè non edimus,
sanctitate non eminemus, beneficentia non
amus, verbi ac spiritus efficacia non per-
èmus, lachrymis, ac precibus à Deo non im-
mus, imò ne magnopere quidem curamus.
ergo nostra querela est? quæ tanta Indorum
atio? Pudere nos potius deberet vitæ no-
horrori esse tantus Dei contemptus, odio
am supina fratrum nostrorum pereuntium
io. Et cùm ad Apostolicum hocce munus
bus Christum Euangelizandi deberemus
ectissimi, sapientia, & sanctitate mirabiles,
nus sordidissimi quique & omnibus rebus
mi, vbi illud est: Parati omni poscenti vos *1. Pet. 3.*
nem reddere de ea, quæ in vobis est, spe? vbi
id. Discite à me, quia mitis sum & humilis *Matth. 11.*
? & Filius hominis non venit animas per- *Lucæ 9.*
sed saluare? Atque illud fixum, ratumque
at sine vlla dubitatione, quod Indi non in-
nt Christum maxima ex parte ministro-
um negligentiæ, tum improbitati esse tri-
dum.

Messem

Messem esse copiosam, modò operarij idonei
desint.

Capvt V.

QVamobrem rectè prudenterque scripsi
lus rerum Indicarum & indagator curio
& æstimator prudens, tribus ex causis vide
bi, tam multo tempore, tam modicum pro
uisse Euangelium apud Indos. Primùm quòd
empla praua nostrorum hominum fidem pr
cationi Euangelicæ derogarint. Deinde quò
cognoscendis, extirpandisque erroribus, su
stitiosisque opinionibus nullam prædicator
peram collocarint. Postremò, quòd vtilitati
politicæque administrationi Indorum vix
consuli cœperit: quibus ex omnibus subtil
ille colligit, falsò Indorum nationem, aut ta
tatis, aut pertinaciæ accusari, cùm neq; rectè
uendo, neq; aptè docendo à nostris sint conu
enter legi Euangelicæ instituti. Neque dubit
dum esse, si illa, vt par est, adhibeantur, quin
turus sit fructus longè copiosior opinione m
torum. Nouimus ipsi qui pro vulgari existi
tione de ingenio, saluteque Indorum desper
sentirent, & ab ijs edocendis vehementer abh
rerent, qui mox obedientia perurgente anim
appellentes ad rem, fideliterque ministerio
functi, ante non longum tempus tanta de ins
rato fructu spe ac voluptate perfunderentur,
nihil sibi acerbius cogitarent, quàm vt ab Ind
rum doctrina auellerentur, qui nobis palam,
rioque confirmant, sese facto periculo abun
didicisse non mediocres fructus sperari debe
modò sacerdotes diligentia, & tolerantia op
suscep

pto non desint. Neque verò ita nihil est a-
hactenus, neque labor omnis ante actus a-
assus & irritus, quin si & tempora tumul-
plena cogitentur, & curæ ministrorum,
rcissimè dicam, sua magis, quàm Christi
ntium, non amplius effectum sit, quàm es-
eritò expectandum. Neque tam sunt Indi
s infideles, neque vsque adeò à Christo ali-
auersi, vt plerique iactant. Nouit Domi-
ui sunt eius. Profectò Ianaconæ nostri, id
ndi nobis familiares, si quemadmodum fi-
ostræ assuefiunt, ita etiam mores Christia-
ectarent, non dubitandum esset, quin sicut
notitia religionis Christianæ cæteros In-
tunlunas longè excellunt, sic etiam morũ
itate superarent. Sed quæ vident, discunt:
credentes vident, credunt & ipsi rectè: im
agentes vident, discunt & ipsi improbè a-
Ego certè opinor non solùm ætate nostra,
perioribus quoque patres nostros in gen-
rridiores, & magis à vero auersas incidis-
tificasse tamen copiosè, quod diligentia,
, patientiaq; sua difficultates omnes eui-
. Legat qui volet antiquos Anglorum mo- *Beda in hi-*
riores nostris Indis inueniet: at Augusti- *sto. Angl.*
urentius, Iustus, Mellitus, cæteriquè à San
egorio missi quanta effecerunt, quàm glo-
ñ Insulæ illius conuersione? Turingos, &
es, aliasq; nonnullas Germaniæ nationes
leò barbaras extitisse olim, vt nihil magis
rum Pontificum Gregorij secundi, & ter- *In tertio to-*
mq; Zachariæ responsa Apostolica satis *mo Concilio-*
nt. Ab vno tamen Bonifacio à sede Apo- *rum prope*
prædicationis causa misso quãta multitu- *initium.*
do sub

Greg tertius in epist. vlti- ma ad Boni- facium.

do sub lene Christi iugum ceruices dedi
centum millia hominum non longo temp
dem Pontifex scribit sacro baptismate ab
Quid nostri Hispanienses Astures? quid C
bri olim? An non per viros Dei mansuefac
feritate exuta, humanitati quodammodo
diti sunt? Quid de Malachia, quem libro p

D. Bernar. in vit. illius.

commemoraui? quid de cæteris dicam, qui
lùm Græcis, & sapientibus, sed barbaris qu
& insipientibus Euangelium salutis ætern
pertiti sunt? Quod si magis recentia, & n
proxima desiderantur, nō obscurę famę est
quid in Prouincia Veræ Pacis Dominican
miliæ patres egerunt, cùm Indos filiorum
haberent, ab ipsis verè parentes agnoscere
illeque in primis Frater Ioannes, nisi fallo
mine, vir Sanctus, & Prophetiæ spiritu cl
Eodem modo, & Minoritæ, & Heremitæ, cæ
que, vel monachi, vel clerici zelo Fidei, &
tis animarum succensi, non exiguam apud
laudem, apud Christum etiam cumulatum
mium laboris sui consecuti sunt. Nostros
quid attinet dicere in India Orientali, quo
sudores pro Christo fœlicissimi extiterunt
ad fines vsque terræ bonum Christi odorem
fundentes, vel ipsa commemoratione rerun

Lib. 3. de vi ta Ignatij. cap. Literæ Pa- trum societa tis ex India Orientali.

starum animos Dei amantes exhilarant, a
imitandi studio vehementer inflammant. C
rum Dux Sanctus Magister Xauier Apost
temporis splendorem, & claritate signorum
rerum magnitudine, & laborum toleranti
nouasse videri potest. Quid huius sectat
Magister Gaspar in India citeriori, Cosmas
res in Iapponia, Ioannes Nobrega in nobis c
tin

Brasilea, reliquiq; patres spiritu feruētes, *Rom.11.*
pro fratribus animas ponere, & se ipsos *1. Ioan 3.*
ndere, ac superimpēdere Euāgelio Christi? *2. Cor.12.*
ecēre non pauci. Omnino si tales Indorum
is diuino dono Ministri contingerent, mes
sent inuenturi lætissimam. Verùm Paulus
olus illo iam tempore, quo primitiæ Spi-
ancti effusæ sunt, dolet, ac deplorat omnes *Phil 2.*
e, quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi, &
vnum Timotheum vnanimem, & synce-
oadiutorem habere, quid nos dicemus,
fæces mundi incidimus, quando & chari-
ltorum refrixit, & veniens Filius homi- *Mat.24.*
fidem in terra inuenturus est? Attamen *Lucæ 18.*
endum est diuino præcepto, & assiduis,
ibusque precibus rogandus est Dominus *Mat.10.*
, vt mittat operarios in messem suam, qui
rbo, & lingua tantùm diligant, sed opere, *1. Ioan 3.*
tate se ipsos idoneos noui testamenti mi- *2. Cor.3.*
præbeant. Atque id quidem, vt Pater mi-
rdiarum, & Deus totius consolationis In-
Ecclesiæ largiatur, plena fiducia speran-
t, quia sine illo nihil possumus facere, qui *Ioan.15.*
ult, ponit, vt eant, & fructum plurimum
nentemque afferant. Sed quod nostra in-
quales esse oporteat tāti operis ministros,
rei bene gerendæ spes omnes sitas esse
rauimus, ipso Deo nostro adiuuante, ac-
deinceps persequemur.

De peritia Indicæ linguæ necessaria.

CAP. VI.

A in omni Christi ministro, qui Indo-
n salutem sit curaturus, quærenda sunt,

vita integra, doctrina idonea, copia serm
quorum si desit aliquid, & alijs profuturu
est, & periculum animæ suæ non leue ipse
neat. De his modò sigillatim pro re præse
cendum est. Atq; vt ab extremo ordiar, loq
facultatem ei, qui docēdi partes suscipiat,
oportere nemo dubitat. Quamobrem A
los suos non ante ad docendas gentes Ch
misit, quàm gentium linguis spiritus do
querentur. Fides enim, sine qua saluus esse
potest, ex auditu est, auditus autem per v
Dei. Hîc ergo sita est salus gentium in verb
quod sanè ad homines peruenire non pote
vocibus hominum deferatur, quas qui no
cipit, verbi Dei vim sentiet nunquam. Q
in re vel maximè sudare oportebit seruum
sti, si hominum amat salutem. Quanquam
duri, ac permolesti labores sunt alienę lin
scendæ, barbaricæ præsertim, tamen & gl
victoria est, & dulcissimi fructus, & Dei ch
tis illustre testimoniū. Occurrere animo
sanctus Ioseph, qui inter alias ærumnas sua
leuem illam expertus est, vt linguam, quan
nouerat, audiret. Idem procedente tēpore
regione, cuius peregrinam linguam didicit
tis princeps, & autor singularis, qui adeò fa
arem sibi effecerat Aegyptium sermonem,
terni quasi esset oblitus, cum fratribus Heb
per interpretem colloqueretur. Igitur si qu
lutis Indicæ studio imflammatus est, sibi is
persuadeat, nihil præclarum sperare opor
nisi sermonis colendi prima, indefessaq; cu
Si enim is, qui supplet idiotæ locum ad tuam
nedictionem, quam non intelligit, non pote

Rom. 10.

Psal. 80.

Gen. 42.

Amen: quamuis enim tu bene gratias agas, 1.Cor.14.
le nihil ædificatur, quonam modo concio-
tibi quamuis mirabiliter, quamuis diuinè
risto, populus ignotæ linguæ, & profundi
nis respondebit in corde suo Amē, hoc est,
præbebit assensum? Quomodo quamuis tu
loquaris, ædificabitur ad Fidem & dilectio
rater, cùm voces tantùm sparguntur in vē-
c more Babylonicæ confusionis qui sermo-
dissident, nequaquam sensu animisque cō-
t? Mihi attentè sæpe diuq; de salute Indo-
rocuranda cogitanti nihil commodius, ni-
tius venire solet in mentem, quàm vt ho-
probati, atque integri, sermonis Indici
suscіperent, familiarissimam consuetu-
haberent, copiamque ad dicendum sibi
nt cùm arte, tum exercitatione diuturna.
enim mihi persuadeo ita futurum breui,
gelium Christi ad animos istorum pene-
,& vires suas expromeret, quod in hodier
iem plurima ex parte tantùm auribus In-
nsonuisse, non etiam intima cordis pene-
pulsasse videtur. Neq; enim alia via orbis
um reliquus ad gratiam Christi peruenit,
verbi Dei forti instantiq; prædicatione,
Actis Apostolorum sæpe legimus, & Ec-
icæ omnes historiæ tradunt. Neque verò
aditus, aut alia via nationi Indorum ad
um aperienda est, quàm assiduæ efficacis
accommodatæ prædicationis verbi Dei.
ecus opinatur, etiam atque etiam errat.
præter documenta diuina plurima ea-
grauissima, attestatur nobis copiosissimè

rei experientia. Videmus Indos, si quem n
fuerint linguæ suæ peritum concionantem
tentissimè audire, magnoperè delectari fa
dia, impetu ipso dicentis rapi, atque ore hia
oculis immotis hærere suspensos. Quod eg
sociorum concionibus cùm notarem, adeò
piebar noua Indorum attentione, & volup
vt præ gaudio penè gestirem, spe concepta
tis istorum pergrandi, si modò aliquot n
vel Pauli, vel Apollines eloquentes adessen
que illi sanè dissimulabant, quomodo affice
tur, cùm ad alios alij conuersi dicerent, Nu
se Christi legem talem cogitasse, aut audisse
ab illo sibi patre cor ipsum scindi, dum ver
Deo faceret, affirmarent. Quod si qui popul
quid vel intelligentiæ, vel probitatis præ
runt præ cæteris, inueniuntur sine vlla exc
one ij esse maximè, qui sacerdotes, aut ha
runt, aut habent veteranos sermonis sui pe
Perditissimi verò omnium, qui nouos & i
ritos ministros ab Hispania recentes sortit
quorum infantiam egregiè rident, elingue
contemnunt.

De Parochis Indici sermonis ignaris.

CAP. VII.

QVi tales igitur ad docendos Indos acc
non solùm parum alijs prosunt muti i
elingues, sed sibi etiam officiunt non medi
ter damnationis periculum subeuntes, qu
oneri sibi imponunt, quòd portare non pos
quorum vel auaritia, vel arrogantia tanta s
vltra quàm possint, conentur facere; qui m
Hier. 48. narij cùm sint, non pastores, ostendunt ab

l ad se pertinere de ouibus, propter pugil- *Ioan 10.*
ordei, & fragmen panis animas viuifican- *Ezech. 13.*
quæ non viuunt. Sunt huius generis hodie
quàm multi, qui iniuncto muneri doctrinæ
orum copiosè se satisfacere existimant, Ora
em dominicam, & Symbolum, ac salutatio-
Angelicam, tum præcepta Decalogi Hispa-
idiomate identidem Indis recitantes, eo-
infantes baptizantes, mortuos sepelientes,
imonio iuuenes collocantes, & rem sacram
s diebus facientes. Hæc summa doctrinæ
se parochi officio fungi satis superq; opi-
ur, neque interim conscientia, quam vtinã
eriatam non habeant, mordentur, quod dis-
e sint oues Domini, eo quod non sit pastor, *Ezech. 34.*
eque sint in deuorationem omnium bestia-
agri, errentque in cunctis montibus, in om-
lle excelso, neque sit, qui requirat quod pe-
nec qui reducat abiectum. Nam quomodo
o fidei reducent, qui linguam non habent?
us vocibus lupos arcebunt, ouesque nomi-
n vocabunt, qui nullo modo, quid loquan-
ntelliguntur? Oues, inquit, vocem eius au- *Ioan. 10.*
t. At vocem audire non possunt, quam pa-
proferre non nouit. Atque accipiat licet
is, vt volet, quod dicam: rigidum & moro-
appellet, nihil moror: ego eum sacerdotem,
inguæ Indorum ignarus est non nisi cùm a-
æ suæ iactura Parochi officium suscipere
e iam pridem, & opinor, & assero, quod etiã
ifesta ratione demonstro. Duo sunt de neces
e salutis, Fides, & Pœnitentia. Fidem docere
ædicare non potest sermonis expers: Pœni-
iæ Sacramentum administrare non potest,
 qui

qui neque quæ confitetur Indus intelligit, n
quæ præcipit ipse, intelligitur: Eum verò, qu
que instruere in Fide, neq; in Pœnitentia iu
potest sibi commissas oues; pastoris nomen
grandi crimine vsurpare nemo rectè sibi pe
serit. Aiunt se per interpretem suos instruer
docere, quid credant, quid agant, quid fugi
Atqui interprete vtuntur plerumq; vel in
vel imperito, qui vix intelligat ipse, quæ a
vix etiam exponere norit, quæ intelligit, vt
Indus ipse quoq;, vel ab Indis prognatus, qu
que res, neque sermones nostros satis pler
callet. Vt omittam, quàm ægrè, quamque f
dè per alienam linguam sensus transmissu
niat, atq; in ipsa via anfractibus debilitatu
pè corruat, vigore omni, qui est veluti an
sermonis, extincto. Sed demus Indos doce
terprete vtcunque. Nam integrè perfecteq
ceri non posse certum est. Quid de Pœnit
facient? An adhibebunt interpretem conf
ni hominis? Omnino medicina maximè n
saria careant necesse est miseri Indi, & cùm
giles sint ac sæpe labantur, præcipuaque
rum spes in supremo spiritu posita sit, cùm
fessionem seriò expetunt, salutis æternæ i
ram facient propter sacerdotis imperitiam
current hîc quoq; se non vsq; adeò omni I
sermonis intelligentia destitui, quin vnu
alterum verbum intelligant, vno verò a
crimine in mortis extremo periculo, vbi
plius fieri nequit, absolutionis sacramentu
pendi debere morituris. Cui sanè rationi d
solutione eius temporis ego nullo modo di
tior, cùm sit nostrorum Theologorum, ac

S. Leo epis. 91. ad Theodorum, De

quoque Patrum certa sententia. Attamen
ctum eo in discrimine excusant, nullo mo-
ilem licentiam, vbi nihil tale vrget, fa-
ti concedunt. Cùm ergo omnes post bap-
m lapsi ex diuino præcepto etiam citra
s articulum ad confessionem teneantur,
iastico verò quotannis, quomodo potest
hus audire, confessiones suorum, cum qui-
cutionis commercium nullũ habet? Quod
nt id, quod mihi ex hisce quidam aliquan-
pondit, similia inquirenti ex eo, se con-
nes suorum audire, cùm nonnulla percipi-
q; id sibi satis esse, vt absoluant. Ego sanè
a affirmo, cùm confessionis integritas ex
liuino sit, eum non esse idoneum Pœniten-
inistrum, quem propter imperitiam dimi-
, & eo amplius necessariò latet, perinde e-
st, ac si tantundem non audiret, quàm esse
ram, & idoneam confessionem præter
is periculum nemo vtcunque doctus exi-
it. Denique vbi Parochus non ea facultate
t vt substantiam saltem, quæque iudicium
s requirunt, possit integrè assequi, neque sa-
Pœnitentis pro ratione personæ, & crimi-
necessaria documenta adhibere, nullo
o est ad audiendas confessiones reputan-
doneus. Qui verò Pœnitentia sacramen-
communiter administrare non potest, hunc
Parochi officio tuta conscientia fungi ne-
Damnas igitur, dicet quispiam, omnes &
ochos, & Episcopos, & Patronos Indorum,
illis nullo alio consulunt modo, quàm ho-
sacerdotum presidio, qui noui, rudesq; In-
idiomatis ex Hispania aliundeuè aduen-

Pœn. d 1. c. multiplex. 26 q. 6. His qui tempore Trid. Sess. 6. cap. 14 cã. 29. ses. 14 cap. 2. can. 6. De Pœnitẽtijs c. Omnis. Conci. Trid. sess. 14. cap. 5. Sess 14. c. 5. & cã. 7.

tant? Ego verò non omnes vitupero, & dam
Fieri poteſt, ac fit non rarò, vti miniſtroru
penuria ſit, vt ſi ſacerdos ijs omnibus dot
exornatus expectandus ſit, longo tempore
ſine vllo Chriſtianæ religionis officio fu
ſint. Cùm ergo alij peritiores, melioreſque
ſuppetunt, licet ſanè, imò verò expedit ho
care, quicumque ſunt, illiſque iniungere,
crificio, Baptiſmo, Matrimonio iuuent
Pœnitentia etiam animam iam agentes vt
vitia publica amputent, exemplo ac benefi
tia efficere adnitantur, quod minus ſermon
ſunt. Sanè tunc temporis neque Præſul pr
piendo, neq; Parochus parendo reus eſt, ſed
de dignus vterq;. Vt ſi ſcuta aurea in domo
gia affigi non poſſunt, ærea ſaltem ſuſpenſa
nantur. Porrò interdum accidit, vt eiuſmo
cerdotes elingues quidem, ſed manu alioqu
pti, plus in Indorum conuerſione effecerint
alij vſque ad loquacitatem diſerti. Quod ſ
ea paucitas ſit miniſtrorum, Epiſcopus ta
tuus te eam prouinciam ſubire iubeat, deb
monis imperitiam omnem tuam opponere
ineptũ excuſare, ſin adhuc pergat iuſſa vrg
tutò Prælato obedis, tutò oues, qua potes, fa
te paſcis. Debes tamen copiæ interim ſerm
parandæ non indiligentem operam dare. V
rit verò Epiſcopus, quam Paſtori magno, q
duxit oues in ſanguine teſtamenti æterni, r
nẽ redditurus ſit, qui niſi maximè idoneos
præficiat, ſanguinis ſine dubio apud æter
iudicem reus erit. At hi, qui iubente nemin
mine vocante, ipſiſe intrudunt, ipſi Ind
Parochias anhelant, lucro prorſus intenti,

3. Reg. 14.

Hebr. 13.

,quàm quæſtum exiſtimantes pietatem, cũ lioqui ineptiſſimi,muti,elingues,qua rati- & lege excuſentur,quod ſpeculatores ſe cõ- erint,qui clamare non norunt,alij iudicent. certè tantam temeritatem, tantum Dei ani- ımque contemptum excuſare nec volo, nec ım,cùm liceat videre paruulos deficere vul ɔs in plateis ciuitatis, atque exhalare ani- uas in ſinu matrum ſuarum, cũ planè quos um affectum, & curam præ ſe ferre opor- , ſtruthiones potius voraces, atque crude- periantur, atque ita fiat vt lactentium in ſto lingua palato adhæreat, quod doctrinæ a vel clauſa, vel arida inueniant, & gran- uli panem petant, cùm ſit tamen nemo, rangat.

1.Tim.6. *Ezech.3.* *Thren.2.* *Thre.4.* *Oſe.9.*

od quidam non rectè inſcitiæ ſermonis Indici conſulant.

CAPVT VIII.

Tque hæc de neceſſaria notitia ſermonis ei, qui animæ ſuæ interitum auertere cupit,di unt:quæ tamen eam,quam optamus, & quę- ıs, idonei Dei miniſtri menſuram minimè lent. Niſi ergo linguæ vulgaris egregiè pe- iri, doctrinæ atque inſtructioni tot popu- m operam dent, mea quidem ſententia pa- admodum promouebit opus Domini. Vnus nodi,cui Dominus linguã eruditam dede- t ſciat laſſum ſuſtentare verbo, & infirmũ de aſſumere, centum iſtis triuialibus cate- is anteponendus eſt,cùm ſolus vnica conci- plus efficiat, quàm illi multi toto ſæculo. vtinam tales dono verbi affluentes, ſi non

Eſai.50.

quotquot opus esset, at pro numero saltem p
uinciarum haberemus, qui fiducia pleni lo
rentur ad plebem de Domino Iesu, non dub
quin Apostolica exempla redirent. Sed qu
& linguarum dona cessarunt, & studio, atqu
ligentia rarus est, qui eos in sermone progr
faciat, meritò à multis quid huic malo rem
adhiberi queat, disputari solet. Sunt qui I
ad nostrum idioma discendum seueris leg
cogendos censeant, in alieno nimium liber
de suo parci. Hi Platonicæ Reip. similes
verbis, quod facilè est, nudis effingunt, q
conferantur ad rem, mera fabula. Si enim p
Hispani in aliena patria, sermonem tamen
non possunt dediscere, & peregrino imbui, i
nio alioqui præstantes, & intelligendi nece
te obstricti, quid cerebri est innumerabiles
tes patrium sermonem in ipsa patria obliu
externo solùm vti, quê rarò ac valde illibe
audiunt? Intra parietes porrò domesticos f
liaria cùm tractant, materna lingua loque
quis deprehẽdet? quis deferet? quomodo Hi
cè loqui adiget? Alij magis rationi cõsentan
lent optare, vt si non peregrinam linguã di
& frequentare cogantur barbari, tamen eã
generalis dicitur, vt ignorare nõ sinantur, c
non vsq; adeò factu difficile existimant, cùm
tuerit Ingarum consultissima lege perfici, v
nes amplissimi huius regni prouincię Cuz
sem illam, siue Quichuam scirent, adeò vt
tria mille milliaria, & eo amplius hodie quo
vsu sit. Potuerunt ergo, inquiunt, barbari r
propter conseruandam imperij sui concord
& communionem, quam voluerunt tot & t
p

lis linguam dare, non poterunt verò Chri-
principes propter religionis vſque adeò
ſariā cauſam, efficere, vt eadem illa lingua
rcrebreſcat, vt omnibus vſui ſit? Etſi enim
ores Indorum illā ferè callent, vulgus ta-
mulierum, puerorum, eorumq́; quos ipſi
runas vocitant, genus hominū agreſte, vix
quam ſatis illius norunt. Qua ex re, & præ-
do verbo Dei, & confeſſionibus audiendis
dimenta fiunt ſanè grauia, cùm idiomatū
nultiplex ſylua ſit, vt in his locis, quæ ipſe
ſus ſum, exiſtimem pluſquam triginta lin-
numerari, eaſq́; valdè & inter ſe abhorren-
ad diſcendū difficiles. Cui tā magno incō-
o ſi quo pacto poſſit occurrere noſtrorum
eratorum vigilantia, optimè de Indicana ſa
neritos poſteritas omnis laude celebraret.
ū hæc vel fieri nequeunt, vel certè non fiūt,
Indorum informatione, nōſtrū ipſi non de
nus informare ſermonem, quoniam chari-
lege, illos à nobis potius quæri, quā ab illis
ecet. Sunt igitur (in quorū me numero ali-
do fuiſſe confiteor) qui ſaluti Indorū edu-
os, præficiendoſq́; ex Indigenis Hiſpanorū
magiſtros arbitrentur. Hanc eſſe compēdi-
a viam, propterea quod hi ſermonis abūdè
i ſunt, cui ab incunabulis aſſuefacti ſunt,
d quiduis explicandum familiari vti que-
ēſu verò & religione Chriſtiani integri &
i, cū ab Hiſpanis progenitoribus fidē Eccle
camq́; conſuetudinē hereditario ferè iure
eant, idq́; pro ſūma gloria ducant. Ac pla-
icūq; ex his probatę diuq́; ſpectatę virtutis
rti fuerint, doctrinæ quoq́; non expertes, in
mini-

ministros sermonis assumi percommodum
neq; dubitandum quin horum studio & or
ne, qui non solùm sermones, verùm res etia
sorum & norunt, & amant, si fidelem ac dili
tem operam nauent, Indi multum adiuu
promouendiq; sint. Quæ si honestas morum
tis eluceat, & diuturnis documētis pateat, c
uis aliud Indorum saluti posthabendum est
que valde scrupulosè natales eorum repudi
sunt, atq; odio & iniuria (quod à multis no
ctè fit) prosequendi, qui patre Hispano, m
Inda prognati sunt. Fieri enim potest, vt
istos quoq; mixto genere, Timotheus quis
sit patre gentili, matre Iudæa ortus, & tam
testimonium bonum habeat à fratribus, assu
tur à Paulo, vtilisq; Euãgelico operi reperi
qui cæteros quoque meritis & laude præc
Quid vetat alterum quoq; Hiram similibu
talibus ortum à Salomone Rege euocari, &
clarissimis difficilimisq; templi operibus
fici, quod plenus sapientia, & consilio sit? I
enim personarum acceptor est Deus. Atqua
hæc ita habeant, tamen certissima magistra
rientia copiosè monstrat non posse nos, ne
bere solicitudinem omnem nostram studiu
deponere Indigenarum præsidio fretos, neq
rò oportere rem tantam apto sermoni hom
committere, quorum mores non æquè apti
Ferè enim Indorũ ingenia, & mores redol
quorũ & lacte, & consuetudine educati sunt.
gna prorsus est primæ consuetudinis vis, ma
primi caloris impressio. Neq; frustra tam re
osè Abraham famulum adiurauit de non da
filio suo Isaac vxore Chananæa: neq; mulie

Act. 16.

3. Reg. 7.

Act. 10.

Gen. 24.

; non potius sapienter Sancta Rebecca He- *Genes. 27.*
fœminę coniungi Iacob suum adeò exhor-
ut vitam mallet amittere. Sunt proprij cu-
e regionis mores, quemadmodum & nati-
nctus non ijdem vbique, sed varij. Creten-
m per mendaces, malæ bestiæ, ventres pi-
Testimonium Poëtæ veteri fert Apostolus,
vera scripserit. Itaque solerter ingenia in-
enda sunt hominum, moresque diu proban-
Patriæ minus temperatæ, & constantis, vel
is lasciuæ, & leuis opinionem quis eluat.
ulo certæ compertum est ex istis plerosque
obesse corruptis moribus, quàm verbósano
cere. Quamobrem ita istorum loquendi op-
nitas contemnenda non est, vt tamen inge-
e moribus nisi plenissimè probatis, non
es tanta, tamque periculosa credatur.

od oporteat ad Indos venientes prædicatores Indicum idioma diligenter discere.

CAP. IX.

que laborandum nobis est, & quod vnum
tat ex omnibus, studio & tolerantia, sermo
cultas paranda. Id quamuis difficile, & ne-
rsum sit, non tamen fieri nequit. Videmus
ines in Hispania natos, atq; educatos, quos-
etiam de nostris Theologos non obscuri no-
s, qui obedientia duce ad has regiones ve-
nt, charitate illustrium conatuũ autore im-
nte, tanta se discendo idiomati Indico cura
disse, vt non minus facundè & copiosè Inga-
sermone concionentur, quàm materno pos-
sent.

sent. Deus enim quorum incitat mentes,
Leo Papa, adiuuat etiam actiones. Non
etiam haudquaquam vna lingua contentus
rium cognitionem adhibuit,quē nullo pra
tore vsum intra tres, quatuorve menses in
gua Aymarayca, quæ post Cuzquensem se
dum locum tenet,tam fœliciter conciona
audiuimus, vt ipsi Indi Collani magnope
mirarentur. Hunc ego tam gloriosum labo
& contentionem omni Theologici studij
antepono. Ac re vera si quis seriò adieceri
mum,nō ita magno ac diuturno sudore om
eam difficultatem quantacunq; sit, superat
est. Neque enim Hebraici Chaldaicique se
nis difficultatē Indicus æquat sexcētis part
Græci verò ac Latini prolixitatem, & mul
cem scituq; arduam copiam, multo minus,
longè simplicior, inflexiones paucissima
bet, breuibusq; admodū documentis comp
di potest.In quo si interpositiones postpo
nesq;, quibus maximè à Græco,& Latino,a
Hispanico abhorret, & cum Hebraicis a
plurimum conuenit,semel deuoraueris,nih
rè ardui reliquum fiat. Pronuntiationem
barbaricam habet quidem plurima ex parte
cum Hispanica omnium quod ego sciam
matum,maximè congruentem,vt non imm
Frater Dominus Episcopus scripserit, vide
bi Hispanorum nationi has gentes diuinitu
paratas. Iam verò in illa sua veluti inculta
barie adeò pulchros, adeò elegantes idioti
habet, formulasque dicendi mirabili bre
te multa complexas, vt delectet veheme
quo

Epist. 32.

In prologo Grammaticæ Indicæ.

rum vnius vocis vim si Latinus, Hispanusue
imere velit, pluribus ipse vix possit. Sed
itualium & philosophicarum rerum, sicuti
tia plurimum carebant, vtpote barbari, ita
orum Indicorum penuria maxima est. At
Hispanicas voces Indicas fecit. Vt enim e-
n, bouem, vinum, triticum, oleum, multa-
id genus quia non nouerant, ab Hispanis
solùm res, sed vocabula quoq; acceperunt,
quibus nos quoque alia Europæ vel ani-
tium vel frugum genera ignota mutuati su-
: ita equidem censuerim non magnopere
randum, si Fides, si Crux, si Angelus, si vir-
tas, si coniugium, si pleraque alia non satis
cè ac propriè reddi possit. Licebit enim ex
anico mutuari, & propria facere, vsuque
linguam locupletare, quod & omnes fecê-
tiones, Hispanica maximè, vt aliena copia
ditesceret, quod prudentissimus quisquis
yachàc, id est, Indici sermonis Magister
uentare iam solet. Pronuntiandi verò dif-
tas vbi veluti infartis assutisque multis
bis pleræq; dictiones in longum crescunt,
potest non esse molesta paternæ præsertim
itati assuetis, multoque illa altera grauior,
lligendi Indos stridentes sæpè ore potius,
n loquentes, sed deuoranda est tandem v-
e ipso atque exercitatione vincenda. Cæ-
quippe facilia valde. Est autem ad certa
cepta neque multa, neque difficilia redacta
mnis Indicæ linguæ: qua in re primis scrip-
bus, etsi multa falsò, multa impropriè & ab-
è præceperint, tamen gratiæ habendæ sunt
imæ, multum enim adiuuat ars, methodusq;
traden-

tradendi prima rudimenta. Sunt etiam iam
multa scripta copiosè & ornatè, quorum le
ne proficere studiosus auditor queat, & e
gent quotidie plura & cultiora. In his & le
dis, & ediscendis memoriter, itemq; frequ
scriptione imitandis multum crescet serm
cognitio. Quamobrem lectiones publicę i
tutę linguę Indicę perutiles sunt, ac nullo m
contemnendę. Verùm hęc omnia instar vm
tilis pugnę, & palęstra potius, quàm acies.
ergo veniendum est, & frequenti collocut
cum Indis seriò iam agendum, vbi audienc
loquendo familiaris sermo fiat. Inde ad co
nes progrediendum, & pudore metuque de
to, sępe & audacter errandum; vt aliquando
erretur. Initio quidem memoriter & res &
ba dicenda, mox etiam sequentur verba re
sas. Ista quidem, dicet opinor aliquis præ
re in promptu est, exequi verò perquàm r
tum, ita sanè habet. Attamen & labor omni
cit, & laborem facit iucundum propensio
mi. Mihi nulla in hac causa terribilior diff
tas occurrit, quàm auersæ voluntates hon
Adeò enim ista non amant, adeò non curan
etiam contemnant, ac loco ignominiæ hab
cum Indis versari & loqui Indicè. Christi
amatores atque animarum studiosos eò am
incitare atque accendere debent, quod m
ista fastidio sunt, Paulo Apostolo nos prouo
te. Mihi mundus crucifixus est, & ego mu
Dauide quoque exclamante, Viuit Dom
quia ludam, & vilior fiam. Omnino nihil
tiosius hac Crucis Christi inuentione, & ex
tione & triumpho. Nouit ille qui accipit. C
ob

Gal. 6.
2. Reg. 6.

n ſi ſacerdotes,miniſtrique Euangelij mul-
pud Indos proficere cupiunt,illud modis
bus curent, vt recentes ab Hiſpania ante-
feruor ille, & ſitis animarum intepeſcat,
alia re occupentur, ac diſtineantur, quàm
atiſſimo ſtudio diſcendæ Indicæ linguæ,&
uam didicerint exercendæ. Hoc niſi fiet,
iquid fiet,quod experimento compertum
nus.Sapienter ergo & religiosè Dominica-
miliæ patres in Guatimala prouincia, vt
fide dignus vir ſolebat narrare,inuiolabili
ò venientibus ab Hiſpania totum primum
n nihil aliud quàm ſtudium ſermonis in-
nt. Anno integro exacto ad fructifican-
nittunt, quod vtinam omnes ſequeremur
plum, fieret paucis annis ſine dubio pluſ-
effectum eſt plurimis. Neque enim ſocie-
oſtræ Beatus Fundator Ignatius Indicæ lin
ctiones publicas fruſtra pręcepit, vbi vti-
derentur, neque vſquam neceſſarium ma-
iod Regulæ habent, vt Regionis,in qua de-
ſermone loquantur omnes, ſunt enim per
neceſſaria omnia iſta præſidia, vt facultas
ur verbi diuini gentibus annuntiandi. At ſi
vel per occupationes vrgentes, vel per
s fœlicem ingenij ſortem tanta con-
nequeat, non continuò debet ſibi ab hoc
opere vacandum [illegible] mare, ſilentioque
agere.Poteſt multis modis facultatis ſuæ
itatem adiuuare. Primum ſi doctus ipſe
it & probatæ virtutis ſocio vtatur ſermo-
rito,quem ipſe [illegible] ſeorſum doce-
quid, quóue modo [illegible]ndum ſit, inſtruat,
ue vt Moyſes Aaron [illegible]terpretem habeat,

Par.4.Conſ. cap. 12. & Declar. lit. B.

vt per illum potius ipse loquatur. Non qu
vt alter alterius verbis verba reddendo
tur interpretis more(quod frigidum est,t
ne id quidem contemnendum,) sed summ
tius edoctus ante concionem oratoris pa
pleat,quod nos perutile sumus experti, si
contingat idoneus ac fidelis. Præterea no
vtilitatis exiguæ, si aliquot ipse concic
breuem aliquam catechismi expositione
moriter disceret, atq; ea identidem repet
pud Indos. Neq; enim verendũ est,ne illo
ti tione offendat,neq; tã isti indigent ma
exquisitis rationibus, quàm quibusdam f
ribus,accommodatis,iisque sæpius repeti
& gloriosissimus Dei Præco Franciscus eo
instituisse fratres suos simpliciores prædi
ne perhibetur: & Magister Frãciscus noste
Malauaricos ea industria multum in con
ne gentium profecit. Ac mihi cùm miss
quandam obirem, venit in mentem id
non difficilè, Indis verò valde commodu
se futurum, quod in missionibus loca su
commutentur, doctrina verò eadem vbiq
petenda sit, vt paruulis lac Euangelij præb
Ad hæc possent virorum grauium, & elo
tium scriptæ orationes de rebus Christia
ligionis publicè legi, & cum aliqua empha
nuntiari, quibus Indorum populi non solù
struerentur, verùm etiam excitarentur. Q
nè consuetudo olim in Ecclesia diu reten
& à sanctis Patribus magnopere commen
Sunt verò nostrorum scripta Indicè vald
portuna, quæ si relegantur, non dubito, qui
dè excipienda sint. Et spero equidem, mo

on desit spiritus Christum, & Christi par-
complectentis, his alijsque rationibus,
dem spiritus commodè suggeret, magnos
salutisque Indicæ prouentus aliquando
ros.

De scientia sacerdoti necessaria.

CAP. X.

QVITVR scientia, quæ tam propria
erdotis est, vt pectori insculptam Doctri-
gestare lex iusserit, significans Dei seruum
rem esse oportere cæterorum, quorum
it curam, ne, si scientiam à se repulerit, re-
tur ipse vicissim à Domino, ne sacerdotio
tur, atque ita pariter, & propheta, & popu-
rruat. In plebeio homine habet ignoran-
am fortassis excusationem, at in sacerdo-
Leo Papa scribit, vix ferenda est excusatio,
rætendat inscitiam, imò verò, vt in alia e-
là scribit, in ijs, qui præsũt, inscitia nec ex-
ione digna est, nec venia. Quatenus autem
um esse oporteat sacerdotem, satis Patrum
nes indicant. Si prædicandi quidem verbi
ingitur officio, cùm sit hoc proprium Pa-
n, atq; Doctorum eum esse oportebit, quẽ
is describit, Amplectentem sanè eum, qui
dùm Doctrinam; est fidelẽ sermonem, vt
is sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui
adicunt, arguere: qui hæc præstare non po-
emerè Doctoris in Ecclesia vsurpat locum,
sibi iuxta Iacobum Apostolum iudicium
ns. Quod cùm tantæ magnitudinis tanti
periculi sit, nemo satis præstare potest,

Exod. 18.
Ose. 4.
Epist. 4. ad Episcopos Sicili.
Epist. 22.
Dist. 38. si in laicis.
Leo ep 82.
Tit. 1.
Iacob. 3.

nisi missus à Domino. Quomodo enim, in
prædicabunt nisi mittantur? Et, qui loqu
semetipso, gloriam propriam quærit. Et, ip
quebantur in nomine meo, cùm ego non
darem eis, & cætera id genus multa, quæ te
sunt, vt nisi aut ex officio incumbat, aut n
rum authoritate imponatur, aut ipsa cha
apertè perurgente & extimulante, vitari
queat, nemo sui memor, onus magnis quo
ris formidabile subire audeat. Sed vt dixi,
ritas Christi vrget æstimantes hoc, quia
stus pro omnibus mortuus est, vt qui viuun
non sibi viuant, sed ei, qui pro ipsis mortuu
In Indorum autem prædicatione, & labor
plurimum, & vanitatis perparum, vbi la
applausúsque populares non expectantur
neque gustus nimium delicatus exquisitis
cebris excitandus est, verùm eius panis, qu
bis abundat, & præ copia penè vilescit, qu
cumque erogatio admirabiles esurientibus
las præbet. Itaque quò aliâs magis periculo
& anceps Magistri munus, eò inter barbaras
tes & fructuosius, & tutius, còm non homi
fauorem aucupetur, sed Dei pro paruulis sui
tam mercedem speret. Parochi verò Indoru
quis munus obeat, catechismo Concilij Tri
tini, quid sciendum sit, satis dicetur. Vt prim
symbolũ, mysteriaque Fidei pręcipua nor
ponere pro captu audientium, mox præcept
uina qui aut seruentur, aut violentur, tum
ad sacramentorum intelligentiam, vsumque
tineant. Ac modò probatæ ille vitæ laude fl
ret, atq; locutionis Indicæ facultate non car
cùm viros haberet, quos tutò in grauioribus
sis c

Rom. 10.
Ioan 7.
Hier. 29.
2. Cor. 5.

nſuleret,non magnopere ego ſcholarum ap
um,reconditamq; illam doctrinam in eiuſ-
Indorum Parocho deſiderarem, quippe
munus magis prudentia quadam,atque in-
, morumque Indicorum peritia conſtet,
ſubtiliori literatura.Vt enim Magiſtri no-
rum in religioſis domibus eliguntur,virtu-
dentiaque præſtantes, ipſoque vſu rerum
ualiũ,propterea quod ea ars artium cũ ſit,
m paginis euoluendis, quàm internis ſpi-
notionibus diſcernendis paratur (tametſi
undamentum iſtud iacitur vitæ purioris
ſus exercitati ad diſcretionem boni, &
ſanctorum Patrum lectio vt Gregorij, Ba-
Bernardi, ac cæterorum, Diuinæque ſcri-
præſertim meditatio plurimum adiuuet:)
nè in moderatione Indorum, qui nouitij
m ſunt religionis Chriſtianæ, & quidem
s omnia diuina, & Eccleſiaſtica valde no-
de inuſitata occurrant,exoptanda eſſet ex-
uædam vitæ ſanctitas in miniſtro Dei cum
rudentiæ ac dexteritatis laude coniuncta:
iæ verò is modus eaque menſura,quæ com
er opportuna eſt, vt ſciat quę forma cate-
i ſeruanda,quis ordo ſacramentorũ tenen-
uantum ſibi liceat in abſolutione, quæ ſint
ata crimina, quæ præuilegia Neophito-
ſummis Pontificibus data,cæteraque talia,
m notitiam ex Concilio Prouinciali Li-
petere poteſt. Ritus verò Indorum, aui-
nſuetudines, & ſuperſtitiones, modum-
m his agendi,& verſandi,nõ niſi longo v-
m diſcere poteſt, hinc cùm pendeat vtilis
iſtratio ſacerdotij Indorum,valdę dolen-

dum eſt, vſque adeò rarum eſſe Parochum
triennium integrum exigat in ſibi commiſſ
ræcia: ſed ſtatim eum tædeat ſuorum, aut li
ambitioque aliorum huc illuc circunferat,
que curſantes, nuſquam conſiſtentes, atqu
fructus exiguos afferentes: Deberent illuc
miniſſe, & Epiſcopi, & Parochi: Diligent
tende vultum pecoris tui, tuoſque greges c
dera, non enim habebis iugiter poteſtater
corona tribuetur tibi, multoque magis illu
ni paſtoris de bono paſtore documentum,
prias oues vocat nominatim, & cùm eas e
rit, ante eas vadit. In Concilio quidem Lin
magno pondere verborum decretum eſt, N
róchi Indorum ante ſexennium doctrinam
Paræciam mutare permitterentur, niſi iné
biles cauſæ acciderent. Nunc temporis pro
bitum eſt, quia ampliores prouentus alibi
rat, aut cum patrono interceſſit iurgij qu
am, aut vrbica frequentia magis iuuat, ſine
cunctatione grex commiſſus deſeritur, ig
traditur: qui dum ſubinde paſtores mutat, n
nem agnoſcens, à nemine agnitus nec num
tus facilè diſpergitur, & luporum inſidijs
ditur. Ipſi Epiſcopi, quorum intererat ſuo
Parochorum leuitatem inconſtantiamque
peſcere, vel lenire, & mitigare faſtidia, m
magis ad iſta conniuent, commutantes
quauis de cauſa Præpoſitos. Hæc tanta clade
animarum, vt ſatis deplorari non poſſit. N
ergo ſacerdos Chriſti præclari perficiet in
te Indorum ſine familiari, & hominum &
rum notitia: nunquam hanc conſequetur,
pedem fixerit. Talem igitur ſcientiam in

Prou. 27.

Ioan. 10.

Conſtit. 4.

o Indorum plurimi facimus, illam verò e-
atam Theologiæ cognitionem nullo mo-
ntemnimus.

oortere in nouo orbe aliquos esse præstantes Theologos.

CAPVT XI.

in potius tametsi in plerisque mediocris
uędam doctrina sit satis, tamen eos, ad quos
runt cæteri, à quibusq; velut à fonte hauri-
am esse oportet absoluta Theologiæ facul-
ıstructos in nouo orbe, vt nusquã gentium
us. Id ita esse, qui rẽ accuratius animaduer-
certis indicijs deprehendet. Primũ enim,
ides Christi recens fundata est, tamq; im-
s spatijs longè lateq; propagata, ibi sanè &
eres pellendos errores, & ad nouã tuendã
onem Theologiæ doctrina magnoperè ne-
ia est, cuius partes August. esse docuit, vt Fi *12. de Tri.*
aluberrimã gignat, nutriat, atq; defendat.
cũ audissent Apostoli, quia recepisset Sa- *Act. 8.*
verbũ Dei, miserunt ad eos, non quosuis,
trũ & Ioannem Apostolorũ facilè primos.
ob causã putamus? nisi ꝙ religionis Chri-
exordia, præcipua quadam sapientia in-
t, industria, diligentia, quemadmodũ in no
erumq; stirpibus videmus accidere. Dein-
nouo hoc Orbe noua esse negotia oportet,
s mores, leges, contractus, rationes denique
niuersas longè alias: militiæ, mercaturæ,
cę, totius Indicæ administrationis difficul
occurrũt quotidie nouę & magnæ, quibus ni-
ę doctrinę lux adsit, eaq; copiosa, in magnis
ãtiæ tenebris, ac certo periculo salutis suæ

homines versentur necesse est. Quod si nul
cundùm Deum lege ac ratione contineant
frænentur, auaritiæ, atque libidini cuncta
missa breui sine vllo modo misceri, ac tu
certum est, id quod perspicuè sermo diuinu
Esaiam minatur: Auferam, inquit, consiliar
& sapientem de architectis, & prudentem
quij mystici, (quid sequatur attende) & i
populus vir ad virum, tumultuabitur puer
tra senem, & ignobilis contra nobilem, &
qua, quæ prosequitur. Salomon quoq; breu
sed abundè, Cũ defecerit Prophetia, hoc est
verbum, dissipabitur populus. Atque vtinar
periorum calamitatum, quas Resp. hæc diu
pessa est, non ea causa, vel præcipua extit
quod vbi fuit potentiæ & armorum plurim
ibi doctrinæ, & Christiani consilij perpa
fuit. Vix dici potest, quàm ad continendo
mines in officio diuinę doctrinę præsidia n
saria sint. Postremò remotissima, & ab Hispa
Europæq; totius finibus longissimè dissita r
est, quam tenemus: causæ vt dixi occurrun
riæ, vrgent plerumq; vehementer: habent
menta magna & animarum & corporum.
ergo conscientię remedium consiliumq; ab
pania vsque expectari æquo animo ferat, q
vel serum, vel inutile fortassis futurum sit,
terdum etiam penè dixerim noxium? Diffi
est absentium causas certò diiudicare, & vt
Magnus scitè ait, inter longinquas regione
nimias dilationes tendunt veritatis exam
Tum etiam quæ relatione tantùm notitia
stat, cùm pro ingenio & studio hominum v
varia ea esse & incerta solét, periculosè de s

Esai. 3.

Prou. 29.

Epi. 32.

Chriſtianæ ſalutis negotijs adhibet cenſu-
ſuam. Euenit crebrò, vt quemadmodum me
tiam petitiſſimi abſente ægroto conſulti,
neq; morborum cauſas, neq; hominis con
ionem ſatis perſpectam habent, grauiter
ıtur, & fallant: ita etiam noſtri Theologi
anienſes, vtcumq; illi celebres, & illuſtres
ui ſint, tamen de rebus Indicis non medio-
errent. Qui verò cominus iſta conſiderāt,
s luſtrant, ac veluti manu tenent, etiamſi
s periti illi ſint, tamen longè certius, & fœ
philoſophentur. Paulus certè Apoſtolus
quam multa Corinthijs præſcribit abſens,
ma tamen tunc ſe diſpoſiturum promittit,
fuerit apud eos. Multum omnino confert
ta experientia, & magnas ſapientiæ occa-
s præſtat. Quamobrem niſi qui cæteros fo-
, atq; illuſtrent ſplendore doctrinæ, abſo-
liqui, & præſtantes Theologi ſint, dubiū
ſt, quin magnam religionis totius cauſa in
bus Indicis iacturam factura ſit.

1. Cor. 11.

robitas in miniſtro Euangelij quòd & à Deo & ab hominibus requiratur.

CAP. XII.

tæ verò ſanctitatē in ſacerdote (quod erat
x tribus primum) etiam nomen ipſum ad-
t eximiam eſſe debere, quod non ſolùm ſa-
iteras vbiq; ſonare, ſed etiam prophanas
nendare ſcribit B. Ambroſius, qui Pythago-
n illud ad ſacerdotes propriè accommodat.
munem, atq; vſitatam populo viam non eſ-
endam, quod ab Hebræis, quorum & genus
ſe vult, accepiſſe aſſerit. Nihil enim in ſa-

Ad Irenæū lib. 2. ep. 6.

cerdotibus plebeium requiri, nihil populare,
hil commune cum ſtudio, atque vſu & mori
inconditæ multitudinis. Sobriam à turbis gra
tatem, ſeriam vitam, ſingulare pondus digni
ſibi vendicat ſacerdotalis. Quomodo enim
teſt obſeruari à populo, qui nihil habet ſecret
à populo, diſpar à multitudine? Hæc ille. De
re tam multa ſunt in diuinis literis tradita, t
multa à ſanctis Patribus explicata, vt ſi recit
pergam, Homilias declamare videar. Illud ſe
dicam, quod etiam, atque etiam animaduerti
ijs qui nouis gentibus præficiuntur, vt non
lùm mores, ſed Fidem ipſam ædificent, tam
cellenti opus eſſe ſanctitate, vt Apoſtolica v
debeat optari. Ipſos Apoſtolos Dominus no
quanta primùm attentione miſit, vt ſe præc
rerent, ac veluti velitarent? Orationem prof
dam peruigil ante produxit, cum Patre rem t
tam communicans, vocatos præterea ad ſe q
bus verbis, quàm grauibus officij admonet?
diſciplina mittit? quibus præceptis imbuit? q
ta integritatis, quanta mortificationis, qua
patientiæ commendatio? Quid obſecro hoc
apparatu tantus Magiſter agebat aliud, quàm
informaret Eccleſiæ doctores, & paſtores,
cui manus citò imponerent, ne Euangelicæ p
dicationis munus niſi ſelectiſſimis & probat
mis committendum putarent? Idem mox à m
tuis reſurgens nõ patitur ſuos illos quãuis iã
uentes & accenſos amore ipſius, quamuis
pturarum ſenſu donatos ad Euangelizand
prodire, ſed domi ſe potius continere iubet
magna meditatione expectare, donec induan
virtute ex alto. Quin etiam Paulus iam ad te

Luc. 6.

Luc. 24.

Act. 13.

cæl

raptus,& mira operatus, non prius cum
a destinatur ad gentes, quàm sanctis fra-
ieiunantibus, & ministrantibus Spiritus
eos sibi ad opus hoc segregari iubet.
nam profectò vitæ immaculatæ proba-
Apostolicum hocce munus efflagitat.
ipse grauissimè de eligendis fideliũ præ-
admonet Titum, vt constituas per ciui- *Tit.1.*
resbyteros, sicut & ego disposui tibi, si
ie crimine est. Oportet enim episcopum
imine esse, sicut Dei dispensatorem, non
um, non iracundum, non vinolentum,
rcussorem, non turpis lucri cupidum, sed
alem, benignum, sobrium, iustum, san-
continentem. Ministros quoque præcipit *1.Tim.3.*
robari prius, & sic ministrare, nullum cri-
abentes. Quæris, cur tanta exigantur in
elij ministro. Dicam equidem breuiter,
ieque Deo, neque hominibus, neque ve-
ipsi satisfacere vllo modo queat, nisi ta-
itusque sit. Etenim Dei gratiam etsi cer-
st nullis proprijs meritis præueniri, tamen
quoque indubium est, iustorum sanctitate
cibus, præpositorum præsertim, effici sole
subditus populus Dei largam in se benedi-
em, & gratiam experiatur. Idq; multo ma-
in initijs fidei, vbi nulla possunt eorũ, qui
itur, merita inuitare, & multa possunt cri-
obstare. Scio equidem Dei gratiæ prorsus *Act. 2. & 4.*
, vt tot millia Iudæorum Petri exhortatio-
enitentiam agerent, & in Christum crede- *Actor.16.*
vt tot millia gentium Pauli prædicatione *& 17.*
rum vanitate reiecta Deum viuum, & ve-
rum

rum colerent. Et hoc neque currentis esse ne
volentis, sed Dei miserentis. Ad eandem Dei
sericordiam hoc præparare, vt precibus mer
que suorum tanta donaret, qui negat aut d
tat, ipsi diuinæ gratię iniurius est. Vult enim
dammodo pati vim, & hoc summę est benefi
tiæ, vt ad bene faciendum se pulsari solicita
velit. Ob id populo duro virum mitissimum
bique amicissimum præficit, à quo se se et
teneri clamitat, ne in impios furorem effun
Ob id pro Abimelech, & populo Aegyptior
Abraham, pro Rebecca Isaac, pro amicorũ i
rantijs sanctum Iob, pro Israelis populo, tum
muelem, tum Dauid, tum Ezechiam, & pro i
Ezechia Isaiam, pro Samaritanorum plebe
trum, & Ioannem, pro Epaphrodito ægrota
Paulum, itemque pro connauigantibus, tum
alijs alios patres, amicosq; suos Deus orare v
& preces, sacrificiaque offerre, vt perspicuè
ceat se se, vt minorum misereatur, in quibus
suppetunt ea merita, maiorum studio prouo
velle. Habet enim hoc diuinæ prouidentiæ o
mirabilis. Hinc Dionysius, si quis per seipsu
inquit, ad Deum accedat, sanctosque despic
hic diuina nunquam familiaritate potietur.
que, hoc est, quod per Prophetam expostu
Quæsiui virum, qui se medium interponeret
non inueni. Hoc quoque alius propheta dep
rat: Non est, qui consurgat, & teneat te. Quin
tius improborum præpositorum peccatis eo
que prouocatur ira diuina, vt non solùm ben
cia conferre cesset, verùm etiam vindictam
celeret. Quare seuerè quidem, sed verè Gre
gorius deterret indignos præpositos, cùm ait. C
me

Rom. 9.
Exod. 32.
Genes. 20.
Gen. 25.
Iob. 42.
1. Reg. 12.
4. Reg. 19.
Isaiæ 37
Act. 8.
Phil. 2.
Actu. 27.
D. Eccles. Hie. c. 7. p.
Ezech. 22.
Esai. 64.

te apud Deum intercessionis locum pro po- *2 part. Past.c.11.*
arripit, qui familiarem se eius gratiæ esse
vitæ merita nescit? aut ab eo quomodo alijs
am postulat, qui vtrum sit sibi placatus, ig-
t? Qua in re est etiam formidandum, ne qui
ire iram posse creditur, hanc ipse ex proprio
mereatur. Cuncti enim liquidò nouimus,
cùm is, qui displicet, ad intercedendum mit
, irati animus ad deteriora prouocatur. Quę
ita sint, verendum profectò, ne Indorum
de exigui progressus, in multis etiam initia
facta nostris malis meritis coram Deo æqua
e respondeant. Quò enim hi magis à Deo
ni, & à cælesti luce seiuncti, eò sacerdotis,
atris merita illustriora esse oportet, vt quod
t illis, apud optimum patrem Deum ipse
ciat, Dixi præterea hominibus sine vitæ in-
itate prodesse vix posse, quia re vera regnum
non est in sermone, sed in virtute, plusque *1.Cor.4.*
mouet vita pura, quã oratio culta. Contra,
es corrupti doctrinã sanã facilè euertunt, &
em reddunt. Sergius quidem Paulus pro- *Acto.13.*
sul vir prudens tunc credidit admirans su-
doctrina Domini, cùm verbis vidit facta
edere. Nos verò prodigia, quibus Euangeli-
voces confirmemus, nulla producimus, ne-
verò est opus: vita vna restat ad plenã confir-
ionem, vt ait Chrysost. quæ si desit, cætera *Hom.33.in 1.Cor.*
nt, necesse est. Indorum verò ingenium esse
isse me memini, vt incredibili attentione de
tis maiorum pendeant, illa obseruent vigi-
tissimè, inde hos iudicant, & aut contem-
nt, aut suspiciunt, & pro Deo habent. Cuius
ò vita despicitur, necesse est, vt etiam præ-
dicatio

dicatio contemnatur. Non ergo alijs pro
sine vitæ puritate, & splendore sacerdos, sib
tem nocebit plurimum, quod est diligent
tuendum.

Quod ij, qui inter barbaros versantur, human virtutem auxilijs sint destituti.

CAP. XIII.

SVnt inter gentes Indorum versantibu
mana ad virtutem adiumenta perpauca
pedimenta permulta. Quò minus oportet e
lutis suæ negligentes esse, sed & integritat
dices altàs egisse, & ingruentium contra v
rum tempestati fortiter repugnare, renou
de die in diem interiorem hominem, Ap
Pauli semper memores, qui talis, tantusq
1.Cor. 9. esset, castigabat tamen, & in seruitutem re
bat corpus suum, ne cùm alijs prædicasset,
reprobus efficeretur. Quam curam nisi qu
sui diligentem gerat, cũ in Indorum cõmor
oppidis parochi, neminem sunt habituri a
rem. Magnum virtuti præsidium societat
norũ. Socius exemplo excitat, sermone re
consilio instruit, orationibus adiuuat, auto
continet, quæ omnia solitudini desunt. Sa
Eccles. 4. ter admonet Salomon, Melius est duos esse
quàm vnum. Habent enim emolumentum
etatis suæ. Si vnus ceciderit, ab altero fulci
Væ soli, quia cùm ceciderit, non habet subl
tem se. Horrori periculoque immenso est
in parochijs Indorum solitudo. Atque vt
quidem videtur, quantũ fieri posset, danda
opera, ne minus quã duo degerent, cùm pr
tim multa oppida reductione iã facta freq

,quibus vnus minimè sufficiat. Etenim Chri Dominus discipulos ad prædicandum binos t, cùm possent tamen singuli plures populos e. Sed præceptor noster tum consolationi, cautioni suorum ipsa societate consulen- putauit, tum etiam ædificationi securitati- externorum. Quam formam tenuêre postea stoli, cùm Petrum & Ioannem mitterent, Barnabam & Paulum, cùm Iudam & Sylam, rsus Barnabam & Marcum, Paulum & Sy- , atque ita pene perpetuò. Apud nostros verò gelij ministros mira solitudo. Ex qua primũ dia paulatim oritur: deinde licentia, cùm si- ste peccetur, reprehensio nulla timeatur, remò iam lapsi sera, & difficilis resipiscen- cùm medico careat. Hinc in malo consuetu- boni præterea omnis obliuio, denique vitæ ioris desperatio. O quot ita miserè corruêre, erito vlulare debeat abies: cùm viderit al- mas ac nobilissimas cedros Libani cecidisse. loquor antiqua, non repeto Herones, Ter- ianos, Origenes, Nicolaos, Salomones, cæte- e documenta veterum. Recentia & quoti- a intueor. Et quid obsecro prodest homini, si dum vniuersum lucretur, animæ verò suæ rimentum patiatur? Imò verò qui sibi ne- m est, cui bonus erit vnquam? Omnia ergo menta & præsidia humana, quæ ex aliorum , moribus, doctrina, authoritate proficiscun- , desunt propemodum parocho Indorum. onam igitur modo nisi multùm in virtute fecerit, suęque ipse disciplinæ custos integer us ac vigilantissimus sit, suscepto muneri si- ngenti suo damno satisfacere queat?

Matth.10. *Act.8.* *Act.13.* *Act.15.* *Zach.11.* *Matth.16.* *Eccli.14.*

Quæ libidinis & auaritiæ incentiua occurra

CAP. XIIII.

ATqui solitudo etsi omnibus istis auxili
ret, tamē olim expetebatur à multis, pr
rea quod etiam occasionibus laqueisq; va
vbi libidinis, & cupiditatis materia omnis
set. At barbarorum commoratio ita est om
manitate destituta ad bonum, vt tamen in
nihil illa magis pertrahat & irritet. Impu
tię omnis vorago ingens, vbi hominū timo
lus, fœminarū mira lasciuia & procacitas, p
penitus omnis ignotus: occasio frequenti
non tā quæsita ad libidinē, quàm libidinem
quęrens. Timor quidē Dei potentissimus
resistendū peccato: At vbi pudore pariter a
tu humano destituitur, tū verò vrgetur ips
litate peccādi, facillimè, quæ nostra est mi
abijcitur. Vbi enim & tentat procliuitas, &
det impunitas, quid nō obtineat illecebra?
verò castus & pudicus, nisi fugiendo mate
bidinis? Nam ea semel admota, quid sequat
lomon, & præcepto monet. (Quis ambula
igne, & plantę eius nō cōburentur?) & exe
docet, qui & dilectus à Deo insigniter, & sa
tanta ditatus, & senex iam succubuit victu
nemq; illā celebritatem suam eius macula
fœdauit. Scripsit quidam beatus Pater, pud
diuinitus datum esse mulieri, ne, si deesset,
ret salua omnis caro. Apud barbaras fœmi
dor tam deest, vt nihil hac parte à pecude c
imò verò cùm pecudes pudore non supere
bidine superāt. Quis igitur ex tāto incendi
pes exibit, nisi quē gratia diuina protexe

Prouerb. 6.

3. Reg. 11.

Ioannes Clymacus.

diana carnis mortificatio vallauerit? Est a-
oque tentatio grandis, cui ſine magna ani-
nſtantia reſiſti non poteſt, dominatum ex-
di in Indos, quorum naturalis atque vſita-
iectio, & nulla ad reſiſtendum audacia, a-
s facilè tollit rectori, vt quicquid collibeat,
unctatione ad rem conferendū putet. Sunt
qui dominantur fidei ſuorum, qui cum au-
ate imperant, & fas omne ac nefas pro ſuo
ratu ſtatuunt, verè ab Apoſtolo deſcripti
rij, qui deuorant, qui accipiunt, qui extol-
r, qui in faciem cædunt, qui Deo non ſer-
, ſed ſuo ventri. Qui ita tenere primatum
t, vt non recipiant quoſuis alios, quamuis
probatæ, & doctrinæ ſanæ, & in opere Dei
itatos. Inde faſtus quidam inſolens: Quod
is frater verbum exhortationis habeat ad
em, ingratè prorſus accipere, inuidiam
itare, nihil iuris alijs facere. Neque ignoro
omplures, qui coadiutores in Dei opere
olùm accipiant, ſed vehementer etiam ef-
ent. Inde quoque cupiditatis habenæ la-
næ cum campus latè patens occurrat, vbi
quid quæſtus exerceri velit, nemo ſit con-
cturus, opera prompta Indorum ad quid-
Si ſcelera maiorum diſſimulare pergat, ar-
i quiduis corradet, ſi mulctare pecunia, ſi
itia imperare obſequia omnium parata. De-
abſoluti cuiuſdam imperij & auaritiæ tam
effuſa materia, vt niſi quis temperatiſſimo
animo ſit, virtute iam confirmata, in
tranſuerſum breui agi
poſſit.

2. Cor. 11.
Rom. 16.

Contra abusus Indicorum Parochorum.

CAPVT XV.

PRæclarè verò ageretur cum rebus Indor
si sacerdotum ea saltem modestia esset, v
tiorum occasionibus humanè oppugnarentu
non quærerent etiam ipsi de industria vitæ s
tioris licentiam, accersentes vltrò sua dam
ponentes sponsionem cum morte, & tot &
magna mala pacem existimantes. Neque e
laqueos diaboli effugiunt, fœminas conso
suo & vitæ vsibus adhibentes. Quod si à vesti
to tinea, & à muliere iniquitas viri procedit,
potest esse castitatis tanta custodia, quæ hos
perpetuò insidiantem, domo, lare, & indiui
consuetudine accipiat? Aiunt sibi nec cibos
quere, nec cætera seruitia parare debere, ad
vsus fœminas necessariò adhibendas esse. Q
verò, & viri ista præstare non possint, Indi p
sertim ad omnia obsequia promptissimi. A
fœminarum omnino munditias cupiunt,
possint anus, quæ neq; ignem neq; fumum, vt
citur, pariant, reperire. Nescio an alia in re
iore cura laboratum sit ab antiquis patribus,
plures aut seueriores canones legas, quàm vb
agitur, ne cum fœminis habitent clerici. In C
cilio magno Niceno quàm grauiter de subint
ductis mulieribus clerico vitandis cautum
nemo non nouit. Omnes prouinciales syn
plenæ sunt. Patrum decreta vehementer clam
vnusq; Hieronymus satis esse potest vsq; ad
uidiam hoc loco decertans. Hospitiolum tuu
inquit, scribens ad Nepotianum clericum, a
rarò, aut nunquam mulierum pedes terant, q

ne

Sap. 1. *Sap. 14.* *Eccli. 42.* *Dist. 32. c. Interdixit.* *Conc. Aquisgran. c. 39.* *Lucius papa in epist. ad episcopos Galliæ & Hisp.*

potest cum Deo habitare, qui fœminarum fsibus copulatur. Fœmina conscientiam se- pariter habitantis exurit, nunquam de mu- m formis dispures, fœminæ nomen tuum iant, & cætera. Nulla profectò excusatio admitti potest, vbi si minus conscientiæ, fa- saltem suæ consulere debet parochus. Nego- onem verò sacerdotes exercere, atque vsu- nsuper quærere, omnium conciliorum, atq; tificum, Leonis præsertim vocibus interdi- i est, & Pauli ipsius, vel potius Domini, quod nt omnium malorum radicem esse cupidi- n, & sæcularia negotia militiam Dei pluri- i impedire. Hîc ego quid commemorem ex- itas mammonæ artes, emptiones, distractio- ue rerum, pacta & conuenta secretò inita, ntum ad negotiandum institoribus datum, m fœnore redeat, quod plerumque meritò m redit, & forte quoque exclusi, & actione, ese eorum fidei dedunt, qui imposturam fa- clerico indulgentiam putant? Iam verò au- m argento permutationes, ipsiusque argen- obati, & puri cum impuro, industriam tem- obseruantem, & fidelium oblationes ven- em, cum Patronis mutua sub certa lege, & e alias auaritiæ fraudes recensere longissi- i est. Itaque illæ potissimum Parœciæ In- m appetuntur, & magno sæpè ambitu, & io obtinentur, quæ licet prouentus habe- fortasse minores, negotiandi tamen com- itates vberiores præbent. A sacerdote vs- ad Prophetam omnes auaritiæ student, ait o diuinus. En Indici sacerdotij Charib- & Syrtes, ad hos scopulos miseranda, &

Conc. Turon cap. 7. In 3. lib. decret. tit. de cohabitatione clericorũ & mulierũ. Hieron. ad Nepotian. ad Rustic. ad Paulinum, & ad Oceanũ. Gratian. sub vno textu coniungit d. 32 c. Hospitiolum. 14 quæst. 4. Quoniam multi. Leo epist. 1. cap. 3. & 4. Conc. Eliberi. c. 19 & 20. dis. 88. per totam, et lib. 3. decreta. tit. vltimo.

Hierem. 6.

In 6. Syn. gener. ca. 50. dist. 35. c. Episcopus. Esaiæ 65.

quotidiana naufragia. Quid verò de aleatorib
Et hos grauissimè damnant Canones, sed frust
quantum video, ad nos. Ponitur mensa fortu
dies noctesq; alea iacitur, collusores, vt ad ca
uer vultures, vndique accurrunt, si morantur
iam accersuntur. Populare est in sacerdotis
mo ludendum. Integri anni stipendia vno s
iactu raduntur. Fastidia pleriq; solitudinis &
tij obtendunt, qui ægroti confessionem, aut ru
catechumeni instructionem, si quartam h
partem excedat, molestã, & prolixam accus
Insomnes nocte, multo iam die sacra peragu
idque cursim, vt mirum sit eos pictas chartu
pro sacris paginis non referre. Non inueho
quidem, neq; maledicendi animo ista depro
Sed cogor vicem nostram dolere, qui fabula
ludibrium facti sumus vicinis nostris. Alij v
venationes, aut aucupia exercere honestissim
ducunt, plus sæpè in venaticis canibus insum
tes, quam pauperibus errogãtes præsepia ad e
quitandum plena, accipitres magno studio
re, greges Indorum post se trahere, montium
ga frequentius terere quàm Ecclesiæ limina.
uersus has ineptias multa quoque sancita in C
cilijs Patrum, Gallicanis præsertim. Sed co
psa est iampridem disciplina Ecclesiastica c
nis, idem, & sacerdotes, & præsules, & mona
actitamus. Reprehendi iam illa non possunt,
communia sunt omnibus. Itaque is cui past
lis Indorum cura committitur, non solùm c
tra Diaboli machinas, & naturæ incentiua
gnare debet, sed iam etiam confirmatæ hom
consuetudini & tempore, & turba præpotenti
se obijcere, & ad excipienda inuidorum, ac
leuolor

In Synodo Francica, & Sueßionensi, & Turo c. 8. & Forojuliensi cap 6. De clerico venatore. c. Episcopum ex Conc. Aurelianensi.

olorũ tela fortè pectus opponere, qui si quid
rofano suo instituto abhorrentem viderint,
ditorem, hypocritam, hostem clamant. Hæc
o, quæ breuiter attigi, & in alijs curare, cum
um fortè confessiones audierit, & in se caue-
onus Christi minister debet, quod vt pro di-
tate præstet, quanta opus sit gratia Dei, quan-
itæ obseruantia, ipse perpendat. Adijciam
ique ad calcem sancti Isidori sententiam de
erdotij sanctitate, vt hunc totum locum am-
us de Parochi vitæ integritate cõcludam. Sed
d plura subijciamus? inquit. Si enim is, qui in
sbyterio, vel episcopatu positus mortale ali-
od peccatum admiserit, retrahitur: quanto
gis ante ordinationem, si peccator inuentus
cauẽdum est, ne ordinetur. Quapropter quia
peccatores à sacerdotio remouet, consideret
nusquisque, & sciens, quia potentes potenter
menta patientur, retrahat se ab hoc non tam
nore, quam onere. Qui enim erudiendis, atq;
truendis de virtute populis præerit, necesse
vt in omnibus sanctus sit, & in nullo repre-
nsibilis habeatur.

Etymo. lib. 7. c. 6.

De Orationis præsidio Euangelizanti necessario.

CAPVT XVI.

QValem oporteat esse ministrum salutis In-
dorum, dictum est hactenus, dicendum de-
ceps, quibus præsidijs hanc, quam expetit, In-
rum salutem consequetur. Mihi ad tantam rẽ
iciendam quinque omninò necessaria videri
lent; vt vir Euangelicus oratione Deum sibi
nciliet, Exemplo homines moueat, beneficen-

tia alliciat, Catechiſmo inſtruat, ſacramētis
ctificet, quæ ſanè ſigillatim Parochos, paſto
que Indorum, quoties res incidit mihi ho
conſcientias tractanti, rogare ſoleo, quan
memini, & commendare diligenter. De qu
etiam vberius modò differendum puto. Ig
vniuerſæ ſacerdotalis curæ, negotijque ger
caput orationem eſſe non dubito, modò ea
uens, aſſiduaque ſit. Etſi enim omni negotio
rituali inchoando, & proſequendo orati
præſidia prima præcipuaq; ſunt authore Di
ſio, vel potius Chriſto, qui ſemper orare mo
neq; vnquam deficere, tamen vbi de conue
ne animarum agitur multò maximè, quòd
tiæ res tota ſit, quæ impetrari precibus po
meritis præueniri nō poteſt. Quod ſi non de
uis conuerſione res eſt, ſed de prima, de maxi
de difficillima, quando vocatur infidelis ad
dem, quando non affectum ſolùm, ſed ip
quoq; ſenſum iubetur exuere, & ſeſe penitus
negare, vt in obſequium Chriſti captiuo in
lectu eat, tam eſt profectò orationis ſingu
præſidium, vt qui cætera omnia adhibeat, h
ſi omittat, nihil acturus ſit, in haſta & clypeo
niens, non in Domino fiduciam habens. Ne
enim in gladio ſuo poſſederunt terram, & b
chium eorum non ſaluauit eos, ſed dextera
Domine, & illuminatio vultus tui, quia com
cuiſti in eis. Plus longè, ſine vlla dubitatio
Paulus orationibus egit, quàm concionibus, p
lachrymis, & gemitibus, quàm exhortationib
Itidemque Petrus, & Ioannes, cæterique mil
Chriſtianæ duces. Orationi Stephani Saulum
natum vult Martyr Cyprianus, ſicut Mon
ma

De diuin. Nomi. c. 3.
Lucæ 18.
Pſal. 43.
Ser. de bono Patien.

is lachrymis regenerationem suam magis otam fert Augustinus, quàm Ambrosij con- ibus. Quamobrem antè omnem diuini ver- ctationem orandum ardenter monet idem us Pater, deoque dicendum ex animo, In u tua Domine sumus & nos, & sermones no- Idcirco pro infidelibus tam diligenter san- ater orat Ecclesia, vt ijdem Cyprianus, Au- nusq; notarunt, quod eos tenebris suis pro- issimè immersos lucem diuinam aspicere mè liceat, nisi sol iustitiæ sedentibus in re- e vmbræ mortis clementer illuxerit. Ego P. ciscum Xabier, tot millia hominum Chri- eperisse facundia non puto, qui etiam in rno suo sermone non admodum eloquens ibetur à nostris, nedum in aliena lingua arica verba vix frangens potius quàm pro- is; sed feruentissimis certè precibus, arden- s lachrymis, gemitibus, suspirijsque ex imo is, in quibus totus erat noctes integras per- , quibus multò fortius, & continentius Deū bat, quàm homines vlla dicendi vi. Atq; in ipso Regno nouimus, qui simplici quidem one & imperito, sed spiritu Dei ferués plus nuersione Indorum effecerit, quàm multi lari locutores. Immensum esset antiquæ æ- exépla narrare. Vnus Paulus Apostolus pro ibus esse potest, cuius in orando incredibile ium pro verbi victoria nullus hominum fi- ignum putaret, nisi Spiritu sancto teste eum tiri non posse cognosceret. Euolue ex ordi- lius omnes epistolas: inuenies, ad Romanos m sibi testem aduocantem, quod sine inter- sione semper in orationibus suis memoriam

Lib. Conf.

Libro 4. de Doct Christ. c. 15. & 30.

Sap. 7.

Rom. 1.

1.Cor. 1. eorum faceret: pro Corinthijs semper grati
Ephes. 3. gentem Deo: pro Ephesijs genua flectentem
Christus habitaret per fidem in cordibus h
Philip. 1. pro Philippensibus omnibus semper in cu
orationibus cum gaudio deprecantem: Co
Coloss. 1. lensibus non cessantem postulare, & orare, v
1. Thess. 1. nitione Dei impleantur: Thesalonicensium
moriam facientem in orationibus sine in
2. Tim. 1. missione: Timothei discipuli memorem, &
Philæ. 1. desiderantem nocte & die: Philæmonis quo
& domesticæ eius Ecclesiæ in orationibus
per memorem, quod de Tito quanquam tace
men debemus accipere, qui maior dignior
apud Paulum erat. Nam Hebræorum, quibu
hac re nihil videtur significare epistolæ exo
paululum commutato, & propter argum
magnitudinem, & sublimitatem stylo pene
torio magis quam epistolari vsus, ad Rom
Rom. 10. scribens, an memoria excidisset sibi, satis i
cat, cum tristitiam sibi magnam doloremq;
tinuum refert, adeò vt separari à Christo
Rom. 10. dammodo pro illis cuperet, pro quibus
quamuis obstinatis & duris obsecrationem t
à se fieri salutis causa. Galatas, vt ne hos qui
prætermittamus; quanquam acriore oratio
tendum ratus pro necessaria obiurgatione,
uitatem illam orationum premendam existi
rit, tamen quantum orationibus adiuuaret,
bus lachrymis prosequeretur non solùm
discimus, quod solicitudinem suam alibi om
2. Cor. 11. Ecclesiarum perhibet, verùm etiam quod
terno quodam affectu flebiliter conuenit ho
lioli mei, quos iterum parturi, donec form
Christus in vobis. Omnino stupore dignu
dem

que omnem propemodum superans, tot Ec-
arum, tot domorum, tot hominum memo-
perpetem in vno Paulo hærere, quos sem- *Gal. 4.*
quos sine intermissione, quos in cunctis ora-
bus etiam iurisiurandi religione interposi-
i scribit esse præsentes. Ego Pauli charita-
à Christo deriuatam, qui omnes, cùm oraret,
inatim recordaretur electos, eo modo in-
go, quo immensum pelagus in sinum aliquē
num influit, atque hac orandi diligentia,
tanta peregerit, desino penè mirari, qui
ninerim orationi nihil esse difficilè. Itaq; vt
ntarum septuaginta sex animarū vita mor-
donata est Paulo precanti, ita innumerabi- *Actor. 27.*
vita animi æterna. Quid Petrus, cuius tan- *2. Pet. 1.*
rdor extitit, vt etiam post obitum suum fre-
ter suos apud se habiturum polliceatur? Ac
è verum esse mihi persuadeo, quod D. Chry-
omus scripsit pastores Ecclesiæ solere prius
e studiosius suorum in oratione meminisse,
n sui. De Polycarpo Ioannis discipulo Euse- *Eccl. hist. lib.*
narrat, cum à lictoribus quæreretur, marty- *4. c. 15.*
ique suum adesse cerneret, impetrato oran-
atio duas horas in commemorandis Christi
libus nominatim sibi commissis exegisse, sui
asse mentione vix habita. Tanta erat in suos
ritas priscorum illorum Patrum, tantus ar-
orandi. Et est prorsus verum, quod ad Augu-
um beatus Innocentius scripsit, plus nos pro *Epist. 97.*
re alternis, & communibus orationibus,
m singularibus, & priuatis. Postremò qui in
atione gentium laborat, meminerit se Apo-
lorum fungi officio, qui alia alijs omnia
nandantes, duo tantum sibi sumpserunt, vt o-

Actor. 6. rationi & ministerio verbi instantes essent
duabus functionibus oratione ad Deum, &
tione ad homines Apostolica cura definit
quas si quis seiungat, ac distrahat, tam fier
quit, vt optatam fratrum salutem acquirat, q
si longum pelagus enauigare contendens
nulla vela suspendat, vel plenis velis nauim
tione non soluat. Qui velit igitur in Indi
vinea fructuosè operari, orandi studium
quam sibi intermittendum persuadeat, se ip
verò iuge sacrificium offerens, lachrymis,
bus, ieiunijs, vigilijsq; crebris, atque omni
pusculi maceratione Deum sibi propitium
dat, vt Euangelium crescat, atque fructificet
niuerso mundo. Opinor sanè in illo genere
moniorum multa versari inter Indos, quæ
Marc. 9. nisi ieiunijs, & orationibus eijciantur. Inter
nia verò venerabilis illa agni immaculati v
ma principem locum tenet, quam Patri quot
immolet toto mentis affectu, plenaque fidu
fidentissimè postulans, vt eos, ad quos legati
fungitur, filij sui cohęredes, & concorporale
se dignetur, pro quibus ille sanguis effusus
Fieri non potest, vt tali oblatione tam bene
Ephes. 2. nitæ preces ab eo, qui diues est in misericor
& propter nimiam charitatem suam, cùm &
essemus mortui, conuiuificauit nos Christo,
pulsam ferant.

De vitæ exemplo.

Capvt XVII.

Ex frequenti cum Deo consuetudine, v
quoque diuinæ gustus quidam efficitur
2. Cor. 5. quàuis sobrij alijs esse pergant, qui alioqui m
te

In Vita [illegible], ad
Ephesios 1. Johannes 17.
Unitas in Deo, in christo, in nobis.

cedunt Deo, & illius cellarijs ſæpè inter-
non poſſunt tamen non ebrietatis illius,at- *Cant.5.*
ulcedinis abundantiam eructare, Deumq; *Pſal.144.*
ere. Vt quicquid Moyſes caput obuelet, ne *Exod.34.*
ris magnitudine plebis oculos perſtringat,
n ex conſortio Dei ita eum immutatum re-
ieceſſe eſt, vt ne ipſe quidem ſe agnoſcat, ig-
q; faciem ſibi alterã, poſtquam diuino col-
o potitus eſt. Itaq; orationis præſidio non
n alijs Dei gratia impetratur, pro quibus o-
d ipſe quoq; nouo igne ſuccenditur, vt vi-
œleſtem, Deoq; dignam inſtituat. Vitæ ve-
nſpicuam puritatem in Fidei præceptore
Indos ſummoperè neceſſariam eſſe vt do-
proficiat, & aliàs ſæpè iam diximus, & eſt
s adhuc repetendum, cùm nulla alia maior,
rtior ſpes ſit ſalutis Indorum incorrupto
paſtoris exemplo, contra nulla validior pe-
ulti paſtoris peſſimo exemplo, quem pul-
ſermo propheticus idolum potius paſtoris *Zach.11.*
llat. Agat ergo ſedulò miniſter Chriſti, vt
ſtum vita ipſa teſtetur, vt cognoſcant om-
lius diſcipulum, cuius doctrina gloriatur.
it à Chriſto manſuetudinem, diſcat humili-
1, diſcat perfectam illam, & maximam cha-
em, vt vitam etiam pro ouibus promptè ex-
at. Meminerit operibus bonis ita lucere co-
hominibus, vt videntes glorificent Patrem
n cœlis eſt. Hoc eſſe omnium ad perſuaden-
potentiſſimum miraculũ certò ſciat, quod
ex tot tantiſq; illius primæuæ Eccleſiæ reli-
i ſit, indefeſſo ſtudio conſeruare debemus.
is quidem à Domino paſtor Eccleſiæ vni- *1.Pet.5.*
e conſtitutus paſtores admonet, obſecratq;,
vt ſe

vt se formam gregi ex animo exhibeant,qu
maiorum exempla intueri subditi soleant,
inde informare naturaliter mores. Quare
1.Cor. 11. ter Paulus prouocabat suos ad se intuendu
mitatores mei estote,sicut & ego Christi;
Phil. 3. bi, Obseruate eos,qui ita ambulant, sicut
tis formam nostram. At quibus in rebus for
se præbere vitæ ministri Christi maximè d
1.Pet. 5. Petrus sanè fastum, & importunam domi
arrogantiam, tum cupiditatis omnis susp
nem vehementer exagitat; Neque domina
inquit,in clero, neque turpis lucri gratia.P
1.Thess.2. verò talem se ipse commemorat apud The
nicenses; Neque aliquando fuimus in ser
adulationis sicut scitis, neque in occasione
ritiæ, Deus testis est, neque quærentes ab h
nibus gloriam,neque à vobis,neque ab alijs
possemus vobis oneri esse vt Christi Apo
sed facti sumus paruuli in medio vestrum,
quam si nutrix foueat filios suos, ita desid
tes vos cupidè volebamus vobis tradere no
lum Euangelium,sed etiam animas nostras,
niam charissimi nobis facti estis. Quid no
animo Paulus efficeret?cuius vel ferreum p
hac tanta dulcedine non molliret? Quem s
etiam sapientem, etiam rerum mortalium
torem non vinceret, flecteretque tanta illa
gritate, tam mirabili rerum omnium con
ptu? Verùm præter hunc, & sui & rerum o
contemptum,& inflammatam in fratres cha
tem,castitatis exemplum peculiariter Timo
1.Tim.2. præscribit, Exemplum, inquit, esto fideliu
verbo,in conuersatione,in charitate, in fid
castitate.Titum quoque eodem modo adm

In

nibus te ipsum præbe exemplum bono- *Tit. 2.*
perum, in doctrina, in integritate, in gra-
. Non solum castitatem omnibus notam es-
et, sed integritatem quoq;, & grauitatem,
il leuitatis in eo notari queat, non oculus
or, non vultus fractior, non verbum petu-
s, nihil lasciuum, nihil impudici cordis
m redolens extet, sed aspectus ipse, inces-
lloquia omnia plena iucundæ cuiusdã gra-
s. Illud senis Hieronymi obseruet: Quic- *In epist. ad Nepotianũ.*
de te probabiliter fingi potest, ne fingatur,
euita. Denique in his duobus, continentia
m, & pecuniæ contemptu etiam opinio-
ominũ captet. Multa quidem alia Aposto-
mina obiecta ab aduersarijs fidei Chryso-
s dicit, cæterùm cupiditatis, aut impudici *In 1. ad Tim hom. 10.*
iam ab inimicis, & mendacibus nunquam
incusatos, quod in his omnes vellent nol-
estimonium veritati dare cogerentur. Id
in Christo Rege nostro aduertere est, cùm
inuidiosissimè, & iniquissimè oppugna-
, ac proscinderetur ab impijs. Mihi ad hos
proficiscẽti sapienter quidam noster sug-
frater in Orientali India diutissimè ipse
tus, non solùm veritatem in hac parte, sed
opinionem studiosè esse quærendam, vt te
nim me ille alloquebatur) hypocritam age-
erdum minimè pœniteat. Vt enim virgi-
fama, sic sacerdotale decus sinistra suspi-
facilè violatur. Ita ergo sese comparet mi-
Euangelij, vt omni momento spectacu-
e esse Deo, & Angelis, & hominibus cogi- *1. Cor. 4.*

De Be-

De Beneficentia.

CAPVT XVIII.

BEneficētiam tertio loco numerabamus.
uis autem ipſa verbi Dei impartitio be
centiæ ſit præclariſſimæ,neq; tam ſtulti ſim
panem quo venter eſurientis impletur in
moſynæ genere præferamus Dei verbo,quo
diſcentis inſtruitur, vt Auguſtinus admo
tamen eam modò beneficentiam propriè n
no,qua fratrum ſaluti fortuniſque conſuli
Hāc in omni Rectore aduerſus ſubditos ma
perè neceſſariam eleganter Gregorius oſte
Egentis,inquit,mentem doctrinæ ſermo no
netrat,ſi hunc apud eius animum manus mi
cordiæ non commendat. Tunc autem verb
men facilè germinat,quando hoc in audie
pectore pietas prędicantis rigat. Nam quaſi
vt diximus, à percipienda prædicatione gr
animus frangitur,ſi cura exterioris ſubſidij
ſtore negligatur. De hac externorum bono
communicatione,& prouidentia Petri Apo
vocem illam accipiendam dicit: Paſcite, qu
vobis eſt gregem prouidentes non coactè,
ſpontaneè ſecundùm Deum. Huc quoq; illuc
iungit, ſi quis ſuorum maximè domeſtico
curam non habet, fidem negauit, & eſt inf
deterior. Et certè hunc fuiſſe ab Apoſtolis tr
tum morem longa ætate retentum, vt Eccl
paſtores de Eccleſiæ bonis, deq; ſuis ipſoru
gentibus omnibus opportuna ſuppeditarent
tius eſt,quàm vt Conciliorum decreta innu
rabilia, & Eccleſiaſtica geſta referre opus ſit.
ob cauſam Diaconos inter alia creatos ab A
ſt

De Cat.rud. c.14.

2.lib.Paſt.c. 7.

1. Pet. 5.

1.Tim. 5.

Actor. 6.

constat, vt mensis pauperum ministrarent,
; Agape illa culta est tunc, quæ postea pau-
elanguit, & quasi vestigijs tantùm conser-
st, vt nullus inter eos egens esse sineretur.
rouidentia Ecclesiastica, paternaque mise-
lia in pauperes plenæ sunt literæ sancto-
Ambrosij præsertim, atque Chrysostomi,
eò processisse scimus, vt nonnulli pontifi-
a omnia distraherent, quidam sudoribus
uperes alerent. Paulinus Nolanus Episco-
t magni scriptores fideq; digni referunt,
m quoq; vendendum tradidit, seruitutisq;
etio inusitata misericordia alterius cala-
i succurrit. Longum est, & minimè neces-
n antiquorum patrũ vel facta narrare, vel
a relegere, qui eosdem voluerunt, & verbi
l pascendas animas esse ministros, & bono-
d seruanda corpora distributores. Quare
Aeconomos Christi vocandos censuerũt.
em vera si nihil in hac parte nos adiuuaret
itas, tamen ipsæ res moresq; Indorum sa-
tempore studiosos Dei ministros admo-
excitarentq;, vt si fructum spiritualẽ ver-
iant, beneficẽtiam nullo modo sibi perire
tur. Nam si lucra animarum sitimus, nulla
compendiaria via beneficentia. Beneficen
mos facilè expugnat, atq; deuincit, quic-
ult copiosè perorat, atq; persuadet. Nam
iperioribus libris dixisse me opinor, ideò
i Apostolorumque signa, tam ad Fidem a-
m fuêre potentia, ꝙ omnia penè vtilitati
ũ impenderentur. Inde facilè, ac libenter
ati animi hominũ salutis consilia ab opti
e meritis hauriebãt. Mortuos, inquit, suſ-
citate,

Gregor. 3. Dial. cap. 1.
Aug. de Ciu.
Lucæ 10.

citate,leprosos mundate,infirmos curate,dę
nes eijcite,& ad cumulum omnium, gratis a
pistis,gratis date. Hoc extremum si syncer
Euangelio digna in Dei præconibus gentes
nerent, quamuis barbaræ, quamuis feræ, b
profectò mansuescerent, omniq́ue illa fer
deposita lenissimo Christi iugo victa colla
mitterent.Et canes & pisces,& ipsi immane
nes beneficia sentiunt,& ea gratitudinis su
gumenta historicis conscribenda dederunt,
homines nisi flectant, saxeos monstrent.
prorsus,& improba sententia multorum es
dos nihil beneficia sentire,humanitate non
gi,gratitudinis ne vestigium quidem osten
quo in eos clementior beneficentiorq́; sis, e
teriores reddi. Sed quamuis nonnulla ex p
de barbarorum seruili ingenio, & minimè i
nuo,ita existimare procliue est, tamen quo
cohibenda humanitatis, & beneficentiæ in
officia attinet,non satis vigilanter ista dicu
Namque apud eos,quibus se non satis Indi c
mittunt,quorum fidem suspectam habent, t
sanè vulgaris ista opinio locum. Libenter e
beneficium accipiunt,breui obliuiscuntur a
ptum,raro,aut nunquam gratiam referunt.
sa est naturæ ipsorum imbecillitas, & timid
Vt enim canis alienus nec mensæ tuæ assuefa
obiectam offam,aut frustum rapit,atque ita
si plura non videt:at mensæ herili assuetus
est aliter;herumq́ue iam sibi notum sequitu
profectò barbari natura alieni à consortio
humanitate non se credunt tibi etiam bene
enti,timentq́ue adhuc potius quàm amant.
longo vsu didicerint te sibi beneuolum v
prof

ſtò & grati ſunt, & ſe ipſos etiam dedunt.
t ſanè Hiſpani, qui Ianaconas experti
n ſit genus hominum obſequentius, hero-
o deuotius. Dicant Patroni Indorum, an
rdotem ſibi beneficum, & commodum
i ſunt, non excedentem deplorent, ac re-
it, apud patronos præſuleſq; etiam conte-
r eo Patre nullum ſibi eſſe chariorem. Di-
erdotes ipſi, qui in eos fuêre liberaliores,
ſentiant ad quæuis obſequia promptos,
Dei verbum videant eos libentius ſuſci-
& animum ad noſtra germanè accommo-
Nos certè ipſi exiguum quiddam beneficij
titi, tamen excedentes, & lachrymas illo-
idebamus, & clamores exaudiebamus, &
am longo itinere nos conſectantes vel in-
tinebamus. Quod ſi illam noſtrorum ho-
n vrbanitatem, verborumq; elegantiam,
animi grati ſignificationem officiolam,
n Indis minus inueniunt, apud ingratos
beneficia collocari iactant, falsò ſanè in
ica conſuetudine mores cultiores quæ-
uos ne apud ruſticos quidem ſuos Hiſpa-
erint. Quod ſi conſtantem æſtimationem
eritorum librantem omnia iuſtiſſima
eſiderant, nimium illud eſt in ijs præſer-
ui nos longè ſint [illegible]riores, quàm humani-
perti ſunt. Sed [illegible] plus benefici-
apud Indos, qui ne feris quidem deeſt, ſal-
commoditates [illegible] cogitantes eos liben-
liant, quos de ſe bene meritos vident. Bene
do igitur [illegible] ad conciliandas aures
ſq; [illegible] proficitur. Quod ſi nihil a-
ertè Chriſtiani nominis honor nos maxi-
D d mè

1. Indos domeſticos, ſiue familiares.

mè mouere deberet, vt intelligant Ind
gentes non omnes Christianos esse auaros,
stuarios, alienorum expilatores, quod in p
que viderunt: sed esse etiam humanos, bene
liberales, qui se, non sua quærant. Illos à Ch
esse alienissimos, hos Christi, & verba, & e
pla sectari, verè enim glorificant Deum,
stumque magni faciunt, cùm tales eius
stros vident. Nam illa, quæ de regno cœl
commemorantur à nobis, deque præsentiu
rum contemptu, vel non capiunt, vel non
lè sibi persuadent, cũ sermo factis euertitu
4. Reg. 5. gens Helisæi laus quòd externum Naam
lepra mundans argentum aurumque resp
graue Giezi facinus, qui prophetę Domi
sui puritatem, & splendorem, argento eiu
mine falso postulato offuscauerit. Itaque p
tua lepra mulctatus etiam posteros nequiti
testes reliquit. Id nunc fit à plerisque, qui
sti se seruos profitentur, & quam eorum D
nus pecuniam repudiauit, beneficio liber
mè collocato, hanc isti repetunt illius no
sed lepra impleti infidelitatis suæ pœnas i
simas dant. Infidelitatem qui in alijs curan
fideles ipsi, eorumque tota posteritas. Ergo
Gal. 6. remur bonum ad omnes, maximè autem a
mesticos fidei, neque pigeat Euangelicum
nistrum ægrotum visitare, xenio aliquo re
re, famelicum cibario saltem pane pascere
Eccli. 7. dum operire, pauperem, cui non est adiu
diuitum calumnijs, & potentia eripere, pro
ctis principem magistratumue conuenire
libes matrimonio honestè quæsito coll
rem familiarem consilio augere, morientib

benignè aſtare, ſepulturam curare, eos,
runtur ad mortē, eripere, lites & diſſidia
ere: omni deniq; officij genere cumula-
qui, ſiquidem certiſſimè ſciat Chriſto
næq; religioni honorē maximū, ad ſpiri
trum ſalutē viam apertam, ſibi præmiū
m parari, ſi verum illud eſt, quod veritas
uod minimis iſtis feciſtis, mihi feciſtis. *Matth. 25.*

De correptione & diſciplina.

CAP. XIX.

verò Chriſtianæ dilectionis ſit non mo-
onſolari puſillanimes, ſed etiam corri- *1. Theſſ. 5.*
uietos, hanc quoq; beneficentiæ partē,
peram admiſſis corrigendis inſiſtit, mi-
i prætermittendā parochus exiſtimare
c ſicubi diſciplinæ ſeuerioris cura adhi-
ſt, ea profectò opus eſt maximè in natio-
rum, quod & natura ſeruili, & moribus
que puerilibus ſint, qui ſeſe ita compa-
niſi timoris ſtimulis excitentur, facilè
deflectant, aut pigri conſiſtant. Rectè
Salomon ſcripſit, Virga & diſciplina
t ſapientiam. & alibi: ſtultitia colligata *Prouerb. 29.*
rde pueri, ſed virga diſciplinæ fugabit *Prou. 22.*
urſus, Non emendabitur verbis ſeruus
Seruus non poteſt verbis erudiri. Paulus *Prouer. 29.*
Apoſtolus non ſolùm manſuetudinis ſpi *1. Cor. 4.*
ed virgam quoq; præfert interdum. Sed
do & quatenus caſtigatione vtendum ſit
ti Dei, id certè quæritur. Plerique perſua
er vim & metum nihil ſe apud Indos
e, vſque ad plagas deſæuiunt, neque ve-
Deo ſacratas manus, in colaphos ſuorum
. Rem prorſus inhoneſtam, & ſacerdotali

autoritate maximè indignam eum, qui
nomen vsurpet, qui Christi teneat locum
vilem carnificinam exercere. Apostolus qu
inter cætera, quæ in eo qui Ecclesiasticæ fa
præficiendus sit, requirit, hoc etiam me
Tit. 1. Ne sit percussor, siue, vt legit Ambrosius, v
rator. Ac ne quis interpretetur in subdito
exercere licere peccantes correptionis g
7. synod. act. 3. id quoque Canon Apostolorum, cuius à Ta
Patriarcha in septima synodo mentio fit,
Dist. 45. c. Episcopum. tè prohibet. Cuius verba, vt à Gratiano in
tis referuntur, sunt hæc: Episcopum aut Pr
terum, aut Diaconum percutientem fidel
linquentes, aut infideles iniquè agentes,
huiusmodi volentem timeri, deijci ab
suo præcipimus, quia nunquam nos docu
Dominus, sed econtrario ipse cùm percute
non repercutiebat; cùm pateretur, non co
nabatur. Quod si vniuersè Apostoli mi
Dei ab eiusmodi violentijs abstinere volu
profectò nostrorum sacerdotum percutie
sæuiendi licentiam grauissimè acceptur
sent, cùm & se infestos, & prædicationem
odiosam reddant, quod ad magnam perti
uangelij iacturam. Ferè enim Dominos
quàm, Patres, & vltionem potius quæren
am, quàm ipsorum emendationem Indi
trantur. Adde quòd à cæteris Hispanis v
nisi sacerdotum benignitate reuocentur, C
anum nomen exhorrescunt. Ipsi quoque pa
præter insigne dedecus, quo ordinem suu
Dist. 45. De clerico Percus. ca. ciunt, vt in Concilio Bracharensi legimus
rum apparitores effecti, etiam iracundia
mas excitant, vt & animo perturbati, &

ndecori passim tumultuentur. Quibus ex omnibus prouidenter in Concilio Limen- nni cæde, verberibus, detonsione comæ, sque in Indos designari solitis abstinere i iussi sunt, mulctandi, si secus faciant, n præsulum arbitrio. Hîc iam vociferan- rimi sibi omnem docendi, & emendandi cultatem eripi, Indos nisi sacerdotem ti- , pro nihilo illius monita habere, facilè ontemnere, si impunè se abituros intelli- ihil boni sponte facturos: quò liberalius s agitur, eò deteriores reddi. Pueros esse us,& ingenio, puerorum more tractan- ni nisi præceptoris flagellum præ oculis it, neque discere, neque parere sciant. mùm Indus intelligat nihil sibi à paro- o timendum, neque ad missam venire die- is, neque ad doctrinam conuenire, neque iones curare, Christianæ omnia religio- cia flocci facere, ebrietatem inuerecundè , insanire in fœminas, superstitionem que antiquum repetere, ariolos suos con- simulacra adorare, omnem disciplinam, lenique ipsam funditus perire. Hæc se & xpertos, & quotidie experiri certissimè. sacerdotum manus qui à supplicio Indo- hibent, nihil aliud quàm Indorum manus s omne dissoluere. Quorum profectò non contemni oratio, aut omnino conficta re- Quamuis enim illi pulsando cædendoq; nt, tamen hi cùm digna sæpe vindicta ad- it, tum nisi vindicetur, facilè verba con- nt. Indigent ergo seueriore interdum dis- , indigent prorsus. Horum verò crimina

Si quis. ex Conc. Agathens. Cap. 116.

aut negligentiam ſpirituali gladio (quod e
cleſiæ proprium) vlciſci minimè expedit.
interdicta Eccleſiaſtica, excommunicatio
cenſuras ſi pro vindicta iubeantur, excipe
cilè paruipendent, quia harum vim neq
dent neque agnoſcunt, & ad ſuperſtition
tenebras, facilè ſunt redituri Eccleſiæ luce
dicti. Vt ergo belluas caſtigare ſolemus
infligendo, quæ multum ſenſus ac doloris
ant, periculi minimum, eſſetq; reprehenſio
gniſſimus, ſi quis phrenetico aut inſano
ptionis gratia gladium iugulo admouere
mucronem pectori opponeret, ac non
verberibus tutò ſæuiret in furas aut ſca
quòd illic mentis inops, necem citius,
correctionem admitteret: hîc contra ſalut
ſa dolor ipſe fieret: ita ſanè in nouos E
paruulos minimè oportet cenſuris agere
rum diſcrimen ſine emendatione adiren
giſque corporeæ ac ſenſibiles pœnæ infli
ſunt, quibus & læduntur nihil, & multum
no adiuuantur. Eam ob cauſam ſanctiſſin
mani Pontifices cùm Hiſpanos interdi
excommunicationis cauſa teneret obſt
peculiari priuilegio neophitos hos m
comprehendi voluerunt. Conſequens er
vt corporalibus pœnis in officio barbari
nendi ſint. Eas verò à ſacerdote irrogari
ſum eſt ſupra. Quid igitur? Non paruæ
runt anguſtiæ, cùm hinc ſacerdotalis di
& paterna beneuolentia neceſſariò con
da, inde diſciplinæ neceſſitas, ingeniumq
uile concertent. Primùm igitur, quod ſup
libro diſſerebam, prætore ac iudice ſæcu

ſe ad diſciplinam Indorum, hic profectò
verum ſit, dilucidè patet. Horum enim
iè intereſt iſta vindicare & plectere. Hos
r adminiſtros eſſe ſacerdotũ æquiſſimũ eſt,
icquid durius deſignandum erit in noxios,
ari potius manu intentari. Deinde quoniã
ætores omnibus populis adeſſe non poſsũt,
currunt quotidie peccata leuiora, quæ cor-
one quidem indigẽt, ſed non illa aſperiori
liciaria, vt cùm ad rem ſacram non venit,
atechiſmo abfuit: tum etiam ſunt quædam,
ſæcularibus vindicari nullo modo debẽt,
illorum forũ recuſent, vt cùm Quadrage-
lem confeſſionem Indus neglexit, cùm im-
mẽta matrimonij non dixit ſciens, cùm re-
nis Chriſtianæ ritum contempſit, cùm aru-
s & veneficos cõſuluit, & multa talia, tũc ſa-
Eccleſiaſtico iudicio in tales animaduerti
tebit. Ac mea quidem ſententia taxatas iã
finitas pœnas decreto publico eſſe oporte-
alibus criminibus, quæ ſciret Indus ſeſe cer
biturũ, cùm illud aut illud admitteret. Fie-
oc modo vt plus timoris pœna iã propoſi-
cuteret, tũ minus odij cõtraheret parochus
utioni mandans, quod eſſet lege decretum.
enim tam ipſe tunc vindicare, quàm lex vi-
tur, atq; ita & terrori eſſet ſupplicij irroga-
& minus infeſtus, qui imperaret. Quam ob
am in ſynodo Prouinciali pœnas eſſe taxa-
ertis criminibus credo, tametſi parum ex
ntur, ſed ſuum potius parochus quilibet iu-
um ſequitur, aut etiam iracundiæ legem. Po-
mò ſiue publico canone ſint pœnæ decretæ,
priuata ſententia decernantur, illũd modis

omnibus obseruandum est, vt nihil paroc
manu propria vindicet. Id enim & odiosum
& indignum, & valde periculosum. Iubeat
ipse quid facto opus sit: Apparitor autem
fiscalis, aut Lictor, aut Guatacamaius iussa
cessat.

Quid obseruandum in correptione Indorum

CAP. XX.

QVA in re tria precipienda sunt. Vnum vt
sas vindictæ exponat, & intelligant ipsi
corripiuntur, mitius secum agi quàm pro m
to. Et ne tam iracundiam, quàm disciplinam
terpretentur, non irascatur & sæuiat in suis
in Dei offensis. Turpe enim est valde, vt, si
atque Indum mulæ suæ fœnum ferre cessan
viderit, aut non promptè imperatos cibos a
rentem, nimis sæuiat: eundem mox & adu
rum, & idololatrã sciens vix contingat. Hin
dia exardescunt in parochos, hinc omnis d
plina contemnitur. Magnopere ergo curan
est, vt castigatio disciplinæ causa adhibita,
vltionis, aut iracundiæ impetum præseferat
cunda præceptio est, vt confessionis Sacram
to, & existimationi diligentissimè consula
Ea enim sunt ignorantia isti, vt facilè sibi
suadere possint, cùm ad confessiones facien
accedunt, Patrem, quæ ex illis audiuerit, acr
postea vindicaturum, ac propalaturum. Ita
hoc timore correpti simul conscientiæ suæ
nera non admodum curantes, facilè ficta
mendosas confessiones facient, rarè verita
integrè aperient sacerdoti. Qui etsi multum
pandi in tanto sacrilegio forent, tamen quod

non possumus, ex duritia & imprudentia
chorum occasionem non exiguam tam ma-
ui exitij haberent. Hoc ergo quod est om-
i grauissimum, in sacerdotali seueritate in-
modum modis omnibus cauendum est. Ac
tat omnino disciplinę neruum tantisper de-
ari, & infringi, quàm tam salutaris, tamque
ssarij sacraméti existimationem prodi. Sed
t vtriq; rei consulere prudens charitas, si
essionis forum longè diuersum esse & ver-
e re sæpe persuaserit, si nihil in confessione
tum, etiam alioqui cognitum plectat, vt ma
sylum quàm proditionem confessionem es-
gnoscant, si blandè illic, & paternè se gerat,
tante confessionũ tempore à seueritate ab-
at, si se grauissimas pœnas daturum doce-
tenuissimam auditæ culpæ reuelationem.
emò perspiciendum est, vt supplicij mo-
s sit, qui semper paternam & Ecclesiasticam
entiam redoleat. Argenti modica quædam
ta, coniectio diurna in compedem, plagæ
ot interdum inflictæ, sæuissimum omnium
um detonsio, quę extremæ ignominiæ a-
ndos loco est. Neque mirandũ, aut ab Ec-
astico instituto alienũ existimandum, si id
s pœnæ adhibeantur, cùm sacris & antiquis *Dist. 45. c. Cum beatus.*
nibus non rarò verberum mentio fiat. Ni-
nim quod ad continẽdos in officio homines
e potest, Ecclesiastica cura à se alienum pu-
ed quicquid in hac tam magna quæstione
ipitur, imbecille est, & ieiunum, nisi vnctio
tus accedat, quæ doceat de omnibus. Mag-
enim est doctor Charitas, vt sanctus Chry- *Hom. 33. in 1. Cor.*
mus ait. Hæc cùm syncerè & germanè salu-
 tem

tem suorum affectat, docet plenius & certiu
quando indulgendum, & quando vindicand
& quomodo, & quatenus. Huic vni rectè ea
nis cura committitur, vt lucrifacere frat
eum minimo ipsius dispensio studeat.

De Catechismo & Catechistæ tædio leuand

CAP. XXI.

DEinceps de catechizandi cura dicendun
quo cætera, quæ dicta sunt, omnia pen
feruntur. Est autem ea pars, vt necessaria n
mè, ita molesta & laboriosa summoperè, f
opus est diligentia tractetur. Multa enim
quæ fastidium faciant, multa quæ quamuis
ptum, & alacrem catechistæ animum tetar
atque debilitent. Et re quidem vera detráct
quęstus specie, quæ plerosque ad id oneris
nendum mouet, ac multò longius relegata
lutè flagitioseque viuendi licentia, quę non
eos allicit, si modestè temperanterq; viuen
est, vt Euangelij ministrum decet, magnu
& perdifficile inter Indos velle versari, &
instituendis perdurare, própterea quod g
vitæ tum iniucundum, tum humile, tum
molestijs plenum apparet. Sed huic morbo
omnia occurrendum est, & remedia quær
secundùm Deum, quibus ea pestis depellat
animo. Solet autem tædium, & tristitia pa
ex opere ipso catechizandi nasci, partim e
dorum ingenio, & natura. Opus quidem i
rudes imbuendi molestum est, quod eade
pius ac propemodum semper inculcanda
tritaque illa valde, & elementa sermonum

que his omiſſis ad perfectiora ferri concedi-
,ſed lac ſemper paruulis in Chriſto oportet
e. Huius autem ægritudinis leuandæ reme-
ex nullo alio melius petere poſſumus,quàm
Beato Auguſtino in eo opere,quod de hoc ip-
argumento, id eſt, de catechizandis rudibus
ipſit, vbi inter alia ſic ait. Iam verò ſi vſitata
paruulis congruentia ſæpe repetere faſtidi-
s,congruamus eis per fraternum, paternum,
ternumque amorem, & copulatis cordi eo-
n etiam nobis, noua videbuntur. Tantùm e-
n valet animi compatientis affectus, vt cùm
afficiuntur nobis loquentibus, & nos illis
centibus, habitemus in inuicem, atque ita,
illi qui audiunt, quaſi loquantur in nobis, &
s in illis diſcamus quodammodo quod doce-
ıs. Nonne accidere hoc ſolet cùm loca quæ-
m ampla & pulchra vel vrbium, vel agro-
m,quæ iam nos ſæpe videndo ſine aliqua vo-
ptate præteriebamus, oſtendimus eis, qui an-
nunquã viderant, vt noſtra delectatio in eo-
m delectationis nouitate renouetur, & tanto
agis,quanto ſunt amiciores? Quanto ergo ma-
s delectari nos oportet,cùm ipſum Dominum
n diſcere homines accedunt, propter quem
ſcenda ſunt,quæcunque diſcenda ſunt,& in eo
m nouitate innouari? Huc accedit ad cõparan-
m lætitiam quod cogitamus & conſideramus,
qua erroris morte in vitam fidei tranſeat ho-
o.Idem in eodem opere, Cogitemus quid no-
s prærogatum ſit ab illo, qui demonſtrauit
obis exemplum, vt ſequamur veſtigia eius,
ui cùm in forma Dei eſſet, ſemetipſum exi-
aniuit formam accipiens & cætera, vſque ad
mortem

Cap. 12. de Cat. Rud.

Cap. 10.

mortem Crucis.Quam ob causam? Nisi quia f
ctus est infirmus in firmis,vt infirmos lucrifac
ret? Audi eius imitatorem alibi etiam dicente
siue enim mente excessimus,Deo:siue tempera
2.Cor.5. tes sumus,vobis. Charitas enim Christi comp
lit nos iudicantes hoc, quia vnus pro omnib
mortuus est. Quomodo enim paratus esset i
pendi pro animabus eorum, si eum pigeret i
clinari ad aures eorum?Hinc ergo factus est pa
1.Thes.2. uulus in medio nostrûm tanquam nutrix f
uens filios suos. Nũ enim delectat, nisi amor i
uitet, decurtata & mutilata verba immurmu
re? Et tamen optant homines habere infant
quibus id exhibeant. Et suauis est matri minu
mansa inspuere paruulo filio,quàm ipsam ma
dere ac deuorare grandiora. Non etiam rec
Mat 23. dat de pectore cogitatio gallinæ illius, quæ la
guidulis plumis teneros fœtus operit,& susu
rantes pullos confracta voce aduocat, cu
blandas alas refugientes superbi præda fiunt a
tibus. Si enim intellectus delectat in penetra
2. contẽplatio. bus syncerissimis, hoc etiã intelligere delect
quomodo charitas quanto officiosius descend
ad infima, tanto robustius recurrit in intima p
bonam conscientiam, nihil quærendo ab eis,
quos descendit, præter eorum sempiternam s
lutem. Hæc sapientissimus, & Dei amantissim
Pater, quæ si tranquillo animi vultu non obit
inspiciantur,vel sola sufficiunt, omnem mær
rem, fastidiumque depellere, & ad nutriend
paruulos Christi magna suauitate inuitare.N
que aliena ab his aureum illud Chrysostomi fl
men:Non est,inquit,charitas fastidiosa(sic eni
leg

it ille in Paulo, quod nos: Nō eſt ambitioſa) *Homil. 33. in 1. Cor.*
iores natu videmus ſapientia præcellētes vi- *1. Cor. 13.*
cū liberis ſuis ſępe balbutire: & id cū faciūt,
reprehendit eos quiſquā, neq; ipſos rei illius
let, ſed digna laude adeò videtur, vt quan-
m improbi ſunt, qui inſtituuntur, perdurent
en ipſi hortando, turpia caſtigando, horum
s nihil pudet. Non eſt enim faſtidioſa chari-
, ſed alis aureis omnium quos complectitur,
a tegit. Ita Chryſoſtomus charitatis ingeni-
exprimit. Quare neque infantilia dedigna-
, neq; aſſidua repetitione tædio afficitur. Ea-
enim repetere mihi quidem non pigrum, *Philip. 3.*
nit, vobis autem neceſſarium. Nonne vide-
s artifices eadem ipſa cùm faciant, & modo
em repetant, nihil tamen faſtidire, ſed lucro
ius intentos vehementer delectari? Nam &
haraedus, & cantor, & grammaticus, & ludi-
giſter rudimenta eadem inculcare non mo-
è ferunt, quod ea docendo quæſtum amplio-
faciunt. Et prorſus in doctrina Chriſti, quæ
ceſſente iam aut defeſſo dicuntur, quæq; ip-
et languida putat, ea ſæpe vehementius Deo
agente, auditorum animos permouent. Quo-
nobis accidit, cùm confeſſiones peccatorū
limus, & feſſi iam alios atque alios excipi-
s, tā nobis frigidè loqui videri, & faſtidioſè,
ipſi nobis diſpliceamus, & tamen illa ipſa
guens, vt nobis videtur, & toties ſingulis re-
ita exhortatio, præter ſpem noſtram, lacry-
s ac ſingultus intimos excitat, declaratque re
à pœnitens, noua illa ſibi & mirabilia videri?
hi quidem ſæpe ita euenit, & tamen ſæpe con-
, cùm mihi ardenter agere viderer, & ad fle-
cten-

ctendum quoque lapidem efficaciter loqui, i
tuens vultum auditoris, deprehendi ofcitan
vt fatis mihi perfuaderem, neq; qui rigat e
aliquid, neq; qui plantat, fed eũ qui adminift
femen feminanti, & dat fructum, cùm vult.
fum ergo repetendi, & inculcandi eadem tæd
magnæ mercedis eft, & fructum habet copi
fum. Quòd fi abiectum & indignum nobis pu
rilia ifta tractandi munus recufamus, præterq
quod & charitatis vacui, & fuperbiæ pleni, n
bis fufpecti effe debemus, & ftulti prorfus q
certa lucra non amemus, incerta magis & pe
culis plena fectemur, hoc igitur vt omittã, qu
fo honor & dignitas, apud quem tandem æ
matorem collocanda eft? Deumne, an homin
iudices intuebimur? Siquidem hominum iu
cium refpiciamus, nihil abiectius Pauli of
Rom. 1. cio, quippè cùm pro magno diceret, Non e
2. Tim. 2. befco Euangelium, &, Noli erubefcere teftim
nium IefuChrifti, neq; me vinctum eius. Talis
rat apud homines exiftimatio prædicationis
uangelij. At apud Deum? Nihil Apoftolatu m
ius in terris. Principes conftitues eos fuper o
nem terram. Paruulos igitur Chrifti Euange
lacte nutrire, vile: Indos, gentem defpectam
fordidam erudire, viro graui indignum. Ita
nè mũdus exiftimat. At apud Deum nihil fub
mius, nihil gloriofius, & reuera in Ecclefia
nihil Apoftolicum magis. Hoc enim propri
Apoftolorum eft. Neque enim Paulus tantũ
fuum effe putabat fapientiam loqui, fed pa
id quidẽ & rarò, nec nifi inter perfectos. Cæ
1. Cor. 2. ris verò quid? Nihil, inquit, me arbitratus fu
fcire inter vos nifi Iefum Chriftum, & hunc c
ci

um. Ne ergo vile habeatur officium, quod
Angelis modò commisit, sed & Christus ip-
ſcepit. Quantoq; quis maior eſt, tanto eum
js decet ad iſta deſcendere exemplo Chriſti,
ugustinus optimè admonuit. Quod ſapien-
ùm ſecum reputaret parens noſter Ignati-
cietatis Ieſu inſtitutor firmiſſima ac perpe-
onſtitutione ſanxit, vt quicunque profeſ-
em facerent, qui gradus eſt in noſtra ſocie-
ſublimior, cæteris votis ſuis conceptis & *Part. 9.*
expreſsè adijceret. Et promitto peculiarem *Conſt.*
m circa puerorum eruditionem. Vt norint
i omnes rudimenta Chriſtianæ doctrinæ
ſolùm viros, quibus diſcere opus ſit, ſed etiã
os docere tam eſſe ſuum, vt niſi fide Deo vi-
,huic muneri deeſſe non poſſint. Itaque no-
on iam de laude, & palma cogitandum eſt,
ad rudes catechizandos accedimus, ſed de
potius liberanda. Euangelizandi enim par-
s neceſſitas nobis incũbit, & væ nobis eſt,
n euangelizemus.

)e fructu ex catechizandis Indis ſperando.

CAP. XXII.

Ihil tamen æquè laborem catechizandi au-
get & tædium, ac ea cogitatio, quod operæ
ium non ſuccedat. Hoc etiam Auguſtinus
ertit. Facit, inquit, loquenti tædium auditor *De catech.*
nobilis, non quia humanæ laudis nos auidos *rud. c. 10.*
decet, ſed quia Dei ſunt, quæ miniſtramus,
uanto magis diligimus eos, quibus loqui-
, tanto magis cupimus, vt eis placeant, quæ
orum porriguntur ſalutem: quod ſi non ſuc-
t, contriſtamur, & frangimur, quaſi fruſtra
ram conteramus. Huic moleſtiſſimæ cogita-
tioni

tioni ita occurrit. Consoletur nos, inquit, D
nicum illud exemplũ, qui offensis hominibu
verbo suo, & tanquam durum refugientibu
tiam his, qui remanserant, ait, Nunquid &
vultis abire? Satis enim fixum atque immo
debet corde retineri Hierusalem captiuan
huius sæculi Babylonia decursis temporibu
berari, nullumq; ex ea esse periturum, quia
perierat, non ex illa erat. Firmum enim fu
mentum Dei stat habens signaculum hoc: N
Dominus, qui sunt eius, & recedat ab iniqui
omnis, qui inuocat nomen Domini. Ista cog
tes & inuocantes Dominum in cor nostrum
nus timebimus incertos exitus sermonis n
propter incertos motus auditorum, delecta
que nos ipsa etiam perpessio molestiarum
misericordi opere, si non in eo nostram glor
requiramus. Tunc enim est verè opus bonun
à charitate iaculatur agentis intentio, & tan
ad locum suum rediens, rursus in charitate
quiescit. Hæc Augustinus. Itaque persuader
primis sibi Dei seruus debet laborem suun
quidem Deo placet, nunquam esse inutilem
se: fructum verò in electis esse certum, pro
quos omnia libenter sustinere debet vt Pau *2.Tim. 2.*
in cæteris si non consequatur quod cupit,
esse mirandum, cùm & Apostolis id cre
contigerit, & Angelis, qui vident faciem
tris in cœlis, qui cùm impijs etiam ad tute
dati sunt, nihil prætermittunt, quod ad illo
salutem pertinet, iuxta præscriptum Dei,
tamen tam multos perire videant. Quin
quoque Angelorum Dominus idem toler
in se, qui non solùm diuina sua concione de
ne

vitæ non flexit animos hominum, sed etiam,
eorum prauitas est, magis alienauit à se. Con
tem verò Dei prædicatorem docens, & non
inum gloriam quærentem, conuersus ad re-
os dixit, Nunquid & vos vultis abire? Vt in- *Ioan. 6.*
gamus ardorem quidem proximos lucrandi
imum esse debere, sed tamen cùm per te non
rit, quominus vota succedant, summè quie-
atque tranquillum. Non enim, vt dixi, peri-
oteſt charitatis opus. Hæc igitur humiliter
iùm cogitanda sunt. Deinde quoniam debet,
rat, arare in spe fructus percipiendi, certò *1. Cor. 9.*
persuadeat catechista, fructus futuros maxi-
, atque mirabiles laboris sui. Nam si opinio-
vel segnitie, vel ambitione ortarum caligo
itur, sereniſque oculis res Indicæ iudicen-
ion eſt dubitandum, quin labore, & mole-
ongè maior appareat quæſtus animarũ. Hoc
solùm viri religiosiores, & experiuntur, &
licant, verùm etiam prudentissimus quisq;
larium, qui diuturniorem vsum horum ha-
potuerunt. Et surgit quidem paulatim, sed
idie maior copiosiorque messis, ac pro in-
o, & natura istorum etiam gratia ipsa lenta
spensa quodammodo videtur, re tamen ve-
on cessat. Tolle auaritiam, adhibe vitæ inte-
exemplum, pro captu Indorum opiniones
m vanas refelle, viam veritatis demonstra,
e his diligenter insiste minister Euangelij,
go te fruar Domine Iesu Christe, vt copio-
messem, & lætam futuram intelligo. Sed nos
operando cessamus, & properatas, ac plenas
es statim volumus. Non eſt autem tale Reg-
Dei, prorsus non eſt tale, sed quale Christus

Mar. 4. exposuit, Sic est, inquit, Regnum Dei, quem
modum si homo iaciat sementem in terra, &
miat, & exurgat nocte & die, & semen germi
& increscat, dum nescit ille. Vltrò enim t
fructificat primùm herbam, deinde spicam,
inde plenum frumentum in spica. Aduerta
obsecro nostrum esse sementem iacere in te
Eccl. 11. idque iuxta Ecclesiasten mane, & vespere
faciendum, quia nescimus quid magis oria
hoc an illud, & si vtrumq; simul, melius erit
que etsi dormiendum est aliquando, & va
dum Deo, sed tamen nullo modo ab opere
sandum, sed surgendum nocte, & die. Et lice
men sepultum lateat, neq; nos laboris nostri
cessum videamus, sustinendum tamen est,
nobis etiam nescientibus semen germinat, &
crescit. At neque properandum est nimium,
statim plenæ maturæq; fruges expectandæ.
primùm herbam quandam cuiusdã externæ
ciei, & significatæ Christianitatis gratè acci
mus, mox calamum visuri robustioris fidei
stremò plenos gratiæ, & charitatis fructus de
temus. Hoc non in vno quouis homine tantũ
uator noster voluit intelligi, sed multò mag
ipsa hominũ multitudine, quã Euangelici s
nis iactus attingit. Sensim enim vocatio De
res suas exerit, & euulsis tribulis, & cardu
rorum præparatur terra futuræ sementi F
sensimque cœlitus affluente diuini fauoris
bre, nouum germen in Christo oritur, cre
maturescit in frugem. Ergo cœlestis oraculi
spicua promissione confirmatus Euangelicu
perarius certissimè intelligat laborem suu
esse inanem, sed magna emolumenta saluti
mi

um allaturum, quia qui promisit, fidelis est, egare se ipsum non potest, tametsi successum rdum ipse non videat quàm vellet citò, inum ne tardè quidem fortassis, quia fieri poquod Euangelium habet, vt alius sit, qui seat, alius qui metit. Sed qui metit, mercedem pit, & congregat fructum in vitam ęternam. tamen sibi soli metit, mercedemq; accipit, otius vt & qui seminat, simul gaudeat, & netit. Siquidem omnes in Christo vnum . Addo etiam in præsenti fructum laboris ri, & cũ magna suauitate decerpi ab ijs, qui n suam iactant in Domino, & commisso ofnon desunt, si qua decet patientia, & longatate, quos Deus expectat, ipsi quoque expenon dedignentur. Neque enim fructus afr nisi in patientia.

Ioan. 4.

Luca 8.

Quid restet de Catechismo dicendum.

CAP. XXIII.

Dc animo instructus qui ad erogandum diini tritici mensuram accedit alacer, siquihilarem datorem diligit Deus, qui traditut, tum qua methodo, & ratione cogitare det in altero fidelis, in altero prudens sit. Quæ nouas gentes, rudes Fidei populos doceri teat, & quibus ea rationibus, vt animo hæant, effici queat, quoniam præcipuus est scopus catechizantis, noua disputatione explicandum est.

2. Cor. 9.

FINIS LIBRI QVARTI.

DE PROCVRANDA INDORVM SALVTE,

LIBER QVINTVS.

Finis Christianæ doctrinæ Christi cognitio & dilectio.

CAPVT I.

Rom. 8.
1. Tim. 1.

FInis legis Christus ad salutem o
ni credenti, & finis præcepti ch
ritas de corde puro, & conscient
bona, & fide non ficta. Hîc vniue
sæ doctrinæ Christianæ summa e
quæ nihil aliud commendat qua
Christi fidem per dilectionem operantem. Pr
clarè D. Augustinus illa duo his verbis collig
Omnis scriptura diuina, quæ ante scripta est
prænuntiandum aduentum Domini, & quicqu
postea mandatum est literis, & diuina authori
te firmatum, Christum narrat, & dilectione
monet. Hæc verò duo vnum esse quodammo
Ioannes apertè docet: Hoc est, inquit, mandatu
eius vt credamus in nomine filij eius Iesu Ch
sti, & diligamus alterutrum, sicut dedit mand
tum nobis. Etenim in hoc apparuit charitas D
in nobis, quoniā Deus filium suum vnigenitu
misit in mundum, vt viuamus per eum. Verè e
go & finem Christum, & finem charitatem sc
ptura dicit: verè in illo verbo legem pender
Diliges, & plenitudinem esse dilectionem: & v
rè nihilominus in Christo euacuari legem,
impler

Gal. 5.
August. De catechi. rud. cap. 4.
1. Ioan. 3.
1. Ioan. 4.
Matth. 22.
Rom. 13.
2. Cor. 3.

pleri omnia, siquidem nullus est alius diuinæ
itutionis scopus, quàm Christus cognitus &
ectus. Etenim vita æterna est cognitio Chri- *1. Ioan. 3.*
vera & perfecta. Nam qui dicit se nosse eum,
nandata eius non custodit, mendax est. Quo-
n igitur duæ sunt rationalis naturæ partes:
nitio, & appetitio, duæ humanæ vitæ ratio-
contemplatio & actio, duo quoque sunt do-
næ Christianæ lumina, cognitio Christi, &
ctio, necesse est duas etiam esse doctoris E-
gelici functiones, docere, & exhortari, atque
rinę omnis, & cognitionis finis est Christus,
iis exhortationis, & actionis finis est chari-
Porrò cognitio Christi, quam Fidem dici-
, symbolo traditur, charitatis omnis actio
alogo continetur. Ergo prædicatoris Chri-
ii est, & Fidem docere, & mores instruere. A
e verò inchoandum est, sine qua impossibile *Heb 11.*
lacere Deo, cuius author, & consummator *Heb. 12.*
Christus. Quamobrem illa prima, ac præci-
cura esse debet ministri Euangelici, vt gen-
s Christum annuntiet, cùm sit nullum aliud
en sub cœlo datum hominibus ad salutem *Act 4.*
equendam. Neque verò potest quisquam a- *1. Cor. 3.*
fundamentum ponere, neque est aliud o- *Ioan. 10.*
n, neque via alia ad vitam æternam. christus
aruulis, cibus grandibus. Christus Alpha, *Apoc. 1.*
, & principium sapientiæ totius & finis.
nat Christi minister quærere quid aliud do-
quàm Christum, qui factus est nobis sapien- *1. Cor. 1.*
& iustificatio, & redemptio. Absint procul
eticorum calumnię. Christum nobis esse om-
cùm dicimus, & nihil præter hunc sapere o-
ere, non tam sumus stulti, vt iccirco manen-

Rom. 6. dum in peccatis sentiamus, quod Paulus exe
tur, alioqui quomodo Christus vita erit, si n
dum peccato mortui sumus? Itaque & dixi, &
cam Christianæ prædicationis finem esse Fi
Jacob. 2. Christi, non tamen otiosam & mortuam, & q
1. Cor. 13. Paulus nihili facit, sed viuam illam, & efficac
Gal. 5. & fructuosam, quæ per dilectionem opera
Quamobrem quid Fides Christiana habeat,
inde quos mores exigat, differendum est.

Christi annuntiandi curam præcipuam esse debere.

CAPVT II.

Mihi verò monstri simile semper est visi
inter tot millia Indorum Christiano no
ne donatorũ tam esse rarum, qui Christum ag
scat, vt quod Ephesij olim Paulo de Spiritu
cto responderunt, possint hi de Christo
Act. 19. lius vsurpare: Neque an sit Christus, aud
mus. Cùm verò sint hæc prima elementa ser
num Dei, cumq; nihil aliud insonet omnis s
ptura diuina, quid causæ putemus esse, quod
in hoc loco consistunt aliquando catechistæ
Christum ostendant, atque imprimant me
Neophytorum? Nam si paulò curiosius inter
ges, vix pleniorem de Christo notitiam in p
risque reperias quàm de Petro, aut Paulo, aut
uide, aut alio quouis homine, interdum ita n
accidit his Christi cõmemoratio, ac si de Aen
aut Romulo mentio fieret. Quod tantum Eu
gelij dedecus, tantam Christiani nominis con
meliam nescio quo fulmine satis vindicari p
se existimem, vt homo Christianus, & an
iam viginti, aut triginta terens Ecclesiam, ro

tu

le Christo, neque quis sit, neque verò an sit,
rsus intelligat. Ac docent multi nescio quæ
ola, quidam præpostera omnino, plerique
istum quidem annuntiant, sed ita cursim, &
curè, vt nihil hîc magis Indus consistat ani-
quàm in cæteris omnibus. Hæc ergo prima
axima Euangelici catechistæ præceptio sit,
Neophytus Christum teneat, & memoria, ac
lligentia menteque tota, quantum capax est,
at. Et quamuis res notissima sit, quã loquor,
isque testibus egeat, tamen dignum est pri-
Euangelij prædicatores contemplari, quid
uerint, & quò omnis eorum spectarit ora-
A Christo instructi, & redempti nihil aliud
m Christum Magistrum, & Redemptorem
petuò loquebantur. Siue enim Apostolorum
ncipem Petrum cum plebe, cum principibus
æorum, cum gentibus differentem, siue Ste-
num, siue Philippum, siue Paulum, & Barna-
ad gentes, siue solum Paulum ad gentes sæ-
verba facientem, sæpè ad populum Hebræo-
n, siue cæteros omnes parentes, & præcepto-
nostros spectes, ne vnam quidem concionem
enies, in qua Iesu Christi Dei nostri annun-
io non vel totum argumentum orationis sit,
certè præcipuus scopus, quò cætera tandem
rantur. De Epistolis superuacaneum est di-
e, cùm quæuis illarum pagina Christum lo-
tur. Cur hoc? Nos prædicamus Christum cru-
xum, Iudæis quidem scandalum, gentibus au-
stultitiam, ipsis autem vocatis Iudæis, atque
ecis Christum Dei virtutem, & Dei sapien-
n. Hæc est, inquit, virtus Dei ad saluandum,
Dei sapientia ad docendum, siquidem, & gra-

Actor. 2. 3. 4. 10. *Act. 7. 8.* *Acto. 13. 16. 17.* *Act. 23. 26.* *1. Cor. 1.* *Ioan. 1.*

tia,& veritas per Iesum Christum facta est. N
hil ergo aliud oportet scire, neq; aliundè vi
& salutem sperare. Meritò Paulus gloriatur
id diuinitus datum, vt mysterium Christi exc
Ephes. 3. lenter ostenderet. Mihi, inquit ille, omnium s
ctorum minimo data est gratia hæc in gentib
Euangelizare inuestigabiles diuitias Christi,
illuminare omnes quæ sit dispensatio sacram
ti absconditi à sæculis in Deo. Itaque glorian
addit, prout legentes potestis intelligere pru
tiam meam in mysterio Christi. Neque verò
uangelici tantummodo & Apostolici studij f
Christum mundo indicare, verùm etiam P
Gal. 3. pheticæ, & Legalis ætatis, quando velut paru
tenebamur sub pædagogo conclusi in eam fi
quæ reuelanda erat: Nam & tunc, & longè a
cùm primum homini Deus innotuit, omnia
gesta, & scripta Christum prænuntiabant, Ch
stum significabant, quemadmodum Aposto
Acto. 10. Petrus ostendit: Huic omnes Prophetæ testim
2. Cor. 3. nium perhibent. Et Paulus Apostolus velam
veteris testamenti in Christo euacuari. Et ip
Dominus prædicaturos discipulos instituer
Lucæ 24. Omnia quæ scripta sunt in lege, & Prophetis,
Psalmis de me. Quamobrem cùm omni homi
in Christi cognitione salus posita sit, cuius em
Phil. 3. nentem scientiam tanti facit Apostolus, vt p
illa cætera stercus putet, hæc prima, hæc potis
ma, ac propemodum singularis Christiani mag
stri cura sit, & infatigabilis ardor Christum a
nuntiandi, christum docendi, vt christum o
nes agnoscant à minimo vsque ad maximum,
lamque propriam sui muneris existimet voce
Hier. 31. cognosce Dominum.

tra opinionem eorum, qui ſine Chriſti notitia poſſe aliquem ſaluum eſſe volunt.

CAPVT III.

Væ cùm ita habeant, vix ſatis mirari poſſum, quid præceptoribus quibuſdam ſchola-
s, viris certè grauibus noſtri ſæculi in men-
venerit, vt nunc quoque temporis poſt tan-
euelatum Chriſtum ſine Chriſti notitia ſa-
n cuiquam æternam contingere poſſe con-
ent. Quorum opinio tam mihi ſemper viſa
c modo quoq; videtur abſurda, vt nullo mo-
ubitem antiquos patres Auguſtinum præ-
m in homine Chriſtiano nedum Theologo
ſtè id accepturos fuiſſe, ac neſcio ſanè an et-
à ſeueriore cenſura temperare potuiſſent, à
tamen propter authorum & eruditionem, &
tem abſtinendum nobis eſt, quorum veſti-
otius ſolemus ſequi. Sed illud & liberè &
dicendum eſt, non dignam Theologo eſſe
ntiam, quæ nihil in ſacris literis, nihil in
is Patribus firmitudinis habeat, tantùm hu-
quadam ſuſpicione introducta propter eo-
infinitam multitudinem, qui in hoc nouo
tã longa ætate Euangelij luce caruêre, qui-
ditus in cœlum omnis præcludi videtur, ſi
lutem fuerit Chriſti notitia neceſſaria, quã
s humanis ita labentibus conſequi nullo
o potuerunt, cùm haberent nullos Fidei
ones. Quid igitur? inquiunt. An his omni-
mpoſſibilem eſſe ſalutis viam ſentiendum
quorum poteſtate non fuit Oceano traie-
b Europa prędicatores accerſere? ipſos verò

sponte venientes serò tandem post mille c
dringentos annos viderunt? Quin potius co
stem ianuam illis aperimus, & notitia sibi c
cessa saluos esse posse censemus? Rigidum es
1.Tim.2. nim, & à Dei, qui omnes homines vult saluos
ri, charitate alienum, vt ea exigat, quæ neque
se dat, & homines per se præstare non possi
Hæc illorum ratiocinatio est, qua eò quoque
pulsi sunt quidam, vt sine Fide per naturalem
tum cognitionem salutem consequi istos p
se confidant, quorum sententia, tametsi Cath
ci ipsi sint, tam est apertè hæretica, vt nihil m
repugnet Fidei, quàm sine Fide saluum esse
minum quemquam. Porrò alij inde pedem
ferentes, ne ex tam lubrico, & periculoso l
in præceps sese darent, tutius illi quidem,
quàm consentaneè ipsi viderint, asseruerunt
Fide quidem neminem esse saluum, sed tan
Fide nihil aliud de necessitate salutis opus
cognoscere, quàm quod naturali ductu inte
gi potest. Quasi verò Fides ab Apostolis nece
ria definiatur ad illa percipienda, quæ à crea
Rom.1. rà mundi per ea, quæ facta sunt visibilia, c
nosci possunt, ac non potius ad ea quæ in
1.Cor.2. hominis non asceuderunt, nobis verò reu
uit Deus per Spiritum suum. Nam ad natu
lia, necessariò cognoscenda natura ipsa non
Hebr.11. que adeò deficit. Fides verò est sperandar
substantia rerum, argumentum non appar
tium. Quæ ergo non apparent, id est, supra
ptum, & rationem hominum sunt, de quibus
Eccl.3. bitur, Plurima supra sensum hominum ost
sa sunt tibi, ea per se ad Fidem pertinent,
tera verò per accidens. Igitur vt rem prop
at

ngam, post nouum hunc eundemque va-
imum orbem inuentum nostri Theologi ta-
cœpêre & docere, & scribere, cùm per mil-
uadringentos annos, neque in sacris, neque
cholasticis Doctoribus vestigium eius sen-
iæ extet, quod equidem sciam, quin om-
consentienter affirment sine explicita Fi-
Christi neminem esse saluum. Hanc autem
n sententiam ex quadam Sancti Thomæ o- *In 3. d. 25.*
one confirmandi occasionem libenter ar-
erunt, de primùm veniente ad vsum ratio-
quem ad Deum conuerti, & posse, & debe-
ult, atque è vestigio si faciat, gratiam iu-
cationis accipere. Ex quo colligunt nihil
modi puero opus esse alia cognitione quàm
i honesti, quod pro illa ætate potest agnos-
. Horum, pro Indorum salute patrocinium
ibentius amplecterer, quò me huius causæ
iosiorem profiteor, nisi valde reuocaret,
d ad Patrem nemo venit nisi per Christum, *Ioan. 6.*
d nulla alia est via, qua eatur, nullum aliud *Ioan. 14.*
um, quo intretur ad vitam. Ac re quidem *Ioan. 10.*
,si potest sine Christi notitia salus esse aut
itia, ergo gratis Christus prædicatur. Fru-
Apostoli mittuntur in orbem, frustra præ-
tur: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, *Marc. 16.*
us erit. Non frustra, inquiunt, Christus an-
tiatur. Nam & plures & facilius, & vbe-
salutem consequuntur. Ego verò existima-
Christi annuntiationem, hoc est Euange-
n, non vt plures, & melius salui fierent, ne-
ariam esse, sed vt omnino possent homines
tem consequi. Ita sanè existimabam, imò ve-
on existimo, sed tam certò, & apertè mihi
persua-

perſuadeo Pauli hanc eſſe ſententiam, vt ne
nem putem repugnaturum, qui ſyncerè, & at
tè illius verba expendat in eo loco epiſtola
Romanos, vbi expreſsè hoc verſat. Finis le
inquit, Chriſtus ad ſalutem omni credenti.
ſententiam poſtquam confirmauit, & æquè
çuit Iudæis, & gentibus Chriſti fidem nece
riam eſſe, omittens Hebræos, de quibus
multa dixerat ſuperiore capitulo, tranſit ad g
tes, & illa propoſitione prolata, Quicumque
uocauerit nomē Domini, ſaluus erit, affert q
ſtionem & vrget vehementer, Quomodo e
inuocabunt, in quem non crediderunt? aut q
modo credent ei, quem non audierunt? q
modo autem audient ſine prædicante? quo
do verò prædicabunt, niſi mittantur? Et m
Ergo Fides ex auditu, auditus autem per v
bum Chriſti. Sed dico, Nunquid non audieru
& quidem in omnem terram exiuit ſonus
rum, & in fines orbis terræ verba eorum. H
Apoſtolica reſponſio eſt, & difficillimæ qu
ſtionis abſolutio. Quomodo inuocabunt,
quit, in quem non crediderunt? conſentiunt
nobiſcum Fide opus eſſe ad ſalutem. At quom
do credent ei, quem non audierunt? Profectò
iſtorum opinio vera eſt, facillimè reſponde
Paulo, & veriſſimè, neque prædicante, neq
mittente opus eſſe, neque verò audiente, ſiq
dem poteſt homo concipere Fidem ſine aliq
reuelatione aut prædicatione; poteſt ſibi ſuffic
re ad ſalutem ſine notitia Euangelij, poteſt inu
care Deum, quem per ea, quæ facta ſunt, conſp
cit. Nonne ita nobis reſpondent, cùm Chri
notitiam dicimus neceſſariam ad ſalutem? Fal

Rom. 10.

er

Paulus docet neminem ſufficienter inuo-
& credere ad ſalutem, qui non audierit E-
elicam prædicationẽ, ſi vera iſta ſunt. Quod
ulus falli non poteſt, profectò iſta vera non
Si pergas Paulum interrogare, Quid de ijs,
unquam audierunt Euangelium? reſpondet
In omnem terram exiuit ſonus eorum, &
es orbis terræ verba eorum, nimirum
icationem eorum ſaluti, qui ſalui futuri
ex gentibus, toto orbe terrarum non defu-
n, qui verò ex ijs perierint, ſuorum ſcele-
non ignorati Euangelij pœnas daturos. Di-
urum hoc eſſe, & aſperum, at memineris ab
lolo eos reprehendi, qui iuſtitiam ſuam vo- *Rom. 10.*
s ſtatuere, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti.
enim hîc agitur, durum ne hoc, & ſeuerum
benignum, & liberale, ſed vtrum verum
e. Alioqui eadem pietatis ſpecie cogentur
parulis eorum, qui Euangelium audire
otuerunt, ſine baptiſmo ſalutem dare per
cumque Fidei proteſtationem parentum,
m fiebat in lege naturæ? Cur enim paruuli
uangelico ſacramento ſalui eſſe non poſ-
& tamen grandiores ſine Euangelica lege
nt? Quod ſi fatentur Euangelica lege iam
ulgata nuſquam gentium ad iuſtificandos
los antiqua ſacramenta ſatis eſſe, & pro ijs
bus vnum duntaxat valere baptiſmum (ne-
nim hoc ſine aperto errore negari poteſt)
quæſo rationis habet, maioribus notitiam
naturæ ad ſalutem poſſe ſufficere? Etenim
uid contra nitantur, fateantur pariter ne-
eſt, modò ſine Euangelica lege homines
ſaluari, quod qui non putat abſurdum, cum
eo ego

eo ego amplius minimè disputem. Paulum
fectò apertius loquentem nemo desideret: c
omnes sancti expositores sensum esse, quem
xi, probant, maximè Beatus Thomas, cuius c
mentationem afferre non moror, cuius se hi
ptores in primis authoritate tuentur. Post e
ratum ergo locum Apostoli, ita dubitat. N
quid illi, ad quos non peruenit prædicatio
uangelij, vtpotè si fuerunt nutriti in syluis,
cusationem non habent de peccato infidelita
Ad hoc dicendum est, quòd secundùm sen
tiam Domini, quæ habetur Ioannis 16. Illi
loquentem Dominum, vel per se, vel per di
pulos suos non audierunt, excusationem hab
de peccato infidelitatis, non tamen benefici
consequentur, vt scilicet, iustificentur ab a
peccatis, quæ vel nascendo contraxerunt,
malè viuendo addiderunt, & pro his damnab
tur. Si qui tamen eorum fecissent, quod est in
Dominus secundùm suam misericordiam p
uidisset mittendo eis prædicatorem Fidei,
cut Petrum Cornelio, & Paulum Macedo
bus. Hactenus Thomas. Augustini autem de
re tam est aperta sententia, vt nullo modo s
terfugi queat. Adeò enim Christi notitiam ad
lutem necessariam vult, vt ijs etiam, qui ex ge
tibus ante tempus Euãgelicum seruati sunt,
nimè id contigisse dicat absque reuelatione
nius mediatoris Dei & hominum Iesu Chri
Nam vt cætera missa faciam, ita scribit in lib
de ciuitate Dei, Diuinitus autem prouisum fu
se non dubito, vt ex hoc vno sciremus (loqueb
tur autem de sancto Iob) etiam per alias gen
esse potuisse, qui secundùm Deum vixerunt,
que pl

Thom. lect 3. in c. 10. ad Rom.

Acto. 10. & 16.

Aug. lib. 18. de Ciuit. cap. 47.

placuerunt, pertinentes ad ſpiritualem Hie-
lem. Quod nemini conceſſum fuiſſe creden-
eſt, niſi cui diuinitus reuelatus eſt vnus me-
or Dei, & hominum homo Chriſtus Ieſus.
ecundo quoque libro de gratia Chriſti id-
m multis confirmat. Neque tamen diſpli-
nihi illa quorundam temperatio, vt impli-
quidem fides Ieſu Chriſti, explicita verò v-
mediatoris ſatis fuerit ad ſalutem conſe-
ndam ante Euangelicum tempus. Tunc e-
, vt ait Paulus, tanquam paruuli cuſtodie-
ur incluſi in eam fidem, quæ reuelanda e-
At poſt reuelatam fidem, patere alicui vi-
anuam niſi per reuelatam, & expreſſam
iſti cognitionem nullo modo aſſentior, om-
is & antiquis, & nouis ſcriptoribus hac
e ſtantibus præter paucos quoſdam ſchola-
os, qui neque ratione aliqua firma, neque
rum authoritate, ſed ſua potius ſuſpicio-
ucuntur. Neque verò extremam ſalutem
ùm, ſed iuſtitiam etiam primam ſine Euan-
i cognitione poſt promulgatum orbi Euan-
um cuiquam contingere exiſtimo, in quo
minus moleſtè, ſed tamen falsò contradi-
. Neque Auguſtini alium fuiſſe ſenſum
quid hi contenderint demonſtrabunt. Non
n Cornelij (quoniam hoc loco vrgent) ea-
cauſa eſt, & infidelium huius temporis. E-
m quemadmodum Iudæis fides vnius me-
oris tunc temporis ſufficiebat ad iuſtifica-
em, antequam Ieſus Chriſtus euangelizare-
ita quoque Cornelio Iudæorum, & libris,
onſuetudine inſtructo ſufficere potuit, vſ-
dum à Petro diſceret Chriſtum. Nunc ve-
rò poſt

Aug. lib. 2. de gratia Chriſti. cap. 24. 25. & 26.

Gal. 3.

Aug. lib. de Præd ſan-ctor. c. 7.

rò postquam toto orbe terrarum Iudaica,&
& sacramenta prorsus abolita sunt, vt non n
tua solùm, sed etiam mortifera sint, omnin
uangelica mensura quærenda est fidei, sine
nemo, quod satis est, credit, cũ lex fidei sola i
ficet, id est, nullum aliud salutis initium sit p
ter fidem Iesu Christi. Quod si quis pergat q
rere. Ex quonam tempore explicita fides C
sti cœperit esse necessaria ad iustitiam, equi
respondebo ex illo ipso, cùm primùm pron
gatum est orbi Euangelium. At Indis non
hactenus promulgatum, inquis, ita ego san
bitror, verùm nihil ad rem. Neque enim c
promulgatione sermo est, quæ cuiuis ignora
nis locum nullum relinquit, sed de ea pot
quæ cùm solennis sit, & pro legislatoris vo
tate conueniens, omnes contrarias leges al
gat, contractusq; dissoluit. Scimus igitur sa
menta omnia, & legis, & naturæ abolita esse,
mus Euangelicam legem, quæ est fides Iesu C
sti, omnes mortales aliquando cœpisse obl
re: quo verò primùm tempore sufficienter p
mulgata fuerit, alijs aliter statuentibus, nos n
cimus. Cornelij certè tempore nondum pl
propalatum fuisse Euangelium Gentibus, ve
se Petrus testis est, cui ea de re erudiendo cõ
sti visione opus fuerit. Nunc ergo cùm æquè
notum, vel ignotum sit Gentium populis
esse aliquem mediatorem diuinitus prouis
siue hunc esse solum Iesum Christum, non
cur sine Euangelij notitia remissio peccator
alicui tribuatur. Alij sentiunt Cornelium
verè iustificatum esse coram Deo antè Petri
dicationem, cùm & animali immundo com
ret

Ita sentit aperte D. Gregor. hom. in Ezech. 9.

& audita remiſſione peccatorum per Chri
:ecciderit Spiritus ſanctus, neque ab ea ſen-
valde abhorret Chryſoſtomus: verùm
lifficile eſt, quẽ ſcriptura religioſum, & ti-
:m Deum, & acceptum Deo & operantem
iam dicit, nō eundem verè iuſtificatum in-
:re, commodius explicatur accerſendi Pe-
:eſſitas, non vt abſolutè gratiam conſeque-
ſed vt Euangelicam gratiam ea plenitudi-
irmitate, qua per Ieſu Chriſti fidem cõfe-
ır. Modò verò poſt latè prædicatum Euan-
n eiuſdem neceſſitatis putamus credere,
Chriſtum credere, ſine cuius myſterij fide
cari neminem & olim beatus Thomas, &
ſancta ſynodus Tridentina decreuit. Sed
agemus de infinitis hominum millibus,
que audierunt Euangelium, neque verò au
otuerunt? An eorum neminem ſaluum eſſe
:enſebimus? Minimè verò. At ſine miracu-
:m doceri non poſſunt. Primum miraculũ
ıon debet Dei peculiaris prouidentia vel
:um, vel hominem deſtinantis, vt Euange-
i, qui quod poteſt, præſtitit. Nam vt rarum
t, & rariſsimum vt in natura iam obſcura-
grauiſſimè ſaucia ad tam præclaros quiſ-
conatus aſſurgat, idque ſine præueniente
uxilio facere nequit, ita prouidentia ſingu
on deſtituendum ipſa ratio confirmat, cui
ngulare contigerit ſtudium boni. Quod ſi
: miraculum vocandum perſtant, quid de
ne digladiandum eſt? Certè hi tanquam
ıodi opera Deo grauia aut anguſta & inuſi-
orent, ita parcè & arctè cohibenda putant.
on ad ipſum illum Cornelium, & Ange-

Beda in acta, fidem operam tribuit Cornelio.

Tho. 1. 2. q. 113. ar. 4. ad 2. & 3.
Con. Tri ſeſſ. 6. c. 6.

Act.10. *Act.8.* *Act.16.*

lum,& Petrum missos legunt? An nō ad Eunu
Candacis Reginæ Philippum Diaconum? A
ad Macedones, & ad Lydiam Paulum? Qu
noua quærimus, præsto est Paulus ille Ia
nensis, qui tanto tempore criminum suorum
delam exoptans, & Franciscum Xauierum
rens tam longo maris circuitu, eoque no
uento abiens Malacam tempestate reuocatu
ex ipso Sinensium aspectu, vsque dum in i
rediens incideret, & Christi Euangelio au
per fidem non solùm ipse seruatus sit, verùm
plissimæ genti suæ Christum annuntiandi F
cisco fuerit, & hortator & dux. Ad hunc c
modum de cæteris, si qui tales extiterint, se
endum esse non tam ego quàm Thomas ips
spondet: à quo cùm obiectionem suam dilu
deant, nescio quomodo in eam sententiam v
re possint, quam refellit. Sed de puero veni
ad vsum rationis negotium nobis ex sancto
ma facessunt. In quo si nulla neque ab Ang
neque ab homine doctrina expectanda est, c
neque Christi, neque Dei notitiam pro illa
tè firmam habere potest. Itaque iustificabitu
qui Deum adhuc non nouit, & falsum erit q
Apostolus de fide necessaria, vt placeatur D
scripsit, Credere oportet accedentem ad De
quia est, & quia inquirentibus se remunera
est. Quod si & hoc ipsum implicitè credi satis
se dicunt, profectò nihil dixit Apostolus. N
implicite non illa solùm credere oportet ac
dentem ad Deum, verùm & illa Adam extra
radisum formatum esse, & octo animas in a
Noe seruatas, & Tobiæ filium fuisse cogno
ne, & quicquid diuinæ literæ tradunt. Qu

Tho.14. de Verit.a.10. ad 1. & in c.10. Rom. lect.3.

Heb.11.

a aliqua fidei mensura designanda est, & fir
tem de Dei maiestate & prouidentia con-
, profectò à quo hanc fonte puerulus hau-
test nulla doctrina imbutus, nulla experi-
ductus, ab eodem facilè hauriet, & Christi
rium, cùm vtrumque vel diuinitus, vel
itùs edocendus sit. Itaque vel opinio illa
omæ non vsq; adeò tenaciter est tuenda,
etiam illius plerique discipuli non satis
rsuadent, vel si retinenda est, ad eum mo-
xplicanda est, quem antiquiores illius dis-
sequuntur, vt etiam pueri iustificatio-
euelatio Christi antecedat. Neque enim
r incertas opiniones dogmata debemus
leserere. Cùm ergo fides infusa necessaria
vt credat homo, sed vt aliquid credat, id
n tam propter actum quàm propter obie-
quærenti quodnam sit illud, nihil aliud
it, quàm quod Patres tradunt, vt creda- *Cõc. Trid. sess. 6. c. 6.*
ra esse, quę diuinitus reuelata & promissa
q; illud in primis à Deo iustificari impiũ
tiam eius per redemptionem, quæ est in
o Iesu. Quamobrem mysterium Christi
m ac potissimum docere debemus, si il-
pientiam sequi volumus, qui dicebat, Ni- *1. Cor. 2.*
d arbitratus sum me scire inter vos nisi
Christum, & hunc crucifixum.

*errorem illius, qui Christianos rudiores
ine Fide explicita Christi asseruit posse
saluari.*

CAPVT IIII.

NE autem habet quod nemo scripto-

rum Christi notitiam necessariam negat ijs,
bus fides prædicata est, quin potius disert
monent præceptum de Christi mysterio e
citè credendo, & diuinum esse, & omnibu
minibus necessariò propositum, tum verò
qui fidem audierunt sine illius mysterij co
tione saluos esse non posse. Aiunt verò infic
barbaros, quibus Euangelium non est nu
tum, propter ignorantiam excusari à pec
quod nos quoque libenter damus: sed eosde
fecerint quod in ipsis est, sine fide expl
Christi salutem consequi posse censent, q
nobis nequicquam placet, sed interim te
mus illud, quod nemo catholicus potest ab
re, De mysterio Christi expresse sciendo C
stianis omnibus sine exceptione diuinum
preceptum, neq; verò quemquam eorũ, qu
Euangelium prædicatur, ad salutem iustitia
coram Deo peruenire posse, nisi per fidem
plicitam Christi. Qua de re non ita pride
hoc nouo orbe vir quidam diu, & insigniter
ctus, & valde religiosus habitus, iam verò n
nus, vel factus, vel patefactus Hæreticus n
dogma, vt ille quidem iactabat, pium & sal
re, sed reuera valde impium, & perniciosum
ducere conatus est, idque multis prolixis
commentationibus egit, vt persuaderet, Ne
Indorum populis cæterisque hominibus ruc
ribus non esse necessarium ad salutem, vt my
rium Trinitatis, neque verò mysterium Chr
explicitè crederent: sed satis esse, vt sciren
num esse Deum, eumque bonis præmia, m
supplicia digna reddentem, in cæteris verò
gem nostram, hoc est Christianam, diuinam
&c

tò tenendam. Denique præter illa duo ni-
iud quàm vt crederent communiter & im-
è,quæ tenet Ecclesia. Quamobrem hæc ip-
lis prædicanda esse, cætera non ita magno-
uranda. Causam huius sui dogmatis ille
bat, quod Deus ad impossibile neminem
et:esse verò tam obtuso & absurdo ingenio
sque,vt neque mysterium Trinitatis, neq;
rium Christi percipere possint,quos si co-
hæc explicitè credere,nihil aliud agas,quã
li ingressũ miseris occludas. Addebat por-
n diu de hac re secum ipse deliberasset, at-
a sentiret, vt dixi,diuina se reuelatione pe
confirmatum vsq;adeò, vt Paulum ipsum
olum per reuelationẽ dixisse affirmaret,
oribus non esse necessarium ad salutem cre
Christum esse hominum saluatorem. Quis
pseudopaulus ille, & pessimus dæmon fue-
ngelus lucis haberi volẽs, satis iam ac plus
quàm vellemus, innotuit. Sed autore miss-
sum dogma tractemus, eoque accuratius,
iugulum ipsum Euangelij ferire conten-
Omnis penè prædicationis Indicæ labor &
ollatur necesse est, si vera illa sint. Paucis
non solùm impiam, sed stultam quoque
ionem perspicuè demonstrabo. Quid e-
impium magis,quàm & apertæ Domini
ntiæ,& gentium saluti per Christum obti-
e contradicere?Ite,inquit, in mundum vni
m,& prædicate Euangelium omni creatu- *Marc.16.*
i crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit;
erò nõ crediderit,condẽnabitur. Euangeliũ
suscipere & credere omnẽ creaturam opor
salua esse velit. Atqui Euangeliũ,& Christi
 notitia

notitia nomine quidem ſunt duo, re ipſa p
tus idem. Quomodo enim Euangelium no
qui Chriſtum non nouit? Ex quo planè appa
quàm ſtultè illud dicatur, vt is, qui fidem C
ſtianam habet, Chriſtum tamen ignorare po
Nam ſi quis Aeneida aut Odyſſeam tenere
diceret, neq; tamen Aeneam aut Vlyſſem v
audiſſe, quis obſecro riſum tenere poſſet? Pr
rea qui nouit ſe fieri aut eſſe Chriſtianum, &
Iudæum aut paganum, qui Chriſtum non
uit? Quomodo eam legem profiteri poteſt,
quid lex habeat, ignorat? Omnis Chriſtia
quatenus Chriſtianus eſt, Chriſtum profite
Itaque docere quemquam Chriſtianum eſſe
bere, ſi ſaluus eſſe velit, neque tamen opus e
vt Chriſtum agnoſcat, nihil aliud eſt quàm
ratione inſanire. Ad hæc quã ineptè & fatu
betur Indus credere, quæ credit Eccleſia, qu
men Chriſtum ignorare permittitur? Omn
repugnat vtrumque. Etenim Eccleſiam niſi c
gregationem fidelium Chriſtum verè tene
intelligat, non magis Eccleſiæ credit quàm ſ
gogæ Iudæorum, aut ſcholæ Athenienſium,
Chriſto enim Eccleſia neque eſſe, neq; intel
poteſt. Siue ergo Eccleſiam voces, ſiue Chri
norum legem, ſiue fidelium cœtum, niſi C
ſtum Indus agnoſcat, Eccleſiæ myſterium ſ
nõ poteſt. Vt illud prætercam, quantæ inſani
myſterium Eccleſiæ myſterio Chriſti præpo
re in neceſſitate fidei explicitæ. Ioannes ce
Apoſtolus ita colligit: Et hoc eſt mandatũ ei
vt credamus in nomine filij eius Ieſu Chriſti
hæc eſt, ait, victoria quæ vincit mundum, fi
noſtra. Quæ autem ſit fides noſtra, ſtatim adi

1. Ioan. 3.

1. Ioan. 5.

uis est qui vincit mundum? nisi qui credit,
iam Iesus est filius Dei. Igitur eiusdem prę-
,eiusdem necessitatis est Christiano crede-
in Christum credere, eadem fides Christia-
fides Christi. Docendi ergo sunt Indi, &
s omnes mysterium Christi, & qui genus a-
d hominum inde excipit, grauiter errat, ne
icum apertè dicam, quod tamen nonnulli
s autores intrepidè affirmant. Sed homo
dus est, inquit, rudis, hebes, senex est iam
pitus, æthiops est trunco similis, Vrus est
uicquam à pecude distans. Hosne atque ho
similes Trinitatis mysteriũ discere coges,
est vsque adeò difficilè magnis etiam &
ptis ingenijs? Mysteriumne Christi, quod
m superat mentis humanæ ex tam stolido
exiges? Ego verò mysterium Christi (nam
teris dicam postea) intelligere neminem
, quod est paucorum, credere verò omnes
e dico, quod nemo non potest. Nemo e-
am est absurdus, qui nequeat vtcunque co-
e Deum & hominem. Doceri ergo potest,
factus homo, hic est Christus Iesus, addat,
l sit factum, vt nos prorsus à peccatis eripe-
ır, & vitam consequeremur, atque ita dis-
se vnicum saluatorem nostrum. Mox ordi-
quoque doceatur, quod conceptus sit Spiri-
ncti opera ex virgine, & natus, & cruci-
, & post mortem resurgens in vitam immor
n. Hæc profectò cogitatione percipere non
mpossibile, quin potius si Paulo Aposto-
edimus, propè est valde verbum in ore no-
, & in corde nostro, hoc est verbum Fidei,
l prædicamus, quia si confitearis in ore

Dominicus Soto in 4. d. 5. a. 2.

Rom 10.

tuo Dominum Iesum, & in corde tuo credid
quòd Deus illum suscitauit à mortuis, sa
eris. Cùm ergo quæritur, quid in mysterio C
sti gentes docendæ sint, respondetur, Dei fil
factum hominem propter nos crucifixum re
rexisse, quam summam esse Euangelij rect
mè dixit Chrysostomus. Itaque tria quæ
breuiter insinuantur. Primum, Christum
Deum & hominem; deinde, mortuum esse p
pter peccata nostra, tertium, vitam immo
lem, & beatam possidere, quam nobis com
nicare vult. Hæc qui nullo modo percipere p
sit, neminem esse arbitror, si congruenter do
tur. Nam & corporali imaginatione cogi
possunt, quod est hominibus facillimum, &
trumque depingi, & verbis exprimi satis qu
Memoriter verò tenere, & acutè intelligere
aptè explicare scio non omnes posse, & De
bonum nihil exigere ab homine, quod præs
non possit. Quod si quisquam tam obtusus &
xeus vel fingatur, vel reperiatur, qui nullo m
cogitare & percipere possit Christum esse ho
num saluatorem, & Dominum, hunc ego vel
sus humani expertem existimabo, vel prop
sua crimina diuino iudicio retardari, ne ve
dem doceatur congruenter, vel beneuolè cap
Neque enim dubitamus esse non paucos, qui n
habent aures audiendi, quibus licet foris in
net Euangelij tuba, intus tamen surdissimi s
Esai. 6. Vt iuxta verbum propheticum audientes n
audiant. Nam & consentire verbo fidei percep
diuinæ gratiæ est, & ipsum quoque quantum
tis est, mente concipere, & cogitare non null
est gratiæ, ita vel illud, vel hoc sicui negatur,

iudicij est, cuius effectus cùm sæpe cerna-
causas tamen planè ignoramus. Deniq; qui-
que diuinitus ad fidem Christianam idoneus
catur, sine qua salus & iustitia esse non po-
idem ad mysterij Christi agnitionem, quan
satis est, idoneus existimandus est, quam si
eglexerit, vel assecutus non fuerit, ostium
æternæ nondum inuenisse sine vlla dubita-
e existimandus est.

l præcepto cætera mysteria, quæ continentur in symbolo, scire omnes Christiani constringantur.

CAPVT V.

Ysterium verò Christi nemo potest perfe-
ctè, & vt par est, cognoscere, nisi mysteriū
que & Trinitatis, & Ecclesiæ doceatur. Nam
s Christus Dei filius de Spiritu sancto con-
us est, mortuus est autem, vt suo sanguine
daret sibi populum acceptabilem, sectato- *Tit. 2.*
bonorum operum, in quo esset remissio pec
rum, & salus æterna per fidem, & sacramen-
hristi. Itaque tribus hisce mysterijs, Chri-
rinitatis, Ecclesiæ, Christianæ fidei summa
ita est. Quamobrem ab Apostolis tribus ve-
partibus symbolum distributum est. Et quæ
lem ad naturam diuinitatis pertinent, in pri
oco patri attributa sunt, quæ verò ad dispo-
nem redemptionis nostræ, secundo loco
filio Iesu Christo: porrò quæ ad fidelium
iam & sanctificationem, ea tertio loco Spi-
i sancto ascripta sunt. Neque verò illorum
nodò error refellendus, qui plebeio & ru-
homini satis esse putant, vt se tenere profi-

teatur, quæ tenet Ecclesia, qui ab ipsa iampr
Ecclesia damnati sunt. Quin potius audiai
Augustinum eorum sententiam data opera
fellentem, qui sentiebant sufficere ad percipi
dum baptismum confessionem Iesu Christi
Dei. Ita enim scribit in lib. de Fide & operib
Spado (inquiunt) ille, quem Philippus bapt
uit, nihil plus dixit, quàm credo Dei Filium
Iesum Christum. Et in hac professione contir
baptizatus est. Num ergo placet, vt hoc sol
homines respondeant, & continuò baptizent
nihil de Spiritu sancto, nihil de sancta Eccle
nihil de remissione peccatorum, nihil de res
rectione mortuorum? postremò de ipso I
Christo nihil, nisi quia filius Dei est? non de
carnatione eius ex virgine, de passione, de m
te crucis, de sepultura, de tertij diei resurrect
ne, de ascẽsione, ac sede ad dexterã patris aliq
dicendũ est catechizanti, & profitendũ creden
quæ necesse habemus etiam cùm ad baptism
tẽporis vrget angustia, exprimere interrogã
vt baptizandus ad cuncta respondeat, etiamsi
memoriæ mandare non valuit. En quid exig
Augustinus, idque ex recepta cõsuetudine tot
Ecclesiæ. Et nos dubitabimus teneri quem
Christianorum symboli mysteria nosse, & ex
catè credere, quę à morituris quoq; exigebant
ante baptismũ? Certè Leo Papa nulla exceptio
facta; Quod continetur, inquit, in symbolo, D
minus noster in Ecclesia neminem vtriusq; sex
voluit ignorare. Concilij Laodicensis decret
extat, symbolum disci oportere & reddi Episc
po, aut Presbytero ante baptismũ. In Brachar
catechumeni totum symbolum Apostolorũ d

Aug lib. de fide & ope. cap 9.
Act. 8.
Leo epi. 13. ad Pulcheriam Augustam.
Con. Laod c. 46.
2. Concil. Brach. c. 1.

ubentur. Sed notior res est, quàm vt testimo
quæ sunt plurima, indigeat. Igitur omnes
stiani nemine excepto fidei capita, quæ cõ-
ur in symbolo, quantum illorũ captus fert,
catè tenere diuina autoritate cogũtur, qua
scriptores quidam docti nõ doctè profectò
tant, quorũ de hoc diuino præcepto refellẽ
t cohibendo sententia, vix in opinionũ nu-
referri potest, cùm nostri & multitudine,
toritate multis partib⁹ superiores sint. Quo
verò ea, quæ cõmuniter præcipiuntur, pro-
vrgẽtes aliquas causas excusari nõnunquam
nt, non est dubitandum, quin temporis an-
æ, aut sensus hebetudo, aut minus idonei do
s facultas, sæpe imbecilliores excuset, si nõ
equaq; omnia illa fidei mysteria norint. Si
baptismi percipiendi, itemq; Eucharistiæ
ndæ, & cõfessionis peccatorũ Christiano
ndæ, cùm iuris diuini præcepta sint, tamen
t nonnunquã homo excusari, vel ministro
nte, vel ipsa materia, vel sua ipsius impotẽ-
loquendum, vel alijs etiam ex causis, neq;
n si voto & animo præstet quod potest, cùm
corde Deum quærat, excludetur à regno,
profectò est, cur quamuis diuinum de fidei
ipuis mysterijs ab Apostolis traditis cogno
dis, & expresse profitendis præceptum sit,
excusari & absolui non possint multi, quo-
sensus tam est exiguus, vt non vsquequaq;
ciat, aut ætas grauis, aut præceptoris inopia,
liud extrinsecus obiectum impedimentum.
ue enim contemnet hos, qui fecit illos, quo-
pusillum & magnum ipse fecit, & æquali-
st illi cura de omnibus, neque deerit Domi-

Tho 2.2. q. 2. art. 7 & 8. Mag. in 4. di 1. & scholastici ibi. & in 3. dist. 25.

Sap. 6.

nus

nus fidei & bonæ volũtati hominis, qui quod
teſt, bona fide præſtat. Itaq; ſunt illa quidem
nia ſymboli capita docenda, diſcendaque d
genter, & omni ſtudio incumbendum, vt ha
ant, idque nulla negligentia detrectari pot
nulla occupatione præpediri, nullius neg
magnitudine cõtemni, cùm ſit ipſa animæ ſa
fides Eccleſiæ: ſed tamen vbi neceſſitas & im
tentia obſtant, non debemus putare defutur
Deum, ſi modò ea menſura non deſit, quam
ceſſariam diximus omnibus, neque valde di
cilem, ſine qua ſalus nemini patuit. Ea verò
vt credat in vnum Deum per Ieſum Chriſt
vnicum ſaluatorem peccata hominibus rem
tentem, & ſibi obedientibus æterna bona p
bentem, ſine qua fidei menſura neminem Ch
ſtianorum fuiſſe, neminem fore ſaluum mihi
nè perſuadeo.

De myſterio Trinitatis omnibus tradendo.

Capvt VI.

De Trinitatis ergo arcano an omnes eti
valde imperiti & rudes neceſſariò docen
ſint, partim rectè dubitatur, partim non rec
Nam aliqua ex parte omnes illud debere cogn
ſcere præter patrum autoritatem, ea vna ratio
pertè declarat, quod nemo Chriſtianus fiat, pe
cipiatque baptiſmum (quod fidei ſacramentu
antiqui vocant) niſi in nomine Trinitatis. Q
ergo Chriſtianum ſe eſſe nouit, non poteſt iu
ignorare myſterium, in quo vnico Chriſtian
effectus ſit. Adde quod ex Apoſtolica & vete
traditione nemo baptizatur in Eccleſia Chriſt
niſi prius rogatus, an credat in Deum Patrem,

Damaſc. lib. 4. de fide c. 10.

in

esum Christum Dei Filium, & in Spiritum
tum, responderit firmiter sese credere. Quã
uis ergo hebes sit, si iudicij aliquid habet, &
ogatur, & ita respondet, prorsusque ita ex-
sè credere iubetur. Namque implicitè & in-
itè non isthæc solùm, sed quæcunque diuinæ
æ produnt, credit, de quibus tamen non om-
s interrogatur, quod ea expressè scire om-
illi minimè opus sit. Præterea cùm nemo
imperitus Christianæ disciplinæ sit, quin &
res cęteras signare salutariter doctus sit in
ine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, quo-
modo ei ignorare fas erit, quod quotidie
uentat? Nihil ergo est, cur propter Aethyopũ
orumue barbariem nouum dogma cudatur,
rinitate non necessariò docenda, quod plu-
rauioresque Theologi, & Ecclesia ipsa, ni-
lor, in Athanasij symbolo satis redarguit.
ubtile est, inquiunt, mysterium, & valde sẽ-
humanum excellens: istorum verò sensus
est obtusus, vt ne cogitare quidem Trinita-
queat. Primùm qui ita differunt, velim an se
ssis cogitare posse respondeant. An præter
os ac definitos loquẽdi modos ex Ecclesiæ, &
ologiæ regulis sumptos, quicquã amplius in
sublimi arcano Theologi norunt? Nihil opi-
Nam de me certus sum equidem. Quid enim
endum, & quomodo enunciandum sit, rusti-
teratus præstat: quid porrò id sit, & quomo-
ogitandũ, nihil propemodum inter vtrum
interest. Non ergo intelligentia, quæ valde
orũ est, tanti mysterij, quã non tam lectione
orum, quàm diuinitus luce perfusa mens ca-
vt Augustinus optimè docuit, sed simplicem
synce-

Tho. 2. 2. q. 2. scholastici in 3. d. 25.

Aug. lib. 14. de Trin.

Aug. li 14. de Trin.

fynceramque Fidem poftulat fancta mater Ec
fia, à qua cur alienare quofuis homines deb
mus omnino non video. Quemadmodum en
facrificia olim offerebantur Deo pia populi r
gione, quorum tamen vim, & fignification
pauci admodum fatis perciperent, & nihilo
nus à fuis Deus ifta exigebat, quod in ijs, quæ
debant, ea, quç non videbant, proteftabantur:
planè in nouo teftamento, vbi cruentæ abol
funt victimæ, & vituli acceptiffimi sũt labia
fitentium Domino, vult profectò Deus fide
fuos offerre, & cordis, & oris confeffionem
cundùm fpiritum Fidei, vt Patrem, & Filium
Spiritum fanctum adorent, & colant, quam
quid ore proferant, quid mente credant, vix p
rique percipiant: Nam & ipfa Fides eft argum
tum non apparentium, quam etiam facrifici

Phil. 2.

quodam loco vocat Apoftolus. Sed premunt
huc nonnulli hęc ipfa amplius. Trinitatis my
rium in hoc effe aiunt, vt tres diuinæ perfonæ
vna eademque effentia credantur. Atqui inue
es quàmplurimos, qui neque quid fit diftinc
perfonarum, neq; quid effentię vnitas cogita
queant. Ego fanè tales effe nõ in India & Aeth
pia folum, fed in ipfa Hifpanię, & Italię cu

Hofius lib. de Fide c. 2.

plurimos arbitror. Hos ergo excludemus ex n
tia Trinitatis? Minimè verò. Quin potius doct
fimi Cardinalis Hofij, & de Catholica Eccle
optimè meriti fentẽtiã, valde probo. Diftincti
nẽ, inquit, perfonarum & vnitatem fubftant
fi qui funt rudiores, quã vt comprehendere p
fint, non eft adeò neceffarium ad falutem om
bus explicatè credere, vt fi quis minus hęc fue
affecutus, de eius falute dubitandum fit. Rec

pro

-fus ac piè. Namq; vt rudiores myſteriũ Tri-
tis, quantum ſatis eſt, credant, ſatis omnino
llis, ſi verè credãt in vnum Deum Patrem, &
um, & Spiritum ſanctum. Neq; opus eſt iſta
osè premere apud tales, quæ ſi ſubtilius ex-
antur, de illorũ exiguo ſenſu elabuntur. Te-
nt ergo vnum eſſe Deum omnipotẽtem, om-
n rerum creatorem, teneant hunc eſſe Pa-
n, & Filium, & Spiritum ſanctum. Quod ſi
terea facultas ſuppetat, doceri poſſunt has
eſſe diſtinctas perſonas, & æquales per om-
ſed Deum omnino vnum, propter vnam eã-
que omnino ſubſtantiam. Quicquid enim
oc myſterio ſentiendum eſt, Eccleſia breui-
oluit, Vt in perſonis proprietas, in eſſentia
as, in maieſtate adoretur æqualitas, ad quæ
Auguſtinus confert omnia à ſe diſputata
quindecim libros in ea epiſtola, quam ſcri-
Euodio, ſed ſicut religioſa diligẽtia iſta ple-
ponentium laudanda eſt, ita improbanda
undam importuna moroſitas de diſtinctio-
erſonarum, de vnitate eſſentiæ à rudiſſimis
inibus rationem extorquentium, quæ neq;
prehendere ſatis poſſunt, & cùm vtcumque
prehendunt, penitus explicare non poſſunt,
orte verbis conceptis memoriæ mãdarint,
d vt in puerili ætate non eſt inutile, ita non
um eſt intimi ſenſus indicium. Opus ergo
t omnes doceantur credere in vnum Deum
em, & Filium, & Spiritum ſanctum, quem-
odum religio Chriſtiana veneratur, idque
dibus ſatis eſt, & pro eorum tenuitate non
oſſibile.

Aug. epiſt. 102.

De my-

De myſterio Eccleſiæ tenendo.

CAP. VII.

DE ſancta verò Eccleſia articulus à vulgari catechiſtis ferè omittitur, cauſam eam nor, quod in myſterijs Fidei explicandis, tam ſymboli Apoſtolici ſeriem ſequantur, q vſitatam iſtam diſtributionem articulor Fidei in ſeptem ad diuinitatem pertinente totidem ad humanitatem, quæ ſanè diſtribu vt non eſt contemnenda, ita nullo modo, aut ferenda aut comparanda ſymbolo, quod ab A ſtolis eſſe compoſitũ Cypriani, Clemẽtis, tot que Eccleſiæ cõſenſu accepimus (& quidẽ ce ab vnoquoque ſententijs collatis in medium Leoni, & Auguſtino clariſſimis doctoribus dimus) & eſt omnino non minoris autorit apud fideles, quàm Euangelium Ioannis. At v garis ille articulorum ordo, qui in puerorum bella apud nos circunfertur, in comment quodam S. Thomæ Aquinatis inuenitur, (a rem antiquiorem certi nominis me legiſſe memini.) At in hoc ipſo Eccleſiæ myſterio plicando valde deficit. Nihil illic de Eccle nihil de communione ſanctorum, nihil de re ſione peccatorum per ſacramenta, quæ ta noſſe ſummopere refert. Nam quod Thoma articulum Saluatoris reijcit Eccleſiam, com nionem ſanctorum, & peccatorum remiſſi non eſt quidem falſum, ſed ita obſcurum, vt verbo nihil tale populus ſuſpicari queat, n Doctore commonefiat. Hanc igitur ob cau opinor hũc articulũ vulgò non ita notum. E rò per quàm neceſſarius, ab Auguſtino, cũ de

Clemens epiſt. 1. Cypria. in ſymb. expo. Leo epi. 13. Aug. ſerm 181. de Temp. & ſerm. 115. Tho. in. Dir. Inqui. p 1. in Decre. de ſũma. Trin. Th. 2. 2. q. 1. ar. 8.

techiza

izandis rudibus agit, ac sæpè aliâs, vsque a- commendatus, vt dicat sæpius & planiùs in pturis sacris de sancta Ecclesia, quàm de ipsó isto prophetatum. Adde, quod ab hoc vno, si dissentiat Christianus, quamuis in cæteris è labatur, Christianus esse non desinet: huic si sese subtrahat, Fidelis esse non potest. Est n Ecclesia Domus Dei viui, columna, & fir-nentum veritatis. Doceantur ergo Indi de lesia tria præcipuè. Primum, quid illa sit, con gatio certè hominum Christum, doctrinam Christi profitentium, non Hispanorum, aut parorum, aut nationis, & gentis cuiusdam nu-o, & sorte definita, omnia terrarum spatia, ies temporum successiones cõplectens. Hæc l est aliud quàm ipse populus Christiano-, singuli enim, vt præclarè Augustinus dixit, sumus, & partes Ecclesiæ, omnes verò simul, met mater Ecclesia. Huius verò caput esse nanæ vrbis Pontificem Petri successorem, isti vicarium, plenissima ipsius in terris au-itate pollentem, cui cæteri omnes Christia-iam Reges, & Principes pareant. Hoc est Ec-am Catholicam credere, & vniuersalem. Se-dum, hanc eandem Apostolicam, & sanctam Nimirum huius Ecclesiæ doctrinam à Deo profectam, neque vnquam errasse, errareue e: quicumque verò ab ea recesserint, sine vlla itatione grauissimè errare: præterea in hac esse salutem, vt nemo, qui ab ea alienus sit, us esse possit, quocumque ille religionis no-e glorietur, itaque soli populo Christiano- patere cœlorum aditum. In ea quoque licet imi reperiantur, peruersis moribus, esse ta-

August. sæpè contra Donatistas.

1. Tim. 3.

Aug. quæst. Euang. lib. 1 cap. 18.

men alios puros & sanctos, illosque ipsos pr
ipsius Ecclesiæ præceptis non obtemperare
proinde graues improbitatis suę pœnas datu
Postremum sit, introitum in hanc Ecclesiam
per Baptismi sacramentum, quo peccatorũ
nium remissio donatur, ijs verò, qui in ea
sunt abluti salutari lauacro, alia esse sacram
diuinitus data velut pharmaca, & dona cœl
tum ad remittenda peccata, si denuò comm
tur, tum ad vberiorem gratiam promerenc
præsertim Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, in qu
Christus pro nobis oblatus, factus, & hostia
nobis, Deo placando, & nostris animis refic
dis cibus suauissimus. Hoc enim magnum est
tatis sacramentum, id est, Ecclesia Christi, q
manifestatum est in carne, cùm sit Ecclesia v
lis, iustificatum est in spiritu pro internorum
norũ magnitudine, apparuit Angelis per Ec
siam multiformis gratia Dei, prædicatũ est g
tibus eas esse concorporales, & compartic
Christi, creditum est in mundo Euangelio v
crescente, & fructificante, assumptum est in
ria, quando mortale hoc absorbeatur à vita
tanto ergo diuinæ sapientiæ mysterio, id est,
clesiæ sanctæ articulo nouis Fidei tyronibus
mendando, & exponendo nullo modo decet
rochorum diligentiam studiumque cessare

1. Tim. 3.
Ephes. 3.
Ibid.
Col. 1.
1. Cor. 15.

Quid in extremo mortis discrimine Indi docen
sint, vt baptizentur.

CAPVT VIII.

Qvod si cui repentinus morbus incidat,
spe vitæ exclusus Christianum se fieri
le significet, quod sæpè vidimus, is verò & r
si

ꝛ temporum impediatur anguſtijs, ne Chri-
iæ doctrinæ rudimenta ſatis accipere poſſit,
itò quæritur, quidnam ſatis eſſe exiſtiman-
 ſit, vt ſalutari lauacro perfundi poſſit. Au-
in. quidem etiam in tanta temporis coarcta-
e, de omnibus ſymboli articulis interrogari
 hominem, & ſic baptizari, quod ſanè in eo
chumeno, qui aliquandiu res noſtras audi-
ıon eſt difficile, vt rogatus, & ore, & corde
ondeat. At ſi rudis ſit omnium, & ad imbuen-
 mora ſit breuis, quid ſit agendũ adhuc quæ-
, ne aut homini ſalutis aditus præcludatur,
aptiſmus detur indigno. De qua re in ſyno-
rouinciali Limenſi decretum eſt, vt quàm
t breuiſſimè præcipua tantùm doceatur.
rum primum eſt, vt credat in vnum Deum
em, & Filium, & Spiritum ſanctum: ſecun-
, hunc eſſe omnium creatorem, & eundem
iam bonis æternam præſtantem in cœlis, &
s ſupplicia ſempiterna: tertium, à peccatis
inem liberari niſi per Ieſum Chriſtum Dei
m hominem factum, paſſum, & mortuum
ter nos, hunc eſſe Dominum & redempto-
noſtrum, & ſpem vnicam, qui regnat glorio-
ı cœlis: quartum, Huius Ieſu Chriſti homi-
 fieri ſeruum per baptiſmum, in quo omnia
ata remittuntur, & vita donatur æterna. Hęc
poteſt & credat, & confiteatur, rogandus eſt,
ère præteritæ vitæ criminum pœniteat, præ
è idololatriæ, & an in poſterum velit rectè
re ſecundùm Dei, & Chriſtiani populi leges
e præcepta. Si ſe & præterita dolere reſpon-
:, & futura adimplere cupere ex animo, non
ifferẽdus, ſed Chriſto ex aqua & Spiritu ſan-

De Fid. & oper. c. 9.

Synod. Limen. c. 33.

ćto regenerandus. Illud autem ſine vlla du
tione confirmo, in talibus, ſi voluntas ſit bo
diuinitus præparata, qua verè velint eſſe C
ſtiani, nunquam intellećtui lumen deeſſe
quantum oportet neceſſaria ſaluti ſuæ per
ant, Deo plerumq; illuſtrante mirificè ten
mentis humanæ. Nobis cùm in Prouincijs
rioribus verſaremur, euenit, vt in Vrum in
remus extremè ægrotantem, corporis tant
formitate, vt vix hominis ſimulachrum re
ret, mentis verò vtpote Vrus tanta hebetu
vt truncus magis exiſtimaretur. Hic petij
ſtanter, vt fieret Chriſtianus, breui de Fidei
cipuis myſterijs edoćtus tanta alacritate c
percepit, vt eſſet admirationi. Itaque bapti
à ſocio, cum magno animi gaudio Chriſtu
loquebatur, Domine ſiquidem me Chriſtia
eſſe voluiſti, transfer in cœlum, atque in hi
cibus Deo gratam efflauit animam, cumque
abiećtiſſimæ etiam inter ſuos cōditionis, n
quo impellente, præcipuo quodam honor
mulatus eſt, & nobis, & ipſis diuinæ bon
gratiam celebrantibus. Itaque neque Deus
mini deeſt, neq; homo Deo, quamuis breui
poris interuallo, ſi quem Deus efficaciter a
lutem vocat.

De præceptis Decalogi, & de idololatria ba barorum.

CAPVT IX.

ALtera dočtrinæ Chriſtianæ facultas in
ribus formādis verſatur, vt ambulemus
ta Apoſtolum dignè Deo, qui nos vocauit v
tione ſua ſanćta, & de tenebris tranſtulit in
mira

Coloſſ. 1.
1. Pet. 2.

ibile lumen ſuum. Omnis autem vitæ Chri-
æ ratio ex charitate dependet, qua Deum a-
nus & proximum, illum colentes, hunc adiu-
s vt poſſumus. Huc ergo ſpectare debet om-
atechiſtæ noſtri labor, vt Dei vnius verum
im, hominis quoque in hominem officia op-
una perſuadeat. In primis nihil eſt æquè la-
ndum, nihil tanti faciendum, quàm vt ex
ro, aut iam facto Chriſtiano omnis idolola-
amor & ſenſus penitus euellatur. Nã & om-
n ea peſtis perniciofiſſima exiſtit, cùm ſit, vt
ens dixit, omnium malorum initium & fi-
eræ religioni omnibus modis obſiſtens, &
l eſt in humana conditione miſerabile, nul-
virus ita intimis viſceribus hæret, cùm eſt
l ebibitũ, nullius turpiter amantis in ſcor-
ſuum tam inſanus amor, quàm eſt idolola-
n idolum defixus animus. Quamobrem for-
ionis meretricijque cuiuſdam amoris no-
ſcriptura ſacrà idololatriã frequenter no-
cuius cæcum quemdam furorem, pertina-
que contentionem multarum rerum com-
oratione demonſtrat. Id quàm verè ſit in
nis literis commendatum, noſtri barbari ſa-
ſe declarant. Neſcio equidem quibus ver-
gnificem non tam imbutos, quàm in idolo-
am penitus transformatos iſtorum animos,
que in otio, neque in negotio, neque in pu-
rè, neque in priuata quicquam peragant,
dolorum ſuorum prius ſuperſtitione adhi-
Non lætari in nuptijs, non lugere funus,
epulum præbere aut accipere, non denique,
edem efferre domo, aut operi manum ad-
ere ſine ſacrilegio gentili. Vſque adeò Dia-

Sap. 14.

Hierem. 2.
Ezech. 16.
Oſe. 4.
Pſal. 105.

bolus oppressos eorũ sensus tenet seruitute
ferrima. Quanto verò artificio ista sua omnia
lent, atque dissimulent, cùm publicè agere h
liberum sibi esse perspiciunt, quanta rursus
pudentia, cùm licere sibi putant, insaniant,
rari potius possum, quàm satis dicere. Scripsit
nè Ioannes Damascenus idololatriæ tria esse
nera. Primum Chaldæis attribuit, qui cœle
globos, & signa, atque elementa colerent: q
diuina scriptura cum reprehensione comme
rat. Neque operibus attendentes, inquit, ag
uerunt, quis esset artifex, sed aut ignem, aut
ritum, aut citatum aêrem, aut gyrum stellar
aut nimiam aquam, aut Solem, & Lunam re
res orbis terrarum Deos putauerunt. Ho
errorem præclarè confutat adiungens, Quor
si specie delectati Deos putauerunt, sciant qu
to his Dominator eorum speciosior est, spe
enim generator hæc omnia constituit. Aut si
tutem, & opera eorum mirati sunt, intellig
ab illis, quoniam qui hæc fecit fortior est
lis, à magnitudine enim speciei, & creat
cognoscibiliter poterit creator horum vid
Secundum genus idololatriæ refert ad Græ
quo homines mortui coluntur pro dijs, in
genere Iuppiter est, & Iuno, & Saturnus
Ceres, & cætera poëtarum scena. Huius
rò exordia, & infœlices progressus graph
scriptura describit. Acerbo luctu, inquit,
lens pater citò sibi rapti filij fecit imagine
(Belum tamen patrem à Nino filio inter D
relatum, à quo simulachra primùm orta sint, g
ues authores volunt, ex eoque omne penè i
lum apud Hebræos Bel dici solitum.) Itaque
iun

Damasc. in hist. Barlaã & Iosaphat.

Sap. 13.

Sap. 14.

Hieron. in c. 2. Oseæ.

git, Et illum, qui tunc quasi homo mortuus at, nunc tanquam Deum colere cœpit, & stituit inter seruos suos sacra, & sacrificia. nde interueniente tempore conualescente ua consuetudine hic error tanquam lex cuitus est, & tyrannorum imperio colebanigmenta. Et post pauca, multitudo autem inum abducta per speciem operis, eum, qui tempus tanquam homo honoratus fuerat, c Deum æstimauerunt. Et hæc fuit vitæ huæ deceptio, quoniam, aut affectui aut Res deseruientes homines incommunicabimen lapidibus, & lignis imposuerunt. Ter genus addit Damascenus Aegyptiæ idoloæ, qua non solùm sidera, aut homines haur pro Dijs, sed animantia quoque sordit vilia & saxa ipsa, & ligna sensus expertia no honore afficiuntur. Nam & bouem, & um, & canem ipsum, atque mustellam, & cos, & lapides inter Deos retulerunt, Osy- & Typhonem, & Orum, & mille alia comta fabulantes. Hoc totum idololatriæ genus issimè insectatur Sapiens, Nam vbi menem illorum fecit, qui solem, & sidera coluc-, sed adhuc, inquit, in his minor est que- Infelices verò sunt, & inter mortuos spes um est, qui appellauerunt Deos opera man hominum aurum, & argentum, artis inionem, & similitudinem animalium, aut lam inutilem opus manus antiquæ. Hos vea refellit: Non erubescit loqui cum illo, qui anima est, & pro sanitate infirmum deprer, & pro vita rogat mortuum, in adiutorium ilem inuocat, & pro itinere petit ab eo, qui

Aug. lib. 22. contra Faustum c. 17.
Nazianz. orat. 2. de Theologia.
Sap. 13.
Ibidem.

ambulare non poteſt, & de acquirendo, & de
perando, & de omni rerum euentu petit ab
qui in omnibus inutilis eſt. Equidem cùm h
ipſa lego, & vniuerſum pene terrarum orb
ante oculos pono tam copioſè inſanientem, n
ſatis conſtituo, vtrum dolere magis an indign
ri oporteat, quod qui putantur ſapiẽtes, ſtulti
cti ſunt, mutantes gloriam incorruptibilis I
in imaginem corruptibilis hominis, aut quad
pedis, aut ſerpentis, aut cæterorum, quæ Apoſ
lus dicit. Neque vulgarem fuiſſe hunc errore
ſed excellentiſſimos quoſq; non Poëtarum m
dò & Rhetorum, ſed Philoſophorum eiuſm
nugas, & facto, & oratione eſſe admiratos. An
diuinus Plato de Dijs maioribus, & minorib
multa differit, vel delirat potius? Quid ter ma
mus ille Mercurius, qui tanta de Trinitatis, ta
de incarnati verbi myſterio ſcribit, idem tam
ſimulachrorum potentiam, & maieſtatem p
dicat, & quod ridiculè dictum videri poterat,
ſi tam seriò commendaret, miratur artem De
faciendi mirabiliter hominibus eſſe collata
Planè, vt noſter dixit Apoſtolus, obſcuratum
inſipiens cor eorum, & dicentes ſe eſſe ſapiẽt
ſtulti facti ſunt. Redeo ad cauſam Indorum, ſi
ſuperſtitionum genera à Græcis, & ſapientib
inuenta retentaque ſunt longo tempore, imm
ritò ſanè & indoctè prorſus quidam barbaro
noſtrorum ritus indignãtur, quos oporteret p
tius miſerari, pro eo quod vani ſunt ſenſus h
minis, quibus non ſubeſt ſcientia Dei. Illud m
gis cogitandum eſt hæreditarium eſſe impiet
tis morbum, qui ab ipſis matrum viſceribus i
genitus, ipſo vberum lacte nutritus, paterno
dom

Rom. 1.

Plato in Timæo.

Trimegiſtus in Aſclepio. De quo Auguſt. lib. 8 de ciuit. cap. 23.

Rom. 1.

Sap. 13.

nestico exemplo confirmatus, tum diuturna
ıſuetudine & legum publica authoritate mu-
ıs, nullo modo niſi copioſo Chriſtianæ gra-
munere & magna doctoris Euangelici, atque
efeſſa cura ſanari queat. Quid igitur accuſa-
s barbarorum in idololatria deſerenda tardi-
em, & cunctationem, cùm debeamus potius
træ deſidiæ iraſci, qui pauca quædam, & fri-
a, contra Guacarum, & Homorum ſuperſti-
nem ſuſurrantes, victoriam ſtatim canimus,
orſus infecta. Hîc hîc ergo oportet catechi-
n prudentem pedem figere, & ad idololatriæ
imas fibras euellendas ex Indorũ animis om-
n cogitationem, induſtriam, operamque con-
re. Nam omnia à nobis eius genera comme-
ratà apud barbaros vigent maximè. Solem
dem noſtri Peruenſes in honore primo ha-
ıt, ſecundum eum Tonitru, illum Punchaum,
ıc Illapam vocitantes. Quillam quoq;, id eſt,
ıam, Cuillor, id eſt, ſidera, terram quoque Pa-
ımamam, & mare Mamacocham Chaldæorum
ore venerantur. Porrò Reges ſuos homines
ecipui nominis diuinitate donatos colunt,
orum etiam corpora admiranda arte integra,
viuida adhuc vſque conſeruant, ita primum
ıngocapam, & Viracocham, & Ingayupangũ,
Guaynacapam, & cæteros ſuos progenitores
igioſiſſimè ſtatis feſtis, & ſacrificijs proſe-
ebantur, cùm eis iſta licerent, vt cum omni
æcia ingenio certare poſſent in conſeruanda
iorum ſuorum memoria. Iam verò quod ad
gyptiorũ ſuperſtitionem attinet, tã latè patet
ıd noſtros barbaros, vt prorſus enumerari ne-
eant ſacrilegiorum genera, atque Guacarum,

siue montes, siue cliui, siue saxa prominētia, si
aquæ commodè scaturientes, siue fluuij celerit
fluentes, siue edita culmina rupium, siue aren
immensa congeries, siue foraminis obscura v
rago, siue arboris proceritas, & annositas, si
metalli index vena, siue lapilli cuiusuis minus
sitata, aut paulò elegantior species, quicquid d
niq; vt semel omnia dicamus, cæteris sui gener
insigniter præstare deprehendunt, illic protin
numē agnoscunt, & sine vlla cunctatione barb
ri adorant. Hac idololatriæ infestissima lue ple
sunt mōtes, plenæ valles, oppida, domus, itiner
nullaq; est Peruensis agri portio, quæ sit ab eo s
crilegio libera. Quot autem victimarū, quot lib
minum, quanto cæremoniarum ordine istoru
omnium cultum persequerentur Ingarum pro
ceres, infinitum est dicere, legat qui volet accu
ratam ea de re historiam à Polo viro prudenti
graui conscriptā. Inueniet intra vnius Cuzque
sis vrbis terminos plus 360. Guacas numerata
quibus omnibus diuinus honor haberetur, qu
busdam quidem fruges, quibusdam etiam pr
tiosa vellera & argentum aurumq; offerebatu
nonnullis non sine multo innocentium infan
tium cruore litabatūr. Ac re ipsa, certoq; vsu ob
seruatum est eas Indorum nationes plures ac gr
uiores superstitionis diabolicæ species tenuisse
in quibus Regum ac Reip. maximè potentia
peritia excelluit. Contra qui tenuiorem fortu
nam, minusq; Reip. accommodatam sortiti sun
in his multo idololatria parcior est, vsq; adeò v
nonnullas Indorum gentes omni idolorum reli
gione vacare quidam pro certo confirment, ea
que à sese esse inuētas atq; exploratas, testentu

Contra idololatriam remedia.

CAP. X.

[Vius verò curandi morbi illa plerisque no-
strorum expedita ratio visa est, vt simula-
,& Guacæ, cæteraque superstitionis Indicæ
numenta inuenta quidem extorquerentur in-
is, atque ferro & igne abolerentur, vt inue-
entur verò, si fateri verbis Indi recusarent,
rberibus certè, vt proderent, esse agendum.
q; hoc militaris modo turbæ institutum, sed
ctissimi, atque optimi cuiusque sacerdotis re-
iosum consilium fuit. Quod planè, si in no-
os, id est, iam baptismo donatos tantùm desi-
atum esset, poterat certè ferri, tametsi ita ea in
peccetur quotidie, vt qui religionem Chri-
anam commendatam & confirmatam volunt,
il aliud maximè agant, quàm vt eam odio-
n reddant, propterea quòd quæ de manibus
dorum idola eripiuntur inuitis, ea in animis
orum amplius infiguntur, verùm id in Chri-
anis non est alienum à ratione vt fiat. In ijs
rò qui Fidem Iesu Christi, neq; professi sunt,
q; satis perceperunt, neq; verò edocti sunt, co-
ri per vim ante idololatriam auferre, quã spon
Euangelium suscipiant, mihi certè cum gra-
ssimis ac prudentissimis viris nihil aliud vide
r, quàm aditum Fidei Christianæ præcludere,
em maximè aperire cõtendunt. Sæpe enim est
ctum, & est etiam sæpè dicendum Fidem esse
lentium, neq; quemquam Christianum fieri
bere per vim. Quamobrem præclarè August.
usmodi factũ reprehendit, & grauissimè docet
ius esse idola de cordibus paganorũ auferẽda,
quàm

Aug. serm. 6. de verbis Domini. tomo 10.

quàm de altaribus, quod etiam in hoc Peruen
Regno vir quidam grauis, & prudens multum
ac sæpè accusabat, cùm facillimè fieri posse af
firmaret, vt idololatria omnis funditus euerter
tur, si sapienter, & placidè Indorum Procere
deorum suorum vanitatem edocerentur, atqu
eos vt contemnerent, atque abolendos curaren
cum ratione & authoritate, tum modestia & be
neuolentia, atq; omni officio adducerentur. Ho
sce nullo negotio reliquo vulgo quicquid senti
ant persuadere, quicquid velint, efficere. Nan
quod mirari quispiam iure possit, tanta regum i
subditos populos authoritas extitit, vt eos tan
tùm Deos vrbes, prouinciæque susciperent, quo
rex Inga tribuisset, neque liceret cuiquam aliu
numen colere, quàm quod ille statuisset. Itaqu
deos ipsi, & Guacas toto hoc orbe distribuerunt
& in hac quidem prouincia Illapæ numini, in il
la Puncho, in alia Guanacauro alijs atque alij
modis litari imperatum, vsque adeò imperit
plebs de maiorum suorum authoritate pende-
bat. Adhibebat Polus huius suæ sententiæ illu-
stre sanè documentum, quòd postquam ipse pri-
moribus Ingarum Cuzqui de idolis tollendis le-
gem persuasisset, horum ipsorum opera breui
plusquam trecenta idola ex vicinis oppidis ne-
mine cogente ad sese essent delata. Quo institu-
to, si cætera processissent, hodie in hoc regno vix
idololatriæ vestigium superesset, quam constat
passim perinde atque ante annos centum vigere.
Hoc igitur idololatriæ tollendæ primum præce-
ptum sit, vt prius de animis auferatur præcipuè
regum, Præfectorum, Curacarum, quorum autho
ritati cæteri facillimè, & libentissimè cedunt.
Vt au-

t autem id noſter Catechiſta perficiat,& ſimu-
crorum non ſolùm contemnendam vanita-
m, ſed etiam execrandam peſtem perſuadeat,
on erit illi opus apud hoſce barbaros exquiſitis
modum philoſophicisque rationibus, neque
lementis Alexandrini ſtromata, neque Theo-
oriti Cyrenſis morborum Græcanicorum cu-
tiones plurimi faciet. Sed breues, faciles,& ar-
oculos omnium poſitas obiectiones proferet,
ſque repetendo, exaggerando, auditorum ip-
rum experientiam interrogando, in animis
ıdorum inſculpet. Argumenta huic rei idonea
iſquam melius & plenius quàm in diuinis lite-
s, in ſapientia præſertim Salomonis toto capi-
decimo tertio, & decimo quarto, & in Iſaia
ropheta capit. 44. & 46. & in Hieremia cap. de-
mo. Pulcherrimè autem, & ad vulgarem ſen-
m accommodatiſſimè in Propheta Baruch ido
rum vanitas confutatur. Notum, inquit, ſit vo-
s, quia non ſunt dij, ne ergo vereremini eos, ſi-
ıt enim vas hominis confractum inutile effici-
ır, tales ſunt dij eorum. Conſtitutis illis in do-
ıo, oculi eorum pleni ſunt puluere à pedibus
ıtroeuntium. Lucernas autem accendunt illis,
x quibus nullam videre poſſunt, ſunt autem ſi-
ıt trabes in domo, nigræ fiunt facies eorum à
ımo, qui in domo fit. Supra corpus eorum, &
ıper caput eorum volant noctuæ, & hirundi-
es, & aues etiam ſimiliter & cattæ. Vnde ſciatis
uia non ſunt dij. Si ceciderint in terram à ſe-
ıetipſis non conſurgunt, ſicut mortuis munera
lorum apponuntur illis. Hoſtias eorum ven-
unt ſacerdotes & abutuntur. Vnde ergo vocan-
ır dij. In domibus eorũ ſacerdotes ſedent. Neq;
ſi quid

Baruch. cap. 6.

si quid mali patiuntur ab aliquo, neq; si quid b
ni poterunt retribuere. Neq; regem constitue
possunt, neq; auferre, similiter neq; dare diuiti
possunt, neq; retribuere. Si quis illis votum v
uerit, & non reddiderit, neq; hoc requirent. H
minem à morte non liberant, neq; infirmum
potentiori eripiunt. Lapidibus de monte simil
sunt. Quomodo ergo æstimandũ est eos esse dec
A fabris & aurificibus facta sunt, nihil aliud er
nisi id, quod volunt esse sacerdotes. Nunquid e
go possunt ea, quæ ab ipsis fabricata sunt, esse di
Quomodo ergo sentiri debeat quod sunt dij, q
nec de bello se eripiunt, neq; de malis se liberã
Si inciderit ignis in domum deorum, sacerdot
quidem ipsorum fugient, & liberabuntur, ip
verò sicut trabes in medio comburentur. Qu
modo ergo æstimandum, aut recipiendum quò
sunt dij? Non à furibus se liberabunt, quibus in
qui fortiores sunt, & reliqua. Tria ergo hinc a
gumenta ad idololatriam confutandam caper
potest minister Christi. Primũ ex natura & sub
stantia Deorum. Siquidem ligna, aut lapides, au
metalla sunt, quibus artis humanæ accessit indu
stria sacerdotum auara prędicatione munita, au
regum violento imperio. Deos autem facere ho
mines nequeunt, cùm sint ipsis meliores rebus
se fabricatis. Si idololatria circa cœlestia, aut na
turalia corpora versetur, substantiâ illorum fa
cta, & motibus varijs subiecta ostendi facilè po
test, quod à Dei natura alienum est. Quod si rege
priscos adorant homines bárbari, eorum corpo
ra nihil sentire, & tabe iam consumpta docer
possunt, neq; à cæteris quicquam differre. Alte
rũ argumentum est ex impotentia & ignorantia
Simũ

nulachra quippe se ipsa defendere nequeũt ab
nis, aut latronis, aut ruinæ iniuria, neque verò
vident, aut sentiunt, aut mouere se omninò
ffunt. Naturalia autem corpora nullo suo ar-
ratu mouentur, sed leges sibi ab authore præ-
as semper tenent. Tertium est ab humanarum
um prouidentia, quod præcipuum est. Vbi ip-
arbarorum experientia compungenda, & in
dium producenda est. Vtrumne in morbo, aut
llo, aut fame deorum suorum vtilitatem ali-
am senserint? Vtrum religiosè illos colentes,
pro nihilo facientes melius habuerint? Quot
quanta mala perpessi, neq; tamen à dijs adiuti,
euatíque sint. Ad hæc autem omnia plenius
nfirmanda, quoniam sæpè aliqua signa sensus
vocis in simulachris apparent, interdum et-
n minæ, & præcepta exaudita, docendi sunt
bari, cùm res ita tulerit, diaboli ea omnia esse
nmenta, tum verò quis diabolus sit, qui illius
ellites dæmones, quid agant, quæ illorum in
mines inimicitiæ, & fraudes, & nequitia, vt
norem in horum potius odium conuertant.
c enim commune apud omnes pene barbaros
, vt Deum quidem omnium rerum supre-
im, ac summè bonum fateantur, spiritum ve-
quorundam peruersorum non obscura opi-
sit, qui à nostris barbaris Zupay vocari so-
nt. Igitur & quis ille summus idemque sem-
ernus rerum omnium opifex, quem ipsi et-
n ignorantes colunt, & quem nos annuntia-
us, per omnia doceri debent, mox quan-
m ab illo illiusque fidelibus ministris Ange-
absint gens pessima cacodæmonum, ho-
inum generi infestissima, accuratè & dilu-
cidè

cidè oportet exponere, vt idola omnia sua I
vel contemnant, vt vana & inutilia, vel eti
execrentur, & oderint, quę dæmonum astu eti
perniciosa didicerint. Neque satis esse debet
dioso catechistæ, vt communiter idolorum
nitatem refellat, addat etiam oportet peculi
deorum Guacarum, & superstitionum suæ pl
familiarium confutationem, in quibus inue
gandis & perdiscendis vtilissimum quin pot
summoperè necessarium studium existit. Qu
pleriq; grauiter peccant incuria & socordia,
morbos, quos non didicerint, rectè curare n
possint. Neque verò idolorum tantùm forn
varias, sed infinitas etiam superstitionum s
cies inde manantes persequi debeat. Exem
causa, cùm Indus solem Orientem aspicit, &
lutat, cùm tranandum fluuium verbis concep
conciliat, cùm garritus aut gemitus auium n
cturnarum, aut cæterorum animantium obs
uat, cùm sortes de rebus agendis init, cùm sem
tis aut frugum liba quædam offert telluri, cù
susceptos liberos sideri consecrat, cùm nupt
certis cantibus dedicat, cùm compotationib
cantillando identidem studet, cùm mortuos
gubri carmine effert, & sepulchrum commea
instruit, cùm ægrotus vates suos accersit & co
sulit, cùm deniq; cætera facit superstitionis a
tiquæ, cuius tam est omnis istorum vita plena,
nulla ab ea peste actio libera sit. Sed vt nusqua
grauius Indi laborant, ita neque facilius cur
possunt, si non desit industria, & studium salu
ipsorum. Eiusmodi enim omnes nugæ simul a
detectæ sunt, per sese facili negotio euanescu
ac veluti deprehensæ erubescunt, si modò ba
baroru

orum præfectorum, maiorumq; suorum au-
ritas compescatur. In confessionibus verò
iendis omni cura incumbendum est, vt hæc
nia minutè ac sigillatim, vbi opus est, sacer-
interroget pœnitentem, & confessum do-
atque deterreat. Ferè quia negliguntur, oc-
ınt: eadem adhibitæ curationi non difficilè
ınt.

De euertendis idolorum signis & templis.

CAP. XI.

Vamuis autem prima esse cura debeat sa-
cerdotis, vt idola de auditorum cordibus au-
ntur, idque docendo & exhortando maximè
tamen vt de oculis quoque atque vsu remo-
ıtur, nullo modo negligendum est. Quia in re
næ historiæ illustria & documenta, & facta
ponunt. Aras, inquit, eorum destruite lucos-
succidite. In quo genere mirificè Asa & Io-
celebrat sacra historia, quin etiam ab Eze-
rege Moysis serpentem illum æneum con-
tum cum non parua laude commemorat. Il-
ergo, & sacerdotes, & principes studiosè cu-
debent, vt idololatriæ omnis etiam suspicio
leatur: Quod duobus modis rectè & ordine
& secundum Christianæ legis disciplinam.
iùm in ipsis iam Christianis, qui baptismo
usi sunt, in quibus gentilitiæ superstitionis
iumentum aliquod ferri minimè debet, sed
olatriæ species omnis tum acriter insectan-
deprehendatur admissa, tum præcauenda di
nter omnibus illius signis sublatis. Hoc Au-
inus, & à se factum commemorat, & fieri de-
demonstrat. Hoc cuiusdam Concilij Canon

Deut. 7. & 12.
3. Reg. 15.
4. Reg. 23.
2. Par. 14. & 34.
4. Reg. 18.
Serm. 6. de verb. Domini Aug.

 disertè

Concil. Nannetense ca. 20.

diserte præcipit illis verbis, summo decert
debent studio Episcopi & eorum ministri, vt
bores dæmonibus consecratæ, quas vulgus co
& in tanta veneratione habet, vt nec ramum,
surculum inde audeat amputare, radicitus ex
dantur atq; comburantur. Lapides quoque, q
in ruinosis locis atq; syluestribus dæmonum
dificationibus decepti venerantur, vbi & v
vouent, & deferunt, funditus effodiantur, atq
tali loco proijciantur, vbi nunquam à culto
bus suis venerari possint. Et omnibus adnunt
tur, quantum scelus sit idololatria, & qui hæc
neratur, & colit, quasi Deum suũ negat, & Ch
stianitati abrenuntiat, & talem pœnitenti
debet suscipere, quasi idola adorasset, omnibu
interdicatur, vt nullus votum faciat, aut canc
lam, vel aliquod munus pro salute sua rogatur
alibi deferat, nisi ad Ecclesiam Domino Deo su
& cætera. Quem canonem libēter recitaui, qu
videam in eius generis ritibus, & multum Ind
iam baptizatos labi, & parum à sacerdotibus a
maduerti. Non solùm ergo simulachra ipsa,
insignes idololatriæ notæ, verùm etiam vestig
quæuis superstitionis veteris eradenda sunt. A
que eam ad rem imperio, & authoritate, si op
sit, vtendum erit. Et hæc ad Christianos Eccle
filios. Ad infideles verò quid? Prorsus distingu
da causa est. Si enim ita suos ritus, & cæremoni
agunt, vt fidelibus scandalo non sint, sed vnu
quisq; lege sua viuere facilè sinatur, permitte
di sunt cæcitati suæ vsque dum ab altissimo ill
minentur. Huc enim pertinet illud. Eos qui f
ris sunt, Deus iudicabit. Quod si Ecclesiæ princ
pibus subsunt, & Christianis hominibus scan

1. Cor. 5.

dal

sunt, profectò tolerandi non sunt. Quo in
ere B. Augustinus laudat Constantini magni
s, quibus Paganorum templa clausit, & idola
axit, itemque Ambrosius aduersus Symma-
n vrbis præfectum, Fortunæ aram à Curia
nana eiectam magnis viribus eloquentiæ de-
it. Concilium quoque Eliberinum, vt do-
i seruorum idola comminuant, edicit. Atque
nodo in subditis infidelibus, cùm præser-
nouis fidelibus nocent paganici ritus, atque
olatria per potestatem auferri & potest, &
t, nisi maiora inde incommoda, & tumultus
equi sapiens administrator iudicarit. Sed
summoperè curandum est, vt pro noxijs
us salutares introducantur, & cæremonijs
noniæ obliterentur. Itaque & aquæ bene-
vsum, & imaginum, & rosariorum, & gra-
m, & cereorum, & palmarum, & cætero-
quæ Ecclesia sancta probat ac frequentat,
hytis perquàm opportunum esse sibi per-
ant sacerdotes, atque ea omnia in concioni-
opularibus multis laudibus prosequantur,
o veteri superstitione nouis religiosisq; si-
mbutos assuefaciant. Ita fiet, vt melioribus
elegantioribus occupati obsoletam sectæ
uperstitionem de manibus ac de mente de-
nt.

Aug. epist. 48. ad Vincent.
Amb. lib. 5. epist. 31. ad Valentinianum August.
Conc. Elib. c. 41.

De recta dilectione sui.

CAP. XII.

st Dei veri cultũ traditum, superest, vt pro-
mi dilectio explicetur. Est verò vnicuique
mus diligẽdus, sicut ipse sibi. Se autem ip-
emo, vt oportet, diligit, qui animi corpo-

risque salutem atque constantiam abijcit. Id
go magnoperè Indi præsertim barbari doce
sunt, vt primùm vitam valetudinemq; suã tu
tur, neq; vel desperatione, vel obstinatione p
digant, quod sæpè faciunt. Etsi enim naturale
non homini solùm, sed cuiuis animanti vitar
mare, sui perniciem, quoad potest, auertere,
men irrationali quodam impetu & lege a
plerosq; barbaros necis sibi afferendæ consili
iamdiu obtinuit, vt vel impendentia mala de
tarent, vel fortiter rem gessisse viderentur,
dijs suis aut regibus alioqui gratificarent
Quanquam in hoc Peruensi regno præ alijs r
nus id vsitatum fuit, quod legibus, & moribus
set excultius. Neque miranda est ea barbaries
cæteris cùm Græcæ, Romanæque historiæ T
mistocles illos, & Mitridates, tum Mutios, & C
tones, & Brutos, aliosque innumeros, vt vi
fortes non parum ambitiosè celebrent, atc
ipsi etiam, qui Christiani haberi volebant, C
cumcelliones in Africa creberrimè ita inter
rint. Etenim vel laudis amor quidam insan
vel cæcum vitandi mali consilium complu
ingenio etiam atque doctrina præstantes vi
vsque ad sæuam sui necem sæpe compulit. Qu
cùm exemplis maiorum apud barbaros pro m
gno ducitur, naturali sensu propemodum e
tincto etiam iucundum mortis genus habet
Pertinet etiam ad rectam sui dilectionem,
mentis vsus per temulentiam ne intercipiatu
atque ex homine pecus fiat, vel potius maxin
noxia, & ferox bellua. Sed de ebrietate vitand
quod est præ cæteris vitium maximè familia
barbaris, satis in tertio libro dictum est. Huc e
ian

pertinet, humanarum carnium esus, in quo
tam defuncto homini, qui nihil aut sensus
doloris capit, quàm ipsi humanæ naturæ in-
a fit. Id enim naturali legi ita repugnat, vt
a, quantum ego sentio, famis inopiæue causa
e possit. Assentior enim doctissimo Theolo-
a sentienti, quanquam alij aliter sapiant. Gé-
autem hoc vitij apud Indos Carybes dictos,
es sunt Brasilienses, & Chunchi, & Chiri-
ensès, & alij plerique in vsu & pretio habi-
sacrosanctæ literæ grauiter auersantur, quæ
res illos idolorum adoratores inter cætera
um accusant, tanquam humanorum visce-
comestores. Philosophia quoque ferinum
e docet apud Aristotelem, qui eiusmodi fa-
s inter extrema opprobria actionum huma-
m numerandum putat. Quare vt seminis
ini fundendi honesta causa esse non potest
io corporis, nisi alioqui matrimonio legi-
, etiam si ex eiusmodi humore coacto in-
is consequatur, ita profectò neque ex hu-
 cadauere epulas quantacunque famis de-
ndæ necessitas iustas esse permittet. Ad
nunis quoque naturæ dilectionem spectat,
functorum corpora non violentur, atque
ne sepulchra quidem effodiantur, in quod
tiæ, & inhumanitatis genus leges impera-
, & Pontificiæ acerbè animaduertunt, &
c regno Concilio Limensi seuerè admo-
nostrorum hominum licentia coercetur.
m in quo rectam sui dilectionem barbari
dunt maximè, minimeque id putant, illud
uod ab Apostolo Paulo vno verbo luculen-
t dictum, quòd contumelijs afficiunt cor-

Victoria relect. de temperantia n. 5 & 6 sed Caiet. & Abulen aliter sentiunt.
Sap. 12.
Aristot. 7. Ethic. c. 5.
Conc. Tol. 4. c. 45.
Con Melden. c. 72.
Conc. Lim. cap. 113.
Rom. 1.

pora sua. Ita enim omnes impudicitiæ & libid
nis præposteræ sordes exposuit. Atque est illu
quoque ab eodem verissimè ostensum idolol
triæ scelus omnia flagitia statim consequi, ta
Sap. 14. quam riuulos primum fontem, quod est à Sapi
te sapienter etiam animaduersum. In hoc gene
sunt concubitus cum maribus, cum bestijs, cu
ipsis lignis, incestuosi amplexus cum sororibu
cum matribus, cum filijs apud quosdam barb
ros non concessi solùm, sed interdum lege sanc
ti. Nostros Ingas non nisi sororem legitimo fi
coniugio copulare solitos constat, ex quibus du
ad fidem conuersi & baptizati in antiquo matr
monio permanere à præsule quodam permi
feruntur, factumq; Paulum quartum Pont. ma
grauissimè tulisse, verbisque seuerissimis obiu
gasse fama est. Verè à Sapiente scriptum est, In
Sap. 14. tium fornicationis est exquisitio idolorum,
adinuentio illorum corruptio vitæ est. Et po
nonnulla: Neq; vitam, neq; nuptias mundas ia
custodiunt, sed alius alium per inuidiam occ
dit, aut adulterans contristat: & omnia commix
ta sunt, sanguis, homicidium, furtū & fictio, co
ruptio & infidelitas, & cætera, inter quæ natiu
tatis immutatio, nuptiarum inconstantia, inor
dinatio mœchiæ, & impudicitia. Infandorum e
nim idolorum cultura omnis mali causa est, &
initium, & finis. Hæc Sapiens. Quæ omnia carn
flagitia à catechista assiduè & grauiter insectar
da sunt, & seuerius cum violatoribus legis natu
ralis agendum. Interea verò fornicationem, qu
ferè gentes licere putant, multis modis legi De
& naturæ ipsi contrariam docere debent, atq; v
persuadeant, non solùm sacræ authoritates pro
ferenda

endæ, verùm etiam humana argumenta, quæ
erunt: illudque præcipuè ab opinione isto-
n remouendum, vt fœminas non ante matri-
nio sibi iungendas arbitrentur, quàm in so-
s periculum fecerint, qua ex causa concubi-
prius penes se retinent, quàm easdem ducant
res. Quin etiam adeò virginitas vilis est fœ-
is, vt opprobrio propemodum detur, si qua
uptias nondum corrupta perueniat, tan-
m sui amatorem antea inuenire nequiuerit.
atque id genus alia barbaricæ stultitię mon-
diligenter ab hominum sensu, & vitæ vsu
ad liceat releganda sunt, & docendi omni-
barbari, vt se ipsos, sensum, corpusque suum
gere & conseruare congruenter naturæ dis-
.

De dilectione proximi.

CAP. XIII.

Roximum est, vt qui se rectè diligit, fratrem
quoq; vt se ipsum diligat. Quod sanè fit duo-
modis. Vno, vt ne cui omnino noceat, siue vi
corpusq; lædendo, siue vxorem violando, si-
ortunas contrectando, siue existimationem
ionemque imminuendo, quibus proximus
e aut verbo læditur. Et vt sit perfecta iusti-
quibus perpetrandis abstinet, ab ijsdem et-
per libidinem affectandis sese cohibeat. Ho-
quippe omnium lex naturaliter hominum
rta atq; impressa animis est. Vt quod tibi ab
fieri nolis, id in alterum ipse ne facias. Alte-
uoque modo diligimus proximum, cùm non
lò non lædimus, verùm etiam opportunè ad-
mus atque adsumus. Atque hîc planè omnia

Matth. 7.
Tob. 4.

Christianæ charitatis officia versantur: & qua
dam quidem salua charitate prætermitti nō po
sunt, vt si debitus honor parentibus, si extrem
aut grauiter indigenti res familiaris, si pericl
tanti necessaria vitæ subsidia subtrahantur. Qu
dam verò etsi non omnino charitatem vitian
grauiter tamen debilitant, vt si non doceas, qu
commodè potes, si hospitio non excipias, si nc
pascas, cùm ipse abundes, & reliqua id genu
Quæ cùm dicta vniuersè sint, & omnium mort
lium gentibus communia habeantur, tamen i
lud est proprium Indorum moribus, quantum
go notare potui, accommodandum, vt mutu
inter se officijs honestè certent, idque & hum
nitatis & Christianæ disciplinæ maximum
propemodum singulare decus sibi persuadean
Etenim cùm plerisque in rebus Europæos hom
nes naturales Indorum mores longè antecellan
quod is facilè concedet, qui horum modestian
lenitatem, auaritiæ fastuique contemptum, l
borum tolerantiam contemplatur, tamen hac
na valde horum ingenio offendor, quod parui
omnino benignitatem atque humanitatem ir
ter sese obseruent. Nam in nostros homines f
ue seruitute quadam oppressi, siue admiration
commoti, siue ne in se sæuientes experiantur
timore correpti, liberales certè sunt, & pro su
tenuitate copiosi. At inter ipsos vix est, qui sti
pem vilem, aut pugillum frumenti vltro alter
præbeat. In ægrotos parum misericordes, in se
nes & egentes illiberales, in labore, & ærumn
oppressos inhumani. Vix filij parentibus defe
runt honorem. Senectus ipsa vt alijs est venera
bilis pro rerum vsu, & consilij authoritate, it
his bar

ɔarbaris vulgo faſtidio, & opprobrio habe-
Itaque plerique ſenes atque anus, quoniam
ɛntandæ vitæ rationem inueniunt nullam,
bus deſtituti, & ab alijs contempti, eam po-
mum ineunt, vt ſortibus, augurijs, diuina-
ıibus, veneficijs ſtipem colligant, & ſuam a-
cæteros opinionem tueantur. Obſeruatum
viris valdè prudentibus nullos eſſe in na-
ıe Indorum iſtarum ſuperſtitionum artifi-
, & architectos, niſi homines abiectos, in-
s, decrepitos, qui omnibus alijs rebus exclu-
l eas ſe artes vulgò conuertunt. Obſeruatum
m parentes filijs in nullo eſſe pretio ſi indi-
nt, ægrotis nihil ferè opis adferri: defunctis
lta prodigi, quæ ſi viuis concederentur, diu-
eſſent in vita retinendi. In noſtris verò ni-
perinde barbari ſuſpiciunt, & admirantur,
il æquè apud ſe commemorant, & laudibus
unt, atque mutuam beneficentiam, & libe-
tatem, cùm præſertim eam ad ſeſe redunda-
ɔerſpexerint. Verum eſt enim Saluatoris elo-
m: In hoc cognoſcent homines, quòd diſci- *Ioan. 14.*
i mei eſtis, ſi dilectionem habueritis adinui-
n. Hanc ergo Chriſtianæ charitatis partem,
e in beneficentia ſita eſt, excolendam atque
ıſtrandam, & verbis, & factis ſibi præcipuè
utare debet miniſter Chriſti. Et certè diſ-
ıt barbari humanitatem, diſcunt mores ſua-
ɔres, diſcunt effuſam etiam in ſuos liberalita-
m, ſi diligenter & crebrò ea de re commo-
nefiant, & exhortationibus ſacerdo-
tum paria exempla non
deſint.

De Catechiſmo vulgo Indorum neceſſario.

CAP. XIIII.

MVlta quidem ſunt in Chriſtianę doctri
explicatione fuſius & vberius Indis rep
tenda. Verùm ea à me commemorata ſunt, q
peculiarem videntur habere difficultatem. N
verò ex vaſtiſſimi orbis innumeris gentibu
quantum eſt hoc, quod experti ſumus? Itaq; al
alia notare, & commendare potius curabun
quæ nouis Euangelij ſtirpibus magis opportu
animaduerterint. Ego quod Peruēſibus maxim
conferre exiſtimo, vt potui, expoſui hactenus,
deinceps exponam. Hæc autem omnia vt com
modius, & catechiſtæ doceant, & Indi percip
ant, opus in primis eſt duplici quodam catechi
mo: vno compendiario & breui, quem memori
ter etiam ſi fieri poteſt, addiſcant, vbi ſumma ſ
eorum omnium, quæ ad fidem, & mores homin
Chriſtiano neceſſaria ſunt, altero vberiore, vb
eadem amplius dilucidiuſq; dicantur, & copio
ſius confirmentur. Vt ille prior diſcipulis po
tius, hic poſterior ipſis præceptoribus vſui ſi
Opus eſt etiam breui, & abſoluto aliquo confe
ſionali, vt ſacerdotes rudiores conſcientias In
dorum examinare, & purgare ſciant, vbi ea ma
ximè peccatorum genera explicentur, quæ iſti
familiaria ſunt. Atque ad eundem modum qua
in matrimonijs Indorum, cæteriſque ſacramen-
tis conferendis interrogare opus ſit. Hoc vtrum-
que opus ſi quis vtraque lingua, & Indica, & Hi
panica ſimul ſcriberet, ac Theologorum illu-
ſtrium atque egregiè linguæ Indicæ peritorum
autoritate munitum diuulgandum curaret, ſalu-

ti pro

rofectò vniuersæ Reip. Indicæ immortale
eficium conferret.

In instructione Indorum diu esse perseuerandum.

CAPVT XV.

AM verò de residentia Parochorum, deque
nissionum auxilio, vt hanc de catechizandis
dis partem absoluamus, dicendum deinceps
. Neque magnopere modò incumbendum est,
pastoris præsentiam omni quidẽ gregi in pri-
s necessariam, etiam Indorum populis deesse
llo modo debere monstremus. Nam vt pastor
endat vultum pecoris sui, suosque greges con
eret, vt requirat abiectum, & infirmum con-
ctumq; alliget, & forte custodiat, vt proprias
es nominatim vocet, & vadat ante eas, & lu-
s arceat, & seipsum, si opus sit, pro ouibus
risti exemplo offerat discrimini, cæteraq; si-
lia, quorum nos diuinæ literæ admonent, hîc
æcipuè desiderari res per se ipsa quouis etiam
cente loquitur. Quæ verò ex absentia pastorũ
mna fiant, non minus experimur nos, quã sa-
i Canones prædicant, atq; ille præsertim Con-
lij Parisiensis, inter cætera, inquit, quæ religio
Christianæ aduersa sunt, hoc nihilominus cõ-
rium, & periculosum extat, quod quorundã
ælatorum temerario ausu Ecclesiæ suis ad tem
s viduantur sacerdotibus: & post pauca, Non
tendentes quod eorum absentia, & loca Deo
cata sibi cultu debito priuentur, & homines si-
cõfessione, & infantes sine baptismatis rege-
eratione plerumque moriantur. Quamobrem
Parochos sedes subinde commutantes, & præ-
sules

Prou.27.
Ezech.34.
Ioan.10.

Cõc.Paris.
lib.1.c.29.

fules eos aliò euocantes his statim verbis dece
nunt. Quanti autem sit discriminis & person
mittentis, & eius, qui mittitur, animarum peric
la, quæ subinde in huius rei causa fiant, liquid
produnt. Proinde omnibus prælatis cauendũ es
ne illicita sibi Presbyterorum transmissione a
nimarum suarum habeant damnationem. Pres
byteri porrò qui non sui Prælati imperio coact
sed potius voluptatum suarum delectatione, im
auaritię æstuatione succensi id facere præsumũ
perpendant necesse est quàm luctuosam, & qu
sequuntur. Quæ ad verbum repetenda duxi, vt t
perniciosa licentia commutandi subinde Pa
rochias Indorum, & de ijs veluti negotiandi, &
licitandi aliqua ex parte reprimatur. Sed miss
vt faciam hæc de residentia Parochorum com
munia documenta: sunt valde peculiares, & pro
priæ causæ quæ prorsus persuadent, nihil de sa
lute neophytorum sperandum esse, nisi firma, a
diuturna fuerit doctoris in catechizando dili-
gentia. Vt enim tenera arbusta nisi assiduè inui-
santur, curentur, foueanturq́;, facillimè vitian-
tur, difficilè iam vitiata emendantur: ita teneræ
neophytorum mentes, cùm infirmas adhuc in
Christi Fide radices egerint, vel errore corrum-
puntur, vel flectuntur libidine, omnesque Dia-
boli atque hominum peruersorum impressiones
excipiunt. Ita enim natura comparatum est in
omni noua disciplina vsque dum consuetudine
confirmata sit, vt parua negligentia industria
omnis, & labor citò euanescat. Huc accedit ha-
rum gentium minus perspicax ingenium, quod
neq; multa de rebus diuinis breui percipere, ne-
que percepta satis retinere potest. Nam mihi
quidem

idem Indi sæpè videri solent ijs persimiles,
i vel ætate, vel morbo stomachum habent de-
litatum, ægrè coquentem cibos ingestos: quo-
m si aut crassitudine, aut copia obruantur, illi-
acescit, & vitio cruditatis vires potius fran-
t, quàm confirmat. Opus ergo est, quod medi-
rum ars habet infirmo stomacho parum, & sæ-
alimentum instillare. Ita enim & vincit, & ad
endum excitatur. Haud ergo promittat sibi
isquam exigui cuiusdam temporis labore ma-
ios ex Indorum populis fructus, neque existi-
emus bis aut ter de tota Fidei causa edoctos nõ
nplius indigere doctore. Quin potius & assi-
ıè differendum est & modicè, vt quæ audie-
nt, percipiant atq; conseruent. Sic enim Chri-
ıs ipsos suos discipulos instruebat, præcepto-
s orbis terrarum, multa habeo vobis dicere, *Ioan. 16.*
æ non potestis portare modò. Præter has autẽ
mmunes ferè infirmitatis humanæ rationes,
t illa maxima, & certissima natiuæ cuiusdam
orum leuitatis, qui cùm primùm sibi relin-
ıuntur, mirè lubrici omnia accepta deponunt,
aut veteres sequuntur errores, aut in obuium
ıodque, prout sors tulerit, feruntur, sicut par-
ıli fluctuantes, & circunferuntur omni vento *Ephes. 4.*
ctrinæ. Quamobrem, ne in his frustra labore-
us, & ne excidant in simplicitate Fidei corru-
is serpentis astu sensibus, neue ab ijs, qui con-
adicunt veritati, consentiunt verò iniquitati *2. Cor. 11.*
ansuersi agantur, infinitis modis necessarium
t, vt in ijs docendis, arguendis, exhortandis,
nfirmandis, tuendis, & gremio denique ipso *2. Thess. 2.*
estandis, nutricis diligentia ne momento qui-
em absit, hoc est spirituales magistri, & patres
apud

apud eos immobiles perseuerent: Ita fiet vt e
paruis initijs incrementa magna succedant, a
non contra, quod sæpe & videmus, & gemimu
lætissimæ spes & fœlicia primordia inepta qu
dam socordia corrumpantur.

An expediat Parochias Indorum regularibus committi.

CAPVT XVI.

PArochias verò Indorum vtrum tenere regu
lares deceat, & vtri accommodatiores sin
neophytorum administrationi Ecclesiasticæ su
cipiendæ, hiue, an presbyteri sæculares, inuidi
sè, ac molestè quidam solent contendere. Se
quamuis inter antiquos Canones legamus, N
religiosi in Ecclesijs Parochialibus ponantur
vituperari tamen non debet, neque verò potes
quod Apostolicæ sedis autoritate & Regio de
creto fit. Constat verò summos Pontifices han
mendicantium in Indis administrandis operan
non solùm probare, verùm etiam multis mag
nisq; priuilegijs, & concessionibus insignite
prouocare. Neq; alienum ab instituto religios
censendũ esse, si Christi amori, fratrumq; salut
cedat interdũ accurata illa communis vitæ, & re
gulę disciplina, Christi præsertim Vicario ita &
publicas, & priuatas leges interpretante. Nemo
verò sit adeò absurdus, & à studio Regularium
auersus, quin apertè fateatur religiosorũ opera
& labori deberi potissimũ huius Indicanæ Eccle
się primordia. Regios autẽ sumptus & diligentiã
in transmittendis nouo orbi religiosorũ gregi-
bus, vt nulla ab Hispania classis his fœlicibus
merci-

In appendice ad synodum Lateran. sub Alex. 3.

rcibus vacua soluat, quis tã erit ineptus, qui
orsum interpretetur, quã vt curam Indorũ hi
issimũ suscipiant, regiamq; conscientiã, quo-
licet, exonerent? Preterea ne illud quidem ne
i potest à religiosis, religiosius accuratiusq;
ophytos instituí, fereq; vitę exemplo magis,
àm à sæcularibus adiuuari. Nã vt nihil aliud,
a habitus professio cohibet, vt castius vitam
tituant. Quæ cùm ita sint, nõ est cur ab officio
sare monachos & solũ sæcularibus parochias
nes Indorum quisquam concedere velit. At
er has omnes tot & tantas cõmoditates duo
hi videntur incõmoda. Vnum est illud ipsum
od regularibus, cum priuilegijs suis exempti
t, nõ satis bene cum Episcopis conuenit in ad
nistrandis parochijs Indorum. Hinc quanta
la profecta sint, dici nõ potest. Primùm enim
officio sunt negligentes, Episcopi, quorum
munus est proprium, suis occurrere non pos
t parocho, aut castigato, aut commutato, si-
dem neq; visitare, neq; plectere, neque amo-
e malè meritos possunt. Præfecti verò Pro-
ciales subiectos sibi Regulares corrigere quĩ
n possunt, sed cùm oues alienæ sint, vix ad il-
serò tandem querela peruenit. Et omnino ha
nescio quid perturbationis Parochum Epis-
o suo nõ subesse, ac duplici veluti capite re-
Hinc porrò dissidia acerbæque contentiones
er Episcopos, & Regulares cum Indorum cer
nagno malo. Hinc querela Episcoporũ, quod
es sibi commissas satis pascere nequeant. De-
; vestem ex lana linoq; contextam, & aream
dẽ vario semine aspersam, videre est simpli- *Deut. 22.*
ati Euangelicæ, & subministrationi spiritus, *Leuit. 19.*
quam

Ephse. 4. quam Paulus tanti facit, sępenumerò non par
incommodasse. Hoc igitur detrimentum ex
dorum ratione considero. Alterum verò meo
dicio non istò inferius in ipsosmet regulares
currere sentio ego, imò verò sentiunt & gem
ipsi, quorum prudentissimus, atq; optimus q
que copiosè deploret propter susceptas Pa
chias Indorum religiosorum ordines esse co
psos, atq; inde & disciplinam extenuatam, q
certè dolendum est. Siquidem hi auxiliare
Prouerb, 5. Christo Domino dati sunt, vt fidem iuxta Sa
entem, pro amico spondentes, ex officio habe
quod sequitur, festinare, discurrere, amicum
scitare, vt debito satisfaciat. Ac nescio quon
modo in hoc orbe commutata est ratio instit
regularium. Neque enim, vt in Europa, cùm p
dicant verbum Dei, confessiones populi au
unt, cæteraq; faciunt, Parochis adiumento su
& professione sua retenta, greges Christi, quo
licet, curant. Quin potius singularia hîc omn
diuisaq; sunt, vnusquisq; Parochiam suam ten
& neq; suos ab alijs iuuari patitur, neq; ipse a
ducitur, vt alios iuuet. Ita finibus quisq; suis
ptus est, ac si de agro partiendo res esset, alien
ditionem nisi suam faciat, neque adire ipse, n
adiri suam æquo animo fert. Scripsit ad me
noua Hispania quidam de nostris mirari
se tam absurdam, & ab Indorum salute ali
nam consuetudinem inuectam esse Indiæ Oc
dentali. Quamobrem si sacerdotes sæcular
& meritò & numero pares Indorum Paroch
inuenirentur, fortassis esset magis è re Ind
rum, vt religiosi nostro muneri non deessem
sed Parochis ipsis, atq; Episcopis auxiliares m
nus pr

præberemus, & cum ſumma eorum beneuo-
ia verbum Dei inter Indos diſſeminaremus,
eos audiendis confeſſionibus, cæteroq; om-
fficio proſequeremur. Quod ſi hoc vniuersè
nequit, vt certè nequit, profectò qui ex reli
ïs hoc inſtituti genere militare poſſunt, om-
plurimum cauſæ Indorum conferre putan
int.

tem Indorum ſocietati Ieſu pro viribus eſſe procurandam.

CAPVT XVII.

cietatis autem Ieſu eò potiſſimum inſtitu-
e, vt in miſſionibus obeundis per varios or-
terrarum tractus Eccleſiæ Dei ſeruiat, hoc
eſt proprium munus, vt nihil magis. Atq; id
dem quanquam vbiq; gentium præſtare de-
pro ſua virili, tamen nuſquam æquè atq; in-
nationes Indorum, ad quas Deo concilian-
præcipuo, vt egò ſanè opinor, ſtudio diuini-
nſtituta eſt. Ac dabunt mihi æqui omnes li-
ter veniam, ſi quandiu ſum Indorum ſeruus,
orificem miniſterium meum. Itaq; ſi in hac
e vel ceſſet difficultatibus victa, vel deſidia
eat ſocietas, non mihi dubium eſt, quin gra-
prę cæteris & Dei, & hominum incurrat
nſam. Etenim quo alio pertinet familiare il-
in profeſſionibus ſolennibus votum, quod
quartum ſolemus vocare, de parendo Pon-
i circa miſſiones? Quorſum toties facta men
n ſacris Bullis inſtituti profectionis ad In-
Quid in beati Patris noſtri Ignatij conſtitu-
ibus, tantoperè repetitum, & commenda-
, quàm vt prompto alacrique animo præſto

vnusquisque sit, siue ad fideles, siue ad infide
ire iubeatur, etiam si remotissima orbis re
lustranda sit? Videre sane est ex ipsis primor
suis huius societatis authores Indicanas pr
ctiones potissimum spirantes, easque literis
ctisque suis, & toto vitæ genere velut exculp
tes. Pauci numero & vixdum professione
confirmata cùm essent, tamen duos ex ipsis ad
rientalem Indiam destinandos putarunt. Q
rum vnus Franciscus Xabier, quanta Deo
gnificè adiuuante peregerit, & quale suis exe
plum reliquerit, inter abruptissimas diffici
masque Barbarorum rupes iter ostendens
verbo planissimum, alij melius loqui poteru
& tacentibus nobis res ipsæ Dei benigni
non tacent. Hunc cæteri socij secuti quan
Christi Iesu in se propensionem experti
quantam in promerenda salute hominum v
nimis durus ingratusque est in nobis, qui no
agnoscit, & cœlesti beneficio gratias immo
les agit. Neque ego sanè dubito, quin dulci
quadam ac familiari cura Dominus Iesus
prosequatur, qui se totos studiaq; sua huic op
consecrant, quod eo charius iucundiusque
nostro est, quo & per se insuauius, & ab homi
bus magis neglectum. De veris operarijs loqu
nam mercenariorũ, & sua quærẽtium plena s
omnia. Etsi verò ad hanc Occidentalem Indi
serius aliquanto, & parcius societas Iesu euo
ta est, tamen de benignissima Domini prouid
tia certò mihi persuasũ habeo, nõ inferius fu
rum operę pretium, neque vllo vnquam tem
re societatis huc missæ operam cessaturam. N
cùm tot tantisque rationibus rei Indorum p
curan

ndæ cōstricti teneamur, militiæ desertores, etiam proditores habeamur necesse est, si omnes neruos in hoc opus Domini, vel præissis cæteris contendamus.

multis videatur societas Parochias Indorum debere suscipere.

CAP. XVIII.

Voniam verò in hoc orbe nulla alia Euangeizandi ratio hactenus suscepta est præter quam Parochi suis adhibere solent, videnultis huius societatis homines nisi Paro Indorum ipsi vsitato more suscipiant, nil salutem neophytorum conferre posse, vni mq; eorum aduentum ex Europa esse produm superuacaneum putant. Itaq; censent omnino oneri ceruices subijciendas, curam ndorumq; propriè subeundam. Cumque in arte cunctationem nostram videns, indulam nobis delitiasque obijciunt, quod deato labore & vita agrestiori, vrbanam freiam amemus. Quidam timori trepidationostræ substomachantur, amico illi quidem ó, sed voce libera obiurgantes, si Patres sois Iesu parochias Indorum sibi vitandas nt, de Indorum desperanda salute ferre senm. Quis enim, inquiunt, discrimini huic iet sese pro salute fratrum, si vos Patres detis, & tergiueriamini, quorum alioqui anim studium, & inflammata in Deum pietas ecta est? Quorsum verò missionem tantam bitis, tantum terræ pelagique emensi ad igterras traijcitis, si Indorum causam deseriut qua ratione professioni, nominique ve-

ſtro conſulitis, ſi quod alij omnes religioſi
amplexati ſunt, vos perhorreſcitis, non infe
rem alias animarum zelum præ vobis feren
Quod ſi Hiſpanorum noſtrorumq; hominum
lutem appetitis, nonne ſatius erat in media
pania Europaque conſiſtere, vbi & numer
gradu ſuperiores ſunt infinitis partibus iſtæ
ces? Alij quidem aurum argentumque apud
dos quærunt, quod apud ſuos, ſi æquè occu
ret, haudquaquam patria deſerta tam long
tam moleſtam, tam periculis omnibus ple
peregrinationem ſuſciperent. Vos verò Pa
quid auri, quid argenti huc quæſituri adue
ſtis? ſiquidem Hiſpanorum animas, certè a
vos aurum iſtud abundabat copioſè. Quod ſi
dos Chriſto Ieſu lucrifacere in votis erat, &
ſtum maximum, vt eſt planè, exiſtimãtibus
1.Tim. 6. tatem, Euangelij gloria, & propagatio cord
rat, quo tandem conſilio vix aggreſſi rem, te
vertitis? Illi ipſi profani, auarique homines,
in hunc orbem rei augendæ cauſa penetrar
tamen nihil laboris, nihil periculi recuſar
modò copia exoptata potirentur: vos verò
nia prius tuta, omnia vndiq; quadrata circ
ſpicitis, ac velut in vmbra res gerenda ſit, n
periculorum adeundum putatis. Atqui veſtr
cij ij, qui in India Orientali, in Malabarica
Malaca, in Ormucio, in Malucis, in Aethio
in Iapponia, in Sina, cæteriſque Orientis reg
nibus tanta præſtiterunt, & tanta cum gloria
bus ab ijs geſtis per ipſorum epiſtolas cogn
in omnium ore verſantur, non ſine magnis ſ
ribus, ſine ingenti periculo eam ſunt laudem
ſecuti. Quod ſi vrbes tantùm Hiſpanorum in
len

las vobis exiſtimatis, ſi Mexicum, Limam,
cum, ac non in medijs Indorum populis ſe-
figitis, ſi Carãgas, Collas, Sacacas, Yauyos,
raſque prouincias barbarorum vitatis, vm-
ilis tantùm ac ludicra veſtra omnis de Indis
curatio ſit neceſſe eſt. Quomodo enim eam
em Chriſto expugnare poteritis, apud quá
m figitis nullam, nulla certa præſidia con-
itis, nullas moras ducitis? cùm nulla alia
rinde opus ſit ad ſalutem Indorum procu-
dam, atque perſeuerantia & improbo quo-
labore. Sic enim habetote Patres, quantum
veteranos, & mores horum barbarorum
urno vſu edoctos cauſa admonet, niſi per-
iò, ac conſtanter verbum vitæ, & curam ſa-
s harum gentium meditemini, vanos omnes
ros conatus & telæ Penelopes ſimiles pror-
futuros.

æ rationes à ſuſcipiendis Parochijs Indorum ſocietatem deterreant.

CAP XIX.

Aec atque horum ſimilia expoſtulare nobiſ-
cum ſolent, qui cauſæ Indorum ſtudioſi, ſe-
ores nos in ſuſcipiendis Parochijs accuſant,
rũ me oratione ita ſæpenumerò perculſum
or, vt propemodum victus cederem, omnia-
alia ſaluti neophytorum poſthabenda exi-
narem, atque equidem penè contemnerem.
contemni profectò non poſſunt, cùm occur-
t nobis tot viri religioſi & pij, qui nõ minus
ico, & ſyncero animo trepidationem noſtrã
uſcipiendis Parochijs vehementer probent,
firmentq; ſe longa experiẽtia didiciſſe reli-

gioni suæ plurimum eiusmodi Parochias inco
modasse. Itaque permulti graues, & pij viri
suis Capitularibus conuētibus agitarunt de I
dorum parochijs deserendis, ne & regularib
suis nocere pergerent, & maximas ab Episcop
à Patronis, à Præfectis Regijs molestias sustin
rent. Quod & si effectum non est, Rege regijsq
ministris contranitentibus, tum verò sentent
aliorum, vel charitate, vel quauis alia causa o
tinente, tamen illud omnes, aut penè omnes e
perti nobis gratulantur, quod eos scopulos n
præteruecti simus. Neq; enim in nouo orbe ar
quam Domini sententiam obliuisci debemu
Matth.16. Quid prodest homini si mundum vniuersum l
cretur, animæ verò suæ detrimentum patiatu
Eccl.29. aut quam dabit homo commutationem pro ar
ma sua? Et illud Sapientis: Secundùm virtute
tuam recupera proximum tuum, & attēde in
lis, ne fortè incidas. Præterea illud ante ocul
Eccl.14. ponere oportet: Qui sibi nequam est, cui bon
1.Tim 4. erit vnquam? & illud Pauli, Attende tibi. quib
ita salutem fratrum iubemur quærere, vt ne n
ligamus nostram, imò verò nullam esse ab al
sperandam, si in nobis prima defecerit. Atque
omittam reliqua, quæ non leuia sunt, duo mar
festè habent Parochiæ Indorum grauissima i
commoda. Vnum est continentiæ periculu
propter Parochorum miram solitudinem, ac l
bertatem quiduis perpetrandi, cum perpet
quadam esca libidinis ex fœminarum aspect
colloquijs, rei familiaris vsu. Ad quæ accedit,
cumulum faciat mira ipsarum fœminarum fac
litas, rarus pudor, resistendi vis propemodu
nulla, sæpe etiam sponte oblata copia. Hoc ig
t

-vnum eſt: alterum verò non leuius iudicio
o,quod ex lucri ſpecie naſcitur, & cupidita-
opinione ſiue vera illa,ſiue falſa ſit,omnia Pa
hi ſtudia reſpergit, propemodumque corrũ-
Nã & victus ſuppeditari ſolet ab Indis,quod
Camaricum dicunt,& à Patronis Dominiſq;
lorum ſalarium penditur. Hîc cùm Indis im-
ando,exigendo, commodiſſimum quodque
gendo,minus copioſum Camaricum recuſan
quanta turbatio inter ipſorum fraudes, & Pa-
hi cupiditatem. Itaque omnem ad Parochi
eſtum vel fallendum ſi poſſunt, vel ſi nõ poſ-
t,explendum, ſalutis ſuæ curam, cogitatio-
nque conuertunt. Cum Patronis rurſus Indo
n, cum Prætoribus, quæ tragœdiæ quotidie?
ot iurgia,& lites, quibus Regia ſubſellia aſſi-
ecrepant. Hinc ſimultates, hinc odia acerba,
c calumniæ graues. Coniurat cum Curaca
ronus aduerſus Parochum, & quiduis vt ob-
at,teſtes habet ad votum. Hæc qui non vidit
exaggerationem fortaſſis cumulata putabit;
interfuit, & rem totam oculis perluſtrauit,
um fide inferiora teſtabitur. Igitur vel conſci-
ntiæ naufragium, vel ſæua certè tempeſtas
eunda eſt, tum verò auaritiæ gurges ipſe ſi e-
tur, ſpecies profectò auaritiæ, & exiſtimati-
s iactura euadi nullo modo poſſe videtur.

*Quæ in ſuſcipiendis Parochijs moderatio adhi-
benda ſit.*

CAPVT XX.

NTER has verò tantas difficultates, illa hacte
ius ſententia mihi magis probata eſt, vſque

dum melius, & certius aliquid eluceat, Par
chias Indorum, neq; esse societati nostræ tem
rè complectendas, neque vsquequaq; tamen r
pudiandas. Sed siquidem duobus illis incomm
dis incontinẽtiæ, & auaritiæ satis occurri que
tum verò Episcoporum pace, & amicitia retẽ
cætera omnia officio aduersus Indos esse po
habenda. Sin verò vitari nulla ratione quea
pro certo esse intelligendum aliam esse adiuu
di has gentes quærendam viam, neque dubita
dum hanc vulgarem diuinitus nostris esse pr
clusam. Nam præter communes Euangelizan
leges est illa societati nostræ, vel prima, vel m
ima, vt ministerij sui impensi in proximos nu
lam omnino patiatur mercedem, mercedis
speciem ad se redundare. Itaque quod alijs va
dè, & licet, & sanctum est, eleemosynas pro m
sa dicẽda, pro funere, pro concione, & acciper
& petere, nostris etiam vltrò oblatas admitte
nullo modo fas est, idque & constitutionum
literarum Apostolicarum præceptis disertè,
sæpe cautum est. Quare nihil est quod tantope
quidam mirentur, si Parochias Indorum Cam
rico, & salario instructas minus cum nostra pr
fessione congruere existimemus. Verùm ea, q
dixi, incommoda vitari satis posse videntur m
hi in ijs præcipuè Parochijs, quæ vel in vrb
Hispanorum sitæ sunt, vel ab ijs non admodu
remotæ, qualis hæc Limensis est S. Iacobi, qua
nostri tenent. Nam & subesse possent Recto
collegij, qui Indorum doctrinæ dant operam,
que illorum religioni & modestiæ satis consu
potest, cùm vita omnis illorum, superiorum o
lis subiecta sit, qui vt, & sibi & officio satisfaci
su

, facilè curant. Vitæ ergo liberioris licentia
eriorum cura propè inuigilantium in homi-
us alioqui probatæ integritatis, satis sublata
leri potest. Etenim & magnum Indorum fru-
m ita experimur, & incommoda omnia faci-
nteuertimus. Sed quoniam sacerdotes doctri-
, & administrationi Indorum necessarij sine
nptu & quidem copioso vbi frequentes illi
it, ali non possunt, non est recusandus mode-
us, & congruens victus, dummodo illud inui-
bile sit, vt ab Indis ipsis nihil exigatur, neque
m præfectis ipsorum sordidæ contentiones de
æstu aut mercede concitentur. Id vt fiat, cen-
it pleriq; magno adiumento fore eam consti-
tionem, quam noua lege iam videmus editam,
de publico ærario sacerdotibus annui prouen
s tribuantur, quod si syncerè, & candidè ob-
ruetur, non dubium est, quin honestis, & reli-
osis hominibus percommodum, & iucundum
: ipsi verò ædificationi, & saluti neophytorum
agnoperè conducat. Hoc genus ergo Parochia
m collegijs Societatis vicinarũ mihi ijs, quas
xi, conditionibus suscipi minimè displicet.
d quoniam maius aliquid homines in societa-
requirunt, neque eo modo satis vel expectati-
ni de se conceptæ, vel harum gentium extremę
ecessitati nostri faciunt, ne illud quidem omit-
ndum est, quod nos admonuerunt opportunè
iri primarij. Esse quasdam prouincias Indorũ
equentes, vbi collegia societatis erigi possent,
que inde sacerdotes prodire ad parochias pro-
urandas, qui tamen superioris, & curæ, & ocu-
is penè subessent, & religiosè iuuari, & inuisi,
commutari cùm esset opus, facilè possent. Ita

 enim

enim fieret, vt Indorum rationibus consulere
tur ordinaria nostrorum præsentia, & ipsis rel
giosi instituti nihil deperiret. Atque hoc gen
doctrinarum, vt vocant, plerique regulares m
ximè probant, quod est in noua Hispania vsit
tum, vbi monasteria, vt audio, in oppidis Ind
rum passim ædificata sunt. Et in hoc ipso regn
Peru sunt non pauca huius exempli. Quanqua
& diaboli inueteratę inuidię, & hominum frag
litati nihil est vnquam satis tutum. Verùm in
ardua atque vndique difficultatibus plena, quę
periculo longius absunt, ea pro tutis consilia re-
putari debent.

Missionum vsus in Ecclesia antiquus & frequens.

Cap. XXI.

SI quid in parochijs tenendis minus Indorun
saluti præstamus, certè Missionum commodi
tate copiosè rependi potest. Missiones verò in
telligo eas excursiones, & peregrinationes, qu
oppidatim verbi diuini causa suscipiuntur, qua-
rum & vsus & autoritas lōgè maior est. Et latiu
patet, quàm homines opinantur. Etenim in pri-
ma illa florentissima Ecclesia videre est hoc du-
plex genus Euangelizantium. Alij certas plebe
moderandas instituendasque cura propria a
perpetua suscipiebant, de quibus Paulus Aposto-
lus loquitur. Huius rei causa reliqui te Cretæ, v
constituas per ciuitates presbyteros, quos etiam
Hierosolymam adiens ex Epheso euocauit Mi-
letum. Attēdite, inquit, vobis, & vniuerso gregi,
in quo vos posuit Spiritus sanctus regere Eccle-
siam suam, quam acquisiuit sanguine suo. Hos
quoque Petrus alloquitur: Seniores pascite, qui
in vobis est, gregem Dei, non turpis lucri gratia,

Tit. 1.

Act. 20.

1. Pet. 5.

nequ

que dominantes in clero. Hos Ioannes in sua
ocalypsi Angelos salutat, Smyrnę, Ephesi, Phi
elphiæ, & cæterarum vrbium. De quorum
rpetua residentia apud plebes sibi commissas
n multa sancti Canones edicunt, vt sacra & an
ua concilia relegentibus tędio penè sit eadem
ısa toties ac tantopere repetita. Hunc ergo lo-
m in Ecclesia Dei parochi tenēt Indorū certè
uis fœtibus pernecessarium & salutarem. At
t alterum genus in Ecclesia sancta Dei mini-
orum, qui non firmas sedes tenerent, sed prout
npoı is opportunitas, & fratrum necessitas po
laret, varias Ecclesias obirent, in ijs pro re
ıras traherent, proprios pastores iuuarent, in-
mos confirmarent, fortes perficerent, omni ra
ne Christi rem promouerent. Nam vt in ex-
citu sapienter instructo pręter militares copi-
certa sede dispositas, quibus nihil magis curæ
, quàm vt locum suum ne deserant, cùm in eo
ctoria sit, vt caput potius ponant, quàm semel
tum pedem referant, sunt etiam auxiliares
piæ leuisque armaturę equites, quorum sit
ntra munus huc illuc discurrere, vbi discri-
en sit, promptè adesse, labantem iam militem
nfirmare, hostem irrumpentem excipere,
nni negotio adesse, quorum fidei & diligen-
e plerumque victoria accepta referenda sit:
a profectò in hac militię Christianæ velut ca-
rorum terribili & ordinatissima acie, duo
nt ordines, vnus eorum, qui certo loco de-
rtant, alter eorum, qui per omnia discurrunt,
omnibus opem ferant. Quod militiæ genus
nti in Ecclesia factum est, vt duces nostros
mmos, id est, Apostolos sibi sumpsisse vi-
deamus.

Apo. 2. & 3.

Act. 15. deamus. Quid enim aliud agebant Paulus & Ba-
nabas cùm inter se dicerent, Reuertentes visit-
mus omnes Ecclesias, in quibus prædicauimus?
Act. 9. Quid Petrus dum transiret vniuersos, & deueni-
ret ad sanctos, qui habitabant Lyddæ? Hoc pror-
1. Thess. 3. sus Timotheus, quem mittebat Paulus, vt con-
2. Cor. 7. & 12. firmaret Thessalonicenses. Hoc Titus apud Co-
rinthios egit. Hoc Iudas & Silas Antiochiam ab
Act. 15. Apostolis missi. Hoc Paulus ipse cum Sila per-
Ibidem. ambulans Syriam, & Ciliciam confirmans Ec-
clesias, & præcipiens custodire præcepta Apo-
stolorum. Et quamuis hoc Episcoporum, qui hac
parte Apostolos successerunt, munus sit, tamen
neque Episcopi omnia præstare possunt, & ipsi
suarum Dioeceseon limitibus conclusi sunt.
Quamobrem ad eum cui vniuersalis est Ecclesia
commissa à Christo, Romanum inquam Ponti-
Ioan. 21. ficem in Petro oues omnes Christi pascendas sus-
cipientem singulari quadam ratione pertinet,
quia per se ipse non potest, vt à se destinet, qui
ipsius autoritate hoc tantum munus obeant. Ita-
que cernimus in Ecclesia multorum Patrum re-
ligiosos ordines successisse, qui Apostolica au-
toritate freti totum terrarum orbem doctrinæ
luce illustrarint, vitæ pietate & ardore inflam-
marint. Quo in genere societas hæc minima ni-
hil sibi aut nouum, aut nimium sumit, si vocati-
onem suam agnoscit, vt in Christo omnibus ser-
uiat, & cùm nulli sæpe, aut loco, aut personæ ad-
dicta sit, omnes tamen officio prosequatur suo.
Neque vllo modo dubitandum est, quin vocati-
oni si suæ ipsa non desit, eius, qui ad rem tantam
vocare dignatus est, gratiam & largitatem vber-
rimè expertura sit.

Missionum vtilitates inter Indos.

CAP. XXII.

MIssionum autem vtilitates inter Indos multæ magnæque sunt. Prima quod omni cupitatis occasione procul remota, cùm neque misterij sui mercedem exigant, neque fructum ium expectent, quàm salutem Indorum, neque postulando Camarico molesti sint, deinde cōnentiæ, & integritatis lumen præ se ferant, adirabile dictu est, quàm in sui doctrinæque suæ lmirationem & studium Indos rapiant. Neque iim, quod sæpe dicere soleo, illustriora miraıla ad Euangelij commendationem Indis adhieri possunt, quàm vt neque auaritiæ occasione, eque libidinis sinistro rumore, doctrina miniri euangelici decoloretur. Secunda, quod cùm uerius obiurgare & malefacta vindicare ad pa ochos propriè pertineat, missionum verò ratio i sit, vt potius consolandi, intercedendi, ac bee de omnibus merendi partes sibi sumat, valde i nostros studia Indorum excitantur, & fit aniorum magna coniunctio: ex qua & fidem ditis facilè commodant, & se suaq; omnia libenssimè impertiunt, atque communicant. Tertia inc quoq; manat, & est copiosè vsu comperta, uod ad confessiones nostris faciendas, etiam ge erales, etiam ingentium scelerum, ac diutissiıè contectorum, vltro ipsi non inuitati veniūt, ui tamen parochorum omnium vna sententia, arò verum in confessione sacramentali ipsis aeriunt, quippe qui parochos pertimescant. Eo mni metu odioque sublato ad nostros, quos sii experiuntur beneuolos, nihilque læsuros certò sciunt,

tò ſciunt, certatim accurrunt, crimina omnia aperiunt, vitæ conſilia libenter accipiunt, ſumma deuotione imperata exequuntur. Hæc vna commoditas miſſionum, quam in prouincijs ſuperioribus cùm verſaremur, abundè ſumus experti, tanti eſt apud me, vt ſi nullus alius miſſionum fructus expectaretur, ſola ſufficeret. Ac quemadmodum in ſacro Tridentino Concilio propter fragilem muliebrem ſexum ſanctimonialium pudori & metui patres ita conſulendum putarunt, vt præter ordinarium voluerint aliquoties extraordinarium illis confeſſarium dari: ita equidem Indis etiã conſulendum arbitror, quorum eſt fides infirmior, & duriores in ſe parochos experiuntur. Itaque eo miſſionum auxilio mirificè eorum infirmitas recreatur. Quartam demum vtilitatem ex ipſa diuini verbi tractatione numero: quæ triplex eſt in miſſionibus. Vna, qua pueri & rudiores ſimpliciter, & memoriter catechiſmo imbuuntur, idq; ſtatis diebus & horis partim canendo, partim recitando fructuosè admodum fit. Altera, qua docentur, & inſtruuntur familiariter pro ſuo quiſq; captu tam in myſterijs fidei percipiendis, quàm in moribus honeſtè inſtituendis. Poſtrema eſt ea, quæ ad exhortationem ſpectat, qua pro concione excitantur ad ſalutaria omnia, ac vi ipſa dicendi dicentiſque autoritate flectuntur. Hic mirificè & capiuntur, & cedunt, ſi concionatorem linguæ bene peritum, & appoſitè dicentem nacti ſunt. Quod cùm rarum in parochijs ſit, vnus eiuſmodi Indicè bene doctus, miſſionum excurſione multis parochijs prodeſſe poteſt. Atque ad has quatuor exempli, Beneficentiæ, Sacramenta admini-

Con. Trid. ſeſ. 25 cap. 10.

iniſtrandi,pœnitentiam præſertim,& verbi
niq; diuini diſſeminandi redigi[cæteræ poſ-
it vtilitates,quæ ad Indos pertinent.

*od Parochi Miſſiones vtiliter & libenter ac-
cipiant.*

CAP. XXIII.

ST alia quoq; his non inferior vtilitas miſ-
ſionum, cùm ad parochos ipſos beneficium
iuatur. Paulus quidem dicebat, Deo autem
tias,qui ſemper triumphat nos in Chriſto Ie
, & odorem notitiæ ſuæ manifeſtat per nos in
ni loco,quia Chriſti bonus odor ſumus,quod
quoque modo vſurpare poſſunt, ſi qui ſunt
curſus Apoſtolici ſectatores. Noſtri certè ex-
ti ſunt ſæpenumerò parochos ipſos vitæ con
tudine colloquijſque captos ad Chriſtum
iraſſe, neque parum ad virtutis officia com-
tos eſſe. Nihil enim vitæ exemplo potẽtius,
eſertim in morum quadam ſuauitate,tum ip-
familiaris collocutio ſtudia ſimilia parit.Cũ-
ſeſe adiuuari à noſtris ſedulò nulla interim
rcede expectata vidẽt,atq; onère ipſo nõ pa-
leuari horũ opera,beneficio allecti de ſe be-
meritos amant. Iam verò cùm ad conſcien-
m ſuam fructum hunc deriuant, ad ſuos lon-
diffundunt exemplo inſtructi, æmulatione
citati, fructu prouocati. Ad hæc omnia illud
edit, quod cùm ſæpe binæ ac ternæ aut eo
ures parochiæ valde inter ſe etiam diſiunctæ
ius parochi curæ commiſſæ ſint, atque adeò
que baptizare, neq; confeſſiones audire,neq;
doctrina inſtruere omnes ſuos commodè po-
,fit, vt maximam anni partem oues paſtore
prorſus

2. Cor. 2.

prorsus careant, qua ex re quot millia periclit
tur, imò verò manifestè intereant, dici non p
test. Possunt ergo qui Missionibus vacant, bo
temporis partem in ea parochia consumere
qua parochus abest, & omni boni pastoris of
cio perfungi, quæ res nō solùm est ipsis Indis
lutaris, verùm etiam Episcopis, parochis, patr
nisq; gratissima, quibus omnibus eiusmodi su
plementa magnam conscientiæ quietem afferū
Quamobrem à multis iam agitatum est, vt co
legia Societatis, aut residentiæ in frequent
maxima Indorum collocarentur, vnde tanqua
ex munita arce subsidiarij milites regionem o
nem opportunè excurrerent. Ad hæc, vt fili
nobilium Indorum à pueritia instruendos ed
candosque susciperent, in qua vna re totius ge
tis salus vniuersa posita est. Neque ego sanè di
fido futurum breui, vt his omnibus modis atq
rationibus societas nostra saluti Indorum pro
curandæ, quod tantoperè cupit, feliciter ope
ram nauet.

Quid cauere oporteat in Missionibus.

CAP. XXIIII.

AC missionum commoditates eæ ferè sun
quas exposui. Vt verò in omni præclaro n
gotio euenire solet, non carent suis quoque no
leuibus difficultatibus. Primùm enim inuidi
pastorum, & plebis contemptus eorum præ no
stris diligentissimè cauendus est ea vna ration
vt omni, & verborum, & rerum significatio
testētur se nullo modo esse parocho superiore
sed hunc verum legitimumq; pastorem, se ve
tantùm illius adiutores, & administros. Itaqu
omne

nem honoris in illum significationẽ ne prę-
mittant, vt & ipse intelligat nihil ab ijs am-
iosè agi, & populus factionem nullo modo
ditetur, sed subditus sit per omnia parocho
. Vix dici potest, quãtopere inter Indos ob-
uetur is, qui cæteris imperat, & præest, vt sta-
oculos in ipsum Apo, vt illi vocant, animũ-
conuertant. Qua ex re nisi humilitatem no-
insinuent, & circumspectè parochorum au-
itatem tueantur, atque commendent, certum
inuidia, & calumnia omnia statim bona stu-
corrumpi. Præterea & illud omnibus modis
andum, ne odiosi parochis simus, dum vel
iam integritatem ostentamus, vel reforma-
um ac censorum partes importunè assumi-
s. Meminisse potius illud oportet à Spiritu
to dictum, Noli esse iustus multum, neque
sapias quàm necesse est, ne obstupescas. Itẽ
illud Apostoli, Omnibus omnia factus sum,
mnes facerẽ saluos. Et illud Domini dicite:
huic domui, & ibi manete comedentes, &
entes, quæ apud illos sunt. Denique vnusquis
proximo suo placeat in bono ad ædificatio-
. Etenim Christus non sibi placuit. His alijs-
diuinæ Scripturæ sententijs docemur, ita re-
onis disciplinam conseruare, vt charitati
rum multum demus. Multa toleranda sunt
omine præsertim sæculari, sæpe etiam pro-
: nonnulla interdum concedenda salua con-
ntia, & ita agendum, vt consuetudinis suaui
alliciatur potius, quàm asperitate offensus
iat statim. Itaque neque visitatores, neque
ores, aut Momos aliquos vel Sycophantas
imare nos debet, sed sibi amicissimos, & hu

Eccles 7.

1. Cor 9.

Matt. 10.

Rom 15.

manissimè affectos. Nouimus ex prudenti diss
mulatione non paucos egregiè captos tande
Dei verbo manus dedisse: quos si nimia seue
tate offenderis, mille concionibus reuocare no
poteris. Verùm ita humanitatis leges seruan
sunt, vt neq; religionis existimatio lædatur, n
que conscientiæ coram Deo puritas offuscetu
Nam & virum religiosum & Apostolicum m
nus obeuntem nihil, aut leuitatem, aut fastu
aut lasciuiam redolens decet. Quoniam verò
ad aperiendas conscientias suas in confessio
parochi accurrunt, imploranda impensè est
uina gratia, vt & officio non desis tuo, & frat
animam grauissimè interdum sauciam à mo
reuoces. Ego sanè in confessionibus audienc
nihil æquè formidare soleo, quod sacerdotu
quotidie cœlestia sacramenta tractantium v
medicina vlla morbi curari possunt, cùm sem
cœperint peruenire ad cor durum, atque ill
Gregorij plerunque, cùm eiusmodi duritie
contemplor, venit in mentem. Pleriq; eorum
Domino in impœnitentis cordis caliginem p
ijciuntur, & nulla hominis adhortatione resi
scunt. Ergo in primis illud tenendum est, vt pl
cendi voluntas, & humanus affectus nullo m
do dominetur, ne puluillos sub omni cubito,
ceruicalia sub omni capite statuamus, iuxta pr
pheticam comminationem, quin potius verit
in omnibus dominetur, & præsit, propter q
si homines aliquando scandalizantur, non m
gnopere curandum est. Dei enim iudicium e
ait scriptura. Itaque si is, qui parochus nom
natur, concubinarius sit, si aleator, si fœnerato
si simoniacus, si litigator, si turpis lucri secta
to

Greg. lib. 2. exposi. in 1. Reg. c. 3.

Ezech. 13.

Deut. 1.

r, si officij sui negligens, si sermonis Indici
peritus, & contemptor, veritatis falce rese-
ıda sunt vitia, ac nisi tibi ipsi in Domino satis
eris peruidendum, ne alienis peccatis ipse
mmunices, manus pœnitentiæ citò imponēs. 1.*Tim.*5.
eterùm hæc ipsa etiam letalia, & vetusta vlce-
oleo simul foueri possunt, atq; ita vino per-
ıdi, vt pariter, & mordeantur, & ferant. Attin *Sap.*8.
,inquit, à fine vsque ad finem fortiter, & dis-
nit omnia suauiter diuina Sapientia. Opus
te, modum suauem esse oportet. Multum in-
est, qua manu, qua dexteritate vulnus chirur-
s infligat. Non imperiosè, non duriter, magis *Aug. epist.*
ɔnendo, quàm minando; magis iuuando, quàm 64. *ad Au-*
ɔendo, vt ait Augustinus, ista tolluntur. Vi- *relium.*
nus sæpe sacerdotum conscientias deplora-
, de quibus ego planè diffideram eò quod ad
r durum peruenisse mihi viderentur, & iuxta
eremiam propter multitudinem iniquitatis *Hiere.*30.
ra facta esse peccata, ministerijs tamen no-
is, vel potius diuinæ gratiæ ita cessisse, ita re-
uisse, ita ad cor redijsse, vt magnificas Dei bo-
ati gratias ageremus, & spem non vulgarem
nciperemus, societatis nostrę homines, quorũ
ıt parochi penè omnes, valde studiosi, præcla
ssimos fructus in lucrifaciendis Domino eius-
ıdi hominibus allaturos. Hęc in parochos ob-
uanda. Porrò Indi, ipsi quoq; curam quandã
ediocritatis efflagitant. Vt enim eos oderunt,
i nimij in exigendo sunt, ita etiam à se auer-
s putant, qui ab ipsis oblata repudiant. Accipi-
da ergo sunt humanè munuscula eorũ, & be-
gnè vel eadem, vel plura si liceat, pauperibus
mmunicanda. Quod si ipsorum opera interdũ

opus sit, dum ea moderatione, qua decet, vtari
nihil offenduntur, imò verò si te alioqui sibi b
neuolum experiuntur, amplius diligunt. Illu
quoque obseruatum autoritatem quandam ret
nendam esse aduersus eos, paternæ grauitati c
iunctam: neque tam summissionis, quàm lib
ralis cuiusdam imperij speciem præferendam
Amant enim hoc modo, quæ istorum est natur
tractari. Sed neque necessario nostrorum appa
ratu offenduntur, neque paupertatem magnope
re admirantur, magisque præclariora nostro
non posse afferre, quàm non velle interpretan
tur. Quamobrem quæ ad vitæ necessitatem au
etiam commoditatem pertinent, prætermitten
da non sunt, nam & locorum, & rerum magna
difficultatis id exigunt in hac prouinciarum In
dicarum tanta asperitate & inopia, & Indorum
ingenia diuinitus ita comparata sunt, vt ædifica
tionis isto necessario vsu nihil amittant. Illud
enim non extremo loco cogitandum est, & pe
nitus prouidendum, ne dum Apostolicæ abdica-
tioni quidam inhærent, vitæ commoditatibus
destituantur, atque ita vel labore victi, vel viri-
bus destituti bene institutum cursum reuocent.

Lucæ 10. Nam qui aliquando suis dixerat, Nolite porta-
re sacculum neque peram, idem alio tempore

Luc. 22. ijsdem dixit, sed nunc qui habet sacculum tol-
lat, similiter & peram. Quo in loco Bedam vene-

Beda lib. 6. in Euang. Luc. c. 22. rabilem audire licet, Nobis quoque, inquit, da-
tur exemplum, iusta nonnunquam causa instan-
te quædam de nostri propositi rigore posse sine
culpa intermitti, verbi gratia cùm per inhospi-
tales porrò regiones iter agimus, plura viatici
causa, quàm domi habebamus, licere portare.

Indi-

licas sanè peregrinationes notasse videri po-
. Atque hæc ad difficultates Indicarum mis-
ium considerandas hactenus dixisse sit satis.
id postremò adijciendum puto, Indicas &
nmoditates, & difficultates non ex aliarum
ionum lege aut consuetudine, sed ex sua ip-
im esse metiendas, & Dei zelo præeunte tum
erò experientia duce, illud in omnibus in-
tuendum, vt non quæramus quod
nobis vtile est, sed quod
multis, vt salui
fiant.

1.Cor.10.

FINIS LIBRI QVINTI.

DE PROCVRANDA
INDORVM SALVTE,

Liber sextvs.

Quatenus modo de Sacramentis agendum sit.

Capvt I.

DE diuinis Sacramentis admi
ſtrandis, quod vnum ex ijs, q
propoſuimus, reſtat, ſi pro arg
menti dignitate diſſerendum
ſet, magnum opus exiſteret,
quod in alterius parte numera
cùm ipſum per ſe tantum ſit, meritò quoda
modo indignaretur. At nos rem tantam nu
modo aggredimur, qui de Sacramentis con
impudentes Nouatorum calumnias, & ab i
Eccleſia in magno & œcumenico Concilio T
dentino copiosè grauiterq; definitum, & il
ſtres noſtræ ætatis ſcriptores nuſquam aut v
rius, aut fælicius quàm in illis aſſerendis, exp
candis, commendandiſq; elaboraſſe, non ign
remus. Igitur cum Hæreticis res nobis mo
non eſt, ſed ne catholicos quidem antiquos,
in religione conſtantes admonendos, cohorta
doſue exiſtimamus, quorum illud inſignem e
ditionem, hoc dicendi facultatem non vulga
requirit. Tantùm breuiter, ac pene curſim ea
Sacramentis attingemus, quæ rudibus Indoru
pop

pulis necessaria videbuntur, atq; in ijs max-
è insistemus, quæ per imperitiam, aut incuriã
orundam contra veterem & Ecclesiasticam
ciplinam inter hosce neophytos obrepsisse,
percrebuisse notauimus.

*ulta in his regionibus contra Ecclesiæ consuetudi-
nem geri.*

CAPVT II.

IAM ex quo tempore obedientia duce ad
has regiones Indicas venimus, non pauca
Sacramentorum functione minus conueni-
ter Ecclesiasticis institutis, nonnulla pertur-
tè prorsus atque ineptè geri, & diu mirati su-
us, & dolenter sæpe commemorauimus. Cau-
mihi cogitanti nulla certior occurrit, quàm
od Euangelium non tam prædicatorum, quã
ilitum manu in has nouas orbis nationes inue
um sit: quorum socordia cum imperitia con-
ncta multa absurdè peperit, quæ accedente cõ
etudine confirmata tanquã legitima habẽtur.
a priores posterioribus errandi viam munie-
nt, vt vix liceat doctis & pijs hominibus vete
m totius Ecclesiæ consuetudinem restituere,
abeanturq; rerum Indicarum imperiti, qui re-
gionem & sacramenta Ecclesiæ integrè, ac pro
ignitate Indis tradere cupiant. Quid plura? Cũ
r Prouinciali Concilio Limensi ab omnibus
eruensibus Episcopis, cæterisq; grauibus viris
d ea vitia emendanda multum operæ & studij
ollatum sit, atq; edita extent egregia decreta de
eformatione permulta, nihil tamen amplius
erfectũ est, quàm si ab otiosis nautis de repul l.

moderanda consultatum esset. Quis verò non do-
leat Baptismo plerosque adultos initio passim
& nostro tempore non rarò ante perfundi, quàm
Christianam catechesin vel mediocriter teneãt
neque an vitæ flagitiosæ, & superstitiosæ pœni-
tentia tangantur, neque verò id ipsum, quod ac-
cipiunt, an velint accipere, satis constet? Quid
illud, quod confessiones sæpe ita fiunt, vt neque
Indus intelligat sacerdotem, neque intelligatur
ipse, quid dicat, tam supinè parochis nonnun-
quam dormientibus, vt neque peccatorum ra-
tionem exigant, neq; doloris sensum requirãt,
nihilque magis curent, quàm vt à se quàm citis-
simè confitentes ablegent. Porrò Eucharistiam
qua lege contra omne & diuinum, & Ecclesiasti-
cum ius non solùm quotannis adulti Indi, ve-
rùm etiam morientes ritè confessi prohiben-
tur accipere? quam si quispiam nostrûm porrige-
re velit, & viatico munire migrantem, nouitatis
accusatur, & sacrilegij propemodum reus agi-
tur. Quod si hoc venerationi Eucharistiæ præte-
ritur, cur saltem quæso extrema vnctio subtra-
hitur? Neque in syluis tantùm aut remotis op-
pidis, sed in ipsa nostra vrbe, in ipso sacro Xe-
nodochio morituri tanto bono priuantur. Ho-
rum similia sunt plurima. Etenim matrimonio-
rum errata vel socordia, vel imperitia ministro-
rum admissa longum esset enumerare. Quales
sint infidelium nuptiæ, quibus gradibus apud
Indos contractæ valeant, quæ impedimenta A-
postolicis literis his neophytis sublata sint, quæ
etiam dum integra restent, pauci scire laborant.
Hanc igitur tam vastam syluam ingressi illos
tantùm errores refellere cupimus, qui & per-
nicio-

iosiores,& magis vulgares sunt.

De voluntate Baptismo necessaria.

CAPVT III.

Gitur in Baptismo,barbaris præsertim,confe-
endo,tria spectare debet fidelis, & prudens
pensator mysteriorum Dei , Voluntatem,Fi-
n,Pœnitentiam . Voluntas sanè omnino cog-
scenda est eorum, qui ad Fidei sacramentum
irant,nec nisi petāt,& instent,Christianæ vi-
professione donandi sunt.Ecclesiæ consuetu-
tenet , vt priusquam catechumenus baptize-
,ter interrogetur,& tertiò respondeat, bapti
i se velle,quod intelligerent sancti patres ma
im esse Christianæ Religionis pondus, mag-
Euangelicæ turris expensas,nec nisi re admo
n deliberata, & perspecta hominū imbecil-
ti temere rem tantam debere committi.
od profectò non nuda cæremonia obseruan-
n est, sed multo magis spiritu & veritate. Vt
n solùm infideles Indi diligenter exploren-
,verùm cognita iam, & perspecta voluntate
in catechumenorum ordine teneantur , quo
nstructiores veniant & pluris faciant myste
m salutis suę . Quam Ecclesię veterem disci-
nam ita in hoc nouo orbe neglectam intue-
ır , vt nusquam contra Euangelij dignitatem
gis irreligiosè, & contra hominum salutem
gis perniciosè peccatum esse intelligamus.
m enim quoquomodo per fas,& nefas,per do
n,& vim gentes barbaras Christianas effice-
properant homines imperiti,aut improbi,ni-
aliud agunt, quàm vt Euangelium ludibrio

 expo-

exponant,& Fidei temerè susceptæ desertore certissimo exitio afficiāt. Non enim tales, vt es in Decretis Patrum, inuiti saluandi sunt, sed volentes, vt integra sit forma iustitiæ. Equidē censerem Prouinciali Concilio nihil grauius decernēdum fuisse, ac fore deinceps, nihil etiam seuerius vindicandum, quàm vt Indi adulti ante baptismum per annum, aut etiam amplius, nisi discrimen mortis vrgeret, in Fidei mysterijs perdiscendis, & voluntate bona confirmanda distinerentur: ita fieret vt serius impetratam baptismi gratiam pro magno haberent, & diligente conseruarent, quemadmodum in concedenda Eucharistia vsu venisse cernimus. Sed quid agimus de ijs, qui contra salutare hoc Ecclesiæ institutum baptizati sunt? Certè si nullam habuisse voluntatem perspicerentur, atque omnino inuiti & repugnantes, & contradicentes baptizati sunt, nullo modo Christianum characterem accepisse existimandi sunt, quemadmodum est ab Innocentio tertio definitum, neque enim sine suscipientis voluntate sacramentum constare potest, quod accipere non potest, qui non præbet vtcumque consensum. Verùm si voluntas nonnulla non defuit, tametsi vel vi, vel minis extorta, quia re vera charactere Christi insignitus est, cogendus est Fidem semel susceptam conseruare, ne Christi sacramento magna fiat iniuria, si profanum per licentiam reddatur, quod est etiā ab eodem Pontifice secundùm Toletani Concilij decreta declaratum. Illud autē habet quæstionē non facilem, vtrum cùm barbarus baptismum prorsus ignorat, & tamen non contradicens baptizatur, verè Christianum characterem accipiat necne.

Conc. Tol. 4. ca. 55. d. 45. De Iudæis.

De baptismo & eius effec. c. Maiores §. item quæ.

Ibidem.

ecne. Nam rei ignoratæ voluntas esse non po-
st, cùm nihil ametur nisi cognitũ aliquo modo.
aq; qui interrogàtus, an velit in se fieri, ꝙ fit in
ijs, aut etiam nihil interrogatus, baptismo per-
inditur, nihil inter baptismũ, & profanam aquã
iscernens, nihil ibi religionis agnoscens, is pro
ectò quomodo velit, quod nunquam cogitauit,
on facilè potest dici. Cùm verò sacri canones
ihil aliud tradant obstare baptismo, quàm vo-
intatem baptismo renitentem, & contradicen-
em, cumq; hoc loco hominem nihil dissentire,
ihil reclamare ponamus, iterare postea baptis-
num, si ille saluus esse velit, difficilis exempli
pparet. Quam quæstionem ne quisquam otio-
am putet, sciat apud nos esse frequentem in ijs
ræsertim Aethiopibus seruis, qui ex Cabouerde
sportantur. Hos enim si conuenias, an Christia-
i iam sint, audies non rarò, sese cùm essent im-
uberes simul cum alijs plurimis in naui, aut
ittore deprehensos baptizatos esse, cùm certè
uid secũ ageretur, ignorarent, nisi quod multi
imul à clerico, aut milite quopiã aqua asperge-
antur, & exinde Christianos se fieri audiebant,
ùm neque hoc etiam ipsum quid esset edocerẽ-
ur, neque rem ipsam penitus intelligerent, &
omines barbari, iumẽtis similes, minimè quid
illud esset scire curarent. Digladiantur quidam,
vtrum si neutra voluntas detur, baptismus sit ra-
tus. Diuus quoque Augustinus non parum hæret
in fine librorum de baptismo, vtrum baptismus
per iocum & non seriò collatus habendus sit cer-
tus ac constans. Vbi ita scribit, Solet quæri, v-
trum nihil intersit quo animo accipiat ille cui
datur, cum simulatione, an sine simulatione: si cũ
simu-

Caiet. 3 p. q. 68 ar. 7. Sot. in 4 d. 5. art. 7. D. Aug. lib. 7. de Baptismo contra Donatistas cap 53.

De Conf. d. 4. c. solet.

simulatione vtrum fallens an iocans sicut in mimo. Et quibusdam interpositis, quibus se Ecclesiæ iudicium expectare ea de re profitetur, adiungit: Nequaquam dubitarem habere eos baptismum, qui vbicumq; & à quibuscumq; illud verbis Euangelicis consecratum sine sua simulatione & cum aliqua fide accepissent, quanquam eis ad salutem spiritualem non prodesset, si charitate caruissent, qua Catholicæ insererentur Ecclesiæ. Et mox, vbi autem, neque societas esset vlla ita credentium, neq; ille, qui ibi acciperet, ita crederet, sed totũ ludicre & mimicè, & ilocaliter ageretur, vtrum approbandus esset baptismus, qui sic daretur, diuinum iudicium per alicuius reuelationis oraculum, cõcordi oratione, & impensis supplici deuotione gemitibus implorandum esse cẽserem. In hac ergo dubitatione cùm de voluntate Indi, aut Aethiopis temerè baptizati quæritur, illud mihi certum est, si satis me minit se sine simulatione, & cum aliqua fide, vt Augustinus dixit, suscepisse baptismum, hoc est, intellexisse illud esse ritum aliquem Christianorum, atque ita in se fieri permisisse, quamuis cætera Christianæ religionis non sit edoctus, approbandum esse baptismum, minimeque repetendum. Re enim vera consensisse putandus est, qui cũ videret in se fieri quod ad Christianam religionem pertinere vtcumq; sciebat, non contradixit. Quod si nullo modo quid esset baptismus, agnouit, neq; illum à profana & quacumq; alia aspersione distinxit, penitus Christi, & Ecclesiæ Fidem ignorans, non magis voluisse intelligendus est, quàm si dormiens, aut amens baptizaretur, cùm nulla antea

eius

us significatio extitisset. Quem sanè nullo mo-
baptizatum esse ego non dubito, quemadmo-
m ne illum quidem, de quo Augustinus valde
bitat, qui per iocum prorsus, ac nō seriò bap
aretur. Nam & dissentire, atq; abnuere putā-
s est, qui cōtra vetus institutum suum aliquid
ui prorsus ignarus accipit: & satis est eū nul-
n baptismi voluntatem habere, neque expres-
n, neque interpretatiuam, quam in adultis ad
ostantiam sacramenti requiri sanior, & cer-
r Doctorum sententia habet. Ac satis id do-
isse Innocentius III. videtur, cùm de baptis-
o dormientis aut insani improbādo, si antece-
ntis voluntatis signa non extent, sententiam
it. At verò cùm neque barbarus ipse satis ex-
oratam habet præteritam voluntatem suam,
que notitiam illius temporis, neque verò in-
ijs manifestis percipi res potest, quod fre-
ens est in hac superiorum temporum pertur-
ione, & barbarie, salutare consilium Alexan-
III. sequendum est, & conditione adhibita
otismus iterum conferendus. Porrò volūtatē
entum in baptismo paruulorum suorum ad
stantiam sacramenti necessariam esse, quam-
asserant quidam, rectè tamen asseri non po-
. Sed tamen parentibus inuitis, si infideles
, eorum paruulos non esse baptizandos, quan-
m non sine patrocinio nobilium autorum
inq; in scholis res agitatur, tamen Thomę sen
tia & Ecclesiæ consuetudine & Concilij pro-
cialis autoritate longè præferenda est, dum-
do in mortis periculo constitutum paruulū
la expectata parentum voluntate baptizare
re & decere quoq; concedamus, quod autores
qui-

De baptismo. c. Maior. §. item quæritur.

Ibidem.

De baptismo cap. De quibus.

Dur. in 4. dist. 4. q. 6. Pal. c. 4.

Contra sentiunt Cai. 3. p. q. 68 ar. 10. & Sot. in 4. d. 5. ar. 10.

D. Th. 2. 2. q. 10 ar. 12.

Con. Lim. Const. 27.

Sot. in 4 d. 5. ar. 10. in fine idem cōfirmat Conc. Lim. Const. 27.

Conc. Tol. 4. c. 61. 28. q. 1. Iudæi qui.

quidam pij & docti pro illorum salute defen dunt, & à nostris aliquando cum laude factu meminimus. Cùm verò ex duobus parentibu alter filium paruulum christianum fieri vult a tero repugnante & contranitente, iuxta Conc lij Toletani, & Limensis decreta, baptismo fa uendũ est, & illius ius præferendum, qui de fil salute melius cogitat. Atq; hæc de voluntate ba tismum suscipientium obiter attigisse sit sati

De Fide & Pœnitentia ad baptismi gratiam ne cessaria.

CAPVT IIII.

Act. 20. & 2.

FIdem verò in Dominum Iesum Christum, & Pœnitentiam in Deum, quam Paulus prædi cabat in gentibus, Petrus ab Hebræis exigebat necessariã esse, vt baptismus non solùm Chris militem faciat, sed gratiæ etiam & salutis dona tiuo afficiat, nemo est tam ineptus, qui dubitet Verùm quæ Fidei mensura exigenda sit in cate chumeno, & quibus modis agendum, vt satis in structus, & firmus veniat ad lauacrum Christi satis est in libro superiore explicatum. Pœni tentiam autem, hoc est anteactæ vitæ veram de testationem, atque in posterum firmum corri gendæ consilium, rarus est certè in Parochis qui pro dignitate requirat. Nam & pristinæ su perstitioni vulgo hærent, & cõcubitus nefarios retinent, & ebriositatẽ suam non deponunt ple riq; honoris causa baptismum ambiunt, ne ab Ecclesia arceantur, nonnulli vt Hispanis Domi nis ea in re gratificentur, atque eiusmodi fictio nibus apud barbaros plena sunt omnia, nostra certè maxima ignauia, qui supini, atq; oscitãtes ea de re cogitamus, digni certè, qui tanti sacrile

gij pœ-

j pœnas luamus. De hac vitæ emendatione cu-
nda & exploranda in competentibus multa
tiqui Canones, multa noua synodalia decreta
æclarè præcipiunt: sed facilè omnia contem-
intur ab ijs, qui quæstum amant, salutem ho-
inum, & Christi dignitatem non amant. Itaq;
antiqua Ecclesiæ consuetudine perquàm cō-
odum mihi videretur, vt catechumeni ali-
uot dies, si menses longum esset, ieiunijs & pre
bus alijsq; pijs operibus pro facultate sua ex-
cerētur ante baptismum, tum verò vt testimō
ium ferrent temperasse se à flagitioso concu-
itu, ab omni superstitione gentilica, præcipue-
ue ab ebrietate, Ecclesiam quoq; frequentasse,
omni officio vitæ superioris emendationem
eclarasse. Ita fieret, vt paratiores venirent, &
uā tandiu probati gratiā adipiscerentur, non
a facilè reuersi ad vomitum corrupturi essent.
e qua re legi Gratianus potest in quarta distin
ione de consecratione, & cæteri, qui de cate-
iesi, & præparatione baptismo necessaria co-
iosè scripsêre.

De ijs, qui se baptizatos vel negant vel mentiuntur.

CAP. V.

DE ijs verò, qui baptismum vel datum sibi es-
se mentiuntur, vel acceptum iam à se negāt,
ùm sit vtrumq; paris sacrilegij & periculi, me-
itò synodalia decreta cautos esse parochos iu-
ent. Sunt enim qui reuera baptizati non sunt,
ùm tamen Christianis nominibus appellentur,
Ecclesiastica mysteria conuentusq; frequen-
ent. Hoc ex temporum superiorum perturba-
tione

tione accidisse constat. Atque in horum aliqu
nos incidimus, qui cùm diu Christiani haberen
tur, & Ioannes, aut Francisci, aut Petri vocaren
tur, tandem concionibus nostrorum permo
simulatione deposita baptizari se postularun
& re diligenter discussa, inuentum est eos no
fuisse re vera Christianos, sed à parentibus Indi
subtractos per Hispanicos Dominos eiusmod
nominibus fuisse donatos. Nonnulli quoque Ae
thiopes cũ sæpe confessiones annuas peregisset
rogati aliquando ea de re se nunquã esse baptiza
tos aperte confessi sunt. Erit igitur adhibend
non exigua diligentia præsertim erga aduena
& ignotæ regionis homines. Contra alij ea occa
sione se baptizatos sæpe dissimulant, baptis
mumq́; supplices petunt, quem re vera iam ac-
ceperunt, eo sanè consilio, vt vxores nouas du-
cere liceat, cùm veteres displicent. Eum fucum
prudentiores Parochi deprehendere solent. Ne
igitur, vel grandi sacrilegio iterato sacramento
contaminentur, vel à necessario excludantur,
vigilare sacerdotes oportet. Et cùm res liquidò
constare non potest, atque is qui baptismum pe-
tit, alioqui testimonium habet integritatis suæ,
probabilique vtrinque ratione dubia, prudenti
viro causa fit, Beati Leonis decretum salutare
seruandum est de ijs, qui in captiuitate positis
parentibus nati sunt, & baptizati ne sint, certum
esse non potest, quorum potius saluti con-
sulendum docet lauacro regeneratio
nis adhibito. Quia quod non
ostẽditur gestũ, ratio non
sinit, vt videatur
iteratum.

Leo epist. 34. c. 1 De Cons. d. 4. cùm itaque. Idem in epi. 90. ca 16 De Cons d. 4. c. Si nulla.

De

De Sacramento Confirmationis & illius materia.

CAPVT VI.

Aec pauca de baptismo Indorum:neque ve-
rò plura de sacri Chrismatis sacramento di-
da sunt. Ac bene habet sanè,quod Confirma-
nis sacramento neophyti nostri priuati non
t:tametsi partim penuria Episcoporum,par-
fortassis negligentia, raro eam gratiam In-
onsequantur. Illud hoc loco, pro instituto
ro dicendum est, materiam huius sacramen-
Doctoribus, & Florentino Concilio tradi,
risma ex oleo, & balsamo ab Episcopo con-
atum. Dubitant verò multi, an balsamum re
a ad essentiam sacramenti pertineat: & ple-
ue assentientibus, Sotus, & Caietanus graues
nores negant, qui si de vero balsamo loquun-
omnino tenendi sunt, cùm eorum senten-
satis Apostolica sedes confirmasse videa-
Extat enim inductum à Pio Quinto Pon-
e maximo Episcopo Tucumanensi datum,
d nos ipsi in autographo vidimus, vt in hac
identali India, liceat in confectione Chris-
is pro vero balsamo succum quendam alium
ibere, natiuum his regionibus, qui balsami
rem, & suauitatem maximè refert. Non i-
r verum balsamum de essentia est sacramen-
, nisi malis materiam sacramentorum Ec-
clesiæ subdi, quod omnes viri do-
cti repudiant.

Caiet. 3 p. q. 72. ar. 2. Sotus in 4 d. 7. ar. 2.

De Eucharistia percipienda diuinum esse præceptum.

CAPVT VII.

SEquitur vt de Eucharistiæ perceptione dic mus, à qua genus Indorum latissimè exclusu adhuc homines docti, & pij frustrà conqueru tur. Quem totum locum vt commodius exp cemus, dicendum erit de ipso iure diuino, & E clesiastico percipiendi Eucharistiam: tum qu de consuetudine huc vsque seruata sentiendu sit, & de salute eorum, qui sine viatico cœlesti vita decedunt: postremò quid deinceps fieri e pediat, admittendine sint an excludendi à sac mysterijs Indi. Ac primùm non parua quæst est inter Theologos, Vtrum re ipsa sumere E charistiam iuris diuini præceptum sit. Quida enim non aliam, quam Ecclesiasticæ constituti nis vim agnoscunt, quorum potest videri n improbabilis sententia, quod videamus Eccl siam quibusdam dare, quibusdam negare Euch ristiam, etiam cùm supremus agitur spiritus: quare & antiqui Canones complures sunt, quarundam hodie quoq; prouinciarum mos e vt ij, qui per publicos magistratus ad supplic ducuntur, non communicentur. Atqui ius diu num Ecclesia tollere, aut immutare non pote Non ergo iuris diuini est, vt homines etiam vitæ fine Eucharistiam accipiant. Adde qu verba Christi, quibus maximè apud Ioanne necessaria ad vitam æternam carnis & sanguin Christi perceptio perhibetur, æquè de omnib loquuntur, adultis, inquam, & paruulis, vt Au gustinus sæpissimè aduersus Pelagianos conte

Bona. in 4. d. 12. art. vlt. q. 1. Alexand. Hales 4. p. q 51. memb. 4. Caieta 3. p. q. 8 art. 11. & 12.

dit, pra

præcipuè libro primo de peccatorum meri- *Aug. lib. 1. de Peccat. meritis cap. 20.*
t remiſſione, quod etiam Innocentius pri- *Inno. 1. epiſt. 26. in Reſcripto ad Conc. Mil.*
in epiſtola ad Concilium Mileuitanum aper
nè docet. At verò paruulos ſacramento alta-
mbui, quicquid Græci, & Boëmi Hæretici
radicant, vſque adeò non eſt neceſſe, vt con-
ia potius conſuetudo teneatur in Eccleſia
& olim ſi qui Patres paruulos communican-
outarunt, nulla id ſalutis neceſſitate feciſſe,
controuerſia credendum eſt, vt Synodus Tri- *Conc. Trid. ſeſ. 21. c. 4.*
tina commonuit. Hæc igitur cogitanti mi-
am verò ad huius occidui orbis Eccleſias o-
s conuertenti, nihil iuri diuino repugnare,
m baptizati adulti Euchariſtiam nunquam
ipiant, pene perſuaſum eſſet, niſi me inde
caret non modò D. Thomæ illiuſque ſecta- *D. Tho. 3 p. q. 80. art. 11. Domin. Soto in 4. d. 12. q. 1. ar. 11. Petrus Sot. De Euchar. lect. 9. Pal. in 4. d. 9 q. 1.*
m authoritas, quę apud me valet plurimum,
tiam perſpicua atque efficax, quantum ego
o, ratio. Si enim ſacramenti cuiuſque neceſ-
ex ipſius ſignificatione intelligenda eſt, vt
eſiæ conſenſus docet, & baptiſmum idcirco
tam neceſſarium omnino fatemur, quod ſpi
lis generatio ſit, nemo autem viuere queat,
aſcatur: Pœnitentiæ quoque ſacramentum
ſſarium agnoſcimus lapſis poſt baptiſmum,
l in eo per claues Eccleſiæ ianua aperitur
i cœleſtis, qua occluſa nemo introire poſ-
regnum: cùm Euchariſtia cibus ſit animæ,
e ex ipſa materia, & inſtitutione Domini
ciſſimè conſtet, qua obſecro ratione exiſti-
poſſumus, niſi inſanimus, tam pretioſum,
ſalutarem cibum à Saluatore noſtro inſti-
n, & commendatum fidelibus, quibus ta-
liberum ſit vel nunquam illum ore con-

tingere? An est minus necessarius vitæ tuend
cibus, quàm medicina letali languori cura
do? Nam qui vt hinc euadant, Christum mand
cari spiritualiter à fidelibus posse aiunt, etian
sacramentaliter non manducent, atque eo ci
vitam animæ ali, vera illi quidem afferunt, s
nihil de argumentationis robore imminuunt.
tenim spiritualis Christi manducatio etiam v
teribus Patribus communis fuit, vt Apostolus
1. Cor. 10. nè confirmat, Omnes, inquit, in mari & in nu
baptizati sunt, & omnes eandem escam spiritu
lem manducauerunt. Attamen populus Chr
stianus in nouo testamento sicut ad vitæ gen
rationem accepit baptismum, ita etiam ad vi
iam acceptæ alimentum accepit Eucharistia
Ipsum ergo Christum sacramentaliter sume
debet ad vitam spiritualem conseruandam, sic
in ipso Christo per baptismum necessariò nasc
tur. Neque mihi placet, vt re ipsa atque actu a
cipere hunc panem ad vitam animæ sustenta
dam opus sit; satis esse non dubito, vt voto acc
piatur ab eo, qui non est idoneus actu acciper
dummodo re ipsa, atque actu aliquando susc
piat, quemadmodum de baptismo, & Confessi
ne sacramentali Fides catholica sentit. Eteni
Ioan. 3. sicut de baptismo dictum est à Domino, Ni
quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, no
potest introire in Regnum cœlorum, ita etia
Ioan. 6. ab eodem de Eucharistia dictum est, Nisi ma
ducaueritis carnem filij hominis, non habebit
Matth. 28. vitam in vobis. Et sicut illic legimus, Ite, docet
omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patri
1. Cor. 11. & Filij, & Spiritus sancti: sic etiam hîc, Hoc fac
te in meam commemorationem. Nam quòd ill
Domin

mini verba, de Fidei manducatione tantum-
do intelligenda quidam volunt, grauiter &
iculosè labuntur. De vtraque enim mandu-
one & Fidei, & sacramenti Christum loqui
ipse contextus apertè docet, tum Ecclesiæ
holicæ consensus constantissimè confirmat,
testimonijs illis ex sancto Capite Ioannis
ctrinam Eucharistiæ confirmandam perpe-
in Concilijs & decretis vsa est. Verè ergo lo-
ur Christus de sacramentali manducatione,
tantùm Fidelibus baptizatis in hac vita po-
conuenire potest: beatis & antiquæ legis pa-
us conuenire non potest, qui tamen Chri-
spiritualiter manducauerunt. Quòd si hæc
llustria scripturæ verba nulla essent, si nulla
m cibi significati ratio haberetur, illud tamē
ndè esse deberet, quod Ecclesiæ præceptum
ommunicando ex Concilij Lateranensis tē-
legimus, vsum verò & perpetuum & vni-
alem ex ipso Spiritus Sancti aduentu cerni-
, sentire verò fidelibus liberum fuisse tunc
itus à communione abstinere, vel ad id hu-
o non diuino instituto vocatos esse, magnæ
fectò imperitiæ est. Neque enim Ecclesia de
amentis percipiendis solet ferre leges, sed
us temporibus necessariò sumantur, & qua
one definire, id ad se pertinere propriè agno-
. Est ergo, est iuris diuini præceptum, vt om-
adulti iam baptizati aliquando communi-
t. Tempora autem percipiendæ Eucharistiæ
præcipuè sancta mater Ecclesia definiuit: v-
cùm quis mortis angustijs, aut periculo pre
ur, tunc viatico necessario iuuandum sacri
ones statuunt: alterum quotannis in Domi-

Concil. Nic. can. 13. 26. q. 6. De his ver. & in Conc. Cartha. 4. c. 77.

Conc. Late. c. 21.
Conc. Tri. ses. 13. c. 9.

nico Paſchate, de quo præceptum extat Latera nenſis Concilij, & Tridentinus Canon in hæ verba, Si quis negauerit omnes, & ſingulos Chr ſti Fideles vtriuſque ſexus, cùm ad annos di cretionis peruenerint, teneri ſingulis annis ſa tem in Paſchate ad communicandum iuxta pra ceptum ſanctæ Matris Eccleſiæ, anathema ſit.

Quòd quamuis diuinum præceptum ſit de communicando, poßit tamen Eccleſia pro iudicio ſuo communionem negare.

CAP. VIII.

CVM igitur & diuinum ius ſecundùm ſa niorem & certiorem doctrinam, & Eccleſi ſticum præceptum ſecundùm Fidem Cathol cam, habeat, vt omnes adulti iudicij compote ſacramentum altaris accipiant, magna mihi qu ſtio, & antehac, & modò maximè viſa eſt, quid ſeruato huc vſque more in hac noua Occident li Eccleſia ſentiendum ſit, vbi Indi adulti ia baptizati, ijdemque legitimè peccata confeſſ neq; ſemel ſingulis annis, neque verò mortis v gente diſcrimine communicantur, adeoq; id v receptum eſt, vt ſi contra fieri contingat, non l ue ſcandalum homines putent. An debet conſue tudo hæc inter eas numerari, quas Auguſtinus ſ pienter pro varietate locorum varias eſſe in E cleſijs ſeruandas docet? At ille in ijs tantùm ea facultatem tribuit, quæ non ſunt contra Fide Catholicam, & Conciliorum Generalium de creta, quale de communicandis adultis omnibu eſſe, dubitare non poſſumus. An verò harum r gionu

Aug. ad Ianuarium epi. 118. & 119.

In hoc capitulo ... Acosta contra tam clara et Verbo Dei posita fundamenta et a se in superioribus capitulis statuta ... Jesu Christi ... Ecclesia Romana ... consuetudini subijciat, cum tamen supra fol: 530. statuerit Ecclesiam jus divinum tollere aut immutare non posse.

onum homines tandiu absurdè contra Eccle-
sticam disciplinam,& Euangelicam legem er-
se arbitrabimur? At multi Præsules, & do-
ores sapientia, & religione præstantes eius-
odi morem, vel probarunt, vel certè dissimu-
unt. An potius quod hactenus factitatum est,
non penitus improbare debemus, vt corrigi
nen & in meliorem vsum transferri oporteat.
hi sanè ita videtur: vt & modestè de hac Ec-
sia noua sentiamus, & tamen veritatem E-
ngelij, saluti præsertim Indorum tantopere
cessariam asseramus. Quod vt facilius intelli-
ur, oportet illud diligenter aduertere, quòd
amuis diuini & Euangelici iuris sit, vt Chri-
nus aliquando communicet, potest nihilo-
nus illum Ecclesia à communione suspende-
non solùm ad definitum tempus, sed etiam
totam vitam, & quod mirabile est, ipso mor-
vrgente periculo potest priuare viatico, neq;
nen vlla ex parte ius diuinum violatur. Id ita
e complures antiquorum Conciliorum Cano-
s apertissimè monstrant, quibus propter va-
s causas etiam verè pœnitentibus cùm de vi-
exeunt, non esse concedendam Eucharistiam
gimus. In vno Elyberino Concilio omnium
opemodum Prouincialium antiquissimo, plus-
am septem aut octo canones ob varia commis-
, neq; in fine communionem accipiendam esse
cernunt. Ac nequis vel Prouincialis Concilij
thoritatem, non magni faciat, vel peculiarem
cuius regionis & Ecclesiæ eam seueritatem pu
t, legat beati Innocentij Papæ epistolam ad
nctum Exuperium Episcopum Tolossanum,
ius verba recitare placet: Quæsitum est, in-

Conc. Elyberinum in 1. tomo.

Innocen. 1. epi. 3. ca. 2.

quit,quid de his obseruari oporteat, qui post ba-
ptismum omni tempore incontinentiæ & volu-
ptatibus dediti,in extremo fine vitæ suæ, pœni-
tentiam simul, & reconciliationem communio-
nis exposcunt. De his obseruatio prior, durior:
posterior interueniente misericordia inclina-
tior est. Nam consuetudo prior tenuit,vt conce-
deretur eis pœnitentia, sed communio negare-
tur. Nam cùm illis temporibus crebræ persecu-
tiones essent, ne communionis concessa facili-
tas homines de reconciliatione securos non re-
uocaret à lapsu, negata meritò communio est,
concessa pœnitentia, ne totum penitus negare-
tur,& duriorem remissionem fecit temporis ra-
tio.Sed postquam Dominus noster pacem Eccle-
sijs suis reddidit, iam depulso terrore, commu-
nionem dari abeuntibus placuit,& propter Do-
mini misericordiam quasi viaticum profectu-
ris.Quem morem pontifex ipse Innocentius de-
inceps retinendum decernit,magnæ Nicenæ sy-
nodi authoritatem secutus, cuius decimus ter-
tius canon habet. De ijs qui excedunt,antiqua &
canonica lex nunc quoque seruabitur, vt si quis
vita excedit,vltimo & maximè necessario viati-
co ne priuetur. Quamuis ergo hoc decretum Ni-
cenum toto orbe terrarum perpetuò obtinuerit,
tamen negare non possumus antiquiores patres
etiam in extremo vitæ fine quibusdam pœniten-
tibus viaticum detraxisse:neque ea in re sanctis-
simos viros, atque doctissimos diuino præcepto
restitisse sentire sine impudentia possumus,cùm
præsertim Innocentius primus meritò id factum
apertè fateatur. At, tu ipse, dicet aliquis, diui-
num & Euangelicum de Eucharistia sumenda
præcep-

26.q.6.c.de his verò.

æceptum ſtatuis: ſtatuo ſanè, ſed ita tamen vt
riſtus Dominus Eccleſiæ ſuæ commiſerit,
ındo, & quomodo, & à quibus Euchariſtia ſu-
retur. Itaque poteſt illa legitima ex cauſa, &
npus prorogare, & omnino ſuſpendere ali-
em à communione: ſicut potuit eadẽ aliquan-
infantes communicare probabili ex cauſa, &
ɔx id prohibere ex cauſa: potuit plebem vtraq;
ecie communicare, & mox id ipſum lege ve-
e. Nam vbique quidem illa in diſpenſatione
ramentorum poteſtatem maximam habet di-
iitus datam, ſed nuſquam ita illuſtrem atque
rſpicuam, atque in hoc omnium diuiniſſimo
ramento, quod profectò præclarè docent Tri-
ntini patres, illis verbis: Præterea declarat
nc poteſtatem, perpetuò in Eccleſia fuiſſe, vt
ſacramentorum diſpenſatione ſalua illorum
ɔſtantia ea ſtatueret, vel mutaret, quæ ſuſci-
entium vtilitati ſeu ipſorum ſacramentorum
nerationi pro rerum, temporum, & locorum
rietate magis expedire iudicaret. Si quis ergo
me preſsè, & ſcholaſticè quærat, qualenam ſit
Euchariſtia percipienda diuinum præcep-
m, illud ſine dubio reſponſurus ſum, vt omnes
nriſti corpus ab Eccleſia datum accipiant. Ne-
e enim iubentur arripere ipſi, ſed de manu
iniſtrorum ſumere: à quibus & petere debent,
cùm illi tribuunt, non poſſunt perpetuò re-
iere, niſi diuino iure violato. Neque verò, in
io quæſtionis eſt nodus, propterea miniſtri Ec-
eſiæ, & diſpenſatores ſacramentorum Dei co-
ıntur, aut omnibus, aut omni tempore porrige-
Euchariſtiam, ſed ſuo iudicio Eccleſia vti di-
nitus ſinitur, vt det vel ſubtrahat in tempore

Seſſ. 21. c. 2.

 tritici

tritici cœlestis mensuram, prout in Spiritu san-
Sot. in 4. d. 20. qu. 2. art. 2.
cto expedire iudicauerit. Nam ad hunc ferè mo-
dum scholastici scriptores quidam diuinum de
satisfactione præceptum interpretantur, vt sa-
tisfacere quiuis debeat pro modo sibi ab eo qui
habet Ecclesiæ claues imposito. Itaq; potuit Ec-
clesia hęc Indicana neophytis suis Eucharistiam
subducere, nullo violato neque diuino, neque
Ecclesiastico præcepto. Diuinum sanè, vt dixi,
nõ cogit ministros Ecclesiæ iudicio suo non vti,
Ecclesiasticum verò licet magis expressum defi-
nitumque sit, tamen cùm sacerdoti audita pœni-
tentis confessione facultas tribuatur in magna
Conc. Lat. ca. 21.
Lateranensi synodo, vt si ita expedire censuerit,
differat à communione etiam in Paschate pœni-
tentem, quod olim frequentissimum erat, facilè
interpretari possumus, non esse sublatam Epis-
copis, & maioribus Ecclesiæ potestatem differẽ-
di per vitam totam hominem, aut hominum ali-
quod genus, cùm ita expedire magnis rationibus
iudicauerint. Atque hæc eo à me dicta pertinent,
quod huius Ecclesiæ præsulibus, & doctoribus
eam notam inuri minimè velim, vt contra diui-
num, & Ecclesiasticum præceptum tamdiu, & e-
gisse, & agere existimentur. De qua tota re Con-
Concil. Limen. const. 58.
cilij Limensis sententiam subijciam: Quamuis
omnes Christiani adulti vtriusque sexus præce-
pto teneantur sanctissimum Eucharistiæ sacra-
mentum accipere singulis annis saltem in Pa-
schate, tamen huius prouinciæ Antistites, cùm
aduerterent gentem hanc Indorum, & recentem
esse, & infantilem in fide, atque ita ipsorum sa-
luti expedire iudicarent, statuerunt, vt vsq; dum
fidem perfectè tenerent, hoc diuino sacramen-
to, qui

o,qui eſt perfectorum cibus, non communicaentur,excepto ſi quis ei percipiendo ſatis idoneus videretur.

Quod omnino expediat priori conſuetudine emendata, Indos fideles communicare.

CAPVT IX.

VErùm hæc hactenus diſputata ſunt, vt licere aliqua ratione neophytos à communione differre non improbemus: at hoc ita vniuersè & perpetuò fieri, vt in his regionibus ferè fit, nullo modo probare poſſumus. Itaque corrigenda eſt prorſus conſuetudo iſta, & tam antiſtitum authoritate, quàm virorum literatorum doctrina ab hoc nouo orbe exterminanda. Quamobrem in illo eodem Concilij Prouincialis decreto, poſtquam prior conſuetudo aliqua ex parte excuſatur, in poſterum tamen ita mutatur atque corrigitur: Quoniam verò complures iam Indorum fidei Chriſtianæ doctrinam melius percipiunt, atq; hoc diuinum ſacramentum non ſolùm deuotè cupiunt ſuſcipere, verùm etiam petunt, & vt fiat ſibi copia, importunè efflagitāt, placuit huic ſanctæ Synodo monere, prout ſeriò monet, omnes Indorum parochos, vt quos audita iam confeſſione perſpexerint hunc cœleſtem cibum à reliquo corporali diſcernere, atq; eundem deuotè cupere & poſcere, quoniam ſine cauſa neminem diuino alimēto priuare poſſumus, quo tempore cæteris Chriſtianis ſolent, Indis etiam omnibus adminiſtrent. Quæ pia ſanè, & ſatis conſulta conſtitutio nihilo magis, ex quo edita eſt annos iam nouem obſeruatur, quā reliquo retro

Eadem conſtit. 58.

tem-

tempore: vt hinc satis appareat, non veneratio-ni sacramenti cœlestis aut neophytorum saluti plerosque sacerdotes consulere, sed otio & ignauiæ indulgere, cùm religionem, & prudentiam in neganda Eucharistia perquàm ambitiosè prætexant. Quàm ergo magnoperè expediat nouos Christi milites communicare illo pane, qui cor hominis verè confirmat, etiam si rudes illi sint, & tyrones, ostendit in primis totius Ecclesiæ Catholicæ ab ipsis primis exordijs consuetudo, qua Spiritu sancto duce omnes Christiani ex ipso fonte Baptismi ad sacrosancta mysteria percipienda perducebantur. Adeò in Ecclesia Dei certum fuit, quibus esset lauacrum regenerationis legitimè datum, eis cœleste alimentum concedi debere. Testes multi produci possent, sed vnus nobis Dionysius Apostolici, & temporis, & Spiritus satis erit, is sacros ritus baptismi enarrans, ita scribit, sacerdotes illum vestem baptizati munditiæ congruam induunt, sicque indutum rursus ad Pontificem ducunt, ille diuino ac deifico prorsus vnguento virum signans sacratissimæ communionis participem facit. Et mox tractata intelligentia baptismi mystica, ita rem absoluit: In fine autem omnium Pontifex ita perfectum ad sacratissimam Eucharistiam vocat, atque consummantium illi sacramentorum communionē deificam tradit. Hæc Dionysius. Quod vsque adeò in Ecclesia seruatum est, vt eos etiam quos minus consideratè baptismo ablutos esse constaret, tamen à communione non prohiberent, tanquam suo iure id exigentes. Constat hoc ex Concilio Toletano, vt alia omittamus. Qui autem iampridem ad Christianitatem venire coacti

Dionys. de Eccl. Hier. c. 2. p. 1.

ca. 2. pa. 3.

Conc. Tol. 4. cap. 55.

facti sunt(sicut factum est temporibus religio-
ssimi principis Sisibuti) quia iam constat eos
acramentis diuinis associatos, & baptismi gra-
iam suscepisse,& Chrismate vnctos esse,& cor-
oris Domini,& sanguinis extitisse participes,
: cætera. Hæc sanè Ecclesiæ consuetudo inuio-
ata fuit,quod nimirum sancti Patres censerent
ne Eucharistia neminem esse perfectum Chri-
ianum atque constantem. Adeoque id verum
t sententia illorum, vt beatus Augustinus eos,
ui non communicant non plenos Christianos,
ed semichristianos , aut nondum christianos
efinire videatur: Ita enim scribit in Ioannem:
i dixerimus Catechumeno , Credis in Chri-
um,respondet, Credo,& signat se cruce Chri-
i, portat in fronte, & non erubescit de cruce
omini sui.Ecce credit in nomine eius interro-
emus eum, manducas carnem filij hominis, &
ibis sanguinem filij hominis?nescit, quid dici-
ius,quia Iesus non se credidit ei. Et post pauca:
ccessit ad illos Iesus, facit in illis salutem, quia
se dixit, Nisi quis manducauerit carnem meã,
: biberit sanguinem meum, non habebit in se
itam. & mox, Quò traijcit per baptismum Ie-
is,cuius figuram gerebat Moyses, qui per ma-
e traijciebat? quò traijciebat? ad Manna, quid
t Manna? Ego sum, inquit, panis viuus, qui de
œlo descendi. Manna accipiunt fideles iam tra-
ecti per mare rubrum . Significabat mare illud
ubrum baptismum Christi, quò ergo perdu-
it credentes & baptisatos? Ad Manna. Et ne-
ciunt Catechumeni, quid accipiant Christiani,
rubescant ergo, quia nesciunt, transeant mare
ubrum,manducent Manna, vt quomodo cre-
diderunt

Aug. tract. 11. in Ioan.

Ioan. 6.

diderunt in nomine Iesu, sic se ipsis credat Iesus. Hactenus Augustinus. In eorum ergo numero reponendi sunt, qui non accipiunt cœleste manna, quibus Iesus se ipsum non credit, hoc est inter semichristianos, & qui Catechumenorum ordinem non excessere. Quantopere autem referat ad fidem confirmandam, ad spem augendam, ad charitatem dilatandam, ad omnem denique Christianæ vitæ rationem promouendam, cœlestis illius panis frequentatio, nemo est prorsus qui dicendo satis consequi possit. Vnde obsecro tantus fidei ardor initio nascentis Ecclesiæ, Erant, inquit, perseuerantes in doctrina Apostolorum, & orationibus, & fractione panis. vnde ad calcandum mundi fastum, vnde ad sustinenda martyria inuicta virtus? vnde ad glorificandum Christum inter gladios & ignes tanta illa alacritas animorum? Ex illa, ait Chrysostomus, mensa tanquam Leones ignem spirantes ipsi diabolo formidabiles discedamus. Quid Cyprianus? Idoneus esse non potest, inquit, ad martyrium, qui ab Ecclesia non armatur ad prælium: & mens deficit, quam non recepta Eucharistia erigit, & accendit. Multum planè, & supra quàm dici potest baptismus homini confert, multum cætera sacramenta: sed sine hoc omnium sacramentorum summo, imperfecta cætera sunt, neque vitam Christianam, quam inchoant aut promouent, perficere possunt. An nō Dionysius idoneus author est, cui fidem habeamus? At ille sic scribit, Dicimus ergo cætera sacrarum rerum signa, quorum nobis societas indulgetur, huius diuinis profectò consummantibusq; muneribus perfici. Neq; enim fermè fas est sacerdotalis muneris myste-

Actor. 2.

Chrys. hom. 61. ad pop. Ant.

Cypr. libr. 1. epist. 2.

Dionys. de Eccl. Hier. c. 3. p. 1.

ysterium aliquod peragi, nisi diuinum istud
ıcharistiæ augustissimumq; sacramentum com
eat. Vsq; adeò sancti Patres nolunt Christianos
cramentis cæteris esse contentos. Quid ergo
ɔs tam stolidè, vel querimur, vel miramur In-
ɔrum gentem nondum firmas in fide, & reli-
one Christiana egisse radices? Baculum panis *Ezech. 4.*
ıferimus, vt propheta loquitur, & imbecillita-
m miramur? Famelicis alimenta diuina sub-
ahimus, & maciem gressusque titubantes accu-
mus? Propheta se percussum, vt fœnum & a- *Psal. 101.*
isse cor suum dolet, quod oblitus sit comedere
ınem suum: quid agent, qui nunquam illum et-
m degustarunt? Nos tamen nihil tot in Christo
ruulorum seruitutem interitumq; dolemus.
ùm deficiat paruulus, & lactens in plateis op- *Thren. 2.*
di, hoc est, cùm recens in Christo nati nobis
ectantibus, & tacentibus in media Ecclesia in-
reant præ fame, & quidem cùm instent ipsi, at-
ıe auidè diuina sacramenta poscant, non est
ıi porrigat, omnes dedignantur, omnes auer-
ntur miseros, vt verè videamus impleri, quod
rmo diuinus statim adiungit, Matribus suis di-
ɛrunt. Vbi est triticum & vinum? cùm defice-
nt quasi vulnerati in plateis ciuitatis, cùm ex-
ılarent animas suas in sinu matrum suarum.
uod si panis hic cœlestis propriè cor homi- *Psal. 103.*
s confirmat, si sensum mentis illustrat, si ad-
ɛrsus pericula & hostiles impetus munit, si de-
ique vnus vitam spiritualem conseruat & per-
cit, quid aliud quærimus, cur deficiente pa-
e corruant isti vnusquisq; ad proximum suum, *Ezech. 4.*
: contabescant in iniquitatibus suis? Re vera
ɛficiunt in via Domini, quia contra Domini *Marc. 7.*
præce-

præceptum finuntur abire ieiuni. Contra qui-
Psal. 4. cunque hoc cibo reficiuntur, à facie frument-
multiplicantur, & vires quotidie nouas su-
munt. Docuit hoc vsus ipse copiosè. Nam quot-
quot ex Indorum genere à nostris (qui con-
tradicentibus cæteris id ausi aggressique sunt)
communicantur hactenus ea puritate, eo anim-
robore, eo fidei sensu, ijs denique vitæ vniuer-
sæ studijs, cæteris præstant, vt meritò sacerdote-
ipsi mirentur, atque ingenuè confiteantur am-
pliores, & illustriores huius supercœlestis pa-
nis fructus in neophytis cerni, quàm in cæteris
neque immeritò. Nam & fide & deuotione no-
vincunt: quod nos ipsi abundè sumus experti. Fe-
rè commune prouerbium Indis est, eum, qui se-
mel Eucharistiam acceperit, nullum amplius
crimen debere committere: quod si quando hu-
mana fragilitate admissum sit, tanto animi do-
lore tanta in seipsum indignatione commotum
ad pœnitentiam venire Indum conspeximus, &
tam duras de suo scelere pœnas exigere, vt ar-
dorem fidei admirati simus. Neque enim tantam
inuenimus in Israel. Scimus aliquot per simula-
tionem diuino obrepsisse conuiuio non indutos
veste nuptiali, sed abeant simulatores: nos de ve-
rè Abrahæ filijs loquimur, quos non dubitamus
Matth. 8. ab extremo hoc Occidente in mensa Domini
cum Abraham, & Isaac, & Iacob præclarè re-
cumbere. Certè Eucharistia ipsa pro sua benig-
nitate, & magnificentia nouos mensæ suæ con-
uiuas largius locupletiusque videtur excipere.
Quare cùm perpetua totius populi Christiani
consuetudine, cùm maiorum nostrorum ac san-
ctorum Patrum authoritate, cùm ratione ipsa
perspi-

erſpicua, cùm teſtatiſſima experientia doceatur nouis Indorum gentibus ſuperſubſtantialē nem communicare, quis deinceps tam erit eleſti beneficio ingratus, tam negligens ſalu- fratrum, tam ipſius Chriſti Ieſu gloriæ inuis, qui non inepto hoc more longiſſimè releto, ſacram Eucharistiam auidè præſertim tentibus fratribus arbitretur eſſe tribuenm?

Confutatio opinionis contrariæ.

CAP. X.

AT perfectorum, inquiunt, panis eſt ille cœleſtis, cibus grandium, vt Auguſtinus auuit, creſcant, & manducabunt. Imò verò mancēt, vt creſcant. Neq; enim ego Angelorū pam, & ſuperſubſtantialem virorū atq; perfeorum cibum eſſe nego: verùm idem cibus eſt ruulorum, idem infirmorum alimentum. n non diuina ſapientia poſtquam ædificauit i domum, & excidit columnas ſeptem, & imolauit victimas, & miſcuit vinum, & propoit denique menſam ſuam, ita alloquitur conuas ſuos. Si quis eſt paruulus veniat ad me, & ſipientibus locuta eſt, Venite comedite pam meum, & bibite vinum, quod miſcui vos, relinquite infantiam, & viuite & ambulate r vias prudentiæ? Paruulos ergo alloquitur, ruulos inuitat ad cœleſtis menſæ conuiuium. am cùm diuites illi ac præpotentes varijs ex uſis venire vocati recuſaſſent, Rex qui lautas ſplendidas epulas appararat, ſeruos ſuos, vt debiles

Aug. lib. 7. Confeſ.

Prouer. 9.

Luc. 14.

Matt. 22.

débiles & claudos, & pauperes accerſerent,m
ſit, vſque dum conuiuis domus regia impler
tur:atque illud ſolum in conuiuis expoſtulaui
quod quidam veſtem nuptijs dignam non att
liſſet. An non verò quos Dominus libenter v
cat,& gratos habet, hos miniſtri iure faſtidian
Certè ſancti Patres, qui panem hunc perfect
rum, & virorum in Chriſto cibum eſſe volun
ijdem debilium,& paruulorum viribus auge
dis,& confirmandis, & medicinam, & alime
tum eſſe aptiſſimum copioſè teſtantur. Non e
go quoniam minus perfecti in fide, & charita
neophyti ſunt,repellendi ſunt,ſed multo mag
inuitandi,& alliciendi,vt vſu ipſo panis huiu
qui cor hominis confirmat, perfecti fiant. Al
ſtoliditatem & imperitiam barbarorum nob
obijciunt, indignum eſſe dicentes, ſi canibus
porcis margaritas proijciamus. Sed qui Chri
lauacro purificati legitimè ſunt, canes certè,
ſues illi nō ſunt. Quod ſi ſenſus horum exigu
eſt, ne tales quidem à ſe repellit benigniſſim
Dominus. Diuus ſanè Thomas tantæ autoritat
vir ijs,qui debilem habent vſum rationis, no
eſſe denegandum hoc ſacramentum,apertè ſcr
bit. Vt enim ſenſu & ratione parum valean
multum tamen præſtabunt amentibus, & phr
neticis, quorum ſi anterior deuotio teſtata ſi
inſtillandam illis atq; infundendam Euchar
ſtiam, ſanctorum Patrum Canones iubent. Vſ
adeò pluris fuit fructus, quem ex hoc ſacramen
to homines percipiunt, quam ſpecies quædam
religionis, quam multi hoc tempore præ ſe f
runt. Ac re vera non eſt tam Indorum ſenſu
exiguus ad percipiendam Euchariſtiam, quàm
Paro

Thom. 3 p. q.80.a.9.

Conc. Cartag.4. c 76. 26.q.6. Is qui in infirmitate.

rochorum magna deſidia ad porrigendam.
m vt curam laboremque docendi, & præpa-
di plebem à ſe reijciant, ruditatem & impe-
iam iſtorum obtendunt. Non ſatis diſcernit
dus inter cibum ſacrum & profanum, inquis.
quî poteſt ille diſcernere, ſi tu nunquam hoc
cuiſti? Non eam deuotionem affert, quam
ortet. Quomodo verò afferet, ſi tu ad cœleſte
ramentum nunquam inuitas? ſi neque digni-
em commendas, neque immenſam vtilitatem
ces? Omnino experti ſumus ipſi, quàm vehe-
nter excitentur Indi, cùm hæc illis comme-
rantur, quàm omnia & polliceantur, & præ-
nt, vt liceat eis de illo pane edere. Quanta ve-
inuidia, quo dolore pulſentur cùm intuen-
Hiſpanos communicantes: quod ſi quem
orum hac menſa dignatum conſpiciunt, om-
m ſtudia ardent, atq; ad ſeſe diffundi eam li-
alitatem vehementer efflagitant. Itaq; ad do
dam fidei catecheſin, & ad turpia quædam vi
profliganda, ebrietatem præſertim, nullum
nedium præſentius experti ſumus, quàm vt
ra communio præmium proponeretur ijs,
& fidei dogmata optimè tenerent atque ex-
nerent, & mores Chriſtianos atque honeſtiſ-
os præ ſe ferrent. Certant inter ſe, cùm iſta
liunt, & gratiſſimum habent, cùm admittun-
, refectique ſemel cibo cœleſti puritatem
ntis, & corporis multò ſtudioſius quàm Hiſ-
ni conſeruant, vt redire liceat ad menſam
m, ardenter exoptant. Hoc parochi com-
res minus credunt. At nos non longè po-
loquimur, faciant ipſi periculum, ſi ze-
Dei habent, ac non negligentiæ prætex-

tum quærant. Sed qui grauius & probabiliu
videntur morem istum suum defendere, illu
obijciunt, quòd non tutò præbeatur Euch
ristia neophytis, quippe qui veterem supe
stitionem non satis exuerint, fierique possit,
indignum aliquid in Christi corpus designen
cũ nõ constet satis animo an sint fideles. Istoru
flagitia vsitata commemorant, sordes præserti
carnis, & temulentiæ. Talibus porrigere sacr
mentum nihil esse aliud quã in cloacam aut se
tinam proijcere. Quibus equidem respondel
non absq; probatione, & examine panem illu
præbendum esse neq; nouis, neq; veteribus Ch
stianis. Quod si quis est fornicator, aut ebriosu
aut idolis seruiens, cũ eiusmodi etiam comm
nem cibum capere Apostolus vetat, nedũ cœle
mensa communicare. Verùm hoc neq; omniu
neophytorum est, neq; si illorũ tales sunt aliqu
do morbi aliter in illis curandi sunt, quã in cæ
ris fidelibus, quorum nouimus corruptos mor
& vitam admodũ flagitiosam legitima pœnit
tia & confessione detergi, atque ita salubri sat
factione purgatos, vt ait Leo Papa, ad commun
nem admitti. Cur igitur nõ idem apud Indos i
dulgentiæ erit, quibus eo magis cùm labũtur v
nia danda est, quod ignorãtia potius, & imbec
litate quadam, quàm animi peruersitate labor
Itaq; vel ad ipsa istorum vitia amputanda & t
lenda singularis remedij est, diuinã cõmunio
ijs, qui ab ebrietate & cæteris sordibus diligẽ
cauent, præmium ponere. Neque enim vbi p
specta est superstitionis antiquæ aut ebriositat
aut fœdæ consuetudinis macula, ad altare Ind
deb

1. Cor. 5.

Leo 1. De pœnit. d. 1. c. multip.

ebet admitti, nisi contraria opera illam mani-
ſtè & diligenter eluerit. Nam etsi veniam Ab-
loni filio, Ioabo interpellante ſapientiſsimus
Dauid negare non potuit, ingreſſum tamen Hie-
uſalem à ſuo conſpectu per biennium abſtine-
e iuſsit. Intelligant Indi quod communione
riuantur non eſſe nationis, ſed criminis: & vni-
erſum Christianis concedatur, ſed non Chri-
tiano dignis moribus ſubtrahatur. Neque ego
imiam modò frequentiam Euchariſtiæ in In-
is probo, fortaſsis enim facilitas contemptum
ariet. Sed illud cōtendo, vt quotānis niſi ex cer-
a cauſa communicentur, vt Eccleſia præcipit,
um præcipuè, vt cùm de vita exeunt, & ritè ſa-
erdoti confeſsi ſunt, viatico neceſſario ne pri-
entur, quemadmodum habet Nicenus Canon.
Quinam autem indigni, ineptiue ſint, quibus
Angelorum panis præbeatur, ſacerdotum ipſo-
um audita confeſsione cæteriſque perſpectis,
udicium eſto. Sacrilegiorum verò, quæ quidam
ut metuunt, aut inſimulāt, profectò periculum
ullū eſt, aut perquā rarum. Neq; enim Indi Iu-
dæorum more auerſi ſunt à myſterio Chriſti, ne-
que eſt timendum, ne contumelia afficiant ſum-
ptam Euchariſtiam, quam reuera venerantur,
neque eius generis exempla hactenus certa vidi
mus, quin potius quod ad externum cultum at-
tinet, multò quā veteres Chriſtiani ad religionē
propenſiores ſunt. Quod ſi pueris olim, & phre-
neticis Euchariſtia dabatur, vt Eccleſiaſticæ hi-
ſtoriæ copioſè teſtantur, neque id contra religio
nem cenſebant ſancti Patres, cur illi ſacramento
fiat iniuria, ſi pauperes & egētes iuxta Pſalmum
edant, & ſaturentur, qui ſi iudicio aut doctrina
 minus

2. Reg. 14.

Pſal. 25.

minus interdum vigent, id satis animi pietate, & fidei necessitate compensant? Paruuli sanè panem petunt, & ad sacramentum desiderio, & Fide anhelant, sed qui frangat docendo, & cōminuendo eorum captui conuenienter, rarus omnino est. Præparare ergo debemus Indorum mentem & Fidem, atque ita probatis, & præparatis panem cœlestem dare: sed (quod plerique facimus) quia præparare piget, ad accipiendum indignos accusare magis placet.

De necessitate Confessionis.

Cap. XI.

AD Pœnitentiæ sacramentum venio, quod à patribus quartum numeratur, quamuis vulgò Eucharistiam præire soleat. Est autem Confessio peccatorum post baptismum lapsis non minus necessaria, vt est à Spiritu sancto in Concilio Tridentino definitum, quam nondum regeneratis ipse baptismus. Quod si vbique gentium singularis hæc medicina imbecillitatis humanæ cognoscenda prædicandaque est, nouis certè Indorum populis post fidem Christi, nihil est & crebrius & accuratius repetendum, quod vna hæc salutis illorum spes superfit. Paulus prædicabat Fidem in Iesum Christum, & pœnitentiam in Deum. Christi ille quidem tantam volebat apud homines autoritatem existere, vt non tam crebrò in Deum credere eos admoneret, quod facilè sensus humanus admittit, quàm in Iesum Christum, vt eius diuinitas esset testata, eoque fides perfectior,

Sess. 14. c. 2.

Act. 20.

quo

o ſenſu humano ſuperior. Contra, Pœniten-
m in Deum maluit dicere quàm in Chriſtum,
cùm criminum quiſque ſuorum meminiſſet,
eum ipſum, non hominem ſolùm, ſibi offen-
m, & iratum cogitans, vehementiùs doleret.
uoniam verò pœnitentiam etiam ante bap-
mum ita neceſſariam eſſe conſtat, vt tamen ſi-
baptiſmo vel re vel voto ſuſcepto non ſuffi-
t, conſequens eſt prorſus, vt qui primam re-
nerationis ſtolam maculauit, & pœnitentia
ligeat, & per claues Eccleſiæ gratiæ reſtitui de
at, ſine quibus ſalutis aditus nemini poſt bap-
mum lapſo patere poteſt. Barbaris autẽ, quo-
n eſt ſenſus natura imbecillior, Fides verò
n admodum excitata, rarum eſt valde, vt per-
ctus ille dolor, quem contritionem dicimus,
criminibus commiſſis hæreat, quo magis di-
næ medicinæ auxilio excipiendi adiuuandiq;
nt, vt quod hominis operi deeſt, cœleſtis ſa-
menti vis ſuppleat. Nam quod Abſolutionis
neficio dolor ille non vſquequaq; perfectus,
i à plerisq; attritio, à nõnullis imperfecta cõ-
tio vocatur, valeat ad ſalutem & primam iu-
ficationis gratiam conſequendam, tam mihi
rtũ eſt, vt inter catholica dogmata propemo-
m numerandum putẽ. Neq; obſcurè Tridenti
Patres id docuiſſe videntur, cùm eam attritio
m, quæ per ſe non iuſtificat, ad iuſtificationis
tiam in ſacramento Pœnitentiæ impetran-
n valere declararit. Mihi verò & ratio aper-
perſuadet, cùm per claues Eclleſiæ detur
ra abſolutio culpæ, idque per ſe & ex pro-
ia inſtitutione, cùm ſit etiam morbi letalis me
cina præſens, ſit lepræ oſtẽſæ purificatio opera-

Conc. Tri. ſeſ. 14. c. 4.

toria, fit deniq; mortuæ animæ à morte peccat
excitatio, quemadmodum sanctorum Patrum
literæ produnt: tum maximè me confirmat quo-
tidiana diuinæ operationis experientia, si ta-
men occultæ operationis experientia dici de-
bet, fiducia quædam de multorum hominum sa-
lute certissima. Cernimus planè innumerabile
animas minus perfectò dolore pro scelerum
magnitudine commotas ad hoc sacramentum
accedere, quibus postquam quod in nobis situm
est, præstamus, & de Dei immensitate confisi sa-
cramentum absolutionis impendimus, ade
cœlestium donorum, quantum homini conijce-
re datur, testimonia non obscura succedunt, v
nihil aliud cogitare possimus, quàm quod veri-
ssima bonitas dixit: Quæ solueritis in terris, in
cœlis soluta erunt. Quamobrem non est cu
quisquam de Indorum salute desperet, neque
eorum tenues conatus, & examinationes con-
scientiæ, & minus accuratas peccatorum enu-
merationes, & doloris non vsque adeò expressa
signa, & cætera pro eorum captu non magna
contemnat: sed quantum potest, ipse adiuuet fra-
trem, & infirmum, vt ait Paulus, in fide assumat,
agat denique quód potest, id verò omne, quod
restat, diuinæ clementiæ committat securus, qui
exiguo facilè concedit misericordiam, & labo-
rantem ac lassum reficit, & hoc habet ipse refri-
gerium, si reficiamus ægrotum, & sciamus ani-
mam lassam sustentare sermone, & de tenui of-
ferentem Domino, quod habet, non asperne-
mur. Equidem horum miserorum confessiones
imperitas securius audio, quā hominum præpo-
tentum expolitas, & magna doloris significatio-
ne pro-

Matt. 18. *Ioan. 20.* *Rom. 14.* *Sap. 6.* *Esai. 28.* *Esai, 50.*

e profusas. Cùm ergo in hoc sacramento vnica
it spes salutis Indorum, præ omnibus & dili-
gentius & crebrius meditandum prædicandū-
que erit.

*Confeßionis peccatorum vsum Indis in sua super-
stitione fuisse.*

CAPVT XII.

ILlud autem meritò mirari quispiam possit,
Confessionem peccatorum etiam occulto-
rum, & grauium celebri vsu apud hosce barba-
ros longè ante Christi Euangelium auditum,
frequentatam. Erant sacerdotes non pauci huic
ipsi muneri assignati, qui plebis audiendis con-
fessionibus vacarent. Atque ad singula deprom-
pta peccata ex manipulo quodam fœniculum
frangens sacerdos, ab eo videlicet crimine libe-
rum pronunciabat. Vnde apud superiores Pro-
uincias Ychusyres eiusmodi sacerdotes voca-
bantur. Ac vt mihi quidem narrabant Chucuiti
Parochiarum præpositi, non omnes omnium
criminum absoluendorum parem potestatem
habebant: sed grauiora quædam facinora apud
primarios veluti Pontifices deponere vsus erat.
Hanc ergo consuetudinem inter idololatras
barbaros religiosè obseruatam mirari, vt dixi,
meritò possis. At illud non admirationem, sed
stuporem mihi propemodum affert, valuisse
tantum Diaboli hominumque mendacium a-
pud homines, vt non solùm occulta crimina
proderent, sed sęuas etiam pœnas sibi pro ijs in-
iungi æquo animo paterentur. Iubebantur sæ-

 pe ex-

pe expiandi adulterij aut alterius sceleris causa, durissimo saxo ad scapulas tundi fortiter, interdum à iuuenibus diu virgis cædi, non rarò si sceleris magnitudo acerbius aliquid postulare videretur, in excelsam atque omni solatij genere destitutam rupem secedere, & longum ibi æuũ, ferarum more traducere. Complura iam eius generis narrant, quæ fabulis similia videri possent, nisi nobis superstites adhuc senes, quosdam decrepitos eo munere olim apud suos functos viri fide digni ostendissent. Causam ego huius consuetudinis barbarorum illam potissimum probo, ꝙ Diabolus per omnia in Dei similitudinẽ etiam nunc insaniens, sicut se Deũ adorari & salutari mortalibus illusis persuasit, ita Dei veri sacramenta religiosaque instituta transferre ad se falsa quadam imitatione contendit. Nam quo alio spectat, quod in Cuzquensi vrbe Ingarum imperio celebri, Eucharistiæ nostræ vmbram quandam & simulachrum adhibendum curauit? cùm ex massa sacrificij nescio cuius sanguine aspersa buccellas quasdam solennes singuli acciperent, atque comederent, quibus Principis Ingæ fidem, & societatem sibi cordi esse vsque ad fundendum pro ipso sanguinem testarentur. Atque ad eum modum festo quodam die peregrini præsertim atque aduenæ communicabant. Prætereo Trinitatis imaginem in Tangatanga apud Sacacas veteri more cultam, omitto alia complura, quæ curiosè huc accersere possem: quibus cùm fidem olim barbari haberent, minus difficiles ad credendum, cũ nostra narramus, sese præbent. Sed dissimulari profectò non potest, quàm nobis erubescendum sit, quod à Sa-

tanæ

anæ miniſtris ſuperemur, cùm ad ſalutares &
liuinitus inſtitutas confeſſiones perſuadendas
igriores ſimus, quàm illi ad ſæuas illas ſuas
arnificinas. Gratulandum verò eſt in tanta mē-
is humanæ cæcitate, eſſe aliquem ſcelerum ſen-
ſum, nonnullum conſcientiæ aculeum, quo tran
quillitatem ſuam occulto veneno expoſito quę-
ere quodammodo cogitur. Et quia vera reme-
lia minus occurrunt, falſis ſe ſaltem, vt poteſt,
ecreat, atque ſuſtentat. Tanta eſt culpæ intus la-
entis vis. Quò magis fidere debet Chriſti ſer-
ius, & veram peccatorum omnium medicinam
pœnitentiam per ſalutarem confeſſionem oſten
lere. Facilè ſibi perſuadent Indi Confeſſionis
acramentalis vſum & vim, neque recuſant cer-
è medicum (etſi pleriq; contra calumniantur)
nodò eum eſſe perſpiciant, qui verè medicus
it, non infeſtus carnifex, aut auarus prædo ani-
narum.

De peritia Indicæ linguæ Confeſſionibus audiendis neceſſaria.

CAPVT XIII.

QVALEM verò eſſe oporteat medicum, quo ſalutis animarum zelo feruere, qua
eritia aperiendis curandiſque vulneribus prę-
litum, ſatis vt arbitror, ſupra dixi. Attamen ſer-
nonis Indici peritia quantopere deſideretur,
oc maximè loco apparet. Cùm neque pœni-
entiū crimina agnoſcere neq; ſalutariter proui-
lere niſi linguæ miniſterio poſſit. Cuius qui ex-
ers ſit, turrim Babelicam, non Euangelicam is
ædifi-

S. Th. & reliqui in 4. d. 27.

ædificet, necesse est. Et quamuis inter viros Theologos satis conueniat, confessionẽ etiã per interpretẽ reddi, atq; accipi posse, ijdem tamen æquè consentiunt, nulla aut diuina, aut Ecclesiastica lege homines ad eum confessionis modum compelli, quippe cùm lex Dei suauis & æquitatis plena nolit cum tanta sua molestia ad confitendum peccatorem cogere, cùm præsertim pudore metuque humano, qui vbi tertius adest testis aut arbiter, maximè vrget, ne confessiones integræ synceræque fierent, meritò verendum esset. Quãobrem consultè satis in Limensi synodo Patres ne Indorum confessiones per interpretem Parochi exciperent, graui proposita mulcta vetuerũt. Quod tamen decretum non eò pertinet, vt non liceat sponte sua volẽtes Indos per interpretem confiteri morbo præsertim periculoso oppressos audire, vbi sacerdotis Indicè docti copia deest, atque eo saltem modo horum saluti consulere, quod à quibusdam religiosè factum nouimus, & ratio ipsa monet, vbi pœnitens ipse iacturam eam omnem præ salutis suæ desiderio cõtemnit, non oportere spiritualem medicum labori, vel suo, vel illius parcere. Neque verò hoc Sancti Leonis antiquo Canoni contrarium est, qui solùm reprehẽdit, & vetat. Ne populi auribus professio publicè recitetur, cùm reatus conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicari confessione secreta. Nam & nonnullas confessiones cùm alij plures interessent ab antiquis Christianis factas esse historiæ produnt, & hi ipsi barbari scelerum suorum notitiam falsis sacerdotibus reddere frequente corona non verebantur. Verùm quia hoc & rarum est, vt pœni-

Conc. Lim. Can. 9.

Leo ep. 78.

tens libenter accipiat, & quæ necessitate fiunt, præter legem sunt, nullo modo potest salua conscientia Parochi munus vsurpare, qui per se ipsum Confessiones populi sibi commissi, hoc est sine interprete audire non possit. Quod si bona fide præfecturam non tam à se quæsitam quàm ab Antistite suo sibi impositam agat, & quamuis non omnia optimè intelligat quæ pœnitens loquitur, plurima tamen & communiora & grauiora non ignoret, atque ipse vicissim opportuna consilia adhibere mediocriter possit, non erit deterrendus ab eo officio sacerdos, cùm peritiores præsertim desunt, & zelo ipse spiritus sermonis inopiam abundè compensat. Tutissima res obedientia est, & sola, vt Damascenus ait, citra periculum.

Damas. in Histor.

De prudentia Sacerdotum & tolerantia.

CAP. XIIII.

SErmonis ergo Indici peritum oportet esse sacerdotem: verùm non minus morum & ingenij Indici peritum. Idololatriæ genera & flagitiorum & cæterorum, in quibus frequentiores sunt, vel experientia ipsa discet, vel aliorum commemoratione cognoscet. Sunt etiam nonnulla commodè literis commendata. Ex quibus omnibus ipse sibi Indicem conficiet, ad quē confessiones examinet, quatenus opus esse prudentia persuaserit. Neque enim omnes eodem modo examinandi erunt. In eum vsum tum ab alijs, tùm à nostris nuper Confessionalia quædam perscripta sunt, vtraq; lingua his regionibus

bus communi Quichua, & Aymara, quæ rudibus, & tyronibus magno adiumento esse possunt. Quamuis autē & peritia sermonis, & industria opus sit, tamen ad confessiones audiendas neophytorum sacerdos longè sibi ampliorem patientiam, & animi tranquillitatem comparare debet Hæc enim præcipua supellex est, cuius maximè inopia fit, vt nihil propemodum in curandis conscientijs Indorum plerique proficiant, plurimi etiam deteriores reddant. Atque in nostris sanè sacerdotibus illud miraculi loco inter sese Indi vulgò & suspiciunt & celebrant, quod Patres ij sint, qui confitentem audiant libenter, quantumcunque ille in suis explicandis criminibus immoretur, & postquam quæ in mentem venerint, finem dicendi fecerit, tum præclaris quibusdam interrogationibus, quæcumque memoriam effugerunt, meminisse cogant, atq; ipsas viscerum fibras veluti aperiant. Cuius rei nouæ scilicet, atque inusitatæ adeò celebris fama plerosque commouit, vt longissimis itineribus ad nostros venientes viderimus, nihil aliud præseferentes, quàm vt contingeret peccata apud hosce Dei ministros (ita enim illi loquuntur) deponere, qui libenter audiant, quæ quisque confiteri cupiat, & sese accusantem peccatorem benigno sermone recreent, atque erigant, & quod omnium maximum prodigium putant, audita confessione nihil sibi neque pretij, neque eleemosynæ loco dari patiantur, quin potius si qua re Indus indigeat, opem ipsi libenter ferant. Qua opinione incredibile est quantum Indi profecerint, vt nullo modo dubitare possimus pœnitentiam his gentibus à Domino

Deo

Deo datam, miniſtrorum culpa fuiſſe minus hactenus fructuoſam, eandem futuram fructuoſiſſimam, ſi vel mediocrem animi alacritatem in excipiendis infirmis medici ſpirituales præſeferant. Sunt ergo Indi audiendi toleranter, ſunt inuitandi benignè, erigendi ſapienter, ſunt denique in omnibus æquo animo ferendi. Charitas enim omnia ſuſtinet, omnia ſuffert, & in ſpiritu lenitatis præoccupatum aliquo delicto inſtruere docet.

1. Cor 13. Gal 6.

Quod confeßiones non ſynceræ fiant, potius ſacerdotum, quàm Indorum fieri culpa.

CAPVT XV.

QVibus ex rebus facilè intelligere poſſumus, quod plurimi Indorum malignè ſacramento pœnitentiæ abutantur, non ſynceras, neq; integras peccatorum confeſſiones facientes, ſed fucatas ad ſpeciem, & mutilas, non tam ad ipſorum referendum eſſe malitiam, quàm ad Parochorum ſæuos mores, & imperioſam quandam auſteritatem, qua infirmum & ſcabioſum pecus faſtidiũt, & calce abijciũt, qui errãtes oues funda potius & baculo terrẽt, quã ſibylo leni colligũt, immemores prorſus illius magni paſtoris, qui dixit: Sibilabo eis, & congregabo illos, quia redemi eos. Profectò ſi fideles Hiſpani cõfeſſariũ nacti eſsẽt talẽ, ſæuientẽ, & magis finire properantem, quã audire omnia curantẽ, rarus eſſet omnino, qui integras cõfeſſiones faceret. Metus ergo Parochorũ, & quod ex metu oritur odium, cogit Indos nihil veri & ſynceri apud illos dicere.

Ezech. 34. Zach. 10.

re. Cuius rei nullo alio teſtimonio opus eſt, quàm quod ſacerdotem nacti benignum patienter audientem,& commiſerantem potius,quàm ſuperbè indignantem certatim ad Confeſſiones faciendas nullo vrgente accurrunt illi ipſi Indi, qui Parochis ſuis vix vi poſt annum, vt confiteantur, adduci poſſunt. Incredibile eſt quot millia confeſſiones generales fecerint apud eos religioſos, quos ſibi verè patres arbitrantur,quàm ſponte,quàm apertè, quo animi dolore,qua ſui deteſtatione infandiſſima etiam ſcelera totius anteactæ vitæ detegant, quibus lachrymis, quo gemitu, & ſingultu corpus ſuum acerbè tundentes ac vellicantes, & ſeſe totos intimo mœrore conficientes, quod iam tandem Parochi nō pauci,& agnoſcere,& admirari cœperunt. Quid oro eſt, Cur Indus cùm ita ægrotat, vt mortem ſibi impendere exiſtimet, vltro accerſit Parochum, & intimas conſcientiæ plagas exponat? Profectò Fidem ſuam ſatis Indus, cùm fingere nihil eſt opus,oſtendit.Itaque moriturus libenter crimina omnia etiam immania prodit,quod tamen ſoſpes ſæpe facere recuſat. Hîc quis non videat metum hominis metu mortis ſuperari?quod ſi ſanus, & ſaluus hominis aſperitatem & minus ſibi æquum animum minimè offenderet, facilius ac libentius res ipſas vt ſunt,proditurus eſſet.

Contra errorem illius, qui ſcripſit Confeßiones ab Indis eſſe tollendas.

CAP. XVI.

QVo magis ridenda eſt (ſi modò riſu ac non potius acri dolore tam abſurda blaſphemia

exci-

xcipi debet) Theologi illius sententia, qui opti
nè consultũ iri Indis & dixit, & scripsit, si con-
essionum obligatio tolleretur: Ne tot, inquit, &
m grauia sacrilegia perpetrare cogantur, ô
ultam hominis vocem, qui cùm sibi sapienter
ndorum saluti consulere videatur, nihil aliud
gat, quàm vt illos interire vnico sublato reme-
io cogat. Si peruersis remedio quouis abuten-
bus ista est ratio medendi, tolle matrimonia,
e adulteria fiant, aufer Ecclesias & sacra om-
ia, ne sacrilegi sint, denique nullum sit huma-
æ imbecillitatis remedium, ne malitia cõuer-
t in virus. Quin potius apud rectè ac sapienter
stimantem omnia, pluris est quod pauci electi
er medicinam sanantur, quàm quod plurimi
eprobi per illius abusum deteriores fiunt. At-
ue hæc quidem ita dicuntur, quasi consultatio
is humanæ esset de Pœnitentiæ Sacramento
ensere: cùm verò, vt sacrosancta Concilia tra- *Conc. Tri. ses. 14. can 6.*
unt, totiusque consensus Ecclesiæ, diuini iuris
lud sit, diuinæ autoritatis, neq; aliud post bap-
smum lapsis remedium superesse Christus Do
inus sanxerit, quàm insanè, imò verò quàm
æreticè prorsus dicitur, vt confessionis faci-
idæ obligatio abrogetur ijs, quibus nulla est
ia salutis relicta spes? Quin nos ipsos potius
ccusamus, atq; emendamus, & animarum me-
ici efficimur, & patres nos, non satellites esse
meminimus? Hæc enim expedita, & cer-
ta ratio est ad euitanda sacrilegia,
quæ in confessionibus In-
dorum perpe-
trantur.

Quas satisfactiones Indis iniungere oporteat.

CAPVT XVII.

QVas autem satisfactiones iniungere conueniat, prudentia docebit. Cùm intimo ipsi scelerum suorum dolore pulsantur, vltro pergraues sibi imponi flagitant: & si sacerdos indulgentius fortè se gesserit, ipsi eas arripiunt. Adeò feruor spiritus, vbi semel accensus est, magnos conatus excitat. At plerique imbecilliores sunt, neque ea animi firmitudine, vt tam graues pœnas de se exigant. Quid ergo? abijciendine erũt? an expectandum vsque dum spiritus ita incalescat, vt pares delictis pœnas exoluere velint? id quidem est, & Dei potius dono, quam hominis industria sperandum. Ergo quod Christus oui erranti præstitit, vt vix dum ab errore conuersam, vt Dionysius dixit, in humeros sacros attolleret, id ipsum Christi imitatori faciendũ est, si salutem hominum amat, vt non plus imponat oneris, quàm ferre illum posse viderit; atque in se, quod fratri deest, suppleat & peragat, adimplens ea, quæ desunt passiounm Christi pro membro ipsius. Nam sicut alienorum peccatorum participes efficiuntur, qui leuissimas satisfactiones pro grauissimis delictis iniungunt, vt sancti Patres tradiderunt: ita Pharisæorum est, alligare onera grauia, & importabilia. Christi sanguinem non infideliter dispensare is credendus est, qui sese viribus pœnitentium accommodat, cùm præsertim non tam animi prauitate quàm infirmitate quadam maiora non audent, mitiora libenter subeunt. Salutares igitur

Dion. ep. 8.

Conc. Tri. sess. 14. c. 8.
Matt. 23.

gitur satisfactiones Indis iniungere oportebit, x ijs præsertim, quæ aut consuetudine, aut com- noditate freti non mendaciter sese peracturos olliceri videantur: ita prorsus vt excitentur otius quàm terreantur, ne odio in sacramen- um concepto, cùm opus deinceps fuerit, redire d medicum perhorrescant.

De Extrema vnctione.

CAP. XVIII.

INfirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum vngentes eum in omine Domini, & oratio fidei saluabit infir- num, & alleuiabit eum Dominus, & si in pec- atis fuerit, dimittentur ei. Hoc sacramentum xtremæ vnctionis à Patribus Sacramentum xeuntium vocatum est, & totius vitæ Christia- æ consummatiuum existimatum, quo Domi- us clementissimus finem vitæ tanquam firmis- imo præsidio muniuit. Nam etsi aduersarius oster occasiones per omnem vitam quærat & aptet, vt deuorare animas nostras, quoquomo- o possit, nullum tamen tempus est, quo vehe- nentius ille omnes versutiæ suæ neruos inten- lat, ad perdendos nos penitus, & à fiducia etiã, i possit, diuinæ misericordiæ deturbandos, quàm cùm impendere nobis exitum vitæ per- picit. Vnctio ergo hæc sacra delicta, si qua unt adhuc expianda, ac peccati reliquias ab- tergit, & ægroti animam alleuiat & con- irmat, magnam in eo diuinæ misericordiæ iduciam excitando, qua infirmus subleuatus, & mali incommoda, ac labores leuius fert, &

Iac.5. Ex Conci Tri. sess.14. c.1. & c.2. de Extre. vnct.

tentationibus Dæmonis calcaneo insidiantis facilius resistit, & sanitatem corporis interdum, vbi saluti animæ expedierit, consequitur. Hæc sunt quæ Fidelibus omnibus ex tam salutari sacramento pie suscepto bona conferri sancta Synodus Tridentina docet: à quorum consortio & fructu cur obsecro excludantur nouæ stirpes Indorum, cùm baptizati sint sicut & nos, & Fidem eandem profiteantur, & in mortis discrimine sibi ab Ecclesia auxilium præberi vehementer cupiant? Magnæ hoc inhumanitatis in fratres genus est, cùm præsertim si qui omnium mortalium, hi maximè cùm extremi temporis tenentur angustijs, præsidio Ecclesiastico indigeant. Etenim idolorum pontifices & venefici, quorum hodie quoque magna copia superest, qui summopere Christianæ religioni obsistunt, cæterosque decipiunt, ij omni opera & ratione ægrotis periclitantibus persuadent, vt iuxta priscam suam superstitionem apud ipsosmet confiteantur, atque idolis sibi placandis & conciliandis sacrificia offerant: multaque alia impie & sacrilegè præcipiunt miseris, qui vt sunt natura timidi, minusq; ad Diaboli fraudes cognoscendas instructi, tum antiqua consuetudine alliciente, & mortis periculo territi facilè eiusmodi fallacibus promissis animum adhibent. Quamobrem aduersus hos filios Belial, veritatis inimicos, qui vias Domini rectas non cessant peruertere, & alliciunt animas instabiles in æternam damnationem, opus est Christi tyronibus firmissimo aliquo præsidio: nullum verò excogitari potest diuino Extremæ vnctionis Sacramento præstantius. Quibus rebus adducta Synodus

Ex concil. Lim. const. 75.

Act. 13. 2. Pet. 2.

us Prouincialis decernit, & præcipit, vt ſacer- *Conſt.75.*
otes nullo modo Indos fideles iam ritè confeſ-
os, aut ſi minus id licuit, contritionis ſigna præ
e ferentes ſine hoc tam ſalutari remedio de vi-
a exire patiantur. Et decretum quidem totius
cclesiæ ad omnes fideles in generali Concilio
egimus, peculiare verò ad Indos fideles in Pro-
inciali ſynodo repetitum, & magnopere com-
nendatum cernimus: vtrumq; verò re ipſa vſ-
ue adeò neglectum, vt pene ſacrilegij loco ſit,
i quis de Indo infirmo vngendo cogitet. Neque
go ſanè intelligo quouſque tam ſtolida noſtro-
um conſuetudo ferenda ſit.

De ſacerdotio. CAP. XIX.

DE Sacerdotio inter Indos pauca ſanè præci-
pienda ſunt. Nam quod ad ipſos attinet, ſat
ſciunt ordinem eſſe miniſtrorum à Domino in-
titutum, vt & Deo ſeruiant, & populo præſint,
lli ad altaris ſacroſancta myſteria, huic ad re-
nittenda peccata, & verbum Dei proponendũ,
autoritate diuinitus data. Atque vtinam vt hi ſa
cerdotium venerantur, & tanquam munus cœ-
leſte ſuſpiciunt, ita nos vitæ ſanctitate tanto
muneri pares eſſemus. Illud autem prudenter
eſt à maioribus conſtitutum, vt nemo ex Indo-
rum genere, ſacerdotio aut gradu aliquo Eccle- *Conc. Lim. conſt.74.*
ſiaſtico donetur, neque ſacras veſtes in miniſte-
rio induat: tantùm vt liceat Indis fidelibus in-
ſeruire altaribus acolythorum more in choro
pſallere, æditorum officio fungi, ſuperpelli-
ceis inter hæc tantummodo indui. Nam infe-
riora hæc ad eos cohortandos, & in religione

Christiana confirmandos plurimum valent. Mirificè his delectátur, & primores ipsi libentissimè filios suos Ecclesiasticis ministerijs, & literis imbuendos tradunt, idque pro gloria non parua ducunt. Quod verò ad superiores gradus sacros præsertim Indos euehere minimè oporteat hac ætate Ecclesiæ antiquissima instituta satis docent Paulus Apostolus vetat neophytum Ecclesiæ præfici, ne in superbiam elatus, instar Diaboli corruat ex alto. Sacra Concilia vehementer detestantur ordinationes eorum, qui in fide tyrones sunt. Nam cùm ipsis tum populo damnum fit, tum verò ministerio ipsi non leuis iniuria. Quocirca admirabile est, quàm seuerè sacræ literæ reprehendant sacerdotes factos de fæce populi, idque cùm agatur non de sacerdotibus veri & summi Dei, sed falsorum potius: quia tamen Deorum nomen etsi non numen habebant, ijs attributos esse ministros plebeios, & viles, pro magno scelere ponunt, quemadmodum iurisiurandi religionem etiam dijs mendacibus non seruatam eædem diuinæ literæ damnant. Sic enim scriptum in libro Regum legimus: Non est reuersus Hieroboam de via sua pessima, sed è contrario fecit de nouissimis populi sacerdotes excelsorum, quicunque volebat, implebat manum suam, & fiebat sacerdos excelsorum. In quarto quoque libro de Samaritanis loquens Scriptura, Fecerunt autem sibi de nouissimis sacerdotes excelsorũ, & ponebant eos in fanis sublimibus, & cùm Dominum colerent, Dijs quoq; seruiebant iuxta consuetudinem Gentium, de quibus translati erant Samariam. Quod planè documentum non ad hoc solum valet, vt Indi non

1. Tim. 3.

Adrian. 2. in epist. ad Taras. in 2. Nicæna syn.

Sap. 14.
3. Reg. 13.

4. Reg. 17.

initien-

nitientur,cùm ſint & in fide noui,& generi obſcuri, verùm etiam qui ex harum fœminis & Hiſpanis viris concubitu præſertim flagitioſo ignuntur, quoad fieri poteſt à ſacris myſterijs ontrectandis abſtineant, ne ſacerdotium vile abeatur,niſi cùm vitæ diu probatæ grauitate,& iorum ſplendore natalium obſcuritatem ſuperant.Tales eſſe nonnullos negare non poſſumus, ui & vitæ honeſtate, noſtris pares ſũt,& ſermois Indici cõmoditate ſuperiores.Verũ rari hoc xempli eſt. Quamobrem antiqui Canones & rouinciaHa decreta ſeruanda ſunt, vt ſacerdos mni ex parte populo ſpectabilis & honore dinus exiſtat.

De ritibus Matrimoniorum apud Indos.

CAP. XX.

N matrimonio tractando latior campus occurrit, in quo parocho multa neceſſariò conoſcenda erunt, non ſolùm quod ſit Eccleſiæ icramentum excipiendæ,& ſanandæ multorum nfirmitati neceſſarium, ſed quod infideles quoue ſua coniugia habeant, quorum vſum & rium, abuſum quoque & errores cognoſcere oorteat, ne quod non raro contingit, aut vera natrimonia dirimantur, aut pro matrimonijs lagitia teneantur. In omnibus docendi ſunt, vt uſtodiant immaculatum torum & honorabiles uptias. Vſum autem & vim connubiorum apud nfideles, ſi omnia dicenda ſunt, oratione comlecti, moleſtiſſimi negotij eſt, cùm in tanta barbarorum illuuie non poſſint non infiniti eſſe

Heb.13.

& ritus, & leges matrimoniorum valde inter se discrepantes. Sed tamen illa ego pręcipuè attingam pauca de multis, quæ huic Peruensi regno ex Ingarum disciplina communiora sũt. Alij de suis regionibus & barbaris, aut etiam de alijs latius pro eruditione sua dicere poterunt. Igitur vera coniugia apud barbaros nostros erant, tametsi, quod sæpe miratus sum, nomen non esset adeo, vt Hispanico & nostri, & ipsi vtantur. Erat tamen sua cuique vxor, & Socraticam rempublicam barbari naturali ductu oderant, & damnabant. Sicut vxori fas non erat alteri nubere, ita neque viro vxorem semel ductam repudiare. Adulteria si qua deprehẽderentur, acerbissimo supplicio vindicabantur. Nam quanquam cœlibum apud istos maior licentia est, fornicationisque labes impune habetur, tamẽ coniugatorum adulteria seuerius quàm apud nos vindicantur. Stuprum quoque virginibus vel Soli, vel Pachayachachi, vel Ingæ ipsi consecratis, quas Mamaconas vulgò vocant, vestalibus professione persimiles, si quando constaret illatum, tam immane sacrilegium habebatur, vt viui vterque defoderentur in terram. Et vulgo sanè vnam vni tantùm habere licebat vxorem, cum qua vitam omnem degeret. Atq; hæc quidem naturali legi cõuenienter barbari hi tenebant. Sed his paucis plurima iam miscebantur absurda, & à naturali lege valde abhorrentia. In primis summus ipse princeps Ingarum, plurimis stipabatur vxoribus, quamuis vna esset pręcipua, quam ipsi Coyam vocant, reginam nos dicere possumus. At hæc ipsa Coya ijsdem erat parentibus genita, vt

instar

ſtar Iouis Iunoni, regis eadem eſſet, & ſoror,
coniux. Adeò ſanctum erat, vt præcipua vxor,
dem eſſet ſanguine coniunctiſſima. Cęteri ve-
proceres, & ipſi plures ſibi coniugio copula-
int, præcipuamque eandem ſi non ſororem, at
onſanguinitate maximè propinquam habebāt.
at enim id regium. Vulgus reliquum vnam, vt
xi, niſi priuilegio Ingę ob aliquid fortiter, aut
renuè geſtum, plures liceret accipere, vxorem
ibebat. At illam non pro ſuo quiſque arbitratu
igebat: ſed aut Principis, aut Ducum illius, aut
opuli ipſius volũtate capiebat ſibi aſſignatam.
dq; intra ſuam ſemper tribum & familiã, quod
yllo vulgo dicitur. Ex qua priſtina conſuetudi-
è infidelium, duo apud fideles abſurda mana-
int: vnum vt Curacæ ſiue primores Indorum,
o arbitratu ſuo ſuis vxores dent, neq; liberam
lis eligendi facultatem permittant: alterum vt
ix de alia tribu aut gente vxorem audeant Indi
ccipere, eamque ob cauſam ſæpe conſanguineas
it etiam ſorores, & nouercas violent pro vxo-
bus. Quæ ſanè incommoda diligentium paro-
iorum ſtudio magna ex parte abolita ſunt: &
oncilij animaduerſione plerique vigilare cœ-
erunt. Fuit miſerrima ſeruitus Peruenſium ſub
ngarum tyrannide, vt neque vxorem ducere,
eque ſiceram bibere, neque cocam mandere,
eq; carnibus veſci ſine illius voluntate fas eſſet.
Iunc verò qui in libertatem Euangelij vocati
int, gratias agunt, & duriſſimo iugo excuſſo,
euem Chriſti ſarcinam alacriter portant. Eſt
tiam peſſimus quidam error, & ex errore ma-
imus abuſus coniugiorum, (monſtrum dicere
 poſſis)

Conc. Lim. Conſt. 64.

possis)tam robustè in animis barbarorum inhærens, vt inter Christianos etiam rarus sit, quem non teneat. Virginitas, quæ apud omnes mortales in pretio & honore est, apud hos barbaros vilis, & indecora habetur. Exceptis enim ijs, quas vel soli, vel Ingæ consecratas septa sacra custodiunt, cæteræ quandiu virgines sunt, contemptas se arbitrantur, atque ita cùm primùm vacat, obuium quemq; corrumpendæ virginitati suæ vltrò accersunt. Mariti quoque cùm violatas offendunt, adeò non molestè ferunt, vt virginibus, si quæ tales ad coniugia peruenerint, probro vertant, quod à nemine adamatæ sint, quale in Baruch fœminarum opprobrium legimus. Itaque quæ vbique gentium maximo ac diuino propemodum honore afficitur, inter has belluas hominum, virginitas dedecori, & ignominiæ est. Quo ex errore abusus quoque ille fœdissimus exortus est, vt nemo prorsus vxorem sibi ducendam putet, cuius per complures dies aut menses nõ ante periculum fecerit. Ita, quod dicere quoque pudet, nulla est idonea vxor, quæ non prius fuerit concubina. Hæc tanta matrimoniorum labes adeò obtinuit, vt à nostris patribus pro magno referatur, quod Indi iam vxores virgines ducunt. Et re vera diuini verbi falce vitiosa hæc omnia amputanda quotidiè sunt. Et matrimoniorum iura dicenda, & virginitatis decus ornandum atque illustrandum, quod iam tum concionibus, tum exemplo Christiani populi admonitæ barbaræ quoque fœminæ colere & seruare cœperunt. Illud postremò dicendum est, priuilegia ac facultates à sede Apostolica concessas in neophytorum gratiam

Baruch. 6.

pecu-

peculiari ſtudio debere cognoſci, ne cùm aliâs
ſæpe, tum in matrimonijs iungendis Indorum
labi contingat. Neue per imperitiam præpoſi-
torum imbecilles Indi ea cogantur ſeruare, quæ
fortes & antiqui Chriſtiani vix ſeruant. Nàm
cùm multa ijs ſimilia quæ diximus, barbari
in ſua ſuperſtitione ſeruarent, ne religionis no-
ſtræ moribus contrarijs prorſus deterrerentur
à fide, Romani Pontifices nonnihil de Eccleſi-
aſticarum legum rigore imminuendum exiſti-
marunt, imitati profectò Gregorium illum mag-
num, cuius erga recens conuerſos Anglos pa-
terna indulgentia literis ad Auguſtinum datis
expreſſa tenetur.

Greg. lib. 12. Regiſt. epi. 31.

Quid agendum ſit de coniugijs infidelium, cùm ad fidem catholicam conuertuntur.

CAPVT XXI.

SED habet frequentem apud nos, & dignam
ſcitu quæſtionem, cùm infidelis coniugatus
fide noſtra ſuſcepta baptizatur, quid de illius
matrimonio ſentiendum ſit. Ac primùm, eum
qui Chriſtianus effectus eſt, non poſſe vxorem
denuò ducere infidelem, neq; fidelē infideli nu-
bere, ſine vlla dubitatione ex Eccleſiæ vſu, & cō
ſenſu certiſſimum eſt. Nam & ſcelus ingens com
mittitur, & matrimonium nullum eſt iuxta no-
ſtrorum doctorum concordem ſententiam, ta-
metſi, quæ illi recitant, Ambroſij & Auguſtini,
cæteraq; decreta, non id ſatis efficiant. Sed con-
ſenſus, vt dixi, Eccleſiæ ſatis eſt. De eo verò qui
ante

Ambr. 28. q. 1. c. Cai. Aug. eadem qu. c. Sic enim Con. Chalc. c. 14.

ante baptiſmum vxorem habuit (ſunt enim inter infideles vera coniugia, ſi ſecundùm leges ſuas naturali legi non repugnantes peragantur, tametſi ſacramenti vim nullam habeant, niſi in Eccleſia Catholica rata fiant) quid acturus ſit, intelligendum eſt Pauli Apoſtoli præceptum. Primùm enim per baptiſmum non ſoluitur matrimonium cum infideli, quin potius, & poteſt, & debet cohabitare cum illo, ſi coniux infidelis vltro conſentiat, & ſpes ſit lucrandi illum Chriſto. Ita enim docet Apoſtolus, Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam, & ſi qua mulier habet virum infidelem, & hic conſentit habitare cum illa, non dimittat virum, & mox. Vnde enim ſcis mulier, ſi virum ſaluum facies? aut vnde ſcis vir, ſi mulierem ſaluam facies? Hoc modò Monica Patricium Auguſtini patrem ſaluum fecit. Quamobrem ſynodus Limenſis iuxta eiuſdem Auguſtini contra Pollentium ſententiam, præcipit fidelem coniugatũ cum infideli legitima coniuge cohabitare, neq; alias nuptias inire permitti, quouſq; illa Chriſtianã religionẽ penitus repudiare intelligatur. Secũdũ documẽtũ ſit. Si coniux infidelis fidelem deſerat, aut ita cohabitare velit, vt illi vel fidem, vel charitatem rebus, aut verbis deſerere ſuadeat, tunc temporis non cogitur fidelis cum infideli vitã ducere, quin potius licebit, ſi ita placuerit, fidelem aliam coniugem ſibi copulare, dirempto iam priori coniugio. Ita ſtatuit Innocentius tertius, & ad hunc modum intelligendum dicit, & Pauli Apoſtoli verbum, & Gregorij decretum.

1. Cor. 7.

Aug. 9 lib. Conf. Con. Lim. conſt. 61. Auguſt. contra Pollentium, & de ſer. Domini in monte.

Innocen. c. Quanto, de Diuortijs. Gre. 28. q. 2. c. ſi infidelis.

Quod

Quod si infidelis discedit, discedat, ait Paulus: on enim seruituti subiectus est frater aut soror ı eiusmodi: in pace autem vocauit nos Domius. Tertium quoque fit. Cùm dubium est, an cōux infidelis fideli impedimento futurus sit, & n potius illũ peruersurus à vera religione sit, uàm ab ipso lucrifaciendus, quidnam agendũ st? Nam neque contumelia creatoris manifestè pparet, neque spes etiam satis elucet illum salum faciendi. Huic dubitationi occurrendum xistimarunt Patres hoc modo: vt coniux infielis admoneatur, quantum satis est, vt religioem Christi suscipiat, quod si conuenienter adıonitus, omnino renuerit, intelligatur obstinā ı esse voluntate, & fidelem consortio suo poius lædere quàm ab illo adiuuari. Itaque separandum esse. Ad hunc modum Toletanum Conciliũ decernit, Iudæi qui Christianas mulieres ı coniugio habent, admoneantur ab Episcopo iuitatis illius, vt si cum eis permanere cupiant, Christiani efficiantur. Quod si admoniti noluerint, separentur. Huius Concilij autoritatem seuti Patres in synodo Limensi, ita præcipiunt, alter coniugum baptizari renuerit, Sacerdos dhibito notario, & testibus illum admoneat, t intra sex menses Christianus fiat, & baptizeır, atque eandem admonitionem repetat sæpe ntra illud temporis spatium saltem semel sinulis mensibus. Quod si transacto iam semestri empore, adhuc baptizari renuerit, exinde iam ı sua secta obstinatus reputandus est. Quambrem Antistitem suũ Parochus certiorem faiet, vt ipse statuat, quid facto opus sit. Separaionem autem illam Concilij Toletani ego non solùm

Conc. Tol. 4. c. 61. 28. q. 1. ca. Iudæi qui.

Conc. Lim. const. 36.

Sotus in 4. d.39.q ar. 2.& 4. Aug.28.q. 1.c.vxor. Inno.c.gaudemus de diuortijs.

solùm quoad torum intelligo, ſed etiam quoad vinculum. Itaque licebit, vt graues quoque autores confirmant, fideli iam tunc alias nuptias conciliare ſibi. Contumelia enim creatoris, & periculum fidei intelligitur, cùm animus coniugis infidelis adeò eſt in ſua ſuperſtitione obſtinatus. Præterea illud ex eodem Innocentio animaduertendum eſt, nuptias infidelium non teneri Canonicis legibus, quare illa ſolùm matrimonia irrita erunt, quæ cum lege naturali pugnant, quemadmodum apertè repugnat pluralitas vxorum, atque etiam repudium primæ, vt Euangelium & Prophetæ docent. Quamuis ineptus quidam Theologus, vt multa alia, etiam hoc hæreticè & ſtultè aſſeruerit, Indis plura litem vxorum eſſe concedendam in Eccleſia. Repugnat etiam naturaliter matrimonio primus gradus originis, vt cum ſorore, cum nouerca, ac multo magis cum matre, aut filia, nepte aut auia. Quamobrem in Concilio Prouinciali ex ſententia Pauli quarti Pontificis omnia iſthæc matrimonia infidelium, cùm Chriſtiani fiunt, irrita fieri decretum eſt. At verò quæ lege ſolùm Eccleſiaſtica prohibita ſunt, vt ſecundo aut tertio gradu contracta, ea rata fieri, cùm vterque baptizatur, Canones ſacri iubent. Cùm verò plures habuit vxores, ſi verè vt vxores habuit, adhibitis cæremonijs, & ritu patrio nuptijs adhiberi ſolito, illam tantummodo retinebit, quam primam eſſe meminerit, aut ſi ignorat, quænam fuerit prima, accipiet ex Indulto Pauli tertij quam ex omnibus ipſe delegerit. Quod ſi etiam prima illa abeſt, & baptizari differt, licebit ex alijs, quã velit, ſumere, ita cõcedente Pio quinto

Mat.19. Luc.16. Malach.2.

Conc. Lim. conſt.38.

C.Gaudemus de diuortijs.

Conſt.37. Conc. Lim.

Ponti-

Pontifice Maximo, qui nullo modo Innocentio tertio contrarius est. Quandocunq; autem vxor infidelis ad fidem conuertitur, si nondum aliam Christianam accepit, tenetur illam fidelis accipere. Hæc pro regionum harum difficultatibus ex sanctorum Patrum decretis perstrinxisse sufficiat: plura & clariora autores tradent.

Eodem ca. Gaudemus.

De impedimentis Matrimonij explicandis, & iuuenibus collocandis.

CAP. XXII.

IAM verò in matrimonijs celebrandis summo pere Parochi curare debent, vt impedimenta Ecclesiastica sæpe & proponantur, & explicētur ne quod crebrò fit, per ignorantiam illegitimas Indi nuptias iungant. Quod si quando de industria & malitiosè impedimentum dissimulatū, aut tectum esse deprehenderint, vt Prouincialia decreta habēt, grauiter in reos animaduertant, præsertim Curacas cæterosque primores, quorum nequitia solent incestuosæ nuptiæ frequenter conciliari: vt reliqui exemplo asperiore docti discant in solennibus monitionibus aut Bannis explorata impedimēta manifesta facere. Sūt autem monitiones in sacro Concilio Tridentino præceptæ, inter Indos potissimum obseruandæ, vt nuptiæ publicētur eorū qui coniugari volūt, inter eos, quibus maximè noti sunt. Impedimēta verò apud hos sigillatim exponēda sunt, quibus & ignotū est ius, & pro vetusta cōsuetudine frequens est prohibita coniugia appetere. Itaq; explicabit Parochus, quod faciūt peritiores, qui bus gradibus consanguinitatis, quibus etiā affinitatis,

Conc. Lim. const. 66.

nitatis, quibus ſpiritualis cognationis nefas ſit coniugia inire. Maximè verò inſiſtet in declarãdo, impedimento ex fornicatione primo, aut ſecundo gradu admiſſa. Vulgare quippe eſt Indis earũ ſorores, aut neptes, aut materteras, aut conſobrinas ducere, quas flagitiosè polluerũt. Atq; equidem perquàm optarem, vt in ijs gradibus, ſicut duo reliqui, à Tridentino Concilio ſublati ſunt, eſſet penes Epiſcopos Indicanos diſpenſandi facultas cum neophytis, præſertim cũ eſſent iã matrimonia cõtracta, & aut vterq; cõiux impedimentum neſciuit, quod fieri poteſt, aut ſaltem vnus eorum. Hos enim iubere prorſus ſe cõtinere, aut Romam vſq; petendæ diſpenſationis cauſa proficiſci nimium profectò eſt. Atq; in ſecundo ſaltem gradu ex fornicatione occulta Epiſcopos noſtros diſpenſare, quia ſedes Apoſtolica commodè adiri non poteſt, & periculum eſt in mora, autores non ignobiles ſentiunt, quorũm nos iudicium ſecuti Archiepiſcopo Limẽſi, vt nonnunquam diſpenſaret, perſuaſimus. Illud quoq; experientia docet Indos à prima adoleſcentiæ ætate collocare percõmodum eſſe, ac multo magis adoleſcentulas Indas, quod re ipſa compertum ſit, maritatas fœminas omnium eſſe caſtiſſimas, quæ ſi cœperint ante nuptias libidini fræna laxare, per reliquam ætatẽ pręcipites ferantur neceſſe eſt. Erit ergo non mediocris officij, vt Parochus honeſtas nuptias ſuadeat atq; conciliet, parentes de liberis collocandis admoneat, metum omnem Curacarum adimat: iuuenes ipſos conueniat, & Chriſtiani coniugij ſanctitatem doceat, fidei & catecheſis Chriſtianæ rationẽ expoſcat, peccata ritè cõfiteri moneat: ſtatim

Seſſ.24. cap.4.

S. Angelus Syluest. diſpenſ q.9. Nauarr. c. 22.n.86.

im vt mutuo consensu contraxerint matri-
nium, in Ecclesia solennes benedictiones im-
dat, vt simul, quemadmodum est à nostris
sulibus ordinatum, & nuptiæ fiant, & ab Ec-
sia benedicantur. Mox vt nuptialia omnia le-
mè peracta fuerint, omni illa superstitiosa
ulentia & compotatione amputata, in qua
bolo per suos Areitos, aut Taquies initian-
, honesta tantùm religiosi conuiuij lætitia
cessa paternè grauiterque monere, quæ sint
ristiani matrimonij leges, quæ disciplina do-
tica, quomodo Ecclesia frequentanda, manè
esperi quotidie orandum, filij educandi in
, & timore Domini, vt quamuis pauperem
am degant, multa bona habeant, si timuerint
um, & illius mandata seruauerint. Hoc est e-
n omnis homo, reliqua omnia vanitas vani-
um. Hactenus de sacramentis Indis admini-
ndis, pro instituto nostro pauca de multis:
e certè pro explorata harum regionum con-
ione magis opportuna existimauimus.

Const. 68.

Tob. 4.
Eccli. 12.

Quibus ex rebus Indorum salus maximè pendeat, peroratio.

CAPVT XXIII.

CVM de procuranda Indorum salute satis
multa, vt potui, dixerim, tamen illa omnia
n magni ponderis futura scio, nisi tria quæ-
m veluti capita vniuersi huius instituti, pro
i dignitate seruentur. Primùm, vt Christiani
incipes & Præfecti, & Magistratus Christi iu-
m suaue, & onus leue Indis ad fidem se reci-

Oo pientibus,

pientibus, vt est, esse permittant, id est, vt tribu-
torum, exactionum, laborumque onera vald
moderentur, sciantque Barbari se ipsos potiu
quàm sua quæri, & quod habent Caroli Cæsar
regia edicta, rebus ipsis intelligant, Christian
dominatu se potius leuari, quàm premi. Le-
ges quoque non prorsus duras, & insuetas bar-
baris ferant: sed quoad per Christianam, & na-
turalem legem liceat, sinantur institutis suis vi-
uere, atque in ijs ipsis, & dirigantur, & perfic-
antur. Etenim perdifficile est omnes leges, &
consuetudines patrias, & gentilitias mutare: &
satis profectò est, vt illa abrogare cogantur, qu
sunt Euangelio & Ecclesiæ Christianæ contra-
ria, quæ in tam corruptis moribus, in tantis ig-
norantiæ tenebris satis multa sunt. Cætera
protinus auferre contendas, ac non tempori ip-
si optimo magistro vt emendet committas, red-
des Christianismum odiosum & grauem. Omit-
to quod prudentissimus quisque & rerum In-
dicarum peritissimus eiusmodi nouas leges, &
mutationes censet ipsi Reipub. temporali, &
Indorum, & Hispanorum admodum pernicio-
sas, quòd barbari neque nostra tenent, neque su
sinuntur agere: ex quo rerum omnium perturba-
tio consequatur necesse est. Sed vt hoc omittam
certè fides, & amor Christi cum dura tributo-
rum, & operarum, & legum seruitute Christia-
nitatis prætextu non bene constat. Migrauit Iu- *Thren. 1.*
das, id est, fidei confessio, vt sancti patres inter-
pretantur, propter afflictionem, & multitudi-
nem seruitutis. Sesaci Aegyptio regi traditi sunt *2. Par. 12.*
diuinitus Iudæi, vt sciant, ait Deus, distantiam

serui-

uitutis meæ, & seruitutis regni terrarum. Ni-
go Christianis principibus & magistratibus
na cura sit salutis Indorum, ac non prouen-
m censusque regalis (nam honestè ista quo-
quæri possunt, sed secundo loco) parum ad-
dum apud Indos religio Christiana profi-
. Hoc igitur primum est. Deinde illud, vt
sules Ecclesiæ Indicanæ ij præficiantur, qui
m Dei habeant, & filijs potius thesaurizent, 2. Cor. 12.
on solùm sua libenter impendant, sed se ip-
etiam superimpendant pro animabus suo-
, licet plus diligentes minus diligantur à
. Deniq; quorum esset insigne verbis rebus-
expressum, Non vestra, sed vos. Quod si
s, vt apud Prophetam loquitur, daret pasto- Hierem. 3.
iuxta cor suum: Episcopos inquam & Paro- 1. Tim. 3.
s, quales describit Apostolus, plurimos ac læ- Tit. 1.
imos greges ex hoc agro Indicano pascua
lestia quotidie exciperent. Vt essent autem
tores eiusmodi, (nusquam enim tantopere o-
tet esse lectissimos) examinanda esset doctri-
explorandi mores sine auaritia, perspicien-
animarum zelus, & laborum pro Christo to-
antia. Verè enim in his nouis Ecclesiæ populis
iqui temporis & Apostolici pastores esse de-
ent. Postremò, religiosi qui ad has regiones
regia liberalitate & fide, copiosè transmit-
nus, non fortuitò, aut pro libidine, aut etiam
ritia cuiusq;, sed cœlesti vocatione ducti ve-
amus, quantum referat, vix dici potest. Nihil
rinde nocet huic Ecclesiæ atque mercenario-
m, & sua quærentium turba. Quid verò in cau- Iud. 1.
Dei agant homines animales, spiritum vix ha-
 bentes?

bentes? Pauci numero, virtute præstantes opus Domini potius promouent. Quamdiu ergo religiosi, auxiliares his regionibus dati, non mittentur diuinitus, neque prædicare, neque audiri fructuosè satis poterunt, si Paulo Apostolo credimus. Qui verò in primis humiles, animarum amantes, Christum sibi imitandum existimantes, illius crucem & mortificationem in corpore suo circunferentes huc venerint, cœlestes thesauros delitiasque omni opinione maiores certissimè inuenturi sunt. Sed quando hoc fiet? Quando homines esse homines desinent, & humana sapere, humana quærere, humanis inhiare? Apud homines planè hoc impossibile est, apud Deum autem omnia possibilia. Nunquid quia hoc difficile est in oculis populi huius, ideo difficile erit in oculis meis? dicit Dominus. Indorum certè copiosissimam & paratissimam segetem cernimus, neque aliud quàm falcem Euangelicam expectantem, & si hactenus fortasse quibusdam minus Dominico horreo idoneam existimatam, sed iam rebus ipsis, fide, constantia, ardore animi, alacritate admirabili sese cœlorum Regno aptissimam proclamantem, inuidorum & segnium calumnias facilè propulsantem, operarios ipsos lætissimè allicientem, & multitudine & vbertate oculos omnium ad sese atque animos conuertentem. Quid ergo superest? nisi vt impensissimè oremus Dominum messis, vt mittat ipse diuinitus operarios in messem suam. Plus preces lachrymasque nostrorum, vbicumque illi sunt, apud Deum efficere, quàm nostros omnes conatus & operas, certum est. Ferant

Rom 10.

Matt. 19.

Zach. 10.

Matth 9.

rant

ant igitur opem quicumque Dei amantes, & lutis hominum ſtudioſi apud benignum Redemptorem haberi volunt, & quibus poſſint mo is, ſacrificijs, precibus, lachrymis; tum conſilio, opera, ſudoribus, & ſanguine ipſo, ſi opus ſit, charisſimam Chriſto Ieſu, tot gentium ſalutem proſequantur.

FINIS.